Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/compendiumtheolo0002fpad

COMPENDIUM
THEOLOGIÆ ASCETICÆ.

UC

COMPENDIUM
THEOLOGIÆ ASCETICÆ

AD

Vitam sacerdotalem et religiosam rite instituendam.

Tironum Franciscalium usui

scripsit

F. P. Adolphus a Denderwindeke

Magister novitiorum emeritus

Ordinis Minorum Capuccinorum

Provinciæ Belgicæ.

TOMUS II

ALMA COLLEGE
240.2
LIBRARY
D412
Alma, California

Hong-Kong.—Typis Nazareth.

1921.

3508

INDEX RERUM

QUÆ IN HOC SECUNDO VOLUMINE CONTINENTUR.

PARS TERTIA

De confirmatorum consummatione per perfectam S. Evangelii observationem.

Notiones de variis perfectionis statibus. 2

LIBER PRIMUS

Prima consummatio seu de perfectione vitæ christianæ in genere.

CAPUT I. — De natura perfectionis christianæ. 8
Art. I. — De perfectione essentiali et principali vitæ christianæ. 8
Art. II. — De perfectione accidentali vitæ christianæ. . 11
§ I. — Necessitas aliarum virtutum. . . . 11
§ II. — Discrimen inter caritatem et ceteras virtutes quoad perfectionem vitæ christianæ. . 12
Art. III. — De perfectione totali vitæ christianæ. . . 13
§ I. — Natura perfectionis simpliciter dictæ. . 14
§ II. — Corollaria ex notione perfectionis profluentia. 16
CAPUT II. — De gradibus perfectionis christianæ. . . . 18
Art. I. — Requisita intrinsece ex parte caritatis ut plenitudo perfectionis vitæ christianæ habeatur, ejusque varii gradus. 19
Art. II. —Requisita extrinsece ex parte caritatem habentis ut plenitudo vitæ christianæ habeatur, ejusque varii gradus. 21
CAPUT III. — De tribus vitæ christianæ viis. 23
Art. I.— De via purgativa. 25
§ I.— De emundatione peccatorum. . . . 26
§ II.— De pugna contra tentationes. . . . 29

Art. II. — De via illuminativa. 45
§ I. — De confirmatione status gratiæ. . . . 47
§ II. — De conformatione vitæ ad Christum. . . 47
§ III. — De præcipuo studio viæ illuminativæ seu de Humilitate. 48

Art. III. — De via unitiva. 68
§ I. — De observatione consiliorum. . . . 69
§ II. — De intentione et attentione ad Deum. . 75

LIBER II

De statu perfectionis.

Caput I. — De natura status perfectionis. 84
Art. I. — De statu communi. 85
Art. II. — De statu perfectionis. 86
§ I. — Status perfectionis communicandæ. . . 86
§ II. — Status perfectionis acquirendæ. . . . 88

Art. III. — De natura status religiosi. 91

Nota. — Comparatio inter episcopos, sacerdotes et religiosos. 93

Caput II. — De excellentia status religiosi. 94
Art. I. — De excellentia status religiosi ex ipsius natura probata. 94
§ I. — Excellentia finis status religiosi. . . . 94
§ II. — Excellentia mediorum. 95
§ III. — Excellentia status religiosi qui per votum stabilitur. 99

Art. II. — Excellentia status religiosi ex ejusdem conformatione ad doctrinam et vitam Christi. . 103
§ I. — Probatur per Scripturam Sacram. . . 104
§ II. — Probatur per auctoritatem Ecclesiæ catholicæ. 112

Art. III. — Excellentia status religiosi ex sua ordinatione ad manifestandam Ecclesiæ sanctitatem. . 116
§ I — Quid sanctitatis nota et quare observationem consiliorum requirit. 117

§ II.— Ab initio Ecclesiæ viguit consiliorum observatio. 118
§ III.— Consiliorum observatio Ecclesiæ sanctitatem manifestavit. 125

Art. IV.— Excellentia ex fructibus quos status religiosus parturit. 127
§ I.— Fructus a statum religiosum profitentibus percepti. 127
§ II.—Fructus ab Ecclesia statuque civili percepti. 130

LIBER TERTIUS

De Statu Franciscano.

Caput I. — De excellentia status franciscani. 133
Art. I. — De variis religiosorum ordinibus. . . . 135
§ I. — Varietas ordinum religiosorum ex fine. . 135
§ II. — Varietas ex mediis. 137
§ III. — Varietas ex conditionibus juridicis. . . 149

Art. II. — De principiis quibus in genere excellentia ordinum religiosorum stabilitur. 149
§ I. — Rationes positivæ quibus excellentia stabilitur. 149
§ II. — Rationes negativæ. 154
§ III. — Rationes juris canonici. 154

Art. III. — De excellentia religionis minoriticæ. . . 154
§ I. — Finis status franciscani. 155
§ II. — Aptitudo mediorum ad finem mixtum optime ordinatorum. 159
§ III. — Severitas cultus et disciplinæ. . . . 172
§ IV. — Approbatio regulæ franciscanæ. . . 174

Caput II. — De conditionibus ad statum franciscanum profitendum requisitis. 178

Art. I. — De candidati vocatione et ad ordinem acceptatione. 180
§ I. — Vocatio franciscana. 180

Prop. I. — Deus in abstracto, modo generali, omnes fideles ratione capaces ad statum perfectionis invitat. 184

Prop. II. — Deus in concreto non omnes invitat, licet tamen ad consilia evangelica sequenda vocatio Dei ordinaria sufficiat, et de ejusdem existentia facili modo dijudicare possimus. . . 191

Prop. III. — Ad vocationem stabiliendam necessario requiritur deliberatio, ... 195

Prop. IV. — Omnes sedulo exhortandi sunt ad vocationem exsequendam. 201

§ II. — Vocatio sacerdotalis. 209

Art. II. — De probatione vocatorum. 211

§ I. — Probatio postulantium. 212

§ II. — Finis et temperatio novitiatus. . . . 215

§ III. — Causæ defectionis novitiorum. . . . 232

CAPUT III. — De professione franciscana. 245

Art. I. — De natura professionis religiosæ in genere. 245

§ I. — De notione professionis religiosæ et de iis quæ necessario importat. 246

§ II. — De diversis speciebus professionis religiosæ. 252

§ III. — De effectibus professionis religiosæ. . 255

Art. II. — De natura professionis franciscanæ. . . 259

§ I. — Tria vota religiosa in ordine minoritico. . 259

§ II. — Taxatio votorum per Regulam Seraphicam. 261

§ III. — Taxatio votorum per Constitutiones F. F. M. M. Capuccinorum. 269

§ IV. — Taxatio votorum per potestatem Superioris ordinis. 277

LIBER IV

De obligationibus Religiosorum.

TRACTATUS I

De obligationibus ex naturâ statûs religiosi fluentibus.

CAPUT I. — De obligatione permanendi in suscepta vita religiosa. 281

§ I. — Obligatio in statu franciscano permanendi. . 282

§ II. — Malitia apostasiæ. 284

§ III. — Causæ apostasiæ. 287

CAPUT II.— De obligatione tendendi ad perfectionem. . . 289
Art. I.— De obligatione in genere. 290
§ I.— Christiani ex vi status non tenentur ad perfectionem sectandam. 290
§ II.— Religiosi ex vi status ad eam sectandam graviter tenentur. 293
Art. II.— De natura obligationis perfectionem sectandi. 296
Art. III.— De peccatis obligationi perfectionem sectandi contrariis. 299
§ I.— Peccata mortalia. 301
§ II.— Peccata levia. 304

TRACTATUS II

De obligationibus statûs religiosi ex votis emissis fluentibus.

De naturâ voti in genere. 309
Sectio I.— De voto paupertatis. 315
CAPUT I.— De natura paupertatis in genere. 316
§ I.— Ad quid ordinantur divitiæ? . . . 316
§ II.— Ad quid inservit paupertas? . . . 316
§ III.— Ratio cur paupertas divitiis anteponenda sit. 318
CAPUT II.— De natura voti paupertatis. 320
Art. I.— De objecto remoto voti paupertatis. . . 320
§ I.— Dominium in genere. 320
§ II.— Dominium utile seu usus. . . . 321
Art. II.— De ejus objecto proximo. . . . 322
§ I.— Varii modi paupertatem vovendi. . . 323
§ II.— Objectum proximum voti emissi. . . 325
CAPUT III.— De natura paupertatis franciscanæ. . . . 326
Art. I.— Norma in paupertate vivendi in Regula franciscana præscripta. 327
Art. II.— Media ad vitam sustentandam a Regula imposita. 328
§ I.— Labor. 329
§ II.— Eleemosynæ sponte oblatæ. . . 329
§ III.— Mendicatio. 330
§ IV.— Recursus ad amicos spirituales. . . 330

CAPUT IV. — De motivis ad paupertatem franciscanam profitendam impellentibus. 333
Art. I. — De altissima paupertate Christi et Apostolorum. 334
§ I. — Modus in paupertate vivendi Christi et Apostolorum. 334
§ II. — Paupertas altissima Christi et Apostolorum. 335
Art. II. — Paupertas fundamentum perfectionis evangelicæ. 340
§ I. — Altissimam paupertatem suadet ratio. . 340
§ II. — Eam suadet fides. 341
Art. III. — Altissima paupertas societati magna confert beneficia. 342
§ I. — Societas christiana varia habet munera non æque ab omnibus adimplenda. . . . 342
§ II. — Munera spiritualia præstantiora sunt temporalibus. 343
§ III. — Altissima paupertas medium est altissimum societati in spiritualibus serviendi. . 343
§ IV. — Conveniens ut de bonis alienis vivant. . 346

CAPUT V. — De obligationibus religiosorum quoad paupertatem. 346
Art. I. — De obligationibus ex voto paupertatis fluentibus. 346
§ I. — Vitium proprietatis. 347
§ II. — Vitium contra statum paupertatis. . . 358
§ III. — Obligatio vitæ perfecte communis ducendæ. 369
§ IV. — Aliqua attendenda circa violationem voti paupertatis. 371
Art. II. — De obligationibus ex virtute paupertatis fluentibus. 377
§ I. — Notio virtutis paupertatis. 378
§ II. — Actus virtutis paupertatis . . . 379
§ III. — Vitium virtuti paupertatis contrarium. . 382

CAPUT VI. — De beatitudine religiosi potissimum Franciscani paupertatem fideliter observantis. 382
Art. I. — Religiosus jucunditate fruitur ratione extrinsecæ securitatis. 383
Art. II. — Jucunditate fruitur ratione exspectatæ mercedis. 385
Art. III. — Ratione superinfusæ consolationis. . . 387

Sectio II. — De voto castitatis. 391

CAPUT I. — De natura castitatis. 392

CAPUT II. — De excellentia castitatis. 394
§ I. — Finis castitatis conjugalis. 394
§ II. — Finis castitatis perfectæ. 395
§ III. — Finis sublimis virginitatis. 398

CAPUT III. — De voto castitatis religiosæ. 399
§ I. — Natura voti castitatis religiosæ. . . . 399
§ II. — Bona quæ religiosis ex voto castitatis obveniunt. 400

CAPUT IV. — De luxuria. 404
§ I. — Natura luxuriæ. 404
§ II. — Malitia luxuriæ. 407

CAPUT V. — De asperitate belli contra luxuriam. 409
§ I. — Pugna contra luxuriam. 409
§ II. — Divinum auxilium quo gaudet religiosus. . 412

CAPUT VI. — De mediis ad superandam luxuriam. 413
§ I. — Media generalia. 413
§ II. — Cautiones omnibus regularibus jure communi præscriptæ. 417
§ III. — Cautiones a Regula Franciscana præscriptæ. 417

Sectio III. — De voto obedientiæ. 424

CAPUT I. — De potestate Superiorum. 426

Art. I. — De origine potestatis in genere. . . . 426
§ I. — Omnis potestas humana a Deo est. . . 427
§ II. — Omnis modus ad potestatem perveniendi a Deo ordinatur. 429

Art. II. — De potestate qua pollent superiores Ordinum religiosorum. 430
§ I. — Potestas dominativa. 430
§ II. — Potestas jurisdicitionis. 434

Art. III. — De obligationibus Superiorum Ordinum religiosorum. 437

CAPUT II. — De obedientia subditorum. 442

Art. I. De reverentia Superiori debita. 443

Art. II. — De obedientia in genere 447
§ I. — Natura obedientiæ. 447

§ II. — Necessitas obedientiæ. 449
§ III. — Honestas obedientiæ. 451

Art. III. — De voto obedientiæ religiosæ. 454
§ I. — Natura voti obedientiæ. 455
§ II. — Excellentia hujus voti. 468
§ III. — Peccata contra obedientiæ votum. . 471

Art. IV. — De virtute obedientiæ. 473
§ I. — Conditiones ad obedientiam perfectam requisitæ. 473
§ II. — Gradus obedientiæ perfectæ. . . . 479
§ III. — Moralitas obedientiæ cæcæ. . . . 479

TRACTATUS III

De obligationibus ex legibus Ecclesiæ fluentibus.

CAPUT I. — Præcipuæ leges ecclesiasticæ statum religiosum respicientes. 489

CAPUT II. — Cultus ordinis minoritici erga Ecclesiam Romanam. 492
Art. I. — Cultus S. Francisci. 493
Art. II. — Rationes cultus erga Ecclesiam Romanam. . 494
Art. III. — Signa quibus perfecta obedientia erga Ecclesiam dignoscitur. 497

TRACTATUS IV

De obligationibus ex Regula et Constitutionibus fluentibus.

CAPUT I. — De auctore et excellentia Regulæ S. Francisci et Constitutionum Capuccinorum. 502
Art. I. — Auctor. 502
Art. II. — Excellentia Regulæ et Constitutionum. . . 504

CAPUT II. — De Regulæ et Constitutionum vi obligatoria. . . 506
Art. I. — Vis obligatoria quæ per se inest Regulæ et Constitutionibus. 507
Art. II. — Vis obligatoria quæ per accidens eis inest. . 509
Art. III. — Modus quo Regula et Constitutiones interpretandæ sunt. 513

CAPUT III.—De necessitate Regulam et Constitutiones observandi pro fratribus saluti animarum incumbentibus. . 515

Art. I.—Ministri evangelii sancti sint oportet. . . 516

Art. II.—Sanctitas Fratris Minoris saluti animarum incumbentis postulat Regulæ et Constitutionum observantiam. 520

Art. III.—Nefas est Fratri Minori sub ullo prætextu exercitia spiritualia in Regula et Constitutionibus præscripta negligere. 523

Conclusio. 525

Index Rerum et bibliographia. 531

Index analyticus. 895

PARS TERTIA.

De confirmatorum consummatione per perfectam S. Evangelii observationem.

797. — Homo peccator per expugnationem vitiorum reformatus, et per virtutum exercitationem in statu gratiæ confirmatus, vitam suam ad vitam Christi jam conformare valet. Ast, Frater, hæc conformatio vitæ nostræ ad Christum consummari potest per perfectam S. Evangelii observationem.

Duplex tamen ad vitam est via: una per observationem mandatorum, altera vero per observationem consiliorum. De hâc perfectâ S. Evangelii observatione seu de perfectione vitæ christianæ in hâc tertiâ parte sermo est instituendus.

Perfecta S. Evangelii observatio seu perfectio vitæ christianæ trifariam considerari potest 1. *in seipsâ*, prout nempe a Christo omnibus suis discipulis proponitur; 2. in statu particulari seu in statu perfectionis, prout nempe quis sese ad majora adstringit ut perfectius Deo serviat, et demum 3. in statu determinato perfectionis, qui pro nobis est status franciscanus.

Unde triplex consummatio: consummatio confirmatorum
1° in genere,
2° in statu perfectionis seu vitâ religiosâ,
3° in statu franciscano.

Jam exinde concludere poterimus 4. ad obligationes religiosorum.

Priusquam tamen hæc explicamus, nobis opportunum

videtur aliquas præmittere notiones de variis perfectionis statibus quæ in Ecclesiâ Christi inveniuntur.

NOTIONES DE VARIIS PERFECTIONIS STATIBUS.

Ecclesia catholica formaliter spectata, Frater, est quædam spiritualis et supernaturalis respublica, seu cœtus hominum, qui ejusdem fidei professione et eorumdem Sacramentorum communione colligatus, sub regimine unius capitis Christi ejusque vicarii per media sibi congruentia ad æternam tendit felicitatem [1].

In hâc spirituali republicâ varii inveniuntur status, seu stabiles vivendi normæ.

Unde dicemus 1. quid sit status, 2. quinam sint status in quibus homo vivere possit, et 3. quid proprie per statum vitæ christianæ intelligatur.

I. — De naturâ status.

798. — Quid est? — *Etymologice* status originem ducit a verbo *stare*. Stare enim dicitur homo, qui rectus in eodem loco permanet. Duo nempe requiruntur ut quis stare dici possit: ut sit *rectus* et *fixus* in eodem loco.

Metaphorice vox status adhibetur ad designandos certos quosdam existendi seu vivendi modos, qui per fixitatem seu permanentiam suam, similitudinem quamdam habent cum homine stante, id est, in eodem loco permanente. Et sic recte dicitur: status servitutis, status matrimonii, status religiosus; quia in his vivendi modis reperitur quæ-

(1) Cfr. SUAREZ, *De religione*. Tract. 7. L. 1. c. 2. n. 2. — P. STEIGER, o. c. p. 1.

dam firmitas, seu immobilitas; non autem recte dicatur status ridentis, status scribentis; quia hæc transitorios actus denotant, non permanentes vivendi modos [1].

SENSU STRICTO, juxta communem usum loquendi theologorum, est norma vivendi stabilis ex causâ aliquâ, quæ mutationem vel impossibilem vel saltem difficilem reddit [2]. Unde sequitur, solam carentiam mutationis non sufficere ad statum habendum, et per consequens aliquis, absque voto, virginitatem observans, dici non potest esse in statu virginitatis, nam licet de facto illum vivendi modum non mutet, quotidie tamen illum mutare posset, siquidem nulla causa adest quæ hanc vivendi normam stabilem reddit [3].

Porro, *omnis status est vel libertatis vel servitutis.*

Summa divisio personarum dicitur hæc esse, Frater, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi. Cum autem in omni statu habeatur causa permanens quæ hominem ad certam vivendi normam obligat: hæc norma vivendi est vel libertatis, vel servitutis; prout nempe aliquis est sui juris vel alieni [4].

Hic quærere possis quænam sit causa vi cujus aliquis in certo vivendi modo permanere dicitur. Sciendum est, has causas varias esse et multiplices, secundum ipsius statûs naturam. Sic pro statu libertatis naturalis hæc causa est amor seu tendentia ad conservandam libertatem; in statu servitutis est dominium heri, etc.. Sed cum hic agatur de statu morali et sociali, nempe de statu perfectionis, inquirendum ultra est, quænam causa requiratur ut quis in tali statu, v. g. in statu religioso inveniatur.

Causa quæ ad certam vivendi normam moralem et socialem obligat, debet esse *factum sociale*, re vel jure *publicum, obligationem* imponens vel ab eâ liberans. Dico factum *sociale* re vel *jure publicum*, nam quæ in conscientiæ latebris oc-

(1) BOUIX, *De jure Regularium*, Parisiis, 1857. P. I. L. 1, c. 1. — (2) Cfr. S. TH. 2. 2. q. 183, a. 1. ad 3. — (3) BOUIX, l. c. — (4) Cfr. S. TH. 2. 2. q. 183, a. 1.

cultantur, patent quidem Deo et sic obligationem moralem inducere possunt, minime vero patent Ecclesiæ societati, ideo per se nec conditionem, nec obligationem *socialem* generant.

Hæc facta fere ad tria sequentia reducuntur:

a) ad legem. Lex enim obligationem stabilem injungit vel peremptorie liberat.

b) ad susceptionem sacramenti, quod obligationem perpetuam vel vinculum perenne injicit, ut sacramentum baptismi, ordinis, matrimonii.

c) Ad actum propriæ voluntatis externe et socialiter manifestatum, puta dum quis voto publice prolato sponte obligationem assumit perennem. [1]

Conclusio.— Ad omnem statum habendum tres igitur sequentes conditiones requiruntur, nempe: *a)* norma vivendi libertatis vel servitutis, quæ sit *b)* moraliter permanens *c)* ex causâ stabili.

Ad statum autem moralem et socialem, ultra conditiones enumeratas, requiritur ut norma vivendi sit *socialis*, et causa permanens in *facto sociali* fundetur.

II. — De variis statibus hominum.

799.— Varii status inveniuntur, Frater, in quibus homines vivere possunt.

1. Alii ad *finem mere naturalem spectant.* Sic in civili republicâ invenitur *status minorum*, qui tutoris potestati subduntur, et *status majorum*, qui libertate fruuntur. De his ac similibus statibus hic non agitur.

2. Alii ad *finem supernaturalem hominis spectant.* Hi autem duplicis sunt generis: alii respiciunt statum viæ, alii vero statum termini.

Status termini duplex iterum invenitur: *Beatorum et dam-*

(1) P. Steiger, o. c. p. 2.

natorum. Conditio animarum in purgatorio degentium, utpote transitoria, proprie ut status non consideratur.

Status viæ distinguitur in *statum innocentiæ* et *statum naturæ lapsæ* [1]. *Status naturæ lapsæ* iterum dividitur in *statum naturæ, statum legis veteris* et *statum Ecclesiæ Christi.*

Duobus primis nunc omissis, tertium vocamus statum vitæ Christianæ.

III.— De statu vitæ christianæ.

800.— Quid est?— Status vitæ christianæ, universalissime acceptus, non est nisi ratio aliqua vivendi stabilis ac firma ad Deum finem supernaturalem in hâc vitâ et in futurâ consequendum, Christo auctore, instituta atque ordinata ; qui vivendi modus in solâ Ecclesiâ Christi invenitur, in fide Christi fundatur, et ideo status vitæ christianæ nuncupatur. [2]

Vere et proprie est status.

Hoc apprime probat Suarez [3]: "Inprimis in illo magna stabilitas et firmitas invenitur: primo quidem in communitate Ecclesiæ Christi ; quia in ipsâ tamquam in firmissimâ petrâ fundata est, principaliter, et ex promissione ac potentiâ ejus, ita stabilita est, ut portæ inferi contra eam prævalere non possint. Deinde etiam in singulis personis hunc statum profitentibus, habet causam permanentem de se, ac stabilem. Quia fundatur inprimis in professione fidei factâ in baptismo, quæ de se obligat ad permanendum semper in tali genere vitæ ad salutem animæ pertinentis, et in verâ Christi fide. Deinde fides ipsa habet firmissima fundamenta ; et impetrare potest vires et auxilia ad perseverandum in Christi Ecclesiâ : habet ergo hic modus vitæ perfectam rationem statûs."

(1) Recole supra n. 14.— (2) Cfr. SUAREZ, o. c. L. 1. c. 1, n. 17, P. STEIGER, p. 12.— (3) O. c. l. c.

Varii status vitæ christianæ.— In Ecclesiâ Christi sub hâc universalitate multiplices in concreto inveniuntur status, ut Concilium Tridentinum [1] definivit, et ex facto visibili omnibus patet. Sic:

a) In ordine ad bonum commune invenitur *status laicalis;* ad regimen Ecclesiæ: *status clericalis.*

b) In ordine vero ad bonum spirituale singulorum: *status vitæ communis* et *status perfectionis.*

De duobus ultimis hic est tractandum. Claritatis causâ prius de perfectione vitæ christianæ in genere sermo est instituendus.

(1) Sess. 23. *De Ordine*, cap. 4, can. 4, 6.

LIBER PRIMUS.

Prima consummatio
SEU
De perfectione vitæ christianæ in genere.

801. — Perfectum dicitur, Frater, id cui nihil deest in ordine suo; seu id omne et solum cui nihil deest ad finem propter quem est. Aliis verbis: uniuscujusque rei perfectio est unio ejus ad suum finem ultimum, et definiri potest: Complexus partium aut proprietatum quæ requiruntur, ut enti nihil desit ad finem propter quem est secundum intentionem operantis vel imperantis. Unde v. g. si omnia requisita adsunt, flos possidebit perfectionem *naturalem;* horologium, *artificialem;* homo, *moralem;* angelus, *spiritualem;* Deus, *increatam.*

Aliquid tamen ad perfectionem spectare potest essentialiter vel accidentaliter. "Sciendum, inquit Angelicus, [1] quod ad perfectionem alicujus rei dupliciter aliquid pertinet. Uno modo ad constituendam essentiam rei: sicut anima requiritur ad perfectionem hominis. Alio modo requiritur ad perfectionem rei, quod pertinet ad *bene esse* ejus: sicut pulchritudo corporis vel velocitas ingenii pertinet ad perfectionem hominis." Unde perfectio totalis alicujus rei requirit ut tam essentialia quam accidentalia simul adsint. Inquirendum venit — 1. De naturâ perfectionis christianæ, — 2. de hujus perfectionis gradibus, et demum — 3. de variis ad perfectionem viis.

(1) 1. 2. q. 4, a. 5.

CAPUT I.

DE NATURÂ PERFECTIONIS CHRISTIANÆ.

802.— Vita christiana, seu norma vivendi a Christo præscripta et ordinata ut homo Deum finem suum supernaturalem in hâc vitâ et in futurâ attingere valeat, varia continet præcepta atque consilia; varia etiam amplectitur elementa supernaturalia, ut gratiam sanctificantem, virtutes theologicas, virtutes morales infusas, dona Spiritûs Sancti. Necesse igitur est ut videamus quid proprie requiratur ut vita christiana perfecta dici possit.

Juxta sententiam theologorum [1] et Patrum Spiritualium, perfectio vitæ christianæ consistit:

1. *Essentialiter* et *principaliter* in caritate, complectente tamen gratiam sanctificantem.

2. *Accidentaliter* in ceteris virtutibus.

3. *Totaliter* seu *simpliciter* in habitu tam caritatis quam ceterarum virtutum infusarum et donorum Spiritûs Sancti, una cum dispositione permanente *ad modum habitûs* acquisitâ, quâ justus semper et quasi connaturaliter recte operari possit juxta præcepta et, si oportet, juxta consilia Domini. Unde 1. de perfectione essentiali et principali; 2. de perfectione accidentali et 3. de perfectione simpliciter dictâ.

Art. I.— De perfectione essentiali et principali vitæ christianæ.

803.— Perfectio consistit 1) essentialiter et 2) principaliter in caritate complectente gratiam sanctificantem, quæ

(1) S. Thom. 2. 2. q. 184, a. 1. Opusc. *de perfect. vitæ spir.* cap. 1. Quodlibet 3, a. 17.— Suarez, o. c. L. 1, c. 3 n. 5.— P. Steiger, o. c. p. 3 sq.

in præsenti ordine justificationis ipsius socia individua manet, et 3) respicit Deum et proximum.

In caritate consistit perfectio.— Finis enim ultimus ad quem homo creatus est, est Deus, et quidem in nostro ordine justificationis Deus in se attingendus. At virtutes morales versantur, uti jam vidimus [1], circa ea quæ sunt ad finem, removendo exterius et interius quæ prohibent ejus adeptionem. Virtutes theologicæ versantur quidem circa finem, ita tamen ut fides illum demonstret, spes in eum nitatur, sed sola caritas cum eo hominem uniat, juxta illud Joannis [2]: *Qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo.* " Sciendum est, ait Seraphicus Doctor [3], quod radix, forma, finis, complementum et vinculum perfectionis caritas est, ad quam magister omnium Christus Legem, Prophetas, et per consequens omnia Dei documenta reducit." Non tantum perfectio vitæ christianæ in caritate consistit, sed in eâ consistit

1) ESSENTIALITER.— Audi S. Joannem [4] hanc veritatem aperte docentem: *qui non diligit*, inquit, *manet in morte*, imo qui virtutes ceteras sine caritate habet, juxta D. Paulum [5], in ordine spirituali nihil est, dum econtra qui diligit Deum, diligitur ab ipso, et qui manet in caritate, in Deo manet et Deus in eo. Unde S. Augustinus merito dicere potuit [6]: " Adde caritatem, prosunt omnia: detrahe caritatem, nihil prosunt cetera. "

" Fides et spes, ait Suarez [7], quamvis materialiter, ut sic dicam, ad perfectionem necessariæ sint, nihilominus essentia perfectionis in caritate solâ merito collocatur. Tum quia ipsæmet fides et spes, nisi caritate formentur, nomen perfectionis non merentur, cum mortuæ sint et quasi nihil censeantur... Tum etiam quia fides et spes non sunt *per se* necessariæ ad perfectionem, sed solum *ratione imperfectionis*,

(1) Cfr. n. 446 seq.—(2) I JOAN. IV, 16.— (3) S. BONAV. *Apol. Paup.* cap. III, 2.— (4) I JOAN. III, 14.— (5) I COR. XIII, 1-3.— (6) Serm. 50 de Verb. Dom. c. 2. P. L. t. 38, col. 764 (Serm. 138).— (7) L. c. n. 22.

quæ in homine supponitur in statu viæ: unde non tam propter se, quam propter caritatem postulantur; et ideo sola caritas quasi regina, et essentia perfectionis reputatur. Quamvis negari non possit fidem et spem multo altiori ratione, majorique vinculo, ac necessitate conjungi caritati quam reliquas virtutes, ideoque perfectionem earum non tam accidentalem esse, quam substantialem, et ad essentialem proxime accedere: et posse aliquo modo de integritate censeri."

Attamen licet perfectio vitæ christianæ fidem, spem, ceterasque virtutes requirat, in caritate tamen consistit adhuc

2) PRINCIPALITER.— Etenim S. Paulus [1], post enumerationem reliquarum virtutum, addit: *Super omnia hæc, caritatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Et sane caritas reliquis virtutibus dat pulchritudinem, complementum in ordine ad finem ultimum, ac vim merendi. Ergo indubitanter reliquis virtutibus principalior est.

Hanc veritatem etiam ex supra dictis colligere possumus: "Nam, ait Suarez [2], in unaquâque re id est principalius, quod ad ejus essentiam spectat, sed perfectio animæ essentialiter in caritate consistit; ergo ejusdem caritatis perfectio principalius ad ejusdem animæ perfectionem spectat." Hæc caritas, in quâ perfectio essentialiter et principaliter consistit, in se specifice est una, sed respicit

3) DUOS TERMINOS: unum principaliter, *Deum* scilicet; alterum secundario, nempe *proximum.*

Deum diligit ratione sui ipsius, proximum vero ratione ordinationis ipsius ad Deum: quia in eo est Deus, vel ut in eo sit Deus, vel demum ut ipse in Deo sit, et sic quodammodo Deum diligit in proximo. [3]

Et ideo uterque amor, ait Suarez [4], ad perfectionem hujus vitæ necessarius est unusquisque in gradu suo et cum

(1) COL. III, 12-14.— (2) L. c. n. 9.— (3) Cfr. n. 421.— (4) L. c. cap. IV, n. 15.

mutuâ annexione et radicatione in eâdem virtute caritatis Dei. Propterea dictum est ab Apostolo [1]: *Qui diligit proximum, legem implevit.* Et S. Joannes [2] merito dicere potuit: *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Non quia dilectio proximi transfert de morte ad vitam, sed quia est certum signum spiritualis vitæ; quia est certum indicium dilectionis Dei, quâcum est per se connexa. Unde dixit Augustinus [3]: "Nemo diligit proximum, nisi diligens Deum."

Confirmatur hoc ex objecto beatitudinis. Creaturæ, visæ in Deo, sunt secundarium objectum beatitudinis, prosequitur Suarez [4], et non computantur in eâ, quæ accidentalia sunt, sed quæ per se censentur connexa cum beatitudine et visione, juxta gradum et modum ejus.

ART. II. — De perfectione accidentali vitæ christianæ.

804. — Omnis perfectio alicujus rei creatæ, vel essentialis est, vel accidentalis. Si ergo in vitâ spirituali, sola caritas ad essentialem perfectionem pertinet, et ceteræ virtutes aliquam etiam perfectionem conferunt, recte concludi videtur, ait Suarez [5], eas solam perfectionem accidentalem addere posse. Hæc tamen accidentalis perfectio, ex consortio aliarum virtutum exsurgens, ad perfectionem vitæ christianæ non tantum utilis, sed et 1) necessaria est et dici debet; licet tamen 2) magnum discrimen adsit caritatem inter et ceteras virtutes.

§ I. — *Necessitas aliarum virtutum.*

805. — Caritas ipsa, Frater, consortium aliarum virtutum requirit,

(1) ROM. XIII, 8. — (2) I JOANN. III, 14. — (3) Epist. 29 apud Suarez l. c. — (4) L. c. cap. IV n. 15. — (5) L. c. n. 17.

a) Ut dispositiones prævia ad caritatis introductionem [1], et hoc sensu Apostolus, ad Galatas [2] scribens, dicit ad salutem necessariam esse fidem, *quæ per caritatem operatur,* utique bona et meritoria opera quæ a fide procedunt.

b) Ut dispositiones ad consequendam perfectionem caritatis: "Aliæ virtutes sunt quasi instrumenta ad removenda impedimenta perfectionis, qualia sunt sollicitudo rerum temporalium, et omnes affectiones inordinatæ, quarum moderatio necessaria est ad perfectionem caritatis, et sic concurrunt ut pura media, vel dispositiones remotæ ad perfectionem [3]."

c) Ut dispositiones ad conservationem, augmentum, fervorem, puritatem caritatis aliasque similes ejusdem perfectiones. Verum etiam cum caritas perfecta jam fuerit adepta, ceteræ virtutes adhuc requiruntur tamquam instrumenta ipsius, id est tamquam facultates proximæ quibus caritas utatur ad perfectos illarum actus exercendos quibus ipsa augetur, magis magisque perficitur et interdum etiam conservatur, quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Sane qui diligit, mandata servat; et si perfecta est caritas, etiam consilia et meliora opera exercet cum promptitudine et jucunditate ad quam multum conferunt ceteræ virtutes, licet caritas omnes perficiat [4].

§ II. — *Discrimen caritatem inter et ceteras virtutes quoad perfectionem vitæ christianæ.*

806. — Licet omnes et singulæ virtutes dici possint necessariæ ad perfectionem *simpliciter* habendam, magnum tamen discrimen invenitur, quando virtutes comparantur ad caritatem. "Nam si contingeret, ait Suarez [5], hominem habere caritatem sine aliquâ aliâ virtute, esset solum imperfectus quoad *aliquid accidentale,* et absolute dici posset *essentialiter* perfectus, latiori modo, id est, justus et sanctus. E contrario

(1) Conc. Trid. Sess. VI, *De justif.* c. 6. — (2) V, 6. — (3) Suarez. l. c. cap. 3. n. 16. — (4) Cfr. Suarez, l. c. — (5) l. c. cap. 3. n. 18.

vero, si alias virtutes habeat sine caritate, mortuus est, et nihil est, et non solum imperfectus sed etiam malus simpliciter, et ideo perfectio ab aliis virtutibus proveniens, comparatione caritatis, merito accidentalis appellatur." Quare merito a S. Thomâ [1] præcepta dilectionis Dei et proximi vocantur *principalia*, cetera omnia *secundaria*.

ART. III. — De perfectione totali seu simpliciter dictâ vitæ chistianæ.

807. — Cum perfectio essentialiter in caritate et accidentaliter in ceteris virtutibus consistat, sequitur, Frater, perfectionem totalem vitæ christianæ tam caritatem quam ceteras virtutes requirere. Non sufficit tamen, Frater, ut possessio omnium virtutum habeatur omnibus modis, nam juxta usum jam communem loquendi omnium Patrum Spiritualium, ut aliquis perfectus dici possit, oportet ut disponatur modo perfecto non ad unum vel alterum virtutis opus, nec quidem ad seriem bonorum operum, sed ad continuationem perpetuam meritorum et ad jugem et diligentem exercitationem virtutum; ita ut dicere possimus perfectionem christianam nihil aliud esse quam dispositionem permanentem, quâ homo justus bona opera semper et omni tempore exercere valeat, quâ Deo propter Deum famulari possit, in virtute et sanctitate proficere et ita beatam vitam promereri, cujus gratiâ conditus est.

808. — **Definitio.** — Unde perfectio simpliciter dicta definiri potest: *dispositio permanens* ad modum habitûs acquisita, quâ homo justus omnia præcepta et, si oportuerit, omnia consilia, prompte, constanter et delectabiliter ad placendum Deo per omnia adimplere valeat. Nam, Frater, quamvis caritatem egregiam habeat, si cupiditatibus suis indulget, licet non usque ad peccati mortalis lapsum veniat, si ordi-

(1) 2. 2. q. 189, a. 1 ad 5.

narie peccata venialia non devitat, ut perfectus a nemine habetur.

Habitâ ratione necessitatis ut hanc perfectionem accurate percipias et sic perspicacius materiam tractandam intelligas, naturam hujus perfectionis exponamus necesse est. Unde dicemus 1° in quâ consistat; 2° varia deducemus corollaria ex hâc notione profluentia.

§ I. — *De naturâ perfectionis simpliciter dictæ.*

809. — Perfectio vitæ christianæ simpliciter dicta 1. Constituitur formaliter per modum habitûs, licet tamen 2. actus virtutum requirantur ad eam acquirendam atque conservandam.

I. — CONSTITUITUR: 1. formaliter per modum habitûs; 2. hic habitus tamen non consistit in solâ caritate habituali, sed 3. requirit habitus virtutum acquisitarum, unde 4. dicendum est hanc perfectionem duplex continere elementum: unum in se supernaturale, alterum vero naturale. Quæ omnia per partes exponenda veniunt.

810. — 1° *Perfectio constituitur per modum habitûs.* — Homo enim perfecte vivens in statu viæ, ait Suarez [1], non tendit "ad unum aliquem actum, vel continuam operationem, sed ad virtutes acquirendas, et frenandos affectus et tollenda omnia impedimenta; ita ut homo ad eam dispositionem permanentem et stabilem perveniat, in quâ veluti connaturaliter quibusdam temporibus Deum amet, et aliis alia opera virtutis exerceat, et semper, quantum fragilitas hujus vitæ patitur, minima etiam peccata evitet. Hæc ergo dispositio et status personæ, quasi per modum habitûs permanens, est perfectio vitæ christianæ, de quâ tractamus."

Unde sequitur ut:

811. — 2° *Hic habitus seu dispositio hominis non in solâ ca-*

(1) L. c. cap. 4. n. 5.

ritate habituali etiam intensâ consistat. — Habitus enim caritatis, sicut omnes habitus virtutum infusarum et donorum Spiritûs Sancti, una cum gratiâ sanctificante in animâ justi infunditur et cum eâ intrinsece crescit, et non dat *facilitatem*, sed tantum *potentiam* sub influxu gratiæ operandi [1]. Ergo ut hæc dispositio per modum habitûs habeatur, necesse est ut præter virtutes infusas

812. — 3° *Accedant virtutes naturales.* — Etenim per habitum virtutum naturalium homo disponitur ut prompte, constanter et delectabiliter earum actus ponere valeat, et sic habitui supernaturali, si simul adest, facilitas exercitii accedat, ita ut actus suos elicitos et imperatos exercere valeat, non quidem quia habitus naturalis *intrinsece* virtutem supernaturalem perficit, sed quia obstacula removet quæ actus virtutis supernaturalis impedire solent [2]. Unde vides, Frater,

813. — 4° *In perfectione duplex inveniri elementum*: unum intrinsecum et supernaturale, quo perfectio in seipsâ constituitur, nempe caritas continens gratiam sanctificantem, et ceteras virtutes infusas ac dona Spiritûs Sancti; alterum *extrinsecum* et *naturale*, caritati adjiciens, nempe dispositio permanens per modum habitûs, et ex consortio virtutum acquisitarum exsurgens. Hoc elementum dicitur *naturale*, nam licet hæc dispositio per modum habitûs etiam per actus supernaturales acquiratur, dispositio tamen ipsa *intrinsece* semper naturalis manet [3].

NECESSITAS ACTUUM VIRTUTUM AD ACQUIRENDAM ET CONSERVANDAM PERFECTIONEM. — Licet perfectio formaliter per modum habitûs habeatur, necesse tamen est ut hic habitus, sicuti omnes habitus naturales, secundum legem ordinariam, per actus repetitos acquiratur atque conservetur.

(1) Cfr. n. 452. — (2) Cfr. supra n. 452; etiam Ill. WAFFELAERT: *Prospectus gen. in Theol. myst.* cap. 1. Collationes Brug. t. 16. p. 323. — (3) Cfr. supra n. 452.

Dico secundum *legem ordinariam*, nam Deus etiam hanc dispositionem seu habitum infundere potest, constituendo nempe hominem in dispositione quasi habituali et permanente, ad quam homines perfecti per magnam exercitationem pervenire solent.

§ II. — *Corollaria ex notione perfectionis profluentia.*

814. — Ex notione perfectionis vitæ christianæ varias deducere possumus propositiones, quæ ipsam naturam perfectionis magis illustrant et quas ad sequentes revocamus:

1° *Aliquis potest perfectionem assequi, licet nullum actum valde perfectum elicuerit.*

Etenim homo qui constanter et frequenter seu regulariter et diu actus caritatis et opera perfectionis exercet, etiamsi in singulis actibus non est multum fervens, dispositionem acquiret permanentem per modum habitûs, in quâ formaliter perfectio consistit [1].

815—2° Sola *frequentia actuum caritatis aliarumve virtutum, etiamsi hi actus valde perfecti sunt, non constituit perfectionem.*

Cessantibus enim actibus virtutum etiam per physicam tantum interruptionem, ut ait Suarez [2], ut est in somno, homo habet in se perfectionem illam a quâ perfectus denominatur, sicut habet scientiam a quâ sapiens constituitur.

816. — 3° *Nulla certa intensio caritatis habitualis ad perfectionem constituendam est necessaria.* — Contingere enim potest ut aliquis habeat habitus gratiæ et caritatis valde intensos, et non habeat conditiones ad perfectionem requisitas. Etenim multæ personæ timoratæ longo tempore in statu gratiæ vivunt, et communia opera virtutis, ut eleemosynas, jejunia et similia faciunt, et frequenter Sacramenta recipiunt, et nihilominus sine gravi Dei offensione deliciose vivunt, libere loquuntur, uno verbo, non habent mortifica-

(1) Cfr. SUAREZ l. c. cap. 4, n. 5. — (2) L. c. n. 7.

tas passiones, et sæpissime venialia committunt peccata. Has personas nemo dicet perfectas vel perfectionem esse assecutas.

Econtra, aliæ personæ, breviore tempore et sine tanto usu Sacramentorum, majore tamen diligentiâ possunt passiones moderari, et vitare frequentiam venialium, aliaque impedimenta virtutis, et occasionem peccatorum ac defectuum tollere, ac proinde sine tanto augmento intensivo caritatis ad statum perfectorum ascendere. Ergo nullus certus gradus intensionis sufficit, vel necessarius est ad hoc perfectionis genus. Res ita se habet quia hæc perfectio in quâdam convenienti dispositione seu habilitate proximâ ad perfecte operandum juxta Christi præcepta et consilia posita est. Hæc autem bona dispositio cum majore et minore caritatis intensione obtineri et subsistere potest; quia non ex solâ intensione provenit, et licet intensio juvet, quod ex eâ parte defuerit, facile poterit aliunde suppleri [1].

817.—4° Evenire potest ut elementum intrinsecum perfectionis, nempe habitus caritatis, retineatur, et *elementum extrinsecum*, nempe dispositio ad modum habitûs acquisita, amittatur: "Fieri aliquando potest, ait Suarez [2], ut aliquis qui ad gradum perfectorum pervenerat, ab illo cedat, et imperfectus simpliciter fiat, etiamsi mortaliter non peccet, et consequenter eamdem gratiam sine diminutione, aut remissione retineat. Quia sine peccato mortali caritas perdi non potest, nec per venialia peccata aut imperfecta opera remittitur [3]."

Econtra ad cadendum a statu perfectionis sufficere potest frequentia peccatorum venialium voluntaria, cum nimiâ indulgentiâ in propriorum affectuum vel voluptatum prosecutione citra culpam gravem, et nimiam remissionem, vel omissionem perfectorum actuum virtutis.

818.—5° Unde *fieri potest ut quis simul sit sanctior et imper-*

(1) SUAREZ. l. c. n. 10, 11.—(2) L. c. n. 12.— (3) Cfr. supra n. 452.

fectior alio perfectiore, et ad majorem beatitudinem perveniat.— Etenim vera sanctitas apud Deum et jus ad æternam beatitudinem attenditur secundum gradus caritatis et gratiæ; perfectio autem hujus vitæ attenditur secundum affectum et dispositionem hominis ad operandum in hâc vitâ, cum promptitudine, facilitate, ac vitæ puritate [1].

CONCLUSIO.— Hanc perfectionis vitæ christianæ notionem sedulo meditare, Frater, nam ut S. Franciscus Salesius [2] optime dicit: " Unusquisque devotionem, id est perfectionem, pro affectu et phantasiâ suâ depingit. Qui jejuniis addictus est, se devotum putabit, si jejunat, licet cor ejus cum odio et inimicitiâ conflictetur. Alius se devotum dicet, si multas quotidie orationes legit, quamvis verba morosa, arrogantia et injuriosa effutiat. Omnes hi vulgo devoti ac perfecti habentur, et credunt homines illos vere devotos et spirituales esse, cum revera nonnisi simulacra et phantasmata perfectionis sint. Vera et viva devotio, addit idem Sanctus, *amorem Dei præsupponit*, imo aliud nihil est, quam verus amor Dei, non tamen qualiscumque amor. Nam in quantum amor divinus animam nostram cohonestat et venustat, dicitur gratia, quia divinæ Majestati acceptos gratosque nos reddit; in quantum vero vires ad benefaciendum nobis confert, vocatur caritas; verum cum jam ad perfectionis gradum pertingit, ut nos non solum benefacere, verum etiam sollicite, diligenter, frequenter prompteque operari faciat, tum demum devotionis (perfectionis) nomine appellatur. "

CAPUT II.

DE GRADIBUS PERFECTIONIS VITÆ CHRISTIANÆ.

819.— Ex naturâ perfectionis vitæ christianæ clare appareret, Frater, duo necessario esse attendenda ad profectum

(1) SUAREZ, l. c. n. 12.— (2) Introd. P. I, cap. I.

hujus vitæ stabiliendum, nempe ipsa caritas et persona caritatem habens.

Ex parte caritatis ut perfectio vitæ christianæ habeatur, requiritur, et quidem essentialiter, *habitus caritatis*.

Ex parte autem caritatem habentis, necesse est, ut habeatur dispositio permanens ad modum habitûs acquisita, ut prompte, constanter et delectabiliter omnia præcepta, et si oportuerit, consilia observare valeat.

Videndum nunc est quid jam non ad perfectionem, sed ad plenitudinem perfectionis vitæ christianæ requiratur.

Ut hæc accuratius percipias, dicemus 1) quid intrinsece ex parte caritatis et 2) quid extrinsece ex parte caritatem habentis necesse sit ut hæc plenitudo habeatur, et quinam sint ejusdem plenitudinis varii gradus.

ART. I. — Requisita intrinsece ex parte caritatis ut plenitudo perfectionis vitæ christianæ habeatur, et ejusdem plenitudinis varii gradus.

820. — 1) REQUISITA. — Ex parte caritatis, perfecta dici potest vita christiana, quando *Deus*, objectum primarium, et *proximus*, objectum secundarium caritatis, tantum diliguntur quantum diligi possunt.

821. — A) **Plenitudo seu totalitas quoad dilectionem Dei** considerari potest tripliciter: ex parte dilectionis, ex parte Dei et ex parte diligentis.

Ex parte dilectionis, nulla creatura Deum totaliter diligere potest.

Ex parte vero *Dei et diligentis*, homo Deum totaliter diligere potest et de facto Deum sic diligit:

1° Quando habitualiter cor suum in Deum ponit, ita scilicet ut nihil cogitet, vel velit quod divinæ dilectioni sit contrarium.

Qui Deum sic diligit, dicitur habere *caritatem communem.*

2° Perfectius tamen Deum totaliter diligit homo, quando studium suum præcipuum deputat ad vacandum Deo ita ut non tam habitualiter quam actualiter, pro viribus Deo vacet. Qui Deum sic diligit, dicitur habere *caritatem non communem.*

3° Demum Deum totaliter et quidem perfectissimo modo diligit homo, quando actualiter et semper, omnique conatu in Deum fertur. Hæc caritas non est viæ, sed patriæ, et vocatur *caritas cœlestis.*

Vi præcepti divini, homo tenetur ad caritatem communem appretiative summam, licet tamen Dominus monitis suis omnes exhortetur ad caritatem non communem.

Unde sequitur, Frater, ex parte caritatis plenitudinem vitæ christianæ adesse quando homo Deum caritate non communi habitualiter diligit.

2) Gradus perfectionis.— Ex supradictis necessario sequitur in hâc caritate varios inveniri perfectionis gradus, uti antea vidimus [1]. Et licet gradus supremus assignari nequeat, gradum tamen infimum determinare possumus [2]. Inter gradum infimum et supremum varii inveniuntur gradus intermedii, qui tamen omnes ad caritatem *incipientis*, vel *proficientis*, vel *perfecti* reduci possunt [3].

Vi præcepti divini, cujus plena adimpletio in terrâ haberi nequit [4], omnes christiani tenentur aliqualiter facere quidquid boni possunt ut Deum magis diligant, ita ut nulla caritas, etiam cœlestis, cadat sub consilio, sed sub præcepto [5].

B) **Plenitudo seu totalitas quoad dilectionem proximi.**

822.— 1) Requisita.—Circa dilectionem proximi duplex plenitudo seu totalitas attendi potest: una sine quâ caritas proximi esse non potest, et proinde *communis* est omnibus caritatem habentibus; altera vero quæ cadit sub consilio, et *non communis* est omnibus caritatem habentibus.

(1) Cfr. n. 398.— (2) Cfr. n. 399.— (3) Cfr. n. 401.—(4) Cfr. n. 399. —(5) Cfr. n. 399.

2) GRADUS PERFECTIONIS. — Dilectio proximi, sicut dilectio Dei, secundum suam perfectionem intrinsecam tripliciter considerari potest: nempe secundum dilectionis *extensionem*, *intensionem* et *effectum*, et sic ei varii assignari possunt perfectionis gradus [1].

Hi tamen gradus, sub quocumque respectu considerati, etiam ad tres reduci possunt, scilicet ad caritatem *incipientis*, *proficientis et perfecti*.

Etenim si caritatem habens præcipuum suum studium ponit in eo ut *contraria* dilectioni proximi evitet, caritas ejus erit *incipientis*.

Si autem maxime studet ut secundum præceptum Domini etiam in minimis rebus omnia bona in proximo impendat, caritas ejus erit *proficientis*.

Tandem, si jam non præceptum, sed consilia dilectionem proximi respicientia observat, caritas ejus venit ad terminum et erit *perfecti*.

ART. II. — Requisita extrinsece ex parte caritatem habentis ut plenitudo vitæ christianæ habeatur, et ejusdem plenitudinis varii gradus.

823. — 1) REQUISITA. — Ex parte caritatem habentis, extrinsece tunc plenitudo vitæ christianæ habetur, quando homo per dispositionem permanentem ad modum habitûs acquisitam, perfectiori modo ad perfectiorem caritatem tam Dei quam proximi ordinatur. At cum præcepta ordinentur ad caritatem communem, consilia autem ad caritatem non communem, necessario sequitur, ut homo per observationem consiliorum ad perfectiorem caritatem disponatur. Ad hæc accuratius intelligenda, sciendum est, Frater, omnia præcepta alia a præcepto caritatis, et omnia consilia, et per

(1) Cfr. n. 400 seq.

consequens omnes virtutes, ad caritatem ordinari, aliter tamen atque aliter.

Præcepta quidem ordinantur ad caritatem ut removeant ea sine quibus caritas vel in infimo gradu esse nequit. Qui enim præcepta non observat, gratiam santificantem amittit ac proinde caritatis opera præstare non potest.

Consilia vero ordinantur ad caritatem ut removeant impedimenta quæ libertatem, continuationem et intensitatem actûs caritatis impediunt, Hæc impedimenta non sunt caritati *in se* contraria, caritas enim non tollitur si quis juxta rationem matrimonio et rebus temporalibus utitur. Consilia sunt ergo *in se* instrumenta eximia quibus plenior dilectio haberi potest; et producunt in homine qui ea servat nobilissimas dispositiones ad hoc ut perfectius Deo vacet eique inhæreat [1].

Unde, si caritatem habens, dispositionem acquirit permanentem, ut quoad dilectionem Dei et dilectionem proximi, ultra præcepta etiam prompte consilia observet, dicere possumus talem hominem plenitudinem perfectionis extrinsece vitæ christianæ habere.

824. — 2) Gradus. — Gradus qui in hâc perfectione extrinsecâ inveniuntur, tam pro dilectione Dei quam proximi, ad tres reduci possunt, nempe prout caritatem habens per observationem mandatorum vel consiliorum ad caritatem vel incipientis, vel proficientis, vel perfecti, habitualiter et tali modo disponitur, ut hæ diversæ caritates in statu stabili maneant, et aptæ reddantur ad perfectum usum suæ perfectionis et operationis.

Etenim si homo dispositionem habitualem acquirit ut prompte omnia mandata servare queat, contraria caritati eo ipso tolluntur, et caritas in statu stabili collocatur et aptus redditur ad peccata vitanda.

Cum hæc dispositio ordinetur ad infimum caritatis gra-

(1) Cfr. S. Thom. 2. 2. q. 184, a. 3.

dum, nempe ad eum sine quo caritas haberi nequit, hæc dispositio necessario est *incipientis*.

Sed hæc dispositio per observationem mandatorum ita perfecte caritatis contraria tollere potest ut caritas habitualiter apta reddatur ad aliis virtutibus imperandum, et tunc hæc dispositio jam non est incipientis, sed *proficientis*. Jam enim magis ad terminum, scilicet Deum, appropinquat.

Demum homo dispositionem habitualem acquirere potest ut prompte non tantum mandata, sed insuper consilia observare possit. Et cum observatione consiliorum tolluntur non solum omnia caritati contraria, sed et omnes defectus qui fervorem ejus impedire possunt; caritas habitualiter apta redditur ut Deo fruatur et proximo omnia officia præstet prout viatori possibile est. Et hæc dispositio est *perfecti*, siquidem pervenit ad terminum præfixum.

Juxta hos tres gradus personarum quæ in perfectione vitæ christianæ vivere et sese perficere student, tres viæ distingui solent per quas incedendum est ut quis ad finem suum supernaturalem pertingere valeat, et de quibus nunc fusius est agendum.

CAPUT III.

DE TRIBUS VITÆ CHRISTIANÆ VIIS.

825. — Tres viæ quæ in perfectione vitæ christianæ inveniri possunt, communiter vocantur: via purgativa, illuminativa et unitiva.

Unaquæque via est veluti acies actuum et affectuum quos omnes Deus in ordinem redigit ut justus ab unâ virtute in aliam progrediatur, ascendendo de virtute in virtutem, donec pervenit ad arcem Sion, ubi Deus per contemplationem et amorem intimius possidetur.

826. — **Via purgativa.** — Prima via dicitur *purgativa*, quia homo a Deo adjutus, laborat ut se a vitiis purificet.

827. — **Via illuminativa.** — Secunda dicitur *illuminativa*, quia in illâ, anima jam illustratur et capax fit ad res divinas intelligendas juxta verba Domini [1]: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Per exercitia enim viæ purgativæ abjecit opera tenebrarum et, ut Apostolus [2] ait, induit *arma lucis*, ut in die honeste ambulet.

Dicitur adhuc illuminativa, quia anima purificata conatur intensius detestari omnia peccata et Deo placere per virtutum ornamenta, sese perfectius Christo conformando, qui est *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* [3]

828. — **Via unitiva.** — Tertia via dicitur *unitiva*, quia anima a peccatis purgata et virtutibus illuminata et exornata, principaliter Deo inhæret, eo fruitur et in Deo quiescit.

Notandum tamen est, uti jam de caritate diximus [4], has tres vias nunquam esse in hâc mortali vitâ ita condistinctas, sed unamquamque illarum ab eo, quod in ipsâ prædominatur, nomen et rationem accipere.

Nam imprimis tempore peregrinationis nostræ nunquam ad eum gradum perfectionis pervenitur, in quo proficere homo non possit. Quamvis aliquis in hâc vitâ perfectus sit, progredi debet in viâ Dei, ne retrogrediatur, participat ergo aliquid de viâ illuminativâ. Timere etiam debet, et propter hoc castigare corpus suum, ne, cum sibi, videtur perfectus, reprobus inveniatur. In hoc ergo participant etiam perfecti viæ illuminativæ, imo interdum etiam purgativæ: nam aliquando Deus permittit viros perfectos gravissimis tentationibus vexari ad elationis spiritum corripiendum. Unde a fortiori fit ut multo magis proficientes interdum sentiant molestias et difficultates viæ purgativæ. Imo aliquando Deus incipientibus communicat aliquid de dulcedine et suavitate viæ unitivæ, ut ad spem et perseverantiam animentur, et tunc facilius operantur quam alii diutius exercitati.

(1) MATTH. v. 8. — (2) ROM. XIII, 12. — (3) JOANN. I, 9. — (4) Cfr. n. 401, versus fin.

Regulariter tamen et quantum ex vi statûs non ita est, sed servatur discrimen supra declaratum. In his tribus viis varia inveniuntur exercitia spiritualia peragenda, sed varia etiam impedimenta vitanda, de quibus nunc agendum; et primo quidem in genere, et dein in specie, et fusius de præcipuo studio cui unaquæque via incumbit.

Quamvis de hâc materiâ pluries in hoc opere sermonem habuerimus, opportunum tamen duximus hic eorum compendium exhibere, quæ in triplici perfectionis viâ facienda sunt exercitia. Ex eo quod ita procedimus, Frater, magis intime intellectu capies quæ præcedunt, ac quomodo tota vita christiana ad unionem cum Deo convergere debeat.

Ob eamdem rationem latius tractabimus de præcipuo studio unicuique viæ proprio. Quamvis enim de his materiis antea agi potuisset, melius intelliges, postquam edoctus fueris perfectionis naturam, quam magni momenti sit tentationibus obsistere, praxi virtutum incumbere et ad fruitionem Dei anhelare, et perfectius uti poteris mediis ad hos diversos scopos attingendos.

ART. I. — De viâ purgativâ.

829.— Primus perfectionis gradus, qui est incipientium, comparatur *principio* viæ percurrendæ.

Primum enim in motu locali, uti diximus [1], est *recessus a termino*. At, Frater, a quo recedere tenetur homo justificatus factus amicus Dei? Ab omnibus quæ caritati sunt contraria, et eam impediunt quominus in infimo suo gradu inveniatur.

PERFECTIO INTRINSECA vitæ christianæ in viâ purgativâ habetur igitur per caritatem communem.

PERFECTIO VERO EXTRINSECA quando homo per exercitationem virtutum dispositionem acquirit permanentem, ut

(1) Cfr. n. 401, versus fin.

caritas communis apta reddatur ad omnia peccata *mortalia* superanda. Quamdiu ergo homo justificatus non habet passiones ita saltem moderatas, ut facile superet tentationes, prout ad peccandum mortaliter inclinant, neque comparavit facilitatem aliquam in exercendâ virtute, vel quamdiu indiget continuæ pugnæ ad conservandam et exercendam caritatem communem vel alias virtutes sine quibus ipsa esse non potest, non censetur perfecte viam purgativam percucurrisse.

EXERCITIA.— Hujus viæ exercitia, juxta D. Thomam [1], ad duo genera reduci possunt, scilicet ad *emundationem peccatorum commissorum* et ad *præcautionem futurorum.*

Cum præcipuum hujus viæ sit studium quo justificatus pugnet contra tentationes, dicemus 1. De emundatione peccatorum in genere, et dein 2. de præcautione contra peccatum, seu de tentationibus in specie.

§ I.— *De emundatione peccatorum.*

830.— Adsunt in homine, Frater, propensiones ad malum, quæ, uti jam vidimus [2], dimanant ex ejus naturâ. Cum enim homo ex animâ et corpore constet, tendit non solum ad bonum spirituale, sed etiam ad bonum sensibile. Præterea etiam bonum spirituale prosequens, sæpissime propriam excellentiam appetit contra divinam voluntatem. Jamvero illæ propensiones ad peccatum nos sollicitant, ideoque sunt veluti fontes et capita ex quibus multa oriuntur peccata. Hi fontes, hæc vitia communiter septem recensentur, quæ peccata seu vitia capitalia vocantur. [3]

831.— Vitia capitalia.— Etenim voluntas *inordinate prosequitur* bonum aut *refugit* malum. Quatenus inordinate appetit *bonum animæ*, videlicet *excellentiam laudis* vel honoris,

(1) 3 Sent. Disp. 29. a. 8.— (2) Cfr Reformatio deformatorum, n. 2 et seq. — (3) S. THOM. 1. 2. q. 84, a. 3, 4.

dicitur *superbia*; cum inordinate prosequitur *bonum corporis*, vocatur *gula*, si circa *potum* vel *cibum* versatur, et *luxuria*, si circa *delectationes venereas;* quum quærit *bona externa*, contra ordinem rationis, *avaritia* nominatur.

Inordinate etiam refugit quædam *mala*. Quandoque enim *tristatur* de bono alieno in quantum est *impeditivum* propriæ excellentiæ, et hæc est *invidia;* si de eodem tristatur cum violento appetitu *vindictæ*, exardescit *ira*; quandoque refugit laborem bono spirituali adjunctum, exoritur *acedia* seu pigritia.

Animadvertendum tamen est, Frater, hæc vitia tunc solummodo esse *vera peccata* quando voluntas eis libere consentit; alias sunt tantummodo pravæ inclinationes ad peccandum. Passiones enim omnes ex se bonæ sunt [1], et merito cum David ab Augusta [2] dicere possumus: " Expugnatio ergo vitiorum non est aliud nisi reformatio naturalium affectionem et motuum ad statum a Conditore dispositum. "

832. — **Varia media ad emundationem peccatorum.** — Practice homo a malis affectibus discedere non valet nisi eos mortificat. Hæc autem mortificatio, de quâ jam plura diximus [3], peragitur.

1° *per custodiam sensuum externorum et linguæ* [4].

2° *per disciplinam religiosam* [5].

3° *per custodiam sensuum et facultatum internarum* [6].

833. — **Notandum circa consolationes quæ in viâ purgativâ experiuntur.** — Hæc exercitia in initio conversionis sat facilia sunt, Frater. Tiro enim in exordio ordinarie magno ardet fervore, " ad omnia paratus, ait David ab Augusta [7], in quibus se credit Deo placere, sive ex magno peccatorum con-

(1) De reformatione deformatorum, n. 64. seq. — (2) Op. cit. Lib. II, de reform. hom. int. cap. XVII, p. 104. — (3) Cfr. n. 64, seq; 70 seq. — (4) Cfr. n. 81, seq. — (5) Cfr. n. 83, seq. — (6) Cfr. n. 92, seq. — (7) Op. c. Lib. III, cap. I, 1. p. 161.

tritione et dolore, sive ex desiderio satisfaciendi Deo, sive recuperandi amissi temporis et neglecti præmii per peccatum, sicut viator, qui diu in mane dormiens, postea cum festinatione et impetu laborat tempus neglectum currendo recompensare et socios, qui se præcesserunt, insequens invenire:" non solum fervore ardet, sed per mortificationis opera exhibet Christo corpus suum *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* [1]. Imo substractio delectabilium et assuefactio asperitatum et laborum ei dulcissima videtur. "Deus enim, ait idem Auctor [2], cum sit benignus et largus, remunerat hominem, qui fideliter offert ei totum quod habet et potest, id est voluntatis fervorem et corporis servitutem." Et per hanc consolationem tiro animæ potentias recte dirigit et homo vere spiritualis efficitur, sub conditione tamen ut *rationàbile* sit ejus *obsequium* [3]. Scriptura enim ait [4]: "*In omni oblatione tuâ offeres sal*, scilicet discretionis, ut nec ad dexteram per nimium laborem, nec ad sinistram per nimium teporem a viâ regiâ declines [5]."

Attamen, Frater, hæ consolationes, quæ ordinarie sensibiles sunt, non magni sunt faciendæ; etsi a Deo descendunt, non tamen communiter majoris sunt perfectionis caritatis indicia. Nam, ut optime David ab Augusta [6] docet: "Benignus Deus, cujus [7] *deliciæ* sunt *esse cum filiis hominum*, libenter impertitur has delicias servis suis fidelibus, etiam *ab adolescentiâ suâ*, id est a novitate conversionis; sed, heu! postea quosdam eorum sentit contumaces, quando ex consolatione spirituali elati ceteros despiciunt, et in teporem versi, dum famem laudis desiderant, jactantiæ vitio depravati, etiam hypocritæ fiunt, et dum meliores videri laborant, quam sunt, Deo se opponunt, gloriam Dei sibi temere usurpantes."

---

(1) Rom. xii, 1.—(2) L. c. cap. ii, n. 1.—(3) Rom. xii, 1.—(4) Levit. ii, 13.— (5) David ab Augusta l. c. 1, n. 2. Recole quid de discretione diximus, n. 192.—(6) L. c. iii, 5. p. 171.—(7) Prov. viii, 31.

§ II.— *De pugnâ contra tentationes.*

834.— Pugna contra tentationes grave est munus hominis justificati. Oportet igitur, Frater, te curam atque diligentiam adhibere ut scias 1. quid per tentationis nomen intelligatur ; 2. quotnam sint tentationum species, et quænam earum causæ, et 3. quænam adhibenda sint media ad illas superandas.

Ne idem bis dicatur, incipientium, proficientium atque etiam perfectorum tentationes una tractabimus.

835.— A) **De tentationis naturâ.**— 1° Tentare generatim significat, Frater, rem vel personam *explorare* seu experimentum de eâ sumere. Sic Deus aliquando tentat homines, volens de illis sumere experimentum, ut tum sibiipsis, tum aliis innotescat quid in hâc vel illâ virtute possint, quid non possint. Sic Deus firmitatem fidei et obedientiæ Abraham tentavit [1], per filii sui immolationis jussionem; patientiam adhuc Tobiæ tentavit per immissam illi cæcitatem [2].

2° Tentare etiam est velle capere experimentum constantiæ alicujus in fide, in castitate aut aliâ virtute, *studio ipsum vincendi*, et ejusmodi tentatio est quædam *sollicitatio* ad malum, quæ diabolo maxime convenit. Quare dæmon apprime vocatur *tentator* [3], et *is qui tentat* [4].

Quamvis illud studium absit, similis tamen tentatio est

3° Quandocumque aliquis invitatur seu sollicitatur, sive a mundo, sive a carne. De his autem tentationibus dicit S. Jacobus : [5] *Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat* [6].

Causæ igitur tentationum generales sunt, uti vidimus [7], *concupiscentia, mundus et diabolus.*

---

(1) GEN. XXII.— (2) TOB. XII, 13.— (3) MATTH. IV, 3.— (4) I THESS. III, 5.—(5) I, 13.—(6) SYLVIUS. In 2. 2. q. 97. a. 1.—(7) Cfr. Introductio n. 29, seq.

DEFINITIO.— Quando ergo præfatæ causæ *actu* nos ad peccatum incitant, exsurgit tentatio, quæ sensu stricto definiri potest: "conatus protrahendi voluntatem ad peccandum."

DIFFERENTIA INTER TENTATIONEM SENTIRE ET EI CONSENTIRE.— Sentire tentationem non est peccatum, Frater, sed eidem consentire. Ut hoc melius intelligas, in tentatione tria diligenter attendas necesse est: *suggestionem* nempe, *delectationem* et *consensum* [1].

SUGGESTIO ope sensuum: phantasia et intellectus proponit voluntati peccatum, id est objectum quod ipsa sine violatione legis amplecti non potest. Hæc propositio, quamvis prava et diuturna, non est peccatum, cum in eâ voluntas nullam habeat potestatem.

DELECTATIO.— In hâc suggestione homo sentit aut sentire potest delectationem aut displicentiam, et quandoque etiam sensuum commotionem. Hucusque nullum est peccatum, si motus tamen appetitûs est indeliberatus et involuntarius. Sciendum enim est, Frater, appetitum sensibilem naturali necessitate ferri in suum objectum et delectari in ejus possessione. Inde hi appetitus ab omnibus hominibus experiuntur, et sunt plus minusve frequentes et vehementiores pro diversitate complexionis et circumstantiarum.

CONSENSUS.— Sed homo superior, id est *intellectus* et *voluntas* intervenire possunt. Intellectus enim advertere potest ad moralem malitiam objecti quod proponitur, et ad obligationem illud repellendi; *voluntas* autem ab objecto per tentationem oblato sese avertere vel non avertere potest. Quodsi non se avertit, jam incipit voluntaria adhæsio ad rem malam propter non rejectam tentationem, quæ adhæsio per positivum consensum consummatur. His de naturâ tentationis notionibus prænotatis, jam variæ tentationum species una cum earum causis inquirendæ sunt.

(1) S. FRANCISCUS SAL. *Introd.* P. IV, c. 3.

836. — B) **De variis tentationum speciebus atque de earum causis.** — Multum interest, Frater, nosse tentationum species, sed præsertim ex quibus causis ortæ sint, sicut in arte medicinæ multum interest scire causas et origines morborum qui suscipiuntur curandi, quia non una eademque cunctis medicina convenit, sive spiritualis, sive corporalis.

Agemus 1. de tentationibus quæ sæpe sunt puræ probationes, et deinde 2. de tentationibus proprie talibus.

837. — **1. *Tentationes quæ sæpe sunt probationes.*** — Multæ sunt tentationum hujusmodi species, inter quas inveniuntur sequentes :

1. *Substractio et inopia devotionis.* — De hâc tentatione jam sermo fuit, Frater, recole quid de ariditate [1] et desolatione antea dixerimus.

" Hæc est quasi aditus aliarum tentationum, quia si consolatio devotionis adesset, aliæ tentationes nullam vel minorem virtutem haberent, cum ipsa sit quasi domus refugii ab omni tribulatione. Psalmus [2] : *Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos ;* item *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.*" [3]

838. — 2. *Difficultas bene operandi.* — Tirones, Frater, bonâ sed tamen non forti voluntate Deo famulantes, ex difficultate quam in Dei servitio experiuntur " obstaculum inveniunt, quasi qui grave saxum volvit ; et inde affliguntur tam ex remorsu conscientiæ, quæ accusat eos torporis, quam ex dolore tardi profectûs et desiderio vitæ sanctioris. Quidam enim vellent habere bona opera, et non valent ad ea exsequenda se ipsos vincere, juxta illud [4] : *Velle mihi adjacet, perficere autem non invenio.*" [5] Inde ad murmurandum valde tentantur.

---

(1) n. 193.—(2) Ps. CXVII, 7. XVI, 3, XXVI, 3.—(3) DAVID AB AUGUSTA l. c. Lib. III, cap. 4, p. 172.—(4) ROM. VII 18.—(5) DAVID AB AUGUSTA l. c. c. V, p. 174.

839.— *Fastidium.*— Ex difficultate bene operandi sequitur tentatio fastidii, "quâ fastidit homo omne bonum, tædet eum orare, legere, meditari non invenit, tædet eum audire bona vel loqui, vel operari, vel interesse divinis, etiam quæ sine gravi labore facere posset." [1] Recole quid dixerimus de difficultatibus in oratione mentali occurrentibus. [2]

840.— *Impatientia contra Deum.*— "Si tiro, præcedenti difficultati statim non successerit, sequitur alia tentatio gravis, impatientia contra Deum, quare tam durus et immisericors sit tribulatio, quare tam parcus in dando gratiam egeno et tam anxie petenti et tam importune pulsanti." [3]

841.— *Cordis remissio.*— Si post multa desideria et labores Deus jam consolationem tironi non largiatur, tentatur ut quasi lassus remittat animum ab intentione quærendi. "Sub colore patientiæ desinit oculos attollere ad opes, quas habere se posse non videt, et cum indignanti humilitate cogitat se forte indignum tali gratiâ, quia forsitan aliud de illo præordinavit Dominus." [4] Hæc tentatio quam periculosissima est, Frater, nam incipientes hâc tentatione vexati sæpe ad consolationes creaturarum sensibiles se convertunt, et in Dei dilectione parum vel nihil proficiunt.

842.— EARUM CAUSÆ.— Hæ tentationes, quamvis varias habere possint causas, sæpe, nempe quando sunt probationes, Deum ut auctorem habent. Dominus enim eas justis immittit vel immittere permittit *a)* ut caritas hominis justificati probetur, *b)* ut a peccatis purgetur, *c)* ut in vitâ spirituali edoceatur, *d)* ut in praxi virtutum exerceatur et *e)* ut maximum caritatis impedimentum e medio tollatur.

a) Ut caritas probetur. Suspecta est virtus, quæ aliquo experimento probata non fuit, Frater. *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis* [5]*; quia acceptus*

(1) DAVID AB AUGUSTA l. c. c. VI, p. 175.—(2) n. 156, seq.—(3) DAVID AB AUG. l. c. c. VII, p. 177.—(4) DAVID AB AUGUSTA l. c. c. VIII, p. 178.—(5) ECCLI. XXVII, 6.

eras Deo, ait Angelus ad Tobiam, [1] *necesse erat ut tentatio probaret te.* Quis enim credat ei qui grandia pollicetur, si operâ promissis fidem non tenet.

b) Ut a peccatis purgetur. Per se patet, Frater, pœnarum in purgatorio gravitatem durationemque fore secundum mensuram peccatorum et debiti pœnæ temporalis, quod mortis tempore luendum adhuc supererit. Et quamvis animæ ubi a corpore separantur, vehementissime ferantur amore in Deum, et ideo omnis inordinatus affectus, si quis in illis fuerit, extinguatur, et hâc de causâ omne peccatum veniale illis statim remittatur, Deus tamen huic remissioni conditionem apponit, scilicet ut luant pœnam. At tentationes pro peccatis perpetratis satisfaciunt; si quis olim turpi dilectioni indulsit, jam consolationes sensibiles contemnendo, pœnam subit quæ non parum confert ad peccata vitæ præteritæ delenda.

"Purgatur etiam, ait David ab Augusta [2], ut majoris gratiæ capax fiat, sicut vitrum obscurum tergitur, ut luminis amplius sit capax." Exinde augentur nostra merita: *ceteris paribus*, quo difficilius est opus peragendum, eo majus meritum. Auctis meritis, augetur pariter præmium, et pro quâlibet reportatâ victoriâ novos consequemur gloriæ gradus in æternum permansuros [3].

c) Ut in vitâ spirituali edoceatur. — Per tentationes, Frater, homo addiscit veritates quas alias cognoscere difficile potest: eruditur præsertim ædificium vitæ spiritualis non experientiâ consolationum, sed fiduciâ in Deo inniti. "Quidam rudes in viâ Dei, ait P. David ab Augusta [4], statim, cum subtrahi sibi sentiunt consolationis experientiam, animo concidunt, credentes Deum a se esse aversum; vel etiam in fide titubare incipiunt, an vera sint quæ de Deo senserunt; Exodus [5]: *Estne Deus in nobis, an non?* Vult autem Dominus erudire nos per subtractionem consolationis *inniti veritati Scripturæ*

(1) TOB. XII, 13. — (2) L. c. cap. 3. n. 2, p. 167. — (3) Cfr. De Spe, n. 380. — (4) Op. cit. Lib. 3. cap. 3, n. 4. — (5) XVII, 7.

et fidei, potius quam nostræ qualicumque experientiæ, quia fides non haberet meritum, si in soli experientiâ consisteret, et *spes*, quæ jam tenetur experientiâ, *spes non esset* [1]. *Per patientiam autem et consolationem Scripturarum*, potius quam experientiarum, *spem habeamus*, credentes, nunquam Deum averti a nobis per gratiam, quamdiu voluntas nostra a Deo non est aversa per consensum peccati vel torporem negligentiæ; Psalmus [2]: *Mandasti justitiam testimonia tua et veritatem tuam nimis.* Hæc sunt vera testimonia gratiæ Dei: justitia in voluntate et operatione, et veritas Dei secundum promissiones sacræ Scripturæ, quæ promisit nobis vitam æternam, si mandata ejus observemus."

d) Ut maximum caritatis impedimentum removeatur. Superbia, ut vitiorum omnium regina, sese maxime Dei dilectioni opponit. Quando autem homo spiritualiter consolatur, facile gloriatur de suis meritis, et sese ultra modum extollens in superbiam incidit. At per tentationum tribulationes. Deus animam monet ut humillimam diffidentiam habeat in seipsam et vires proprias, atque firmam et indubitatam confidentiam et fiduciam in Deum ejusque gratiam et auxilium divinum, et sic tollitur maximum caritatis impedimentum [3].

Uti vides, Frater, tentationes quæ ex tuâ negligentiâ culpabili minime proveniunt, tibi quam maxime proficuæ esse possunt. Signa dilectionis Dei sunt, et aptissima media ad caritatis perfectionem obtinendam. Quare cum nostro Jacobo Mediolanensi [4] exclamare possumus: "O miræ benignitatis Altissime, qui nos tentari permittis, non ut capiamur, sed ut timentes ad te, portum tutissimum, fugiamus. More bonæ matris facis, o Domine, quæ filium a se elongatum desiderans amplexari, per aliquod horribile sibi timo-

(1) Rom. VIII, 24; dein Rom. XV, 4. cfr. S. Gregor. II Hom. in Evang. hom. 26 n. 1. P. L. t. 76. col. 1197. — (2) Ps. CXVIII, 138. — (3) n. 368 seq. — (4) Jacobus Mediolanensis. *Stimulus amoris*, cap. VI. Ad Claras Aquas, 1905.

rem inducit et expandens brachia filium recipit fugientem, cum gaudio sibi arridet et oscula dulcia elargitur et, ne alias a se recedat, hortatur ut non accidat sibi male; consolatur ad se stringens, et demum ubera subministrat. O felix tentatio, quæ ad Dei Filii amplexus fugere nos compellis!".

843. — II. — ***Tentationes proprie tales*** etiam plurimæ inveniuntur; aliæ sunt contra fidem [1], aliæ sunt ad desperationem [2], ad voluptates, ad scrupulos, etc. "Si enim nullus medicorum omnes morborum corporalium varietates plene potest cognoscere; quanto minus spirituales morbos tentationum et passionum, quæ subtiliores sunt, valet aliquis discernere, nisi Spiritu Sancto plenissime illustratus" [3].

Hic pauca tantummodo dicemus *a)* de tentationibus ad luxuriam [4] et *b)* ad scrupulos.

844. — 1° TENTATIONES AD LUXURIAM. — Luxuria est inordinatus appetitus vel usus delectationis venereæ, et varios comprehendit actus, ut sunt pravæ cogitationes, desideria turpia, motus carnales, tactus, amplexus, oscula, aspectus et lectiones ad delectationem veneream inducentes.

Causæ: Tentationes ad luxuriam varias habere possunt causas, ait Joannes a Jesu Maria [5], scilicet:

a) Dæmonem: Quoad tentationes obscenas notandum est, inquit, eas esse gravissimas, et ceteris aliis periculosiores, idque ob carnis humanæ fragilitatem, qua ceu armis uti dæmon solet ad animam oppugnandam."

b) Concupiscentiam. — "Tentationes hæ suum interdum in naturali complexione, in hoc vitium pronâ, fundamentum habent, præsertim quando corpus molliter et delicate habetur et parum affligitur."

c) Deum eam permittentem. — "Alias, prosequitur idem

(1) Cfr. supra n. 359. — (2) Cfr. supra p. 377. — (3) DAVID AD AUG. l. c. cap. IX p. 180. — (4) Cfr. supra n. 524. — (5) JOANNES A JESU MARIA Carm. Discalc. oper. t. 2: *Schola de orat.* etc. Tract. de tentat. n. 7. p. 567. Coloniæ Agrippinæ, 1621.

auctor, a parte corporis vix ullum est fundamentum, quod nimirum ipsum male tractetur et extenuetur; quamvis alioquin infernali quâdam ipsum inardescere videatur concupiscentiâ. At tunc patet, tentationes has e singulari Dei providentiâ et nutu oriri, qui animam hanc purgare et promovere desiderat. Idem dicendum de illis Dei servis, quibus licet objecta desint, a quibus tententur, et ipsi se assidue in iis, quæ ad Dei obsequium spectant pro eo ac possunt exerceant, ne ullum tentationibus illicitis locum dent, gravissime tamen tentantur et affliguntur."

845. — 2° TENTATIONES AD SCRUPULOS. — Scrupulus est timor peccati ex inani apprehensione ortus. Itaque scrupulus naturâ suâ non est judicium sanæ mentis, sed est timor de peccato ortus ex inani apprehensione mentis perturbatæ.

Hic porro scrupulus vel est de præteritis, veluti cum aliquis ex conjecturis levibus anxiatur, ne unum atque alterum psalmum de divino officio omiserit, quia invenit se in fine unius, et non recordatur se priores recitavisse; aut ne turpibus cogitationibus consenserit, quia non meminit se restitisse; — vel de futuris ut, quum levi ratione ductus timet ne peccet agendo quod occurrit agendum, vel omittendo quod occurrit omittendum.

Differt tamen, Frater, conscientia scrupulosa a tenerâ, quæ etiam minimos defectus ut tales cognoscit, et propter reverentiam erga divinam Majestatem magni facit, probe tamen retentâ distinctione inter peccatum mortale et veniale.

846. — CAUSÆ. — Diversæ causæ adferri possunt, quæ tamen non omnes in omnibus scrupulosis inveniuntur, sed aliæ atque aliæ, modo in uno, modo in alio. Inveniuntur præcipue sequentes:

I. — ***Causa naturalis.*** — Prima causa est naturalis aliquorum complexio, multum disponens ad suspicionem et timorem, ut est complexio melancholica; — capitis debilitas et

infirmitas per quam læditur imaginatio ; — mentis seu judicii imbecillitas et inconstantia.

Hanc naturalem dispositionem adhuc nutrit *inordinatio* regiminis corporalis, scrupulosorum societas, et librorum, qui sunt nimis rigidi, lectio.

Inordinatio regiminis corporalis.—Per nimias enim abstinentias, vigilias et alia hujusmodi, homines debiles redduntur, tristes ac melancholici, ac deinde scrupulosi.

Societas scrupulosorum.— Facile enim qui jam timidioris est conscientiæ, conversando cum scrupulosis, similis eis evadit.

Lectio librorum.— Idem dicendum quando qui in exaggerationes propensi sunt, libros legunt, instructiones audiunt, quæ nimis sunt rigidæ.

II.— ***Deus.***— Interdum etiam Deus permittit aliquem scrupulis vexari, in majorem profectum spiritualem ipsius, ut inde sumat occasionem, tum aliis compatiendi, tum ad divinam opem et misericordiam recurrendi [1].

Scrupuli qui a Deo permittuntur, post aliquod tempus cessant, augent peccati horrorem, et animam Domino intimius conjungunt. Hic tamen advertendum est, Frater, Deum interdum permittere aliquem scrupulis vexari propter ipsius superbiam, quia suo judicio nimium fidit, neque vult confessarii aut alterius prudentis monitionibus acquiescere.

III.— ***Dæmon.***— Permittente Deo, scrupulos excitat, ut hominibus noceat, præsertim vero ut a divinis, ab oratione et ab usu sacramentorum eos avertat, et sic nocere intendit non solis incipientibus, sed aliquando etiam perfectis; nam, ut dicit B. Ægidius [2]: "Gratia magna in pace possideri non potest, quia semper ei oriuntur multa bella contraria. Quanto enim homo gratiosior fuerit, tanto plus a diabolo impugnatur."

---

(1) Cfr. De desperatione, n. 109. — (2) Dicta B. Ægidii Ass. cap. x, Ad Claras Aquas, 1905. p. 35.

His de tentationibus dictis, jam quærere possis: utrum utilius sit habere tentationes, an carere? Audi quid noster David ab Augusta respondit [1]: Hoc "solus rei exitus probat, quia *habere* eas et viriliter resistere, magnæ virtutis est; *superasse* vero et triumphasse de ipsis, gloriosum est; *carere* autem, commodius est et securius; *succumbere*, periculosum; *appetere* eas et sese ingerere, incautum, maxime infirmis et imperfectis; excitare se tamen ad pugnam spontaneam contra vitia spiritualia, contra iram, vanam gloriam, etc., aliquando utile est, ut qui inter illos morari eligit, qui eum persequantur et offendant, ut sic discat patientiam... De *carnalibus* autem vitiis hoc periculosum est et stultum, sed fugiendæ sunt eorum pugnæ."

C) **De remediis contra tentationes.**

847.— Trademus 1. communia in omnibus probationibus et tentationibus remedia, et 2. aliqua adversus tentationem luxuriæ et scrupulos specialia.

1° REMEDIA COMMUNIA.— Hæc communia contra tentationes remedia ad sequentia revocari possunt capita:

a) Oratio.— Primum est oratio, quia quicumque tribulatus est, ad eum recurrit, a quo juvari se posse sperat, ita ut, si ut quis se *afflictum compererit*, ad orationem, auxilii causâ, confugere debeat. "Semper quando senseris te... tentationibus impugnari, statim recurre ad Christum, ait S. Bonaventura [2]: *Fidelis est enim, ut faciat cum tentatione proventum* [3]; et dicas immediate [4]: *Adjuva me, Domine, Deus meus* [5], *ne discesseris a me; intende in adjutorium mihi, Domine Deus salutis meæ* [6]. *Libera me de inimicis meis fortissimis et ab his qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me* [7]. *Pone me, Domine, juxta te, et cujusvis manus pugnet contra me;* quia [8], *si consistant adversum me castra, non timebit cor*

(1) L. c. cap. XIII, p. 186. — (2) *Regul. nov.* cap. XI. — (3) I COR. X, 13.— (4) Ps. CVIII, 26. — (5) Ps. XXXVII, 22 seq. - - (6) Ps. XVII, 18. — (7) JOB. XVII, 3.— (8) Ps. XXVI, 3.

meum. Et cogita statim quia per peccatum privatur quis inæstimabili gloriâ Beatorum et condemnabitur ad horribilia et infinita supplicia damnatorum."

Si tentationis tempore tibi durum videtur orationi incumbere, Frater, memento B. Ægidii [1] verborum, qui Fratri talem difficultatem habenti respondit: "Ecce rex quidam, qui habet duos servos, quorum unus est armatus, alter vero inermis, et isti habent committere bellum. Armatus procedit viriliter ad bellum, alter vero inermis sic loquitur domino suo: Domine, sicut vides, arma non habeo, sed propter amorem tuum procedam ad prælium etiam sine armis. Videns autem rex fidelitatem illius servi, ait ministris suis: Ite, præparate arma, quibus hic servus meus fidelis adornetur, et ponite in eo signum armorum meorum.—Si quis etiam vadit ad prælium orationis quasi sine armis, quia sentit se aridum et indevotum, Deus videns fidelitatem ejus, ponit in eo signum armorum suorum."

b) Memoria passionis Christi.—"Si tentatio adhuc prævalet, ait seraphicus Doctor [2], cogita de acerbissimâ passione Jesu Christi... Ipsa est enim armatura contra hostes, de quâ Apostolus [3]: *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli;* et merito, quia nulla est efficacior medicina per quam citius inimicorum exercitus depelletur. Ideo dixit Petrus [4]: *Christo in carne passo, et vos eâdem cogitatione armamini.*"

"O tentate! exclamat noster Jacobus Mediolanensis [5], hæc vulnera (Christi Domini) quotidie meditare; hæc semper erunt tibi refugium et solamen. Nec dubites, quod si bene ea in corde tuo impresseris, nullus tentationi aditus apparebit."

c) Humilitas.—Nullum subsidium efficacius quam tempore tentationis sese coram divinâ majestate humiliare. Et uti

(1) L. c. p. 37. — (2) L. c. n. 2. — (3) EPHES. VI, 11. — (4) I PETR. IV, 1.— (5) *Stimulus amoris.* Ed. ad Claras Aquas. 1905, cap. 6. p. 29.

B. Ægidius ait [1]: "Si possemus nos habere unam molem gravem, quæ faceret nos semper capita inclinare!" certe tentationibus nunquam superaremur. Audi ergo quid Jacobus Mediolanensis de tentationibus tractans doceat [2]: "Non enim sibi (Deo) placet præsumptio aliquorum, qui se justos reputant et ad ipsum Altissimum tamquam ad familiarem amicum accedunt. Vult enim, ut quantumcumque magnus se miserum et quasi nihil reputans, ad ipsum veniat cum peccatorum suorum confusione, et omni reverentiâ et timore. Et magnum, imo permaximum reputet quantuscumque, si ipsum immensus noster Deus dignatur saltem a longe intueri."

d) Invocatio B. M. Virginis.— Tenera devotio erga Beatissimam Virginem te multum juvabit, Frater, tribulationis et tentationis tempore. "Si autem contra te etiam Christum propter tuas nequitias videris indignatum, ad spem peccatorum refugias, matrem tuam, et ipsi tamquam Matri Dei reverentiam exhibebis, et fusis lacrymis ejus auxilium postulabis. Et si perseveraveris non quiescens, non dubites quod ab eâ quod volueris salutiferum impetrabis. *Secum enim crevit miseratio* [3], et sibi miseris satisfacere ex officio est commissum [4]; et quod cum magnâ diligentiâ exercet communiter erga omnes, tibi non poterit denegare." [5]

e) Vigilantia.— Cogitationes averte a rebus quibus tentaris, et alias occupationes assume, quibus oblivisci possis impugnationis. Hæc ante omnia observa, Frater, quando tentationes subito et impetuose te invadunt. Tales enim diabolicæ impugnationes, potissimum cum castitati insidiantur, quam periculosissimæ sunt, et non solum incipientes, sed in caritate perfecti, si sibi non attendunt, his tentationibus, quasi ventis validis, e statu gratiæ evelli possunt. Quâ de causâ, Frater, esto tunc prudens ac vigilans; com-

(1) L. c. cap. 4, p. 12.— (2) L. c. p. 30.— (3) Job. xxxi, 18.— (4) Cfr. de devotione erga B. M. V. n. 216 seq.— (5) Jacobus Mediolanensis, l. c.

menda te Christo Jesu, cum Apostolis clama : *Domine, salva nos, perimus.* Etsi jam deficere videris, Frater, et dæmon tibi hæc vel similia verba suggerit : "jam lapsus es, jam gratiâ defrauderis," rogo te, Frater, ne animum despondeas, sed ex intimo corde actum contritionis elicias, veniam preceris, ac demum cum fiduciâ spiritum reassumas, necesse est.

f) Constantia et patientia.— Fiducia firma in Deo semper ponenda est, Frater [1]. Si nullo modo te videris consolari, tentationes tibi semper insidere : scito hoc Deus permittere ut tentatus "excitetur ad orationis studium, et confugiat ad Dominum, et experiatur ejus auxilium, et ad ejus exauditionis solatium amplius in ejus amorem exardescat, et sic tam in merito virtutum quam in fiduciâ dignationis ejus excrescat. *Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* [2] tam prospera quam adversa." [3]

g) Directio spiritualis.— Omnes etiam in caritate perfecti, et quamvis ipsi sint viri doctissimi, tempore tentationis directoris spiritualis consilium petant omnino necesse est. Inveniuntur enim tentationes fraudulentæ, ait P. David ab Augusta [4], "quæ sub specie boni se palliant, licet quosque rudes et stultos decipiant, qui *nondum cognoverunt altitudinem Satanæ* [5], id est astutias ejus, tamen singulariter perfectis et bene proficientibus insidiantur : — Psalmista [6] : *In viâ hâc quâ ambulabam, absconderunt laqueum mihi.— Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis.* Si enim eis in suâ figurâ appareret, quæ turpis est, horrerent eum et fugerent ; si aperte impugnaret eos, resisterent ei, et auxilio Dei fugarent eum et vincerent, et sic nihil apud eos proficeret... Venit ergo Satanas in specie boni angeli... Et ut facilius recipiatur ejus persuasio, primo sola bona proponit, postmo-

(1) Cfr. de Fide n. 361 seq. et de Spe n. 380 seq. — (2) ROM. VIII, 28.— (3) DAVID AB AUGUSTA l. c. c. XIV, 2. p. 190, seq.— (4) L. c. cap. XIII, 2. p. 187, seq.— (5) APOC. II, 24.— (6) PS. CXLI, 4, sequitur II COR. XI, 14.

dum mixta malis, tandem falsa bona, sed vera mala, postremo cum irretierit eos et illaqueaverit insolubiliter, aperte caput venenatum erigit et in aperta peccata eos dejicit, sicut scorpius, qui blandam faciem habet et caudam venenosam, cum quâ occidit." Si directori semper tuas aperueris tentationes, si semper ejus petieris consilium, tibi remedia usurpanda indicabit, Frater, ut astutias diabolicas aufugere possis. Dein variæ sunt tentationes quæ absque directoris spiritualis consilio curari nequeunt, ut optime docet Joannes a Jesu Maria [1]: "Cum enim variæ sint tentationes, ait, varias etiam jam inde a principio directiones habere oportet. Sunt enim tentationes quæ naturâ suâ requirunt ut tentati ad tempus ab oratione et aliis exercitiis mentalibus abstineant, utque comedant et dormiant, ne in quamdam tum spiritualem, tum corporalem ægritudinem, quæ quodammodo irremediabilis sit, incidant."

848. — 2. ***Remedia specialia contra tentationes luxuriæ.***— Particularia tentationum hujusmodi, præter generalia illa, in hâc materiâ fidelissime et diligentissime executioni mandanda, sunt etiam sequentia.

a) Fuga. Ubi primum tentatio tibi insidet, eam declina, nam delectatio luxuriæ appropinquantes sibi accendit ut ignis, secundum verbum Job [2]: *Ignis usque ad perditionem devorans.*

b) Castigatio corporalis, observando sedulo jejunia, cilicia et corporales afflictiones in ordine vigentes, sed semper tamen e directoris spiritualis consilio. At quando corpus est extenuatum vel morbidum, ab hisce remediis omnino abstinendum est, sed ad spiritualia recurrendum, et tanto majori curâ ac diligentiâ quanto minus corporalia suscipi possunt.

c) Occupatio. Ita te occupa, Frater, ut cogitationi vix locus relinquatur. Occupatio talis erit qualem sanitas et

(1) L. c. n. 3. Op. t. II, p. 566.—(2) XXXI, 12.

status ejus qui tentatus est permittit, ut legendi, scribendi, vel negociandi, vel manuale opus exercendi; opera tamen manualia, cum sine magno labore aliquando exerceantur, vel aliquam intensiorem mentis applicationem non exigant, hujusmodi cogitationes vix excludunt. [1]

d) Sacra Communio. — Aliud remedium est sacram communionem eâ intentione frequentare, ut ejus adminiculo contra tentationes robur colligatur; in quo confessarii vel magistri spiritualis consilium interveniat oportet [2].

849. — 3. ***Remedia specialia contra scrupulos.*** — Qui scrupulis laborat, sed nescit eos esse scrupulos, non potest contra eos agere, quia ageret contra suam conscientiam, quod numquam licet; sed quando cognoverit scrupulos esse, non solum potest, sed tenetur contra eos facere. Etenim, Frater, cum scrupulus sit inanis apprehensio et vanum dubium, non est proprio sensu conscientia, et cum ejus timor sit vanus, prorsus spernendus est.

Varia *signa* suppeditant theologi [3], quibus judicare possis scrupulosamne annon conscientiam habeas, nempe:

a) Si putas te peccare in iis rebus, in quibus homines pii, docti et timoratæ conscientiæ nullum peccatum reperiunt.

b) Si judicio confessarii vel directoris non acquiescis, identidem, circa eamdem rem consilium quæris, varios confessarios consulis et nulli acquiescis.

c) Si continuo tua peccata examinare cupis.

d) Si in confessione peragendâ eadem sæpe repetere velis, aut sine ullo prudenti motivo times semper ac quæris rectene dolueris, omniane dixeris.

e) Si confessario vel directori prudenti et docto asserenti actionem esse licitam aut fidem non habes, aut nonnisi difficulter et cum timore et anxietate acquiescis.

---

(1) Cfr. JOANNES A JESU MARIA, l. c. n. 9, p. 567.—(2) Cfr. JOANNES A JESU MARIA, l. c. — (3) Cfr. TIMOTHEUS a PODIO-LUPERIO, op. cit. t. 1. p. 132.

f) Quandoquidem res ita est ut homo persæpe non possit judicare utrum sit scrupulosus an solummodo timoratus, et aliquando verus scrupulosus nullo modo credere velit se esse scrupulosum, nil aptius est ad hanc acquirendam cognitionem quam Deum orare, et deinde suæ conscientiæ cruciatus et inquietudinem viro prudenti patefacere, et ejus decisioni sese submittere.

Si director tuus spiritualis te arguit scrupulorum vitio, sequentia observa remedia.

1° *Ante actionem* oportet ut non judices aliquid esse peccatum, nisi *absque deliberatione* certo et evidenter cognoscis rem esse peccatum, et *post actionem* ut non judices te commisisse peccatum, nisi *absque examine* evidenter scis te consensisse.

2° Si scrupulis ex melancholiâ provenientibus labores, Frater, parcus debes esse in meditandis et imaginandis illis quæ tristitiam causare vel augere possunt, et propterea terroribus inferni, vel judicii cogitandis indulgere non debes, sed ejusmodi solum mediteris juxta præscriptum directoris spiritualis, quæ inserviunt ad Deum corde hilari laudandum.

3° Causas scrupulorum omnino et maximâ cum curâ vitare debes [1].

4° Consilium S. Ignatii [2] ad unguem observes etiam necesse est, nempe ut semper procedas modo contrario ei quo procedit dæmon, scilicet si inimicus tentans te laxiorem reddere intendit, procures reddere te delicatiorem; similiter si inimicus te delicatiorem reddere satagit ut in extremum deducat, te firmare in *medio* velis ut omnino quietum te reddas.

Merito in hunc locum notat P. Roothaan: "Qui relaxat conscientiam, cum eam quærit dæmon nimium restringere, si ultra *medium* in eâ relaxandâ se dissolvat, gravissimum

(1) Cfr. supra n. 846.— (2) Reg. de scrup. 5. *Exerc. spirit.* Ed. Paris. 1865. p. 196.

incurrit periculum, ne illud ipsum malum impingat, quo inimicus eam per illas ipsas angustias conatur tandem pertrahere: id quod etiam tristis plurimorum scrupulosorum comprobat experientia."

5° Demum sequere optimum sive doctis sive indoctis, contra quoscumque scrupulos, remedium, directori prudenti et docto crede et obedi, non obstante *quâcumque ratione* in contrarium occurrente. Unicum hoc remedium sufficiet si tentatus generose, ut par est, illud exsecutus fuerit.

Sed jam alia, nempe proficientium exercitia, indicanda sunt.

ART. II.— De viâ illuminativâ.

850. —Secundus perfectionis gradus, qui est proficientium, comparatur medio studio viæ percurrendæ, quia post recessum ab uno termino, sequitur tendentia et appropinquatio ad alium.

Sensus enim et passiones mortificando, et variis tentationibus viriliter resistendo, justificatus a statu peccati mortalis jam longe discedit, et licet ad unionem cum Deo modo perfectissimo non pervenerit, perfectius tamen quam in viâ purgativâ ad eam appropinquat.

Perfectio *intrinseca* vitæ christianæ in viâ illuminativâ, habetur, sicut in viâ purgativâ, per *caritatem communem*, sed cum aliquo perfectionis gradu [1].

"Homo voluntate pleniori et affectu ferventiori non solum communia contentus est præcepta servare, *sine quibus non est salus*, sed etiam ad omnia quæ Dei sunt, studiosus est et voluntarius, tam faciendo in se quam in aliis promovendo et desiderando." [2]

---

(1) Cfr. S. THOM. 2. 2. q. 184, a. 2.—(2) DAVID AB AUG. o. c. cap. 33, n. 4. p. 229.

Perfectio autem *extrinseca*, quando caritatem habens per exercitationem virtutum tali modo habitualiter disponitur ut caritas apta sit prompte, constanter et delectabiliter peccata venialia deliberata et plurimas imperfectiones vitare, ita ut ad virtutes augendas per se maxime intendat. Unde si peccata venialia difficile vitantur, et frequenter committuntur, quia et temporalia multa delectant, et mens variis phantasmatibus, et cor multis desideriis facile agitatur, nondum perfecte via illuminativa percurritur [1]. Plerisque hominibus ista via durat, ait Suarez [2], " vel toto vel majori vitæ tempore."

851. — EXERCITIA. — Hic perfectionis gradus sub duplici adspectu considerari potest, utpote qui *a termino discedit*, vel *ad terminum* seu finem *procedit*.

Sub priori adspectu hic gradus consistit in *confirmatione* statûs gratiæ per varia media spiritualia; sub posteriori vero, in conformatione vitæ ad Christum per praxim virtutum.

Unde varia inveniuntur exercitia qui ad hunc duplicem scopum attingendum ordinantur, et ita inter se connexa sunt ut se mutuo adjuvent: qui enim statum gratiæ magis stabilit, eo ipso se magis Christo conformat; qui vero per praxim virtutum se magis Christo conformat, etiam magis statum gratiæ confirmat.

Uti vides, Frater, studium cui proficientes maxime incumbere debent, est praxis virtutum. Sed omnium virtutum fundamentum est humilitas. De humilitate igitur hic specialius est agendum. Et quamvis hæc virtus etiam ad incipientes, imo et ad perfectos spectet, ob rationem allatam, de eâ hoc loco tractabimus. Unde 1° de confirmatione statûs gratiæ, 2° de conformatione vitæ ad Christum et 3° de humilitate, ut de præcipuo viæ illuminativæ studio.

---

(1) Cfr. SUAREZ o. c. Tr. 4, L. 2, cap. 11, n. 3. — (2) L. c.

§ I. — *De confirmatione statûs gratiæ.*

852. — Sicut in viâ purgativâ, anima potissimum attendere debet ne in eumdem morbum incidat, ita in via illuminativa adhuc etiam curare tenetur ut vires suppeditet. Sanitas animæ autem consistit in rectitudine tum intellectûs, tum voluntatis, et in subjectione partis inferioris parti superiori atque in rectâ ordinatione actionum. Unde varia media inveniuntur.

1. — Ad intellectûs instructionem.
2. — Ad voluntatis directionem.
3. — Ad sensuum et passionum subjectionem.
4. — Ad rectam actionum ordinationem [1].

NOTANDUM CIRCA EXERCITIA SPIRITUALIA.

853. — Varia hæc exercitia seu instrumenta jam antea explanavimus, Frater, et in Ordine Seraphico sufficiunt ad profectum spiritualem obtinendum, imo ad unionem cum Deo quam perfectissime operandam.

Profectus noster, ut Franciscanorum, non consistit in multiplicatione operum extraneorum atque sublimium, nec in multitudine exercitiorum pietatis quæ apud nos usu non veniunt, sed in exercitiis per Regulam, constitutiones et usus Provinciæ stabilitis; et in his bene, perfecte et secundum virtutem exercendis.

§ II. — *De conformatione vitæ ad Christum.*

854. — Conformatio vitæ nostræ ad Christum, Frater, maxime perficitur per virtutum exercitationem. Virtutes jam omnes in specie traditæ sunt, egimus enim:

1. — De virtutibus theologicis.
2. — De virtutibus moralibus.
3. — De donis Spiritûs Sancti.

(1) Cfr. n. 306 seq.

855. — NOTANDUM CIRCA VIRTUTUM EXERCITATIONEM. — Si in perfectione crescere desideras, cave, Frater, ne, virtutes colendo, specie virtutis decipiaris.

Sunt enim varia virtutum tegumenta uti habitus exterior; exteriores cæremoniales observantiæ, ut inclinationes tempore divini officii; mores exteriores compositi, opera pœnitentiæ, ut flagella [1] et alia, de quibus jam tractavimus. Hæc vero tegumenta virtutem exteriorem demonstrant, sed virtutem interiorem non probant. "Omnia enim quæ in observantiâ religionis apparent, inventa et statuta sunt propter obtinendas et conservandas virtutes. Cetera sine virtute sunt sicut testa carens nucleo. Et sicut in tabernaculo fœderis plura erant velaminum genera inter se protegentia vel decorantia Sanctuarium, scilicet pelles hyacinthinæ, pelles arietum rubricatæ, saga cilicina, cortinæ et tabulæ parietum præter alia [2]; ita et in Religione plura sunt virtutis tegumenta vel ad decorem vel ad custodiam virtutis ordinata, in quibus non *pura* virtus consistit, sed quædam virtutis umbra et latentis intrinsecus demonstratio figuralis. Unde qui istis exterioribus contentus interiora postponit, hic est quasi qui corticem vel testam vacuam sine nucleo habet [3]."

Quapropter recole, Frater, quid antea de *rectâ intentione* dixerimus [4], et cura diligenter ut semper virtutes ob motivum honestum, maxime vero ob motivum ipsius caritatis exerceas.

§ III. — *De præcipuo studio viæ illuminativæ seu de humilitate.*

856. — Tres virtutes theologicæ et quatuor virtutes morales, "septenarius iste virtutum numerus plenitudinem

(1) Cfr. DAVID AB AUGUSTA, l. c. cap. XXIX, p. 218. seq. — (2) Cfr. EXOD. XXVI, 1. sq. — (3) DAVID AB AUGUSTA, o. c. cap. 28, n. 4. p. 217. — (4) Cfr. n. 307 seq.

septiformis gratiæ suis executoribus adducit, per quam vitiorum compago dissolvitur, corpus diaboli superatur, et per semitam justitiæ fons et origo omnium virtutum aditur." Hæc sunt verba Hugonis a S. Victore [1]. Attamen, prosequitur idem auctor, omnium virtutum fundamentum est humilitas. Hæc non tantum Hugonis, sed et omnium Patrum spiritualium sententia est. Maxime igitur interest, Frater, ut sedulo in studio hujus præclarissimæ virtutis incumbas.

Ad materiam humilitatis clare exponendam dicemus A) de ejusdem naturâ et B) de gradibus; dein C) quomodo fundamentum sit totius perfectionis christianæ, et demum D) quibus mediis acquiratur, et E) quomodo practice exercenda sit ut magis in perfectione proficiamur.

857.— A) **De naturâ humilitatis.**— Ad naturam humilitatis accurate addiscendam, inquirendum est 1. quid sit humilitas, 2. quinam sint ejus actus, 3. quænam conditiones requirantur ut vilificatio sui vere actus sit virtutis et 4. rectæ rationi et veritati consentaneus. Unde videre licebit 5. discrimen inter servum Dei humilem et superbum.

858.— 1° ***Quid est humilitas?***— Humilitas sub vario respectu considerari potest: *Physice:* humilitas *(nederigheid)* est status illius entis quod humo hæret et vix supra ascendit: et sic dicitur violam habere humilitatem.

Moraliter humilitas est: *a)* vel conditio vilis et inops, et quod affine huic est, tribulatio et depressio ab alio *(vernedering)*, et sic dicitur mancipium habere humilitatem; *b)* vel conditio quâ quis seipsum deprimit sive *contra rationem (laagheid)*, v. g. peccando ad gratiam alterius capiendam, sive *juxta rationem (ootmoedigheid)*, et sic sumpta humilitas est virtus, nisi externe tantum fit et est falsa humilitas seu pessima superbia [2].

(1) O. c. *De fructibus carnis et spiritus*, cap. 1. P. L. t. 176. col. 998.—
(2) Cfr. Ill. WAFFELAERT, Tract. *de Virt. Card.* n. 224. Brugis, 1894, p. 346.

859.— Definitio.— Humilitas fere unanimiter a Sanctis Patribus definitur " virtus qua homo verissimâ sui cognitione sibi ipsi vilescit, et juxta rectam rationem seipsum deprimit [1]."

860.— 2° Ex ipsâ definitione liquet, Frater, actum humilitatis esse VILIFICATIONEM SUI, tam interiorem quam exteriorem.

Vilificatio interior vocari potest *humilitas veritatis*, et consurgit in homine ex consideratione suæ nihilitatis, " et hæc non tantum reperitur in hominibus, verum etiam in angelis, non tantum in viatoribus, verum etiam in Beatis [2]."

Vilificatio exterior, qui " potest dici *humilitas severitatis*, quæ consurgit ex consideratione culpæ; qua, dum homo per elationem cogitat se esse demersum, severâ quâdam censurâ per humilitatem consurgit adversum seipsum, se vilificando non tantum interius in oculis propriis, verum etiam *exterius* in oculis alienis [3]."

Uti vides, Frater, humilitas consistit non tantum in *cognitione* veritatis, sed et in *affectione* voluntatis. Oportet enim ut homo suam nihilitatem agnoscens, ulterius ad affectum progrediatur. Peccatores enim sæpius humiliantur ab ipsâ veritate, quâ convicti malos se esse cognoscunt, sed tamen mali nolunt ab aliis reputari, nec despici, sed potius tamquam justi vano honore affici, et quos humiliavit veritas, misere extollit vanitas. Quemadmodum Saul [4] Samueli dicebat: *Peccavi, sed honora me coram senioribus populi mei.* In eo quod dixit: *peccavi*, humiliavit eum veritas; in eo vero quod subjunxit: *Honora me coram senioribus*, extulit eum propria superbia et ambitio honoris.

---

(1) S. Bernardus. *De gradibus humilitatis* cap. 1. n. 2. P. L. t. 182, col. 942, apud S. Bonavent. *De perfect. ad Sorores*, cap. 2. et Ill. Waffelaert. l. c. — (2) S. Bonaventura. Quæstiones disputatæ. *De perfectione Evangelica.* Quæstio 1. Op. T. V. p. 122.— (3) S. Bonav. l. c. — (3) I Reg. xv, 30.

861.— 3° CONDITIONES AD ACTUM HUMILITATIS REQUISITÆ.— Vilificatio sui, ut actus sit virtutis, varias requirit conditiones. Oportet enim, ait S. Bonaventura [1], ut in eâ attendatur debitus *ortus* et *modus* et *fructus*.

862.— *a) Ortus*.— Humilitas exterior procedere debet ab humilitate interiori et quidem secundum regulam divinæ voluntatis. At, juxta doctrinam Seraphici Doctoris [2]: "Hoc potest fieri secundum legem divini *præcepti*, vel divini *complaciti*, vel divini *consilii*. *Præceptum* universaliter omnes respicit; *complacitum* respicit eos quibus divina voluntas specialiter inspiratur; *consilium* vero eos qui ad culmen perfectionis ascendunt." Et sic invenitur triplex humilitatis modus seu gradus, et actus exterior uni ex his tribus conformis sit, omnino necesse est. De hoc triplici humilitatis modo seu gradu infra fusius dicetur.

863.— *b) Modus* autem humilitatis exterioris est, prosequitur Seraphicus Bonaventura [3], ut servetur in eo *virilitas*, *veritas et honestas*.

Virilitas est contra pusillanimitatem quæ animum dejicit [4]. Absque ullo humano respectu, posthabito omni emolumento vel damno, homo, secundum regulam divinæ voluntatis, sese exterius ostendere tenetur ut interius sese habet in oculis Domini.

Veritas est "contra hypocrisim quæ homines fallit [5]". Humilitas enim consistit, non in eo quod homo mala et miserias, quæ non habet, sibi inesse fingit; nulla enim virtus falsis et fictis ideis innititur, sed in verâ sui ipsius scientiâ, quâ homo sese cognoscens prout revera in se ipso est, et prout coram Deo apparet, sese etiam exterius coram aliis demonstrat.

Honestas est "contra stoliditatem, quæ homines dehones-

(1) L. c.— (2) S. BONAV. l. c. — (3) Ibid. — (4) S. BONAV. l. c.— (5) S. BONAV. l. c.

tat et stultizare (i. e. insanire) facit [1]." Hæc humilitatis exterioris conditio apparet ex eo, Frater, quod humilitas, ut omnes virtutes morales, medium habet rationis, medium nempe inter pusillanimitatem et arrogantiam. Unde declinare debet a stoliditate, quâ homo inepte, ultra regulas sanæ rationis agit.

864.— *c)* "*Fructus* autem hujus humiliationis est, quia valet ad humilitatem *acquirendam*, ad *exercendam* et ad *perficiendam* [2]." Etenim, vilificatio sui exterior, modo rite fiat, hunc triplicem fructum affert. "Humilitas ad quam utique ducit humiliatio, totius est fabricæ spiritualis fundamentum, siquidem humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem humilitatis appetis, viam non refugias humiliationis. Nam si non potes humiliari, non poteris ad humilitatem provehi." Hanc autem humiliationem vocat *sui ipsius vilificationem*, unde et subdit: "*Ludam et vilior fiam* [3]; ludam scilicet ut illudar. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis spectaculum præbet; bonus, inquam, ludus, in quo efficimur *opprobrium abundantibus, et despectio superbis* [4]. Hoc casto et religioso ludo ludebat, qui dicebat [5]: *Spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.* Hoc ludo etiam nos interim ludamus, ut illudamur et confundamur et humiliemur, donec veniat qui potentes deponit et exaltat humiles [6], qui nos lætificet, exaltet et glorificet in æternum [7]."

Uti vides, Frater, seipsum humiliare et vilificare pro Christo opus est virtutis perfectæ, et proinde rectæ rationi et veritati consonans.

865.— 4° CONSONANTIA VILIFICATIONIS SUI CUM INSTINCTU NATURÆ, RECTÂ RATIONE ET VERITATE.

---

(1) S. BONAVENTURA, l. c.—(2) S. BONAVENTURA, l. c.— (3) II REG. VI, 22.— (4) PS. CXXII, 4.— (5) I COR. IV, 9.— (6) LUC. I, 52.— (7) S. BERN. Epist. 87, ad Ogerum. n. 12, apud S. Bonav. l. c. cfr. P. L. t. 182. col. 217.

1) *Vilificatio sui naturæ consonat.* — Nam licet species actûs humilitatis, qui est vilificatio sui, dissonare videatur ab instinctu naturæ, quæ naturaliter appetit promoveri et non dejici, secundum tamen veritatem et intrinsecam rationem vilificatio sui ipsi naturæ consonat. Nam naturæ consonat defectus suos agnoscere, et omnia quæ ad naturam spectant conservare atque suscipere influentiam a naturâ superiori, cui se subjicit ut ab illâ possit compleri. At hæc omnia per vilificationem sui intenduntur.

a) Humilis enim sese pro Christo vilificando *defectum* suum tantum *recognoscit*, nam natura omnis ex eo quod de nihilo est, defectum aliquem in se habet et defectivam se clamat.

b) Humilis, *si sese conservare vult*, tenetur expellere id omne quod dispersionem inducit. At, sese exterius humiliando, spiritum inflationis et superbiæ tanquam dispersivum a se repellit.

c) Humilis sese vilificando, suam imbecillitatem tantum recognoscit, et a Deo impetrare intendit quod suis viribus attingere nequit. Nihil igitur agit humilis contra dictamen naturæ [1] neque etiam contra rectam rationem.

866.— 2. *Vilificatio sui rectæ rationi consonat.* Sunt qui putent, Frater, humiliationem et vilificationem sui mensuram rectæ rationis excedere. Certe, uti jam diximus, mensura rationis in virtute humilitatis sicuti et in aliis virtutibus observanda est. Sciendum tamen est in virtutibus moralibus, quæ ordinantur ad curandos morbos naturæ lapsæ, medium rationis inveniri declinando in alterum extremum, sicut per simile videri potest in iis "qui ligna distorta dirigunt" [2]; "qui scilicet ea, dum dirigere volunt, in partem oppositam torquent, quo facto ligna ad medium reducuntur [3]." — "Et quia morbus corrumpens genus humanum

(1) Cfr. S. BONAVENT. l. c. passim. — (2) ARIST. Lib. 2. *Ethic.* cap. ult. apud S. Bonavent. l. c. Op. t. V. p. 123. — (3) S. BONAVENT. l. c. nota Ed.

maxime est superbiæ et arrogantiæ fastus, et medicativum debet esse per contrarium, ideo declinando ad alterum extremum reducit ad medium." [1]

867.— 3. *Vilificatio sui etiam veritati est consentanea.* Sæpissime evenit ut homines erronee actus Sanctorum dijudicent, quum dicunt eos, ut Seraphicum Patrem, qui se vilissimum reputabat et se ardentissime contemnebat [2], ultra veritatem egisse. Sed longe errant, Frater; homo enim sub diversis aspectibus considerari potest, scilicet: ut *imago Dei*, ut *creatura Dei* et ut *adversarius Dei*.

Ut imago Dei, ad ejus similitudinem conditus et per gratiam ad divinæ naturæ consortium elevatus, homo habet aliquid deiformitatis, et hâc ratione ceteris creaturis inferioribus et peccatoribus est *præponendus*.

Ut creatura Dei, homo necessario habet aliquid defectibilitatis respectu Dei, et hâc ratione aliis hominibus est *æquiparandus*.

Ut adversarius Dei, ratione vitiorum, homo habet aliquid deformitatis cum Deo, et hoc motivo debet se vilem reputare, "non ad contumeliam, sed ad honorem Dei, cum auferatur honor solum per deformitatem vitii et peccati." [3] At S. Bonaventura [4] docet: "Ipsa veritas legis divinæ dictat, quod unusquisque de se ipso magis quam de alio debet humiliora sentire. Unde sicut unusquisque magis sentit morbum proprium afflictivum naturaliter quam alienum, sic unusquisque certius et proximius et frequentius recogitare debet suum defectum, et ob hoc se debet reputare aliis viliorem, non quia certus sit, se esse talem, sed quia magis certus est de suâ quam de alienâ vanitate vel vilitate. Ideo, sicut dicitur in glossâ ad Philippenses secundo [5]: *In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes*, "non hoc ita debemus æstimare. ut nos æstimare fingamus,

(1) S. Bonav. l. c. ad 3.—(2) Cfr. Celano. o. c. p. 55.—(3) S. Bonav. l. c. ad 5.— (4) L. c. ad 4.— (5) V. 3.

sed vere æstimemus, posse esse aliquid occultum in alio, quo nobis superior sit, etiam si bonum nostrum, quo illo videmur superiores, non sit occultum." Et sic apparet quod vilificatio sui non fundatur supra falsum; sed super verum, secundum scilicet *experimentalem* cognitionem defectûs proprii, quam quilibet homo respectu alterius quasi singulariter habet; sicut et quilibet justus respectu alterius aliquam singularem excellentiam habet, ratione cujus in laude sancti Confessoris dicitur [1]: *Non est inventus similis illi.*"

Ex supra de naturâ humilitatis dictis jam videre potes, Frater:

868.— 5° DIFFERENTIAM INTER SERVUM DEI HUMILITATEM SECTANTEM ET MANCIPIUM DIABOLI SUPERBIÂ REPLETUM.

Homo humilitatem colens mentem suam inter limites suos continet, itaque nec plus nimio se dimittit per pusillanimitatem spiritûs, nec nimis se erigit per arrogantiam et elationem animi, sed rectitudinem servat juxta dictamen rectæ rationis et propriam mensuram quam a Deo accepisse cognoscit.

Erectus est a terrenis, et per intentionem ac affectum semper elevatur in cœlestia, sed sub Deo, illi omnino submissus, illiusque legis jugum hilariter portans.

Hic agendi modus a variis signis dignosci potest, quorum nobis sufficit, duo sequentia tantummodo recensere:

Primum signum: cor humilis erectum est ad Deum sed flexibile; nam licet rectâ intentione semper tendat in Deum, facile tamen flectitur ad ejus imperium et divinæ subjicitur voluntati. Erectum est cor humilis ut sublimia et cœlestia videat et appetat, nec dignatur respicere infima et vilia, ut ea sibi adscribat vel assumat.

Flectitur cor humilis ut propriam aspiciat vilitatem, sive quam per culpam contraxit, sicut S. Paulus, cum dicebat [2]: *Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum*

(1) ECCLI. XLIV, 20.— (2) I COR. XV, 9.

Ecclesiam Dei; sive quam ex suâ habet origine, sicut Abraham cum aiebat [1]: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.* Et sic facile dignoscitur ab homine superbo. Cor superbi, ut dixit Job [2], semper *contra* Deum est erectum, et simul durum, inflexibilisque cervicis. Non solum sese opponit divinæ excellentiæ, sed et resistit ejus voluntati et legi.

Alterum signum. — Evenire potest, Frater, ut aliquando vir rectus, fortis et humilis, vehemente passione vel tentatione subito ingruente misere peccet, sicut lapsus est David in adulterium et homicidium, ac in elationem animi cum populum numeravit. Ast, hoc casu, non cadit animo, sed sicut David, ad primam vocem increpantis et monentis conscientiæ, suam agnoscit culpam, humiliter sed viriliter ad Deum redit, malefacta corrigens, et per humilem pœnitentiam amissam recuperat rectitudinem, et adhuc fortior in viâ virtutis esse incipit. Non agit sicut Saül superbus: hic collo extenso, duro, inflexibili, contumace in suâ permansit inobedientiâ, nolens Samuelis monitis acquiescere, sic irreparabiliter corruens et periens.

869. — B) **De humilitatis modis seu gradibus.** — Humilitas, sicuti aliæ virtutes, plures perfectionis gradus habere potest. Sancti Patres rectius et enucleatius naturam humilitatis declarantes, plurimos humilitatis modos seu gradus enumerant, ait Alphonsus Rodericius [3]. "S. Benedictus (quem D. Thomas et alii sequuntur) constituit duodecim; S. Anselmus septem; S. Bonaventura vero omnes reducit ad tres; et hunc nos hic sequemur, idque majoris brevitatis

(1) GEN. XVIII, 27. — (2) XV, 26.

(3) *Exercitium perfectionis et virtutum christianarum.* Coloniæ Aggripinæ, 1657. P. 2. Tr. 3, cap. 5, n. 5. citantur: S. Benedictus, Reg. cap. VII. P. L. t. 66. col. 371. seq.; S. Thomas. 2. 2. q. 161. a. 6; S. Anselmus. Lib. de similitudinibus, cap. 100 seq. P. L. t. 159. col. 665 seq.; S. Bonav. seu potius David ab Augusta. L. c. Lib. III. c. 38. p. 247 seq.

causâ, atque ut doctrina hæc, ad pauciora reducta præcepta et puncta, comprehendatur facilius memoriâ, ad eam deinde reipsa exequendam."

Hæc autem doctrina a Sancto Ignatio claro modo traditur in suo libro Exercitiorum [1].

"PRIMUS MODUS humilitatis est necessarius *ad salutem* æternam, scilicet, quod ita me demittam et ita me humiliem, quantum possim, ut in omnibus obediam legi Dei Domini nostri, adeo ut, etiamsi me constituerent dominum omnium rerum creatarum in hoc mundo, vel pro (conservandâ) propriâ vitâ temporali, non veniam (non inducar) in deliberationem transgrediendi mandatum aliquod, sive divinum, sive humanum, quod me obliget sub peccato mortali.

SECUNDUS MODUS.—"Secunda est perfectior humilitas quam prima, scilicet, si ego in tali me (constitutum) puncto inveniam, ut non velim, neque afficiar magis ad habendum divitias quam paupertatem, ad cupiendum honorem quam ignominiam, ad desiderandam vitam longam quam brevem, ubi æquale fuerit servitium Dei Domini nostri, et salus animæ meæ (æqualis): itemque, ut nec pro omnibus rebus creatis, neque eo quod mihi vitam auferrent, in deliberationem veniam committendi aliquod veniale peccatum.

TERTIUS MODUS.—"Tertia est humilitas perfectissima, scilicet, quando includendo primam et secundam, ubi æqualis fuerit laus et gloria divinæ Majestatis, ad imitandum (magis) Christum Dominum nostrum, atque ei magis actu similis fiam, volo et eligo magis paupertatem cum Christo paupere, quam divitias; opprobria cum Christo pleno opprobriis, quam honores; et magis desidero æstimari vanus (insipiens, inutilis) et stultus pro Christo, qui prior habitus

(1) 2 Hebd. de tribus humilitatis modis, p. 108 seq. Edit. Roothaan. 1865.

fuit pro tali, quam (æstimari) sapiens ac prudens in hoc mundo."

P. Roothaan [1] hos tres humilitatis modos exemplo illustrat quod nobis differentiam specificam inter utrumque modum clarius indicat: "Læsus sit aliquis graviter in fortunis suis vel in honore:

Primo humilitatis modo — nollet ullo pacto jus suum vindicare, si absque peccato mortali id consequi non possit.

Secundo humilitatis modo — neque veniale volet committere, ut jus suum prosequeretur.

Ubi vero possit illud vindicare *absque ullo peccato;*

Tertio humilitatis modo — damna sua lucra putabit in Christo; infamiam, honorem; nec vindicabit, sed tacens et gaudens in Domino feret, *dummodo gloria Dei æqualis sit*, id est dummodo nec officii ratio, neque ulla alia obligatio, neque alia justa consideratio postulet ut jus suum prosequatur. — Talis obligatio, si existat, jam *non erit æqualis gloria Dei;* itaque defendet se legitime, nec propterea violabit propositum *tertii modi humilitatis*, sancta hæc sensa servans in corde suo, animumque ita dispositum gerens, ut, si forte, ut non rare accidit, justa defensio effectu careat, non modo patienter ferat, sed *duplici* honore se dignatum in Christo et cum Christo gratuletur.

NOTA. — Ceterum, ut hoc obiter moneam, primus et secundus humilitatis modi perfectam complectuntur *indifferentiam*, et carnis, sensuum et amoris proprii ac mundani *rebellionis* impugnationem omnimodam supponunt; tertius hic neque *indifferentiâ* neque impugnatione *rebellionis* contentus est, sed omnino in omnibus *agere contra* naturæ inclinationem docet, idque *pure ob majorem Christi imitationem ac similitudinem*; itaque castissimum continet amorem Christi regis; et in hoc amore totus fundatur."

Uno verbo, ut Seraphicus Doctor docet, primus modus

(1) P. ROOTHAAN. Ibid. p. 109.

fit secundum legem divini *præcepti*, secundus secundum legem divini *complaciti*, tertius secundum legem divini *consilii*.

Si hæc de naturâ et gradibus humilitatis dicta rite intelligis, Frater, facilius videbis hanc præclarissimam virtutem fundamentum esse totius perfectionis christianæ.

870. — C) **De humilitate ut fundamento totius perfectionis christianæ.** — Modus quo humilitas fundamentum est totius perfectionis christianæ, optimo modo a S. Bonaventurâ traditur: "Totius enim christianæ perfectionis summa, inquit [1], versatur circa tria, scilicet circa *gratiam*, *justitiam* et *sapientiam*, secundum quæ tria Christus dicitur *via*, *veritas* et *vita* [2]." Etenim vita evangelica requirit reformationem veteris hominis, requirit nempe ut homini a Deo largiatur donum, quo, destructo peccato, elevetur ad statum Deo gratum seu supernaturalem, in quo actus meritorios elicere valeat ad finem suum ultimum assequendum. Hoc donum autem donum est *gratiæ*.

"Donum gratiæ viam præbet ad veritatem justitiæ," ait Seraphicus Doctor [3]. Homo enim Deo gratus debet sua cuique tribuere, quod spectat ad justitiam. Aliis verbis, per virtutum exercitationem, seu veram justitiam colendo, debet sese Christo conformare. "Veritas justitiæ perducit ad gustum sapientiæ, in quâ consistit solatium contemplationis [4]." Homo enim Deo gratus et perfecte justitiam excolens, Deum perfectissimo modo cognoscere atque amare debet. At Deum tali modo cognoscere ad sapientiam spectat. At, "est humilitas ostium sapientiæ, fundamentum justitiæ et habitaculum gratiæ." Unde gratia, justitia et sapientia "perfecte adeptis, ad culmen conscenditur evangelicæ perfectionis, quam verbo et exemplo docuit Christus Jesus [5]."

(1) L. c. Quæst. 1. concl. Op. t. V. p. 120. — (2) JOANN. XIV, 6. — (3) L. c. — (4) S. BONAV. l. c. — (5) S. BONAV. l. c.

871. — 1° ***Humilitas habitaculum gratiæ.***

Audi, Frater, quomodo Seraphicus Doctor [1] hanc suam exponat doctrinam: "Gratia facit hominem Deo gratum; gratus autem est Deo qui cognoscit divinæ dignationis et condescensionis donum; nullus autem hoc cognoscit nisi circumspector suæ indignitatis; et talis est vere humilis; et hinc est quod gratia Spiritûs Sancti super solos humiles requiescit." Seraphico consentit Angelicus Doctor: [2] "Humilitas primum locum tenet, in quantum scilicet expellit superbiam cui Deus resistit, et præbet hominem subditum et patulum *ad suscipiendum influxum divinæ gratiæ*, in quantum evacuat inflationem superbiæ. Unde dicitur [3] quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*, et secundum hoc humilitas dicitur spiritualis ædificii fundamentum." Etenim: *Ad quem autem respiciam*, ait Dominus apud Isaiam, *nisi ad pauperculum et contrito spiritu*, id est humilem. Quare merito S. Augustinus dicit: [4] "Ad hoc peccata magnorum virorum scripta sunt, ut Apostolica illa sententia ubique timenda sit [5]: *Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat.* Nulla enim pagina sanctorum librorum est, in quâ non sonet: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* [6]."

872. — 2° ***Humilitas fundamentum justitiæ.***

Humilitatem fundamentum esse justitiæ sequenti modo a Seraphico Doctore clare stabilitur [7]: "Justitia est reddere unicuique quod suum est, tam Deo quam sibi ac proximo. Deo autem principaliter debetur honor et reverentia, et ad hoc reddendum præcipue disponit humilitas, secundum illud Ecclesiastici tertio [8]: *Quam magna potentia Dei solius et ab humilibus honoratur.* Quoniam ergo initium totius justitiæ est cultus et honor divinus, et hic exhibetur Deo ab humilibus; hinc est, quod totius justitiæ radix et fundamen-

(1) L. c. p. 121. — (2) 2. 2. q. 161, a. 5, ad 2. — (3) I Petr. v, 5. (4) Lib. 3 *de doctrin. Christ.* cap. 23, n. 33, apud S. Bonavent. l. c. cfr. P. L. t. 34. col. 78. — (5) I Cor. x, 12. — (6) Jac. iv, 6; I Petr. v, 5. — (7) S. Bonav. l. c. — (8) iii, 21: *quoniam magna.*

tum est humilitas." Quare merito S. Bernardus affirmare potest [1]: "Virtutum bonum quoddam et stabile fundamentum, humilitas. Si nutet illa, virtutum aggregatio nonnisi ruina est. — Pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructum crescit in templum sanctum in Domino."

Concludamus ergo cum S. Gregorio M.: [2] "Qui sine humilitate virtutes congregat, in ventum pulverem portat. Totum ruinæ crescit quod ædificas, si ante molem fabricæ humilitatis fundamenta non procuras."

873. — 3° ***Humilitas ostium sapientiæ.***

"Sapientia est, inquit S. Bonaventura [3], cognitio causarum altissimarum et primarum [4]" non tantum per modum cognitionis speculativæ, verum etiam saporativæ et experimentalis. Quoniam ergo omnia, quæcumque facta sunt, ab uno principio manant et de nihilo sunt producta; ille vere sapiens est, qui veraciter recognoscit suam et aliorum nihilitatem et primi principii sublimitatem. Unde orat Augustinus in secundo libro Soliloquiorum [5]: "Noverim me, noverim te." Nullus autem pervenit ad plenam notitiam Dei, nisi per veram notitiam sui et rectam; nec recte seipsum cognoscit qui suam ipsius nihilitatem non attendit; *nam qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit,* ut dicit Apostolus ad Galatas ultimo [6].

Sui autem nihilitatem cognoscere, hoc est se ipsum humiliare; est ergo humilitas *ostium sapientiæ.* Merito ergo dicit Sapiens [7]: *Ubi autem est humilitas, ibi et sapientia.* Hoc autem maxime apparet in hominibus ad perfectionem vitæ spiritualis provectis: Judicant enim practice melius de Deo et de rebus ad Deum spectantibus quam doctores nominati hujus sæculi;

(1) *De consid.* P. L. t. 182, col. 806, et 750 Lib. 5. cap. 14. et Lib. II. cap. 6. — (2) Homil. 7 in Evang. n. 4. P. L. t. 76, col. 1103. — (3) L. c. p. 120. — (4) Secundum Arist. 1 *Metaph.* c. 1 sq. — (5) Cap. I n. 1. P. L. t. 32, col. 885. — (6) V. 3 *nam si quis existimat se aliquid* etc. — (7) PROV. XI. 2.

nam "veritas quæ superbis absconditur, humilibus revelatur," ait S. Bernardus [1], juxta verbum Domini [2]: *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Dominus dicit, inquit S. Augustinus [3], "*abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus;* et non dixit: Revelasti ea stultis et imprudentibus: sed ait: *abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis*... Qui sunt parvuli? Humiles... Nomine sapientium et prudentium superbos intelligi ipse exposuit cum ait: *Revelasti ea parvulis.*"

CONCLUSIO: — Cum humilitas sit habitaculum gratiæ, fundamentum justitiæ, ostium sapientiæ, dicere possumus eam esse totius perfectionis christianæ fundamentum. Et cum S. Augustino [4] addere licet: "Non aliam tibi ad capessendam et obtinendam veritatem viam munias, quam quæ munita est ab illo qui gressuum nostrorum tamquam Deus vidit infirmitatem. Ea *est* autem *prima, humilitas; secunda, humilitas; tertia, humilitas:* et quoties interrogares, hoc dicerem: non quo alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia quæcumque bene facimus et præcesserit et comitetur et consecuta fuerit, et proposita quam intueamur, et apposita cui adhæreamus, et imposita qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu *superbia*. Vitia quippe cetera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur." Unde maxime interest ut media addiscas humilitatem colendi.

874.— D. De mediis humilitatem acquirendi.

Seraphicus Bonaventura in suo opusculo *de Perfectione*

(1) *De grad. humil.* cap. 1 n. 1 P. L. t. 182, col. 942. — (2) MATTH. XI, 25. — (3) Serm. 67 cap. 5. n. 8. P. L. t. 38, col. 436.—(4) P. L. t. 33, col, 442. Epist. 118, n. 22. ad Dioscorum.

vitæ ad Sorores [1], nos optime instruit de modo humilitatem acquirendi. "Si ad perfectam humilitatem vis pervenire, inquit, oportet te per triplicem semitam incedere... Prima semita est *consideratio Dei...*, secunda *rememoratio Christi...*, tertia *circumspectio tui.*"

875.— *a)* DE CONSIDERATIONE DEI.— "Si igitur, ait Seraphicus Doctor [2], ad humilitatem vis pervenire, debes considerare Deum ut auctorem omnium bonorum; quia omnium bonorum est auctor." Omnis homo Deum considerans, simul videt seipsum omnino pendere ab illo, et sine ipso nihil esse, nihilque operari posse; quidquid boni habet, ab illo promanare, et quamvis magnum in se, Deo tamen comparatum ipsi quasi nihil esse. Quapropter Psalmista [3] ait: *Et substantia mea tanquam nihilum ante te, verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens;* quia nullam homo vitam, nec animalem, nec spiritualem, nec supernaturalem habet a semetipso, sed a Deo, et unusquisque sibi dicere debet [4]: *Omnia opera nostra operatus es nobis, Domine.* Ex se, Frater, homo est quid vanum et inane sicut ipsum nihilum, et in nihilum tenderet, imo in peccatum, quod ipso nihilo est pejus, nisi a Deo præservaretur. "Talis consideratio, ait S. Bonaventura, [5] destruit totam superbiam eorum qui dicunt [6]: *Manus nostra excelsa et non Dominus fecit hæc omnia.* Hæc superbia exclusit Luciferum a cœli gloriâ. Non considerabat Lucifer se de nihilo factum, sed potius aspiciebat suum decorem, suam pulchritudinem... et extulit eum superbia cordis sui, et quia *superbum sequitur humilitas*, ideo statim dejectus est de sede nobilitatis suæ in locum extremæ vilitatis, et qui prius fuerat inter angelos excellentissimus, factus est inter dæmones miserrimus."

Homo igitur recordatus Domini Dei sui, actus humilitatis eliciet, seipsum interius et exterius vilificando.

(1) Edit. ad Claras Aquas, cap. 2. n. 2. seq.— (2) L. c. n. 2.— (3) PS. XXXVIII, 6.— (4) IS. XXVI, 12.— (5) L. c.— (6) DEUT. XXXII, 27.

1) Deum considerans, se nihilum coram ipso facit, de propriis viribus diffidit, indignum omni bono se reputat et dignum omni pœnâ et ignominiâ. Verecundatur coram Deo, instar publicani desiderat a longe stare percutiendo pectus suum, et novissimum sibi eligendo locum, tanquam omnium peccatorum maximo. Dein, ut P. David ab Augusta docet: [1]

2) Deum tanquam Dominum et judicem agnoscens, ei in omnibus obedit, et si peccaverit, curat ut cito et digne pœniteat et satisfaciat et emendet.

3) Si a Domino flagellatur, flagella humiliter tolerat, et non remurmurat correptus, sed justum ejus judicium commendat et se correptione dignum agnoscit: *iram Domini portabo,* ait [2], *quoniam peccavi ei.*

4) De Dei beneficiis non extollitur, sed agnoscit quod non pro merito nostro, sed pro suâ bonitate *dilexit nos* [3] pure, et elegit nos, et vocavit nos, et justificat et magnificat. [4]

Uno verbo Deum considerando, homo acquirit humilitatem; nam anima Deum vere cognoscens, Deo soli innititur et sic sursum petit, et ascendit super altitudinem nubium, cœlos ipsos penetrat et coram ipso Deo gratiam invenit.

876. — *b)* De rememoratione Christi. — "*Secunda semita est rememoratio Christi.*" [5] Una ex præcipuis causis, Frater, cur hodie tot christiani, imo et religiosi, ultra primum humilitatis gradum non ascendant, neglectio est humilitatis Christi. Christus enim verbo et exemplo nos humilitatem docuit. Perlege Evangelium, et quocumque perspicies, hanc Christi doctrinam de necessitate vilificationis sui ipsius invenies. Non verbis tantum, sed et exemplo nos Dominus ad humilitatem sectandam stimulat. *Semetipsum exinanivit,* ait Apostolus [6]. "Sed semetipsum exina-

(1) O. c. p. 246 seq.— (2) Mich. vii, 9.— (3) Rom. viii, 37.— (4) Ephes. i, 4; Rom. viii, 30.—(5) S. Bonav. *Perf. vit.* l. c. n. 4.—(6) Phil. ii, 7.

nire, nihil aliud est, quam seipsum vilificare: si igitur Christum in hoc debemus imitari, exinanitio et vilificatio convenit evangelicæ perfectioni." [1] Etenim quæ necessitas fuit ut sic exinaniret, sic humiliaret, sic abbreviaret se Deus majestatis, inquit S. Bernardus [2], nisi ut vos similiter faciatis? Jam clamat exemplo, quod prædicaturus erat verbo; et non sine causâ addit: "Intolerabilis impudentiæ est ut, ubi se exinanivit Majestas, vermiculus infletur et intumescat." Christi igitur memor, christianus, sed præsertim religiosus, persuasum sibi habet absque humilitate se Christo placere non posse. "Frustra appellamur christiani, inquit S. Leo Magnus [3], si imitatores non simus Christi, qui ideo se viam dixit esse, ut conversatio Magistri sit forma discipulis, et illam humilitatem eligat servus, quam sectatus est Dominus." Unde servus Dei

1.— Sese vilificat et sese servum facit aliorum, juxta doctrinam Domini [4]: *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Et quamvis sese ut servus aliorum humiliaverit, non tamen se glorificat; memor enim est verbi Domini [5]: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus.* Et hæc humilitas sese probat per suam vilificationem etiam in oculis aliorum. Nam, inquit Seraphicus Doctor [6]: "Qui recte aliquid dicit, vult sibi credi, et credit verum esse quod dicit; ergo ad hoc quod aliquis sit perfectus discipulus Christi, necesse est, quod se vilem reputet et quod talis velit ab aliis reputari." Dein

2.— Servus Dei ad culmen perfectionis aspirans, necessarie sese perfectissimo modo conformare desiderat exemplari omnium virtutum, Christo Jesu. At Christus in cruce per suam humilitatem et vilificationem exemplar fuit virtutis perfectæ [7]. Unde rememorans Christum, ad ejus imitatio-

(1) S. BONAV. Quæst. disp. *De perf. evang.* q. 1. n. 6. Op. t. V, p. 117. — (2) Serm. 1. In Nat. Dni. *De fontibus Salvat.* n. 1. P. L. t. 183, col. 115. — (3) Serm. 25 c. 6, P. L. t. 54. col. 212. — (4) MATTH. XX, 27. — (5) LUC. XVII, 10.— (6) Quæst. disp. q, 1 fund. 3. l. c. p. 117.— (7) Cfr. S. BONAV. quæst. disput. l. c.

nem anhelat: omnis vilificatio ei jam non amara, sed dulcis apparet; præfert, ut Seraphicus Pater [1], "de se vituperium audire quam laudem."

Imo totis viribus cupit pati et contemni pro Christo.

877. — *c)* CIRCUMSPECTIO SUI. — "Tertia semita per quam debes incedere, si vis ad perfectam humilitatem pervenire, ait S. Bonaventura [2], est circumspectio tui. Tunc te... circumspicis, quando recogitas, *unde veneris*, aut *quo vadis*."

Considera igitur: 1) *Unde veneris?* Si ad *corpus* respicis: de pulvere et limo terræ; si ad *animam* respicis, est quidem de Deo, sed tamen in suâ generatione peccato originali infecta.

Homo vilem suam originem in memoriam reducens, spiritum tumoris abjicit, inquit S. Bonaventura [3], et tantum excludit ut clamare incipiat cum tribus pueris apud Danielem [4]: *Sumus hodie humiles in universâ terrâ propter peccata nostra.*

Dein quando se laudibus et favoribus videt cumulatum, consideratio suæ originis cohibet omnem arrogantiam. Nihil igitur utilius, maxime quando Deus nos ad aliquam evehit dignitatem, quam vilem suam stirpem in memoriam revocare.

2) Considera etiam, Frater, *quo tendas?* Tendis in incinerationem, sicut scriptum est: *Pulvis es, et in pulverem reverteris.* "Quid igitur superbis, terra et cinis, inquit Seraphicus Doctor sanctimonialem feminam alloquens. Si hodie es, cras non eris; si hodie sana, cras infirmaberis forte; si hodie sapiens, cras forte stulta eris; si hodie dives in virtutibus, cras forte mendica eris et misera." Quare merito, Frater, homo comparari potest fumo, Cum cernitur fumus, aliquid esse videtur. Cum manus apponitur et palpatur, nihil invenitur; sic magnum quid apparet homo, sed substantia ejus tanquam nihilum ante Deum. Vidi impium elevatum

(1) CELANO, o. c. p. 275. — (2) *Perf. vit.* n. 5, l. c. — (3) *Perf. vitæ*, l. c. n. 5. — (4) I, 57.

et ascendentem sicut fumum: *Transivi et ecce non erat; quæsivi et non est inventus locus ejus, nam inimici Domini, mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient* [1]. Homo circumspector sui ipsius verissimâ cognitione sui sibimetipsi vilescit et virtutem humilitatis acquirit, et tunc fumus fit, odoratissimus et fragrantissimus, non ex naturâ fumi, sed ex gratiâ Christi et virtute humilitatis illi superadditâ.

CONCLUSIO.— Nihil enim est in hâc vitâ fragrantius quam vita hominis qui seipsum vere cognoscit.—*Pro seipso* nihil sibi attribuit, potius appetit contemni et vilifieri; humiles habet mores et gestus, verba humilia et responsa, sese exercet in humilibus operibus in quibus apparet vilitas, et quæ alii horrent et despiciunt, ut sordes purgare, rusticalia opera facere et vestibus humilioribus contentum esse et cibis et aliis similibus [2].—*Ad proximum* autem, si sunt æquales, eos meliores sibi reputat, numquam eos despicit neque judicat, sed magis eos exaltat et facta eorum extollit, si bona sunt, et mala abscondit, non ficte sed pure, imo patienter eorum infirmitates tolerat et læsiones sustinet, ita ut in omni veritate dicere possit [3]: *Ego autem cum mihi molesti essent, humiliabam animam meam.*— Si proximi sunt superiores, adimplet jussiones eorum, quasi vicariorum Dei.—Si sunt inferiores et ipse subditorum rector, est quasi unus ex illis communis in victu, vestitu et labore; non putat se sanctiorem aliis vel sapientiorem vel digniorem, sed viliorem et obligatiorem in reddendâ ratione pro se et pro aliis [4].

Ad Deum vero vir humilis, si peccat, prompte recurrit ut digne pœnitere et sese emendare possit.— Si Deus flagellat, non murmurat, sed correptione dignum se agnoscit; si autem Deus ei beneficia affert, Domino gratias refert, sed nihil de bonis ejus sibi adscribit, cum Psalmistâ [5] dicens: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

(1) Ps. XXXVI, 36.— (2) DAVID AB AUGUST. o. c. p. 245.— (3) Ps. XXXIV, 13.— (4) DAVID AB AUGUSTA, o. c. p. 245, 246.—(5) Ps. CXIII, 1.

Uti vides, Frater, per humilitatem homo non solum statum gratiæ stabilitat, sed ad Deum maxime appropinquat, imo capax fit ut sese perfectissimo modo Deo uniat.

Art. III. — De viâ unitivâ.

878.— Tertius perfectionis gradus, qui est perfectorum, comparatur fini sive quieti in termino. Anima enim munda a peccato, adjuvantibus lumine et auxiliis a Deo acceptis, et virtutibus ad praxim perductis, sese cum Deo quam perfectissime devincit, cum eo sancte ambulat, et quantum potest Adæ filius, in istâ ex peccato maledictâ terrâ exsulans, ejus possessione fruitur in lætitiâ.

Magni momenti est, Frater, ut naturam hujus viæ quam diligentissime examines: sæpe enim sat obscure hæc materia in libris spiritualibus tractatur.

Elementa viæ unitivæ: 1) *Elementum intrinsecum* et *formale* hujus viæ, sicuti et viæ purgativæ et illuminativæ, est ipsa caritas. In viâ tamen unitivâ hæc caritas est *caritas non communis*, ita ut unio cum Deo magis sit *actualis* quam habitualis.

2) *Elementum* autem *extrinsecum et instrumentale* viæ unitivæ est ultra præceptorum, etiam consiliorum constans observatio, ita ut caritatem habens, per praxim præceptorum et consiliorum, ita habitualiter sit dispositus, ut animum a temporalibus omnibus habeat abstractum, pace fruatur, et a variis desideriis non agitetur, nec passionibus ordinarie moveatur, sed in Deum sit totus principaliter intentus, aut semper attentus.

Uti vides, Frater, in viâ unitivâ duo præsertim inveniuntur exercitia præstanda: 1) *observatio* perfecta non tantum præceptorum, sed et consiliorum; 2) *intentio et attentio* ad Deum, ita ut unio ad Deum quasi actualis habeatur. De his nunc agendum.

§ I. — *De observatione consiliorum.*

879. — Magna invenitur differentia, præceptorum inter et consiliorum observationem. "Præceptum importat necessitatem, docet S. Thomas [1], consilium autem in optione ponitur ejus cui datur." Deus pro suâ benignitate noluit a nobis exigere omnia quæ jure potuisset, vel etiam nos facere poteramus. Sed dedit nobis legem suavem quam et facere, et cui aliquid superaddere possemus. Legem adimplemus per præcepta, legi aliquid addimus per consilia. Si igitur consideramus legem nobis positam, possumus plus facere quam exigit, atque adeo adimplere ea quæ consulit. Sic, Frater, servus quidquid est, domini est. et quidquid facit, in domini utilitatem facit, non tamen omnia facit ex debito: potest enim aliquid sibi subtrahere ex somno, et ex tempore ad corporis refectionem concesso, ut tunc domino suo aliquid agat: quo casu plus aget quam tenetur [2].

Examines igitur omnino necesse est 1) naturam consiliorum, et 2) quænam consiliorum observantia requiratur ut homo in viâ unitivâ esse dici possit. Inde 3) comperies submissionem hominis voluntati divinæ argumentum esse viæ unitivæ.

I. — De naturâ consiliorum.

880. — **Quid est?** — Consilium est opus bonum a Deo non imperatum, sed demonstratum et commendatum; cui si fit, magna debetur remuneratio; si non fit, nulla pœna [3].

Quotuplex est? — Consilia duplicis sunt generis: alia vocantur *generalia*, alia vero *particularia*.

881. — *a)* CONSILIA GENERALIA illa dicuntur quæ juvant plurimum *ad omnia genera virtutum* et ad liberandum animum a curis et sollicitudinibus, quæ et pericula peccandi

(1) 1. 2. q. 108, a. 4.—(2) Cfr. SYLV. in 1. 2 q. 108 ad 3.—(3) SYLVIUS in 1. 2. q. 108, a. 4.

afferunt, et Deo vacare impediunt. Sunt igitur universalia instrumenta ad perfectionem acquirendam.

QUOT SUNT? — Hæc consilia, juxta unanimem consensum omnium S. S. Patrum, numerantur tria: consilium *paupertatis voluntariæ, castitatis* et *obedientiæ*. Etenim, omnes res quæ motum caritatis ad Deum impediunt, ad tria possunt revocari genera, ut clare docet S. Thomas [1]: "Bona hujus mundi, quæ pertinent ad usum humanæ vitæ, in tribus consistunt; scilicet in *divitiis exteriorum bonorum*, quæ pertinent ad concupiscentiam oculorum; et in *deliciis carnis*, quæ pertinent ad *concupiscentiam carnis;* et in *honoribus*, quæ pertinent ad *superbiam vitæ.*" Hæc omnia relinquere consilium est Domini Salvatoris, consulentis paupertatem [2]: *Vade, vende quæ habes, et da pauperibus;* et perpetuam continentiam: [3] *qui potest capere capiat;* ac rursum: *qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem* etc. *centuplum accipiet* [4]; obedientiam [5], verbis illis: *Sequere me* [6].

Hæc tria per antonomasiam *consilia evangelica*, vel *consilia* simpliciter vocari solent.

His addi poterit *consilium vovendi* hæc tria Deo. Nam hoc consilium nullo modo præscribitur, seu cadit sub præceptum. Et si quis modum vivendi secundum consilia evangelica per votum stabilem reddit, hoc votum medium erit aptissimum ad unionem cum Deo perfectissimo modo operandum.

882. — *b)* CONSILIA PARTICULARIA. — Particulare consilium illud est quod *de aliquo opere solum*, propter suam ipsius honestatem datur et aliis minus bonis præfertur [7].

Ad hæc accuratius intelligendum, scias necesse est, Frater, varia inveniri posse consilia, in omnibus præceptis tam affirmativis quam negativis.

1) Etenim *præcepta affirmativa* illa sunt quæ referuntur

(1) 1. 2. q. 108, a. 4. — (2) MATTH. XIX, 21. — (3) Ibid. v. 12. — (4) v. 29. — (5) Ibid. — (6) Ibid. 21. — (7) SUAREZ, *De Relig.* tr. VII, l. 1. c. 8. n. 2.

ad actum bonum eumque ponendum. Hæc vero præcepta obligant semper, sed non quocumque tempore : actus enim bonus semper præceptus est, at non quovis momento, sed solum tempore statuto exerceri debet. Et sic *ratione circumstantiarum*, consilia in iis inveniri possunt ; v. g.

Ratione temporis. — Si opus certo tempore præceptum, non in eo tantum, sed in aliis voluntarie fit : ut audire missam extra diem festum, vel jejunare extra obligationis tempora, consilium est.

Ratione quantitatis : ut si quis præcepto eleemosynæ obligatus, majorem facit quam tenetur.

Ratione modi, si ferventius, vel propter finem altiorem quam tenetur, opus facit.

Et hoc in quâlibet materiâ virtutis locum habet [1].

2) *Præcepta negativa*, illa sunt quæ referuntur ad actum malum eumque omittendum. Licet actus malus, quem prohibet præceptum negativum, quovis tempore omittendus sit, possunt tamen in his præceptis consilia inveniri : non quidem quantum ad non faciendum malum, hoc enim semper est in præcepto, sed quantum *ad media adhibenda ad cavendum malum.* Ut cum quis jejunat propter comprimendam libidinem.

CONCLUSIO. — Ex prædictis sequitur 1° *consilia generalia esse simpliciter consilia :* per se et absolute consuluntur et non præcipiuntur. Eorum materia est omnino extra præceptum. Virginitas enim seu abstinentia ab omni libidine ; paupertas et voluntatis propriæ renuntiatio, nullibi a Deo præscribitur. Licet enim Dominus apud S. Lucam [2] dicat : *Omnis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*, et hæc verba ad omnes prorsus christifideles spectent, sciendum est, Frater, hæc et hujus generis verba accipi debere *quoad præparationem animi*, ut sensus sit : " Qui non est paratus omnia sua relinquere

(1) Cfr. SUAREZ l. c.—(2) XIV, 33.

potius quam Christum negare, vel aliter Deum offendere mortaliter, non potest esse Christi discipulus [1]."

2° *Consilia autem particularia non sunt simpliciter consilia, sed respective et secundum quid.*

"Ordinarie versantur in materiis præceptorum vel gravium, vel saltem levium, et solum ratione circumstantiarum sub consilium cadunt. Et ideo etiam tunc non simpliciter consuluntur, sed *per comparationem et respectum ad actus vel omissiones actuum minus bonas.* Ut v. g. consulitur actus studii respectu otiositatis, vel si aliquid melius tunc operandum non sit, non tamen simpliciter, nisi in casu, in quo obedientia, vel alia virtus excellentior v. g. caritas, illud exigat. Et sic oratio consulitur per comparationem ad actionem generatim loquendo; in particulari tamen non semper consulitur, nisi sub conditione, si aliud opus non magis expediat, quod per orationem impediretur [2]."

II. — De necessitate consiliorum ad perfectionem in viâ unitivâ acquirendam.

883. — In viâ unitivâ caritas, uti diximus, in Deum magis actualiter quam habitualiter feratur omnino necesse est. At, ad hunc scopum attingendum requiruntur 1. ut media ordinaria tria consilia evangelica, 2. minime vero omnia consilia particularia.

884. — 1° ***Consilia evangelica juxta legem ordinariam requiruntur ut instrumenta ad perfectionem viæ unitivæ.***

Etenim homo inter ea quæ pertinent ad hujus vitæ usum, et inter bona spiritualia constitutus, quanto plus inhæret unis eorum, tanto plus recedit ab aliis; a spiritualibus igitur bonis *totaliter* excedit qui bonis istis mundanis *toto animo afficitur*, in iis constituens ultimum suum finem. Qui solum iis *utitur*, non autem tamquam summo bono fruitur; is potest quidem spiritualibus bonis sic inhærere ut *ad salutem*

(1) SYLV. l. c.— (2) SUAREZ, l. c. n. 5.

perveniat; sed *multo arctius* illis spiritualibus bonis inhærebit, promptiusque salutem suam operabitur, si res hujus mundi prorsus abdicet [1]." Nam caritas non tam habitualiter quam actualiter Deo adhærebit, et caritati patriæ magis appropinquabit. Bona autem hujus mundi, quæ pertinent ad usum humanæ vitæ, uti vidimus [2], in tribus consistunt, scilicet in *divitiis*, in *deliciis carnis*, in *honoribus*. " Hæc autem tria totaliter derelinquere, ait S. Thomas [3], secundum quod possibile est, pertinet ad consilia evangelica."

Unde concludere possumus, Frater, tria consilia evangelica esse tria instrumenta *ordinaria*, ad perfectionem viæ unitivæ operandam.

Dico ordinaria, et non omnino necessaria. — Audi quid de hâc quæstione docet Ill. Waffelaert. De impedimentis perfectionis tractans ait [4]: " Hæc impedimenta removentur per observationem consiliorum evangelicorum, quæ idcirco ad statum exteriorem perfectionis seu statum religionis pertinet; sed et removeri possunt aliâ viâ, puta æquivalenter et *affectu* eadem consilia sequendo, pro iis qui in statu exteriore vitæ, in quo positi sunt, re et facto eadem exsequi nequeunt; aut quocumque tandem modo *affectum caritatis totaliter dirigendo in Deum*, quod quidem ne fiat, nihil, si volumus, prohibere potest. Semper enim valemus mandata servare modo magis magisque perfecto, puta ex caritate in Deum, eaque actu in finem caritatis dirigendo.

885. — 2° ***Observatio omnium consiliorum particularium ad perfectionem viæ unitivæ non requiritur.***

Hominem ad summam perfectionem viæ unitivæ tendentem, minime necesse habere omnibus uti consiliis particularibus, nemo est qui non videt. Consilia enim particularia sæpe sibi invicem contrariantur in eodem subjecto: qui sequens consilium Domini sibi eligit vitam mere contempla-

(1) SYLV. in 1. 2. q. 108, a. 4.— (2) Cfr. n. 881.— (3) 1. 2. q. 108, a. 4. —(4) *Prospectus generalis in theologiam mysticam seu manuductio ad praxim unionis contemplativæ cum Deo.* Coll. Brug. t. 16, p. 327, 328.

tivam, alia consilia, opera misericordiæ erga proximum spectantia, eo ipso exsequi non valet. Dein ad aliquem finem attingendum non omnia adhibenda sunt media, sed ea tantum ad prædeterminatum scopum magis conducentia. Medicus enim in sanando infirmo non omnibus utitur medicamentis, sed iis tantum quæ ad repellendum morbum utilia judicat. Et sicut nimia coacervatio medicamentorum impedimento esse potest sanitati, ita consiliorum perfectioni acquirendæ.

Oportet igitur, ut homo in viâ unitivâ, præter consilia evangelica, ea eligat consilia particularia quæ suum statum maxime decent, cum præparatione animi ita se gerendi in aliis, si voluntas Dei manifestatur.

III. — De submissione hominis perfecti voluntati divinæ.

886. — Cum perfectio viæ unitivæ instrumentaliter in perfectâ præceptorum et consiliorum observatione consistat, et cum hæc observatio nihil aliud sit quam perfecta voluntatis divinæ adimpletio, necessario sequitur hanc submissionem præcipuum argumentum esse ad practice judicandum utrum quis jam hanc adeptus sit perfectionem annon.

Submissio igitur animæ perfectæ habetur ut fundamentum et finis viæ unitivæ. Anima perfecta ad exemplar divini nostri Magistri dicere potest: *Non mea voluntas, sed tua fiat.*

Signa autem hujusce sui abnegationis duplicis sunt speciei: 1. *simplicitas* scilicet et 2. *spiritûs libertas.*

887. — 1) Simplicitas, quæ nihil aliud est quam intentionis puritas respective ad Dei honorem. *Deus solus* seu *Deus meus et omnia!* En, Frater, nobilis scopus animæ perfectæ. Sola attenditur Dei voluntas et honor, et hanc ob rationem in viâ unitivâ seu perfectâ, homines tuti sunt a quibuscumque politicis rebus et hæsitantiis et dubitationi-

bus. Impavidos et immobiles eos feriunt judicia hominum. Nihil eorum interest, sive de honore, sive de dedecore agitur, dummodo sanctam Dei adimpleant voluntatem.

888.— 2) SPIRITÛS LIBERTAS, quæ mediam accurate viam occupat inter contemptum et servitutem legis, inter morum licentiam et pharizaismum: Hæc est libertas non per legem, sed in lege et supra legem. Aliis verbis, perfecti attendunt ad mentem legislatoris, qui est Deus, non autem ad litteram quæ occidit. Sanctis enim hoc principium inest: *Nulla res potens est supplere Deum.*

Hæc sancta libertas notam nobis facit mirabilem sanctorum vivendi formam. Etenim, quando inconsiderate eorum actiones contemplamur, vix eorum valemus vitæ rationem intelligere. Videmus enim S. Hilarionem et mille alios in corpore horrenda gestantes cilicia, et anxie a nobis quærimus quænam forte in hisce adesse possent ineptiæ, præsertim dum alios conspicimus magis sibi et aliis faciles, qui uti S. Philippus Nerius et S. Teresia odio habebant qualemcumque sive confusionem exteriorem sive fœditatem præsertim in vestibus. Sed, Frater, Sanctorum intelligeremus agendi modum si, sicuti illi, eâdem naturæ et indolis libertate frueremur, eâdemque in judicando mentis soliditate et perspicaciâ, aliis verbis, si postquam pervenissemus in viam unitivam. eâdem sanctâ libertate frueremur, tunc perciperemus intelligentes nonnulla in vitâ christianâ adesse quæ semper sunt observanda, alia quæ admiranda, sed quæ interdum ab illo momento observanda, quo manifesta facta est Dei voluntas.

§ II.— *De intentione et attentione ad Deum.*

889. — Homo, quando supremum attingit perfectionis gradum viæ, valedicit, uti aiunt Patres spirituales, vitæ activæ, initiumque capit vitæ contemplativæ et mysticæ.

Dicemus igitur 1) de naturâ vitæ contemplativæ; 2) de

contemplatione ut de actu proprio hujus vitæ; 3) de probationibus vitæ contemplativæ ac demum 4) de quæstione utrum annon hæc vita sit appetenda.

I.— De naturâ vitæ contemplativæ.

890.— **Activa** ea dicitur vita hominum justorum, qui proxime conantur appropinquare ad Deum, eoque perfrui per exercitia vitæ purgativæ et illuminativæ.

Contemplativa autem ea accipitur vita fidelium animarum quæ suis refrænatis passionibus, consuetudineque jam obtentâ, omnia ex rectâ intentione peragendi, coram Deo ut plurimum ambulant, ejusque præsentiâ perfruuntur, ac coram eo quam perfectissimo modo satagunt omnes virtutis actus exsequi et adimplere. Ob hanc ergo rationem affirmare potuit P. David ab Augusta [1], intentionem omnino puram ipsam esse vitæ activæ derelictionem ac ingressionem in vitam contemplativam. "Sine illâ, inquit [2], frustra speratur puritas contemplationis vel stabilitas, sicut aqua fontis non erit pura, quamdiu fundus non est ab injectis sordibus emundatus."

891.— **Quotuplex est?** — Vita autem contemplativa alia est ordinaria, alia vero extraordinaria, prout Spiritus S. in ordine ad divinam præsentiam, mentem hominis movet secundum communem Providentiæ ordinem, vel per dona gratis data seu charismata. [3] Vita contemplativa, maxime quando est extraordinaria, vocatur etiam mystica.

892.— **Vita contemplativa non est status.**

Sciendum tamen est, Frater, vitam contemplativam et mysticam non esse statum aliquem, seu conditionem permanentem, in quo homo firmiter permanet, et semper actualiter Deo fruitur. Fruitio Dei præsentiæ est aliquid transiens ac fluens. Igitur in vitâ contemplativâ, anima

(1) O. c. p. 220.— (2) L. c.— (3) Cfr. n. 682 seq.

consuetudinem acquirit Deum præsentem cernendi, ipsis sub Dei oculis operibus vacat et ad ipsum spirat, sed Deum continuo præsentem non cernit, licet ejus anima ita habitualiter composita sit, ut quolibet tempore parata sit commercium cum Deo instituere eique adventanti obviam ire, et ipse ex minimâ occasione Deus in mentem revocetur.

893.— **Unus e præcipuis effectibus vitæ contemplativæ est æstus ad Deum.**

In tertio perfectionis gradu anima tanto affectu æstuat ad Deum ut suspiret hoc desiderio: dissolvi et *esse cum Christo.* [1] "Talibus, ait David ab Augusta, [2] est *vivere* in patientiâ, vel potius in fastidio, et *mors* in ardenti desiderio, etiam per dura tormenta. Hoc desiderium fecit... gloriosos martyres gaudere in tribulationibus et inimicos persequentes diligere, a quibus ad desiderata gaudia velocius adipiscenda promovebantur... Nihil est quod talium valeat æstum exstinguere desiderii, quamdiu non datur eis copia de fonte vitæ pro libitu potari, cujus siti mirabiliter cruciantur. Tribus tamen interim utcumque refocillantur guttulis consolationum spiritualium, scilicet *internæ suavitatis recreatione in mente;* item, *sacramentali corporis Christi perceptione,* quæ devotis solet esse singulare solatium pro revelando hujus exsilii tædio, quia, etsi non manifeste tunc, tamen vere et salutifere ipsum, quem amant, suscipiunt Dominum Jesum Christum; item, *spiritualis fructûs multiplicatione,* in quo et animarum profectum et Dei honorem sentientes, exsilii sui molestias tolerabilius sustinent spe lucrorum Dei.

II.— De contemplatione in viâ unitivâ.

894.— Ex dictis jam sequitur, Frater, contemplationem Dei proprie ad perfectos spectare. "Contemplatio enim, ait Suarez [3], est aut perfecta unio cum Deo per amorem,

(1) PHILIPP. I, 23.— (2) O. c. p. 230, 231.— (3) *De relig.* Tract. IV L. 2. cap. 11, n. 1.

vel est perfectissima Dei intuitio, quæ in hâc vitâ esse potest, utraque vero est propria perfectorum."

De contemplatione jam sermonem instituimus tractando de oratione mentali; oportet igitur ut hanc materiam iterum sedulo relegas atque examines. Sufficit in præsenti ut tibi paucis verbis explicemus quo sensu contemplationem ad perfectos spectare dicitur.

895.— *Quo sensu contemplatio ad perfectos spectat.*

Quamvis verum sit, Frater, contemplationem proprie ad perfectos spectare, "nihilominus (hæc doctrina) aliquâ limitatione ac declaratione indiget; quia nec contemplatio ita est virorum perfectorum propria, ut in eis solis omnino inveniatur; nec etiam ita est finis vitæ perfectæ, ut non possit et debeat esse medium ad perfectionem acquirendam [1]."

Contemplatio in aliis præter viros perfectos invenitur.— Confer quid de hâc doctrinâ supra dixerimus [2].

896.— *Contemplatio non est medium omnino ad perfectionem necessarium.*— Viri perfecti proprium est, Frater, uti vidimus, in affectibus erga Deum occupari, et pace et tranquillitate animi cum spirituali gaudio perfrui, ideoque aptus est contemplationem exercere non quasi per occasionem et in transitu, sicut imperfectus, sed per se et quasi ex habitu.

Addendum tamen est, docet Suarez [3], contemplationem "non esse ita propriam ut conveniat omnibus; non enim omnibus viris perfectis datur, ut gradu illo contemplationis fruantur; quod interdum contingit ex divinâ dispositione pertinente ad ejus occulta judicia; aliquando etiam provenit ex dispositione subjecti, quia non omnes ad contemplationem apti sunt, vel propter mentis tarditatem, vel propter nimiam naturæ inquietudinem et celerem mutabilitatem, et quamvis divina gratia superare possit naturalem subjecti incapacitatem, ordinarie vero illi se accommodat, et ideo in hujusmodi

(1) SUAREZ, l. c. n. 2.— (2) Cfr. n. 147 seq.— (3) L. c. n. 9.

contemplationis usu ratio etiam naturalis complexionis et capacitatis habenda est."

Licet aliquando homo perfectus ob peculiares et supra allatas rationes *habitum* contemplationis acquirere nequeat, impossibile tamen videtur illum, ratione habitâ nobilium ejusdem dispositionum, saltem aliquoties contemplationi activæ non vacare.

III. — De probationibus vitæ contemplativæ.

897.— De probationibus et purificationibus activis, de iis nempe quas homo per seipsum adhibere tenetur ut dono contemplationis frui possit, jam antea sermonem habuimus.

Sed adsunt et aliæ quæ vocantur passivæ, eæ nempe quæ a Deo, vel ipso permittente, a creaturis immittuntur. Noli arbitrari, Frater, animabus quæ ad vitam contemplativam aspirant, vel etiam jam in viâ perfectionis ambulant, difficultates obvias non esse. Omnibus ad unum et perfectis et iis qui hanc viam intrant, occurrunt interdum experimenta terribilia, tentationesque horrificæ, quæ Deus aut ad gloriam suam permittit, aut etiam ut magis progrediantur et perfectiores fiant illæ animæ quæ sunt bonæ voluntatis.

DUPLEX PURGATIO PASSIVA.— Una est partis sensitivæ, altera vero partis intellectivæ

898.— Quid sensitiva?— Probatio passiva et sensitiva illa est, quam homo in parte sensitivâ experitur, et quæ illi immediate a Deo, vel a creaturis, Deo permittente, infligitur. Hæ probationes esse possunt: jactura bonorum, famæ, amicorum et cognatorum, vel tentationes carnis aliæve corporales afflictiones

899.— Quid intellectiva?— Probatio passiva intellectiva illa est quæ in parte rationali accidit, Deo volente et efficiente immediate, vel permittente, multa incommoda, quæ turbant, et multum affligunt hominem. Intra has probationes numerantur sequentes: privatio illuminationum; ten-

tationes contra fidem, tentationes reprobationis, scrupuli, tentationes blasphemiæ, devotionis carentia, difficultas bene operandi, fastidium in oratione, impatientia in Deum, etc., De his probationibus præcipue tractant auctores mystici qui consulendi sunt [1].

IV.— Utrum necne vita contemplativa est appetenda.

900.— Huc accedit sponte suâpte naturâ quæstio: utrum necne sine temeritatis notâ ad vitam contemplativam aspirare possumus.

Antequam respondemus, recordare, Frater, quæ de oratione dixerimus. *Aliquali* enim *modo* nexus subsistit inter singulos caritatis et orationis gradus. Sic ergo homo qui Deum amare incipit, totum se addicere debet meditandis veritatibus, quæ in ipso omnimodam aversionem a peccato stimulent; et, dum in caritate progressus efficit, ea potissimum meditari debet quæ magis eum incitent ad excolendas et exercendas virtutes, vitam scilicet et passionem divini Magistri nostri.

In supremo autem caritatis gradu constitutus incumbere potissimum debet ad contemplandum Deum, et ad ea omnia quæ apta sunt concitare corda nostra ut in omnibus Dei sanctam et adorandam adimpleamus voluntatem.

His distis, memor esto, Frater, quæ de contemplatione et oratione dixerimus, et propositæ quæstioni responsum ipso facto explanatur. Etenim alia adest activa et alia passiva seu infusa contemplatio. Contemplationi autem infusæ aliquando a Deo largiuntur varia charismata, ut sunt splendor vultûs in subjecto contemplante, lacrymæ copiosæ, etc.

Cum autem infusa sanctitatem *per se* non indicet, ac homo, ratione habitâ ejusdem infirmitatis et superbiæ, sæpius experiatur erroribus se teneri et vanis imaginibus, quando somniat se ad instar sanctorum gratiis cumulari, prudentiæ

(1) Auctores citati in notra Bibliographia, ut Card. de Laurea, etc.

consentaneum est ad eam *per se* non aspirare, imo potius ab eâ aufugere, ne ludibrio habeatur a diabolo, aut a suâ naturâ debilitatâ et infirmâ decipiatur [1].

Ast contemplationem activam, cum ex eâ corda nostra exardescant amore, sedulo quærere debemus, fiducialiter interea confidentes fore ut Deus eam nobis non deneget. Porro aspirare ad supremum caritatis gradum, licitum esse, nemo est qui non videt; ergo etiam ad exercenda ea officia *per se* huic gradui propria.

CONCLUSIO.— Via unitiva, tertius perfectionis gradus, uti vides, Frater, sequentibus verbis comprehendi potest: "Conformata consummare per perfectam sancti Evangelii observationem."

(1) Cfr. n. 150, et notæ n. 147.

LIBER SECUNDUS.

De Statu Perfectionis.

901.— Naturâ statûs et perfectionis vitæ christianæ declaratâ, jam Frater, ipsum perfectionis statum a Christo in Ecclesiâ introductum facile intelliges. Sciendum enim est *perfectionem* et *statum perfectionis* non esse synonyma. Nam perfectio tantum attenditur secundum conditionem spiritualem interioris hominis coram Deo, cui sola perspicua est; *status perfectionis* autem, secundum ejus conditionem exteriorem, socialem coram Ecclesiâ, societate visibili. Et nihil prohibet, inquit S. Thomas [1], aliquos esse perfectos, qui in statu perfectionis minime sunt, et aliquos esse in statu perfectionis, qui perfecti nequaquam sunt. Etenim perfectus aliquis habetur quando supremum attingit caritatis gradum, prout viatoribus possibile est. "In statu perfectionis proprie dicitur aliquis esse, non ex hoc quod habet actum dilectionis perfectæ, sed ex hoc quod obligat se perpetuo cum aliquâ solemnitate ad ea quæ sunt perfectionis. Contingit etiam quod aliqui se obligant ad id quod non servant, et aliqui implent id ad quod se non obligaverunt, ut patet [2] de duobus filiis: quorum unus patri dicenti: *Operare in vineâ*, respondit: *Nolo. Postea abiit;* alter autem respondens ait: *Eo, et non ivit.* Et ideo, nihil prohibet, ait S. Thomas [3], aliquos esse perfectos qui non sunt in statu perfectionis", puta christiani et ecclesiastici, qui virtutes eminenter in hoc mundo colunt; "et aliquos esse in statu perfectionis, qui

(1) S. Th, 2. 2. q, 184, a. 4.— (2) Matth. xxi, 28, 29 — (3) S. Thom. l. c.

tamen non sunt perfecti;" v. g. religiosi, qui opera perfectionis, quibus voto se adstrinxerunt, non implent.

De statu perfectionis hic sermo erit; sed cum fere eadem materia in capite sequenti "de statu Franciscano" pertractanda veniat, dicemus tantummodo.

1) Breviter de naturâ statûs perfectionis, et

2) Fusius de excellentiâ statûs religiosi.

CAPUT I.

DE NATURA STATUS PERFECTIONIS.

902.— Status vitæ christianæ, prout ad bonum spirituale singulorum, seu ad perfectionem dirigitur, non est, uti vidimus [1], nisi ratio aliqua vivendi stabilis ac firma ad salutem gratiæ in hâc vitâ, et gloriæ in futurâ consequendam, ordinata et instituta. [2]

At ratio sic vivendi duplex invenitur: una, quæ est omnibus fidelibus communis et generalis, quia est ad salutem necessaria; alia vero, quæ jam non omnibus est *communis et generalis*, quia tantummodo ad majorem perfectionem consulitur, et quia præter ea quæ ad salutem necessaria sunt, plura media complectitur. Inde duplex consurgit in Ecclesiâ Christi status perfectionis, unus qui dicitur *communis et generalis*, alter vero *perfectionis*. Utraque ratio vivendi in suo gradu habet debitam perfectionem et stabilitatem, seu omnia ad statum constituendum requisita.

Agemus 1° de statu communi, dein 2° de statu perfectionis in genere, et demum paucis verbis 3° de statu religioso in specie.

---

(1) Cfr. n. 800.— (2) SUAREZ. *De Religione* Tr. VII L. 1. cap. 2. n. 7.

ART I. — De Statu communi.

903.— Quid est?— Status vitæ communis ille est in quo fideles ad vitam gratiæ et caritatis tendunt, in eo saltem gradu, qui ad salutem æternam necessarius est.

Conditiones ad statum requisitæ inveniuntur. Hæc ratio vivendi christianorum omnia requisita continet ad statum proprie dictum constituendum, nempe:

a) Debitam perfectionem seu modum vivendi fini proportionatum, et *b)* permanentiam ac stabilitatem in eâdem ratione vivendi.

904.— *a) Debita perfectio:* "In christianâ vitâ duplex perfectio consideratur; una est essentialis, quæ consistit in vitâ gratiæ et caritatis, et ad hanc perfectionem ad minimum consequendam christiana professio ordinatur; et necessaria ac sufficientia media proponit; ergo ex hâc parte sufficiens est ad statum constituendum." [1]

905.— *b) Permanentia atque stabilitas:* "Aliunde vero etiam habet permanentiam et stabilitatem, quia per baptismum, tanquam per professionem fidei christianæ, constituitur: Baptismus autem obligationes perpetuas inducit; et ita subjicit hominem Ecclesiæ, ut ab illius jure amplius subtrahi non possit. Et baptismo additur confirmatio, quæ licet novam obligationem non addat, veluti complet illum statum, dando vires ad conservandum et defendendum illum; ergo in illâ vitæ ratione sufficiens... stabilitas reperitur." [2]

906.— Ratio cur hic status vocetur communis vel generalis: Porro dicitur status *communis,* non quia in illo homines non possint opera supererogationis facere et, gratiâ Dei adjuti, eique cooperantes, in perfectione spirituali crescere; sed

---

(1) SUAREZ. l. c. cap. 2. n. 8.— (2) SUAREZ. l. c.

a) Quia status ad hoc non obligat, nec specialia media confert;

b) Quia omnibus necessarius est, et

c) Quantum ad id quod habet stabilitatis et perfectionis, in omni alio includi necesse est; quia est veluti fundamentum ceterorum omnium. [1]

Art. II. — De statu perfectionis.

907. — Quid est? — Status perfectionis se habet quasi per additamentum ad statum communem, ab illoque distinguitur tanquam includens ab incluso, et definiri potest: modus vivendi quo aliquis in publico "totam vitam suam voto Deo obligavit, ut in operibus perfectionis ei deserviat." [2]

908. — Quotuplex est? — Cum obligatio Deo in operibus perfectionis serviendi duplici intentione contrahi possit, nempe ex ipso perfectionis adipiscendæ studio, vel ex susceptâ curâ animarum, duplex etiam status perfectionis invenitur:

A) alter passivus, seu perfectionis acquirendæ;

B) alter activus, seu perfectionis communicandæ. [3]

§ I. — *Status perfectionis communicandæ.*

909. — Quid est? — Status perfectionis communicandæ, Frater, status est episcoporum "qui, dum consecrantur, in perpetuam consentiunt obligationem sese impendendi in salutem sibi commissi gregis, ita ut devinciantur suæ ecclesiæ vinculo spiritualis matrimonii, per se indissolubilis et

(1) Suarez. l. c.— (2) S. Thom. opusc. 18 *De perfect. vitæ christ.* cap. 15. vers. fin.—(3) Vermeersch. *De Religiosis institutis et personis* t. 1. n. 8. Brugis, 1902.

quadantenus ipso carnali matrimonio fortioris". [1] *Ratio cur episcopi sint in statu perfectionis,* est professio perpetuæ curæ animarum, quæ tres notas perfectæ caritatis ad proximum continet.

910. — Circa dilectionem proximi, sicut circa dilectionem Dei, duplex perfectio attendi potest, uti supra vidimus [2]: una sine quâ caritas proximi existere nequit, alia quæ sub consilio cadit.

Hæc ultima perfectio tripliciter attendi potest, nempe secundum *dilectionis extensionem, intentionem* et quantum *ad dilectionis effectum.* [3]

At, Frater, professio perpetuæ curæ animarum tres continet notas perfectæ caritatis ad proximum:

a) Quoad caritatis extensionem. — Caritas episcopi amplecti debet omnes oves, etiam eas quæ ei sunt inimicæ.

b) Quoad caritatis intentionem. — Episcopus totam vitam pro ovibus sibi concreditis impendere tenetur, quod et facit per quotidianam et perennem sollicitudinem circa ipsas; imo, si opus fuerit, vita ipsa est profundenda.

c) Quoad dilectionis effectum. — Episcopus pro ovibus impendere tenetur non solum beneficia temporalia et spiritualia, sed et divina, nam de spirituali hic agetur munere pascendi. [4]

911. — NOTA. Status episcopalis aliquando vocatur status perfectionis acquisitæ, at, Frater, ratio non apparet cur episcopi in hoc statu poni possint.

a) Status æstimandus est ex ipsâ professione. — " At, quæso, ubinam gentium videmus episcopum se obligare ad sta-

---

(1) A. VERMEERSCH o. c. l. c. — (2) Cfr. n. 423. — (3) Cfr. n. 424 seq. — (4) Cfr. S. TH.: *Opusc. de perfecti. vitæ spirit.;* 2. 2. q. 184. a. 5.; S. BONAVENTURA, opusc. XI *Apologia pauperum,* cap. 3. n. 23. Op. t. VIII. p. 251.

tum acquisitæ perfectionis, id insulsum et superbiæ phantasma foret." [1]

b) Si episcopatus esset status acquisitæ perfectionis, quomodo episcopi impetrarent a R. Pontifice, a vinculo suæ ecclesiæ solutionem, in ordine ad ingressum in religionem, facultatem nempe profitendi religiosum statum, viam videlicet ad perfectionem acquirendam, quam jam essent assecuti. [2]

912. — DIFFERENTIA INTER STATUM PERFECTIONIS COMMUNICANDÆ ET PERFECTIONIS ACQUIRENDÆ.

Quoad statum episcoporum et religiosorum, hæc invenitur differentia, Frater, quod ad statum religiosum suscipiendum *per se* nulla requiritur præparatio virtutis, dum ad statum episcopalem præexigitur *per se* vitæ perfectio, eo scilicet sensu, ut candidatus "nihil in se inveniat per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium." [3] Hoc manifestum est, "ut patet per hoc quod Dominus a Petro quæsivit, si plus eum ceteris diligeret, antequam ei committeret pastorale officium," [4] et Paulus [5] nos docet: *oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse.*

§ II. — *De Statu perfectionis acquirendæ.*

913. — **Quid est?** — Modus vivendi exterior, firmus ac stabilis in operibus perfectionis Deo serviendi et ad propriam perfectionem vitæ christianæ obtinendam institutus.

EXPLANATIO. — Considera diligenter singula hujus definitionis verba.

a) Quidam vivendi modus. — Hæc verba denotant hunc statum non esse *ministerium*, munus vel officium, quæ ad aliorum utilitatem *per se primo* instituta sunt et assumun-

(1) P. STEIGER, o. c. p. 17.—(2) P. STEIGER, l. c. P. VERMEERSCH, o. c. n. 9.—(3) S. TH. 2. 2. q. 185 a. 3. cfr. S. BONAVENTURA, *Apol. Paup.* cap. 3 n. 24.—(4) S. TH. 2. 2. q. 185 a. 1. ad 2.—(5) I TIM. III, 2.

tur, sed eum ordinari per se primo ad propriam perfectionem illius, qui talem statum profitetur, licet consequenter possit ad aliorum juvamen institui, quatenus juvare alios, actus perfectionis est, per quem ipsa perfectio vel acquiritur vel exercetur et crescit. [1]

b) Exterior. — Cum hic status non tantum attendatur in ordine ad Deum, qui solus intuetur cor, sed etiam in ordine ad Ecclesiam, quæ visibilis est, et de occultis non judicat; omnino necesse est ut per externam actionem vel quasi professionem assumatur. [2]

c) Firmus ac stabilis. — Omnis status immobilitatem saltem moralem importat, seu obligationem in eo permanendi. At, cum status perfectionis res sit consilii et non præcepti, hæc immobilitas non potest ab extrinseco imponi. Oportet igitur ut inducatur consensu propriæ voluntatis hominis qui talem statum libere assumit, id est per votum.

"Ultroneum enim vinculum unâ texitur promissione. Quæ promissio hic necesse est ut fiat Deo: tum quia non apparet cur fieret homini, cum, si demas obedientiam, *alterius hominis* directe non intersit ab altero servari consilia virginitatis, paupertatis, etc., ita ut ipsa obligatio defectu causæ seriæ maximam partem corrueret; tum quia promissio homini facta aliquid foret profanum, quo status ex toto sacer, i. e. perfectionis, non videtur gigni posse [3]." Hæc promissio Deo facta cum aliquâ solemnitate fiat, omnino necesse est, ait S. Thomas [4], nam cum de ratione hujus statûs sit esse externum ac proportionatum Ecclesiæ visibili, etiam obligatio ad illum debet esse *externa*, quod habere non potest nisi a causâ externâ et sensibili oritur.

d) In operibus perfectionis.— Status communis vitæ christianæ ordinatur ad salutem æternam, uti supra vidimus, et proinde homo in hoc statu sese exercere debet in operibus

(1) SUAREZ, L. 1. cap. 5 n. 3. — (2) SUAREZ, l. c. n. 6. — (3) VERMEERSCH, o. c. t. 1, n. 7 Cfr. BALLERINI-PALMIERI, *Opus theolog.* t. 4 tract. 9. c. 1, n. 18.— (4) S. TH. 2. 2. q. 184. a. 4.

honestis. Sed status perfectionis aliquid addit illi statui communi, et homo igitur sese exercere debet, non solum in operibus honestis, sed etiam perfectionis, quare merito additur:

e) Institutus ad obtinendam perfectionem vitæ christianæ:— Status perfectionis acquirendæ se habet ad perfectionem vitæ christianæ tanquam via ad terminum, vel tanquam medium ad finem. Cum media specificentur a fine ex notitiâ finis, tota intestina ratio hujus statûs apparet.

At, christianæ vitæ perfectio essentialiter in caritate Dei et proximi consistit. Perfectio caritatis autem duplex est: altera essentialis, altera vero accidentalis [1], vel una simpliciter necessaria ad justitiam et vitam spiritualem animæ, alia utilis ad melius esse.

Perfectio *essentialis* præcise sumpta finis est communis statûs christianorum, et tota quanta est in *observatione mandatorum consistit* et in remotione eorum sine quibus simpliciter *esse* nequit.

Perfectio *accidentalis* proprie finis est statûs perfectionis acquirendæ, et hæc caritas postulat non tantum nudum "esse" caritatis, sed peculiare ejusdem augmentum et singularem excellentiam, ita ut homo non tam habitualiter quam actualiter Deo inhæreat, et hæc caritas præter præceptorum, etiam consiliorum observantiam requirit [2].

Utrumque gradum Christus Dominus innuit apud Matthæum [3], nam prius dixit adolescenti: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* His verbis exigit ea, quæ ad salutem sunt necessaria; et postea addidit: *Si vis perfectus esse: Vade, vende etc.* Ergo aperte Christus docet perfectionem aliquid addere supra id quod est necessarium ad salutem, nempe consiliorum observationem [4].

(1) Cfr. n. 397, et n. 400 seq.—(2) Cfr. n. 394, seq.— (3) XIX. 17, 21. — (4) Cfr. SUAREZ, o. c. l. e. cap. 10 n. 3. — P. STEIGER, o. c. p. 15.

914. — Quotuplex est status perfectionis acquirendæ.

Uti antea vidimus, Frater, ad perfectionem acquirendam non omnia consilia sunt necessaria, sed ordinarie requiritur ad talem scopum obtinendum observatio trium consiliorum evangelicorum. At evenire potest ut quis obligationem stabilem assumat tendendi in perfectionem per observantiam unius alteriusve consilii, vel per observationem trium consiliorum evangelicorum. Unde duplex invenitur status perfectionis acquirendæ, *unus imperfectus*, alter vero *perfectus*, qui vocatur status religiosus. "Hinc qui in primitivâ Ecclesiâ dicebantur ascetæ, seu continentes ex voto, illi qui sponte bonis temporalibus se abdicarunt ut plurimum virgines sacræ, per tria priora sæcula, recte dicuntur in statu perfectionis vixisse, non tamen in statu religioso proprie loquendo. Ita et hodie, recte dices clericum in sacris, esse in statu perfectionis, non quidem ob ordinem, sed ob perpetuam continentiam ordini adnexam. Talis enim servituti perfectionis obnoxii sunt non simpliciter, sed *secundum quid*, respectu scilicet illius tantum consilii ad quod se perpetuo obligarunt."

De naturâ statûs perfectionis acquirendæ stricte dicti, seu statûs religiosi nunc est agendum.

ART. III. — De naturâ statûs religiosi.

915. — Cum status religiosus status sit perfectionis acquirendæ, merito dicitur: "Quædam disciplina vel exercitium ad perfectionem perveniendi [1]."

Ut autem hæc disciplina perfecta sit, necesse est, Frater, ut omnia media ad perfectionem obtinendam complectatur, nempe præter præceptorum, etiam illorum consiliorum observationem, sine quibus ordinarie ad talem scopum nemo pervenire valet [2].

(1) S. THOM. 2. 2. q. 186, a. 2.—(2) Cfr. n. 884.

Nam licet aliquis, uti supra de perfectione agentes diximus, ad plenitudinem perfectionis absque observatione trium consiliorum evangelicorum pervenire possit, uti v. g. S. Job et alii sancti Dei, aliter tamen dicendum est quando sermo est de *statu* perfectionis. Status enim *servitutem* seu *obligationem* denotat, et sicut illi qui versantur in statu communi, tenentur vi statûs amputare id omne quod *de se* caritati contrariatur, ita qui statum perfectionis completum profitentur, tenentur omnia resecare quæ de se plenitudinem caritatis contrariantur, quod, uti diximus, fit per trium consiliorum evangelicorum observationem [1].

Observatio trium consiliorum evangelicorum per se sufficit ad finem propositum attingendum.

Etenim, caritatis impedimentis sublatis, *a)* homo impellitur ad amorem Dei; "affectus noster solutus terrenis, cum necessario in aliquid feratur, ultro in Deum tendit, Unde Augustinus: "Perfectio, nulla cupiditas [2]"— et *b)* ipso facto exercitationibus servitii et laudis Dei sese consecrat.

Ex dictis jam id apparet, Frater, ad statum perfectionis acquirendæ stricte dictum, seu ad statum religiosum, sequentes requiri conditiones:

1) Trium consiliorum evangelicorum observationem,

2) Eorum satis apertam professionem,

3) Eorum professionem firmatam satisque manifesto voto.

916.— Definitio.— Unde status religiosus per se, ex naturâ rei, abstractione factâ a positivâ Ecclesiæ legislatione, definiri potest: "Stabilis vivendi modus Christifidelium qui, præter generalem obligationem servandi præcepta, voto susceperunt obligationem tendendi ad perfectionem caritatis per exercitium trium consiliorum: Paupertatis, castitatis et obedientiæ [3]."

---

(1) Cfr. n. 884, seq. — (2) P. VERMEERSCH, o. c. n. 20. — (3) P. STEIGER, o. c. p. 31.

917. — NOTA. — *Comparatio inter episcopos, sacerdotes et religiosos.* Quoad *perfectionem*, comparatio attendi potest dupliciter *a)* secundum excellentiam particularem et *b)* simpliciter.

a) Secundum excellentiam particularem, tria considerari possunt : *status, ordo* et *officium.*

Statu præstantiores sunt episcopi et religiosi sacerdotibus sæcularibus. Episcopi enim et religiosi versantur in statu perfectionis, sacerdotes vero in statu communi, vel in statu perfectionis *secundum quid.*

Ordine, ut per se patet, præstant episcopi sacerdotibus, et sacerdotes religiosis laicis.

Officio, anteponuntur ii qui curam animarum habent iis qui tali munere carent. [1]

b) SIMPLICITER episcopi præstant omnibus non tantum ordine et officio, sed etiam statu. [2] *Religiosi sacerdotes*, qui *spiritualibus* funguntur ministeriis, immediate ponuntur post episcopos. [3]

Quoad *sacerdotes sæculares cum curâ animarum* et *religiosum sine curâ :* " Si fiat comparatio secundum *bonitatem*, ait S. Thomas [4], sic præfertur status religionis officio presbyteri curati." Et quidem Ecclesia ipsis *positive* permittit religionis ingressum.

Sacerdos sæcularis præcellit eminentiâ religiosum laicum, quia per sacrum ordinem deputatur ad sublimia ministeria, et ad quod requiritur major sanctitas interior, quam requirit etiam religionis status. [5]

---

(1) Cfr. S. THOM. 2. 2. q. 184 a. 6. — (2) Cfr. S. THOM. *De perfectione vitæ spirit.* c. 17. S. BONAV. l. c. n. 19. seq. — (3) S. THOM. 2. 2. q. 188 a. 6. — (4) S. TH. 2. 2. q. 184 a. 8. — (5) S. TH. 2. 2. q. 184 a. 8.

CAPUT II.

DE EXCELLENTIÂ STATÛS RELIGIOSI.

918. — Excellentia statûs religiosi tanta et tam ampla est, Frater, ut integro volumine satis exprimi non valeat. Pauca dumtaxat igitur de illâ nobis prædicare licebit, nullâ factâ distinctione alicujus formæ Ordinis religiosi particularis.

Ad excellentiam hanc stabiliendam, attendas necesse est 1° ad statûs religiosi intimam naturam, 2° ad ipsius conformitatem ad doctrinam et vitam Christi 3° quâ manifestatur sanctitas Ecclesiæ catholicæ, et 4° ad fructus quos status religiosus eum profitentibus et Ecclesiæ catholicæ, statuique civili copiose parit.

ART. I. — De excellentiâ statûs religiosi ex ipsius naturâ probatâ.

919. — Status religiosus 1) ad perfectiorem finem quam status communis ordinatur; 2) habet normam vivendi tali fini proportionatam, et quidem 3) per votum stabilitam. Unde ejus dignitas clare omnibus hæc serio considerantibus apparebit.

§ I. — *De excellentiâ finis statûs religiosi.*

920. — Finis statûs religiosi *intrinsecus* et *proximus* est perfectio caritatis hujus vitæ; *remotus* et *extrinsecus* est perfectio caritatis cælestis. Ast, quis non videt hunc finem longe præstantiorem esse fine statûs communis, siquidem fideles *ratione statûs* ad caritatem communem tantummodo ordinantur? Cum hæc excellentia ex jam dictis clare appareat, jam hic ei amplius non insistendum est.

§ II. — *De exellentiâ mediorum.*

921. — Merito, modus seu norma vivendi religiosi, *schola* seu exercitium ad perfectionem caritatis adipiscendam vocatur.[1]

Etenim, inter præcipua perfectionis obtinendæ media, primum locum tenent tria vota evangelica, quæ ad essentiam normæ vivendi in statu religioso pertinent. Ast, observatio trium consiliorum evangelicorum ea omnia amovet, quæ animum impediunt et remorari possent ne se Deo amando consecret; inde 1) procurat requiem quâ anima Deo absque perturbatione frui possit. Dein 2) offert holocaustum Deo acceptissimum, 3) suos professores facit martyres gloriosos et 4) perfectam continet pœnitentiam.

Norma vivendi statûs religiosi est igitur veluti studium et schola, in quâ homines perfectionem docentur et obtinent.

A. — Status religiosus requiem procurat ut anima Deo absque perturbatione fruatur.

922. — Perfectio caritatis postulat, Frater, ut homo magis actualiter quam habitualiter Deo vacet. Oportet igitur, ut ea omnia amoveantur quæ animam perturbare possent ne Deo inhæreat. Porro, status religiosus peculiaris locus est requiei ab ipso principe pacis Christo creatus.

Tres acutissimos gladios in manibus ipsum profitentium tradit status religiosus, per quos valent cunctos discordiæ resecare radices, et omnia perfectæ caritatis amputare impedimenta, et intimæ unionis ac concordiæ obstacula tam foris quam intus occurrentia, ut anima pacatissima maneat ac conversationis cælestis digna. Etenim

923. — 1) **Per votum paupertatis** aufert status religiosus divitiarum cupiditatem, et relegat frigidum illum verbum

(1) S. THOMAS 2. 2. q. 186, a. 1 ad 4; et a. 2. in corp.

meum et *tuum*, quod multarum est discordiarum seminarium, juxta illud S. Jacobi [1]: *Unde bella et lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?* Quidquid est in mundo pretiosum, id propter Christum arbitratur religiosus ut stercora; Christi amore cuncta relinquit, vendit et dat pauperibus, ut pretiosiorem rerum invisibilium thesaurum habeat in cœlis; nullas divitias cupit præter virtutes, nec alium thesaurum quam ipsum Christum, cui dicit [2]: *Quid mihi est in cœlo? et a te quid volui super terram?* Denique hoc gladio resecat superflua in victu et vestitu, aliisque ad proprium spectantibus usum, juxta illud [3]: *Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.*

Sed quies animæ valde perficitur per

924.— 2) **Votum castitatis:** Hujus voti est, Frater, intestinum cohibere bellum contra spiritum insurgens. Relegat enim divisionem illam quam efficit uxoris, filiorum familiæque sollicitudo et amor: non enim solum carnis illecebris, sed licitis nuptiis renuntiat religiosus, despondens se uni viro virginem castam exhibere Christo.

Votum castitatis est velut ensis super femur religiosi perpetuo appositus, quo omnes carnis voluptates scindit, etiam quæ per connubium licitæ esse possent.

Ad perfectionem voti castitatis spectat omnem carnis amorem expellere, relinquere parentes, consanguineos et affines, et juxta Psalmistam [4], oblivisci etiam domum patris sui.

925.— 3) Tandem perficitur quies per tertium **votum obedientiæ**, quo tanquam potenti gladio abscinditur superbus propriæ excellentiæ appetitus, ex quo maxime oriuntur discordiæ et dissensiones domesticæ, nam [5]: *Inter superbos semper jurgia sunt*, ita ut anima Deo quiete frui minime va-

(1) IV, 1.—(2) PS. LXXII, 25.— (3) I TIM. VI, 8.—(4) PS. XLIV, 11.— (5) PROV. XIII, 10.

leat. Ast quies et pax promissa est hominibus bonæ voluntatis. Illa vero est bona voluntas, quæ voluntati divinæ per obedientiam subjicitur.

Ex his merito deducitur, Frater, ipsum religiosum statum, per suam vivendi normam, si recte observatur, suos alumnos sufficienter disponere ut Deo tranquille, absque perturbatione vacare liceat.

B.— Status religiosus offert holocaustum Deo acceptissimum.

926.— Perfectio caritatis postulat ut homo Deo totaliter adhæreat. At, status religiosus non tantum omnia perfectionis impedimenta resecat, sed per actum religionis eximium, nempe per observationem consiliorum evangelicorum voto firmatorum, totaliter in cultum et servitium Dei transit, et ita quidem ut non tantum Deo sacrificium, sed holocaustum fiat et maneat. [1]

Etenim vero: "Habet homo triplex bonum... primo quidem *exteriorum* rerum; quas quidem totaliter aliquis Deo offert per votum voluntariæ paupertatis; secundo autem bonum *proprii corporis*, quod aliquis præcipue offert Deo per votum continentiæ, quo abrenuntiat maximis delectationibus corporis; tertium autem bonum est *animæ*, quod aliquis totaliter Deo offert per obedientiam, quâ aliquis offert Deo propriam voluntatem, per quam homo utitur omnibus potentiis et habitibus animæ." [2] Et per consequens, per normam vivendi statûs religiosi homo offertur tanquam holocaustum Deo acceptissimum.

C.— Status religiosus facit suos alumnos martyres gloriosos.

927.— Actus caritatis perfectissimus martyrium est; nemo enim majorem caritatem habet quam qui dat animam

(1) Cfr. S. GREGOR M. *Mor.* Lib. IX, cap. 55. P. L. t. 75. col. 905. — (2) S. THOM. 2. 2. q. 186 a. 7. cfr. S. THOM. Opusc. *de perfect. vitæ spirit.* cap. 11.

pro amico suo. At status religiosus suos professores tribus clavis, nempe tribus votis, quodammodo cruci afficit et eos martyres reddit gloriosos. Nam si religiosi martyrium non est ita horridum exteriori specie ut confessoris fidei, duratione tamen et continuatione ut pœnosius merito haberi potest.

"Crux enim dicitur a cruciatu, ait Cæsarius monachus Cisterciencis [1], crux monachorum rigor ordinis est; tum propter vigilias et orationes, tum propter jejunia et castigationes; tum propter silentium et opera manuum; tum propter carnis continentiam, et vestimentorum stratique duritiam. Qui autem sunt Christi? Qui cum Apostolo dicere possunt [2]: Christo confixi sumus cruci: qui carnem suam crucifixerunt, id est cruci affixerunt, cum vitiis operum et concupiscentiis desideriorum pugnantes."

Religiosus, per suam vivendi normam, necessario semper et quotidie torquetur, cruciatur et mortificatur, in ablatione rerum temporalium; in exercitatione operum pœnitentiæ, in voluntatis et judicii abnegatione, juxta illud prophetæ: [3] *Quoniam propter te mortificamur totâ die; æstimati sumus sicut oves occisionis.* Nam religiosus instar martyris dispositus et paratus sit oportet ad quodlibet mortificationis genus accipiendum.

D.— Status religiosus continet perfectam pœnitentiam.

928. — Perfecta caritas exigit, Frater, ut homo plenarie satisfaciat pro peccatis commissis. Sic enim modo perfectiori disponitur ad perfectionem caritatis patriæ. Ast in omni sacrificio, quod in holocausto conspicitur maxime absolutum, et in omni martyrio inest virtus satisfactoria. Unde inferre possumus statum religiosum continere perfectionem pœnitentiæ. [4]

(1) L. VIII. c. 10 apud Alardum Gazæum in suo *Commentario in J. Cassianum* P. L. t. 49, col. 195.— (2) GALAT. II. 19.—(3) PS. XLIII, 32.— (4) Cfr. S. THOMAS 2. 2. q. 189, a. 3 ad. 3.

" Satisfacit pro peccatis, et peccatorum remissionem obtinet profitens, ait doctissimus noster P. Piatus de effectibus professionis statûs religiosi agens, [1] non quantum ad culpam, sed quantum ad pœnam ; et in hoc professio quamdam habet similitudinem cum baptismo, in quantum a pœnâ pro peccatis debitâ plenarie liberat, ita ut si professus tunc moreretur, ipsius anima statim ad paradisi gaudia evolaret. Unde a SS. Patribus [2] professio dicitur secundum baptisma.

" In hoc tamen a baptismo differt quo baptismus sit sacramentum, et hunc effectum producat *ex opere operato* in eo qui obicem non ponit. Professio autem ex opere operantis...

Quum ille effectus ex opere operantis procedat, sequitur quod infallibiliter non obtineatur, si nempe ex unâ parte tam magnus sit pœnæ reatus, et ex alterâ tam remissus sit actus caritatis, religionis et aliarum virtutum, in eo qui profitetur, ut professio non sit condigna satisfactio." Quamobrem, magna diligentia adhibenda est, ut novitii quam diligentissime sese ad statum religiosum profitendum præparent.

Scito tamen, Frater, pœnitentiam seu satisfactionem pro peccatis hic provenire ex excellentiâ statûs religiosi assumpti, et sic differre ab indulgentiâ plenariâ, quæ etiam die professionis lucrari potest: hæc enim non in valore operis operantis fundatur, sed in satisfactione Christi et sanctorum, quam S. Pontifex de thesauro Ecclesiæ hoc vel illud a se impositum operantibus applicat [3]. "

§ III. — *De excellentiâ statûs religiosi qui per votum stabilitur.*

929. — Ligamen quo status religiosus stabilitur, votum est, quo christifideles publice coram Ecclesiâ visibili profiten-

(1) O. c. t. 1. q. 184, effect. 5. — (2) S. BERNARDUS. Epist. 250. n. 2. P. L. t. 182, col. 450 ; sermo. 11. de Divers. n. 3. P. L. t. 183, col. 570 etc.
(3) P. PIATUS, l. c.

tur se sequi velle viam non solum mandatorum, sed et consiliorum, ut securius ad perfectionem caritatis perveniant.

A voto religiosus et religio nomen desumit de quo se jactet. *Religiosus* enim et *religio*, ut notat D. Thomas [1], a *religando* dicitur, quia status religiosus ligat et bis ligat hominem omnipotenti Deo: ligamine nempe omnibus christianis communi, et alio ipsis proprio et speciali per votum quo ligant Christo spiritum et carnem, intellectum et voluntatem, ut cuncta hæc juxta beneplacitum Christi procedant, et nihil ei non ligatum maneat. Id tamen maxime attendendum est, quod si votum homines religioni ac Christo adstringit *exterius*, ipsa tamen caritas, quæ vinculum est perfectionis, eos fortius et vehementius ligat *interius*.

Etenim, nisi vehemens amor Christi eos ligaret, nemo se voto ligari voluisset ut divitias contemneret, carnis respueret illecebras, et propriâ se abdicaret libertate. Amor autem ita religiosum ligat, ut nec solvi appetat nec velit; imo, glorietur se indissolubili vinculo ligatum esse. At, quid gloriosius, quid excellentius vinculo indissolubili Christo esse ligatum! Exinde sequitur, Frater, per votum statum religiosum excellentiam acquirere singularem [2]. Votum enim

A) Executionem operis refert ad virtutem religionis;

B) Deo subjicit non solum actum, sed etiam agendi facultatem;

C) Voluntatem firmat in bono;

D) Opera bona perficit, et

E) Libertatem non solum non diminuit, sed magis perficit [3].

(1) S. THOM. 2. 2. q. 81, a. 1.

(2) Cfr. S. BERNARDINUS SENENSIS. Opera: T. 2. Venetiis 1591, Sermo XXIV. *De sacra religione, et quod melius est bonum facere ex voto, quam ex libera voluntate*, p. 206 seq. — (3) Consulantur S. BONAVENTURA opuscul. XI, *Apologia pauperum*, cap. 3,—S. THOMAS, 2. 2. q. 88, a. 6, *Opusc. contra retrahentes a religione*, cap. 12,—P. PIATUS, o. c. t. 1 q. 260,—RODERICIUS, o. c. Pars 3, Tract. 2, cap. 3.

A. — Executio operis refertur ad virtutem religionis.

930.— Quando quis opus voto debitum exequitur, eo ipso opus pertinet ad religionem, quæ est aliis virtutibus moralibus perfectior, ideoque reddit actum meliorem et magis meritorium. Sume exemplum. Jejunium, quod est actus temperantiæ, votum efficit ut etiam actus sit religionis, itaque duplici viâ sit opus meritorium : primo ex virtute ipsiusmet operis jejunii ; deinde ex eo quod est actus religionis. Nam sicuti duplex malitia in uno actu inveniri potest, v. g. peccatum contra votum castitatis, ita et hic duplex invenitur bonitas moralis.

B.— Deo subjicitur non solum actus, sed agendi facultas.

931.— Homo per votum non solum actum, sed etiam agendi facultatem Deo subjicit, Frater, quod melius et perfectius est quam solum actum subjicere. " Si igitur perfectius possidet, inquit Seraphicus Doctor [1], qui possidet quoad usum et proprietatem, quam qui quoad usum tantum ; perfectius se Deo dedicat qui Deo se offert et quoad usum operis et quoad arbitrium voluntatis.— Quemadmodum Anselmus in libro *de Similitudinibus* [2], per exemplum sensibile patenter ostendit in duobus, quorum unus pro tempore offert Domino arboris *fructum,* sed retinet *proprietatem ;* alter vero largitur utrumque ; et hujus secundi donum et oblationem, tanquam liberalius offerentis, dicit non immerito debere præferri; ac per hoc, juxta hujusmodi similitudinem, opus voventis opere non voventis Deo acceptabilius esse confirmat, pro eo videlicet, quod sic introducta in voluntate ex merâ liberalitate necessitas gratiositatem obsequii non diminuit, sed consummat." In statu communi homines, ut summum, Deo dant arboris fructum, quædam scilicet bona

(3) L. c. n. 12. — (1) Cap. 34, Liber iste non est Anselmi, sed Eadmari, discipuli Anselmi, P. L. t. 159, col. 616.

opera ; sed non dant arborem, id est, seipsos, quia hanc sibi retinent, et manent sui: at religiosi insuper seipsos dant, arborem scilicet et fructum, opus æque ac voluntatem et libertatem.

C. — Voluntas firmatur in bono.

932.— Ad virtutis perfectionem omnino necesse est, Frater, ut firmiter et immobiliter operetur [1]. At per votum hunc assequimur effectum : unde necessario sequitur bonum opus ex voto, longe perfectius esse et magis meritorium quam sine voto, quia voluntas magis firmatur in bono. Homo, ut theologia docet, qui in peccato obduratus est, gravius peccat eo qui aut ex infirmitate peccat, aut ab inopinatâ passione occupatus, quia voluntatem in malo magis radicatam et firmatam habet. Ita, Frater, homo, ex adverso, per votum magis Deo placet, magisque meritorie operatur.

D.— Opera bona perficiuntur.

933.— Id quod habet bonum finitum fit melius ex alterius boni adjunctione. Sed ipsa promissio boni, votum scilicet, est aliquod bonum; junctâ igitur bonitate alterius operis, hoc melius reddit. [2]

E.— Voluntas per votum non solum non minuitur, sed perficitur.

934.— *a) Non minuitur.* "Sicut non posse peccare, non diminuit libertatem, ita etiam necessitas firmatæ voluntatis in bonum non diminuit libertatem, ait S. Thomas, [3] ut patet in Deo et in beatis ; et talis est necessitas voti, similitudinem quamdam habens cum confirmatione beatorum. Unde

(1) Arist. 2. *Ethic.* cap. iv, cfr. supra n. 448 seq. — (2) S. Thomas opusc. cit. l. c.— (3) 2. 2. q. 88, a. 4 ad 1.

Augustinus dicit [1] quod felix necessitas est quæ in meliora compellit."

b) Perficitur. Meminerint fratres, ait Seraphicus Pater in Regulâ, [2] "quod *propter Deum*, abnegaverunt proprias voluntates." Ast qui renuntiat suæ voluntati, qui voto eam Deo subjicit, quid aliud facit, Frater, nisi certissimæ rectitudinis regulæ eam subjicere, nempe voluntati divinæ, quam interpretatur is, qui religiosis nomine Dei præsidet. [3] Per talem agendi modum, voluntas ipsa perfectior fit, siquidem semper et in omnibus Dei beneplacitum exsequitur.

Dein, libertas hominis vera in eo est sita, quod suiipsius sit dominus. Magis autem sui dominus est qui voto se obligat, et superiori alicui subdit, quam qui animum ad hoc faciendum non habet.

Ex dictis excellentia statûs religiosi clare apparet, quæ magis adhuc clarescet, si ejusdem conformitatem ad doctrinam et vitam Christi examinamus.

ART. II. — Excellentia statûs religiosi ex ejusdem conformatione ad doctrinam et vitam Christi.

935. — Laudem atque excellentiam singularem sibi parit status religiosus ex ejusdem conformatione ad doctrinam et vitam Christi.

Christus enim verbis et exemplo perfectiorem communi vivendi normam hominibus proposuit libere amplectendam.

Licet hic status in veteri Testamento a patribus et prophetis fuerit adumbratus et ex parte inchoatus [4], perfecta tamen ejusdem institutio pertinet ad legem gratiæ. Vetus enim Testamentum, quod erat umbra futurorum, ad perfec-

(1) In Epistol. ad Armentarium et Paulinum 127 (al. 45) vers. fin. P. L. t. 33, col. 487. — (2) Cap. X. — (3) Cfr. S. IGNAT. de LOYOLA. *Epist. de virtute obed.* n. 7. — (4) IV REG. II, 1-25; IV, 25-38; VI, 1.

tum gradum nihil adduxit. [1] "Profecto Elias, Eliseus et alii, in veteri Testamento, ultra mandatorum observantiam se extendentes, plurima observarunt, quæ ad materiam consiliorum pertinent, puta perfectam castitatem, abjectionem rerum temporalium: et hoc probat quidem eos ad perfectionem devenisse, minime vero religiosos fuisse; nam non constat utrum id fecerint ex voto, et si ponas id e voto promanasse, votum hujusmodi non fuit publice emissum in facie Ecclesiæ locum Dei tenentis, sed in occulto coram Deo, ideoque statum internum coram Deo, minime vero statum publicum, de quo hic sermo est, fundare poterat." [2] Et ideo status religiosus quoad suam substantiam, id est quoad professionem triplicis consilii evangelici voto firmatam, quâ homo publice coram Ecclesiâ integrum se Deo mancipat, originem suam ducit a Christo, qui eum suis consiliis immediate tradidit et instituit, ita ut dicere possimus statum religiosum esse de jure divino, non quidem præcipiente, sed consulente: Hæc est, ait Suarez [3], sententia omnium catholicorum recte sentientium, et eam veram esse facile probatur 1) per Scripturam sacram et 2) per auctoritatem Ecclesiæ catholicæ.

§ I.— *Per Scripturam sacram.*

936.— Quantumvis Christus Dominus nullam particularem determinationem statûs religiosi dederit quoad talem regulam observandam, verbis et exemplis tamen homines exhortatus est A) ad tria consilia evangelica observanda, B) ad eadem tria simul sequenda, C) ad hanc vivendi normam voto firmandam, utque fideles ad hanc perfectam vitæ suæ formam magis atque magis excitaret, eis D) motiva talis agendi modi proposuit.

---

(1) Cfr. Heb. vii, 22; Galat. iv, 24 seq.—(2) P. Steiger. o. c. p. 32. cfr. Suarez. o. c. L. 3 c. 2.—(3) L. c. L. 3, c. 1. n. 4.

A. — Christus homines exhortatus est ad consilia 1) Paupertatis 2) castitatis et 3) obedientiæ.

937. — 1° **Ad paupertatem.** — "Christus, ait S. Bonaventura [1], se exhibuit doctorem paupertatis verbo pariter et exemplo." — "Pauper fuit in *ortu*, pauper in *vitæ progressu*, pauper *in termino.*" [2] Etenim paupertas prima fuit lectio, quam dum nasceretur, magnus ille magister de cathedrâ præsepii nobis prælegit. Hanc siquidem nos docet illud stabulum; hanc panniculi illi viles. Hæc etiam postrema ejus lectio fuit, quam e cathedrâ crucis tenuit, moriens nudus ab omni possessione orbatus. Quale autem vitæ principium et finis fuit, talis fuit et reliqua illius series, ita ut Dominus dicere potuerit [3]: *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.*

Quare, ait Seraphicus Doctor [4], "tribuens de perfectionis agressione consilium, primum ad hanc suo invitat exemplo, dicens: *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me.*"

938. — 2° **Ad castitatem.** — De castitate quid dicam! Christus Dominus suo exemplo castitatem tam exaltavit, ut cum Seraphico Bonaventura [5] exclamare possimus: "Quibus laudibus te efferam, o virginalis candor, prorsus nescio, Atqui nescientem me doceat singulare illud lilium, increata Dei sapientia, Dominus Jesus, unigenitus Patris Filius et unicus Filius lilii singularis, id est castissimæ Virginis Matris, quæ in confinio utriusque legis votum consecravit perpetuæ et integerrimæ virginitatis."

---

(1) Opuscul. XVI. *Expos. super Reg.*—(2) S. BONAVENT. *Apol. Pauper.* c. VII, n. 7. cfr. etiam opusc. VI. *De perfectione vitæ ad Sorores*, c. 3. n. 2 seq.—(3) MATTH. VIII, 20; LUC. IX, 58.— (4) *Apolog. Pauper.* cap. 7. n. 3. Op. t. VIII. p. 272. — (5) Opusc. X *Vitis mystica.* addimentum IV n. 63. Op. t. VIII. p. 196.

Non mirum igitur id nobis videri potest, quod ad perpetuam castitatem atque continentiam observandam Dominus Jesus homines exhortatus est. *Sunt eunuchi,* ait [1], *qui de matris utero sic nati sunt, et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, et sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum.* His verbis Christus Dominus loquitur non quidem de exsectione membrorum corporis, sed de spirituali cultu perpetuæ continentiæ, uti S. Mater Ecclesia semper docuit [2], et SS. Patres [3] hunc Scripturæ locum interpretati sunt.

Et licet hæc continentia donum sit Dei [4], oratione præsertim, ceterisque bonis operibus obtineri potest; quare Dominus eam omnibus enixe commendat dicens [5]: *Qui potest capere, capiat.*

Merito igitur S. Paulus [6] ex professo de castitate agens, affirmare potuit: *De virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do.*

939. — 3° **Ad obedientiam.** — Una e rationibus, ob quas humanam Deus naturam assumpsit, fuit ut obedientiæ virtutem nos doceret, et ad eam suo exemplo invitaret: *Descendi de cœlo,* ait [7], *non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Isaias [8] de Messia venturo loquens, vocat eum *Servum Domini.* Et S. Paulus de eo scribit: *Ingrediens mundum... dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam.* [9] Quapropter Dominus Jesus semper hanc suam missionem præ oculis habuit: *Meus cibus est,* inquit [10], *ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Et: *Ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* [11] " Quæ quidem verba vere adorandis ornavit atque confirmavit factis, *sub-*

(1) MATTH, XIX, 12. — (2) Cfr. S. JUSTINUS, *Apol.* 1. c. 15 P. G. t. 6, col. 350. — (3) Vide v. g. S. Chrysostomus in hoc loco. P. G. t. 58. col. 599. Origenes, P. G. t. 13. col. 1254. — (4) S. MATTH. l. c. 11. — (5) L. c. 12. — (6) I COR. VII, 25. — (7) JOANN. VI, 38. — (8) Is. XLII, 1-9; XLIX: 1-6; L, 4-9; LII, 13; LIII, 12.—(9) HEBR. X. 5, 9.—(10) JOANN. IV, 34. — (11) JOANN. VIII, 29.

ditus enim erat non parentibus tantum, sed *omni humanæ creaturæ.* [1] Nihil sanctæ obedientiæ Ipsi carius, exoptatius, dulcius, donec cruci affixus, inter atrocissima mortis tormenta divinum caput in obsequii signum inclinavit, spiritum tradens in manus Patris. Quin etiam obediendi munus ne moriens quidem absolvit, quoniam continenter sub S. Hostiæ velamine omnino idem tibi exhibet obsequium, quod quondam purissimæ maximeque benedictæ Matri suæ exsultans præstitit." [2]

Nemini igitur mirum videri potest quod Christus ad perfectionem aspirantibus perfectam præscribit obedientiam. Juvenis enim, qui toto vitæ tempore præcepta observaverat, rogat Dominum: *Quid mihi adhuc deest?* Et Jesus respondit: *Si vis perfectus esse... veni, sequere me,* non utique ad observanda tantummodo præcepta, sed ad majora adimplenda, ad ea nempe quæ cadunt sub consilio.

Cum ad perfectionem acquirendam tendentes, Christum sequi debeant, non gressibus corporis, sed affectu mentis, hic quærere possis, Frater, quænam sit et ad quæ se extendat obedientia hic a Christo consiliata.

Ut hanc accurate percipias, sciendum est, Frater, obedientiam nihil aliud esse quam abnegationem propriæ voluntatis, quâ homo se subjicit legitimæ auctoritati.

Jam vero, obedientia, respectu perfectionis, duplex inveniri potest: alia *essentialis*, quæ debetur auctoritati a Christo præscriptæ; alia *specialis*, quæ debetur auctoritati superioris vitæ cœnobiticæ quam quisque libere elegerit.

Ratione momenti, hæc omnia clare exponenda sunt. Unde dicemus primo de *obedientiâ essentiali*, et dein de *obedientiâ in vitâ cœnobiticâ* superiori debitâ.

940. — *a)* OBEDIENTIA ESSENTIALIS. — Ecclesiæ competit, Frater, *authenticum magisterium*, id est docendi officium.

(1) I PETR. II, 13.—(2) WOLTER, o. c. p. 495.

Et quidem Christus moriens doctrinæ perpetuitati prospexit non litteris scriptis, quibus figeret doctrinam et ex quibus singuli sibi derivarent fidem, sed instituit authenticum, ineffabile et infallibile magisterium, cui suam assistentiam et Spiritûs Sancti tutelam promisit. *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ*, ait [1]. *Euntes ergo, docete omnes gentes... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* — *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* [2]

Hoc ineffabile Ecclesiæ magisterium conjunctum habet imperium, quo fideles urgere valet ut sese normæ ab Ecclesiâ præscriptæ submittant: *Qui vos audit, me audit*, ait Dominus de Ecclesiæ docendi potestate; *qui vos spernit, me spernit.* [3] — *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* [4]

Proinde mediante hoc infallibili magisterio, assistentiâ Christi ejusque Spiritûs munito, decurrit ad omnes gentes et generationes pura et incorrupta doctrina revelata, et Ecclesia declarat non tantum voluntatem Dei *jubentem* sed et *consulentem*. Aliis verbis, Ecclesia per suum magisterium conjunctum imperio proponit non salutis tantum, sed et perfectionis media et urgere potest ut unusquisque regulæ ab ipsâ præscriptæ se submittat juxta statum quem amplexus est. Ad ea quæ sunt salutis tenentur qui versantur in statu communi; ad ea vero quæ pertinent ad perfectionem obligantur qui libere statum perfectionis elegerunt.

Quibus hoc magisterium competit. — Ad officium docendi, ex voluntate Christi, vi muneris ordinarii seu pastoralis potestatis tenentur episcopi. Omnes igitur, non tantum fideles in statu communi, sed in statu perfectionis acquirendæ iisdem prælatis subduntur: "Subjectio religiosorum

(1) MATTH. XXVIII, 18-20. — (2) JOANN. XIV, 26. — (3) LUC. X, 16. — (4) MATTH. XVIII, 17.

principaliter attenditur ad episcopos, ait S. Thomas, [1] qui comparantur ad eos, sicut perfectores ad perfectos... Unde ab episcoporum obedientiâ nec eremitæ, nec etiam prælati religionum excusantur. Et, si a diœcesanis episcopis totaliter, vel ex parte sunt exempti, obligantur tamen ad obedientiam Summo Pontifici, non solum in his, quæ sunt communia aliis, sed etiam in his quæ specialiter pertinent ad disciplinam religionis." Obligatio autem obediendi Ecclesiæ magisterio in tantum urget religiosos "quod Papa in voto obedientiæ non potest sic cum religioso dispensare, ut nulli prælato teneatur obedire in his quæ ad perfectionem vitæ pertinent: non enim potest eum a suâ obedientiâ eximere." [2] Et inde facile perspicitur, Frater, quomodo obedientia religiosa jam in primâ ætate possibilis fuerit anachoretis, qui satis proprio ducebantur arbitrio, et quomodo in ipsis superioribus religiosis locum habere possit.

Jurisdictio delegari potest. — Attamen Ecclesia non infallibilitatis charisma, sed suum imperium delegare potest, et certis et determinatis personis concedere jurisdictionem ad urgendum ut fideles in quocumque statu sive communi, sive perfectionis sese submittant normæ ab ipsâ præscriptæ.

941. — *b)* OBEDIENTIA VITÆ CŒNOBITICÆ. — Admissâ formâ vitæ cœnobiticæ, mox obedientiæ essentiali accessit altera, quâ quis renuntiat propriæ voluntati, ut sese mancipet et tradat privatæ et domesticæ potestati superioris, et sic sub probato magistro et medico militet et exerceatur ad perfectionem acquirendam.

His de obedientiâ dictis, clare perspicitur, Christum juveni dicendo: *Veni, sequere me,* eum et omnes ad perfectionem anhelantes exhortari ad obedientiam præstandam magisterio Ecclesiæ non solum in iis quæ sunt ad salutem necessaria, sed etiam ad perfectionem, imo et ad obedientiam specialem, casu nempe quo quis vitam elegerit cœnobiticam.

(1) 2. 2. q. 186, a. 5 ad 3.—(2) S. THOM. 2. 2. q. 186, a. 8 ad 3.

B. — Christus fideles ad tria consilia simul observanda exhortatus est.

942. — Dominus adolescenti dicendo [1]: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me,* promulgavit statum religiosum quoad suam vivendi normam, observationem trium consiliorum evangelicorum essentialiter continentem. Etenim Jesus ibi ad paupertatem et obedientiam provocat juvenem explicite, et ad castitatem *implicite.* Dico *implicite,* nam status conjugalis sine bonis temporalibus decenter sustineri nequit. Suadens ergo juvenem ut omnia bona sua abjiciat, eum implicite ad castitatem invitat.

C. — Christus fideles exhortatus est ad statum perfectionis acquirendæ voto firmandum.

943. — Dominus adolescentem ad suam sequelam invitans, eum ad hanc vivendi normam voto perpetuo stabiliendam implicite excitat, Etenim ita Christus ad sui exhortatur sequelam ut excludat omnem voluntatem libertatis prioris. *Nemo,* ait, [2] *mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei.* "Et licet ibi non sit sermo de statu religioso in speciali, nihilominus, ait Suarez, [3] ex ipsâ generali sententiâ Christi sumitur optima dictæ perpetuitatis ratio. Nam in universum Christi vocatio ad sequendum, sive per fidem et amorem, sive per viam consiliorum et perfectionis, talis conditionis est, ut non permittat retro respicere, nedum ab eâ divertere et retrocedere. Ergo sicut status vitæ christianæ de se postulat perpetuitatem; ita etiam status vitæ religiosæ, servatâ proportione." — "Hæc autem immobilitas sequelæ Christi, ait S. Thom. [4],

(1) MATTH. XIX. 21.—(2) LUC. IX, 62. — (3) L. c. L. 2. cap. 3, n. 4.— (4) 2. 2. q. 186, a. 6 ad 1.

firmatur per votum. Et ideo votum requiritur ad perfectionem religionis." Et Christus fideles ad tria consilia observanda invitans, eos incitat ad votum perpetuum emittendum.

D. — Christus motiva fidelibus proponit ut eos ad suam arctam sequelam exhortetur.

944. — Dominus Jesus ut animum fidelium erigat et ad tam arctam sequelam invitet, varia allegat motiva impellentia, nempe :

a) præmium et *b) dignitatem novæ vitæ.*

a) PRÆMIUM speciale jam in hâc vitâ, thesaurum in cœlo et vitam æternam pollicitus est Dominus iis qui vitam consiliorum amplecturi erant : "Viden' quot bravia, quot coronas huic stadio tribuit ? exclamat S. Chrysostomus [1]. Si vero tentasset, non hæc illi (juveni) dixisset. Nunc autem et dicit, et ut illum attrahat, magnam ipsi mercedem ostendit, totumque ejus voluntati relinquit, sub umbrâ quâdam relinquens ea quæ in hâc admonitione gravia esse videbantur... quia enim de pecuniis sermo erat, illumque hortabatur, ut se omnibus exspoliaret, ostendens non sua sibi auferri, sed augeri, etiam plura illi dat, quam ipse præbere juberetur ; neque plura modo, sed tanto majora quanto magis cœlum quam terra est ; imo quid ulterius. Thesaurum autem appellat, præmii præstantiam, stabilitatem, securitatemque ejus declarans, quantum per humana subindicare poterat audienti."

b) DIGNITAS NOVÆ VITÆ. — Per observationem consiliorum religiosus *Christi consortio fruitur !* qualis dignitas ! Hæc consummatio perfectionis est.

(1) Hom. 63 (alias 64) in Matth. P. G. t. 58, col. 604. seq.

§ II. — *Per auctoritatem Ecclesiæ catholicæ.*

945.— Antiqui Patres communiter docent, Frater, Christum Christianorum vitam et statum in duos ordines distribuisse; unum profitentium communem viam mandatorum, ut sunt conjugati; alium profitentium altiorem et evangelicam vitam, id est religiosam. "Duplex enim est via in vitâ, ait S. Athanasius [1], alia quidem inferior vulgariorque, matrimonii scilicet; alia vero angelica et suprema omnium, nempe virginitatis", id est monasticæ vitæ. Unde vitam religiosam S. Chrysostomus [2] vocat *philosophiam a Christo introductam*, et Christum *ducem* et institutorem hujus vitæ salutaris omniumque virtutum [3]. His et similibus verbis loquuntur ceteri Patres [4]. Hâc ratione ducti plurimi eorum sibi ipsis statum elegerunt religiosum, et fideles ad hunc amplectendum exhortati sunt diligenter. Audi S. Augustinum [5] dicentem: "Ego qui hæc scribo, perfectionem de quâ Dominus locutus est, quando ait diviti adolescenti: *Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me* [6], vehementer adamavi, et non meis viribus, sed gratiâ ipsius adjuvante sic feci.

Neque enim quia dives non fui, ideo minus mihi imputabitur: nam neque ipsi apostoli, qui priores hoc fecerunt, divites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui et illud quod habet, et quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hâc perfectionis viâ profecerim, magis quidem novi ego, quam quisquam alius homo, sed magis Deus quam ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor,

(1) *Epist ad Amunem*, P. G. t. 26, col. 1174.

(2) Homil. 17, *ad popul. Antioch.* P. G. t. 49, col. 174.

(3) *Compar. regis et Monach.* P. G. t. 47, col. 392.

(4) Cfr. v. g. S. BASILIUS, *Sermo de renunt. sæculi*, P. G. t. 31, col. 627,—*Reg. 6 inter fusiores.* P. G. t. 31, col. 926,—S. AUGUST. *Epist, ad Hil. Syrac.* P. L. t. 33, col. 686, 689, 692, et alii apud Suarez l. c. l. 3, c. 2. n. 4.

(5) L. c. col. 692.

(6) MATTH. XIX, 21.

et in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen ut præcipue sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, vanâ contumaciâ judicemus."

Merito igitur *scholæ catholicæ* semper cum S. Matre Ecclesiâ [1], statum religiosum a Christo suam ducere originem semper consensu tenuerunt unanimo.

946.—COROLLARIUM.—Non admittendum igitur est jam monachos ante Christum exstitisse, et spernenda est sententia incredulorum et nonnullorum Protestantium [2], qui non verentur affirmare vitam religiosam a paganismo originem suam habere.

Absque ullo dubio, Frater, ascetæ A) omni tempore exstiterunt, B) fere eadem opera pœnalia sibi imposuerunt, sed tamen C) essentialiter ab invicem distinguuntur.

947.—A) ***Ascetæ omni tempore exstiterunt,***

Tum *a)* in verâ quam *b)* extra veram religionem, imo et in *c)* paganismo.

a) IN VERÂ RELIGIONE, ante Christum inveniuntur inter alios prophetæ [3], et Rechabitæ [4].

Prophetæ.— Hi, uti Apostolus docet [5]: *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti; quibus dignus non erat mundus; in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ;* et tam perfectam ducebant vitam ut S. Basilius [6], Cassianus [7], S. Hieronymus [8], Eliam,

(1) Cfr. Encycl. "*Quanta Cura*" PII IX, DENZ. n. 1541; — *Lettres de Léon XIII, à S. E. le cardinal Richard* 23 Déc. 1900, et à l'évêque de Baltimore "*Testem*" 22 Janvier 1899. — *Aux supérieurs des instituts religieux*, 29 Juin 1901.— (2) Cfr. v. g. HILGENFELD. *Der Essaïsmus und Jesus.* Zeitschrift für Wissensch. Theol. 1867, p. 97, *der Ursprung der Mönchstums*, ibid. 1878, p. 139, WEINGARTEN ad verbum *Mönchtum* in Realen encyklopädie für Protestantische Theolog. etc.—(3) IV REG. I, 8, Jos. XX, 2, ZACH. XIII, 4.— (4) JEREM. XXXV, 1-10.— (5) HEBR. XI, 37, 38.— (6) *Epist. ad Chilonem*, n. 5, P. G. t. 32, col. 358.— (7) *Collat.* 18, cap. 6, P. L. t. 49, col. 1101.—(8) *Ad Paulinum*, P. L. t. 22, col. 583.

Elisæum, sed præsertim Joannem Baptistam ut exempla monachorum proponere non dubitarunt [1].

Rechabitæ, qui originem et nomen ducunt a Jenadab filio Rechab, qui Jehu regi adstitit cum sacerdotes Baal trucidaret [2], et vitam ducebant asceticam [3].

948.— *b*/ EXTRA VERAM RELIGIONEM, numerantur *Esseni* et *Therapeutæ*.

Esseni.— Essenimus secta fuit judaica, sed heretica, vitam severiorem ducens [4].

Therapeutæ, i. e. cultores, curatores, quod " tanquam medici quidem animos eorum qui ad ipsos accesserant, vitiosis affectibus liberatos curarent, seu quod ipsi divinum Numen caste et sincere colerent [5]. "

Attamen cum sint qui authenticitatem libri Philonis vindicare satagant [6], et alii qui librum habeant ut suppositicium ignoti auctoris judæi vel monachi christiani sæculi tertii, vel saltem de ejus authenticitate addubitent [7], et Phi-

(1) SCHIWIETZ, *Das morgenländische Mönchtum*, t. I, p. 3. — (2) IV REG. X, 15-23.—(3) Cfr. KNABENBAUER, S. J. *Comment. in Jerem, proph.* in h. l. Parisiis, 1889.

(4) Consulantur: PLIN. *Hist.* n. 515,—JOSEPH. *de Bello Jud.* 2; 8, *Antiq.* 13, 5: 18, 1,—Dom U. BERLIÈRE. *Les Moines juifs et le christianisme*, Revue Bénédict. 1891, p. 12, *Les origines du Monachisme;*—SCHIWIETZ. o. c. p. 3,—Harnischmacher. *De essenorum apud Judæos societate*, Bonn 1866, —Lauer. *Die Essäer und ihr verhältniss zur Synagoge und Kirche*, Wien 1869,—Lucius. *Der Essenismus in seinem Verhältnisse zum Judentum*, Strassburg, 1881.

(5) Ita Philo apud Eusebium *Hist. Eccl.* L. 2, cap. XVII, P. G. t. 20, col. 174, et Eusebius (l. c.), S, Hieronymus (*De viris illustr.* c. 11. P. L. t. 23, col. 626), Cassianus (*De cœnob. instit.* L. 2, c. 5. P. L. t. 49, col. 84) et alii (Cfr. adhuc Bouix o. c. t. I, p. 153, rationes Bollandistarum afferens ad probandum therapeutas fuisse christianos judaizantes).

(6) v. g. MASSEBIEAU. *Le traité de la vie contemplative.* Extrait de la revue de l'Histoire des Religions, t. XVI, 1887,— E. HERRIOT, *Philon le Juif.* p. 299, Paris 1898,— Conybare, *Philo about the contemplat. life*, London 1895, — et Zöchler, *Askese und Mönchtum*, I. p. 128, 1897.

(7) Cfr. Schürer, *Geschichte des Jud. Volkes.* III, p. 536, et auctores ibi citatos.

lonis liber unicum præstet fontem e quo hodie therapeutarum existentia probari possit, cum certitudine affirmare non possumus therapeutas unquam exstitisse [1].

949.—*c)* IN PAGANISMO, præsertim in *a)* Indiâ, *b)* Græciâ, et *c)* Ægypto inventi sunt ascetæ.

a) In Indiâ. — Ab indeterminato tempore *Brahmani* habentur in Indiâ, modo eremetice, modo collegialiter in silvis degentes, vitæ contemplativæ vacantes sibique durissima opera pœnalia imponentes.

Bouddhistæ, sic nominati ab eorum reformatore *Buddhalgoutama*, qui c. a. 560 ante Christum novam vivendi normam inter Brahmanos invexit. [2]

b) Apud græcos tres floruerunt scholæ contemplationi rerum divinarum vacantes, nempe: *Pythagoreorum* circa a. 562 [3],—*Stoicorum* cui præerat Zeno [4],—et *Neo-platonicorum* cum Philone in primis Ecclesiæ exordiis. [5]

c) Ægyptus suos etiam habuit reclusos qui, probabiliter fuerunt Sacerdotes Serapis. [6]

B.—***Fere omnes eadem sibi opera pœnalia imposuerunt.***

Uti vides, Frater, segregatio a mundo et exercitium operum pœnalium, quibus homo ad vitam moralem perducitur puriorem, antiquissima est, nec ulli ferme defuit religioni,

(1) Cfr. P. STEIGER, o. c. p. 39.

(2) Cfr. *Kirchenlex.* et *Real. Encycl.* ad v. v. Brahmanismus, Buddhismus; Mgr BIGANDET, *Vie ou légende de Goudoma*, 1878; AUGER, *Les mystiques dans les Pays-Bas*, Chap. 2. p. 23; LASSEN: *Indische altertumskunde*, Bonn. 1846-1861; Julius MAYER: *Die Christ. Ascese.* Freiburg, 1894, p. 39 cum nota seq. LÖCKLER: *Askese und Mönchtum*, Frankfurt, 1816, I § 1-4; SCHIWIETZ, o. c. p. 4.

(3) Cfr. ZELLER: *Histoire philos. grecque* t. 1; CHAIGNET: 1874 *Pythagore et le Pythagorisme.*

(4) Cfr. PLINIUS *Hist.* n. 5; ECKSTEIN, *Geschichtliches über die Ascesis der alten heidnischen und der alten jüdischen Welt.* Freiburg, 1862.

(5) Cfr. L'abbé PRAT, *Histoire de l'Eclectisme alexandrin considéré dans sa lutte avec le christianisme.* Lyon. 1843.

(6) LADEUZE, *Etude sur le cénobitisme Pakhomien.* Louvain. 1898. p. 160.

cujus ratio putidum materialismum et fetechismum transcendit. [1]

C. — ***Differunt tamen essentialiter ab invicem.***

950. — "Tametsi idem *faciunt* ascetæ pagani et christiani, minime idem *est*, perinde ac non idem est, quod idem faciunt medicus et carnifex. Ut idem faciant in causâ est ipsa rerum natura : communem prosequuntur scopum : vitam dico moralem puriorem, unionemque cum divinitate; commune omnibus congenitum experiuntur impedimentum, concupiscentiam dico : ideoque dum meditationibus et oratione ad Deum tendant simul et carnem continentiâ, abstinentiâ multimodâ, operibus pœnalibus et vitâ solitariâ edomant. Ut autem ipsæ castigationes utrobique non idem sint, in causâ est motivum ad eas impellens. Bouddhistæ... naturam sensibilem malum reputant, ideo ab eâ refugiunt; christianus autem ut carne mortificatus spiritu vivat cum Christo in Deo." [2] Fideles, uno verbo, normam communi vivendi perfectiorem amplectuntur ut vitam suam Christo conforment, et juxta doctrinam Christi tutiorem ad finem viam inveniant. [3]

Art. III. — De excellentiâ statûs religiosi ex suâ ordinatione ad manifestandam Ecclesiæ sanctitatem.

951. — Ex conformitate statûs religiosi ad doctrinam exemplumque Christi, spontanee apparet et alia hujusdem statûs excellentia, nempe ejusdem ratio ad notam sanctitatis Ecclesiæ manifestandam.

---

(1) P. Steiger o. c. p. 38.

(2) P. Steiger o. c. p. 43 cfr. Schiwietz o. c. p. 5 seqq. 43 seqq. — Frédégand : *Les origines de la vie monastique dans le christianisme.* Etudes Franciscaines, Janv. Mars, 1909, p. 43 seq.

(3) Quoad influxum ascetismi heterodoxi in opera pœnalia ascetismi chritiani cfr. Frédégand, op. cit. p. 47.

Hanc excellentiam sedulo examines omnino necesse est, Frater. Unde dicemus 1) quid sit sanctitatis nota et quare consiliorum observationem requirat, dein 2) paucis verbis stabiliemus hanc observationem ab exordio Ecclesiæ viguisse et 3) sanctitatem Ecclesiæ manifestasse.

§ I. — *Quid est sanctitatis nota et quare observationem consiliorum requirat.*

952. — Quid est sanctitas? — 1) Sanctitas in principali acceptatione vocabuli, prout nempe spectat ad rationales creaturas, est conjunctio animæ cum Deo, suprema norma rectitudinis.

2) Attamen sanctitas etiam prædicatur de omnibus mediis seu principiis quæ habent efficaciam ad sanctificationem hominum, et hoc modo dicimus: sancta Evangelia, sancta Sacramenta, sanctam regulam, sanctas constitutiones.

953. — Sanctitas est nota Ecclesiæ. — Sanctitas nota est Ecclesiæ catholicæ. Ut autem societas religiosa, uti Ecclesia, sancta dici possit, requiritur ut sit sancta *a)* tum sanctitate principiorum et activi influxûs in sua membra, tum *b)* sanctitate membrorum sive personarum ad ipsam pertinentium. Hæc utraque sanctitas *c)* externis signis prodeat omnino necesse est. Oportet enim ut, absque rationabili dubio, constet sanctitatem alicujus membri Ecclesiæ reapse provenire ex influxu sanctificante principiorum ejusdem societatis religiosæ.

954. — Quare sanctitas, ut nota Ecclesiæ, observationem consiliorum requirit. — Sanctitatem quæ Ecclesiæ convenit ejusdem esse naturæ, ut normæ in doctrinâ Christi propositæ respondeat, nemo est qui non videt. Ast, norma in Evangelio proposita, consiliorum observationem comprehendit. Hæc observatio pertinet igitur ad sanctitatem quæ Ecclesiæ Christi proprietas est, et observari debet non in omnibus membris, siquidem non de præcepto, sed de consilio est, sed

in aliquibus inveniatur omnino necesse est. Oportet enim ut Ecclesia, corpus mysticum Christi, vitam sui capitis perenniter in se referat. Christus autem, uti supra vidimus, perfectissimum fuit exemplum consiliorum evangelicorum, eorumque exercitio omnis ejus vita lucide splendet. Inde dicere possumus hanc esse excellentiam statûs religiosi ut naturâ suâ ordinatus sit ad Ecclesiæ sanctitatem manifestandam. Et de facto

§ II. — *Ab exordio Ecclesiæ viguit consiliorum observatio.*

955. — Apostoli, doctrinâ et exemplo Christi permoti, primi amplexi sunt statum religiosum. "Ipsum apostolorum collegium, ait P. Vermeersch, [1] perfectam sub Christo duce religionis referebat speciem, cum, relictis omnibus: rebus, parentibus, uxore, ultroneam colerent paupertatem et castitatem et ab ipso quem obedientissimi sequebantur Domino ad omnem informarentur perfectionem."

Apostoli autem in hâc "Philosophiâ" nacti sunt discipulos vitam communi perfectiorem ducentes per unius alteriusve consilii evangelici observationem. [2] Non tamen tibi fingas, Frater, initio Ecclesiæ fuisse monachos presse tales qui certam et determinatam vivendi normam sequerentur. Nam non videtur determinatam et certam disciplinam iis impositam fuisse qui consilia evangelica profitebantur. [3]

"Primis autem initiis, omnia fuisse minus composita et parum finita, mirari nequit, ait P. Vermeersch [4], qui noverit hoc esse in more positum divinæ Providentiæ ut lentis incrementis omnia adducat ad perfectionem, atque ita gratiam dispenset ut minime tollat hominum sive conatus sive proprios voluntatis motus."

Fuit igitur ætas primordiorum, quæ a Christo pertinet in

(1) O. c. n. 39. — (2) Cfr. ACT. APOST. II, 44, 45; IV, 32. — (3) Cfr. O. PRAT. o. c. t. 1. p. 27.— (4) O. c. t. 1. n. 38.

Oriente ad S. Basilium M. [1], et in Occidente ad S. Benedictum [2], et quæ 1) virgines et 2) ascetas et dein 3) primos monachos complectitur.

956. — 1° **Virgines.** — Ab ipso Ecclesiæ exordio fuerunt feminæ quæ in continentiâ absolutissimâ se Christo dedicarunt. In actibus Apostolorum [3] jam legimus esse Philippo Evangelistæ *quatuor filiæ virgines prophetantes.* Et Patres primi sæculi variis in locis de existentiâ virginum aperte mentionem faciunt. [4]

Sic ad Smyrneos scribens S. Ignatius [5] ait: "Saluto... et perpetuo Virgines."

Sæculo autem secundo inventæ sunt permultæ: "Ac multi quidem, inquit S. Justinus [6], et multæ annos sexaginta et septuaginta nati, qui a pueris Christi disciplinâ imbuti sunt, incorrupti perseverant." [7]

Jam certe ineunte sæculo tertio existebat ordo ecclesiasticus virginum et ascetarum. [8]

957. — 2° **Ascetæ.** — Non tantum feminæ sed et viri, ab initio Ecclesiæ, sese in operibus perfectionis exercebant et vocabantur *confessores*, qui tamen a Clemente Alexandrino [9] *ascetæ* cœpti sunt nominari. Jam in Actibus Apostolorum [10] sermo fit de S. Barnaba, qui, *cum haberet agrum, vendidit eum, et attulit pretium, et posuit ante pedes Apostolorum.* Ascetæ sicuti et virgines castitatem colebant perpetuam. "Multos etiam apud nos reperire est, ait Athenagoras [11], tum viros, tum mulieres, qui cœlibes consenescant, spe arctius se cum Deo conjunctum iri."

(1) S. IV.— (2) S. VI.— (3) XXI, 9.— (4) S. IGNATIUS *ad Polycarpum*, c. 5. P. G. t. col. 723; — CLEMENS ROMAN. *Epist. I ad Corinth.* c. 38. P. G. t. 1. col. 283; — HERMAS. L. 3. simil. 9. c. 29. P. G. t. 2. col. 1003.— (5) XIII, P. L. t. 5. col. 858.— (6) P. G. t. 6, col. 350.— (7) Cfr. TERTULLIANUS. *De virginibus velandis*, cap. 14, P. L. t. 2, col. 957; CLEMENS ALEXAND. *Strom.* L. 3. c. 1. P. G. t. 8, col. 1103. c. 15, col. 1198.— (8) SCHIWIETZ. o. c. p. 16 seq. — (9) *Pæd.* L. 1. cap. 7. P. G. t. 8 col. 317.—(10) IV, 36, 37.— (11) *Legatio pro christianis*, P. G. t. 6, col. 966.

Non omnes, sed plures, ut v. g. *Origenes* [1] et *S. Cyprianus* [2], valedicebant rebus temporalibus, nam ad paupertatem colendam movebantur ex hortationibus Patrum. [3]

Orationi vocabant assidue [4], et verborum S. Pauli memores [5]: *Induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in desideriis,* ad monitum ejusdem Apostoli [6] *carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis,* varia opera pœnalia sibi imponentes.

958.— 3° **Primi Monachi.**— Medio sæculi tertii effloruit monachismus. Duplex fuit initio monachorum ratio. Alii enim eremitæ, anachoritæ perfecte soli, vel bini, vel cum paucis; alii cœnobitæ plurimi sub uno domicilio vitam ducebant communi perfectiorem.

959.— *a)* EREMITÆ, ANACHORITÆ.— *Origo.* Timore persecutionis Decii (250) perterriti, multi fideles in Ægypto, sed præcipue Ascetæ in solitudines deserti recesserunt. Experientiâ dulcedinem vitæ contemplativæ intellexerunt, et sedatâ persecutione, ibi remanserunt. Prior omnium quem certe cognoscimus fuit S. Paulus, qui anno 250 in eremum se recepit. [7]

Evangelicæ perfectionis studio, verbis et exemplo Christi permoti, multi utriusque sexus fideles, eodem tempore, mundo valedixerunt et ad evangelica capienda consilia et liberius Deo sibique vacandum sese in solitudinem receperunt. Omnium celeberrimus fuit S. Antonius, qui anno 270 mundo valedixit et circa a. 306 habuit discipulos, quibus normam vivendi verbis et exemplo præscripsit.

---

(1) *Hist. Eccl.* L. VI. c. 3. P. G. t. 20, col. 530. — (2) *Vita S. Cypriani* P. L. t. 3, col. 1543.— (3) Cfr. v. g. TERTUL. *de Patientia* c. 7. P. L. t. 1. col. 1371; CLEMENS ALEX. *Quis dives salvabitur.* P. G. t. 9. col. 615, ORIGENES *in Matth.* Homil. 15. P. G. t. 13. col. 1294, S. CYPRIANUS *de Habitu Virg.* c. 11. P. L. t. 4. col. 461. — (4) Cfr. Mgr. DUCHESNE: *Les origines du culte chrétien,* Paris, 1889, p. 167. — (5) ROM. XIII, 14.— (6) GAL. V, 24.— (7) S. HIERONYM. *Vita S. Pauli,* P. L. t. 23, col. 17 seq.

Hi bini vel cum paucis conjuncti vitam ducebant solitariam.

Itaque anachoritarum S. Antonius potissimum fuit patriarcha, cujus admirabilem vitam conscripsit S. Athanasius. [1]

960. — *b)* CŒNOBITÆ, — Cœnobitarum primus patriarcha et legislator fuit S. Pakhomius (292-346). Discipulos nactus est, et eos in unam collegit domum. [2]

Quando vero nova S. Pakhomii vivendi norma monachis Ægyptii innotuit, plurimi eremitæ sponte varias ob causas ad cœnobiticam capiendam vitam sese transtulerunt. [3]

961. — DIFFUSIO. — Ex Ægypto mox invecta est vita monastica in ceteras Ecclesiæ partes [4]: tum in *Orientem*, tum in *Occidentem*.

IN ORIENTE. — 1) In *Syriâ, Palestinâ, Mesopotamiâ*.

Primus Hilarion ex Antonii scholâ monasticam in Syriâ disciplinam et exercuit et docuit; quæ dein penetravit in varias orientales partes.

In his regionibus magis prævaluit vita eremetica, et sæpe formâ severiori; ut sunt:

a) Reclusi, in sepulchro vel cellulâ vitam ducentes. [5]

b) Hesychastæ, qui perpetuum colebant silentium. [6]

---

(1) P. G. t. 26 col. 833 seq. — (2) Cfr. Mgr. LADEUZE: *Etude sur le cênobitisme pakhomien pendant le IVe siècle et la 1re moitié du Ve* Louvain, 1898. — (3) Cfr. THEODORETUS, *Hist. religiosa Vita Publii*, P. G. t. 82, col. 1354; S. HIERONYM. Epist. *ad Rustic. monach.* P. L. t. 22, col. 1077, n. 9; *Epist. ad Eustach.* P. L. t. 22 n. 35; DOM BESSE: *Les Moines d'Orient* p. 251, Paris 1900; LADEUZE o. c. SCHIWIETZ o. c. t. 1 p. 149, seq. Duodecim rationes ob quas eremitæ ad cœnobiticam vitam se transtulerunt affert D. MARTENE *Comment. Reg. Benedict.* P. L. t. 66, col. 259, seqq. — (4) Cfr. Lucas HOLSTENEUS *Dissertatio proœmialis ad Reg. monastic.* P. L. t. 103, col. 404. — (5) Cfr. *Hist. Lausiac.* P. G. t. 34, col. 1109 seq. Vide v. g. cap. 43 in Syria, Mesopotamia, in Palæstina, cfr. P. G. t. 82, col. 1339 et t. 86, col. 2479. — (6) Dr. STEIN, *Studien ueber die Hesychasten* — Wien, 1873.

c) Subdivales, tanquam sub dio viventes, et *Pastores* per montes et silvas jugiter nomen Dei magnificantes. [1]

d) Sale, i. e. stulti, nempe stultitiam ex amore Christi fingentes. [2]

e) Stationarii, qui omnem corpori negabant sessionem, et *Stylitæ* in columna vivebant. [3]

Non defuerunt tamen ibi etiam et monasteria, ut appareret ex monachis acemetis [4], quorum laus divina nullo somno interrumpebatur, alternatim diu noctuque psallebant. [5]

2) In græcis Minoris Asiæ regionibus inclytus fuit cœnobiticæ vitæ propagator atque ordinator S. Basilius Magnus.

962. — In Occidente. — In Italiam institutum monasticum partim ex Ægypto, partim ex Syriâ transiit. Primum enim Romam adveniens Sanctus Athanasius cum vitam a se scriptam Sancti Antonii publicasset, juventutem utriusque sexûs plurimam ad ejus imitationem inflammavit.

At S. Eusebius Vercellensis disciplinam monasticam e Syriâ petitam in suam Ecclesiam intulit, et clerum etiam suum sub regulam adegit.

Ex utrâque istarum originum vel Ægyptiacâ, vel Syriacâ prodiisse videntur monasteria, quæ multa per Italiam fuisse SS. Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, aliique testantur [6].

Non solum in continente Italiæ, sed fere in omnibus Europæ partibus diffluit vita monastica.

Joannes Cassianus, qui prope Massiliam erexit monasterium, [7] et diu inter monachos Ægypti commoratus erat, per sua scripta mirifice statum propagavit monasticum.

(1) Cfr. Theodoret *Hist. relig.* P. G. t. 82, col. 1294 et col. 1339.

(2) Cfr. *Hist. Lausiaca*,—cap. 41, 42. P. G. t. 34. col. 1104.

(3) Lege de Nicandro P. G. t. 79, col. 249; cfr. Delehaye S. J. *Les Stylites.* Revue des questions histor. 1895 p. 52 seq.

(4) Cfr. Mgr. Ladeuze, *Revue de l'hist. eccl.* 1900 p. 513.

(5) Cfr. Dom Besse: *Les Moines d'Orient.* Paris, 1900.

(6) Lucas Holst. l. c. col. 404.

(7) De Cassiano cfr. D. Besse: *Les Moines d'Orient.*

Omnium tamen præclarissimus fuit S. *Benedictus*.

At, Frater, quænam fuit virginum, ascetarum et primorum monachorum vivendi ratio, nisi consiliorum observatio publice coram Ecclesiâ professa? [1] Perlege effata Patrum ad virgines et ascetas, [2] pervolve primas monachorum regulas; Regulam S. *Palemonis*, [3] sancti *Antonii abbatis ad monachos*, [4] S. *Macarii*, [5] *regulas Patrum* [6], *Beati Isaiæ orationes* [7] *et præcepta seu consilia posita tyronibus in monachatu* [8], et licet ut apocryphæ habeantur, [9] consilia tamen et effata Patrum circa religiosam vitam tradunt. Examina et sedulo meditare regulas proprie dictas, nempe S. *Pakhomii* [10],

---

(1) Hoc clare apparet ex variis Patrum dictis, e. g. ex Tertulliano qui (*De virg. velandis*, 10. P. L. t. 4. col. 951) loquitur "de aliquibus insignibus" virginibus; quæ verba supponunt eas habuisse professionem publicam coram Ecclesia.

(2) S. CYPR. *de habitu virg.* P. L. t. 4, col. 455; TERTULL. *de velandis virg.* P. L. t. 2, col. 936; S. ATHANASIUS: *De virginitate.* P. G. t. 28, col. 251, *Epist. 22* S. HIER. P. L. t. 22. col. 394; S. AMBROS. *De virg.* L. II, P. L. t. 16. col. 221 etc.

(3) Exstat apud D. Besse o. c. p. 74.

(4) P. G. t. 40, col. 1066; P. L. t. 103, col. 423.

(5) P. G. t. 34, col. 967; P. L. t. 103, col. 447.

(6) nempe, *a)* Serapionis, Macarii, Paphnutii et alterius Macarii regula ad monachos, P. G. t. 34, col. 971; P. L. t. 103, col. 435; *b)* alia Patrum regula ad Monachos. P. G. t. 34, col. 977; P. L. t. 103, col. 441; *c)* tertia Patrum regula ad Monachos. P. G. t. 34, col. 979; P. L. t. 103, col. 443.

(7) P. G. t. 40, col. 1105.

(8) P. L. t. 103, col. 427.

(9) Cfr. observationes criticæ in has Regulas ut in editione Migne prostant; cfr. etiam pro variis regulis SCHIWIETZ o. c. t. I, p. 97 seq.

(10) P. L. t. 23, col. 65, et t. 50, col. 271; narratio de ejus divina origine per angelum fabulosa est (Mgr LADEUZE. *Etude sur le cénobitisme pakhomien* p. 296 seq. Ejusdem regulæ interpretationem ab Orsiesio S. Pakhomii discipulo, cui titulus "*de doctrina et institut ne monachorum* invenies P. G. t. 40. col. 869).

S. *Basilii*, [1] S. *Benedicti* [2] et varias alias regulas [3], et cum Luca Holstenio, qui verba Leonis Allatii affert, dicere teneris [4] diversitatem ordinum religiosorum minime unitati obstare, quâ omnes ad eumdem scopum ordinantur, nempe ad sese Christo per observationem consiliorum conformandum :

" Primaria sane et quasi fundamentalis monachorum regula evangelium erat ; illa, inquam, Christi consilia, quæ castrare seipsum propter regnum cœlorum ; quæ abnegare se et crucem tollere ; quæ patrem et matrem, uxorem et agros propter Christum relinquere ; quæ vendere patrimonia, et dare pauperibus, sicque nudos Christum sequi suadebant. Regulæ particulares nihil nisi primæ Regulæ applicationes aut declarationes locis et personis plerumque aptatæ habebantur. "

(1) Inter opera S. Basilii genuina inveniuntur *Regulæ fusius* et *Regulæ brevius tractatæ*. Primæ 55, alteræ vero 313 regulis absolvuntur, P. G. t. 31, col. 889-1032. Rufinus has S. Basilii regulas ex græco in latinum tumultuarie transtulit, varias mutando regulas, et in unum conjunxit atque ex illis regulam sub nomine S. Basilii observandam monachis proposuit. Extat P. L. t. 103, col. 487.—Inter dubia S. Basilii opera inveniuntur : *Codex pœnarum* quibus mulctandi sunt regulæ transgressores; P. G. t. 31, col. 1306; et *Constitutiones monasticæ* P. G. t. 31, col. 1321-1427.—Quoad authenticitatem S. Basilii operum vide observationes criticæ Joannis Garnier in præfatione ad opera S. Basilii P. G. t. 31, col. 84 et col. 119-132.

(2) Gregorius M. *Lib. 2 Dialog.* c. 36, ut A. Martène in *Prolog. Regul. S. Benedicti* P. L. t. 66 col. 206, vocat eam "discretione præcipuam, sermone luculentam."

(3) Ut v. g. regula orientalis collecta a Vigilio diacono P. L. t. 103 col. 477 ; invenies typicum sive regulam P. G. t. 34, col. 983 ; multa etiam scitu digna invenies in opere : *Joannis Cassiani opera omnia*, cum amplissimis commentariis Alardi Gazæi P. L. t. 49 et in dissertatione procemiale Lucæ Holstenii ad *Regulas monasticas* P. L. t. 103 col. 463, et apud Mabillon in suis præfationibus ad *I Tom. Annal. Benedict.*

Nota. — Ex S. Pakhomii regula ceteri monachorum legislatores ut S. Basilius, S. Benedictus, S. Ignatius a Loyola plura hauserunt.

(4) P. L. t. 103, col. 398, *Codex Regul.* præfatio XI.

§ III.—*Consiliorum observatio Ecclesiæ Sanctitatem manifestavit.*

963.—Vi evangelicæ informationis plurimi justitiam adepti sunt notoriam.

Inter virgines habentur S. Lucia, S. Cecilia, Sancta Anastasia[1]. Inter ascetas celeberrimi nominantur pontifices: S. Clemens Romanus, S. Ignatius Antiochenus, S. Polycarpus, etc[2]. Ascetæ adhuc fuerunt S. Athanasius et S. Joannes Chrysostomus.

Inter monachos sunt legiones, ut S. Antonius, S. Pakhomius, S. Basilius et alii. Hæc sanctitas ex observatione consiliorum profluisse in confesso est apud omnes. Inspice eorum vitam atque mores. Lege Rufinum: *Historia Monachorum*[3];—S. Hieronymum: *Vita S. Pauli primi eremitæ*[4], *Sancti Hilarionis*[5], et *S. Malchi*[6]; —Palladium: *Historia Lausiaca*[7];—Theodoretum: *Historia religiosa*[8];—*opera omnia S. Nili*[9], et mirabilia Domini, vi influxûs consiliorum observationis operata, videre licebit.

Hæc sanctitas usque ad hoc tempus Ecclesiæ non defuit, ut constat ex innumeris religiosis quos SS. Pontifices catalogo sanctorum adscripserunt, nec unquam deficiet. Christus enim Jesus Sponsæ suæ solemniter promisit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*[10]; nempe ad sanctificationem fidelium operandum, *ut* Christus scilicet, secundum doctrinam S. Pauli[11], *exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.* At cum Deus adjuvet Ecclesiam ad sanctificationem membrorum, certus et felix esse debet exitus, et lege constanti gremio suo continebit Ecclesia Sanctos, qui tales sint ex vi et influxu

(1) Canon Missæ.— (2) Cfr. EUSEBIUS, *Hist. Eccles.* III, 375, P. G. t. 20, col. 291-294.— (3) P. L. t. 21, col. 387.— (4) P. L. t. 23, col. 17.— (5) T. c. col. 29.— (6) T. c. col. 55.— (7) P. G. t. 34, col. 995 seq.— (8) P. G. t. 82, col. 1283.— (9) P. G. t. 79.— (10) MATTH. XXVIII, 20.— (11) EPH. V, 27.

doctrinæ evangelicæ et præsertim ex consiliorum observatione.

964.— OBJECTIO.— Nemo hanc Ecclesiæ sanctitatem publice per observationem consiliorum manifestatam evertet, Frater, dicendo inter virgines, ascetas, et primos monachos fuisse homines vitio et pravitate infectos. Quoad virgines et ascetas, sciendum est fuisse virgines et ascetas gnosticos, qui cum homine tanquam fratre habitabant et perditos habebant mores [1].

At praxis cohabitationis cum viro cœlibe ab Ecclesiâ semper improbata fuit [2].

Auctor (III s.) Epistolæ Clementis ad virgines [3], praxim Ecclesiæ quoad hanc consuetudinem tradit, dicens: "Sub eodem tecto cum virginibus non manemus, nec inter nos et illas necessitudo ulla intercedit."

Negandum tamen non est, etiam posse inveniri virgines, Ecclesiæ saltem sæculo tertio, quæ cum viro cœlibe communem ducebant vitam, sed illico Episcopi acriter hunc abusum impugnaverunt et e medio tollere conati sunt [4].

Quoad monachos, fuerunt etiam et hæretici ut *Gyrovagi* [5], *Sarabaitæ* seu Remobath [6], *Eustathiani* [7], *et alii* [8].

(1) Cfr. S. IRENÆUS, *Contra hæres.* L. 1, c. 6, n. 3, P. G. t. 7, col. 507. —(2) Hæc praxis minime deduci potest ex verbis S. Pauli (I Cor. VII, 36). Cfr. Mgr LADEUZE *Revue de l'hist. eccles.* 1905, p. 58-62, contra ACHELIS. *Virgines subintroductæ.* Leipzig, 1902. — (3) P. G. t. 1, col. 418.— (4) Cfr. S. Cyprianus *Epist. 62*, P. L. t. 4, col. 375. S. Basilius *Epist. 55*, P. G. t. 32, col. 402, t. 30, col. 841. S. Greg. Nazianz. *ad virgin.* P. G. t. 37, col. 585. Joan. Chrysost. *Orationes* P. G. t. 47, col. 495, 513. S. Hieronyn. Epist. 117, t. 22, col. 953, *Epist. 22*, n. 14, l. c. col. 402. —(5) Cfr. Cassianus, *Coll.* 8, P. L. t. 49, col. 1093 seq. Lege etiam commentarium Alardi in h. l.— (6) S. Hieronymus *Epist. 22*, n. 34, P. L. t. 22, col. 419. Cassianus l. c. Contra eos concil. Chalcedon. (451) posuit canon 4, can. 10, c. 8 q. 1, de non amplius ædificando monasterio nisi ex arbitrio episcopi. — (7) Gnosticismo infecti, quos damnavit concil. Grangrense (343) c. 9 seq. HEFELE. *Histoire des conciles.* 1re éd, traduct. franç. t. 2, p. 168-86. Ex eorum cœtu fuit *Arius*, cfr. S. Epiph. P. G. t. 42, col. 338, et 503-16. — (8) Ut *Origeniani* cfr. S. Epiph. t. 41, col. 1063, *Adamiani*, ibid col. 955, *Apostolici* ib. 1039, *Audiani* (P. G. t. 42, col. 339-372).

At permulta in monachos christianos quæ ab hæreticis facta sunt conferuntur ; dein, juxta verbum Domini [1] : *necesse est ut veniant scandala*, unde, licet status perfectionis sanctitate fulgeat, eum etiam suum vermem habuisse nemo mirabitur.

ART. IV. — Excellentia ex fructibus quos status religiosus parturit.

965. — Excellentia statûs religiosi modo peculiari apparet ex fructibus quos affert tum 1) fidelibus qui ipsum profitentur; 2) tum Ecclesiæ catholicæ ipsique statui civili.

§ I. — *De fructibus a statum religiosum profitentibus perceptis.*

966. — Status religiosus, vi institutionis suæ ad perfectionem ordinatur, et eum profitentes *a)* securius *b)* facilius et *c)* perfectius ad finem tendunt quam fideles in statu communi viventes.

a) SECURIUS. — "Mundani, ait P. Neudecker [2], ad perfectionem incedunt viâ valde ancipiti, erroneâ, periculis plenâ, impedimentisque et obstaculis refertâ, ita ut pauci ad finem optatum perveniant." — "O munde immunde! exclamat Auctor Sermonum ad Fratres in Eremo. [3] Homines illaqueare non desinis, quiescere non permittis, rapere omnes appetis, occidere omnes quæris. Væ qui tibi credit; beatus qui tibi resistit; sed beatior, qui a te illæsus recedit!" — "Sæculi vita diaboli hamus est, inquit S. Damascenus [4], exsecrandâ voluptate, tamquam illecebrâ quâdam obductus, per quam eos, qui in fraudem inducuntur, ad imum inferni gurgitem trahit."

(1) Matth. XVIII, 7. — (2) O. c. P. 1 cap. II, n. 23. — (3) Inter opera S. August. Serm. 31. In Append. P. L. t. 40, col. 1290. — (4) JOANN. DAMASC. *Hist. Barl. et Josaph.* c. 25. P. G. t. 96, col. 1095.

At, Frater, religiosi, mundo valedicentes paratam inveniunt, et ambulare possunt viam regiam, tritam, et certam, ab impedimentis et periculis immunem: adeo ut ad finem præfixum secure pervenire valeant, dummodo velint. [1]

967. — *b)* FACILIUS. — Religiosi quasi rhedâ vel equo vecti ad finem sine fatigatione pergere valent. Etenim qui ligatus est Christo et religioni:

1) *Pascitur ejus fructibus*, nempe regulis, consiliis, exhortationibus, communibus orationibus et suffragiis et caritatis officiis quæ sibi invicem religiosi præstant.

2) *Pascitur cibo spirituali statûs religiosi*, nempe *lectione* piorum librorum; *auditione* verbi Dei seu exhortationum spiritualium; *oratione* vocali, seu divinarum laudum cantu; divinorum mysteriorum *meditatione*, usu *sacramentorum* et præsertim *sacrificii* Missæ.

Ex hoc cibo, seu potius ex his vasis spiritualibus hauriunt religiosi vinum compunctionis quo propria delent peccata, quod, mox ut cadunt, bibunt ut resurgant, unde majorem spem perseverandi concipiunt et facilius ad finem pertingunt.

3) *Pascitur ipsâ congregatione religiosorum. — Frater* enim, *qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma* invenitur, ait Scriptura [2]. Religiosus, in congregatione bene ordinatâ, "alterius fervore excitatur, ait Thomas a Kempis [3], alterius humilitate docetur; istius obedientiâ movetur, illius patientiâ ædificatur. Ibi, verecundatur esse vilior; confunditur esse tardior. Ibi invenit, quos timet. Ibi habet, quos diligit: et sic ex omnibus proficit. Ibi alterius correptio, ejus fit admonitio. Ibi alienum periculum, proprium efficitur speculum. Ibi unus, alterius est custodia; et alium portat in patientiâ."

Mundani e contra, præfatis auxiliis destituti, maximâ

(1) Cfr P. NEUDECKER, l. c. — (2) PROV. XVIII, 19.— (3) Serm. 2 ad novit. n. 1.

cum difficultate iter perfectionis peragunt, et plerumque in viâ defatigati ad finem non pertingunt. Quapropter cum præcitato et eximio spirituali Doctore [1] dicere possumus: "Magnum igitur et jucundum bonum, habitatio multorum devotorum in unum. Qui in sanctâ congregatione usque in finem perseveraverit, etiam si imperfectus fuerit, propter multorum orationes, et merita perfectorum, ad beatum finem Deo propitio perveniet. Qui autem congregationem deserit, quasi extra portum stabilitatis et salutis divertens, marinis procellis se exponit. Qui enim de medio congregationis se separat, incertum est, ubi adhuc perseverabit."

968. — *c)* PERFECTIUS. — Mundani solam mandatorum observantiam attendentes et parum de consiliis divinis et evangelicis solliciti, modo minus perfecto quam religiosi viam perfectionis percurrunt. Hi enim servando ultra mandata, plura Dei consilia, musto inebriari videntur, quo in die Pentecostes inebriati sunt Apostoli, quorum vitam imitantur. Audi quomodo S. Augustinus [2] perpulchre hanc veritatem explicet: "Non soli Apostoli Spiritûs Sancti musto inebriati: hoc fervent vitam perfectam sectantes... Hoc musto inflammantur, et hoc præclaro poculo quotidie inebriantur etiam corda fidelium, et animæ convertentium. Quod frequenter fieri videmus, quando pro desiderio salutis suæ parentes et patriam suam fugiunt; exeunt, nullo compellente, de terrâ et cognatione suâ, et mortui huic mundo, alios spiritualiter animarum inquirunt parentes, et liberi sub jugo veniunt, et paulo ante clari atque sublimes humilia affectant, superba fastidiunt, et cupiunt esse quod ante despexerant, et odisse incipiunt quod fuerant: præsentium hospites, futurorum appetitores, æternam illam patriam contemptâ temporalium falsitate suspirant, Hoc itaque musto spirituales animæ inebriatæ et penitus commutatæ absti-

(1) TH. a KEMPIS o. c. l. c. n. 3. — (2) Serm. 182. *In Pentecoste* n. 5. P. L. t. 39, col. 2090. Sermo est dubius.

nentiam deliciis, vigilias dulcibus somnis, paupertatem divitiis anteponunt: Arduum contra vitia laborem, jucundissimam computant voluptatem. Dulcescunt eis vilia; et quæ prius fuerant pretiosa, vilescunt. Diligunt inimicos suos, et benefaciunt his qui se oderunt: non convincuntur indignantibus, non irritantur in opprobiis, non franguntur in injuriis; prorsus horum nihil sentiunt propter fervorem Spiritûs Sancti et propter æternam retributionem." Hæc verba clare indicant vitam religiosam vitæ communi longe præstantiorem esse.

Excellentia statûs religiosi respectu assumentium eum tanta est ut nisi Deus eam ob conservationem generis humani absconderet, omnes eum assumerent, ut optime notat S. Laurentius Justinianus [1]: Consulto, dicere solebat, Deum gratiam religionis hominibus occultasse, nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eum concurrerent. [2]

§ II. — *De fructibus statûs religiosi ab Ecclesiâ civilique statu perceptis.*

969. — De his fructibus sufficit nobis, Frater, tibi tantummodo indicare principaliores, quos membratim apud varios auctores invenies. [3]

1° *Oratione, bono exemplo,* his armis spiritualibus religiosi Ecclesiæ atque societati operam dant egregiam. [4]

2° *Prædicatione et sacro ministerio* Ecclesiæ instrumenta

(1) Vita cap. IX p. XIV, Opera omnia, Coloniæ, 1626.

(2) Cfr. supra de merito religiosorum ex voto proveniente.

(3) Lege *Epist. Leonis XIII ad Card. Arch. Paris.* 23 Déc. 1900, cfr. De MONTALEMBERT. *Les Moines d'Occident,* Introd. chap. 3 et 4, Paris 1860; — Dom BESSE: *Le Moine Bénédictin,* Ligugé, 1898; — *Les Moines d'Orient,* Paris, 1900; — GOYAU: *Le Rôle social du Monastère au Moyen-Age,* dans la *Quinzaine,* 1 Mai 1901; — MARIN: *Les Moines de Constantinople.*

(4) Cfr. S. JOANNES CHRYS. *Comparatio Regis et Monach.* cap. 4, P. G. t. 47, col. 392.

sunt eximia, quibus ad vitam christianam in populis servandam ac propagandam jure utitur suo.

3° *Operibus misericordiæ* innumeris miseriis remedia afferunt pretiosa.

4° *Scientiis* maximum conferunt Ecclesiæ et societati commodum, quod et semper contulerunt antiquos libros servando, ac transcribendo, doctissimosque libros scribendo.

Familiæ religiosæ igitur "lectissimas illas auxiliares Christi militum turmas constituerunt, proclamat Pius IX [1], quæ maximo tum christianæ, tum civili reipublicæ usui, ornamento atque præsidio semper fuerunt."

970. — CONCLUSIO. — Excellentiam igitur statûs religiosi extollere possumus: attamen cum ex multis membris constet, caute laudanda est familia religiosa in concreto. "In quocumque genere vitæ, quod habet aliquam professionem, dicit S. Augustinus [2], non omnes inveniuntur probi, non omnes reprobi... Eadem professio est, sed non idem cor. Professionem vident homines, cor novit Deus." Non licet ergo ita extollere statum religiosum ut dicamus omnes religiosos esse bonos, nam si hoc dixeris, cum postea homines viderint quosdam religiosos malos, scandalizabuntur valde. Sæpissime id evenit, Frater, quod homines "cum laudare volunt, sic laudant, ut non ibi dicant mala quæ mixta sunt; et qui vituperare volunt, tam invido animo et perverso vituperant, ut claudant oculos adversus bona, et sola mala quæ ibi vel sunt vel putantur, exaggerent." Etenim "Laudatores clericorum intendunt ibi bonos ministros, fideles dispensatores... Laudant hæc, obliviscuntur quia mixti sunt malis. Rursus qui reprehendunt avaritiam clericorum... voraces jactant. Et tu invide vituperas, et tu incaute laudas: ita qui laudas, dic mixtos malos; tu qui vituperas, vide ibi et bonos.

(1) In *Epist. Encycl.* 17 Junii 1847. — (2) *Enarrat. I* in Ps. 36. P. L. t. 36, col. 356.

Sic et in illâ vitâ communi fratrum quæ est in monasterio." [1] "Nemo vos fallat, Fratres. dicit alio in loco S. Augustinus [2]: Si non vultis falli, et vultis amare fratres, scitote omnem professionem in Ecclesiâ habere fictos. Non dixi omnem hominem esse fictum, sed omnem professionem habere fictas personas." Et hoc duplici ex causâ: Prior ut virtus justorum gloriosior appareat: Magna enim laus et ingens virtus hominis, qui habitans cum subversoribus, non subvertitur, et degens cum scorpionibus, non læditur. Posterior autem ut dum mali pungunt bonos, hi pulchriores et fortiores per patientiam et solertem pugnam evadant.

Quænam requirantur conditiones ut de facto religiosus bonus dici possit, ostendetur infra ubi sermo erit de religiosorum obligationibus.

(1) S. AUGUST. Enarr. in Ps. 99. n. 12. P. L. t. 37, col. 1278. — (2) Enarr. in Ps. 99 n. 13. P. L. t. 37, col. 1279 seq.

LIBER TERTIUS.

De Statu Franciscano.

971. — Postquam naturam et excellentiam statûs religiosi, prout hic a Christo in Ecclesiâ verbis et exemplis introductus est, explanavimus, adhuc supersunt multa dicenda, Frater, de unoquoque statu religioso in concreto. Nostrum autem propositum est ea quæ dicenda sunt specialiter tractare et pro viribus explanare de statu franciscano, de quo Nicolaus III [1] publice declarat: "Hæc est apud Deum et Patrem munda et immaculata religio, quæ descendens a Patre luminum, per Ejus Filium exemplariter et verbaliter Apostolis tradita, et demum per Spiritum Sanctum beato Francisco, et eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui attestante Paulo [2], *nemo de cetero debet esse molestus*, quam Christus passionis suæ stigmatibus confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri."

Ut ad hunc scopum nostrum tuto perveniamus, agemus 1° de excellentiâ statûs franciscani 2° de conditionibus ad eum profitendum requisitis, ac demum 3° de obligationibus illum profitentibus impositis.

CAPUT I.

DE EXCELLENTIA STATUS FRANCISCANI.

972. — Status religiosus hominibus proponitur ut via ad perfectionem acquirendam. At, Frater, norma vivendi

(1) Constit. *Exiit*. n. 2. — (2) GAL. VI, 17.

statûs religiosi, nempe observationem trium consiliorum voto firmata, variis modis in praxim deduci potest. Ast hæc varietas in observatione consiliorum, propter varias hominum complexiones et propensiones non æque omnibus accommodatur, uti jam innuit S. Gregorius [1]. Oportet igitur ut ad perfectionem anhelantibus forma statûs religiosi eorum indoli, studiis, viribus accommodata, inveniatur. De facto autem, religionum diversitas usque ad prima Ecclesiæ sæcula recurrit [2].

Hæc varietas ut divisiones parens ab hæreticis impugnatur, sed non immerito hæc eorum sententia ab Ecclesiâ reprobata est [3], siquidem, ut Gregorius XIII declarat [4], hæc varietas, a divinâ Providentiâ ad ipsius Ecclesiæ utilitatem introducta est: "Cum divina providentia, pro temporum necessitate, varia et salutaria Ordinum instituta in Ecclesiâ suâ produxerit, novisque subinde in eâ nascentibus morbis, nova remedia; novisque emergentibus hostium impugnationibus, nova regularium Ordinum auxilia excitarit, et cuique illorum, juxta cujuslibet peculiaris gratiæ vocationem, peculiares quasdam notas, peculiaria insignia, ac opportuna ad finem quem intendit, media suggesserit."

Distinctione igitur Ordinum religiosorum "Sancta Mater nostra et Christi sponsa Ecclesia tanquan *in vestitu deaurato circumamicta varietate* [5], decorata et deiformis efficitur," inquit Seraphicus Doctor [6].

Ut igitur de statu franciscano rectum possis ferre judicium, oportet, Frater, ut 1. varios religiosorum Ordines modo generali cognoscas, dein 2. principia quibus excellentia religionum in genere stabiliatur attendas, et demum 3. his

(1) MORAL. L. 6, cap. 36, P. L. t. 75, col. 761.— (2) Ut patet ex S. Hieronym. *Epist. ad Eustochium*, n. 34, seq. P. L. t. 22, col. 419,— S. AUGUST. *De moribus Eccles.* cap. 31, P. L. t. 32, col. 1337 seq.— Cassiano, Coll. 18, et 14, cap. 4. P. L. t. 49, col. 1092, 956, et aliis Patribus.

(3) PIUS VI, *Propos. damn. Synod. Pist.* Denz. n. 1445.— (4) Const. *Ascendente Domino*, § 18 (B. R. IV, IV, 57).— (5) Ps. XLIV, 10.— (6) *Apolog. Paup.* cap. 3, n. 20, Op. t. VIII, p. 250.

principiis innixus, excellentiam ipsius religionis minoriticæ in specie addiscas.

ART. I. — De variis religiosorum Ordinibus.

973. — Principium et fundamentum varietatis religionum ex triplici fonte emanat; nempe 1. ex diversitate finis, et 2. mediorum quibus ad finem tenditur, et dein 3. ex eorum conditione juridicâ.

§ I. — *Varietas Ordinum religiosorum ex fine.*

974. — Finis, ut optime noscis, Frater, est illud propter quod agens operatur. Religiosus autem, vi statûs ad perfectionem caritatis tendat, omnino necesse est. Unde hâc ratione nulla inveniri potest diversitas Ordinum religiosorum, siquidem perfectio caritatis est finis intrinsecus, principalis et essentialis omnis statûs religiosi.

Sed, cum ipsa caritas plura habeat officia quibus exercetur et proxime augetur, et quæ æqualiter ab omnibus statum religiosum profitentibus adimpleri nequeunt, religiosi possunt unum alterumve caritatis officium ut finem *primarium* sui instituti intendere, et reliqua omnia sua exercitia ad hunc finem ordinare. Hic finis dicitur *minus principalis, secundarius*, relate nempe ad finem principalem et essentialem statûs religiosi.

Jam vero, caritatis duplex est objectum materiale: Deus nempe et proximus; sed idem est objectum formale: Deus.

At, ut dicit Card. Bellarminus [1]. "Possumus tribus modis Deum diligere: Uno modo, *per contemplationem* ipsum Deum in se diligendo, eique inhærendo.

Alio modo, *per actionem* Deo in membris ejus serviendo, ut alendo pauperes, suscipiendo peregrinos.

(1) *De Monachis* L. 2, cap. 3.

Tertio modo, *per utrumque simul*, Deo obsequium præstando, id est, per contemplationem, quæ in actionem prodeat, sive per actionem, quæ necessario requirat contemplationem. Quod faciunt qui concionibus et Sacramentorum administratione populo serviunt. "

Juxta hos fines, tria sunt genera religionum : Unum earum quæ profitentur vitam contemplativam, in quâ homo variis utitur exercitiis : v. g. oratione, meditatione, examine conscientiæ, memoriâ præsentiæ Dei et his similibus ut contemplationi vacare possit. Dicitur ergo contemplativa, quia contemplationem pro fine habet. Hujus generis sunt : religiones Camaldulensis, Carthusiana, Cisterciensis reformata.— Alterum genus est eorum, quæ profitentur vitam activam, quæ licet variis vitæ contemplativæ mediis utatur, pro fine tamen habet varia caritatis opera [1]. Tales sunt : hospitalarii, et ii qui militaribus ordinibus nomen dederunt.— Tertium genus est earum, quæ scilicet contemplationem et actionem sibi ponunt scopum. Hujusmodi religiones sunt : Ordines mendicantes et clericales in universum.

NOTA.— Distinctio tamen supra declarata non in eo sensu intelligenda est, Frater, ut vita contemplativa omnem excludat actionem, et activa omnem contemplationem. Sed ita denominantur ex eo quod alterutra *principaliter* in aliquâ religione ut finis intenditur.

§ II.— *Varietas Ordinum religiosorum ex mediis.*

975.— Ratione mediorum ad finem intrinsecum statûs perfectionis acquirendum nulla etiam datur varietas essentialis inter Ordines religiosos, siquidem omnes in votis sub-

(1) "Antiquiores regulæ S. Basilii et S. Benedicti, ait P. Vermeersch, o. c. t. I, n. 78, discipulos quidem non dirigunt nisi ad personalem sanctitatem. non excludunt tamen ministeria sacra in spirituale proximi bonum, si quæ detur opportuna eorum occasio. Quare formas istas excipiendas putamus divisionibus quæ post eas cœptæ sunt usurpari. "

stantialibus ad hunc finem necessariis conveniunt. Sed cum variæ religiones habeant finem minus principalem ad quem diversis mediis tendunt, ex his mediis varietas oriatur, omnino necesse est. Ut hanc diversitatem accuratius perspicias, attendas oportet, Frater, 1. ad studia quibus aliqui religiosi potissimum incumbunt, et 2. ad regulam et constitutiones quæ studia et cetera media ad finem minus principalem assequendum et ad vota servanda proponunt.

I.— De diversis religiosorum studiis.

976.— Studia, id est exercitationes quibus religiosi incumbunt, ad quinque possunt revocari genera, nempe:

A) Ad ministeria clericis propria;

B) Ad segregationem a mundo;

C) Ad spiritualia et divina caritatis officia;

D) Ad munus militiæ pro causâ fidei et Ecclesiæ;

E) Ad exteriora caritatis officia.

Jam vero, ex his studiis variæ enatæ sunt congregationes religiosorum.

977.— A) **Ex studiis clericis propriis** veniunt canonici regulares et clerici regulares.

1) *Canonici regulares.*— Clerici, moti exemplo laicorum, jam a primis Ecclesiæ sæculis, statum perfectionis professi sunt. S. Augustinus in Mediolanensi urbe jam viderat "monasterium plenum bonis fratribus sub Ambrosio nutritore." [1]

S. Eusebius, Vercellensis episcopus, († 371) in propriâ domo cum suis clericis vitam duxit monachalem, et S. Augustinus voluit, ut ipse ait, [2] habere in suâ domo episcopali secum monasterium clericorum, qui simul "et sanctitatem et clericatum" [3] professi sunt. S. Doctor nullam tamen

(1) *Confess.* L. VIII, cap. 6. P. L. t. 32. col. 755.— (2) Serm. 355. P. L. t. 39, col. 1570.— (3) S. AUGUST. ibid. col. 1573.

regulam, sed multas ordinationes ad vitam perfectionis spectantes edidit. [1]

Clerici sub S. Augustino "professi sunt communiter vivendi societatem," [2] et eo tempore *canonicus* dictus est clericus qui in canone Ecclesiæ inscriptus erat et ex ejusdem bonis censum vel canonem annuum percipiebat.

Norma vivendi a S. Augustino instaurata, late per Ecclesiam diffusa est, et plurimi clerici cum Episcopo vitam ducebant communem.

Sed jam sæculo VIII et IX, sed potissimum tamen sæculo X et XI clerici sibi retinebant bona personalia, et maxima in eos irrepserunt vitia. "Iisque afflictus Pontifex Nicolaus II, ad preces B. Petri Damiani, canonicis prohibuit omnem proprietatem privatam, in concilio Romano 1059; quam prohibitionem innovavit Alexander II, 1063. Canonicis præterea illud vitæ genus quod B. Augustinus cum clericis suis coluerat tanquam normam proposuerunt, et ne id in vanum cederet, compilarunt eo tempore sic dictam *Regulam S. Augustini*, simulque canonicos induxerunt ad emissionem trium religionis votorum, sane solemnium. Hoc igitur sæculum XI, strictius a. 1059-1063, et nullum aliud est ætas natalis canonicorum Regularium. Nam qui multi huic reformationi non adhæsere, exinde vocati sunt canonici sæculares." [3]

(1) Cfr. Epist. ad Virg. 211. P. L. t. 33. Libellus *de opere monachorum*. P. L. t. 40, col. 547, duo sermones *de moribus clericorum*. P. L. t. 39, col. 1568-1582 ex quibus sæculo XI, excerpta est illa quæ dicitur: Regula S. Augustini.— (2) S. AUGUST. Serm. 355. P. L. t. 39, col. 1573.— (3) P. STEIGER. o. c. p. 73.

NOTA.— Canonici regulares qui adhuc supersunt, habentur præsertim sequentes:

a) *Canonici regulares Lateranences* vel de *SS. Salvatore* ab Alexandro II circa a. 1063.

b) *Canonici Præmonstratenses* a S. Norberto, 1120.

c) *Canonici cruciferi* vel crucigeri a Theodoro Cellensis, 1166.

978.— 2) *Clerici regulares.*— Sæculo autem XVI suscitavit Deus varios Ordines clericorum, qui non ad instar canonicorum alicui Ecclesiæ erant obstricti, sed ab hoc vinculo liberati ut facilius in omnibus clericorum officiis, in catechizandis rudibus, in instituendo juventute sese devoverent [1]. Inde *clerici regulares.*

979.— B) **Ex segregatione a mundo** natæ sunt religiones monachorum. Studium præcipuum cui aliqui incumbunt religiosi est *segregatio a mundo*, quapropter et dicuntur *monachi*. "Monachus dicitur ille, inquit Martène [2], qui segregatus ab omni hominum frequentiâ, in solitudine pœnitentiæ lærymis vacat et Deo totus adhærens, unus cum eo spiritus efficitur." Monachales sunt religiones S. Basilii et S. Benedicti [3], sicuti et omnes qui *antea* constiterunt

(1) Hoc genus vitæ amplexi sunt:

a) *Theatini* anno 1524 a S. Cajetano, a Thiena et a Petro Carafa, qui postmodum fuit Summus Pontifex Paulus IV.

b) *Clerici regulares Somaschæ* seu S. Majoli a S. Hieronymo Æmiliano, 1532.

c) *Barnabitæ* seu *clerici regulares S. Pauli* a S. Antonio Maria Zaccharia. 1533.

d) *Religiosi societatis Jesu* a S. Ignatio, 1534.

e) *Clerici ministri infirmorum* a S. Camillo de Lellis. 1584.

f) *Clerici minores* a Joanne Adorno, S. Francisco Caracciolo et Fabricio Caracciolo, a. 1588.

g) *Clerici scholarum piarum* a S. Josepho Calasanctio, 1597.

h) *Clerici regulares a Matre Dei*, 1628.

(2) *Comment. in Reg. S. Bened.* cap. I. P. L. t. 66, col. 245; cfr. etiam SCHIWIETZ. o. c. t. I, cap. I; Dom BESSE: *Monachisme africain* IV-VI siècle (Brochure) Paris, Oudin, p. 69.

(3) NOTA.— Ab eadem stirpe originem ducunt congregationes Cassinensis et Beuranensis. Vitam monachalem S. Benedicti in Siciliam evexit S. Placidus 534; in Gallia S. Maurus, eamque S. Gregorius M. in Angliam 595. S. S. Firminus et Bonifacius in Germaniam 722 propagarunt. S. Benedictus Anianensis (750†821) ordinem reformavit. Vide ejus vitam apud Migne, P. L. t. 103, col. 354 seq.

Congregationes autem reformatæ O. S. Benedicti potissimum sunt sequentes:

religiosorum cœtus. Dein aliæ religiones e stirpe benedictinâ enatæ. [1]

980. — C) **Ex spiritualibus et divinis caritatis operibus** originem ducunt Ordines mendicantes. Ineunte sæculo XIII ad hæreticorum sectas confundendas quæ sub apostolicæ severitatis specie ignaros captabant, Deus novos suscitavit Ordines religiosos, nempe *mendicantes*. Hi, saltem ex primævâ eorum institutione, omnibus possessionibus etiam in communi valedicebant, et labore manuum et mendicatione vivebant. Pro temporalibus beneficiis a christianis acceptis, prædicatione potissimum et doctrinâ reddebant populo spiritualia et divina caritatis officia.

981. — **Ordines proprie mendicantes sunt quatuor:**

1) Ordo Fratrum Minorum. — Beatus Franciscus tres instituit Ordines: nempe. *a) primum Ordinem* Fratrum Minorum pro viris anno 1209. "Spiritu Dei plenus et zelo caritatis Dei et proximi totus ignitus, ait S. Bonaventura [2], triplici desiderio flagravit, videlicet ut totus posset esse imitator Christi in omni perfectione virtutum; item, ut totus posset adhærere Deo per assiduæ contemplationis ejus gustum; item, ut multas posset lucrari Deo et salvare animas, pro quibus Christus voluit crucifigi et mori. Et quia non suffecit ei, ut ista in propriâ personâ tantum ageret, voluit instituere Ordinem, ut multos cooperatores haberet

1. *Congregatio Cluniacensis.* 910. Consuetudines Cluniacensis monasterii inveniuntur P. L. t. 149, col. 635 et seq.

2. *Congregatio Cisterciensis* a S. Roberto 1098, quam illustravit S. Bernardus.

3. *Congregatio Cisterciensis reformatæ B. V. M.* (de Trappa) ab Armando de Rancé (1626-1700).

(1) 1) Camaldulenses a S. Romualdo 1018.
2) Ordo "Vallis umbrosa" a S. Joanne Gualberti 1038.
3) Ordo Cartusiensis a S. Brunone n. 1032. † 1101.
4) Sylvestrini a S. Sylvestro Gozzolino 1271.
5) Olivetani et aliæ congregationes quæ jam perierunt.

(2) Determin. quæst. Pars I, q. 1. Ed. ad Claras Aquas, t. VIII, p. 338.

non solum in præsenti, sed etiam in futuro, qui et sanctitatis ejus imitatores existerent et alios Deo plurimos lucrarentur. Ordines autem, quos invenit in Ecclesiâ, aliqua prædictorum trium ex parte habebant, ut religiosi cœnobitæ, qui in studio virtutum Christi imitantur vestigia ; eremitæ, qui contemplationi divinæ frequentius vacant, et clerici, rectores plebium, qui animarum curam habentes, ex officio lucris animarum omni vigilantiâ intendere debent. Et quia hæc tria simul in nullo invenit Ordine, Spiritu Sancto edoctus, novam condidit Regulam et novum Ordinem instituit, qui in professione evangelicorum consiliorum, obedientiæ videlicet et castitatis et abdicatione proprietatis, Christi vestigia sequeretur: et in officio prædicationis et confessionis, animarum lucra utiliter quæreret; et in altissimæ paupertatis mendicitate libertatem spiritûs retinens, contemplationis supernæ apprehenderet puritatem. Nam, etsi actionis exterioris occupatio aliquoties interrumpat otium contemplandi, ipsa tamen libertas cordis, nullis sollicitudinibus temporalium distracta, spiritualis vacationis magnam præstat studiosis opportunitatem, ut orando, legendo, meditando et contemplando."

Unitas tamen in Ordine Minoritico non diu permansit. Ut accuratius hodiernum ejusdem statum perspicias, hic variarum congregationum franciscanorum brevem traducemus conspectum historicum.

982. — Congregationes Minorum reformatæ.

Immediate post mortem B. Patris, dum permulti Regulæ puritati Ordinisque spirituali decori invigilabant. aliqui de priori fervore et observantiâ defecerunt. Illa pejoratio "non tamen indicat imperfectionem Instituti, sed potius arduitatem et difficultatem, quam mirum non est, in tantâ hominum multitudine, non ab omnibus æque servari et adamari; sed illud potius magnâ laude dignum est, quod tot sint, nunquamque desint illius perfectionis zelatores." [1]

(1) SUAREZ. De Rel. t. IX *De varietate Religionum* L. II. c. VII, n. 7.

Relaxatio disciplinæ nunquam infecit totum Ordinem. Optimus enim Deus nunquam permisit, ex integro deficere fratres qui Regulam inviolate servarent et collapsam observantiam in provinciis aut nationibus restaurarent. Sic variæ in Ordine Seraphico exortæ, et ab Ecclesiâ approbatæ sunt Congregationes reformatæ, quæ labentem illibatam regulæ observantiam in provinciis aut nationibus restituerunt.

Causæ præcipuæ relaxationis disciplinæ, quæ hoc tempore fere apud omnes religiosos, et in specie etiam apud Franciscanos occurrit, erant divitiæ semper majores, bella civilia continua, quæ naturales relationes inter superiores et inferiores impediebant, divisiones internæ ortæ ex luctis inter Papam et imperatorem, ex schismate occidentali, etc. His causis certe adnumerari debet lues contagiosa, circa 1348 per Europam grassantem. Fratres Minores sese spontanee servitio infirmorum demandabant, in quo opere caritatis permulti defuncti sunt; populi gratiis vicissim, præmii instar, divitias et novos conventus tribuerunt.

Porro, quum jam multi religiosi erant lue contagiosa percussi, et nihilominus numerus conventuum continuo augebatur, superiores non, quâ par est severitate, parum dignos neo-candidatos ab ordine arcuerunt.

Et sic ingressi sunt multi indigni. Quâ relaxatione semel cœptâ, malum crescebat progrediendo. Nam boni religiosi in aliis Ordinibus majorem fervorem quæsierunt, et tepidi fere soli apud Franciscanos remanebant. Attamen veri S. Francisci asseclæ collapsam religionem omnibus viribus ad primum ardorem reducere conati sunt: inde illa magna divisio hodierna in Observantes, Conventuales et Capuccinos.

Ab anno 1227 ad 1517, jam permultæ in Ordine Seraphico reformationes surrexerunt sub nomine Cæsarinorum, Cælestinorum, Clarenorum, Coletanorum, Amadeitarum, Observantium, etc. Ut tot reformationibus finem faceret, unionem aliquam tentavit Leo X. (a. 1517).

Quapropter Generalissimum Capitulum Romæ convocavit

ex omnibus Ordinis Reformationibus et Conventualibus. Ibi, propositâ Reformatione, contra eam reluctantes exclusit Papa ab electione Ministri Generalis totius Ordinis, eumque ex Observantibus eligi jussit. Ita ex Pontificis potestate, Ordo divisus fuit in duas partes distinctas et separatas: una quæ privilegia Regulam relaxantia retinebat; altera quæ puritati Regulæ adhærebat; priores vocati sunt Fratres Minores Conventuales, sub regimine Ministri Generalis inter Conventuales electi et qui confirmationem suæ electionis petere debebat a Ministro Generali observantiæ, tanquam Capite totius Seraphici Ordinis, Bulla "Omnipotens Deus."

Posteriores, per Bullam "Ite et vos in vineam," inter se coadunati fuerunt sub nomine Observantium et sub regimine Ministri Generalis totius Ordinis deinceps per eos et inter eos eligendi.

Insuper, prohibuit Summus Pontifex novas introduci Reformationes, nisi de consensu et sub obedientiâ Ministri Generalis totius Ordinis. Attamen non multo post, novæ inter Observantes prodierunt relaxationes et abusus haud pauci admissi sunt. Anno 1525, Vener. P. Matthæus de Basci, ex regulari observantiâ, optimo spiritu motus decrevit regulam observare ad litteram, et quam perfectissime imitari vitam S. Francisci. Simul barbam cœpit deferre, sicut S. Franciscum detulisse ex antiquis monumentis et ex Celano [1] compertum est; assumpsit etiam habitum et capucium similia illis quæ tanquam reliquiæ passim asservantur, vel in antiquis picturis conspiciuntur. Anno vero 1528, Ludovicus et Raphaël de Forosempronii (Fossonbrone) licentiam adepti sunt novitios recipiendi, et sic proprie novus Ordo Capuccinorum constitutus est. Simul nova illa reformatio solemniter et canonice laudata et approbata fuit sub obedientiâ Magistri Ordinis Conventualium. In persecutionibus et omnis generis difficultatibus quasi per ignem probati, Capuccini enixius adhæserunt exactissimæ obser-

(1) Leg. I, 29. p. 84.

vantiæ. Anno 1535, Paulus III per Bullam "Exponi vobis" iterum approbavit reformationem et patrocinio Magistri Conventualium ipsis dedit Vicarium Generalem. Ille cum suis Provincialibus eamdem potestatem habuit ac Superiores Observantium. Paulus IV, anno 1560, Ordinem Capuccinorum de novo approbavit cum privilegiis a Clemente VII et Paulo III jam concessis; et anno 1564 ipsis dedit cardinalem Protectorem proprium Ordinis. Tandem 12 Octobris 1618, Paulus V, Bullâ "In supremâ Sedis," Vicarium Generalem ad dignitatem Ministri Generalis evexit. Ita post centenariam luctam, Capuccini, omnibus difficultatibus superatis, completam ab Obervantibus et Conventualibus obtinuerunt independentiam, canonice constituti in tertium specialem ac separatum ramum Ordinis Minorum.

Interim tamen, etiam Observantes ad puriorem observantiam regulæ reversi sunt, et plures obortæ sunt reformationes speciales et novæ congregationes; donec anno 1897, Leo XIII, per litteras Apostolicas "Felicitate quadam" univit Observantes, Reformatos, Alcantarinos et Recollectos in unum ordinem, sub nomine "Fratum Minorum" sine addito. Quam denominationem postea ad tollendam omnem ambiguitatem et ad bene monstrandam perfectam æqualitatem inter tres deinceps existentes familias Franciscanas, omnino abrogandam tanquam denominationem specificam censuit Pius Papa X; proinde anno 1909, per litteras "Septimo jam pleno sæculo" decrevit nomen speciale illius familiæ Minorum deinceps futurum esse "ab unione Leoniana," quippe quæ anno 1517 et 1897 respective a Leone X et Leone XIII ex pluribus una facta sit.

Omnes Fratres Minores, absque discrimine, sunt veri et legitimi filii S. Patris Nostri Francisci, ut pluries Romani Pontifices aperte professi sunt; quas declarationes recolens Pius X, in citatis litteris "Septimo jam pleno sæculo," "Hæc ipsa nos, ait, affirmantes, volumus, jubemus, ut quotquot sunt de ternis disciplinis Franciscalis Ordinis primi,

omnes non solum germani sed gemelli Fratres... habeantur." Addit tres familias esse omnino pares et æquales: "Quodsi inter Fratres Minores, pergit, ullum legitimæ præstantiæ discrimen agnosci debet, illud non in eo ponendum est, quod alius de aliâ familiâ sit... sed in hoc, quod alius alio melius et judiciis et dictis et factis caritatem fraternam erga sodales, ceterarum præsertim familiarum, custodiat."

983.—*b) Secundum Ordinem* pauperum Sororum instituit Seraphicus Pater anno 1212, quo Sancta Clara claustrum est ingressa. Clara nobilis virgo Assisiensis, in ipso juventutis flore, sanctum Franciscum concivem suum imitata, bonis omnibus in pauperes distributis, e sæculi strepitu fugiens, ab eodem beato Francisco detonsis crinibus et ad ecclesiam Sancti Damiani adducta, ibidem evangelicam plane incepit vitam, et Ordinem sanctimonalium inchoavit, quarum regimen, suadente ac efflagitante Seraphico Patre, ipsa suscepit.

Anno 1254 earum regulam, Fratrum Minorum regulæ fere consimilem, Innocentius IV solemniter approbavit.

984. — *c) Tertium Ordinem* Pœnitentiæ pro fidelibus utriusque sexûs, B. Franciscus instituit præsertim ab anno 1219-20. Postquam Seraphicus Pater religiosis viris et feminis tutiorem intra claustra viam ad cœlos, datis regulis, aperuerat, et primum et secundum instituerat Ordinem, nempe Fratrum Minorum et Pauperum Dominarum, zelo semper ardentius exæstuans, sæcularibus etiam in propriis domibus manentibus prospicere cogitavit. Accidit namque ut, quam plurimi vi et efficaciâ verborum exemplorumque Sancti Francisci excitati, ad pœnitentiæ opera converterentur, eique de cætero adhærere, et eâdem ac ipse lege teneri ac vivere se velle palam profiterentur. Quod Sanctus intelligens, et secum perpendens tantam tamque insolitam cordium commotionem, nisi ab eo qui solus terram commovet,

conturbat ac sanat contritiones ejus [1], provenire non posse, ad Deum, uti in re quâque arduâ vel dubiâ facere solebat, confugit; et cum illius opem impense implorasset, præfati tertii Ordinis fundamenta jecit.

Regulam illius instituti Nicol. IV, Bullâ "Supra montem" die 17 Augusti 1289, solemniter confirmavit, ac multi Romani Pontifices amplexi sunt. Post sex sæcula, Leo XIII Papa, servatâ ejusdem substantiâ, illam hodiernis temporibus accommodavit, mirifice extollens, et speciali epistolâ Encyclicâ cunctis fidelibus obnixe commendavit, die 17 Septemb. 1882.

Seraphicus Pater hujusce triplicis militiæ fundamenta jecit ut simul cum sociis, indeque majore cum fructu regnum debellaret diaboli, et regnum Dei, quod est pacis et caritatis regnum, extenderet.

Voluit Fratres Minores esse quasi milites hostem debellantes ubique terrarum, fratres et sorores tertii Ordinis seu Pœnitentiæ pariter quasi milites, regiones imperio fidei subjectas, præsidio tutantes; pauperes vero sorores quasi arces, quarum preces contemplationesque milites faciunt telis hostium invulnerabiles, armaque eorum victricia reddunt.

985.—2) Ordo F. F. Prædicatorum.—S. Dominicus jam anno 1206 exstitit sanctimonalium fundator, et anno 1215 novum Ordinem mendicantem instituit.

986.—3) Ordo Carmelitarum a Bertholdo filio Comtis Lemovicensis, qui ab anno 1170 cum decem sociis in monte Carmelo eremiticam ducebat vitam. Crescente sociorum numero, Albertus patriarcha Hierosolymitanus eis 1290 scripsit regulam.

Ex Asiâ in Europam transcenderunt, et auctore Innocentio IV, anno 1245, cœnobiticam professi sunt vitam cum aliâ regulâ et inter mendicantes coaptati. Hunc Ordinem reformavit S. Teresia 1568.

(1) Ps. LIX, 4.

987.—4) EREMITÆ S. AUGUSTINI.— Alexander IV Constit. "Licet" 2 Maii 1256, varios eremiticarum cœtus in unum collegit corpus et eis imposuit Regulam S. Augustini, de quâ supra sermo fuit; et vocati sunt Eremitæ S. Augustini et adepti inter mendicantes.

NOTA.— His quatuor ordinibus dein plures accesserunt alii ordines mendicantes [1].

988.— D) **Ex munere militiæ pro causâ fidei et Ecclesiæ** Oriuntur ordines *Militares:* ut

1.— *Ordo Equitum Melitensium (antea vocatus ordo equestrus S. Joannis Hierosolymitani).*

2.— *Ordo Equitum Teutonicorum* [2],

989.— E) **Ex exterioris caritatis officiis** habentur

1) *Ordines ad redimendos captivos* [3],

2) *Ordines Hospitalarii,* qui curam habent infirmorum [4].

II.— De diversis religiosorum regulis et constitutionibus.

990.— Primæ ætatis monachi jam dicebant sese habere regulam, nam, uti aiebant, "Secundum modum et regulam

---

(1) Ut Mercedarii, Trinitarii, Servi B. M. Virginis, Hospitalarii, S. Joannes de Deo, Minimi eremitæ S. Francisci de Paulo, Ordo de Pœnitentia et Societas Jesu.

(2) Cfr. NILLES, S. J. *Zeitschrift,* 1887, 186 seq. 398, Innsbruck.

(3) Nempe 1) ordo SS. Trinitatis Redemptionis captivorum a S. Joanne de Matha et S. Felice de Valois; 2) Ordo B. M. V. de Mercede, Redemptionis captivorum (Mercedarii) a S. Petro Nolasco et S. Raymundo de Pennafort. Binæ hæ congregationes conditæ sunt s. XIII et Regula S. Augustini utuntur.

(4) 1) Sæculo XII exeunte fundata est Congregatio a S. Spiritu in Saxa.

2) Sæculo XIII congregatio F. F. Hospitalium a S. Antonio

3) Sæculo XV congregatio F. F. Cellitarum

4) Sæculo XVI congregatio Fratrum a S. Joanne de Deo.

sub sanctis apostolis constitutam [1] " vitam ducebant suam.

Inquirendum primo est, quid proprie per regulam et constitutiones intelligatur, ut dein perspicias quomodo inde variæ sint religiosæ familiæ.

991.— A) **Quid Regula?**— 1) *Etymologice* " regula ex hoc dicitur, ait Seraphicus Doctor [2], quia " recte ducit [3] "

2) *In Ordine religioso* regula in universum idem est ac norma vivendi religiosis præposita, ut omnes suas actiones dirigere et rectificare valeant ad finem suæ professionis.

3) *In usu juridico Ecclesiæ*, regula strictissime designat regulas antiquorum Ordinum, quæ olim ab Apostolicâ Sede sunt approbatæ et sunt tantummodo quatuor: Regula S. Basilii, S. Benedicti, S. Augustini (cujus supra diximus originem) et S. Francisci.

992.— B) **Constitutiones.**— 1) *Quoad religiosos Ordines qui propriam habent regulam*, constitutiones sunt tanquam articuli organici regulæ, qui determinant officia, modum gubernandi et observationes varias ad finem instituti ordinatas.

2) *Quoad alios religiosos Ordines*, constitutiones habent pro regulâ, dum e contra varii articuli qui modum constitutiones observandi respiciunt, vocantur regulæ: ut v. g. regulæ scholasticorum, regulæ sacerdotum etc. His de significatione verborum regulæ et constitutionum dictis, jam videre est, Frater, inde necessario oriri diversitatem religionum : nam qui habent eamdem regulam proprie talem et constitutiones diversas, jam ab invicem distinguuntur, ut v. g. F. F. Minores Conventuales, Unionis Leoninæ et Capuccini, qui sequuntur eamdem regulam, sed diversas constitutiones. Ita, qui constitutiones ad modum regulæ speciales habent, ipso facto ab invicem distinguuntur.

---

(1) Possidius. *Vita S. Augustini*, P. L. t. 32, col. 37.

(2) Exposit. super Reg. cap. 1 n. 2.

(3) Isidor. *VI Etymolog.* c. 16, n. 1. P. L. t. 82, col. 243.

§ III. — *Varietas Ordinum religiosorum ex eorum conditionibus juridicis.*

993. — Cum status religiosus quando in praxim deducendus est, potestati et moderationi Ecclesiæ subjiciatur, et Ecclesia varia, ut v. g. solemnitatem votorum, ad Ordinem stricte talem requirat, sequitur haberi religiones stricte tales et congregationes simpliciter dictas. Congregationes simpliciter dictæ aliæ sunt vel juris pontificii [1], vel juris diœcesani [2].

ART. II. — De principiis quibus in genere excellentia ordinum religiosorum stabilitur.

994. — Varia consideranda veniunt, Frater, ut excellentiam alicujus religionis e ceteris dijudicare possis. Attendas necesse est 1) ad rationes positivas 2) negativas et 3) juris canonici.

§ 1. — *De rationibus positivis quibus excellentia religionum stabilitur.*

995. — Rationes positivæ illæ sunt quæ ex ipsâ naturâ uniuscujusque religionis proveniunt, nempe I. — consideratio finis et II. — mediorum ad finem.

Principaliter tamen attenditur differentia hæc respectu finis, et *secundario* respectu mediorum, sive *observationum*, quibus ad finem consequendum utitur.

---

(1) Ut v. g. Congregatio F. F. Joannis Baptistæ de la Salle, 2) Congregatio clericorum excalceatorum S. S. Crucis et Passionis D. N. J. C.; Congregatio S. S. Redemptoris.

(2) Hæ congregationes præsertim sunt modernæ et inveniuntur permultæ.

Nam "comparatio quæ est secundum finem, docet S. Thomas [1], est absoluta, eo quod finis propter se quæritur, comparatio quæ est secundum exercitium, est respectiva, quia exercitium non quæritur propter se, sed propter finem."

996. — I. ***Consideratio finis*** potissima et absoluta ratio igitur est ad excellentiam alicujus Ordinis demonstrandam: quo altior et perfectior enim est finis, eo majorem tribuit excellentiam religioni quæ ad ipsum ordinatur. Unde *ratione finis* id affirmare possumus A) vitam contemplativam simpliciter meliorem est quam vitam activam et B) vitam mixtam perfectiorem est quam duas alias [2].

997. — A) **Vita contemplativa simpliciter melior est quam vita activa.**

Hoc apprime docet S. Evangelium [3], Christus Mariam, quæ contemplationi verborum Domini vacabat, ejusque dulcedine et amore fruebatur, contra Martham defendit dicens: *Optimam partem elegit.*

Ex hoc S. Scripturæ loco apparet, duplex inveniri genus operationum: unum ad internam considerationem, aliud ad externam operationem pertinens. Christus enim de meliore Mariæ parte loquens innuit esse et aliam partem cui Martha incumbebat, Christo ministrando. Hanc partem non dicit malam, sed tamen non æque perfectam. Unde clare vides, Frater, vitam contemplativam activæ perfectione præstare.

998. — B) **Vita mixta perfectior est quam duæ aliæ.**

1) "*Melius enim est illuminari et illuminare quam illuminari tantum; calere et calefacere quam calere tantum. Ita*

---

(1) 2. 2. q. 188, a. 6 c.—(2) Cfr. P. Piatus o. c. t. 1. P. I. cap. 3, q. 33; P. Vermeersch o. c. T. I. n. 92 seq; Suarez. o. c. Tr. 9, L. 1, cap. 5 et 6. —(3) Luc. x. 38-42.

melius est contemplari et contemplata aliis tradere quam solummodo contemplari, seu contemplationi vacare. [1] " Etenim:

a) Illud vitæ genus in statu viæ præferendum, quod secundum se, magis confert ad crescendum amplius in perfectione. Jam vero perfectio vitæ christianæ in perfectione caritatis consistit. Caritas Dei autem ex extensione ad proximum perficitur, siquidem hæc dilectio ipsius Dei dilectionem includit. [2] Et licet simpliciter magis meritorium sit diligere Deum quam diligere proximum, siquidem ipsa Scriptura dicit: *Hoc est maximum mandatum, secundum autem est diligere proximum* [3], attamen ipsamet privatio dulcedinis propter Deum suscepta tam magni est coram Deo ut contemplationi præferenda sit. Etenim verus amicus quærit magis bonum amici, quam de ejus præsentiâ delectari. En ipsa verba angelici Doctoris [4]:

" Quanto contemplatio melior est actione, tanto plus pro Deo videtur facere, qui dilectæ contemplationis aliquod detrimentum patitur, ut saluti proximorum propter Deum intendat. Intendere igitur saluti proximorum cum aliquo detrimento contemplationis propter amorem Dei et proximi, ad majorem perfectionem caritatis videtur pertinere, quam si aliquis in tantum dulcedine contemplationis inhæret, quod nullo modo eam deserere vellet, etiam propter salutem aliorum, propter quam Apostolus non solum prolongationem præsentis vitæ, sed etiam a contemplatione cœlestis patriæ retardari ad tempus voluit propter proximorum salutem."

Dein *b)* Vita contemplativa etiam aliquam requirit actionem, nam, seclusis specialibus privilegiis, impossibile est ut homo in hoc exilio sine intermissione in actuali consideratione Dei perseveret. Si autem actualis contemplatio aliquando interrumpenda est, nullo meliori ac fructuosiori

(1) P. PIATUS l. c.; cfr. S. Thomas 2. 2. q. 188, a. 6. c.—(2) S. THOM. 2. 2. q. 27, a. 8.—(3) MATTH. XXII, 38, 39.—(4) S. THOM. *De perfect. vit. spirit.* c. 23.

modo interpolari potest, quam exercitio actuum supernaturalium et divinorum caritatis erga proximum.

Demum *c)* in vitâ mixtâ plurimæ inveniuntur occasiones exercendi simul cum caritate alias virtutes, sustinendo v. g. labores et patiendo malum propter majorem Dei gloriam.

999.— 2) *Vita mixta magis est conformis vitæ episcoporum, apostolorum et ipsiusmet Christi, qui est perfectionis typus et exemplar perfectissimum* [1].

a) STATUS EPISCOPORUM omnium est perfectissimus, uti jam vidimus [2].

Participatio ergo actionum statûs episcopalis debet augere perfectionem statûs religiosi.

b) Apostoli, imo Christus Dominus munus vitæ contemplativæ et activæ suis temporibus exercuerunt.

Christum vitam duxisse mixtam nemo non videt. Hanc normam vivendi quam perfectissime imitati sunt apostoli, qui duxerunt *vitam activam*, siquidem "ad hoc vocati sunt, ut fierent piscatores hominum, et Christi nomen portarent coram gentibus, et regibus, ac filiis Israel: et in hâc vocatione et munere explendo vitam suam consumpserunt. Nihilominus tamen dubitari non potest, quin simul vitam contemplativam cum perfectione intenderint; nam in omni perfectione primitias Spiritûs Sancti habuerunt; et quamdiu cum Christo conversati sunt, in eo genere vitæ ab ipso sine dubio fuerunt instructi, nam cum ipso in horto ad orandum sæpe conveniebant, cum eo in montes secedebant, cum Deo pernoctabant in oratione Dei, vel saltem exemplo et doctrinâ ad hoc paulatim inducebantur; postea vero ascendente Christo in cœlum, jussi sunt sedere, et orare donec induerentur Spiritu Sancto; rursus post adventum Spiritûs Sancti ipsi dixerunt: *nos orationi et verbo instantes erimus.* [3]" Etenim Petrus orationi ante prandium vacabat, quando circa vocationem gentium illuminatus est, [4] Paulus etiam

(1) P. PIATUS l. c.— (2) Cfr. n. 907 seq. — (3) SUAREZ l. c. cap. VI, n. 17.— (4) ACT. X. 9 et seq.

de suâ excellentissimâ contemplatione scribit [1]. Inde clare sequitur, vitam mixtam ceteris excellentiorem et magis meritoriam esse. Optimum quidem est auxilium orationis, sed in præsenti ordine, non sufficit. Deus enim salutem hominum non per seipsum solum, sed etiam per homines operari decrevit; et ideo necesse est ut inveniantur non solum qui orent, sed qui cum ipso animarum saluti incumbant. At, quæso, Frater, quid perfectius quam Deo similem fieri cooperando cum ipso ad salutem animarum; eo magis quod ipsa oratio in hoc statu non excluditur, imo requiritur?

II. *Consideratio mediorum ad finem.*

1000. — Prudentia id exigit ut per media apta finis intendatur. At hæc media aptitudine, genere et numero inter se differre possunt, et sic alia aliis esse præstantiora ad finem assequendum. Enimvero

a) Aptitudine. — Quo perfectius media accommodantur fini, eo perfectior evadit religio quæ hanc possidet proportionem. [2]

b) Genere. — In eodem genere inveniuntur actus aliis præstantiores. "Sicut inter opera activæ vitæ potius est redimere captivos, quam recipere hospites, ait S. Thomas [3], et in operibus vitæ contemplativæ potior est oratio quam lectio." Inde religio, quæ perfectioribus utitur actibus, aliis melior evadit.

c) Numero. — Potest etiam attendi præeminentia, si una religio ad plura media ordinatur, quam alia: nam qui per plura tendit in finem, per se efficaciorem habet motum. [4]

Unde licet finis idem sit in pluribus religionibus, secundarie ratione mediorum inter se differre possunt.

---

(1) II Cor. XII, et alibi.—(2) S. Thomas 2. 2. q. 188, a. 6 c.—(3) l. c. — (4) Cfr. S. Thomas l. c.

§ II. — *De rationibus negativis quibus excellentia religionum stabilitur.*

1001. — Rationes negativæ illæ sunt quæ proveniunt ex consideratione eorum quæ religiosum amovent ab iis quæ perfectioni magis adversari nota sunt. Perfectioni autem obstat triplex concupiscentia. At severitas normæ vivendi ac disciplinæ occasionibus peccati et ipsi peccato quam maxime obstat. Unde religio quæ hâc severitate pollet, aliis quæ illâ destitutæ sunt præemineat, omnino necesse est. Imo religio quæ in principalioribus studiis est severior, perfectione præstat ei quæ in minoribus; v. g. vitium quod perfectioni præ ceteris obstat superbia est vitæ. Inde religio quæ vigore obedientiæ eminet, melior est quam illa quæ vigore paupertatis.

§ III. — *De rationibus juris canonici ad excellentiam religionum stabiliendam.*

1002. — *In foro canonico.* — 1° Ad excellentiam religionum stabiliendam attenditur principaliter, ut clare patet ex praxi Ecclesiæ, ad severitatem cultûs exterioris. Cum autem religio carthusiana ut strictissima habeatur, transitus aliorum religiosorum ad religionem carthusianam ut ad perfectiorem in se licitus proclamatur.

2. — Per se etiam perfectiores habentur religiones clericorum quam laicorum, et 3° religiones stricte tales quam illæ quæ in aliquibus accidentalibus, v. g. solemnitate votorum, deficiunt.

* Art. III. — De excellentiâ religionis minoriticæ.

1003. — Adeo unicuique pulchrum ac excellens suum institutum videtur, optime notat P. Carolus Stengelius [1], ut

(1) *Corona lucida in cœlo jam fulgens* a R. A. F. Carolo Stengelio, O. S. Bened. Augustæ, 1621. P. I, cap. 2.

illud omnibus aliis præferendum merito censeat. "Ex quo, ait, variæ sunt inter Religiones exortæ quæstiones, et controversiæ magnæ de excellentiâ, ac perfectione uniuscujusque regulæ seu instituti: ita ut fere nulla sit, quæ aliis etiam perfectissimis palmam concedere velit: cum tamen fere et absque ullâ dubitatione, multæ sint aliis digniores ac perfectiores." Et cum laudato auctore dicimus, Frater, nostræ intentionis non esse "sanctissimis aliarum Religionum institutis quidquam derogare, sed tantum nostræ Regulæ, ac instituti perfectionem ejus athletis, ac professoribus ostendere: ut sic ad bravium suæ vocationis alacrius ac velocius expediti currant, eique tenacius inhæreant."

Cum autem 1) finis status Franciscani sit vita mixta; et 2) media quibus religio minoritica utitur sint perfectissime ad finem proportionata; cum 3) severitas cultûs et disciplinæ clare in regulâ appareat atque 4) Ecclesia Ordinem Franciscanum solemniter approbaverit, merito excellentiam nostri instituti extollere possumus, non quidem, Frater, ut de altissimâ tuâ professione superbe gloriaris, sed ut cum timore et tremore tuam salutem operans, potius reddendam Deo rationem pertimescas.

§ I. — *De fine statûs Franciscani.*

1004. — Imprimis videndum est, quam ad metam nostri instituti cursus dirigatur. Hæc consideratio, cum magni sit momenti, sequentia lucide stabilire nitamur: *a)* finem statûs Franciscani esse vitam mixtam, ita tamen ut *b)* vita contemplativa intendatur primario, activa vero secundario et proinde *c)* ex abundantiâ contemplationis actioni incumbendum sit; demum *a)* ad hunc scopum, ratione statûs, teneri omnes Fratres Minores.

A) Finis statûs Franciscani est vita mixta.

1005. — Finem ordinis Fratrum Minorum esse vitam

mixtam dilucide apparet e S. Patris vitâ, S. Regulâ et Constitutionibus Capuccinorum [1]

1. E VITA S. PATRIS.— "Corpore peregrinus a Domino, narrat Celano [2], vir Dei Franciscus præsentem spiritum cœlo contendebat inferre, et angelorum civem jam factum solus carnis paries disjungebat." Nihilominus tamen exemplo Christi motus et revelatione Fratris Silvestri et S. Claræ de voluntate Dei edoctus, contemplationi semper jungebat actionem. [3] "Mos ejus erat, teste Celano [4], tempus impensum sibi ad gratiam promerendam dividere, et, prout oportere videbat, aliud proximorum lucris impendere, aliud contemplationis beatis secessibus consummare."

2. E S. REGULÂ.— Filios suos ad perfectionem informans, utrumque munus ut finem eis proponit Seraphicus Pater. De vitâ contemplativâ agit in capite tertio: "Clerici faciant divinum officium secundum ordinem S. Romanæ Ecclesiæ;" capite 5 et 10: "Attendant Fratres, quod super omnia desiderare debent, habere Spiritum Domini, et sanctam ejus operationem: Orare semper ad Deum puro corde." De vitâ activâ vero sermo fit in capite 9, ubi de prædicatoribus; et in capite 12, ubi de missionariis.

3. E CONSTITUTIONIBUS. — Intentionis Seraphici Patris memores constitutiones nostræ hunc nobilissimum scopum omnibus fratribus proponunt, et "sicque operantes, aiunt [5], modo Marthæ ministerio, modo Mariæ silentio vacando, Christum in vitâ mixtâ sequentur, qui post orationem in monte, prædicaturus descendebat in templum."

B) Vita contemplativa intenditur primario, activa vero secundario.

1006.— Etenim religio mixta 1) *per se* contemplativa est et non tantum propter actionem, sed propter se contempla-

(1) Cfr. supra n. 981 seq.— (2) Leg. 2. cap. 61, p. 240.— (3) S. BONAVENTURA. *Legenda S. Francisc.* cap. 12 n. 2.— (4) Leg. 1. Opusc. de duobus annis et de felici obitu S. P. N. Franc. cap. 2. p. 94.— (5) Cap. 9, n. 188.

tionem amplectitur. Contemplatio igitur non est pure medium ad finem, sed secundum se maxime appetibilis. Licet negari non possit, docet Suarez [1], " quin actus vitæ contemplativæ in tali religione ad actionem ordinentur, nam studium, lectio, meditatio frequentius ad serviendum proximis referuntur : imo etiam ipsa ratio, et unio cum Deo, propter illum finem potest rectissime desiderari et procurari, quia eo quis est aptius instrumentum Dei in auxilio animarum, quo ipse fuerit Deo junctior. Nihilominus tamen etiam debet per se ac præcipue intendi contemplatio etiam in tali religione. "

2) Dein, uti jam vidimus [2], status religiosus non est ministerium, sed norma vivendi, in quâ magis *per se* intenditur propria perfectio quam proximorum. Jam vero, perfectio propria in contemplatione maxime sistit, et in eâ comparatur.

Quare merito Seraphicus Pater id in suâ Regulâ [3] dicit, quod orationi seu contemplationi " debent cetera temporalia deservire. "

C) **Actioni ex abundantiâ contemplationis incumbendum est.**

1007.— Hæc conditio ratione vitæ mixtæ omnino requiritur, Frater. " Quæ tamen perfectio caritatis in plerisque proximorum utilitati vacantibus non invenitur, dicit D. Thomas [4], quos magis *contemplativæ vitæ tædium* ad exteriora deducit, quam in desiderio habeatur, ut sic in eis ad perfectionem dilectionis pertineat, quod eam tanquam bonum dilectum ad tempus postponant. " Quapropter Seraphicus Pater omnino exigit ut in Ordine orationi seu contemplationi cetera omnia deserviant [5], et Constitutiones Ordinis [6] hæc memoranda et sæpe meditanda habent verba : Prædicatores " ne cum aliis prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur [7],

(1) O. c. tr. 9. L. 1, cap. 5, n. 18. — (2) Cfr. n. 915. — (3) Cap. V. — (4) *De perfect. vit. spir.* cap. 23. — (5) Reg. cap. V. — (6) Cap. IX, n. 188.— (7) I COR. IX, 27.

deserant aliquando populorum frequentiam, et ad solitudinem redeant, atque cum dulcissimo nostro Salvatore [1] sanctæ orationis et contemplationis montem ascendant, ibique tamdiu maneant quamdiu Deo repleti, vi Spiritûs Sancti ad divinas in mundum effundendas gratias moveantur, enitentes, ad instar Seraphim, divini amoris flammis accendi, quo ferventes, alios inflammare valeant.

D) **Omnes S. Francisci alumni ad hunc duplicem finem tenentur.**

1008.— Quoad finem Ordinis primarium, nempe contemplationem, res est manifesta; sed cum largitio munerum spiritualium et divinorum solis competat sacerdotibus, inquirere possis an laici et clerici nondum sacris initiati etiam ad hunc scopum teneantur. Utique, Frater, sed sacerdotes modo directo, alii vero indirecto. Omnes enim quotquot sumus, unum corpus, unum Ordinem religiosum constituimus ad eumdem finem ordinatum. Ut autem finem consequi et adipisci valeamus, varia requiruntur, et ut optime notat P. Albertus a Bulsano [2]: "non inepte a nonnullis Religio Seraphica comparatur cum curru, quem trahebant *quatuor animalia, quæ ubi erat impetus Spiritûs, illuc gradiebantur* [3]." In istis quatuor animalibus varii labores et officia indigitantur, quibus Fratres Minores occupari possunt.

Per *hominem* enim denotantur scientia præditi ad animas docendas et gubernandas, per *leonem* extra conventum mendicantes, per *bovem* opera servilia in conventu exercentes, et per *aquilam* dono contemplationis gaudentes. De omnibus his id dici potest, quod [4] legitur: "*Dignus est operarius mercede suâ.* Etenim quemadmodum in bello, ad consequendam de hoste victoriam necesse est alios in acie confligere, alios ad impedimenta manere, simili modo in nostro proposito res se habet.

(1) MATTH. XIV, 23. — (2) Exposit. Reg. cap. V, 68. — (3) EZECH. I, 12. — (4) LUC. X, 7.

Omnes simul, " aciem militum Christi ad magnum istud animarum convertendarum opus, collectorum constituimus, ait P. Rodericius [1]: nec posset hic concionari, ille confitentibus aures dare, nec alius in scholâ docere, alius lectioni suæ incumbere, si non esset, qui temporalia curaret. Unde qui hisce intendit, suo etiam modo concionatur, confessiones excipit, animas lucratur, et omnis victoriæ fructuum, qui colliguntur, est particeps... Si enim illis solis qui prædicant, confessiones audiunt, et immediate cum proximo agunt, omnis attribuendus esset fructus, qui in proximo sit, ut citatus auctor dicit [2], magnam sane præ aliis superiores in societate dolendi conquirendique occasionem haberent: hi enim minus quam reliqui, particularibus his ministeriis possunt intendere, puta generalis et provinciales, qui satis quod agant habent, etc."

§ II. — *De aptitudine mediorum in Ordine franciscano ad finem mixtam aptissime ordinatorum.*

1009. — Dominus Seraphico Patri revelavit ipsum debere secundum formam sancti Evangelii vivere. Voluntatem autem Dei paucis verbis suis fratribus in regulâ præscripsit.

AD VITAM CONTEMPLATIVAM ordinat [3] divinum officium seu sacram liturgiam secundum ordinem S. Romanæ Ecclesiæ, et orationem quasi perpetuam [4].

Hæc media magis explicite determinant nostræ Constitutiones, quæ statuunt [5] ut diu noctuque in conventibus nostris Dominum laudemus, et [6] duæ horæ vel tempora quolibet die deputentur pro oratione mentali.

Insuper fratres incitant [7] ut in fervore augendo ad exemplum Seraphici Patris, diligentiam adhibeant quam maxi-

(1) O. c. P. 3, Tr. I, c. 3, n. 3. — (2) L. c. n. 7. — (3) Reg. cap. III. — (4) Reg. cap. V et X. — (5) Constit. O. M. C. cap. III, n. 47. — (6) Cap. III, n. 56. — (7) Constit. append. I, § I.

mam " pietatis actibus, piis meditationibus, devotis jaculatoriis precibus, sese continuo exercentes..., speciatim vero (curantes) lectionem spiritualem, sanctissimi Sacramenti visitationem, necnon B. Mariæ Virginis Rosarii recitationem."

Demum hortantur omnes [1] " ut suam conscientiam quotidie mane ac sero excutiant, et spirituali mensili recessui in privatum, necnon annuo in commune peragendo vacent.

Ad VITAM AUTEM ACTIVAM ordinat B. Pater prædicationes inter fideles [2] et infideles [3]. Dein *labores* omnes quæ pertinent ad honestatem [4], præstando nempe secundum circumstantias Ecclesiæ membris omnia caritatis opera.

Ut his mediis fratres perfectissimo modo utantur, Constitutiones recte ordinant *labores* [5], præsertim tamen *studia* et omnia ad hæc requisita [6]. Licet variæ inveniantur religiones quæ modo perfectiori uni alterive muneri vitæ contemplativæ incumbant, v. g. silentio quasi perpetuo, splendori sacræ liturgiæ, sciendum tamen est, Frater, cum supradicta media in Ordine Minoritico aptissime ordinentur ad suum nobilissimum scopum, imitationem nempe Christi per vitam mixtam, eadem pro nobis, præ ceteris omnibus, perfectissima inveniri.

Ut hæc optime percipias, tria sequentia potissimum consideres, omnino oportet; nempe: *a)* Bonitatem mediorum præcipue determinari ex fine, *b)* ex caritate quâ opus ad finem dirigitur et demum *c)* ex fructibus qui ex influxu mediorum producuntur.

Jam vero, sub hoc triplici aspectu considerata, affirmare possumus media in Ordine Minoritico præscripta excellentiam probare singularem.

1010. — A) ***Bonitas mediorum ex fine maxime determinatur.***

(1) Constit. ibidem. — (2) Reg. cap. IX. — (3) Reg. cap. XII. — (4) Reg. cap. V. — (5) Const. cap. V. — (6) Const. cap. IX.

Attendendum est, ait Suarez [1], "In medium duplicem bonitatem posse spectari; unam quam habent ex propriis objectis, et quatenus sunt actus talium virtutum, temperantiæ, pœnitentiæ, etc; aliam, quam habent in ordine ad finem consequendum.

Supposità ergo majori perfectione finis, major etiam perfectio mediorum magis spectanda est sub hâc posteriori consideratione, quam sub priori, quia perfectio rei consistit in consecutione finis. Si ergo finis est perfectior, illa media, quæ juvant ad perfectius illum consequendum, magis ad perfectionem simpliciter juvant, etiamsi ex propriis objectis tantam perfectionem non habeant; nam per illa perfectius attingitur talis finis. Unde si fuerint illi adæquata, et quasi totaliter illum attingentia, erunt perfectissima, quidquid sit de aliâ bonitate quam ex objecto habere possunt."

Media igitur Franciscanorum, utpote ad vitam mixtam ordinata, quæ est vita activa perfectior, ex hoc capite, per se, perfectissima haberi possunt.

B) ***Bonitas mediorum maxime attenditur secundum perfectionem caritatis qua ad finem dirigantur.***

1011.— Seraphicus Bonaventura [2], de perfectione Christi operum agens, hæc habet verba: "Cum loquimur de Christi operibus, potest fieri sermo de ejus opere *interiori*, aut *exteriori*. *Interius* dicimus opus operans, *exterius* opus operatum. Omne autem opus Christi operans sive *interius* est perfectissimum, quia ex perfectissimâ caritate processit, et est actus perfectissimæ voluntatis et virtutis. Opus vero ejus *exterius* in se consideratum aliquando fuit perfectum de genere actûs, utpote morti se offerre, vel *animam pro ovibus ponere* [3]; aliquando imperfectum, ut a facie persequentium fugere, ut se ipsum abscondere, ut pro amotione calicis exorare. Verumtamen hoc opus, relate ad Christi caritatem et rationem

(1) O. c. T. 9, L. 1, cap. 6, n. 32.— (2) *Apolog. Paup.* cap. 1, n. 10.— (3) JOANN. X, 11, 15.

et causam, quare hoc faciebat, et ad personam suam, efficitur perfectissimum. "

Et quidem ex abundantiâ caritatis Dei, uti vidimus [1], proximo condescendere, opus est perfectissimum. Et quo magis crescit amor Dei, eo magis hæc condescensio fit perfectior. Quare S. Augustinus [2] merito dicere potuit: "Sublimius aliquid fecit Paulus, quam fuerat opus, quod fecerat Christus, nec tamen Paulus sublimius Christo, imo Christus sublimius, quia misericordius."—"Quia ipsa condescensio Christi, ut Seraphicus Doctor notat [3], quâ Christus membris condescendebat infirmis et imperfectis, ex sublimitate procedebat perfectissimæ caritatis."

Sanctus autem Bernardus de hâc veritate edoctus, et de his Christi verbis tractans: *Si fieri potest, transeat a me calix iste*, exclamare potuit [4]: "Agnosco in duce belli pusillanimorum trepidationem, agnosco ægroti vocem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis, considero caritatem, stupeo miserationem, expavesco dignationem... Quid magnum fuerat, Domine Jesu, si accedente horâ propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui *potestatem habebas ponendi animam tuam, et nemo eam tollebat a te* [5]. Aut non longe gloriosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, ut non modo passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret, ut quos vivificabat mors tua, nihilominus et trepidatio robustos, et mæstitia lætos, et tædium alacres, et turbatio quietos faceret, et desolatio consolatos?" Religiosi igitur Franciscani, quando ex caritate Dei, ut Seraphicus Pater præscribit, ad proximum condescendunt, licet minus perfecte variis vitæ contemplativæ operibus insistant, opus tamen peragunt perfectissimum.

1012. — C) ***De bonitate mediorum ex fructibus.***

Si ex fructu arbor cognoscitur, quis de bonitate arboris

(1) Cfr. n. 400. — (2) Super Ps. 103, Serm. 3 n. 11, apud S. Bonav. l. c. P. L. t. 37, col. 1368.— (3) L. c.— (4) Sermo I. *de S. Andrea*, n. 5 seq. P. L. t. 183. col. 506 seq. — (5) JOAN. X, 18.

franciscanæ dubitare possit? Historiâ enim teste, Ordo Minoriticus per media quibus utitur *a)* Ecclesiæ Christi permulta contulit beneficia et *b)* suos alumnos, iisdem rite utentibus, ad apicem perduxit perfectionis et sanctitatis.

1013.— *a)* ORDO FRANCISCANUS PER MEDIA QUIBUS UTITUR PERMULTA ECCLESIÆ CONTULIT BENEFICIA.

Sicut Ecclesia quæ, uti loquitur Pius X [1], "per amplum historiæ suæ cursum semper et ubique clare ostendit sibi inesse miram virtutem accommodationis mutabilibus consociationis civilis adjunctis, ita ut, salvis semper integritate atque immutabilitate fidei et morum, salvisque pariter suis juribus, facile cedat ac se accommodet circa ea, quæ sunt contingentia ac fortuita temporum vicibus, novisque societatis necessitatibus," ita Ordo Franciscanus. S. Pater enim tali perfectissimo modo suam ordinavit regulam ut, salvis fine et mediis essentialibus, se facile accommodet "secundum loca et tempora," omnibus Ecclesiæ necessitatibus. Hoc probat

1014.— 1° *Eorum zelus ad extensionem Ecclesiæ.*— Fratres Minores extensioni Regni Christi hic in terris, multiplici quidem modo, adlaboraverunt. Nam multi Fratres Minores facti sunt legati et commissarii Sedis Apostolicæ. Sic e Franciscanis prodierunt multi inquisitores, nuntii, et dignitarii ecclesiastici. Ad nostra usque tempora ex Ordinis gremio sumpti sunt plus quam 2500 episcopi, archiepiscopi vel patriarchæ, circiter 90 cardinales, et 5 Romani Pontifices. (Nicolaus IV, Alexander V, Sixtus IV, Sixtus V et Clemens XIV) [2].

1015.— 2° *Eorum studia et scientia.*— Sub respectu scientifico, in medio ævo Franciscani omnes alios Ordines Religiosos

(1) Litt. Encycl. ad Episcop. Italiæ, 11 Junii 1905.

(2) Cfr. Manuale Historiæ Ordinis Fratrum Minorum a P. Dre Heriberto Holzapfel O. F. M. latine redditum a P. Gallo Haselbeck. Friburgi-Brisgoviæ 1909. cap. IV, § 42, Minoritæ in immediatis Apostolicæ Sedis servitiis p. 186, seq.

antecedebant; sic, si deleas solum S. Thomam Aquinatem, scientia Fratrum Minorum longe celebrior erat in universitatibus sæculi XIII quam etiam Prædicatorum [1].

1016. — 3° *Prædicatio verbi Dei.* — Fratres innumeri et fere omnes prædicationi verbi Dei vacaverunt, præsertim coram plebe. Præter haud paucos prædicatores primæ notæ, ut fuerunt Sanctus Bonaventura, Bertholdus Ratisbonensis, Conradus a Saxonia, Hugo de Digna etc., occurrit hic turba innumera, quorum solus Deus nomina cognoscit, Qui forte non multum famæ sibi acquisierunt nec cupiverunt, sed quorum ministerium humile et anonymum, magnos tamen fecit fructus pœnitentiæ, plus aliquando quam virorum magni nominis [2].

Capuccini ab initio suæ institutionis strenue ministerio verbi et operibus caritatis eluxerunt, et ministerio prædicationis maximo cum fructu incubuerunt.

Inter Apostolos populares eminent præsertim S. Joseph a Leonissa et B. Didacus Josephus a Gadibus.

Etiam magnates hujus sæculi honori duxerunt verbum Domini audire ex ore pauperum et humilium, adeo ut Benedictus Papa XIV, per bullam "Inclytum" die 2 Martii 1743,

(1) Sic P. Van Ortroy S. J. apud Anal. Bollandiania T. XXVIII, p. 131. Sic in scientiis eminent præsertim Alexander Halensis († 1245), S. Bonaventura († 1274), Joannes Duns Scotus, propugnator Immaculatæ Conceptionis († 1308), Guilelmus Occam († 1347), Rogerius Baco († 1294) qui etiam scientiâ profanâ eminet, etc.;— in S. Scripturâ, Nicolaus Lyranus († 1340),— in historiâ, Thomas a Celano, Salembene et alii plures;— in arte poëticâ, Jacopone a Todi († 1306) et alii permulti quos longius esset singillatim indicare.

Capuccini etiam studiis scientificis eluxerunt et multos viros præclaros produxerunt. Sic inter Theologos Ordinis eminent Carolus Josephus Tricassinus († 1681), Thomas a Charmes, († 1765), Gabriel a Varceno († 1893), Albertus Knoll a Bulsano et alii.— In exegesi P. Bernardinus a Piconio (Picquigny) († 1709);— inter scriptores asceticos vero celebres sunt Ambrosius a Lombez († 1778), Martinus a Cochem († 1712) et alii multi ad nostra usque tempora.

(2) Cfr Holzapfel o. c. cap. IV, § 43, 44.

ordinaverit, deinceps perpetuis futuris temporibus officium Concionatoris Apostolici in Palatio Apostolico, uni ex Fratribus nostri Capuccinorum Ordinis committi, concedi et assignari debere.

1017.— 4° *Eorum munus sociale* [1].— Non tantum Fratres Minores solliciti erant de populorum vitâ morali, sed etiam de materiali vitâ et de bono sociali bene meriti sunt. Non tantum ægrotos et pestilentiâ infectos curaverunt, sed etiam ut pauperibus solatio essent, fundaverunt et propagaverunt sic dictos "montes pietatis" (Beatus Barnabas Interamnensis, B. Bernardinus Feltriensis), ut pauperes fideles ab exaggerationibus usurariis liberarent.

Ubique propugnatores exstiterunt pauperum et debilium hujus sæculi, et in societate nostrâ occidentali principia sanæ democratiæ vere Christianæ inculcaverunt.

Fratres *Capuccini* in particulari susceperunt curam infirmorum, præsertim lue contagiosâ infectorum.

Sub respectu sociali præsertim nomen illustre adepti sunt P. Theodosius Florentini († 1865), benefactor Helvetiæ, et P. Theobaldus Matthew († 1856), apostolus temperantiæ.

Etiam sub respectu politico-religioso multi quam maximum influxum habuerunt; sic inter alios S. Laurentius a Brundusio, Ven. Marcus ab Aviano et Joseph a Tremblay.

1018.— 5° *Missiones Fratrum Minorum.* — Tandem, sub alio respectu, Franciscani Ecclesiam Dei propagaverunt in dissitis etiam regionibus. Missio enim ad infideles vocatio est Minorum, et, historiâ testante, munus illud fideliter impleverunt in eoque permulti martyrii coronam collegerunt. Tanta fuit multitudo Minorum inter infideles ubique laborantium, ut etiam de eis dici possit: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum.* [2] Jam ab Ordinis initio, nulla regio fuit hominibus pervia, quam filii B. Francisci evangelizando non occuparunt. Hoc factum

(1) Cfr. Holzapfel o. c. cap. IV. § 46.— (2) Ps. XVIII, 5.

ex publicâ noscitur historiâ, et simul ex documentis Pontificum Gregorii IX, Alexandri IV, et Clementis IV. Sic anno 1258 scribebat Alexander his verbis [1]: "Alexander: Dilectis Filiis Fratribus de Ordine Minorum in terris Saracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Æthiopum, Syrorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zichorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelinorum, Tartarorum, Hungarorum, Majoris Hungariæ, Christianorum captivorum apud Turcas, aliorumque infidelium nationum Orientis, seu quarumcumque partium proficiscentibus, etc."

En ergo jam 34 an. post obitum S. P. Francisci, Ordinem Seraphicum, totam Europam, totam fere Asiam septentrionalemque Africam in Christo amplectentem errantesque ad unicum Christi ovile reducere conantem.

In Europâ, Bulgari labe hæreseos infecti (1366) operâ Fratrum Minorum conversi sunt. Similiter Græci in Concilio Lugdunensi a Franciscanis ad unionem Ecclesiæ Romanæ sunt reducti.

Omnium primi etiam Fratres Minores coluerunt insulas Canarias; et ex Hungaris paganis duodecim millia convertit S. Joannes Capistranus. In Africâ, apud Tunetanos et Marochianos Franciscanæ Missiones ab initio floruerunt.

In Asiâ, Franciscani jam fere VII sæc. terram sanctam seu Palestinam inhabitant, et sanctum Domini nostri Sepulcrum aliaque loca sacra custodiunt. Ad Tartaros omnium primi missi sunt ab Innocentio IV (1245) et innumeros converterunt, dum interim in Indiis Orientalibus apud insulas Ceylanam et Philippinas, apud Thanam, Calicutum et Cochinum, multa millia paganorum regesque complures convertebantur, operâ Minorum. Quod vero ad Indiam orientalem pertinet, Fratres nostri fuerunt primi qui huic labori operam dederunt; quanto autem cum fructu, colligi

(1) WADDING. t. 2. ad ann. 1258, p. 169.

potest ex eo quod brevi tempore plures vicariatus ibidem erexerunt. Hæc quidem gloriosa sunt; sed tamen nihil gloriosius quam totius Novi Orbis conversio, quod opus omnes historici testantur inchoatum fuisse a Fratribus Minoribus. Ex eis F. Joannes Perezius ex Ordine Minorum, socius et amicus Christophori Columbi, primus Evangelium intulit in Americam, ubi primam ecclesiam ædificavit (1493); alius Frater Minor fuit primus Episcopus in Americâ. Sanctus Franciscus Solano fuit Apostolus Peruviæ, et mox Fratres Minores totum novum mundum perlustrarunt. [1] In Missionibus vero apud infideles, Capuccini multos fructus salutis Christo pepererunt. Sic in Europâ multæ regiones Galliæ et Germaniæ suam fidem Catholicam servaverunt vel amissam iterum adeptæ sunt operâ Capuccinorum, in quâ Missione martyrio coronatus est Fidelis a Sigmaringa.

In Asiâ eminent Missiones Indiarum, in quibus bonum certamen certavit Illustr. D^nus^ Hartmann, Ordinis nostri decus.

In Africâ, Capuccini incoluerunt inter alias regiones Abyssiniam, ubi martyrium subierunt B. B. Agathangelus et Cassianus, et regionem Gallas dictam, ubi strenue laboravit Eminentissimus Cardinalis noster Massaya († 1889).

In Guineâ et etiam in Congo, Franciscani bene meriti sunt ubi usque ad primam partem sæculi XIX Fratres Capuccini cum magno lucro animarum Christum prædicarunt. Unus ex eis, P. Stephanus Zambelliti Ravennati, Capuccinus ferventiori spiritu præditus, et Missionarii munere in Congo perfunctus, adeo sermone et opere potens fuit ut ad Christum circiter 13.000 idololatras converteret.

In Americâ Septentrionali et Meridionali fundaverunt etiam florentissimas Missiones hodie adhuc Ordinis nostri decus et gloriam.

Hi sunt selecti quidam apostolici labores ex innumeris aliis, quos Ordo S. Francisci, spiritu vere Seraphico accen-

(1) HOLZAPFEL. o. c. c. IV. § 48 seq. p. 215-263; § 98, seq. p. 450 seq.

sus, in Dei gloriam et Ecclesiæ utilitatem protulit sæculis præcedentibus, et usque in hunc diem constanter fideliterque, Deo adjuvante, profert.

De Ordine Seraphico vere dicere potuit Innocentius III, in personâ S. Francisci: "Hic est qui opere et doctrinâ Christi sustentabit Ecclesiam."

Mirum ergo non est, ad nostra usque tempora, in coronatione Summi Pontificis post orationem S. Spiritus et B. M. V. recitari orationem S. Francisci, Ecclesiæ maximi propugnatoris et propagatoris [1].

1019.—*b)* ORDO FRANCISCANUS SUOS ALUMNOS, PER QUIBUS UTITUR MEDIA AD APICEM PERFECTIONIS ET SANCTITATIS PERDUXIT.

Ordo franciscanus semper sanctitate floruit. Nam, ut taceamus de multis præclaris viris quorum causa adhuc tractatur in Curiâ Romanâ, hucusque ex primo Ordine canonizati sunt 52, beatificati autem 92 [2].

En sanctorum et beatorum primi Ordinis Elenchus. Eorum recordari, semper perutile est, Frater: Sunt enim Ordinis nostri decus et tutamen, et viam nobis demonstrant quâ secure ad domum Patris cœlestis perveniamus, ubi eorum societate aliquando fruemur lætantes; et tacite proclamant excellentiam mediorum quæ in Regulâ Seraphicâ præscribuntur.

(1) Franciscani etiam non parvum influxum habuerunt, uti jam vidimus (cfr. n. 199 seq.) in cultum et devotiones populares, nam primi promotores vel saltem propagatores exstiterunt multarum devotionum, v. g. devotíonis erga Nomen Jesu, erga Christum infantem, erga Passionem, erga B. M. V, Immaculate Conceptam, etc.

Ipsis etiam debetur prima institutio vel saltem propagatio festorum SS. Trinitatis, Visitationis B. M. V., S. Joseph; S. Joachim et Annæ. Præterea maximum influxum habuerunt in evolutionem Breviarii Romani etc.

Cfr. Holzapfel o. c. cap. IV, § 45 p. 200 seq.

(2) Ex secundo Ordine canonisatæ 5 et beatificatæ 17. Ex Tertio denique sancti prodierunt 30 et beatificati 51.

ELENCHUS SANCTORUM ET BEATORUM PRIMI ORDINIS.

I. — FRATRES MINORES.

1020. — Ante concilium Constantiense (1414-1418) defuncti et quos æquali jure omnes Congregationes Minoriticæ sibi vindicare possunt [1].

(C. — *Confessor*, D. — *Doctor*, E. — *Episcopus*, M. — *Martyr*.)

1021. — *a)* SANCTI

Franciscus Assisiensis, C. († 1226).
Berardus, M. († 1220).
Petrus, M. († 1220).
Accursius, M. († 1220).
Adjutus, M. († 1220).
Otho, M. († 1220).
Daniel, M. († 1227).
Angelus, M. († 1227).
Samuel, M. († 1227).
Domnus, M. († 1227).
Leo, M. († 1227).
Hugolinus, M. († 1227).
Nicolaus, M. († 1227).
Antonius a Padua, C. († 1231).
Bonaventura, E. D. († 1274).
Benvenutus, E. († 1276).
Ludovicus, E. († 1299).

1022. — *b)* BEATI

Joannes a Perugia, M. († 1231).
Petrus a Sassoferrato, M. († 1231)
Benvenutus a Gubbio, C. († 1232).
Bentivolis de Bonis, C. († 1232).
Peregrinus a Falerone, C. († 1232).
Rizzerius a Mucia, C. († 1236).
Agnellus a Pisa, C. († 1236).
Rogerius a Todi, C. († 1237).
Stephanus a Narbonne, M. († 1242)
Raymundus a Narbonne, M. († 1242)].
Guido a Cortona, C. († 1250).
Andreas a Spello, C. († 1254).
Liberatus a Lauro, C. († 1258).
Ægidius ab Assisi, C. (1262).
Joannes a Pinna, C. († 1271).
Joannes a Parma, C. († 1289).
Conradus ab Ascoli, C. († 1289).
Benvenutus a Recanati, C. († 1289)
Andreas, Conte de Segni, C. († 1302)].
Petrus a Treja, C. († 1304).
Raynerius ab Arezzo, C. († 1304).
Conradus ab Offida, C. († 1306).
Thomas a Tolentino, M. († 1321).
Franciscus a Fabriano, C. († 1322).
Joannes ab Alverna, C. († 1322).
Bartholomæus Pucci, C. († 1330).
Odoricus a Pordenone, C. († 1331).
Gentilis a Matelica, M. († 1340).
Nicolaus Tavileis, M. († 1368).
Sanctes ab Urbino, C († 1390).
Jacobus a Strepa, E. († 1411).

(1) HOLZAPFEL, Tab. XI Sancti et Beati totius Ordinis, p. 636 seq.

II. — FRATRES MINORES UNIONIS LEONINÆ.

(Observantes, Discalceati, Reformati, Recollecti, Alcantarini.)

1023. — *a*) SANCTI

Bernardinus a Siena, C. († 1444).
Petrus Regalatus, C. († 1456).
Joannes a Capistrano, C. († 1456).
Didacus, C. († 1463).
Jacobus de Marchia, C. († 1476).
Petrus de Alcantara, C. († 1562).
Nicolaus, Pick, M. († 1572).
Hieronymus de Weert, M. († 1572).
Theodoricus ab Emden, M. († 1572)].
Nicasius ab Heeze, M. († 1572).
Willehadus a Dania, M. († 1572).
Godefridus a Melveren, M. († 1572)].
Antonius de Weert, M. († 1572).
Antonius ab Hornar, M. († 1572).
Franciscus a Roye, M. († 1572).
Petrus ab Assche, M. († 1572).
Benedictus a Philadelpho, C. († 1589)].
Paschalis Baylon, C. († 1592).
Petrus Baptista, M. († 1597).
Martinus ab Ascensione, M. († 1597)].
Franciscus Blanco, M. († 1597).
Franciscus a S. Michaele, M. († 1597)].
Gundisalvus Garcia, M. († 1597).
Philippus a Jesu, M. († 1597).
Franciscus Solanus, C. († 1610).
Pacificus a S. Severino, C. († 1721).
Joannes Jos. a Cruce, C. († 1734).
Leonardus a Porto Maurizio, C. († 1751)].

1024. — *b*) BEATI

Thomas a Florentia, C. († 1447).
Herculanus a Piagale, C. († 1451).
Matthæus a Girgenti, E. († 1455).
Gabriel Ferretti, C. († 1456).
Archangelus a Calatafimi, C. († 1460)].
Antonius a Stroncone, C. († 1461).
Marcus a Bologna, C. († 1479).
Pacificus a Cerano, C. († 1482).
Simon a Lipnicz, C. († 1482).
Joannes a Dukla, C. († 1484).
Christophorus Mediolanensis, C. († 1485)].
Jacobus Illyricus a Jadera, C. († 1490)].
Petrus a Molliano, C. († 1490).
Bernardinus a Feltre, C. († 1494).
Angelus a Chiavasso, C. († 1495).
Marcus a Montegallo, C. († 1497).
Bernardinus a Fossa, C. († 1503).
Vincentius ab Aquila, C. († 1504).
Timotheus a Montechio, C. († 1504).
Ladislaus a Gielniow, C. († 1505).
Franciscus a Calderola, C. († 1507)].
Ægidius a Lorenzana, C. († 1508).
Joannes Forest, M. († 1538).
Salvator ab Horta, C. († 1567).
Nicolaus Factor, C. († 1583)
Sebastianus ab Apparitio, C. († 1600)].
Andreas Hibernon, C. († 1601).
Julianus a S. Augustino, C. († 1605)].
Petrus ab Ascensione, M. († 1617).
Joannes a S. Martha, M. († 1618).
Apollinaris Franco, M. († 1622).
Richardus a S. Anna, M. († 1622).

Petrus ab Avila, M. († 1622).
Vincentius a S. Josepho, M. († 1622)].
Franciscus a S. Bonaventura, M. († 1622)].
Didacus a S. Clara, M. († 1622).
Franciscus Galves, M. († 1623).
Ludovicus Sotelo, M. († 1624).
Aloysius Sosanda, M. († 1624).
Franciscus a S. Maria, M. († 1627).
Bartholomæus Laurel, M. († 1627).
Antonius a S. Franc., M. († 1627).
Antonius a S. Bonaventura, M. († 1628)].
Dominicus a Nagasaki, M. († 1628)].
Joannes a Prado, M. († 1631).
Hieronymus Torres, M. († 1632).
Gabriel a S. Magdalena, M. († 1632)].
Humilis a Bisignano, C. († 1637).
Carolus a Sezze, C. († 1670).
Bonaventura a Barcelona, C. († 1684)].
Thomas a Core, C. († 1739).
Theophilus a Corte, C. († 1740).
Ægidius M. a S. Josepho, C. († 1812)].
Leopoldus a Gaichi, C. († 1815).
Joannes a Triora, M. († 1816).

III. — FRATRES MINORES CONVENTUALES.

1025. — *a*) SANCTI
Josephus a Cupertino, C. († 1663).

1026. — *b*) BEATI
Bonaventura a Potenza, C. († 1711)].

IV. — FRATRES MINORES CAPUCCINI.

1027. — *a*) SANCTI
Felix a Cantalicio, C. († 1585).
Seraphinus a Montegranaro, C. († 1604)].
Josephus a Leonissa, C, († 1612).
Laurentius a Brindisi, C. († 1619).
Fidelis a Sigmaringen, M. († 1622)].

1028. — *b*) BEATI
Benedictus ab Urbino, C. († 1625).
Agathangelus a Vendôme, M. († 1638)].
Cassianus a Nantes, M. († 1638).
Bernardus a Corleone, C. († 1667),
Bernardus ab Offida, C. († 1694).
Angelus ab Acri, C. († 1739).
Crispinus a Viterbo, C. († 1750).
Felix a Nicosia, C. († 1787).
Didacus a Cadiz, C. († 1801).

1029. — Hi omnes, teste eorum historiâ, modo directo vel indirecto ad duplicem Ordinis scopum totis viribus anhelarunt, mediis in Regulâ Minoriticâ præscriptis: orando nempe et laborando, sed etiam severitatem cultûs et disciplinæ observando.

§ III. — *Ex severitate cultûs et disciplinæ.*

1030. — Ratione finis et mediorum ad finem, non possumus religionum franciscanam ceteris religionibus vitam mixtam ducentibus perfectiorem proclamare, siquidem omnes ad eumdem finem ordinantur et plerumque iisdem vel similibus utuntur mediis. Ex alio tamen capite, Ordo Minoriticus, ceteris religionibus mixtis excellentiâ præstat singulari, nempe ex ejusdem severitate cultûs et disciplinæ.

" Status ille, ait noster Politius [1], qui magis reddit hominem absolutum et liberum a terrenorum omnium amore, et a noxiâ eorum sollicitudine, quæ nimis Dei amori adversantur, et per consequens magis ad inhærendum soli Deo per amorem conducit, et ad proximorum caritatem inducit: convenientiora utique, et magis propriis finibus proportionata habet exercitia, quam ille status, in quo religiosi minus per exercitia ipsa elongantur ab amore et sollicitudine prædictis. Et quo magis per hujusmodi instrumenta a tali terrenorum affectu removentur, ut Deo adhærere, et proximorum utilitati commodius vacare possint : eo perfectiora et suis finibus congruentiora ipsa exercitia, seu instrumenta comprobantur."

Jam vero, caritati Dei et proximi obstat, uti vidimus, triplex concupiscentia : carnis, oculorum et superbiæ vitæ. Ad hæc impedimenta tollenda in omni religione propriedictâ, trium consiliorum præscribitur observatio.

Scito tamen, Frater, præter hæc consilia generalia, unamquamque religionem ad perfectionis impedimenta removenda, sua habere consilia particularia, quæ tamen virtualiter in tribus consiliis generalibus continentur. Sub paupertate enim comprehenduntur omnia consilia, quæ vel ad qualitatem cibi ac vestitûs vilis, vel ad usum necessarium aliarum

(1) Expositio F. Hieronymi a Politio Siculi O. F. M. C. in Regulam S. Patriarchæ S. Francisci. Ed. 3, Coloniæ Agrippinæ, 1615, Prælud. I, n. 11.

rerum, vel ad modum quærendi hæc omnia, mendicando aut laborando, vel ad alterius arbitrium illa recipiendo pertinent. Ad castitatem autem spectant corporis afflictiones, abstinentiæ et similia consilia; imo etiam vigilias et orationes videtur S. Paulus virginitati annexere. Maxime vero sub obedientiâ comprehenduntur omnia pietatis, religionis et caritatis officia: et quidquid ad finem perfectionis in tali statu consequendum conferre potest; et ita obedientiæ consilium omnia consilia unicuique statui opportuna, in quâdam animi præparatione, complectitur.

At, hæc consilia particularia, quæ in quolibet Ordine religioso ad concupiscentiam reprimendam inculcantur, in Ordine Seraphico multo majoris momenti sunt. In plerisque enim religiosis institutis Regulæ non habent præcepta proprie talia, sed Regula Seraphica graves imponit obligationes. [1] Ita fit, Frater, ut in nullâ religione tam severa inveniatur observatio trium consiliorum evangelicorum sicut in religione franciscanâ. Et revera:

1031. — 1° *Quoad paupertatem.* Hæc Fratrum Minorum est altissima, et tanta quidem, ut nihil, non tantum in particulari, sed etiam in communi possidere valeant, [2] ut pecuniæ usus ipsis prohibeatur; imo et aliarum rerum usus, nisi in quantum necessitas postulat [3]. Hanc paupertatem nulla alia Religio attingere videtur.

1032. — 2° *Quoad castitatem.* — In religione franciscanâ "castitatis votum in tanto perfectionis gradu emittitur, ut non solum internam et externam impudicitiam, et quodvis ejus periculum sub gravi peccato vi regulæ vitare teneatur quisquis hanc religionem professus est, verum insuper omnem etsi non malam, sed indifferentem, vel etiam de se bonam, suspectam tamen mulierum conversationem. [4]"

(1) Cfr. Clemens V, Const. *Exivi*, art. 1 n. 2. — (2) Regul. c. IV; VI. cfr. Concil. Trident. Sess. XXV cap. 3 "*De Regularibus et Monialibus.*" — (3) Const. *Exiit.* 3 *De verborum significatione* in 6. — (4) Reg. cap. XI. P. PIATUS, o. c. l. c. q. 34.

1033. — 3° *Quoad obedientiam.* — " Firmiter præcipio eis, ait S. Regula (cap. X), ut obediant suis ministris in omnibus quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ suæ et Regulæ nostræ." " Quare Minorum obedientia et universalior ceteris videtur, docet P. Piatus [1], et per consequens ceteris altior. "

Hanc severitatem cultûs et disciplinæ Fratres Minores Capuccini hucusque sedulo conservarunt, ut clare declaratur a S. S. Pontificibus Leone XIII et Pio X. In suis litteris apostolicis quibus eorum constitutiones approbantur et confirmantur, Pius X " *Vicarium Pastoris* " sic loquitur: " Confecto igitur quod dilectis filiis mandavimus negotio [2], Nos et gaudemus, Nobis et præclaro Capulatorum Ordini gratulamur vehementer; præsertim quia hoc opere videmus opportune cautum, ut Assisiensis Patriarchæ spiritum Sodales integrum custodiant, maximeque ad *rigidam innocentiam, altas magnificasque virtutes quibus ille ad miraculum eluxerat* [3] animose ac severe imitandas excitentur; quæ quidem hujus Franciscani instituti propria quædam est et peculiaris laus."

Singulari Franciscanæ regulæ perfectione inspectâ, mirum igitur non est, Frater, Ecclesiam Christi modo solemni Regulam franciscanam suâ supremâ et infallibili auctoritate approbasse et exaltasse.

§ IV. — *De approbatione Regulæ franciscanæ.*

1034. — Ad hanc questionem illustrandam maxime juvabit aliquas dare notitias historicas.

In initio suæ conversionis, sanctus Franciscus " quasi heremiticum ferens habitum, accinctus corrigiâ et baculum manu gestans, calceatis pedibus incedebat.

---

(1) Ibid. — (2) S. S. Pontifex hic de revisione constitutionum F. F. Min. Capucc. loquitur. — (3) Leo XIII, Const. " *Felicitate quadam.* "

Sed cum die quâdam evangelium, qualiter Dominus miserit discipulos suos ad prædicandum, in eâdem ecclesiâ legeretur, et sanctus Dei assistens ibidem, utcumque intellexisset verba evangelica, celebratis missarum solemniis, a sacerdote sibi exponi evangelium suppliciter postulavit. Qui cum ei cuncta per ordinem enarrasset, audiens sanctus Franciscus Christi discipulos non debere aurum, sive argentum seu pecuniam possidere, non peram, non sacculum, non panem, non virgam in viâ portare, non calceamenta, non duas tunicas habere, sed regnum Dei et pœnitentiam prædicare, continuo exultans in spiritu Dei: Hoc est, inquit, quod volo, hoc est quod quæro, hoc totis medullis cordis facere concupisco. Festinat proinde pater sanctus, superabundans gaudio, ad impletionem salutaris auditûs, nec moram patitur aliquam præterire quin operari devotus incipiat quod audivit. Solvit protinus calceamenta de pedibus, baculum deponit e manibus, et tunicâ unâ contentus, pro corrigiâ funiculum immutavit [1]."

Innotescente porro apud multos viri Dei famâ, cœperunt ipsius exemplo plures ad pœnitentiam inflammari, eique, rejectis omnibus, habitu vitâque conjungi. Proinde Sanctus Franciscus sibi et ipsis scripsit simplicibus verbis vitæ aliquam regulam, in quâ Sancti Evangelii observantiam pro fundamento indissolubili collocavit. Desiderans autem per summum Pontificem approbari quod scripserat, decrevit cum suis discipulis ipsum adire [2].

---

(1) CELANO, I, cap. 9. p. 24, seq.—(2) En juxta traditionem (cfr. De conformitate vitæ B. Francisci ad vitam Domini Jesu, auctore Fr. Bartholomæo de Pisa, Fruct. VIII, Pars secunda. Analect. Francis. t. IV p. 177) nomina priorum duodecim S. Francisci sociorum: 1 Bernardus de Quintavalle, 2. Petrus Cathanii, 3. Ægidius, 4. Sabatinus, 5. Moricus, 6. Joannes de Capella, 7. Philippus Longus, 8. Joannes de S. Constantio, 9. Barbarus, 10. Bernardus de Viridante, 11. Angelus Tancredi, 12. Silvester.

1035.— 1° Approbatio oralis Regulæ.

" Præerat tunc temporis Ecclesiæ Dei dominus Innocentius Papa tertius, vir gloriosus, doctrinâ quoque affluentissimus, sermone clarissimus, zelo justitiæ fervens in iis quæ Christianæ fidei cultûs causa poscebat. Hic cum virorum Dei votum agnovisset, discretione præviâ, petitioni eorum assensum præbuit et effectu prosequente complevit, atque de plurimis exhortans et monens eos, benedixit Sancto Francisco et fratribus ejus, dixitque eis: " Ite cum Domino, fratres, et prout Dominus vobis inspirare dignabitur, omnibus pœnitentiam prædicate. Cum enim omnipotens Dominus Vos numero multiplicabit et gratiâ, ad me cum gaudio referetis, et ego vobis his plura concedam, et securius majora committam [1]. "

" His concessis, ait P. Holzapfel [2], familia franciscana juridice erat constituta anno 1209, die, ut antiqua fert traditio, 16 Aprilis. "

Nec omittendum quod prædictus Pontifex omnibus fratribus tonsuram curaverit fieri, ut verbum Dei libere prædicarent, ipsosque ad ordines minores, Franciscum vero ad sacrum Diaconatum promoverit. Sacerdotium vero, quamvis Pontifex et cardinales id peterent, suscipere humilis vir constanter recusavit.

Ipse vero Summus Pontifex fuerat divinitus monitus ut Seraphicam Regulam approbaret. Nam Innocentius " viderat in somnis Lateranensem basilicam fore proximam jam ruinæ, quam quidem religiosus, homo modicus et despectus, proprio dorso submisso ne caderet sustentabat. " Vere, inquit, hic ille est qui opere ac doctrinâ Christi sustentabit Ecclesiam. Inde dominus ille petitione ejus tam facile se inclinat: hinc Dei devotione repletus Christi famulum speciali semper dilexit amore. Proinde postulata cito concessit, et his plura adhuc devotus concedere repromisit [3].

(1) Celano, I, c. 13, p. 35.— (2) O. c. f. 5.— (3) Celano. II, cap. 13, p. 35.

Hæc regula (regula prima, regula non bullata) sub formâ primitivâ hodie disperdita est ; sed decursu temporis plura addita fuere, ita ut redactio hodie servata, 23 constet capitibus, (inde a capitulo generali 30 Maii 1221).

1036.— 2° APPROBATIO CANONICA REGULÆ ACTUALIS.

Anno 1223, regula Ordini fuit immutata et abreviata (Regula 2ª bullata), sub quâ formâ hodie adhuc in usu est.

Honorius III hanc regulam in duodecim capitibus redactam. die 29 Novembris anni 1223 solemniter confirmavit, inserendo textum integrum regulæ in suâ bullâ "*Solet annuere*[1]."

Dein duo potissimum Romani Pontifices: Nicolaus III [2], et Clemens V [3], Regulam ipsam interpretaverunt, ita ut eorumdem declaratio ut lex fundamentalis hucusque in Ordine habeatur.

1037.— CONCLUSIO.— His de excellentiâ Ordinis Franciscani dictis, cum verbis Nicolai III [4], concludere possumus: "Hæc est Minorum Fratrum mitis et docilis in paupertate ac humilitate per almum Christi confessorem Franciscum radicata religio: qui ex illo vero semine germinans, germen illud per Regulam sparsit in filios, quos sibi et Deo per suum ministerium in observantiâ Evangelii generavit. Isti sunt filii, qui docente Jacobo, verbum æternum Dei filium, insitum humanæ naturæ in horto virginalis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine susceperunt. Hi sunt illius sanctæ Regulæ professores, quæ Evangelico fundatur eloquio, vitæ Christi roboratur exemplo, fundatorum militantis Ecclesiæ Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur."

Quapropter Seraphicus Pater suos dilectos filios alloquens, hos merito sermones habere potuit [5]. "Fratres mei et filii

(1) Authenticum diploma servatur Assisii in sacrario F. F. Minorum Conventualium.— (2) Bulla "*Exiit qui seminat,*" 15 Aug. 1278: Textus originales p. 181.— (3) Constit. et decret. *Exivi de paradiso,* 6 Maii 1312. Textus orig. p. 229.— (4) *Exiit,* n. 2.— (5) Laudes Regulæ. Textus origin. p. 271.

carissimi, præclare nobiscum actum est in concessione hujus Regulæ. Hæc enim, quæ nobis proponitur, Liber est vitæ, spes salutis, arrha gloriæ, medulla Evangelii, via Crucis, status perfectionis, clavis paradisi, pactum æterni fœderis. Nemo vestrum est, qui ignoret quantum emolumenti conferat nobis sacra Religio, cum colluctator et adversarius noster ad omnes dolos, vel cogitandos, vel explicandos mirus sit artifex, atque omnia, quæ nocere possunt, pro laqueis habeat. Unde quamplures, nisi Religionis beneficio muniti essent, in summum discrimen adduxisset. Hanc ergo vestram Regulam scitote omnes, et in allevatione tædii, et memoriâ præstiti juramenti, cum interiori homine de eâ confabulamini; cum intentione eam adimplendi, semper præ oculis portate; immo et cum ipsâ debetis mori."

CAPUT II.

DE CONDITIONIBUS AD STATUM FRANCISCANUM PROFITENDUM REQUISITIS.

1038.— Jam antea declaravimus, quid proprie, jure divino, ad statum religiosum requiratur atque sufficiat [1]. Sed cum omnes vivendi normæ ad salutem ordinatæ, Ecclesiæ subjaceant magisterio atque imperio [2], hæc in præsenti non sufficiunt.

Licet enim Ecclesia nullum statum a Christo præceptum vel consiliatum *suo magisterio* reprobare possit, suo tamen *imperio* potest ac debet omne vitæ genus Christi auctoritate commendatum corrigere, si quod vitii eum inficere vel corrumpere videtur. Ei enim incumbit jus et obligatio vigilandi ne quid spurii in statu perfectionis introducatur. Ita " potest ob rationes optimas excludere *practice* aliquem vivendi mo-

(1) Cfr. n. 915.— (2) Cfr. n. 993.

dum, quin eum *doctrinaliter* rejiciat; sic nunc rejicit formam anachoreticam, et obligat ad cœnobiticam quin priorem modum magisterio suo unquam reprobaverit." [1]

Si status perfectionis in praxim deducitur, duplici diverso modo Ecclesia intervenire potest: *negative et tacite*, vel *formaliter*.

Negative et tacite, quando suo imperio non intervenit, et non interveniendo suo magisterio approbat quid agatur.

Formaliter, quando *suo magisterio* declarat hanc vivendi normam esse viam ad perfectionem a Christo consiliatam, et suo *imperio* "potestatem facit ut hæc forma vivendi publice usurpetur, eique ut plurimum tanquam testimonium favoris sui privilegia adjicit et effectus juridicos quos status producat, determinat." [2]

Initio, Ecclesia quoad praxim statûs religiosi tacite et negative se habebat, sed dein, ad varia vitia quæ in hâc vivendi normâ irrepserunt tollenda, formaliter intervenit.

Ita factum est, Frater, ut hodie ad statum religiosum, stricte talem, in Ecclesiâ habendum, præter ea quæ de jure sunt divino, adhuc sequentia requiruntur: *Votorum solemnitas, communis vita, professio concepta verbis, traditio formalis et diserta, Ecclesiæ approbatio.* Ita ut proprie, atque *inspecto jure ecclesiastico hodie vigente*, status religiosus definiri possit: "Fidelium ad christianæ caritatis perfectionem tendentium, editis perpetuæ paupertatis, castitatis et obedientiæ votis, stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesiâ approbatus." [3]

Hujus generis status est Ordo Franciscanus, de quo inquirendum venit quid proprie ad eum profitendum requiratur.

Conditiones omnes ad religionem minoriticam requisitæ, ad has tres sequentes reduci possunt, nempe 1) ad candidati vocationem et acceptationem ad Ordinem 2) ad ejusdem probationem atque 3) professionem.

(1) P. STEIGER, o. c. p. 29.— (2) P. STEIGER. l. c.— (1) P. PIAT, o. c. t. 1. q. 1.

Art. I.— De candidati vocatione, et ad Ordinem acceptatione.

1039.— Vocatio ad aliquem statum vel ordinem in Ecclesiâ Christi, est divina invitatio ad hunc statum amplectendum vel ordinem suscipiendum. Duplex autem distinguitur vocatio: una externa, altera vero interna.

Externa pertinet ad forum externum et est legitima candidati assumptio ad statum religiosum vel ad ordinem clericalem.

Interna spectat ad forum internum, et est divina invitatio ad sequenda consilia evangelica, vel ad ordinem sacerdotalem suscipiendum.

Cum in statu Franciscano plurimi simul sint religiosi et clerici, de utrâque vocatione agemus: 1. De vocatione Franciscanâ, et dein paucis verbis de 2. vocatione clericali seu sacerdotali.

§ 1.— *De vocatione Franciscanâ.*

1040. — Vocationis Franciscanæ explanatio necessario postulat ut dicamus A) de vocatione religiosâ internâ in genere, et dein B) de vocatione externâ seu de acceptatione ad Ordinem in specie.

1.— De vocatione religiosâ internâ in genere.

1041.— Vocationis religiosæ adæquata notio triplicem necessario importat considerationem: Dei vocantis scilicet, hominis vocati et termini ad quem vocatur.

1042.— A) **Consideratio quoad Deum vocantem.**— Hic duo sunt attendenda: Dei invitatio et gratia vocationis. Nemo enim se a Deo ad statum perfectionis amplectendum vocatum proclamare potest nisi *a)* ipse Deus ei suum beneplacitum ad talem statum adeundum, manifestavit, eique *b)* si-

mul pollicitus est de auxilio gratiæ præstando ad talem propositum exsequendum.

1043. — 1° ***Dei vocatio.*** — Deus hominibus suum beneplacitum de statu perfectionis amplectendo variis modis manifestare potest atque suadere, et *ratione modi quo manifestatur*, et *vi quâ suadetur*, vocatio est *generalis* vel *specialis* [1], et ratione *gradûs quo habetur*, est vel *proxima* vel *remota*.

a) Vocatio generalis illa est, quâ Deus, in abstracto, modo generali Ecclesiæ membra invitat ad sequenda, ultra præcepta, etiam consilia evangelica. Hæc Dei invitatio Ecclesiæ membris manifestatur vel lectione Evangelii de doctrinâ consiliorum, vel auditione verbi Dei de consiliis tractantis.

b) Vocatio specialis illa est quâ Deus, in concreto, per locutionem singularem, nempe ad unum, ad statum perfectionis invitat. Ita Dominus oretenus singulos ad suam sequelam invitavit apostolos; nunc autem, plures fideles locutione interiori.

Jam vero, in ordine supernaturali, triplici diverso modo Deus, locutione et motione interiori, homini suum beneplacitum manifestat atque ei de consiliis sequendis suadere potest: per lumen rationis et fidei, vel ultra humanum modum per dona Spiritûs Sancti, vel demum per dona gratis data; et juxta hos diversos modos invenitur *vocatio ordinaria, extraordinaria* seu *proprie specialis* et *miraculosa*.

1) VOCATIONEM ORDINARIAM vocamus illam, quâ licet Deus supernaturaliter hominem instruat atque de consiliis sequendis suadeat, homo tamen magis active se gerit. Gratia enim hominem tunc ita adjuvat ut Deus quasi sese accommodet ejusdem dispositionibus, ita ut vocatio pedetentim quasi enascatur et cum ætate crescat et formetur, et quasi sponte suâ, datis etiam minoris momenti occasionibus, manifestetur et efflorescat. Hæc Dei invitatio ordinaria adesse censetur quando homo, externe de doctrinâ Christi quoad

(1) Cfr. P. Vermeersch o. c. t. I, n. 124.

statum perfectionis, seu de ejusdem generali invitatione ad consilia evangelica sequenda, edoctus, et omnibus perpensis adjunctis, judicat viam consiliorum sibi esse meliorem et præferendam, nihilque ex suâ parte ad tale propositum exsequendum obstare.

1044.—2) VOCATIO EXTRAORDINARIA SEU PROPRIE SPECIALIS illa est in quâ homo magis passive se habet: Deus enim tunc illustratione peculiari hominem de suo beneplacito instruit, et ante omnem deliberationem, instinctu Spiritûs Sancti ad statum religiosum impellit. In vocatione igitur speciali, insolitis de causis, quasi subito et inopinate declaratur et tam lucide illustratur intellectus ut nullum habeatur dubium de divinâ origine vocationis, et tam roboratur voluntas ut omnibus necessariis auxiliis instructa sit ad vocationem exsequendam. Tali modo vocati habentur v. g. juvenes ætate maturi, qui universitates et majora gymnasia frequentantes, et sat dissolutam vitam agentes, subito mundo valedixerunt, quod v. g. non raro evenit post conciones S. Laurentii a Brundusio [1].

Hæc vocatio adesse demonstratur quando ante omnem humanam consultationem, per illustrationem extraordinariam intellectûs, voluntas perseveranter ad vitam religiosam amplectendam impellitur.

1045.—3) VOCATIO MIRACULOSA illa est in quâ Deus per donum gratis datum hominem de suo beneplacito instruit atque suadet, uti legimus de Seraphico Patre, atque de aliquibus aliis fundatoribus Ordinum religiosorum.

1046.—*c) Vocatio proxima* dicitur quando homo de beneplacito Dei certior fit, sentitque sibi speciatim bonum utile et aliquando necessarium per viam consiliorum de facto incedere. Qui proximâ igitur vocatione afficitur, simul omnia necessaria possidet ad suum exsequendum propositum.

(1) Tutamentum Seraphicum. Analecta Ord. Cap. t. II. p. 180.

1047. — *d) Vocatio remota* habetur quando hæc Dei significatio homini de facto deest, sed ei adfuisset si obstacula voluntaria eam non impedivissent, vel adhuc futura est si homo gratiæ Dei, præsertim orando et impedimenta e medio tollendo, obtemperat.

1048.—2° ***Gratia vocationis.***—Electio statûs perfectionis actus est salutaris, ad quem igitur gratia actualis necessarie requiritur. Non sufficit ergo ut homo modo mere naturali doctrinam Christi de consiliis evangelicis sequendis prædicare audiat aut in evangelio legat, atque vi naturalis voluntatis tantum ad ea observanda sese determinet; oportet adhuc ut homo a Spiritu Sancto simul de doctrinâ consiliorum evangelicorum illuminetur et ad ea sequenda inspiretur. Aliis verbis, indiget gratiâ vocationis. Suppositâ divinâ invitatione, eo ipso, hæc gratia vocationis necessario habetur et proxime vocato physica aptitudo et moralis facultas inest Dei suasioni obtemperandi.

1049. — B) **Ex parte hominis vocati** seu ad vocationem in concreto habendam præter Dei invitationem atque gratiam vocationis, requiritur libera hominis cooperatio. Gratia enim nostrum liberum arbitrium minime lædit, oportet igitur ut homo libere influxui gratiæ consentiat.

1050.—C) **Ex parte termini** variæ etiam attendendæ sunt considerationes: invenitur enim status perfectionis interior coram Deo, et exterior coram Deo et Ecclesiâ, et hic posterior sub variis formis hodie in Ecclesiâ invenitur.

His prænotatis, et auctoritate S. Scripturæ, S. Ecclesiæ [1] S. S. Patrum et eximiorum theologorum innixi, sequentes affirmare possumus propositiones.

1. — Deus, in abstracto, modo generali, omnes fideles, ratione capaces, ad statum perfectionis invitat.

(1) Codex Juris. Can. 538: "In religione admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo detineatur impedimento rectaque intentione moveatur, et ad religionis onera sit idoneus."

2. — Deus in concreto non omnes invitat, licet tamen ad consilia evangelica sequenda vocatio Dei ordinaria sufficiat, et de ejusdem existentiâ facili modo dijudicare possimus. Unde

3. — Ad vocationem stabiliendam necessario requiritur deliberatio, et 4. — Omnes sedulo exhortandi sunt ad vocationem exsequendam.

Propositio I.— *Deus, in abstracto, modo generali, omnes fideles, ratione capaces, ad statum perfectionis invitat.*

1051.— Varii inveniuntur auctores, qui Christi et Apostoli Pauli verba allegant et stabilire nituntur vocationem specialem ad statum perfectionis esse necessariam. Unde ad nostram assertionem probandam duplici procedemus modo: negativo nempe et affirmativo.

1052.— 1° **Probatio negativa.**— Nullo argumento ex Scripturâ sacrâ sumpto arguere possumus Deum unicuique hominum, ante usum liberi arbitrii assignare statum tali modo amplectendum, ut alterum eligens, divinæ providentiæ gubernationi resistat et hanc specialem Domini invitationem declinans quasi reprobationem incurrat.

Etenim omnia Scripturæ testimonia quæ ad necessitatem vocationis specialis probandam allegantur, sunt potissimum sequentia.

1) Christus ad sui imitationem paucissimos vocavit.

2) Consilia evangelica hominibus proponens ipse Dominus addidit: [1] *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est... Qui potest capere capiat.*

3) Et statum perfectionis consulens illico subdit [2]: *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum.* Non

(1) MATTH. XIX, 11, 12.— (2) LUC. XIV, 28.

omnes igitur habent sumptus necessarios ad turrim ædificii spiritualis ædificandum.

4) Christus discipulis viam perfectionis sequentibus dixit: [1] *Non vos me elegistis; sed ego elegi vos.*

5) Nec aliter sensit Apostolus Paulus qui hæc habet verba [2]: *Volo enim omnes vos esse sicut meipsum; sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic...* [3] *Unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet,* et

6) Alibi [4]: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.*

Sed hæc Christi et Apostoli verba minime probant vocationem stricte specialem ad statum perfectionis amplectendum esse requisitam.

Etenim 1) *Christus paucos ad sui imitationem invitavit* vocatione speciali et sensibili; expressisque verbis et quidem ad apostolatum immediatum, optime conceditur, sed inde vocatio generalis non denegatur.

2) *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, qui potest capere, capiat.* Hæc verba exponens, S. Gregorius Nanzianzenus [5] merito dicit: "Cum audis, inquit, *quibus datum est,* adde: datum esse iis qui volunt et assentiuntur." Nam, ait Eximius Doctor Beelen [6], verba ista non hoc significant: Deum hoc donum gratiæ aliis esse largiturum, aliis vero negaturum; minime; omnibus est oblatum et omnibus rite orantibus est obtinendum. [7]

3) *Verba de sumptibus necessariis ad perficiendum* opus ædificii spiritualis non de vocatione ad statum perfectionis, sed de regno Messianico dicta sunt et de firmitate et constantiâ omni homini Christo adhærere desideranti, neces-

(1) JOANN. XV, 16.— (2) I COR. VII, 7.— (3) VII, 17.— (4) HEBR. V, 4.— (5) Orat 37 (alias 31) in Matth. XIX, 11. P. G. t. 36, c. 298.— (6) in h. l. — (7) De zin dier woorden is niet deze: Dat God die genadegave aan sommigen wil geven, aan anderen integendeel niet wil geven; neen, zy is aan allen aangeboden en verkrygbaar voor allen die daarom bidden gelyk het behoort. Cfr. etiam Vermeersch o. c. t. II, suppl. III, p. 20.

sariis, "ne obortâ tentatione a proposito recedat et ignaviæ ignominiam apud omnes incurrat." [1]

4) *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos,* en verba, non de vocatione religiosâ, sed de vocatione ad apostolatum prolata.

5) *Unusquisque proprium donum habet ex Deo.* Hæc Scripturæ verba, sequenti modo, cum S. S. Patribus interpretatur Cornelius a Lapide [2]: "Sensus illius loci: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo,* est quasi diceret: Elige statum quem tu vis, et Deus dabit tibi gratiam competentem et propriam, ut in illo statu decenter et sancte vivas. Ita Ambrosius." Et vero "Hoc est, inquit S. Antistes [3], unusquisque juxta votum suum donum Dei habet, ut si velit, ipsius nutu Dei, possibilitatem consequatur. Ideo non debet quis constringi; ne a licito prohibitus, illicita admittat; sed ipse sibi eligat, quid sequatur." "Et hoc proprie hic intendit Apostolus." [4]

Unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet... Unusquisque in quâ vocatione vocatus est, in eâ permaneat. "Veræ vocationis terminus hoc loco non est nisi fides, merito docet P. Vermeersch [5]: Adjuncta autem in quibus quis ad fidem est vocatus, per quamdam metonymiam dicuntur vocatio. Ita ergo exponenda sunt priora verba, *Unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet:* In quo honesto statu unusquisque erat cum a Deo est *ad fidem vocatus,* ita ambulet: nullâ factâ statûs mutatione; posteriora autem, *Unusquisque in quâ vocatione vocatus est, in eâ permaneat,* hoc significant: "Unusquisque in quibus statûs adjunctis erat quando ad fidem est vocatus, in iis permaneat." Id eruitur ex contextâ oratione."

---

(1) J. KNABENBAUER in h. l.— (2) In 1 Cor. cap. VII, 7, P. PIATUM. o. c. T. I, q. 39. p. 40.— (3) S. Ambrosius Comment. in Epist, 1 ad Corinth. c. VII, 7. P. L. t. 17. col. 229..— (4) CORN. a LAPIDE, l. c.— (5) O. c. t. 2, Suppl. 3 *de vocatione religiosa,* p. 23.

6) Demum: Verba: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*, nihil faciunt ad rem, siquidem Apostolus hoc loco de summo sacerdotio loquitur.

His igitur et similibus S. Scripturæ textibus minime stabilitur necessitas vocationis specialis ad viam consiliorum percurrendam, et jure merito negare possumus Deum, si excipis B. M. Virginem et aliquos Dei sanctos, determinasse quinam per viam mandatorum, qui vero consiliorum ad salutem æternam tenderent:

1053.—2° Probatio positiva.— 1) Christus Dominus et 2) S. Paulus fideles ad statum perfectionis amplectendum exhortantes, verbis utuntur generalibus quæ neminem excludunt. Unde 3) cum S. S. Patribus concludere possumus Deum in abstracto omnes christianos ad viam consiliorum invitare.

1) VERBA CHRISTI.— Priusquam Christi verba, quibus statum perfectionis omnibus fidelibus proponit, præ oculis proferimus, sciendum est, Frater, Dominum consilia evangelica fidelibus suadentem, eadem *sub voto* sequenda suadere, et eo ipso eos invitare ad statum perfectionis amplectendum [1]. S. Bernardinus Senensis [2], de sacrâ religione agens, inter alia hæc habet: " Tu, qui vere et pure notitiam veritatis quæris, fideliter disce, quod ubi Christus consulit, et commendat assumptionem evangelicorum consiliorum propter perfectionis amorem, semper intelligit et satis innuit illa assumenda esse sub voto. Nam [3], dans consilium de paupertate ait: *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus; et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me.* Non enim perfecte relinquit omnia, qui sibi retinuit licentiam requirendi illa, quod satis aperte patet. Item in eo [4], tribuens consilium de castitate ait: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum.* Sed mani-

(1) P. PIATUS. N. R. T. t. 8, p. 527 seq.— (2) O. c. t. 2, Serm. 24, arg. 12, p. 222.— (3) MATTH. XIX, 21.— (4) MATTH. XIX, 12.

feste patet, quod non se perfecte castravit, qui sibi retinuit facultatem nubendi. Dans consilium [1] de perfectâ obedientiâ ait: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.* Quis dubitat, quod qui quantum potuit libertati suæ non renuntiaverit, quod perfecte libertatem suam non abnegavit? Nec insuper perfecte sequitur Christum, qui hanc sequelam, seu subjectionem, ac discipulatum voto non est professus. Ideo sicut ex verbo Virginis, quando [2] ait angelo: *Quoniam virum non cognosco,* Augustinus et alii sancti arguunt eam virginitatem vovisse; ita ex verbo illo Petri [3]: *Ecce reliquimus omnia,* accipit Augustinus [4] Apostolos paupertatem vovisse, dicens quod hoc votum potentissime voverant potentes illi. Apostolus autem [5], loquens de consilio virginitatis, quod Christus dedit, manifeste ostendit illud intelligi debere sub voto. Loquens enim de virginibus quæ virginitatem reliquerunt, dicit: *Quod habent damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Si enim sub voto virginitatem non assumpsissent, ex eo quod eam reliquerant, damnationem nullam haberent, nec vere primam fidem irritam fecissent. Fides enim non potest ibi proprie pro alio sumi, nisi pro fideli promissione et sponsione. Insuper Christus non præcepisset apostolis, quando misit eos ad prædicandum, formam vivendi et eundi in paupertate, sicut patet [6], nisi prius Christo voluntatem suam per perfectam obedientiam subjecissent. Ad consilia autem nemo per præceptum adstringitur, nisi prius ipse voverit ea."

Jam vero, audi Dominum consilia fidelibus proponentem. *a) Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo: et veni, sequere me* [7].

Licet Christus verba hæc ad personam singularem direxerit, invitatio tamen ut generalis haberi debet. Nam post-

(1) MATTH. XVI, 24.— (2) LUC. I, 34.— (3) MATTH. XIX, 27.— (4) *De Civitate Dei.* Lib. 17, cap. 4, n. 6, P. L. t. 41, col. 530.—(5) I, TIM. V, 12. —(6) MATTH. VI.— (7) MATTH. XIX, 21.

quam juvenem invitaverat, Salvator dixit: *Omnis qui reliquerit domum... aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit* [1]. Unde de invitatione Christi ad evangelica sequenda consilia, affirmare possumus, eam ad omnes fideles directam esse, et Dominum, hic, sicuti in aliâ circumstantiâ [2], dixisse: *Quod vobis dico, omnibus dico.*

b) De castitate agens, Dominus dicit [3]: *Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat.*

" His verbis, inquit Bellarminus [4], adhortatur Dominus ad continentiam, ut... omnes interpretes docent ", et igitur clare apparet hoc consilium omnibus directum esse. " Nota, ait Cornelius a Lapide [5], hic consilium evangelicum cœlibatûs a Christo promulgatum, et *omnibus* propositum, imo consilium, sed et non præceptum. Hæc enim verba: *qui potest capere, capiat,* sunt hortantis et animantis ad cœlibatum, ait S. Hieronymus et Chrysostomus, ac proinde significant illum a Christo consuli, ideo eumdem esse in nostro arbitrio et potestate, si gratiam Dei invocare, illique strenue cooperari velimus. Nec obstat quod dicit: *qui potest;* hoc significat dumtaxat cœlibatum esse rem arduam, quasi diceret: Qui vult sibi vim inferre, qui vult libidini generose resistere, qui vult ad arduum continentiæ culmen conscendere, ille eamdem amplectatur, *capiat* et capescat... Omnes ergo fideles habent potentiam non proximam, sed remotam ad continendum. "

2) VERBA S. PAULI. — *De virginibus,* ait Apostolus [6], *præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum*

(1) MATTH. XIX, 29. — (2) MARC. XIII, 37. — (3) MATTH. XIX, 12. — (4) *De monachis,* Lib. 2, cap. 31. — (5) Comment. in Matth. XIX, 12. — (6) I, COR. VII, 25, 26.

est homini sic esse. En, Frater, exhortatio S. Pauli ad Corinthios. "At quis, rogo, ait Card. Bellarminus [1], sapiens hortaretur unquam ad id, quod non est in potestate? Num quis unquam hortatus est homines ut prophetæ fiant, aut robusti ex debilibus, proceri ex parvis, formosi ex deformibus?"

3) Testimonia S. S. Patrum.—S. S. Patres invitationem ad viam consiliorum ad omnes esse generaliter directam variis in locis aperte docent.

Origenes in suo commentario Evangelii S. Matthæi [2], ad verba: *qui potest capere capiat* [3], ait "Qui vult capere verbum quod de castitate positum est, petat credens dicenti et accipiet non dubitans de illo quod dictum est: qui petit accipit." Nam "nemo putet, inquit S. Hieronymus [4], sub hoc verbo [5], vel fatum, vel fortunam introduci, quod hi sunt virgines, quibus a Deo datum sit, aut quod quidam ad hoc casus adduxerit: Sed his datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, et quærens inveniet, et pulsanti aperietur." "Regula S. Benedicti omni homini proponitur, docet S. Bernardus [6], imponitur nulli. Prodest, si devote suscipitur et tenetur; non tamen, si non suscipitur, obest."

Ita tenent præter Tertullianum [6], S. Chrysostomus [7], S. Ambrosius [8], S. Augustinus [9], S. Basilius [10], S. Gregorius Nanzianzenus [11], et alii. [12]

---

(1) *De monachis*, Lib. 2, cap. 31.— (2) P. G. t. 13, col. 1251.— (3) Matth. xix, 12.— (4) P. L. t. 26, col. 140, vers. 11.— (5) Matth. xix, 11.— (6) *De præcept. et dispens.* c. 1, P. L. t. 182, col. 862.— (6) *De monogamia* cap. xiv. P. L. t. 2. col. 1000. Tempore tamen quo hoc scripsit, fuit jam hæreticus.— (7) *De Virg.* P. G. t. 48, c. 533, sq.; in Matth. xix, 11. P. G. t. 58, col. 599.— (8) *De virginibus, de viduis, de virginitate*, Exhortatio virginitatis, P. L. t. 16.— (9) *De bono conjugali, de sancta virginitate.* P. L. t. 40 v. g. c. 381.— (10) Epist. 173, P. G. t. 32, c. 647-649.— (11) Orat. 37 (alias 31) in Matth. xix, 11. P. G. t. 36, col. 298.— (12) Cfr. P. Fiatus o. c. t. 1 q. 39, N. R. T. t. 8 p. 531-534.

Concludimus igitur Christum *in abstracto* statum perfectionis omnibus fidelibus commendasse, eosque ad eum amplectendum invitasse.

Propositio II. — *Deus in concreto non omnes invitat, licet tamen ad consilia evangelica sequenda, vocatio Dei ordinaria sufficiat, et de ejusdem existentiâ facili modo dijudicare possimus.*

1054.— Quamvis Christus statum perfectionis ut *secundum se* meliorem proponat, et modo generali, et in abstracto omnia Ecclesiæ membra ad eum sequendum invitet, 1) non eo ipso sequitur, Frater, eum in concreto omnes ad consilia invitare, et statum perfectionis ab omnibus Ecclesiæ membris, in omnibus circumstantiis, ut magis expeditiorem esse amplectendum; 2) etsi tamen vocatio ordinaria sufficit, et 3) de ejusdem existentiâ facile dijudicare licet.

1055.— 1° **Non omnes in concreto vocantur.**— Licet enim consilia media sint aptissima ut fideles expeditius et facilius ad salutem et perfectionem tendant, non sunt tamen media *absolute* necessaria ad talem scopum attingendum [1]. Et Christus Dominus in abstracto consilia omnibus fidelibus proponens, ea iisdem necessario proposuit, prævidendo non nimis multos hanc normam vivendi esse amplecturos. Et sane duplicem statum in suâ instituit Ecclesiâ, statum nempe communem et perfectionis; et igitur ex Dei voluntate antecedente et absolutâ necesse est ut quædam membra Ecclesiæ ad salutem tendant per viam mandatorum, quædam per consiliorum; et per consequens non omnes in concreto ad statum perfectionis vocavit. Etenim ratione circumstantiarum habitâ, evenire potest beneplacitum Dei esse ut aliquis in statu communi permaneat. Hoc enim ex canonizatione Sanctorum facile deducitur. Ecclesia per suum magisterium authenticum et infallibile sanctos canonizatos fidelibus

(1) Cfr. n. 884.

tanquam exempla virtutum proponit. Jam vero, si beneplacitum Dei in ipsis electio fuisset statûs perfectionis, in statu communi permanendo, imperfectionis formalis rei fuissent, quod nullo pacto est admittendum. Nihilominus

1056.— 2° Vocatio Dei ordinaria sufficit, aliis verbis non requiritur propensio naturalis, neque supernaturalis extraordinaria; sed motio supernaturalis seu propensio rectæ voluntatis gratiæ ordinariæ cooperantis.

Non requiritur propensio naturalis, i. e. quæ ex causâ nascitur mere naturali. Homines ærumnis attriti vel indole melancholicâ affecti sæpe consortium abhorrent hominum, et sese a mundo segregare peroptant; dein cum similitudo per se causa sit amoris, mirum nemini videri debet aliquos homines, dispositiones habentes naturales ad varia adeunda munia alicui religioso Ordini propria, naturaliter allici ad talem statum amplectendum. Hæc propensio igitur *per se* vocationem non denotat, siquidem rationibus innititur mere naturalibus. Dicimus *per se*, nam simul adesse potest vera supernaturalis voluntas, et inter media numeratur quibus divina voluntas homines ad statum religiosum dirigere solet.

Non requiritur propensio supernaturalis extraordinaria, sed ordinaria.

1) Etenim Deus in abstracto omnes Christi fideles, ratione capaces, ad statum perfectionis invitat. Si ergo in concreto aliquis Christi fidelis, ex suâ parte, nullum invenit impedimentum ad viam consiliorum percurrendam, non est cur dubitet quin invitatio Dei generalis ad se directa sit et gratia vocationis ei non largita sit, et proinde de beneplacito Dei securus esse potest.

2) Hæc veritas probatur ex testimoniis S. Scripturæ, S. S. Patrum et eximiorum theologorum, quibus usi sumus ad vocationem generalem stabiliendam. S. Thomas in specie hæc habet verba [1]: "Sic verba Christi quæ in Scripturis

(1) Opusc. *Contra retrahentes a religionis ingressu*, cap. 9.

dicuntur, debemus accipere ac si ab ipsius Domini ore audiremus... Non minus sequendum est hoc consilium ab unoquoque, quam si unicuique singulariter ex ipsius ore dominico proferretur." "Detur ergo, inquit infra [1], quod diabolus aliquem incitet ad religionem intrandum, hoc opus bonum est, et bonis angelis congruum, unde non est periculum si quis ei in hoc consentiat."

3) Dein experientiâ constat, ordinarium pabulum quo tot fideles, præcipue juniores ad refugium vitæ claustralis alliciuntur, quindecim præcipue affici hamis, qui sunt:

1. Conversationes et conciones in quibus vita religiosa laudatur.

2. Præsentia religiosorum et monasteria viciniora.

3. Audire religiosos concionantes, præsertim in collegiis et seminariis.

4. Dignitas, spiritualis nobilitas, et utilitas talis vel talis instituti Religiosi ac proinde alumnorum ejusdem. Multi enim, dum numerum Sanctorum quibus talis Religiosus Ordo decoratur, mente revolvunt, irresistibili quâdam æmulatione incitantur ad similem vitam instituendam.

5. Lectio vitæ alicujus magni Religiosorum Parentis.

6. Exemplum aliorum, præcipue amicorum et notorum, qui lætantes nomen Religioni dare festinant.

7. Timor mundanæ corruptionis.

8. Desiderium internæ pacis et quietis.

9. Timor mortis et inferni.

10. Ardens desiderium redimendi per veram pœnitentiam anteactæ vitæ errata.

11. Exspectatio securior æternæ beatitudinis, majorisque gloriæ in regno cœlorum.

12. Amor vitæ clericalis sub jugo obedientiæ.

13. Fallaciæ, mala fides et falsæ promissiones mundi et mundanorum.

---

(1) L. c. cap. 10.

14. Humiliationes, opprobria etiam leviora sed frequentiora.

15. Devotio et filialis dilectio et fiducia erga B. M. Virginem [1].

Qui prius his vel similibus mediis ad statum perfectionis amplectendum allecti, dein judicant beneplacitum Dei esse ut de facto religionem aliquam ingrediantur, non extraordinario sed ordinario modo vocati recenseri debent, magis active quam passive sub manu Dei se habent, et non, prout ad vocationem extraordinariam requiritur, ante humanam consultationem atque deliberationem, de beneplacito divino certiores fiunt.

At, quæso, Frater, quis dicere audeat, hos de Dei beneplacito ad statum perfectionis amplectendum, non esse sufficienter instructos?

4) Suarez [2] docet sæpe expedire "religionem ingredi sine alio speciali desiderio, aut affectu superius immisso, ex vi solius efficacis electionis factæ maturo judicio post talem consultationem: nam quod hoc sæpe expediat, et experientiâ compertum est et ratione, quia in aliis operibus virtutum sæpe conveniens est, vel potius necessarium hoc modo operari; ergo et in præsenti, quia non est ratio cur hic semper exspectanda sit extraordinaria gratia, vel vocatio Spiritûs Sancti."

Inde vides, Frater, vocationem in concreto adesse facile demonstrari posse.

1057. — 3° **Signa vocationis** potissimum sunt 1) hominis bona voluntas, atque 2) ejusdem ad terminum vocationis idoneitas.

---

(1) Cfr. Tutamentum Seraphicum sive salutares exhortationes ad vitam minoriticam efficaciter promovendam, instaurandam et conservandam. Analect. O. M. Capuc. t. 2, p. 177 sq.; 205 seq.; p. 271 sq.; p. 361 seq.; — t. 3: p. 49 sq.; p. 110 sq. — t. 4, p. 83 seq.; p. 112 seq. — (2) *De religione* t. 7. L. 5, c. 8. n. 5.

1) *Hominis bona voluntas.*— Signum probatissimum omnis veræ vocationis, ait S. Franciscus Salesius [1], est bona voluntas, Deo confisa, ipsi in statu perfectionis serviendi. Quando autem bona voluntas adsit, infra dicetur, ubi de deliberatione instituendâ ad statum religiosum amplectendum.

2) *Idoneitas ad statum ad quem homo vocatur.*— Etsi non deliberandum est, utrum necne Deus alicui gratiam dederit vocationis "circa modum ingrediendi religionem et quam religionem aliquis ingredi debeat,... potest haberi consilium cum his qui non impediant," ait S. Thomas [2]. Dominus enim homines ad viam consiliorum invitans, nullam formam religionis præscripsit; at hodie, inspectâ Ecclesiæ legislatione, variæ requiruntur conditiones ad publice coram Ecclesiâ visibili statum perfectionis profitendum. Unde si Christianus sub motione gratiæ actualis sese determinat ad unum alterumve consilium in foro tantum interno observandum, nullâ aliâ indiget conditione, modo hæc vivendi norma conciliari possit cum officiis aliunde legitime susceptis; res tamen aliter se habet quando agitur de statu perfectionis publice profitendo.

Inde sequitur ad vocationem in concreto dijudicandam, deliberationem esse instituendam.

Propositio III. — *Ad vocationem stabiliendam necessario requiritur deliberatio.*

1058. — Ne quis temere aliquam religionem ingrediatur, sedula deliberatio necessaria est et prudentiæ consentaneum ducem consulere spiritualem. Oportet enim ut candidatus,

(1) Lettre 742, t. II, *Œuvres.* Paris 1833: "La bonne vocation n'est autre chose qu'une ferme et constante volonté que la personne appelée a de vouloir servir Dieu en la manière et aux lieux auxquels sa divine Majesté l'a appelée. Cela est la meilleure marque qu'on puisse avoir pour connaître quand une vocation est bonne."—(2) 2. 2. q. 182, a. 10, et opusc. *Contra retrahentes,* c. 9.

postquam vitæ perfectæ posuit fundamenta, tempore novitiatûs de electione factâ non pœniteat et onus nimis grave non portet.

Jam porro, variæ inveniuntur hominum dispositiones: 1) alii religionem determinatam amplecti desiderant; 2) alii de religione in specie amplectendâ dubitant; 3) alii demum, licet optime dispositi, parum vel nullum ad statum religiosum desiderium manifestant.

1° ***De his qui religionem determinatam amplecti desiderant.***

Attendendum hic est utrum candidatus proxime an remote tantum sit dispositus.

1059. — QUOAD PROXIME DISPOSITOS. — Si candidatus ad religionem anhelat propter motiva supernaturalia, et ad terminum vocationis, id est ad religionem quam amplexurus est, est idoneus, de veritate vocationis non est ambigendum. Unde deploranda est nonnullorum erronea opinio de paucitate vocatorum et eorum "exigentia in negotio vocationis, veluti si ii tantum vocati dici deberent qui extraordinariis signis et quasi miraculoso impulsu ducerentur. Omne vocationum genus magna adnexa habet ad salutem consectaria. Quando agitur de vocatione ad vitam sæcularem quæ tot pericula habet (absque novitiatu), vel de vocatione ad clericaturam sæcularem quæ probatam sanctitatem exigit, omnia facilia videntur, omnia magistraliter resolvuntur; sed quando res est de vitâ religiosâ in quâ habebitur tempus probationis et novitiatûs, statim enascuntur multiplices objectiones, hæsitationes, dubitationes; imponitur longa et periculosa mora, differtur consensus et practice, temerariâ quâdam exigentiâ, quæritur divina evidentia et quasi revelatio... [1]."

QUOAD REMOTE VOCATOS. — Etsi non est ambigendum de religione ingrediendâ quando agitur de proxime vocatis, res

(1) Tutamentum. — Analecta Cap. t. 2. p. 180.

aliter se habet quoad remote vocatos : tunc enim religionis ingressus non semper est consulendus. Ipse S. Paulus perspectis circumstantiis ad suum discipulum Timotheum [1] scribere non dubitavit : *Volo ergo* (viduas) *juniores nubere;* et in suâ Epistolâ ad Corinthios [2], his qui nullo voto adstricti et nimis tentationibus vexati sunt, consilium tradit matrimonium ineundi : *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim,* inquit, *nubere quam uri,* igne nempe concupiscentiæ [3].

Omnino igitur necesse est ut dubium vocationis ad candidati 1. intentionem atque 2. idoneitatem ad religionem in specie amplectendam spectet.

1) *Dubium quoad candidati intentionem.*— Si electio statûs religiosi præcipua causa est humana, ut affectus ad aliquam personam talem statum profitentem, "supersedendum est consilio ingrediendæ religionis, donec affectus ad altiora provehatur ; imo dehortandi sunt ab ingressu quotquot spem non dant fore ut inter probationem humanæ rationes convertantur in divinas [4]," "ne cito post ingressum labile ruat fundamentum [5]."

Sciendum tamen est, uti jam pluries notavimus, humanas divinis rationibus sæpe misceri, et veram vocationem aliquando initium ducere ab humano quodam eventu, utpote humanâ quâdam clade vel incommodo [6].

2) *Dubium quoad candidati idoneitatem.*— Serio dein examinandum est ne quid obstet, ne impedimenta inveniantur

---

(1) I TIM. v, 14.— (2) I. CORINT. VII, 9. — (3) Hiermede wordt niet het geval gesteld van werkelyke ontuchtige overtredingen, maar de zin is : indien zy... zich moeilyk kunnen onthouden, en door geene belofte daartoe verplicht zyn, *dat zy* dan *trouwen, want,* ziedaar de reden van dezen raad des Apostels, *het is beter te trouwen dan te branden,* d. i. door het vuur der begeerlijkheid verzeugd te worden en tot ontucht te vervallen. Mgr. Beelen in h. l.— (4) P. VERMEERSCH, o. c. t. 2, p. 47.— (5) P. VERMEERSCH, ibid, nota.— (6) P. VERMEERSCH, o. c. t. 1, n. 129.— SUAREZ. *De Religione,* t. 7, L. 5, c. 8 n. 7.

quoad religionem in specie amplectendam. De his infra, ubi de vocatione franciscanâ.

MONITUM GENERALE QUOAD CANDIDATORUM DISPOSITIONES.— Etsi candidati, qui nimis continendi vel vitam communem cum ceteris ducendi experiuntur difficultates, parum apti ad vitam religiosam videntur, et ideo a nemine possunt stimulari ad religionem amplectendam; nihilominus tamen semper considerandæ sunt vires et spes emendationis, et si *ipsi* novitiatum ingredi desiderant. ut meliori modo de divino beneplacito certiores fiant, non sunt impediendi.

2° ***De his qui de instituto determinato dubitant,*** sapientia monita tradit Lessius [1].

1060.— Consultatio de religione et de religionis specie, si animo fluctuas, optime instituetur, ait, cum Deo, cum animo proprio, et cum viro religioso ac prudente.

a) Cum Deo: effundendo in conspectu ipsius cor tuum, ejusque sanctissimam voluntatem per preces, jejunia, sacrificia et sacramentorum frequentationem exquirendo, ut inspiret quod ipsi maxime placitum et tibi maxime salutare. Neque ullo modo dubitandum quin Deus sic deprecantem et ad se confugientem exaudiat.

b) Cum animo proprio initur ista consultatio, adhibitâ duplici consideratione: altera circa religionem de quâ deliberatur, altera circa propriam personam.

1) CIRCA RELIGIONEM quinque potissimum expendenda.

Primo, utrum necne *essentialia vota serventur:* ita ut absit proprietas et superfluitas, absint comessationes et compotationes, et liberiora cum feminis commercia quæ castitatis naufragium inferunt; absint exemptiones et libertas suo jure et arbitratu vivendi.

(1) Opusc. *De statu vitæ diligendo.* q. 4, n. 52-54.

Secundo, utrum necne *disciplina religiosa vigeat*. Hæc ostenditur moribus externis religiose compositis, reverentiâ in rebus divinis, modestiâ in congressibus, circumspectione in colloquiis, temperantiâ in mensâ, silentio in domo, quiete in cubiculo, denique exactâ regularum ad externam disciplinam pertinentium custodiâ. Nihil disciplinâ religiosâ exacte servatâ pulchrius, nihil ad exemplum et ædificationem efficacius.

Tertio, utrum necne *concordia et unio fraterna*. Ubi enim odia et discordiæ inter fratres, ibi non Christus sed Satanas habitat. Signum unionis est, si amice inter se agunt, et mutuo honorem deferunt; si invicem juvant, et alius de alio bene loquitur.

Quarto, utrum annon *ambitio locum habeat*. Religio enim est schola humilitatis et mortificationis. Itaque magnum religionis venenum ambitio, quâ ad dignitates, prælaturas, honorifica munia aspiratur.

Quod si bona commemorata in eâ religione, de quâ deliberas, deprehenduntur, tuto eam potes amplecti: erit enim tibi fidissima dux salutis.

Quinto, potest etiam in considerationem venire, utrum annon *formam habeat vitæ apostolicæ*: hanc enim S. Thomas [1] docet esse perfectissimam; quia vitam contemplativam conjungit cum excellentissimâ actione, quâ salus animarum (exemplo Christi Domini et Apostolorum ejus) procuratur. Unde, ceteris paribus, præferenda.

Præter hæc etiam nosse debet religionis *officia* et *functiones*, in quibus potissimum occupatur: *pœnitentias* item et *austeritates*, ut possit statuere idoneusne sit ad eam.

2) CIRCA PROPRIAM PERSONAM consideranda *talenta* a Deo accepta: nimirum valetudo corporis, vires ingenii, eruditio, aptitudo ad res gerendas, naturæ propensio.

His utrinque consideratis et inter se probe collatis, non

(1) I, 2. q. 188, a. 6.

difficulter cognoscere poteris, utrum talis religio tibi conveniat necne, eamque præ ceteris expediat amplecti.

c) Cum viro spirituali.— Cum viro etiam prudente et religioso, qui experientiam habet statûs religiosi, salubriter initur hæc deliberatio. Quid stultius quam mari vel terrâ iter facturus, eum ducem accipere, qui nunquam in vitâ suâ iter illud confecerit, cum alios promptos habeas, qui nihil aliud totâ vitâ suâ egerint? Huic tamen consiliario cavendum, ne quid cupide agat, et statim ad suam religionem pertrahere conetur... Præscribendæ certæ regulæ vel considerationes: quibus expensis per otium, ipsemet possit eligere quod in Domino visum fuerit magis salutare.

3° ***De his qui, licet optime dispositi, haud multum vel nullomodo manifestant desiderium religionem ingrediendi.***

1061.— Sæpe inveniuntur juvenes optime dispositi, et qui evangelicæ perfectionis pulchritudinem, honestatem atque utilitatem intelligentes, haud multum tamen vel etiam nullo modo de aliquâ religione amplectendâ cogitant, econtra vero ad statum matrimonii vel ad ministerium sacerdotale anhelant.

Etsi S. Thomas [1] *in genere* docet laudabile et admodum meritorium esse, ex caritate et veraciter, id est, absque violentiâ, deceptione, simoniâ tales dispositos ad religionem inducere, cum Suarezio [2] tamen addendum: hoc plerumque practice non expedire. "Timendum est, inquit, periculum inconstantiæ in eo qui sic attrahitur, quia postea, mutatis rebus, facile etiam mutatur illa pia affectio; rationes etiam illæ, quæ efficaciter propositæ, multum movebant, postea vel oblivioni traduntur, vel ita tepide considerantur ut nihil moveant; et ideo magnâ prudentiâ utendum est in hujusmodi actu inducendi alium ad religionem; petenti enim consilium, veritas libere proponenda est. Ille etiam quem Spiritus Sanctus movere cœpit juvandus est, vel ut in

(1) 2. 2. q. 189, a. 9. — (2) *De Religione*, Tr. 7, L. 5, c. 8, n. 10.

sancto proposito firmus maneat, vel ut Spiritui Sancto non resistat, sed potius per orationes et bona opera se disponat, ut ab illo efficacius moveatur. Prius autem quam Spiritus Sanctus incipiat aliquem vocare, raro expedit, ut opinor, illum directe inducere ad hunc statum assumendum, quamvis optimum sit ad Dei timorem et conscientiæ puritatem, et ad vitanda pericula peccandi quemlibet excitare, et inducere, simulque statûs religiosi commoda et excellentiam proponere."

Ex principiis hactenus de vocatione traditis jam variæ apparent obligationes hanc Dei invitationem respicientes.

Propositio IV. — *Omnes sedulo exhortandi sunt ad vocationem exsequendam.*

1062. — Deo vocante, necessario 1) expedit ut homo vocatus Dei suasioni obtemperet, etsi tamen per se nullam culpam moralem non obtemperando committit; 2) et ceteris omnibus incumbit obligatio hanc obtemperationem non impediendi.

1063. — 1. **Obligationes hominis vocati.**— Expedit ut homo qui cum certitudine affirmare potest se a Deo ad statum religiosum vocari, huic consilio obtemperet; secus enim obnoxius fieret imperfectioni formali. Attamen *per se* nullum committit peccatum, per accidens tamen peccati etiam mortalis reus fieri potest.

*a) **Vocatus Deo vocanti non obtemperando, per se nullum committit peccatum.***

1) Duplex ad salutem est via, præceptorum nempe et consiliorum. Via consiliorum autem unicuique fidelium non præcipitur, sed tamquam melior magisque salutaris proponitur. Unde per se nullum inveniri potest peccatum in eo qui viam consiliorum non eligat.

"Et sane, ait P. Steiger [1], eo quod Deus harum viarum alteram declaravit omnibus necessariam, alteram vero bonæ voluntati — "si vis" — commendavit, sufficienter declaravit se hominem etiam in hâc electione reliquisse "in manu consilii sui." A fortiori hominem liberum reliquit ut in viâ consiliorum incederet, juxta hanc vel illam formam individuam, quam varii Ordines religiosi sunt amplexi."

2) S. Thomas [2] aperte docet hanc esse perfectionem legis novæ "ut præter præcepta forent consilia"; et S. Ambrosius [3] de differentiâ inter præcepta et consilia agens, ait: "Quod igitur bonum est, non vitandum est; quod est melius, eligendum est. Itaque non imponitur, sed præponitur... Præceptum in subditos fertur, consilium amicis datur. Ubi præceptum est, ibi lex est: ubi consilium, ibi gratia est. Præceptum, ut ad naturam revocet; consilium, ut ad gratiam provocet. Et ideo lex Judæis lata est, gratia autem electioribus reservata est. Lex, ut a naturæ finibus culpæ studio demeantes, ad naturæ observantiam pœnæ terrore revocaret; gratia autem, ut electos cum studio bonorum, tum propositis etiam præmiis provocaret."

b) Per accidens tamen inveniri potest peccatum veniale, imo mortale, quando Deo ad viam consiliorum vocanti non obtemperatur.

1064. — *Peccatum veniale.* Cum ratio subjectiva cur Dei suasio negligatur, fundetur facillime in affectione ad res terrestras, ex hoc capite, peccatum, etsi generatim veniale, jam inveniri potest. Insuper propter neglectam vocationis gratiam homo se multis aliis gratiis atque meritis privare potest; et—utique nunquam non ex subsequenti culpâ—in gravia peccata delabi potest [4]:

(1) O. c. p. 126.— (2) 1. 2. q. 108, a. 4.— (3) *De viduis* c. 12. P. L. t. 16, c. 269.— (4) Cfr. LEHMKUHL, *Th. moral.* I, 510.

Peccatum mortale [1]. Cum Deus id quod consulere consuevit etiam imperare possit, sequitur, Frater, hominem sub reatu peccati mortalis ad religionem amplectendam teneri, si ex revelatione divinâ hoc præceptum sibi innotescit. Dein homo ex caritate erga seipsum sub gravi tenetur religionem ingredi qui " vehementi impulsu divino ad religionem attractus judicat, statum religiosum sibi esse unicum medium practice loquendo, quo fortes tentationes atque graves ac certas peccandi occasiones victurus sit." Ita Lehmkuhl [2]. Hic casus tamen rarissime invenitur, nam ex unâ parte hic vehemens impulsus persæpe abest, ex alterâ autem parte hæc subjectiva persuasio raro tam solidis innititur principiis quæ post sedulum examen abjici non possent [3].

2. **Quoad alios, præcipue parentes et superiores et patres spirituales.**

1065.— Etsi Deus electionem statûs religiosi liberæ hominis optioni relinquit, ceteris tamen potestatem non facit hanc eis libertatem auferre, et omnes qui alicui, de cujus constat vocatione, contrarium dant consilium cum prævisione id efficax fore, mortaliter peccant [4] contra caritatem ob grave damnum ei illatum. Si vero usi sunt vi vel metu, fraude vel dolo, peccant etiam contra justitiam, adeoque tenentur ad reparationem damni illati. [5]

Parentes tamen ob *justam causam* ingressum religionis impedire possunt, v. g. si candidatus nullam aptitudinem ostendat ad statum religiosum, etc.; imo regulariter expedit ut, per sufficiens tempus, constantiam filii explorent ut optime sciant ejus propositum omnino esse firmum.

(1) Quoad eos qui ex lege ecclesiasticâ vel ex voto religionem ingredi tenentur, theologi consulendi sunt; v. g. P. Piatus. t. I. q. 43, 48, 49. — (2) *Theolog. moral.* t. 2. n. 510, 3.—(3) Cfr. P. Vermeersch, o. c. t. 1, n. 128.— (4) P. VERMEERSCH, o. c. I, n. 132.— P. PIATUS, o. c. I. q. 46 seq.— (5) Cfr. P. Piatus, l. c. q. 47. Cfr. Vermeersch, l. c. n. 133.

Quoad patres spirituales. Sacerdotes sacro ministerio incumbentes in omnibus operibus suis tenentur animas ad rectam sanctitatis viam ducere. Unde omnes sive proxime sive tantum remote vocatos adjuvare tenentur ut ad tutam claustralem requiem perveniant. Eis regulæ discretionis spirituum conveniunt, quas inter alios in eximio Exercitiorum libro a S. Ignatio scripto invenient. Hic liber Magistri est et optimas tradidit normas ad discipulos in electione statûs juvandos.

Generatim omnes quos ad statum religiosum vocatos judicant, exhortentur opportunum est, ut exercitia peragant spiritualia, magisque operam dent orationi, pœnitentiæ, frequentandis sacramentis, ita ut ipsi magis atque magis vocem Dei invitantis audiant, atque ex propriâ persuasione magis quam ex alienâ definitione de existentiâ vocationis confirmentur ; etsi tamen aliquando eis qui animi sunt timidi et optime dispositi atque omnia unice directoris spiritualis auctoritati relinquunt, ingressus religionis directe suadendus est. [1]

* II.— De vocatione externâ seu de acceptatione ad Ordinem Franciscanum.

1066.— " Si qui venerint ad fratres nostros " et liberam suam voluntatem Ordinem ingrediendi manifestant, " mittant eos ad suos ministros provinciales, " ait S. Regula. [2]

Examen igitur et receptio candidati in Ordine Franciscano non ad fratres, sed ad solos ministros spectat.

Tenentur ergo fratres præcepto æquipollenti [3] ad se venientes mittere ad Provincialem. Hoc præceptum tamen hypotheticum est, ita ut certe idonei et ii de quibus dubitetur utrum necne requisitas pro Ordine qualitates habeant mittendi, inhabiles autem remittendi sint. Alias enim in-

(1) Cfr. P. Vermeersch o. c. t. 2, p. 50. 51.— (2) Reg. cap. II.— (3) Clemens V, " *Exivi.* " art. III.

juria fieret vel juveni inutile iter perficienti, vel Ordini malum membrum suscipienti. [1]

Inspecto jure, hodie in Ecclesia vigente, ut candidatus legitime ad probationem in Ordine acceptetur, præter rectam postulantis intentionem, *negative* requiritur ejusdem idoneitas seu exemptio ab impedimentis, et *positive* requiruntur aliquæ dotes.

1067.— A) ***De impedimentis.***

Impedimenta quibus aliquis a statu franciscano arcetur proveniunt 1) a lege nuturali vel 2) a lege ecclesiastiâ quæ omnes respiciunt Ordines religiosos vel 3) a Regulâ Seraphicâ et 4) pro nobis Fratribus Minoribus Capuccinis, a nostris Constitutionibus.

1068.—1° DE IMPEDIMENTIS JURIS NATURALIS quo arcentur:

a) Ob defectum rationis: infantes, idiotæ, amentes;

b) Ob defectum expeditæ libertatis: servi absque consensu domini; infantes impuberes, absque consensu parentum;

c) Ob officium cum vitâ religiosâ incompossibile, conjugati, de his remissive, item illi quibus incumbit obligatio sustentandi parentes, i. e. patrem, matrem, filios non emancipatos in gravi necessitate versantes, vel obligatio liberandi se ab ære alieno. [2]

1069.— 2° DE IMPEDIMENTIS JURIS ECCLESIASTICI.

Jure ecclesiastico can. 542:

1° *Invalide* ad novitiatum admittuntur:

Qui sectæ acatholicæ adhæserunt;

Qui ætatem ad novitiatum requisitam non habent;

Qui religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit;

Conjux, durante matrimonio;

Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo professionis religiosæ;

---

(1) P. ALBERTUS A BULSANO, *Expos. Reg.* cap. 3, art 1, § 15, n. 2.— (2) P. STEIGER. o. c. p. 134; cfr. P. Piatus o. c. t. 1, q. 54 seq.

Hi quibus imminet pœna ob grave delictum commissum de quo accusati sunt vel accusari possunt;

Episcopus sive residentialis sive titularis, licet a Romano Pontifice sit tantum designatus;

Clerici qui ex instituto Sanctæ Sedis jurejurando tenentur operam suam navare in bonum suæ diœcesis vel Missionum, pro eo tempore quo jurisjurandi obligatio perdurat.

2° *Illicite*, sed valide admittuntur;

Clerici in sacris constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit;

Ære alieno gravati qui solvendo pares non sint;

Reddendæ rationi obnoxii aut aliis sæcularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit;

Filii qui parentibus, id est, patri vel matri, avo vel aviæ, in gravi necessitate constituti, opitulari debent, et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria;

Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur irregularitate aliove canonico impedimento;

Orientales in latinis religionibus sine veniâ scripto datâ S. Congr. pro Ecclesiâ orientali.

1070.— 3° A S. Regulâ [1] excluduntur.

a) Hæretici et.

b) Ligati vinculo conjugali.

1071.— 4° A Constitutionibus potissimum arcentur:

a) Qui non sunt mente et spiritu sani ac fervidæ voluntatis ut observantiam regularem et vitæ nostræ austeritatem ferre possint.

b) Qui fuerit novitius noster vel dimissus ex Ordine nostro sive ex seminariis aut aliis collegiis ecclesiasticis, absque speciali veniâ Sedis Apostolicæ.

(1) Cap. II.

c) Qui a quovis Ordine aut Congregatione dimissus aut expulsus fuerit, aut votorum dispensationem obtinuerit [1].

d) Qui quovis contagioso aut incurabili morbo laborat [2].

1072.— B) ***De positive requisitis.***

Præter exemptionem a supradictis impedimentis Codex Juris Can. 544 sequentia adhuc requirit:

§ 1.— In quâvis religione omnes adspirantes, antequam admittantur, exhibere debent testimonium recepti baptismatis et confirmationis.

§ 2.— Adspirantes viri debent præterea testimoniales litteras exhibere Ordinarii originis ac cujusque loci in quo, post expletum decimum quartum ætatis annum, morati sint ultra annum moraliter continuum, sublato quolibet contrario privilegio.

§ 3.— Si agatur de admittendis illis qui in Seminario, collegio vel alius religionis novitiatu fuerunt, requiruntur præterea litteræ testimoniales, datæ pro diversis casibus a rectore Seminarii vel collegii, audito Ordinario loci, aut a majori religionis Superiore.

§ 4.— Pro clericis admittendis, præter testimonium ordinationis, sufficiunt litteræ testimoniales Ordinariorum in quorum dicœcesibus, post ordinationem ultra annum moraliter continuum sint commorati, salvo præscripto § 3.

§ 5.— Religioso professo, ad aliam religionem ex apostolico indulto transeunti, satis est testimonium Superioris majoris prioris religionis.

§ 6.— Præter hæc testimonia a jure requisita, possunt Superiores, quibus jus est adspirantes in religionem cooptandi, alia quoque exigere, quæ ipsis ad hunc finem necessaria aut opportuna videantur.

Dein can, 555, § 1. Præter alia quæ in can. 542, ad novitiatûs validitatem enumerantur, novitiatus ut valeat, peragi debet:

---

(1) Const, cap. II, n. 7, 7a.— (2) Const, l. c. 9a.

1° Post expletum decimum quintum ætatis annum.

2° Per annum integrum et continuum.

3° In domo novitiatûs.

Præter exemptionem a supradictis impedimentis, sequentia adhuc requiruntur:

1.— *Ætas competens.*— Nemo inter clericos nisi annum decimum quintum, inter laicos vigesimum expleverit, recipitur [1].

2.— *Informatio de postulante.*— Superior priusquam candidatum acceptat, necesse habet sumere informationem de postulantis ætate, patriâ, natalibus, de mente, de voluntate, causâ ingrediendi, de conditione parentum, de fide, de scientiâ, de conditione liberâ postulantis etc. Si recipiendus est ut clericus, utrum annon litterarum studia peregerit quæ a S. Sede et Constitutionibus præscribuntur [2].

3.— *Litteræ testimoniales.*— In virtute S. Obedientiæ prohibetur Superior admittere candidatum antequam obtinuit litteras testimoniales tum Ordinarii originis, tum Ordinarii loci, vel locorum ubi postulans post 15 annum, ultra annum commoratus fuit [3].

En, Frater, omnia ab Ecclesiâ ordinata, ut Superior aliquem, non jam ad professionem, sed ad probationem acceptare valeat. Et optimo quidem jure; nihil enim tam nocivum puræ observantiæ regulæ, ut optime dicunt Constitutiones nostræ [4]. quam multitudo fratrum inutilium et sensualium.

Nihilominus tamen, licet diligens postulantium inquisitio peragatur, aliquando etiam improbi accipiantur omnino necesse est. Hoc experientia docet, et perpulchre probat S. Augustinus [5]: Forte qui monasterio præest dicturus est: " Cautus ero, nullum malum admittam.

Quomodo nullum malum admittes? Nullum hominem malum, nullum fratrem malum intrantem admissurus

(1) Const, l. c. 10ª .— (2) Const, l. c. cfr. P. Piatus l. c. q. 82.— (3) Decret. Pii IX, 25 Jan. 1848.— (4) Const. cap. II, n. 7.— (5) En. in Ps. 99, P. L. t. 37, col. 1277.

sum; cum paucis bonis bene mihi erit. Ubi cognoscis quem forte vis excludere? Ut cognoscatur malus, intus probandus est. Quomodo ergo excludis intraturum, qui postea probandus est, et probari nisi intraverit non potest? Repelles omnes malos? Dicis enim, et nosti inspicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt? Qui intraturi sunt, ipsi se non noverunt, quanto minus tu? Multi enim sibi promiserunt quod impleturi essent illam vitam sanctam in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid suum, quibus est una anima et cor unum in Deum [1]: missi sunt in fornacem et crepuerunt. Quomodo ergo cognoscis eum qui sibi ipse adhuc ignotus est? Excludes malos fratres a conventu bonorum? De corde tuo, quisquis ista dicis, omnes malas cogitationes, si potes, exclude: non intret in cor tuum vel suggestio mala. Non consentio, inquis. Sed intravit tamen, ut suggeret. Nam omnes munita corda habere volumus, ut nihil intret quod male suggeratur. Unde autem intret, quis novit?... Ubi ergo securitas? Hic nusquam; in istâ vitâ nusquam, nisi in solâ spe promissorum Dei."

§ II. — *De vocatione sacerdotali.*

1073.— Sicut pro statu religioso, ita pro ordine sacerdotali duplex distinguitur vocatio, una interna, altera vero externa.

Interna illa est, quâ Deus immediate hominem ad ordinem sacerdotalem suscipiendum invitat.

Hæc Dei suasio triplici diverso modo, uti pro statu religioso, fieri potest: nempe

a) Motione gratiæ Dei ordinariâ. Hæc supponitur adesse, quando homo, ad statum clericalem idoneus, rectâ intentione ministerium sacerdotale exercere desiderat. Vel

b) Motione Dei extraordinariâ, seu speciali, quæ adesse dicitur quando ante omnem humanam deliberationem homo

(1) ACT. IV, 32, 35.

instinctu Spiritûs Sancti extraordinario ad ministerium sacerdotale movetur. Vel demum

c) Motione per donum gratis datum, uti legitur de S. Ambrosio et aliquibus aliis.

Vocatio externa est legitima candidati assumptio ad ordinem sacerdotalem. Maximum hic deprehenditur statûs religiosi et ordinis sacerdotalis discrimen in vocatione externâ, merito dicit P. Vermeersch [1]. *Per se* enim non repugnat ut quis propriæ voluntatis motu, gratiâ Dei adjuvante, statum religiosum amplectatur; nam uti vidimus, hodie, ex legislatione tantum Ecclesiæ, necesse est ut candidatus ad Ordinem cooptetur. "Contra, externa ad statum ecclesiasticum assumptio *divinitus* necessaria est [2]." Concilium Tridentinum [3] hæc enim habet: "Si quis dixerit... eos, qui nec ab ecclesiasticâ et canonicâ potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros, anathema sit."

His dictis, jam faciliori modo doctrinam intelliges, Frater, quam Sedes Apostolica de vocatione sacerdotali tenet. Hæc enim habet [4]:

1. — "Neminem habere unquam jus ullum ad ordinationem antecedenter ad liberam electionem episcopi.

2. — Conditionem quæ ex parte ordinandi debet attendi, quæque vocatio sacerdotalis appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinariâ, in internâ quâdam inspiratione subjecti seu invitamentis Spiritûs Sancti, ad sacerdotium ineundum.

3. — Sed e contra, nihil plus in ordinando, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiæ et naturæ dotibus repositâ, et per

(1) O. c. t. 2 p. 54. — (2) P. VERMEERSCH l. c. — (3) Sess. 23, can. 7. — (4) Lettre du Card. Secrét. d'Etat du 2 Juill. 1912 où il fait connaître le jugement d'une commission spéciale de cardinaux, chargés d'examiner et de conclure la question de la vocation sacerdotale. Jugement approuvé par S. Sainteté Pie X, le 26 Juin 1912.

eam vitæ probitatem ac doctrinæ sufficientiam comprobatâ, quæ spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte abire ejusdemque obligationes sancte servare queat."

Inde vides, Frater, vocationem Dei ordinariam seu rectam intentionem in idoneo postulante sufficere ut per competentem adoptetur.

Vocatio tamen Dei extraordinaria aliquando exsistit, et licet Episcopus Deo vocante absque peccato resistere non possit, vocatus tamen nullum unquam jus ad ordinationem habet, antecedenter ad liberam Episcopi electionem.

Hæc tibi sufficiunt, Frater; consilia vero ad vocationes sacerdotales promovendas atque stabiliendas, abunde apud varios auctores invenies. [1]

* ART II. — De probatione vocatorum.

1074. — Candidatus de Dei beneplacito edoctus, ut sub S. Francisci vexillo viam percurrat consiliorum, et a Ministro Provinciali rite examinatus et legitime admissus, Ordinem Franciscanum jam ingredi valet.

Duplex tamen ad Ordinem Minoriticum distinguendus est ingressus: alter quo fit initium probationis, alter vero quo vita religiosa sub voto assumitur.

Hic agitur de ingressu ad probationem seu novitiatum.

Jam porro, variæ inveniuntur Ecclesiæ et Ordinis Minoritici leges hunc ingressum et probationem spectantes, quæ omnes facile ad duo revocari possunt capita: Aliæ enim ordinant probationem postulantium ante habitûs sumptionem, aliæ vero ipsam novitiatûs temperationem.

Has regulas ad finem novitiatûs debito modo ordinatas, breviter percurremus, Frater, et dein tibi causas addiscemus

(1) Cfr. v. g. Mgr. L. J. Legraive: *Les vocations sacerdotales* dans "La vie diocésaine." Bulletin du diocèse de Malines. T. VII Fasc. I, Janv. 1913, p. 5-14 et fasc. II, Févr. 1913, p. 61-75.

cur novitii, licet novitiatus rite regatur, persæpe a suâ vocatione deficiant. Unde tres partitiones 1) De probatione postulantium; 2) de fine et temperatione novitiatûs, et 3) de causis defectionis novitiorum.

§ I. — *De probatione postulantium.*

1075. — Jam a Monachatûs primordiis mos erat ut ambienti intra cœnobii recipi disciplinam, non statim præberetur ingressus. Candidatus "non ante prorsus admittitur, ait Cassianus [1], quam diebus decem vel eo amplius pro foribus excubans, indicium perseverantiæ, ac desiderii sui, pariterque humilitatis ac patientiæ demonstraverit." Etsi, hæc Monachorum praxis jam abolita sit, et Ecclesia in locum hujus instituti probationem candidatorum substituerit per informationem a Superioribus circa ipsos sumendam et litteras testimoniales hunc ob finem ab Ordinariis petendas, nihilominus tamen, postulantes Ordinem ingressi, alicui probationi subjiciuntur ad vocationem nempe magis atque magis stabiliendam, "ut eorum innotescat bonum desiderium, et ipsi majori lumine, maturitate atque deliberatione tantum opus aggrediantur [2];" dein, ad veterem hominem exuendum ut novum, qui secundum Deum creatus est, in justitiâ et sanctitate, induere possint [3]. Medium autem aptissimum ad hunc duplicem scopum attingendum secessus est spiritualis per octo saltem integros dies protrahendus. [4]

Utilitatis causâ hic aliqua indicabimus consilia in hoc sancto exercitio observanda, et dein aliquas materias subjiciemus utiliter meditandas.

---

(1) *De Instit.* L. IV c. 2. P. L. t. 49, col. 155; lege comment. Alardi Gazæi, ibid.— (2) Const. O. M. C. n. 9. Cfr. Clemens VIII "*Cum ad regularem,*" 19 Mart. 1603. — (3) Cfr. Cœremoniale Rom. Seraph. n. 1530. — (4) Codex Juris canonici Pii X jussu digestus et Benedicti Papæ XV auctoritate promulgatus, Can. 541.

§ I. — De consiliis tempore secessûs observandis.

1076. — Durante recollectione, carissime Juvenis, omnia strictissime serva quæ a Patre Magistro sunt præscripta. In specie autem ad sequentia attendas, omnino necesse est:

1. *Ad patronum eligendum.* — Elige aliquem Sanctum, puta S. Franciscum vel patronum baptismi; eumque humillime roga ut toto recollectionis tempore tui gerat curam.

2. *Ad Dei auxilium postulandum.* — Ante meditationem et exercitia spiritualia Spiritûs Sancti lumen devotissime implora.

3. *Ad exercitia Ordinis addiscenda et observanda.* — Omnia in Ordine præscripta sedulâ attentione addisce et purâ intentione observa.

4. *Ad gratias agendas.* — Per diem sæpe Deo et Beatissimæ Virgini Mariæ gratias age pro beneficiis acceptis, potissimum tamen pro vocatione ad statum Franciscanum.

5. *Ad conscientiam emundandam.* — Omnia sic dispone ut die vestitionis novam ac sanctam jam instituere valeas vitam.

§ II. — De materiis utiliter meditandis.

1077. — Cum postulantes juxta Constitutionum præscriptum [1] probari debeant "quoad omnia quæ a fratribus servantur", et in Codice Juris legatur, [2] ut juxta prudens confessarii judicium, per generalem omnium peccatorum confessionem anteactæ vitæ conscientiam discutiant et expurgent, sequentes utiliter instituendæ sunt meditationes.

(1) Constit. O. M. C. n. 9. — (2) Codex Juris can. 541.

PRIMA DIE.

1ª Meditatio: *De excellentiâ secessûs spiritualis* [1].

2ª Meditatio: *De fine ultimo* [2].

SECUNDA DIE.

1ª Meditatio: *De electione statûs franciscani stabiliendâ et de veteri homine exuendo* [3].

2ª Meditatio: *De modo diem incipiendi, seu de surrectione a somno* [4].

3ª Meditatio: *De modo diem finiendi, seu de quiete nocturnâ* [5].

4ª Meditatio: *De modo Deum die ac nocte laudandi, seu de vigiliis nocturnis* [6].

TERTIA DIE.

Omnes meditationes: *de divino officio* [7] *et exercitiis spiritualibus Provinciæ propriis.*

QUARTA DIE.

1ª Meditatio: *De confessione in genere, de contritione et attritione* [8].

2ª Meditatio: *De examine conscientiæ* [9].

3ª Meditatio: *De confessione ejusque effectibus* [10].

4ª Meditatio: *De satisfactione* [11].

QUINTA DIE.

Omnes meditationes: *de oratione* [12].

---

(1) Cfr. n.275 seq.—(2) Cfr. n. 21 seq.—(3) Cfr. n. 282 seq. et 24 seq. — (4) Cfr. n. 313 seq. — (5) Cfr. n. 330 seq.— (6) Cfr. n. 395 seq.— (7) Cfr. n. 172 seq,—(8) Cfr. n. 32 seq.—(9) Cfr. n. 41 seq.— (10) Cfr. n. 45 seq.— (11) Cfr. n. 47 seq.— (12) Cfr. n. 182 seq.

SEXTA DIE.

Omnes meditationes : *de oratione mentali* [1].

SEPTIMA DIE.

Omnes meditationes : *de fine et temperatione novitiatûs* [2].

OCTAVA DIE.

Omnes meditationes : *de causis defectionis novitiorum* [3].

DIE SUMPTIONIS HABITUS.

De significatione habitûs [4].

§ II. — *De fine et temperatione novitiatûs.*

1078. — Per ingressum Ordinis Franciscani, carissime Frater, a durâ et tyrannicâ mundi et diaboli servitute jam es ereptus. In mari rubro, id est, in sacramento pœnitentiæ, sanguine Christi rubricato, quod tempore secessûs spiritualis peregisti, Pharaonem et exercitum ejus demersisti. Diaboli enim potestas confracta est, omnia peccata deleta, pravæ animæ propensiones enervatæ et mortificatæ ita ut jam in libertatem filiorum Dei transire valeas, et cum populo Israelitico canere [5]: *Dominus quasi vir pugnator; omnipotens nomen ejus. Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare; electi principes ejus submersi sunt in mari Rubro.*

Israelitæ, carissime Frater, viso ingenti prodigio quo, non suis viribus, non suis gladiis et armis sed solâ Dei omnipotentiâ a Pharaone erepti sunt, glorificaverunt Deum. Ita et tu, si compares præsentem statum gratiæ cum præ-

(1) Cfr. n. 134 seq. — (2) Cfr. n 1083 seq. — (3) Cfr. n. 1093 seq. — (4) Cfr. n. 293 seq. — (5) EXOD. XV, 3.

cedenti statu peccati, et conferas tristitias, remorsus conscientiæ, cordis anxietates, et labores vitiorum intolerabiles, ac amaritudines, quas sub diaboli tyrannide patiebaris, cum pace, gaudio, securitate et fiduciâ quâ in præsenti frueris, non posses amplius Deum non venerari nec ejus omnipotentiam non cognoscere, a quâ hæc mirabilis mutatio, et tam ingentia bona tibi promanarunt.

Ast, jam non in terrâ desiderabili, sed in deserto, id est, in novitiatu tantummodo es constitutus. Iter tibi adhuc peragendum est, et quam plurimæ probationes sustinendæ ut ad terminum vocationis tuæ per sanctam professionem pervenias. Ecclesia ob finem peculiarem hanc probationem præscripsit et temperavit. Unde 1° de fine novitiatûs et 2° de ejusdem probatione.

§ 1. — De fine novitiatûs.

1079. — **Quid est novitiatus?** — "Novitiatus, formaliter spectatus, est mutua candidati et religionis probatio, quâ prudens præparetur professio [1]." Inde vides, Frater, finem novitiatûs esse

1080. — 1° EX PARTE NOVITII *a) ut experiri valeat Religionis austeritatem ac vitæ institutum, utrum ea ferre poterit.*

Religionem amplecti Ordinis Seraphici est sese parare ad bellum, nam, sicut Pharao prosecutus est Israelem fugientem [2], ita diabolus juvenem in claustro manentem. Vitam religiosam ducere est abnegare semetipsum, tollere crucem suam, ascendere cum Christo Calvarium, sese clavis votorum cruci figere, in eâque totâ vitâ suspensus permanere, seque de eâ non detrahere, nisi cum tempus advenerit descendendi in sepulchrum mortis.

Res quidem menti perhorrida, a quâ tota abhorret natura! An ad talia sustinenda viribus sufficientibus perfruaris, Frater? Illud edoceberis experientiâ per annum probationis.

(1) P. VERMEERSCH, o. c. t. 1 n. 113. — (2) EXOD. XIV, 5 seq.

Ideoque curandum tibi est, ut tempore novitiatûs assuescas crucem tuam tollere, et sustinere quæcumque sacrificia et immolationes. Certo non exoptatur ut, postquam secutus fueris vexillum crucis, nomen personamque dederis militiæ Sancti Francisci, vita Seraphica tibi nimis dura appareat, ac forte dicere possis: *Si expertus essem et sciissem!*

Scito tamen, Frater, etsi in vitâ religiosi adsint dies asperi, etiam dies lætitiæ inveniri. Neque pax, neque gaudia, neque consolationes deerunt refugiis benedictis, quæ meritissime vocantur Paradisus terræ, quia ibi, sicut in cœlo, ineffabili modo gustatur bonitas Illius, qui dixit [1]: *Venite ad me omnes... Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.*

Insuper novitiatus ordinatur ad id

b) Ut novitii diligenter considerare queant utrum apti sint ad Ordinem quem sibi elegerunt.

Deus statuit fore ut semper illæsa stet juvenum libertas, et S. Franciscus solos voluit milites voluntarios. Æterna Sapientia decrevit Ordines dissimiles semper adfuturos, peculiari formâ præditos, ut Ordo qui non hujus, saltem illius candidati propensioni congruat [2]. Quapropter Ecclesia statuit ut per annum integrum Ordo, quem amplexus es, tibi exhibeatur una cum proprio suo fine, et mediis ad finem, cum virtutibus quas expostulat, cum indole quem exigit, cum pœnitentiis quas injungit, cum officiis et muneribus quæ mandat... Ideoque postquam omnia intuitus eris et cognoveris, tibi dicetur, Frater: "Libere potes vel nobiscum permanere, vel in mundum reverti."

1081. — 2° EX PARTE ORDINIS novitiatus institutus est ut Ordo novitii mores, genium et habilitatem probare possit, ne indignum in sui detrimentum recipiat. Quemadmodum enim novitius libere potest Ordinem suscipere, ita et Ordo libere potest recipere vel recusare novitium. Ordo perscrutari

(1) MATTH. XI, 28, 30. — (2) Cfr. n. 972.

debet illius valetudinem, naturam et indolem, vitia et habilitates, ut judicet an dignus sit qui intra ipsius gremium cooptetur: minoris enim esset perniciei Ordini dignum recusare, quam indignum suscipere novitium.

1082. — Ex parte utriusque, *ut per hoc tempus novitius ad vitam religiosam informetur.* Unde:

a) Superiores debent: 1) novitiorum ponderare indolem, vitia, virtutes et habilitates; 2) illorum vitia et defectus corrigere, suaviter quidem, sed etiam assidue, constanter et fortiter; 3) illorum adaugere et perficere virtutes; 4) inspirare spiritum S. Francisci ejusque Ordinis; 5) illos prudenter probare ac carnis crucifixioni, humiliationibus et sacrificiis assuescere; 6) illos sæpe repetitis hortationibus roborare, incitare, consiliari et ad bonum allicere; 7) illis tradere quænam ipsis imponantur officia et obligationes a Regulâ Constitutionibus, Ordinationibus, ceremoniis etc. [1].

b) Novitii autem debent: 1) sese munire firmâ voluntate ne forte animum despondeant; 2) attentam aurem præbere consiliis sapientibus quæ sibi dabuntur, eaque fideliter sequi; 3) se diligenter examinare, ut naturæ suæ corrigant vitia et defectus; 4) magnopere incumbere pietati ut obtineant Dei gratias, sine quarum auxilio *in vanum laboraverunt qui ædificant eam* [2]; 5) sedulo studere oneribus quæ sunt suscepturi mediis aptis ut virtutum progressionem prosequantur, zelo Ordinis quem sibi incutere debent, etc [3].

§ 2. — De temperatione novitiatûs.

1083. — Normæ ab Ecclesiâ [1] et Ordine Seraphico præscriptæ sequentia ordinant novitiatûs adjuncta, nempe

(1) Cfr, Const. n. 15, 18 et seq. Codex juris Can. 565. — (2) Ps. CXXVI, 1.— (3) Cfr. P. Piatus o. c. t. 1, p. 2, cap. 3, art. 1, q. 98.— P. Godefridus a Turnholto. *Novitius Capuccinus* Semita disciplinæ Seraphicæ. Tornaci, 1888. P. 3. cap. 2. p. 199 et seq.

(1) Constitutio "*Regularis disciplinæ*" 12 Mart. 1596, Clementis VIII;

1) ejusdem durationem, 2) locum atque 3) disciplinam; 4) bonorum quæ novitii possident renuntiationem et demum 5) novitiorum positionem juridicam. Quæ omnia breviter per partes sunt explicanda.

1084.—I.—De novitiatûs duratione.— Quoad novitiatûs durationem præscribitur, Frater, *a)* annus et quidem *b)* integer et completus, qui *c)* regulariter protrahi non potest.

a) Annus probationis.— Licet jam primi Monachi ordinarie per annum integrum suos probaverint novitios [1], nullum tamen jus positivum regebat hunc agendi modum Ecclesiæ et ex consensu tum religionis, tum novitii, tempus novitiatûs contrahere licitum erat. Dein annua experientia Ordinibus mendicantibus ab Alexandro III [2] præscripta fuit, et demum Concilium Tridentinum [3] omnibus Religionibus prohibuit ne is "qui minore tempore quam per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur." Idque sub pœnâ nullitatis professionis [4].

b) Annus integer et completus.— Hic annus certe pro Fratribus Minoribus incipit, non a die ingressionis in monasterium, sed a momento susceptionis habitûs [5], et debet esse integer et completus.

Codex Juris [6] hanc quæstionem lucide exponit: "Novitiatus interrumpitur, ita ut denuo incipiendus ac perficiendus sit, si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit, aut

— Decr. "*Sanctissimus*" 20 Jun. 1599, Clementis VIII;— Decr. "*Nullus omnino*" 25 Junii 1599 ejusdem pontificis;—Decretum "*Sanctissimus in Christo Pater*" jussu Innocentii XII, 18 Jul. 1695 editum; — Const. "*Debitum pastoralis officii*" Innocentii XII. Licet hæ constitutiones vel decreta, proprie tantummodo in Italiâ atque insulis adjacentibus vim habeant, optimam tamen normam tradunt ad rite novitiatum ordinandum. Et nostræ Constitutiones fere omnes has leges observandas præscripserunt.

(1) Cfr. Martene in suo commentario Reg. S. Benedict. P. L. t. 66, col. 816.— (2) De Regular. etc., in 6.— (3) Sess. XXV, De Regular. cap. 15.— (4) Concil. Trident. l. c.— (5) P. PIATUS, o. c. t. 1, P. 2 cap. 2. a. 1, q. 99, 3°.—(6) Can. 556, §§ 1, 2, 3, 4.

demum sine illius licentiâ non reversurus deseruerit, aut extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quâcumque ex causâ, etiam de Superiorum licentiâ.

Si novitius ultra quindecim, sed non ultra triginta dies etiam non continuos, de Superiorum licentiâ vel vi coactus extra domûs septa permanserit sub Superioris obedientiâ, ad validitatem novitiatûs necesse et satis est dies hoc modo transactos supplere; si non ultra quindecim dies, supplementum potest a Superioribus præscribi, sed non est ad validitatem necessarium.

Superiores licentiam manendi extra septa novitiatûs, nisi justâ et gravi de causâ, non impertiant.

Si novitius a Superioribus in aliam novitiatûs domum ejusdem religionis transferatur, novitiatus non interrumpitur."

NOTA.—Novitii si morte præveniuntur, ad eadem suffragia jus habent, quæ pro professis præscripta sunt [1].

c) Tempus probationis regulariter protrahi non potest.— Elapso statuto tempore, novitius ad professionem admittendus est, si habilis reperitur, vel dimittendus, si inhabilis [2].

Si dubius superest sitne idoneus, potest a Superioribus majoribus probationis tempus non tamen ultra sex menses prorogari.

1085.— II.— **De loco novitiatûs.**— Cum juxta SS. Patres et Ascetas ad animam a vitiis purgandam et virtutibus ornandam optimum medium sit solitudo, convenientissimum sane est, ait noster P. Albertus a Bulsano [3], ut novitii non solum a sæcularibus penitus segregentur, sed etiam a distrahente cum Fratribus professis conversatione retineantur." Ideo codex juris statuit:

---

(1) Codex Juris Can. 567, § 1.— (2) Cfr. Concil. Trident. Sess. XXV, cap. 16, de Regul; S. Congr. Episc. et Regul. 12 Jul, 1793, Codex Juris can. 571, § 2.— (3) Exposit. Reg. cap. II, § 24, n. 2.

"Erigatur domus novitiatûs ad normam constitutionum; si vero agatur de religione juris pontificii, ad eam erigendam necessaria est licentia Sedis Apostolicæ.

Plures in eâdem provinciâ novitiatûs domus, si religio in provincias divisa sit, designari nequeunt, nisi gravi de causâ et cum speciali apostolico indulto [1]."

Ecclesia et constitutiones nostræ ordinant etiam *a)* novitiatûs qualitates et *b)* familiæ novitiatûs membra.

a) Novitiatûs qualitates.— Jure præscribitur [2] ut

1° Novitiatus ab eâ parte domûs, in quâ degunt professi segregatus sit, ita ut, sine speciali causâ ac Superioris vel Magistri licentiâ, novitii nullam habeant communicationem cum professis, neque hi cum novitiis.

2° Conversis novitiis locus separatus adsignetur.

Oportet [3]:

3° Ut in novitiatu 1) "Locus hujusmodi propriâ clausurâ ab eâ parte conventûs et monasterii, in quâ degunt professi, segregatus sit atque distinctus, habeatque tot ad dormiendum cellulas separatas, quot erunt numero novitii... in quo etiam cellula, vel certus ac determinatus locus pro Magistro ejusque socio reperiatur.

2) Præter alias communes commoditates, aptus locus adsit ad spirituales collationes seu conferentias faciendas, ac lectiones, instructionesque Magistri audiendas, et in quem hiemis tempore ad calefaciendum se igni communi recipiant.

3) Oratorium insuper, seu capella, si commode fieri poterit, ad novitios in spiritualibus, præsertim in cæremoniis, et ecclesiasticis functionibus exercendos.

4) Hortus quoque peculiaris ad honestam recreationem, bene conclusus, atque munitus adsit.

---

(1) Codex Juris. can. 554, §§ 1 et 2.— (2) Codex Juris. can. 544, § 1.— (3) Clemens VIII, *Cum ad Regularem*, n. 8 et seq. Const. O. M. C. n. 13.

5) Hujus loci clausuræ clavis apud Magistrum semper asservetur, illique soli liceat ex gravi tantum causâ ingressum illuc alicui permittere.

b) Quoad familiæ novitiatûs membra. — " Superiores in novitiatu ac studiorum domo ne collocent nisi religiosos, qui sint ad exemplum regularis observantiæ studio [1]. "

1086. — III. — **De disciplinâ novitiatûs.** — Hæc disciplina respicit *a)* positionem juridicam Magistri, *b)* instructionem atque educationem novitiorum, et *c)* novitiorum votationem.

a) Positio juridica Magistri. — Licet novitii personæ sint ecclesiasticæ, stricte tamen ut membra Ordinis non censentur. Attamen jure præscribitur ut potestati Magistri et Superiorum religionis subsint eisque obedire teneantur. [2] Imo [3] : " Uni Magistro jus est et officium consulendi novitiorum institutioni, ad ipsumque unum novitiatûs regimen spectat, ita ut nemini liceat hisce se, quovis colore, immiscere, exceptis Superioribus quibus id a constitutionibus permittitur ac visitatoribus ; ad disciplinam vero universæ domûs quod attinet, Magister, perinde ac novitii, Superiori est obnoxius."

b) Instructio et educatio novitiorum. — Constitutiones [4] ordinant ut Magistri " novitios edoceant non solum religiosas ceremonias et urbanitatis comitatisque usus, verum etiam, et potissimum, quæ ad spiritum referuntur, omnia necessaria ad Christum vere imitandum, qui est lux nostra, via, veritas et vita [5]." Codex autem Juris [6] Magistro novitiorum gravem imponit obligationem omnem adhibendi diligentiam ut sui alumni in religiosâ disciplinâ sedulo exerceantur, et normas sequentes statuit [7] :

(1) Codex Juris Can. 554, § 3. — (2) Ibid. can. 561, § 2. — (3) Ibid. can. 561, § 1. — (4) Constit. O. M. C. n. 15. cfr. Clemens VIII *Cum ad Regularem.* — (5) JOANN. XIV, 6. — (6) Codex Juris can. 562. — (7) Codex Juris can. 565, §. 1, 2, 3.

" Annus novitiatûs debet sub disciplinâ Magistri hoc habere propositum, ut informetur alumni animus studio regulæ et constitutionum, piis meditationibus, assiduâque prece, iis perdiscendis quæ ad vota et ad virtutes pertinent, exercitationibus opportunis ad vitiorum semina exstirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas.

Conversi præterea diligenter in christianâ doctrinâ instituantur, speciali collatione ad eos habitâ semel saltem in hebdomadâ.

Anno novitiatûs ne destinentur novitii concionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus religionis muniis, neve deditâ operâ studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium; conversi autem in ipsâ religiosâ domo eatenus tantum fungi possunt officiis fratrum conversorum (non tamen uti primarii officiales,) quatenus ab exercitiis novitiatûs pro ipsis constitutis non præpediantur."

Denique fungitur officio suo Magister, ait Servatius de Lairuelz [1], si novitios doceat, si circa ea, quæ docuerit, eos exerceat, si corrigat, si exploret, si observet, si consoletur, si exstimulet. Ad hæc capita totum Magistri officium reducitur."

MONITUM AD NOVITIOS. — Si tale Magistro incumbit officium, carissime Frater, scito, te non tantummodo consolationis gratiâ, sed desiderio majoris perfectionis ad eum recurrere teneri ac aliquando expedire ut absque consolatione Domino servias Audi potius S. Bernardum: " Quoniam arcta et ardua est via quæ ducit ad vitam, ait mellifluus Doctor, suos alloquens novitios [2], tanquam parvulis in Christo pædagogus vobis, o filioli, ac nutritius necessarius est, qui doceat, deducat, foveat vos, et tanquam alludat parvulis, ac blanditiis quibusdam consoletur, ne pereat ætas infirma. Propterea non ego, sed magis Ecclesiæ prin-

(1) Catechismus novitiorum, 1622; T. 1 Lect. 10, Docum. 1, p. 40.— (2) Serm. de divers. Serm. 8 (85) P. L. t. 183, col. 564.

ceps et pastor vos admonet: *quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite,* ita sane ut in eo nequaquam permaneatis, sed *in eo crescatis in salutem* [1].

Quod alia quædam Scriptura manifestius exprimens loquitur sic: *Gaudete gaudio omnes qui lugebatis super eam* (Jerusalem) *ut potemini,* ait, *a lacte, et satiemini ab uberibus consolationis ejus; et cum avulsi fueritis a lacte, epulemini ab introitu gloriæ ejus* [2]."

NOTA. — *De novitiorum confessariis:*

1. "Magister novitiorum ejusque socius, superior seminarii collegiive sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eodem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causâ in casibus particularibus sponte id petant [3]."

2. "Pro novitiorum numero unus vel plures habeantur ordinarii confessarii [4]."

3. "Præter confessarios ordinarios designentur aliqui confessarii, quos novitii in casibus particularibus adire libere possint, nec Magister ægre id se ferre demonstret [5]."

4. "Quater saltem in anno detur novitiis confessarius extraordinarius, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi [6]."

5. "Firmis constitutionibus quæ confessionem statis temporibus præcipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus, etiam exemptus, ad suæ conscientiæ quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis.

1087. — *c) De novitiorum votatione.*— "Quum se Domino dicaturus indubiam præbere debeat spem, quod ad servien-

(1) I PETR. II, 2.— (2) ISAI. LXVI, 10, 11.— (3) Codex Juris can. 891. — (4) Ibid. can. 566 § 2, 1° - (5) Ibid. 3° — (6) Ibid. 4°.

dum Deum aptus sit, et bonum testimonium habere ab iis quorum vitæ consuetudine utitur, statuimus, aiunt Constitutiones nostræ [1], ut a capitulo localiter per annum; id est, quarto, octavo et decimo novitiatûs mense pro novitiis fiat votatio per secretum scrutinium."

Vocales capituli sunt omnes religiosi familiæ novitiatûs, solemniter professi qui quatuor mensibus continuis vel circiter cum novitiis in eodem loco commorati fuerint [2]. Guardianus tamen et Magister valide et licite ferunt suffragium in admittendis novitiis quibuscum per duos tantum menses sunt commorati [3]. Nullus ad professionem admittendus est qui **majorem** votorum partem sibi faventem non obtinuerit [4]. Et licet Provincialis ex gravi causâ sibi notâ, et quam aliis patefacere non tenetur, [5] novitium qui pluralitatem votorum familiæ habuit, secundum conscientiam suam dimittere possit [6], tamen sub pœnâ nullitatis neminem ad professionem simplicem admittere potest absque majoris partis novitiatûs communitatis consensu. [7]

1088. — IV. De renuntiatione bonorum. — Christus Dominus adolescenti perfectionem ambienti dixit: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes et da pauperibus.* [8] Seraphicus autem Pater voluit ut eadem verba venientibus ad minoriticam religionem a ministris Provincialibus proferantur. " Dicant eis, ait S. Regula [9], quod vadant, et vendant omnia sua, et ea studeant pauperibus erogare. Quod si facere non potuerint, sufficit eis bona voluntas. Et caveant Fratres, et eorum Ministri, ne solliciti sint de rebus suis

(1) Constit. O. M. C. n. 21, cfr. Codex Juris, can. 675.— (2) Const. O. M. C. n. 21.— (3) Cap. Gen. XXXI, 34.— (4) Const. O. M. C. n. 21, cfr. Capit. Gener. XXXIII, 31, XXXVII, 22, XXXIX, 40, XLI, 44, XLIV. 60. Ad dignitatem vel indignitatem novitiorum dijudicandam, cfr. Regolamento etc. p. 19-24.— (5) Codex juris can. 571.— (6) Analect. O. M. C. t. VI, p. 180.—Collectio Auth. Ordinationum Cap. Generalium. Capitulum 31. n. 74, Analect. t. VII, p. 233. Cap. Gen. 41, n. 79.— Albertus a Bulsano notat. p. 85.—(7) Const O. M. C. n. 21. — (8) MATTH. XIX, 21.— (9) Reg. cap. II.

temporalibus, ut libere faciant de rebus suis quidquid Dominus inspiraverit eis: Si tamen consilium requiratur, licentiam habeant Ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, quorum consilio bona sua pauperibus erogentur."

Dicemus igitur 1) quid S. Pater hic, per hæc verba, intendat et 2) quid hodie, inspectâ Ecclesiæ legislatione, quoad renuntiationem bonorum observandum sit.

1089.— 1. *Quid S. Franciscus per supra citata verba intendit.*

Seraphicus Pater per verba a Ministris Provincialibus ad Ordinem venientibus dicenda, nihil aliud intendit, Frater, nisi conservationem puritatis Ordinis. Hæc autem Ordinis puritas, ait S. Bonaventura [1], "in tribus consistit, in venientium denudatione perfectâ, *(dicant eis* etc. *)*; in frugalitate recipientium manifestâ: *caveant Fratres ne solliciti sint*, etc.; et in directione ad relevationem pauperum discretâ: *Si consilium*, etc."

a) De venientium denuditate.— Omnibus ad Seraphicum Ordinem venientibus nihil magis necessarium est, quam ut cor ab omnibus bonis terrenis avellant, et paratissimum habeant omnibus exspoliari. [2] Oportet, ait S. Bonaventura [3], "ut sint nudi, non solum corde, sed adeo nudi... ut... in nuditatis termino statui viæ possibili Christi vestigia imitentur."

b) De frugalitate recipientium. — Omnes religiosi "suo modo nudi nudam crucem sequuntur [4]," vivunt enim sine proprio personali, sed possessiones habent monasteriis proprias, et bona ad Ordinem venientium monasterio adjungere possunt. "Beatus igitur Franciscus, ait S. Bonaventura, [5] videns pericula et sacrilegia affluentiæ terrenæ, quam multi possident in communi, elegit regulam ipsis Apostolis ad

(1) Expos. Regul. cap. 2 n. 6.—(2) P. ALBERTUS A BULSANO, *Expos. Reg.* cap. 2, art. 2. § 22. n. 1.— (3) Exposit. Reg. cap. 2, n. 6.— (4) S. BONAVENTURA. *Expos. Reg.* l. c.— (5) Exposit Reg. cap. 2. n. 9.

prædicandum missis a Domino constitutam, injungens Fratribus, ne sollicitudinem habeant de rebus venientium ad Ordinem, ne sic vel Ordinis maculetur puritas, vel inquietudo aliqua generetur."

Cum in loco S. Mariæ de Angelis tanta esset inopia ut non posset hospitibus supervenientibus secundum necessitatis exigentiam provideri, adiit Franciscum Vicarius Petrus a Cataneo, allegans penuriam Fratrum et petens ut intrantium novitiorum res aliquas reservare liceret, ad quas expendendas recurrere posset tempore opportuno. Ad quem S. Pater superni consilii non ignarus: "Absit a nobis, Frater carissime, ut pro quovis homine impie agamus in Regulam. Malo te altare Virginis gloriosæ nudare, cum necessitas id requirit, quam contra paupertatis votum et observantiam Evangelii aliquid vel modicum attentare. Gratius enim habebit Virgo beata, Sancti Evangelii perfecte servato consilio, suum altare detegi, quam, altari vestito, Filii sui promissum consilium prætermitti." [1]

Agitur hic de pecuniæ acceptatione, Frater. Fert enim Prima Regula: "Caveant autem Fratres et Ministri Fratrum, quod de negotiis suis (i. e. novitiorum) nullo modo se intromittant neque accipiant aliquam pecuniam, neque per se, neque per interpositam personam; si tamen indigerent, alia necessaria corporis præter pecuniam recipere possunt Fratres causâ necessitatis, sicut alii pauperes." [2]

c) De relevatione pauperum discretâ.— Seraphicus autem Pater voluit, ut solum per distributionem bonorum pauperibus largitam, janua ingressûs in Ordinem suum pateat, ac ideo in suo Testamento dicit "illi qui veniebant ad recipiendam vitam istam omnia, quæ habere poterant, dabant pauperibus." De ipso quoque legitur [3] quod quemdam, qui bona sua propinquis reliquerat, rejecerit dicens: "Vade!

(1) S. BONAVENT. *Leg. Maj.* cap. VII, n. 4. Op. t. VIII. p. 524.— (2) 1 Reg. cap. II, Opusc. p. 26.— (3) S. BONAV, *Legenda S. P.* cap. 7. n. 3. Op. t. VIII. 523. Chron. P. 1. L. 1. c. 8.

nondum existi de cognatione tuâ et de domo patris tui: non est dignus jungi pauperibus Christi, qui pauperes defraudavit: incepisti a carne, ruinosum fundamentum spirituali fabricæ posuisti: vade viam tuam."

Cum tamen hæc bonorum distributio decreta sit, oporteat " ne res venientium inutiliter dispensentur, remedium conveniens adhibetur, ait Seraphicus Doctor [1], cum subdit: Si tamen consilium requiratur, licentiam habeant Ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, quorum consilio bona sua pauperibus erogentur." Addit tamen S. Pater, ait S. Bonaventura [2]: "*Quod si facere non potuerint*, propter loci distantiam, vel propter litium implicationem, *sufficit eis bona voluntas*, quia licite ceditur et omnia contemnuntur."

Nihilominus, Frater, distributio bonorum pauperibus largienda, *non præceptum, sed consilium est;* et *perfectionem*, non vero *justitiæ jura* directe vel indirecte accepta [3] respicit.

1090.— 2. ***De renuntiatione bonorum juxta Ecclesiæ legislationem hodie vigentem.***

Ad libertatem novitiorum salvam et integram salvandam, ne scilicet bonis suis privati et egestate pressi professionem emittere cogantur inviti, S. Mater Ecclesia statuit:

1° "In novitiatûs decursu, si suis beneficiis vel bonis quovis modo novitius renuntiaverit eademve obligaverit, renuntiatio vel obligatio non solum illicita, sed ipso jure irrita est [4]."

2° "Ante professionem votorum simplicium sive temporariorum sive perpetuorum novitius debet, ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, bonorum suorum administrationem cedere cui maluerit et, nisi constitutiones aliud ferant, de eorumdem usu et usufructu libere disponere [5]."

3° "Ea cessio ac dispositio, si prætermissa fuerit ob de-

(1) Expos. cap. 2. n. 9.— (2) L. c. n. 9.— (3) P. Albertus a Bulsano, p. 57. not. 1.— (4) Codex Juris can. 568.— (5) Ibid. can. 569, § 1.

fectum bonorum et hæc postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint, fiat aut iteretur secundum normas § 1 statutas, non obstante simplici professione emissâ [1]."

4° "Novitius in congregatione religiosâ ante professionem votorum temporariorum testamentum de bonis præsentibus vel forte obventuris libere condat [2]."

5° "Quilibet professus a votis simplicibus, sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in constitutionibus cautum sit, conservat proprietatem bonorum suorum et capacitatem alia bona acquirendi, salvis quæ in canone 569 præscripta sunt [3]."

6° "Quidquid autem industriâ suâ vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit [4]."

7° "Cessionem vel dispositionem de quâ in can 569, § 2, professus mutare potest non quidem proprio arbitrio, nisi constitutiones id sinant, sed de supremi Moderatoris licentiâ... dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte non fiat in favorem religionis; per discessum autem a religione ejusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit [5]."

8° "Professus a votis simplicibus antea nequit valide, sed intra sexaginta dies ante professionem solemnem, salvis peculiaribus indultis a Sanctâ Sede concessis, debet omnibus bonis quæ actu habet, cui maluerit, sub conditione secuturæ professionis, renuntiare. Secutâ professione, ea omnia statim fiant, quæ necessaria sunt, ut renuntiatio etiam jure civili effectum consequatur [6]."

9° Post solemnem professionem, salvis pariter peculiaribus Apostolicæ Sedis indultis, omnia bona quæ quovis modo obveniunt regulari:

1) In Ordine capaci possidendi, cedunt Ordini vel provinciæ vel domui secundum constitutiones:

---

(1) Ibid. can.569, § 2.— (2) Ibid. can. 569, § 3.— (3) Ibid. can. 580, § 1.— (4) Ibid. § 2.— (5) Ib. l. c. § 3.—(6) Ibid. can. 581, §§ 1, 2.

2) In Ordine incapaci, acquirantur Sanctæ Sedi in proprietatem [1]."

10° "Professis a votis simplicibus religiosis non licet;

1) Per actum inter vivos dominium bonorum suorum titulo gratioso abdicare;

2) Testamentum conditum ad normam can. 569, § 3, mutare sine licentiâ Sanctæ Sedis, vel, si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentiâ Superioris majoris aut, si nec ille adiri possit, localis [2]."

11° "Post annum ab emissâ quâlibet professione religiosâ, vacant beneficia parœcialia; post triennium cetera [3]."

Unde monitio de bonis temporalibus pauperibus largienda *ante ingressum* religionis jam a Ministris postulantibus non est facienda, sed absolute præscribitur renuntiatio bonorum juxta canonicas præscriptiones facienda.

1091. — V. **De positione juridicâ novitiorum.** — In Ordinem religiosum ingressus novitius persona fit ecclesiastica, "ita tamen ut potius *commoda* sentiat istius statûs quam onera [4]." Inquirendum igitur est 1) quænam sint novitiorum onera seu obligationes; 2) quænam vero eorum commoda seu privilegia.

1092. — 1. ***De novitiorum obligationibus.***

a) Novitii cum sint personæ ecclesiasticæ, eo ipso subjiciuntur jurisdictioni Superiorum Ordinis cujus habitum assumpserunt. Ad determinandum quam jurisdictionem in Ordine Franciscano habeat prælatus supra novitios, distinguendum venit inter superiores generales, provinciales et locales.

Superiores generales et provinciales eamdem jurisdictionem habent in novitios ac in professos. Jurisdictionem ergo quasi episcopalem in eos exercent in foro tam interno quam

(1) Ibid. can. 582.— (2) Ibid. can. 583.— (3) Ibid. can. 584.— (4) P. Vermeersch. o. c. t. 1, n. 192.

externo, si tamen novitii velint in religione permanere [1]. Superior localis autem apud nos unice præest novitiis in choro, in ecclesiâ officiorum divinorum tempore, in processionibus, in refectorio, ceterisque communitatis actibus [2]. Sed ejus jurisdictio limitata est a Summo Pontifice [3], et a superioribus majoribus [4]. Siquidem Magistri habeant "plenam et absolutam potestatem circa novitiatûs regimen et novitiorum institutionem [5]."

b) Etsi per se ad Regulæ observantiam in conscientiâ non obligantur, ex decentiâ tamen et honestate ad id tenentur. "Regula enim generalis est, ut qui similem cum aliis vitam suscipit, similem sentiat in legibus disciplinam. Accedit, quia nisi et ipsi observent regulas Ordinis, non satis probarent Religionem, nec ipsos Religio; et ex transgressionibus repetitis oriretur scandalum, confusio et perturbatio magna in Ordine [6]."

"Esto... in omnibus ad nutum *obediens* propter Deum, ait Bernardus a Bessa in *Epistolâ ad quemdam novitium* [7], nec te, quamdiu in Ordine es, ab Ordinis obedientiâ putes exemptum. Alioquin, cui, obsecro, nunc subes nisi Ordini? Quis tuæ nunc animæ curam gerit?... (Novitius) Liber quidem est, ut infra probationis annum, si vel ad sæculum, vel ad laxiorem statum voluerit apostatare, discedat, sed quod existens in Ordine sit inobediens vel rebellis, nequaquam eum liberum dixerim."

2. ***De novitiorum privilegiis.*** — Duplex principium generale est, primum quod in favorabilibus veniunt nomine

(1) Codex Juris can. 561, cfr. P. Piatus o. c. P. 2, cap. 2, art, 4, q. 126-—(2) Constit. O. M. C. n. 16.— (3) Clemens VIII, *Cum ad Regularem.* n. 15, Codex Juris can. 561.—(4) Cfr. Constit. O. M. C. n. 16, et Regolamento: alle votazioni pe'novitii ed alle attribuzione de loro P. P. Maestri etc.— (5) Const. n. 16, Clemens VIII, *Cum ad Regularem.* n. 15, Codex Juris can. 561.— (6) P. PIATUS, o. c. l. c. 2[a].— (7) Inter Opera S. Bonav. Ed. ad Claras Aquas t. 8. p. 664, n. 7.

religiosorum, secundum vero quod in odiosis Regulares attingentibus uti sæculares habentur.

a) In favorabilibus nomine veniunt religiosorum. Unde novitius franciscanus omnibus gaudet privilegiis Ordinis minoritici. Ideo *a)* privilegio canonis et fori fruitur [1], *b)* indulgentiarum aliorumque privilegiorum particeps efficitur, [2] exceptis iis tantum quæ in Bullâ concessionis ad professos expresse restringuuntur, *c)* eximitur a jurisdictione episcopali, etc.

b) In odiosis, clericos vel regulares attingentibus, habentur veluti laici vel sæculares. Unde 1) non incurrit casus in Ordine reservatos nisi expresse isti ad novitios extenduntur, neque alias pœnas ab Ecclesiâ pro religiosis statutas [3].

III. — *De causis defectionis novitiorum.*

1093. — Fine et temperatione novitiatûs declaratis jam clare apparet, Frater, novitiatum magni esse momenti. Doctrina ab omnibus vitæ spiritualis Magistris tradita, unanimi consensu jure comprobat: novitiatum esse quasi totius vitæ regularis compendium [4]. Rarum non est, videre novitium Dei amore ferventem omnino decidentem a suo priore fervore. Ast, novitium tepidum, nescio, ait P. Godefridus [5], "utrum ex centum unus enumerari possit, qui, professione emissâ, effectus fuerit religiosus exemplaris. Novitiatus ergo malo modo peractus, lege ordinariâ calamitas est, quæ nullâ curâ sanari possit."

Priusquam de causis defectionis novitiorum tractamus, paucis verbis tibi dicemus. Frater, quid requiratur ad novitiatum rite peragendum.

Ut novitiatus rite peragatur oportet

---

(1) Cfr. P. Piatus l. c. q. 129, P. 2, cap. 2, art. 4. Unde qui novitium percutit (privilegium canonis) vel cogit judices laicos ad trahendum novitium ad suum tribunal (privilegium fori) excommunicationem incurrit. — (2) Codex Juris can. 567, § 1. — (3) P. Piatus l. c. — (4) Ordin. et decis. Cap. Gen. LXV n. 10. — (5) *Novitius Capuccinus*, p. 199.

1094. — 1) *Ut novitius cum habitu religioso etiam spiritum religiosum habeat.*

Bernardus a Bessa in *Epistolâ ad quemdam novitium instabilem* [1] hæc memorabilia habet verba: "Non multum habitus religiosus prodest, si adhuc animus sæcularis. Non vestium, sed *spirituum ponderator est Dominus* [2]. At si utrumque simul, religiosa scilicet vestis et animus, melius erit; pluris Deo sunt plura quam unum. *Concupiscit rex decorem* [3] cordis; sed vestis sancta et eum cujus amore suscipitur et defertur, honorat, et proximum simul ædificat, ipsum denique deferentem ad virtutem inducit et quodam interdum congruitate compellit. Quando, inquam, vestis et animus in bono conveniunt, tunc Deo in nobis maxime complacet, tunc ei *deliciæ sunt esse cum filiis hominum* [4]. Intus Deum mens devota oblectat, extra vestis religiosa honorat et prædicat. Ubi autem animus malus est, vestis sancta plus gravat quam juvat. Ergo, carissime, ex quo jam te Dominus sancto habitu decoravit, age, ut ei animus et vita concordet."

Aliis verbis, sicut habitus omnibus exterius demonstrat te esse S. Francisci alumnum, ita spiritus S. Francisci interius te inflammet ad opera tuæ vocationi consentanea peragenda omnino necesse est.

1095. — 2) *In novitiatu vivendum est juxta normam a Magistro traditam.*

Hic quærere possis, Frater, quid ad hunc scopum sit necessarium, quomodo nempe in novitiatu vivendum sit tibi. "Utinam quæras! exclamat Bernardus a Bessa [5], nempe quærens invenit. Qui vero stare *super vias* et interrogare de *semitis antiquis* non curat [6], nec se dirigentibus acquiescit, profecto errandum est sibi. Porro negligenter erranti imputandus est error. *Est via, quæ videtur homini*

(1) Opera S. Bonav. Edit. ad Claras Aquas, t. 2 col. 663 seq. n. 1.— (2) PROV. XVI, 2. — (3) PS. XLIV, 12. — (4) PROV. VIII, 31. — (5) *Epistola* cit. n. 2. — (6) JEREM. VI, 16.

justa, et novissima ejus deducunt ad mortem [1]." Si igitur scire desideras quid agendum sit tibi, ad ducem spiritualem, ad Magistrum recurras omnino necesse est. "Dicas forsitan, inquit præclarissimus auctor citatus [2]: Nota mihi via est, et ductore non indigeo. Nequaquam hoc ego tibi concesserim; stultæ præsumptionis est ejus quam nondum perambulaveris viæ tibi scientiam arrogare. Stulte omnino sibi vindicat inexpertus quod vix experti præsumunt."

1096. — 3) ***Jam in novitiatu domus perfectionis exstruenda est.***

Jam antea vidimus, Frater, quid Magister, toto novitiatûs tempore te docturus sit. Te instruet nempe ad ædificandam civitatem cœlestem Jerusalem, id est, perfectionem vitæ christianæ, quæ in caritate Dei et proximi consistit et acquiritur per exercitium virtutum. Unde te docebit *reformationem deformatorum per vitiorum expugnationem* [3] *et conformationem novi hominis ad Christum per instrumenta spiritualia* [4]. Et merito quidem, carissime Frater, "qui Jerusalem muros ædificant, ait Bernardus a Bessa [5], æmulos habent, qui eos impedire conantur, sed, ut legimus [6], *alterâ manu ædificant, alterâ tenent gladium ad pugnandum. Ædificat* servus Dei virtutum operibus insistendo, *pugnat* vero vitiis et tentationibus resistendo. Gravat interdum pugna, sed sine pugnâ victoria non habetur."

4) ***Studium novitiorum igitur est ut toto tempore novitiatûs insistant in extirpatione vitiorum et in acquisitione virtutum.***

"Si tuum in his studium est, Religiosus es; sin alias, scias, te necdum, secundum Apostolum [7], *veterem hominem deposuisse*, sed adhuc in vetustate perduras, qui tamen in Religionis ingressu *novum hominem, qui secundum Deum*

(1) Prov. xiv, 12.— (2) Epist. n. 2. — (3) Cfr. n. 26 seq. — (4) Cfr. n. 120 seq. — (5) L. c. n. 15. — (6) II. Esdr. iv, 17.— (7) Ephes. iv, 22 et deinde 24.

creatus est, induere debuisti. Non dico, novitium mox posse in virtutibus esse perfectum, sed debere esse in earum exercitio studiosum [1]."

His dictis, jam causas inquirere possumus cur novitii, licet a Deo vocati, a recto tramite deficiant.

1097. — Causæ defectionis novitiorum. — A divinæ studio servitutis novitii deficiunt duplicem ob causam : nempe ob superbiam et ob teporem. Unde si Dei gratiam promereri et viam vocationis tuæ dignam percurrere desideras, e medio tollendum est vitium superbiæ et teporis.

§ I. — *De superbiâ superandâ.*

1098. — Superbus, ait Bernardus a Bessa [2], ad omne bonum inutilis et ineptus. non est susceptibilis disciplinæ, gratiæ seu virtutis, *quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* [3]. In tantum est Deo superbia odiosa, ut, ubi deprehenderit eam esse, ibi nec ipse habitet, nec sua dignetur dona infundere. Hæc est superbia, quæ ita omnium spiritualium sensuum usu privat, ut hâc peste laborans, Religionis sanctæ pulchritudinem et virtutem audiens, non attendat ; videns, non reputet ; odorans, non sentiat, affectu non gustet, nec ex operationis tactu discernat, recteque illi conveniat quod de simulacris dicitur [4] : *Oculos habent et non videbunt, aures habent et non audient, nares habent et non odorabunt.*"

Ast duæ virtutes, quæ merito ut ornamentum Ordinis Seraphici habentur, potissimum superbiæ opponuntur, humilitas nempe et sancta simplicitas.

1099. — 1. De humilitate. — De hâc virtute alio loco tractatur : Vide *præcipuum studium viæ illuminativæ* [5]. Materia hæc, carissime Frater, iterum atque iterum serio est medi-

(1) BERNARDUS a BESSA, *Epist.* cit. n. 3.— (2) *Epist.* n. 4.— (3) I PETR. v, 5 ; JAC. IV, 6.— (4) Ps. CXIII, 13 seq. — (5) Cfr. n. 856.

tanda, et media ad eam acquirendam sedulo observanda. Nam, ut optime notat P. Albertus a Bulsano [1]: "Frater Minor humilitate destitutus monstrum est, tum nomini, tum habitui, tum statui suo contradicens. Et quomodo Religiosus vota sua paupertatis, obedientiæ, et castitatis observabit, cum pauper esse et videri erubescat, arrogantem mentem suam aliis subjicere recuset, et in pœnam superbiæ, ut Doctores dicunt, a gratiâ derelictus facillime in luxuriæ crimina ruat?"

1100. — 2. **De sanctâ simplicitate.** — Sancta simplicitas aliud medium est, Frater, quo vitium superbiæ extirpare vales. Videbimus ergo *a)* naturam simplicitatis *b)* quomodo simplicitas ornamentum sit Ordinis Seraphici et *c)* quomodo practice sit exercenda.

1101. — ***a) De naturâ simplicitatis.*** — Simplicitas, juxta doctrinam S. Thomæ [2], est virtus, quâ animus non tendit in diversa, sed idem intendit interius et exterius, et quod exterius exequitur opere, consentaneum est intentioni quam habet in corde. Unde vides simplicitatem et veritatem eamdem esse virtutem et solummodo ratione differre.

Hanc simplicitatem magnopere extollit Seraphicus Pater eamque vocat "gratiæ filiam, sapientiæ germanam, matrem justitiæ [3]"; attamen, ut Celano apprime notat [4]: "Non... omnis ab eo probabatur simplicitas, sed ea solum quæ Deo suo contenta, cetera vilipendit. Hæc est, quæ sese examinans condemnat suo judicio neminem, quæ meliori debitum imperium reddens, imperium appetit nullum. Hæc est, quæ græcas glorias non optimas arbitrans, plus eligit facere quam discere, vel docere. Hæc est, quæ in omnibus divinis legibus verbosas ambages, ornatus et faleras, ostentationes et curiositates perituris relinquens, quærit non corticem

(1) Exposit. Reg. cap. x, § 183, n. 1.— (2) 2. 2. q. 109, a. 2, ad 4, et q. 111, a. 3, ad 2.— (3) CELANO; Leg. 2, c. 142, p. 310.— (4) CELANO, o. c. l. c.

sed medullam, non testam sed nucleum, non multa sed multum, summum et stabile bonum."

1102. — *b) Simplicitas ornamentum Ordinis Seraphici.* — "Sanctam simplicitatem..., quodam attentiori studio prætendebat Sanctus (Franciscus) in se, ac diligebat in aliis [1]... Hanc in fratribus litteratis et laicis requirebat Pater Sanctissimus, ait B. Thomas a Celano [2], non eam contrariam sapientiæ credens, sed vere germanam... Unde in laudibus quas de virtutibus fecit, sic ait: Ave, regina sapientia. Dominus te salvet cum tuâ sorore purâ sanctâ simplicitate." Per Fratrum Minorum simplicitatem, dicebat Seraphicus Franciscus, "relucet beatæ hujus familiæ pulchritudo," et ut Celano [3] scribit, sequentia verba voluit in Regulâ ponere, sed bullatio facta præclusit, nempe: "Apud Deum non est acceptatio personarum, et generalis minister Religionis, Spiritus Sanctus, æque super pauperem et simplicem requiescit."

Doctrinâ et exemplo B. Patris moti, veri Franciscani in omni simplicitate Deum quærunt, et ut primi Francisci discipuli duplicitatem animi penitus ignorant [4].

1103. — *c) Simplicitatis praxis.* — "Jam vero si quis quærat quibus indiciis dignoscatur novitius ita quærere Deum, respondet Adam Abbas Persenniæ in *Epistolâ ad Osmundum Monachum* [5]: Certe si ad illa tria ipsum Magister paratum invenerit; si in opere Dei ipsum fervere cognoverit; si bono et læto animo bonum obedientiæ superioribus, coæqualibus, inferioribus exhibentem; si ad perferenda opprobria patientem, potest intelligere quod vere Deum quærit; si tamen felici perseverantiâ felix initium claudere non omittit [6]."

---

(1) CELANO, o. c. p. 310. — (2) O. c. p. 311. — (3) L. c. c. 145, p. 314. — (4) Cfr. Celano o. c. l. c. Leg. I. p. 48. — (5) T. I Miscell. Baluz. — (6) MARTÈNE. *Comment. Reg. S. Bened.* P. L. t. 66, Col. 813, 814.

Sancta simplicitas igitur in omnibus actionibus tuis appareat, Frater, 1) in observatione scilicet Regularum novitiatûs; 2) in subjectione erga Superiores; 3) in conversatione cum fratribus.

1104.—1) *In observatione Regularum novitiatûs.*—Sciendum enim est, Frater, in observatione Regularum quæ novitiis imponuntur, affectationem externam et nimium in virtutum actibus rigorem, parum prodesse, et non semper juvenem simplicem sed aliquando superbum denotare. Quid! "Nimis rigor et multiplicitas ceremoniarum externarum absque vere spiritu religioso, ad relaxationem sensim viam parant." [1] Etenim "per vitam religiosam natura perficitur, non autem destruitur. Unde quidquid affectationem sapit, adversatur huic naturæ perfectioni et potius offuscat et mentitum facit exteriorem hominem. Abstinendum ergo est a nimiâ plasmatione et configuratione et quasi statuariâ dispositione novitiorum. Collum innaturaliter elongatum, caput mimice inclinatum, oculi violenter dimissi, reverentiæ gestus et voces potius momentaneum servilismum quam habitualem humilitatem et reverentiam indicantes, et similia, sunt perniciosissima pestis quâ juvenes duplicitatem acquirunt et senes hypocrisim colunt. Viri sancti et devoti modestiam magnam possidebant, sed neque in oculis, neque in gestibus, neque in voce, neque in formulis modum rectæ naturæ contrarium admittebant [2]", sed in omnibus veram sanctamque simplicitatem colebant.

Immo bonus novitius censendus non est ille qui nullam observantiam prætermittit, qui officii sui observantissimus est; procul dubio hæc omnia, licet requirantur, non tamen sufficiunt; simul enim cum observantiâ adesse potest superbia. Oportet ipsæ observantiæ regantur motivis supernaturalibus: denique oportet novitius Deum unice quærat.

---

(1) Cap. Gen. 1886 n. 10.— (2) Comment. circa ordinationes Cap. Gen. 1886. Apud Anal. O. M. C. T. III, p. 43 et seq.

1105. — 2) *In subjectione erga superiores.* — Novitius sanctam simplicitatem colens firmiter confidit se ipsi Deo, et statim aperit Superioribus, qui locum Dei tenent, affectus suos et cogitationes, et candide, sine ullo dolo, sine simulatione et fuco omnes obligationes discipuli erga suum patrem spiritualem adimplet. Perlege hic Art. *De directore spirituali.* [1]

Hanc gratiam a Domino postula, carissime Frater, Ei cum S. Joanne Berchmans dicens: "Da mihi, Domine, da mihi ut erga Superiores dissimulationis nescius et limpidus sim sicuti aqua in vase crystallino." Hâc simplicitate potissimum utatur necesse est, quando Magister ab eo rationem quærit de opprobriis ei allatis. Nihil enim adeo utile est novitio quam hæ probationes, modo tamen rite et simpliciter sustineantur. Unde S. Basilius [2]: "Cæterum communis cujusque probandi modus est, utrum scilicet citra pudorem paratus sit ad omnem humilitatem, sic ut artes suscipiat vel vilissimas, si illarum opus utile esse ratio comprobarit... Maxime autem ei, qui ab illustriore quodam vitæ genere juxta Domini nostri Jesu Christi exemplum ad humilitatem festinat, aliqua quæ probrosa admodum apud externos esse videantur, præscribenda sunt; observandumque, num sine ullâ dubitatione seipsum ceu operarium pudoris expertem Deo exhibeat."

1106. — 3) *In conversatione cum fratribus.* — Novitius sanctâ simplicitate ornatus omnia caritatis officia rite adimplet: Confratribus ex corde optat et procurat omne bonum; jucundam, affabilem et gratam cum ipsis instituit conversationem et sedulo cavet omnia quæ amorem fraternum impedire possint, qualia sunt contemptus, suspiciones, temeraria judicia, etc. Perfectam cum ipsis concordiam tenet, eorumque defectus patienter suffert, licet cum nullo, quantæcumque sit virtutis et sanctitatis, nimiam familiaritatem

(1) Cfr. n, 160 seq.— (2) Reg. fus. cap. 10. P. G. t. 31, col. 946, 947.

vel amicitiam habeat. Verbo, sancta simplicitas in confratribus non carnem aspicit nec sanguinem, sed imaginem Dei, ab eo impense amatam atque dilectam. [1]

§ II.— *De tepore.*

1107.— Alia causa cur novitii a vocatione deficiant, est tepor. Hoc perpulchre a S. Bernardo [2] describitur: "Videtis istos novitios? inquit. Nuper venerunt, nuper conversi sunt. Non possumus de ipsis dicere quia vinea nostra floruit: floret enim. Interim, quod in eis apparere videtis, flos est: fructuum tempus nondum advenit. Flos novella conversatio est, flos formula recens vitæ emendatioris est. Induerunt sibi faciem disciplinatam, et bonam totius corporis compositionem. Placent, fateor, quæ in facie sunt: negligentior utique is qui foris apparet corporum cultus est vestium, sermo rarior, vultus hilarior, aspectus verecundior, incessus maturior. Verum quia hæc noviter cœpere, ipsâ sui novitate flores censenda sunt, et spes fructuum, magis quam fructus."

Sed, addit S. Doctor [3], "aquilo mihi suspectus est, et frigora matutina, quæ intempestivos flores solent perdere, fructus præripere."

Hoc frigus nihil aliud est quam incuria in exercitiis spiritualibus, languor animi, pigritia spiritualis. Considera nunc, Frater, funestissimos hujus tepiditatis effectus.

Effectus teporis.— Hæc infirmitas perturbat judicii lumen, libertatem aufert spiritûs. "Ut in corpore solet evenire febricitantibus, subit quidam animi rigor, dicit S. Bernardus [4], et vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo

(1) Cfr. P. Godefridus o. c. p. 170 seq.—(2) *In Cant.* Serm. 63. P. L. t. 183, col. 1082 et seq.— (3) L. c. col. 1083.— (4) L. c.

vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, defervescit novitius fervor, ingravescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna caritas, blanditur voluptas, fallit securitas, revocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur jus, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremo impudentiæ manus: præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominiâ et confusione, saltus de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnum, de claustro in sæculum, de paradiso in infernum."

Medium ad teporem superandum. — Novitius indiget igitur fortitudine quâ labores, imo si opus fuerit, mortis pericula aliasque difficultates etiam acerbissimas constanter suscipere et perficere valeat. Nam etsi jugum vitæ Franciscanæ suave est ejusque onus leve, tamen scias oportet, Frater, te aliquid molestiæ conversionis initio experturum esse. Quare operæ pretium existimamus 1) difficultates quas novitius experiri solet ante oculos ponere 2) tibique aliqua præbere media ad illas fortiter superandas.

1108. — 1° ***Difficultates quas novitii ordinarie experiuntur*** considerari possunt ex parte religionis, aut ex parte diaboli, aut ex parte sæculi.

1109. — *a)* EX PARTE RELIGIONIS. — Assuetus sæculi deliciis novitius terretur a vitæ Franciscanæ austeritate, nam, dicit S. Bernardus [1]: "Cum aliqui simplices ad conversionem veniunt, severitatem Regulæ expavescunt. Si fiat eis sermo de mundi contemptu, de virtutum vitiorumque conflictu: si anxietas vigilandi, assiduitas orandi, parcimonia jejunandi ab ipsis requiritur, dicunt conquerendo inter se: quid est hoc? quis tot et tanta implere sufficiat?" Violentia igitur tibi necessaria est quia, ut ait S. Augustinus seu quivis auctor [2]: "non sine violentiâ fieri potest ut de

(1) Serm. 95 de diversis. P. L. t. 183, col. 719. — (2) Serm. 196 n. 6. in append. P. L. t. 39, col. 2112.

abundantiâ et deliciis ad famem et sitim, ad abstinentiam et crucem transeat (homo); ut somno prius atque otio amicam carnem contritione vigiliisque conficiat. Non, inquam, sine violentiâ fieri potest ut unusquisque iracundiam patientiâ, superbiam humilitate commutet, amore paupertatis, divitiarum ac sufficientiæ affluentiam superet; vinolentiam sobrietate, luxuriam castitate condemnet; et homo subito in virum transformetur perfectum, et quodam modo alter reddatur ex altero."

1110. — *b)* Ex PARTE DIABOLI longe fortior atque periculosior sustinenda est pugna. "Etenim latrones, inquit S. Chrysostomus [1], non ubi fœnum et paleæ et calamus, sed ubi aurum et argentum, ibi fodiunt et assidue vigilant: sic et diabolus iis maxime instat, qui spiritualia attingunt negotia; ibi multæ insidiæ, ubi virtus." Etsi omnes religiosos impugnat diabolus, multo tamen magis furit in novitios, ut eos ad profanam sæculi vitam retrahat, aut in religione ad pigritiam adigat. Sic, referente S. Athanasio [2], S. Antonium tentabat: "Si quo modo posset ab arrepto eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam possessionum, sororis defensionem, generis nobilitatem, amorem rerum, fluxam sæculi gloriam, escæ variam delectationem, et reliqua vitæ remissioris blandimenta; postremo virtutis arduum finem, et maximum perveniendi laborem, nec non et corporis fragilitatem suggerebat et ætatis spatia prolixa, etc."

1111. — *c)* Ex PARTE SÆCULI persæpe maximæ nascuntur difficultates. Amici enim, cognati parentesque infirmum adhuc in bono proposito tironem aggrediuntur, dicentes: "Cui nos servituros relinquis?... Morituros exspecta paulisper, et sepeli... In te omnis domus inclinata recumbit [3]."

"Licet parvulus e collo pendeat nepos, licet sparso crine

(1) Homil. 1 ad popul. Antioch. n. 11. P. G. t. 49. col. 31. — (2) *Vita S. Antonii* n. 5. P. G. t. 26. col. 847. (Versio Evagrii) — (3) S. HIERONYM. ad Heliodorum. Epist. 14. n. 3. P. L. t. 22. col. 349.

et scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat, licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus est, in hâc re esse crudelem." [1]

1112. — 2° ***De mediis ad teporem superandum.*** — Præter considerationem excellentiæ statûs religiosi et præsertim Ordinis Minorum, duo ad perseverantiam adjuvabunt media, *a)* Dei beneplacitum scilicet et *b)* magnitudo præmiorum.

1113. — *a)* DEI BENEPLACITUM. — Jam vero, Dei beneplacitum est ut per vitam mixtam ei servias in Ordine Seraphico. "Vocavit te ad hoc collegium Dominus, ubi, juvante ipso, sancto potes et apostolico prædicationis officio sublimari et in conversione hominum et salute, Salvatoris ipsius fieri particeps et collega. *Qui* enim *converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ salvabit animam suam a morte* [2]. Quem sanæ mentis non moveat tanti officii dignitas, meritum et corona? An non dignitas, præcipuum Christi officium exercere? Quid vero majoris est meriti, quam emptas Christi sanguine animas a diaboli fraudibus revocare? Unde et prædicator fidelis non solum communi Sanctorum gloriâ, sed et honore *aureolæ* coronandus erit. Vide nunc, quanto tibi cavendum sit studio, ne propter desidiam et teporem a tantæ dignitatis statu velut indignus et reprobus evomaris [3]?"

Hæc omnia serio meditare, Frater, nam "qui gratiam non ponderat beneficii, ab amore tepet beneficii. Liberat Deus a mundi periculis et tumultu, sed *ingratus sensu derelinquit liberantem se* [4]."

"Vocat Dominus ad sui familiare obsequium, sed ingratus et stultus vocantis misericordiam non attendit. Absit a te, Frater, tam exsecrabile vitium, tuæ potius vocationis gratiam ceteraque Dei beneficia meditare, ut *in meditatione tuâ*

(1) L. c. n. 2. col. 348. — (2) JAC. v, 20 ubi pro *animam suam* Vulgata *animam ejus.*— (3) BERNARDUS a BESSA, Epistola n. 9. Op. S. Bonav. t. VIII. p. 664.— (4) ECCLES. XXIX, 22. Bern. a Bessa. l. c. n. 10.

ignis exardescat [1] amoris. Torporis acediæque ignaviam excute, carnalitates abscinde et paulatim te ipsum virtutibus assuesce. Pro certo noveris, quod *cum* ex animo *via fueris* perfectionis *ingressus, non arctabuntur gressus tui, et currens offendiculum non habebis.*

Si difficile aliquid tibi jam incipienti videtur, noli pusillanimis fieri; profecto, ait S. Benedictus [2], "processu conversationis et fidei, *dilatato corde* inenarrabili dilectionis dulcedine, *curritur via mandatorum Dei* [3]."

1114. — *b)* MAGNITUDO PRÆMIORUM, quorum spem ostendendo filiis suis dulcissimus Pater Franciscus suadebat ut fortiter arctam Seraphicæ Regulæ perfectionem sectarentur. Audi ipsum beatum Patrem: "O Dilectissimi Fratres, et in æternum benedicti filii, audite me, audite vocem Patris vestri:

Magna promisimus, majora promissa sunt nobis. Servemus hæc, suspiremus ad illa.

Voluptas brevis, pœna perpetua. Modica passio, gloria infinita. Multorum vocatio, paucorum electio; omnium erit retributio. Amen." [4]

Licet hæc verba a Seraphico Patre ad Fratres jam professos sint directa, tibi magnum semper adjumentum erunt, Frater, quo fideliter Deo vocanti obedire valeas et omnia sustinere adversa.

Cum Bernardo a Bessa, tibi igitur dico [5]: "Age ergo strenue, age constanter. Certaminis campum ingressus es, jam adversarium provocasti; de cetero tibi fortiter agendum est. Non evades deinceps alterum e duobus: aut maximam, si fugeris, ignominiam; aut maximam, si viriliter egeris, gloriam. Qui semel fugisti, quâ fronte iterum fugias? An fugiendo putas effugere persequentem?"

---

(1) Ps. XXXVIII, 4. Subinde allegatur PROV. IV, 12. — (2) In fine prologi Regul. Respicitur Ps. CXVIII, 32. P. L. t. 66. col. 218. — (3) BERNARDUS a BESSA, *Epistola* nº 10. — (4) *Exhortatio Seraphici Patriarchæ.* — Seraphic. Legislationis textus originalis, p. 270. — (5) *Epistola* n. 16. l. c. p. 665,

"Noli, Frater, noli occasionibus frivolis niti. *Occasiones quærit qui vult recedere ab amico* [1]. Dic verius cum Apostolo [2]: *Omnia possum in eo qui me confortat*... Fac quod potes, ipse perficiet quod non potes [3]."

CAPUT III.

DE PROFESSIONE FRANCISCANA.

1115. — Probatione per annum rite peractâ, Seraphica Regula [4] ordinat ut novitii "recipiantur ad obedientiam promittentes vitam istam semper et Regulam observare", et juxta Constitutiones editas et confirmatas in Capitulo Generali apud Narbonam a. 1260, professionem faciant, utendo hâc formulâ: "Ego Frater N. voveo et promitto Deo et Beatæ Mariæ Virgini et beato Francisco et omnibus Sanctis et tibi, Pater, toto tempore vitæ meæ servare Regulam Fratrum Minorum per Dominum Papam Honorium confirmatam, vivendo in obedientiâ, sine proprio et in castitate [5]."

Inquiremus igitur 1) de naturâ professionis religiosæ in genere, 2) de naturâ professionis Franciscanæ in specie.

ART. I. — De naturâ professionis religiosæ in genere.

1116. — Natura professionis religiosæ tibi clare innotescet, Frater, 1) si rite intellexeris quid professio significet atque importet; dein 2) si ejus diversas species attenderis, et 3) si harum effectus consideraveris.

---

(1) PROV. XVIII, 1. — (2) PHIL. IV, 13. — (3) BERNARDUS a BESSA, *Epist.* n. 15. — (4) Reg. cap. II. — (5) Cfr. S. Bonav. Opera omnia. Ed. ad Claras Aquas, t. 8, p. 451.

§ I. — *De notione professionis religiosæ et de iis quæ professio religiosa necessario importat.*

1117. — I. De notione professionis religiosæ. — 1) "Professio *in universum* est rei cujuspiam palam facta confessio, potissimumque dicitur de statûs alicujus vel conditionis apertâ susceptione [1]." Unde

2) Professio religiosa nihil aliud est quam susceptio statûs religiosi, qui suâ ipsâ naturâ requirit ut publice fiat.

3) Ast cum status religiosus, uti vidimus [2], sicuti omnes vivendi normæ ad salutem ordinatæ, Ecclesiæ subjiciat magisterio atque imperio, et Ecclesia præter alias conditiones exigat emissionem trium votorum substantialium, atque traditionem formalem et disertam suiipsius religioni determinatæ et approbatæ, professio religiosa, *sensu stricto, inspecto jure Ecclesiæ*, definiri potest: Contractus sacer ultro citroque obligatorius quo quis per vota se Deo et Religioni ab Ecclesiâ approbatæ tradit, et Religio vicissim hujusmodi traditionem acceptat, cum onere ipsum voventem retinendi et tanquam filium juxta institutum et regulas tractandi.

1118. — NOTA 1ª — Professio religiosa emitti potest in religione, in Ordine, in religione juris pontificii vel diœcesanæ, in religione clericali vel laicali.

Juxta Codicem Juris can. 488 veniunt nomine:

1. — *Religionis*, societas a legitimâ ecclesiasticâ auctoritate approbata, in quâ sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporaria, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt.

2. — *Ordinis*, religio in quâ vota solemnia nuncupantur; *congregationis monasticæ*, plurium monasteriorum sui juris

(1) P. VERMEERSCH, o. c. t. 1, n. 205.—(2) Cfr. n. 993.

inter se conjunctio sub eodem superiore; *religionis exemptæ*, religio sive votorum solemnium sive simplicium, a jurisdictione Ordinarii loci subducta; *congregationis religiosæ* vel *congregationis* simpliciter, religio in quâ vota dumtaxat simplicia sive perpetua sive temporaria emittuntur.

3. — *Religionis juris Pontificii*, religio quæ vel approbationem vel saltem laudis decretum ab Apostolicâ Sede est consecuta; *juris diœcesani*, religio quæ ab Ordinariis erecta, hoc laudis decretum nondum obtinuit;

4. — *Religionis clericalis*, religio cujus plerique sodales sacerdotio augentur; secus est *laicalis*.

1119. — NOTA 2° — Juxta eumdem Codicem can. 488, n° 7 veniunt nomine *Religiosorum*, qui vota nuncuparunt in aliquâ religione; *religiosorum votorum simplicium*, qui in congregatione religiosâ; *regularium*, qui in Ordine; *sororum*, religiosæ votorum simplicium; *monialium*, religiosæ votorum solemnium aut, nisi ex rei naturâ, vel ex contextu sermonis aliud constet, religiosæ quarum vota ex instituto sunt solemnia, sed pro aliquibus locis ex Apostolicæ Sedis præscripto sunt simplicia.

1120. — II. **Quid professio religiosa importat.** — Ex dictis de notione professionis sequitur eam necessario duo importare, quæ sedulo attendenda sunt, scilicet 1) emissionem trium votorum substantialium et 2) duplicem traditionem, Deo nempe et Ordini faciendam.

1121. — 1. ***De emissione trium votorum substantialium.*** — Initio professio fiebat sine obligatione votorum saltem formalium, præsertim paupertatis [1]. Hodie professio et vota materialiter sunt conjuncta, licet tamen inter se formaliter sint distincta.

MATERIALITER SUNT CONJUNCTA. — Hodie Ecclesia exigit ut susceptio statûs religiosi fiat emittendo tria vota substan-

(1) P. VERMEERSCH, l. c. n. 205.

tialia, unde sequitur, Frater, professionem religiosam et tria vota substantialia, inspecto hodierno Ecclesiæ jure, *materialiter* esse conjuncta, et professionem religiosam dicere: susceptionem statûs religiosi per tria vota evangelica.

FORMALITER SUNT DISTINCTA.— Attamen *per se* differentia *formalis* invenitur inter professionem facere et vota religiosa emittere. "Quamvis hodie nulla sit professio sine votis, ait P. Vermeersch [1], ambo tamen sunt inter se *formaliter* distincta, ita ut *professio* religiosa per se mere dicat confessionem ejus qui ponit se in Ordine eorum qui contendunt ad perfectionem christianæ caritatis. Conjuncta vota sunt promissio Deo facta eorum qui ad perfectionem dirigunt." Etenim vota existere possunt sine assensu Ecclesiæ, et nihil prohibet ut fideles etiam hodie tria consilia evangelica voveant, quin tamen aliquam Religionem ingrediantur, sed professio indiget aliquâ Dei acceptatione, quæ per Ecclesiam est perficienda [2].

1122.— 2. ***De traditione Deo et Ordini faciendâ.***— Traditio est donatio. Hodie ab Ecclesiâ requiritur ut homo qui statum religiosum vovere intendit, sese formaliter et diserte tradat in servum tum Deo, tum alicui Ordini religioso determinato et ab Ecclesiâ approbato. Dicemus igitur primo de traditione Deo et dein de traditione Ordini faciendâ.

1123.— A) **De traditione Deo faciendâ.**— Hic attendas necesse est, Frater, 1) ad differentiam inter promissionem seu votum et traditionem, 2) ad possibilitatem traditionis ex parte hominis, 3) ad modum quo Deus hanc servitutem accipiat.

1124.— 1) DE DIFFERENTIÂ INTER PROMISSIONEM ET TRADITIONEM.— Hanc differentiam optime exponit Bouix [3]: "Aliud

(1) O. c. t. 1, n. 206.— (2) Cfr. P. Vermeersch, ibid. — (3) O. c. t. II, p. 49.

est rem promittere, ait, aliud eam tradere. Qui promisit se rem daturum alicui, tenetur quidem, vi hujus promissionis, rem illam de facto tradere illi cui eam promisit. At vero persona, cui promissio facta est, non acquirit dominium illius rei antequam tradita ipsi fuerit, et donationem ipsa acceptaverit. Unde si promittens renuat promissionem explere, peccabit ob violatam promissionem, non autem peccati injustitiæ seu furti reus erit; quia res promissa, sed non tradita, nondum est aliena seu alterius; ac proinde retinendo illam, non retinet rem alienam, seu non committit furtum, imo si promittens rem de facto tradat, sed donationem non acceptet persona cui facta est promissio, remanet penes promittentem rei illius dominium, et ipse ab obligatione promissionis explendæ jam solutus est. "

Inde vides, Frater, quoad Deum etiam aliud esse promissionem seu votum emittere, et aliud rem promissam tradere. Primo enim emittitur votum, dein exequitur votum rem promissam tradendo.

Sed, dices forte, cum Deus omnium creaturarum Dominus sit, quomodo ergo homo potest seipsum Deo mancipare et in servum perfectum tradere?

1125.—2) DE POSSIBILITATE TRADITIONIS EX PARTE VOVENTIS.— Præter essentiale dominium quod Deus habet in omnes homines et in res quaslibet, capax est acquirendi specialis dominii circa aliquem hominem et rem aliquam. Nam essentiale Dei dominium liberam homini in multis reliquit tum sui ipsius, tum multarum rerum dispositionem. Potest nempe homo, tum de seipso, tum de rebus externis pro arbitrio suo disponere... Quam donationem seu mancipationem si Deus acceptet, acquiret in istum hominem dominium illud speciale, a dominio essentiali distinctum, vi cujus homo iste jam non poterit, sicut antea, de se et rebus suis libere disponere, quin justitiam violet, et furtum faciat; quod furtum sacrilegii rationem habebit, quia erit circa rem Deo dona-

tam [1]." Religioso igitur possibile est, Frater, per suam professionem, Deo in suam personam tradere novum titulum, vi cujus fiat ejus servus peculiaris, et, uti vidimus [2], holocaustum suavitatis.

Cum autem traditio seu donatio a donatario accipi debeat, siquidem alias non esset donatio, sed tantummodo promissio, ultra quærere potes, Frater, quomodo Deus rem promissam accipiat.

1126.—3) De modo quo Deus rem promissam accipiat.— Deus licet *a)* immediate per seipsum promissionem seu votum accipiat, *b)* traditionem rei promissæ tamen non immediate accipit, sed *c)* mediate per Ecclesiam.

a) Deus immediate per seipsum vota accipit.— "Nam, ait Suarez [3], promissio ipsi Deo immediate fieri potest, et illi placere, si sit de re sibi gratâ: et hoc satis est, ut habeat suum effectum, qui tantum est obligare promittentem ad faciendum quod promisit."

b) Deus non acceptat immediate per seipsum traditionem. Ratio est quia Deus, secundum præsentem ordinem Providentiæ, "non suscipit peculiarem curam gubernandi privatam personam immediate per seipsum. Et ideo donatio sic facta Deo, vel esset vana, otiosa, vel quasi tentans Deum, ab illo immediatum regimen exigendo, et propterea illi non placet, nec ab ipso immediate acceptatur [4]."

c) Deus donationem acceptat mediate per Ecclesiam.— Cum Deus per seipsum donationem non acceptet, "recurrendum est ad auctoritatem divinitus institutam ad hunc effectum, quæque Dei locum gerit, id est ad Ecclesiam Christi, pressius ad eos qui acceperunt potestatem ligandi et solvendi, quique positi sunt a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei: ad Episcopos, qui per se vel per delegatos suos, oblationem voventis Deo factam, nomine Dei accipiant." [5]

(1) Bouix, l. c.—(2) Cfr. n. 926.—(3) De Relig. Tract. 7, L. 2, c. 4, n. 7-8.— (4) Suarez. l. c. n. 8.— (5) P. Steiger. o. c. p. 174.

Etsi Episcopi *per se* vota Deo facta nomine Dei acceptare valent, *de facto* tamen Concilium Lateranense IV, (1215) hanc causam Romano Pontifici reservavit, ideoque ipse approbat religiones juris Pontificii judicio peremptorio in facie totius Ecclesiæ. Ipse pariter R. Pontifex Superioribus religionum facultatem facit vota respective nomine religionis vel Dei acceptandi. Recedens a primâ severitate concilii Lateranensis, R. Pontifex hodie utrumque jus approbandi et delegandi qui vota nomine religionis accipiat, Episcopis restituit quoad religiones juris diœcesani, ut videre est in codice juris can. 488. Hâc igitur ratione oblatio voventis Deo proposita, a Deo acceptatur et locum obtinet vera traditio sui Deo facta. [1]

1127.— B) **De traditione Ordini faciendâ.**— Concilium Lateranense IV non tantum Romano Pontifici reservavit potestatem per seipsum et suos delegatos vota religiosa nomine Dei acceptandi, sed insuper exclusit a publicâ Dei servitute omnem formam vivendi eremiticam, independentem, omnibusque religiosis injunxit vitam cœnobiticam, seu communem sub prælato. Unde præter donationem Deo faciendam, prærequiritur donatio alicui Ordini determinato et ab Ecclesiâ approbato facienda.

Dicemus igitur 1) quid proprie per hanc traditionem intelligatur, inde videre licebit 2) quomodo hodie de facto homo prius se Ordini determinato mancipet et dein ipsi Deo.

1128.— 1) *Quid est traditio Ordini facienda.*— Hæc traditio, Frater, est promissio facta alicui religioni determinatæ, ab Ecclesiâ approbatæ, quam Superior religionis acceptat et quâ vovens "alicui familiæ religiosæ se in membrum et superiori ipsius ut filium tradat, juxta normam in hâc familiâ taxatam, et sub potestate prælati Deo ex religiosâ obligatione serviturus [2]." Unde vides, Frater,

(1) Cfr. P. Steiger o. c. p. 174.— (2) P. STEIGER. o. c. p. 175.

1129.— 2) *Hominem sese primo Ordini et dein Deo mancipare.*— Vota religiosa nomine Dei, hodie ex delegatione Romani Pontificis accipi debent per superiores Ordinum religiosorum. Ast superiores vota accipere nequeunt nisi subditorum. Oportet igitur ut homo, licet in ordine intentionis primo sese Deo tradere intendat, in ordine executionis prius se tradat familiæ religiosæ quam amplectitur, et per eam Deo.

§ II.— *De diversis speciebus professionis religiosæ.*

1130.— Variæ inveniuntur species professionis religiosæ, Frater, quas nunc *a)* breviter indicabimus simul *b)* cum conditionibus quas necessario postulant.

1131. — A) **Variæ species professionis religiosæ;** potissimum sunt sequentes 1) professio proprie dicta seu perfecta, et improprie dicta seu imperfecta; — 2) professio expressa et tacita; — 3) professio temporaria et perpetua; — 3) professio solemnis et simplex.

1) PROFESSIO PROPRIE DICTA SEU PERFECTA, ET IMPROPRIE DICTA SEU IMPERFECTA; *a) Proprie dicta seu perfecta.*— Professio religiosa cujus notionem supra tradidimus, Frater, professio est proprie dicta seu perfecta. Per eam enim assumitur status religiosus presse talis juxta hodiernum Ecclesiæ jus, et actus quo vovens talem statum assumit ab ipsâ Ecclesiâ perfecte suscipitur.

b) Professio improprie dicta seu imperfecta.— Ast in Ecclesiâ aliæ minus perfectæ inveniuntur statûs perfectionis formæ, quæ licet ab Ecclesiâ approbatæ, a perfectâ statûs religiosi ratione tamen deficiunt, et habentur ut status religiosus improprie dictus, ut si v. g. non adest unum e votis essentialibus.

2) PROFESSIO EXPRESSA ET TACITA. *a) Expressa* illa est quæ fit formâ consuetâ, quæ nempe verbo, aliisque nutibus

voluntatem voventis sufficienter declarant, et indicant eum statum religiosum amplecti velle.

b) Tacita ea est quæ nec verbo nec scriptis perficitur, sed per unum vel plures actus professis proprios, ut si candidatus per aliquod tempus palam, nemine prohibente, professorum induit habitum, vel annuente communitate id facit quod ad solos professos pertinet, ut suffragare in capitulo, etc.

Apud veteres invenies, Frater, monachos tacitam tantum emisisse professionem. Sed jam sæculo primo Ordinis Benedictini, professio in formâ consuetâ usu venit, ut videre est apud Martène [1]. Apud nos Franciscanos professio ab initio fuit expressa. [2] Hodie professio tacita omnino abrogata est, saltem quoad professionem solemnem. [3]

3) PROFESSIO TEMPORARIA ET PERPETUA, prout ad tempus determinatum, v. g. ad triennium, vel in perpetuum emittitur.

4) PROFESSIO SIMPLEX ET SOLEMNIS.—Prior ea est in quâ vota tantum simplicia emittuntur sive in Ordine presse tali, sive in congregatione religiosâ. Posterior vero, ubi vota emittuntur solemnia.

In Ordinibus religiosis presse talibus olim vigebat unica professio, nempe solemnis. Verum, die 19 Martii 1857, Pius IX, litteris Encyclicis incipientibus "Neminem latet," statuit ut apud viros post probationem legitime peractam, novitii vota emitterent simplicia in quibus per triennium permanere debent, quo elapso ad professionem votorum solemnium admitti poterunt. Et in Constit. "Ad Universalis Ecclesiæ"

(1) S. Bened. Reg. Comment. cap. 58. P. L. t. 66, col. 819 seq. ubi plures professionis formas invenies.— (2) Cfr. supra n. 1315.— (3) "Ad valide emittenda vota solemnia post vota simplicia, requiritur professio expressa et ideo professio tacita omnino abrogata est." Decret. "*Sanctissimus*" 12 Junii 1858, n. 11.

7 Febr. 1862, declaravit neminem *sub pœna nullitatis* ad professionem solemnem devenire posse, nisi præcesserit professio votorum simplicium [1]. Ast Codex Juris quoad professionem sequentia statuit, nempe:

Can. 574, § 1. In quolibet Ordine tam virorum quam mulierum, et in quâlibet congregatione quæ vota perpetua habeat, novitius post expletum novitiatum in ipsâ novitiatûs domo debet votis perpetuis, sive solemnibus sive simplicibus, præmittere, salvo præscripto can. 634, votorum simplicium professionem ad triennium valituram, vel ad longius tempus, si ætas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi constitutiones exigant annuales professiones.

§ 2. Hoc tempus legitimus Superior potest, renovatâ a religioso temporariâ professione, prorogare, non tamen ultra aliud triennium.

Can. 575, § 1. Exacto professionis temporariæ tempore, religiosus, ad normam can. 637, vel emittat perpetuam professionem, solemnem vel simplicem secundum constitutiones, vel ad sæculum redeat; sed etiam, durante tempore professionis temporariæ, potest, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, dimitti a legitimo superiore ad normam can. 647.

Cum Ordo Franciscanus Ordo sit stricte dictus, unice agemus de professione simplici temporariâ in ordine ad professionem solemnem, et de ipsâ solemni professione, et inquiremus quænam sint conditiones ad eas emittendas requisitæ.

B) **De conditionibus ad professionem requisitis.**— Codex Juris sequentia statuit:

Can. 572, § 1. Ad validitatem cujusvis religiosæ professionis requiritur ut:

(1) Eadem lex lata est pro monialibus per decret. "*Perpensis*" Leon. XIII, 3 Maii 1902.

1° Qui eam emissurus est, legitimam ætatem habeat ad normam can. 573 [1].

2° Eum ad professionem admittat legitimus Superior secundum constitutiones.

3° Novitiatus validus ad normam can. 555 præcesserit.

4° Professio sine vi aut metu gravi aut dolo emittatur.

5° Sit expressa.

6° A legitimo Superiore secundum constitutiones per se vel per alium recipiatur.

§ 2. Ad validitatem vero professionis perpetuæ, sive solemnis sive simplicis, requiritur insuper ut præcesserit professio simplex temporaria ad normam can. 574.

§ III. — *De effectibus professionis religiosæ.*

1133. — Recensemus nunc paucis verbis effectus tum *a)* professionis temporariæ tum *b)* solemnis, prout hæ professiones in Ordine stricte tali emittuntur.

1134. — A) EFFECTUS PROFESSIONIS TEMPORARIÆ. — *Quoad vim hujus professionis.* — Codex Juris sequentia statuit:

1) Can. 637, Professus a votis temporariis, expleto votorum tempore, libere potest religionem deserere.

2) Can. 577, § 1. Elapso tempore ad quod vota sunt nuncupata, renovationi votorum nulla est interponenda mora.

§ 2. Superioribus tamen facultas est ex justâ causâ permittendi ut renovatio votorum temporariorum per aliquod tempus, non tamen ultra mensem, anticipetur.

---

(1) Can. 573: "Quilibet professionem religiosam emissurus oportet ut decimum sextum ætatis annum expleverit, si de temporaria professione agatur; vicesimum primum, si de perpetua sive solemni sive simplici."

NOTA. Quoad Fratres laicos apud nos requiritur a constitutionibus (n. 22) ut professio solemnis tantummodo fiat post sex annos a professione simplici expletos.

3) Can. 647, § 1. Professum a votis temporariis... dimittere potest supremus religionis Moderator.

§ 2. Causæ

1° Debent esse graves.

2° Possunt se habere sive ex parte religionis sive ex parte religiosi. Defectus spiritûs religiosi qui aliis scandalum sit, est sufficiens dimissionis causa, si repetita monitio una cum salutari pœnitentiâ incassum cesserit, non vero infirma valetudo.

3° Licet Superiori dimittenti certo innotescere debeant, non est tamen necesse ut formali judicio comprobentur. At religioso semper manifestari debent, datâ eidem plenâ respondendi licentiâ ; ejusque responsiones Superiori dimittenti fideliter subjiciantur.

4° Contra dimissionis decretum est religioso facultas recurrendi ad Sedem Apostolicam, et pendente recursu, dimissio nullum habet juridicum effectum.

Quoad effectus proprie dictos.

1) Can. 578. 1° Fruuntur iisdem indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis, quibus gaudent professi a votis solemnibus aut professi a votis simplicibus perpetuis; et si morte præveniantur, ad eadem suffragia jus habent;

2° Eâdem obligatione tenentur observandi regulas et constitutiones, sed ubi viget chori obligatio, divini officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud constitutiones expresse præscribant.

3° Voce activâ et passivâ carent, nisi aliud in constitutionibus expresse caveatur; tempus autem præscriptum ad fruendum voce activâ et passivâ, silentibus constitutionibus, computetur a primâ professione.

2) Can. 579. Simplex professio, temporaria sit vel perpetua, actus votis contrarios reddit illicitos, sed non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit.

3) Non privantur *radicali dominio* bonorum. Vide supra n. 1090.

4) Can. 2388. Professi matrimonium etiam civiliter tantum contrahere præsumentes, excommunicatio tenet latæ sententiæ Ordinario reservata.

5) Can. 1315. Vota ante professionem emissa suspenduntur, donec vovens in religione permanserit.

6) Can. 584. Post annum ab emissâ quâlibet professione religiosâ, vacant beneficia parœcialia, post triennium cetera.

1135. — B) DE VI ET EFFECTIBUS PROFESSIONIS SOLEMNIS. — Professio solemnis alios parit effectus quâ professio, alios quidem quâ solemnizans vota. En nunc horum series [1]:

1 *Effectus.* — Profitens constituitur in statu religioso et quidem strictissime sumpto, proindeque ad illius statûs obligationes tenetur.

2 *Effectus.* — Professus Religioni ligatur, hæcque professo, ita ut nec solâ professi voluntate, nec solâ Religionis, neque mutuo utriusque consensu dissolvi possit illud vinculum.

3 *Effectus.* — Professus sui juris non manet, sed sub dominio et potestate Religionis incorporatur tanquam verum et politicum ejus membrum. Exinde sequitur *a)* quod Religionis Superior jus habeat præcipiendi religioso et hic ex justitiâ obedire teneatur. Unde obedire recusans et contra justitiam et contra Religionem peccat.

b) Exinde vicissim sequitur ut Religio teneatur ex justitiâ illum alere et gubernare, tam in temporalibus quam in spiritualibus, sicut Pater et Dominus.

c) Unde etiam, quidquid acquirit professus, monasterio acquirit, si istud est possessionis capax [2].

d) In monasterio manere debet, nisi de licentiâ Superioris licite ad tempus extra moratur. "Pro absentiâ vero quæ sex menses excedat, nisi causa studiorum intercedat, semper Apostolicæ Sedis venia requiritur [3]."

---

(1) Cfr. P. Piatus o. c. t. 1 P. 2, cap. 3, q. 184.— (2) Vide supra n. 1090.—(3) Codex Juris Can. 606 § 2.

4. *Effectus.* — Est quasi sequela præcedentis, scilicet professum a patriâ potestate liberat.

5 *Effectus.* — Satisfacit pro peccatis et peccatorum remissionem obtinet profitens; non quantum ad culpam, sed quantum ad pœnam [1].

6 *Effectus.* — Profitens lucratur indulgentiam plenariam [2].

7 *Effectus.* — Omne beneficium a profitente possessum vacans reddit.

8 *Effectus.* — Matrimonium contractum et non consummatum dissolvit; quoad futurum matrimonium contrahendum affert impedimentum dirimens.

9 *Effectus.* — Aufert irregularitatem ex defectu natalium ortam, in ordine ad suscipiendos sacros Ordines, non vero ad Prælaturas et dignitates intra Religionem.

CONCLUSIO. — Ex dictis sequitur, Frater, 1) *per professionem solemnem actus votis emissis contrarios eo ipso non tantum esse illicitos ut pro professione simplici, vero esse irritos vel saltem irritabiles.* Solemnitas enim voti castitatis irritat, uti vidimus, contractum matrimonialem subsequentem, et etiam antecedentem si matrimonium non fuerit consummatum. Paupertatis vero solemnitas irritat omnem actum dominii, tum quoad bona jam possessa quibus spoliatur religiosus ipso facto emissi solemniter paupertatis voti, tum quoad bona adventantia quorum acquirendorum incapax efficitur. Tandem voti obedientiæ solemnitas non quidem irritat, sed Superiorum arbitrio irritabiles reddit promissiones, quas religiosus post emissam professionem facit Deo vel hominibus. Deinde

2) *Etsi professio simplex et solemnis effectus diversos producunt, naturâ tamen inter se essentialiter non differunt, sed accidentaliter tantum.* " Voti solemnitas, ait Bonifacius VIII [3], ex solâ constitutione Ecclesiæ est inventa. " Unde merito

(1) Vide supra n. 928. — (2) Paulus V " *Romanus Pontifex*," § 6. 23 Maii 1606.— (3) Cap. *Quod votum*, tit. 15, Lib. 3 in 6.

infertur: *Solemnitatem non requiri ad essentiam statûs religiosi.* Etenim: Status religiosus institutionis est divinæ, uti antea probavimus, et proinde non jure ecclesiastico sed divino habet suam essentiam [1].

ART. II. — De naturâ professionis Franciscanæ.

1136. — Naturâ professionis in genere declaratâ jam faciliori modo perspicies, Frater, naturam professionis Franciscanæ. Per eam enim Superior, nomine Ecclesiæ et Ordinis accipit candidati promissionem, quâ se tradit Ordini Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum tanquam membrum legitimum, et Deo tanquam holocaustum suavissimum. Verbo: per professionem Franciscanam profitens assumit coram Ecclesiâ visibili statum religiosum, id est 1) observantiam trium consiliorum evangelicorum, 2) juxta normam a Regulâ Seraphicâ et 3) constitutionibus F. F. Minorum Capuccinorum taxatam et 4) sub potestate Superiorum Ordinis. Unde quatuor paragraphi.

§ I. — *De tribus votis religiosis in Ordine Minoritico.*

1137. — Norma vivendi, sicut in omni statu religioso presse talis, in Ordine Seraphico importat 1) observationem trium consiliorum evangelicorum, 2) nec, juxta probabiliorem sententiam, ullum aliud votum.

1138. — **I. Requiruntur in Ordine tria vota.** — In primo S. Regulæ capite Seraphicus Pater hæc habet verba: "Regula et vita Minorum Fratrum hæc est, scilicet Domini Nostri Jesu Christi evangelium observare, vivendo in obedientiâ, sine proprio et in castitate." — "Non est ergo, inquit S. Bonaventura [2], Regula aut vita nova res, sed procul dubio

(1) Cfr. P. Piatus. Commentaire de la Bulle "*Conditæ*" N. R. Théol. T. 33, p. 453. — (2) Expos. cap. 1. n. 3.

renovata, magnaque est hujusmodi Regulæ professoribus materia solatii, quâ soli in hoc mundo vitam illam ad litteram profitentur, quam Apostolis ad prædicandum missis Dominus commendavit."

1139. — II. **Non voventur alia vota.** — *a) Non votum obediendi Romano Pontifici.* — Varii S. Regulæ Expositores, ut S. Bonaventura, docent S. Patrem dicendo [1]: "Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio et ejus successoribus, et alii Fratres tenentur Fratri Francisco obedire," votum obediendi Romano Pontifici in Regulâ præscripsisse. "Etsi, inquit Seraphicus Doctor [2], totus clerus et religiosorum universitas teneatur firmiter Apostolico Domino obedire, tamen Sanctus huic debito votum adjicit speciale, sciens, voto superveniente fortificari sacri Ordinis vinculum, et meritum geminari." Sed circa hanc promissionem non concordant Doctores, neque utrum necne sit votum speciale, neque utrum aliquid addat obligationi juris divini et ecclesiastici, neque utrum *explicite* omnes Fratres respiciat, an vero implicite.

Unde de existentiâ hujus voti nihil cum certitudine affirmare possumus [3].

1140. — *b) Non votum observandi Regulam.* — Sunt et alii qui ex verbis S. Regulæ [4]: "Recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper et Regulam observare," aliud agnoscunt votum. Sed

1) S. Bonaventura [5] apprime docet: "Sic vovent totam Regulam ut non omni ejus parti se obligatorie adstringant: vovent enim, se totam Regulam pro regulâ habituros secundum mandantis intentionem, ut quædam ad observandum omnimode, quædam ad habendum pro salutaribus hortamentis." Imo

(1) Reg. cap 1. — (2) Expos. cap. 1. n. 11.— (3) Cfr. P. Alb. a Buls. Expos. Reg. Ed. 1889 p. 30 nota 2. — (4) Reg. cap. 2. — (5) Expos. Reg. cap. 2. n. 12.

2) Communior sententia Expositorum est ea solum, quæ ad paupertatem, castitatem et obedientiam stricte dictam spectant, sub voto cadere, non autem reliqua Regulæ præcepta.

CONCLUSIO. — Proinde quidquid *speculative* hâc de re dicitur, in praxi agi non solet a Doctoribus de quatuor aut quinque, sed de *tribus* votis a Minoritis prolatis [1].

Sed hæc vota per professionem Franciscanam juxta Regulam Seraphicam taxanda sunt.

§ II. — *De taxatione votorum per Regulam Seraphicam.*

1141. — Vota essentialia seu evangelica per Regulam taxari seu æstimari necessario debent. Etenim unaquæque Religio ultra consilia generalia, sua habet particularia [2], quæ ad generalia referuntur eademque magis minusve determinant, et eorum vim magis minusve obligatoriam reddunt.

Inquirendum igitur venit 1. quænam consilia particularia in Regulâ Seraphicâ inveniantur et 2. quænam sit eorum vis obligatoria.

1142. — I. **De consiliis particularibus Regulæ Seraphicæ.** — Ut materiam hic tractandam rite intelligas, varia de antea jam dictis iterum recolenda sunt. Præstantissima vivendi norma ad salutem ordinata absque dubio in sacrosancto Evangelio continetur, quod incarnati Filii Dei doctrinam atque exemplar proponit. Ex divino hoc fonte omnia peti debent, quæcumque bona, quæcumque utilia ad vitæ spiritualis incrementum. Quare merito Seraphicus Pater filiis suis ante omnia observantiam sacrosancti Evangelii inculcat dicendo [3]: "Regula et vita Fratrum Minorum hæc est,

(1) Cfr. P. Albertus a Buls. l. c. not. c.—(2) Cfr. n. 975.—(3) Regul. cap. 1.

scilicet Domini nostri Jesu Christi S. Evangelium observare."

Equidem ad observandum S. Evangelium omnes tenentur, sed non eodem modo: nam in S. Evangelio præter præcepta, quæ pro omnibus data sunt, etiam consilia proponuntur.

Consilia autem dupiicis sunt generis: alia enim sunt generalia, alia particularia [1]. Ad generalia vi statûs tenentur religiosi omnes, et ideo S. Pater dicit [2] suos fratres debere "Evangelium observare vivendo in obedientiâ, sine proprio et in castitate."

Præter consilia hæc generalia, Seraphicus Pater verbis præceptoriis, monitoriis, exhortatoriis alia filiis suis proponit consilia, aliaque demum sequenda eorum liberæ voluntati relinquit [3].

Unde S. Regulæ consilia particularia apposite in quatuor partes principales reducere possumus, scilicet: 1) in consilia vel præceptorie 2) vel exhortatorie, vel 3) monitorie proposita, et 4) S. Regulæ libertates.

1. — *De consiliis præceptorie propositis.*

1143. — Consilia quæ præceptorie in Regulâ proponuntur, vocantur *præcepta Regulæ*. Hæc præcepta distinguuntur *a)* in præcepta eminentia seu formalia, *b)* in præcepta virtualia, *c)* in præcepta æquipollentia.

1144. — A) PRÆCEPTA FORMALIA SEU EMINENTIA. — Hæc præcepta vocantur *eminentia*, quia substantialia et fundamentalia Regulæ capita præscribunt; *formalia*, quia in eis proponendis S. Pater his vel similibus terminis utitur: *firmiter* præcipio, *per obedientiam injungo*, et sunt novem sequentia:

1) Ut totus Ordo teneatur præstare obedientiam et reverentiam Domino Papæ et Romanæ Ecclesiæ. Cap. I.

(1) Cfr. n. 880 seq. — (2) Reg. cap. 1. — (3) Cfr. P. Alb. a Buls. Expos. Reg. cap. I § 7.

2) Ut nullo modo liceat Fratribus de istâ Religione exire. Cap. II.

3) Ut Fratres nullo modo denarios vel pecuniam recipiant per se vel per interpositam personam. Cap. IV.

4) Ut Fratres nihil sibi approprient. Cap. VI.

5) Ut Fratres obediant suis Ministris in omnibus quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ suæ et Regulæ nostræ. Cap. X.

6) Ut Fratres non habeant suspecta consortia vel consilia mulierum. Cap. XI.

7) Ut non ingrediantur monasteria Monacharum, præter illos, quibus a Sede Apostolicâ concessa est licentia specialis. Cap. XI.

8) Ut non fiant compatres virorum vel mulierum. Cap. XI.

9) Ut Ministri petant unum de sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, qui sit Gubernator, Protector et Corrector istius fraternitatis. Cap. XII.

1145. — B) PRÆCEPTA VIRTUALIA. — Præcepta virtualia ea sunt quæ clare *tanquam vim habentia* a S. Legislatore proponuntur, et sunt sequentia quatuor:

1) Ut Fratres teneantur recurrere ad Ministros Provinciales pro casibus reservatis. Cap. VII.

2) Ut Fratres habeant unum de Fratribus istius Religionis in Ministrum Generalem. Cap. VIII.

3) Ut Ministri et Custodes teneantur insimul convenire in Capitulo Generali pro electione successoris Generalis Ministri. Cap. VIII.

4) Ut si aliquo tempore appareret universitati Ministrorum Provincialium et Custodum, prædictum Ministrum non esse sufficientem, debeant eligere alium. Cap. VIII.

1146. — C) PRÆCEPTA ÆQUIPOLLENTIA. — Præcepta æquipollentia sunt ea quæ etsi in Regulâ minus clare ut obligatoria proponantur, ex declarationibus Rom. Pontificum,

ex consensu Expositorum et ex communi totius Ordinis persuasione, *æquali* vi *pollent* ac cetera præcepta, et numerantur duodecim.

1) Ut Fratres habeant unam tunicam cum caputio, et aliam sine caputio qui voluerint habere. Cap. II.

2) Ut illi tantum qui necessitate coguntur, possint portare calceamenta. Cap. II.

3) Ut vilibus vestimentis induantur. Cap. II.

4) Ut clerici faciant divinum officium secundum ordinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Laici dicant Pater noster. Cap. III.

5) Ut Fratres jejunent a Festo Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini, sanctam Quadragesimam usque ad Resurrectionem Domini, et in Feriis sextis totius anni. Cap. III.

6) Ut non equitent, nisi manifestâ necessitate aut infirmitate cogantur. Cap. III.

7) Ut Ministri et Custodes sollicitam curam gerant pro necessitatibus infirmorum, et aliis Fratribus induendis. Cap. IV.

8) Ut Fratres serviant Fratribus infirmis. Cap. VI.

9) Ut Fratres non prædicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Cap. IX.

10) Ut nullus Fratrum populo audeat prædicare nisi a Ministro Generali hujus fraternitatis fuerit approbatus. Cap. IX.

11) Ut ubicumque sunt Fratres, qui scirent et cognoscerent, se non posse Regulam spiritualiter observare, possint et debeant ad suos Ministros recurrere. Cap. X.

12) Omnia quæ ponuntur in Regulâ, quoad formam habitûs, tam Novitiorum, quam etiam Professorum et ad modum receptionis ac professionis spectantia, in quo multæ conditiones obligatoriæ comprehenduntur. Cap. II.

Licet secundum Declarationes Nicolai III et Clementis V, præcepta obligatoria ex Regulâ sint viginti octo; reducun-

tur tamen ad viginti quinque; nam reliqua tria habentia vim præcepti, includuntur in supradictis. Id enim quod dicitur in primo capite (Fratres teneri obedire successoribus sancti Francisci), et id quod dicitur capite octavo (teneri eosdem obedire Generali Ministro) includuntur utique in illo præcepto capitis decimi: ut obediant suis Prælatis in omnibus quæ non sunt contraria animæ suæ et Regulæ nostræ. Illud autem quod dicitur de jejunio sextæ Feriæ, ad æquipollens reducitur, ubi agitur de jejunio. Illud vero duodecimi capitis de non eundo inter Saracenos sine licentiâ et non mittendo nisi idoneos, potius videtur præceptum Juris communis (cap. *Quam sit* de Judæis et Saracenis; et cap. *Cum ex injuncto* de hæreticis) quam particulare Regulæ nostræ; et ideo hic non connumeratur.

2. — *De consiliis exhortatorie propositis.*

1147. — Salutares exhortationes S. Regulæ sunt quinque:

1) Moneo et exhortor ne despiciant, neque judicent homines, quos viderint mollibus vestimentis et coloratis indutos, uti cibis et potibus delicatis, sed magis unusquisque judicet et despiciat semetipsum. Cap. II.

2) Consulo vero, moneo et exhortor Fratres meos in Domino Jesu Christo, ut quando vadunt per mundum, non litigent, neque contendant verbis, nec alios judicent. Cap. III

3) Et cavere debent (Ministri vel Presbyteri qui pœnitentiam injungunt) ne irascantur, et conturbentur propter peccatum alicujus. Cap. VII.

4) Moneo vero, et exhortor in Domino Jesu Christo, ut caveant Fratres ab omni superbiâ, vanâ gloriâ, invidiâ, avaritiâ, curâ et sollicitudine hujus sæculi, a detractione et murmuratione. Cap. X.

5) Et non curent nescientes litteras, litteras discere. Cap. X.

3. — *De consiliis monitorie propositis.*

1148. — Suaves admonitiones ad bonum faciendum sunt duodecim.

1) Sint mites, pacifici, modesti, mansueti et humiles, honeste loquentes omnibus sicut decet. Cap. III.

2) In quamcumque domum intraverint, primum dicant: Pax huic domui. Cap. III.

3) Fratres illis quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter et devote, ita quod excluso otio, animæ inimico, sanctæ orationis ac devotionis spiritum non extinguant, cui debent cetera temporalia deservire. Cap. V.

4) Sed tanquam peregrini et advenæ in hoc sæculo, in paupertate, et humilitate Domino famulantes vadant pro eleemosynâ confidenter. Nec oportet eos verecundari. Cap. VI.

5) Cui (paupertati) dilectissimi Fratres totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini Nostri Jesu Christi in perpetuum sub cœlo habere velitis. Cap. VI.

6) Et ubicumque sint, et se invenerint Fratres, ostendant se domesticos inter se, et secure manifestet unus alteri necessitatem suam. Cap. VI.

7) Ipsi vero Ministri, si Presbyteri sunt, cum misericordiâ injungant illis (qui ad eos recurrunt pro peccatis publicis) pœnitentiam; si vero Presbyteri non sunt, injungi faciant per alios Sacerdotes Ordinis, sicut eis secundum Deum melius videbitur expedire. Cap. VII.

8) Moneo quoque et exhortor eosdem Fratres, ut in prædicatione quam faciunt, sint examinata et casta eorum eloquia, ad utilitatem et ædificationem populi, annuntiando eis vitia et virtutes, pœnam et gloriam cum brevitate sermonis. Cap. IX.

9) Fratres, qui sunt Ministri, et servi aliorum Fratrum, visitent et moneant Fratres suos, et humiliter et charitative

corrigant eos, non præcipientes eis aliquid, quod sit contra animam suam et Regulam nostram. Cap. X.

10) Fratres vero, qui sunt subditi, recordentur, quod propter Deum abnegaverunt proprias voluntates. Cap. X.

11) Ministri vero charitative, et benigne eos recipiant; et tantam familiaritatem habeant circa ipsos, ut dicere possint eis et facere sicut domini servis suis. Cap. X.

12) Sed attendant, quod super omnia desiderare debent habere spiritum Domini et sanctam ejus operationem : orare semper ad Deum puro corde, et habere humilitatem, et patientiam in persecutione, et infirmitate, et diligere eos, qui nos persequuntur, reprehendunt et arguunt. Cap. X.

4.— *De consiliis bonæ voluntati relictis.*

1149.—Sanctæ Regulæ libertates, quas liberum est et integrum cuilibet vel facere vel omittere, numerantur sex.

1) Et possint ea (vestimenta vilia) repetiare de saccis, et aliis petiis cum benedictione Dei. Cap. II.

2) Sanctam vero Quadragesimam, quæ incipit ab Epiphaniâ usque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto jejunio consecravit, qui voluntarie eam jejunant, benedicti sint a Domino; et qui nolunt, non sint adstricti. Cap. III.

3) Tempore vero manifestæ necessitatis, non teneantur Fratres jejunio corporali. Cap. III.

4) Et secundum sanctum Evangelium, de omnibus cibis, qui apponuntur eis, liceat manducare. Cap. III.

5) Post Capitulum vero Pentecostes, Ministri et custodes possint singuli, si voluerint et eis expedire videbitur, eodem anno in suis Custodiis semel Fratres suos ad Capitulum convocare. Cap. VIII.

6) Quicumque Fratrum, divinâ inspiratione voluerint ire

inter Saracenos, et alios infideles, petant inde licentiam a suis Ministris Provincialibus. Cap. XII [1].

1150.— II. De vi obligatoriâ consiliorum Regulæ.

Seraphicus Pater, dicendo [2]: "Regula et vita Minorum Fratrum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare," *a)* non eo ipso omnia consilia et monita ad summam perfectionem pertinentia obligatoria reddit, sed *b)* "ex professione ejusdem Regulæ Fratres ipsi ad ea tantum evangelica consilia sunt adstricti, quæ in ipsâ Regulâ præceptorie, seu inhibitorie sub verbis æquipollentibus exprimuntur [3]," licet tamen *c)* ad alia explicite, ad alia vero implicite filios suos S. Pater vehementer exhortetur.

1151.— *a) Non omnia consilia particularia sunt ex Regulâ obligatoria.* — S. Bonaventura [4], hanc quæstionem solvit, dicens: "Numquid voventes hanc Regulam vovent per consequens omnem Evangelii perfectionem? Dico, quod non, cum in ipsâ Regulâ, quam vovent, quædam monitorie et exhortatorie subjungantur. Cum ergo non omnem Regulæ partem voveant observare, multo magis non vovent quod non exprimitur in eâdem."

1152.— *b) Consilia præceptorie et verbis æquipollentibus expressa, obligatoria sunt.*— Clemens V, ut omnes lites circa obligationem Regulæ componeret, operæ pretium duxit indicare et declarare omnia Regulæ præcepta. "Nos, ait [5], attendentes quod in his quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos gravantes remorsus consulte pars securior est tenenda: dicimus quod licet Fratres non ad omnium quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in Regulâ, sicut ad præceptorum seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur, expedit tamen ipsis Fratribus, ad observandam

(1) Cfr. P. Albertus a Bulsamo Expos. Reg. Cap. I, et introd. § 5, De S. Regul. Observ.— (2) Reg. Cap. I.— (3) Nicol. III, Const. *Exiit* a. 1. — (4) Expos. Reg. c. 1, n. 3. — (5) Const. *Exivi.* Art. 3 n. 2. Cfr. Textus origin. p. 236.

puritatem Regulæ et rigorem, quod ad ea sicut ad æquipollentia præcepta se noverint obligatos, quæ hic inferius annotantur." Et enumerat omnia præcepta supra exposita.

1153.— *c) Præter consilia quæ S. Pater explicite* [1] *in Regulâ enumerat, alia implicite commendat.*

Noster P. Albertus optime notat: "Quamvis, ait [2], Fratres Minores non omnia consilia evangelica tanquam præcepta observare teneantur: nihilominus juxta mentem S. Patris, omnia Christi documenta et exempla in Evangelio proposita, magis quam ceteri Christiani, revereri, meditari, atque etiam conari debent, ut vitam suam illis conformem reddant." Id etiam claris verbis exigunt constitutiones nostræ [3]. Ac idem declarat Nicolaus III [4], qui postquam dixisset, non omnia evangelica consilia tanquam præcepta esse servanda, hæc verba addit: "Ad nonnulla vero alia per evangelium data consilia eo magis secundum exigentiam sui statûs tenentur plus quam ceteri Christiani, quo per statum perfectionis, quem per professionem hujusmodi assumpserunt, se obtulerunt holocaustum Domino per contemptum omnium mundanorum."

CONCLUSIO.— Ex hâc doctrinâ clare patet, Frater, summum studium Fratrum Minorum esse in meditatione doctrinæ et vitæ Jesu Christi. Hoc postulat Seraphicus Pater, requirit professio Franciscana et professio Congregationis Capuccinorum.

§ III. — *De taxatione votorum per constitutiones F. F. Minorum Capuccinorum.*

1154.—Ordo Seraphicus, lætæ arboris instar, semper vivens et florens, tanquam ramos generosos et nobiles tres dat congregationes diversas: Conventualium scilicet, Unionis Leoni-

(1) Cfr. supra.— (2) Expos. cap. I, § 7, n. 3.— 3) Cap. I, n. 1.— (4) Const. *Exiit.* art. 1, n. 4, cfr. Textus orig. p. 190.

næ et Capuccinorum. Causa autem hujus diversitatis a Leone XIII in suâ Constitutione "Felicitate quâdam" (4 oct. 1897) apprime indicatur: "Summam rerum inopiam, inquit, quam vir sanctissimus (scilicet Franciscus) in omni vitâ adamavit unice, ex alumnis ejus optavere nonnulli simillimam: nonnulli, quibus ea visa gravior, modice temperatam maluerunt. Quarum aliorum ab aliis secessione factâ, hinc *Observantes* orti, illinc *Conventuales*. Similiter rigidam innocentiam, altas magnificasque virtutes, quibus ille ad miraculum eluxerat, alii quidem imitari animose ac severe, alii lenius ac remissius velle. Ex prioribus iis fratrum Capulatorum familiâ coalitâ, divisio tripartita consecuta est" Sed ut merito notat Suarezius [1]: "hæc diversitas non tollit Religionis unitatem saltem specificatam, ut sic dicam; nam numericam, et moralem aliquo modo auferre videtur, quia saltem unitas capitis, seu generalis non retinetur. Non tamen hoc indicat imperfectionem instituti, sed potius arduitatem, et difficultatem, quam mirum non est in tantâ hominum multitudine non ab omnibus æque servari et adamari, sed illud potius magnâ laude dignum est, quod tot sint, numquamque desint illius perfectionis zelatores."

In præsenti igitur, Frater, quando quis religionem Franciscanam amplecti desiderat, uni e tribus Congregationibus Minoriticis sese per professionem tradat, omnino necesse est. Hæc autem traditio necessario novam importat taxationem juxta quam judicanda sunt vota in hâc Congregatione Franciscanâ emissa. Claritatis causâ dicemus

1) de ratione cur varietas in observatione Regulæ inveniatur, et dein

2) de taxatione votorum per Constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum.

1155. — I. RATIO CUR VARIETAS IN OBSERVANTIÂ REGULÆ INVENIATUR.—Rationem hujus varietatis lucide exponit

(1) *De Religione*, tom. IV Tract. 9, L. 2, cap. 7, n. 7.

P. Bernardus Van Loo [1] in suo eximio libro cui titulus "Stimulus Seraphicæ Conversationis" [2]. Probat enim *a)* varietatem in observantiâ Franciscanâ ex indole et naturâ Regulæ provenire; *b)* Congregationes reformatas essentialia Regulæ observare; *c)* eas unice in accidentalibus ab invicem differre; *d)* has reformationes magnam habere utilitatem et proinde minime esse parvipendendas.

1156. — *a) Varietas in observantiâ Franciscanâ ex indole et naturâ Regulæ provenit.* — Etenim, Regula Seraphica, uti supra exposuimus, talis est naturæ et indolis ut præcepta contineat et consilia: "Recte proinde, ait P. Van Loo [3], Religio Minoritica hoc sub respectu cum Ecclesiâ catholicâ comparatur, quæ filiis suis præcepta tradit simul et consilia; ad illa quidem omnes adstringens, ad hæc autem libere volentes suaviter invitans. Quemadmodum autem in Ecclesiâ nunquam defuerunt, qui præter præcepta etiam consilia evangelica sectarentur, ita in Ordine Seraphico."

"His consideratis et perpensis, sequitur, inquit laudatus auctor [4], ipsam Regulam ejusque indolem et naturam in causâ esse, cur varietas in disciplinâ Seraphicâ existat et semper exstiterit; nec aliter fieri potuisse concedendum est, nisi dicatur S. Franciscum frustra simul consilia et præcepta dedisse. Si enim major illa perfectio... non esset exercita, dici posset Regulam quoad omnes suas partes non esse observatam, cum deesset observantia consiliorum, quæ in eâ sine causâ aut fine fuerunt apposita."

1157. — *b) Congregationes reformatæ essentialia Regulæ observant.* — Congregationes Minoriticæ omnes ad Regulam S. Francisci observandam per professionem sese adstringunt. "In hoc proinde ex mente S. Francisci omnes veri Fratres Minores convenire debent, ut vota et præcepta, in

(1) Ordin. Min. Recollectorum.—(2) Romæ 1861. Et Editio 2ª Lovanii. 1862. p. 142 seq. Citatur Editio Lovanii. — (3) O. c. p. 147. — (4) O. c. p. 147.

quibus Regulæ essentia consistit, juxta pontificias declarationes observent [1]."

1158. — *c) Congregationes reformatæ unice in accidentalibus ab invicem differunt.* — Cum igitur Congregationes reformatæ essentialia Regulæ observent, in accidentalibus unice ab invicem differre possunt. "In eo discrepare possunt, ait P. Van Loo [2], quod præter præcepta etiam sequantur consilia quæ in regulâ continentur, et quorum liberæ et voluntariæ observantiæ specialis adnectitur benedictio." "Mirare igitur Regulæ nostræ perfectionem et fecunditatem, quæ in se omnis sanctitatis continet fontem, quæque omnia perfectionis exercitia commendat, quæ a S. Francisco et primis ejus discipulis servata fuerunt, et in variis reformationibus fuerunt renovata... Omnes enim illæ reformationes nihil aliud præstiterunt aut præscripserunt, nisi quod in ipsâ Regulâ continetur sub variis formulis sive præceptoriis, sive monitoriis et exhortatoriis, quibus Fratres Minores incitantur ad perfectam Christi sequelam, atque omnium virtutum apicem [3]."

1159. — *d) Congregationes reformatæ magnam habent utilitatem.* — "At dicet quis: nonne melius esset, ut nullæ peculiares constitutiones conderentur, sed singulorum devotioni relinqueretur libertas observandi Regulæ consilia? Id nonnulli existimarunt, sed perpendenti patet, vix fieri posse ut a privatis religiosis hujusmodi desideria adimpleantur, nisi arctior illa vita a communitate servetur; difficile enim, quinimo imprudens esset, ut in uno eodemque conventu diversa vigeret observantia, cum sine perturbatione disciplinæ monasticæ id fieri nequeat. Quomodo enim unus vilioribus quam alii uti posset vestimentis? Quomodo Benedictionis jejunium quis servabit, ubi communitas fratribus carnes administrat? Quomodo orationi magis temporis spatium quis impendet, si exercitia communitatis eum vocent

(1) P. Van Loo, ibid. p. 143. — (2) O. c. p. 143. — (3) Ibid. p. 150.

ad laborem? Cum igitur vix fieri possit, ut Regulæ consilia privatim adimpleantur, divinâ Providentiâ factum est, ut omni tempore exstiterint conventus, vel integræ provinciæ, in quibus sive peculiaribus constitutionibus, sive consuetudine strictior ille vivendi modus vigeret." [1]

1160. — *e) Congregationes reformatæ non sunt parvipendendæ.*— Sunt, ait P. Van Loo [2], qui differentiam in disciplinâ Seraphicâ spiritui cuidam singularitatis adscribendam esse duxerint, sed immerito quidem. "Nemo inficias ibit, inquit [3], Deum maximum Ordini Seraphico contulisse beneficium, dum omni tempore sanctos suscitavit viros, qui non solum Regulam ad litteram servarent, sed in aliis etiam collapsam regularem disciplinam restaurarent. Varias reformationes huc spectantes nullus contemnere aut parvipendere potest, nisi Ordinis exitialem ruinam ejusdem conservationi anteponere velit."

"Ne dicas, prosequitur [4], melius fore, ut una esset in toto Ordine observantia regularis, utque hujus perfectæ uniformitatis causâ obtinendæ sanctioris vitæ cupidi desideria sua comprimerent, et se communi aliorum observantiæ accommodarent. Hoc enim suppositum, quamvis boni apparentiam habeat, non videtur tamen simul posse consistere cum indole et spiritu Regulæ Seraphicæ, quæ præter præcepta, ab omnibus servanda, consilia perfectioris vitæ continet, uti superius explanavimus."

CONCLUSIO.— Ex dictis clare sequitur, Frater, differentiam in observantiâ Seraphicâ "non imprudenti zelo, ambitioni aut novitatis spiritui tribuendam esse, sed ab ipsâ Regulæ nostræ indole et naturâ repetendam, adeoque, nedum Regulæ unitati contraria censenda sit, ad ejusdem potius unitatem et integritatem pertinere." [5]

---

(1) P. VAN LOO. o. c. p. 157.— (2) O. c. p. 142.— (3) L. c.— (4) O. c. p. 157-158.— (5) P. VAN LOO, l. c. p. 142.

1161.— II. ***De taxatione normæ vivendi in Congregatione Capuccinorum impositâ.***— Cum congregatio reformata F. F. Minorum Capuccinorum ab aliis Congregationibus Franciscanis varietur, jam inquirendum venit 1) in quo hæc varietas consistat, 2) quomodo stabiliatur, 3) et quænam sit vis obligatoria eorum quæ stabilita sunt.

1162.— 1. IN QUO VARIETAS CONGREGATIONIS REFORMATÆ CAPUCCINORUM CONSISTAT.— Hæc varietas proprie *a)* non petitur ex observatione strictâ Regulæ, sed *b)* ex severiori observatione Regulæ.

1163.— *a) Varietas non petitur ex observatione strictâ Regulæ.*— Nota specifica Congregationis F. F. Minor. Capuccinorum jam non est pura et stricta observantia Regulæ. Certe, Pius X [1] jure merito dicere potuit: "Neque enim quisquam in dubium vocaverit, Capulatorum familiam usque ab initio fuisse et esse Fratrum Minorum Ordinem eodem prorsus jure ac geminas alias Franciscalium familias;... Ergo, quod Urbanus VIII [2] affirmavit Minores Capulatos "ex verâ et nunquam intermissâ S. Francisci lineâ originem trahentes, semper sine aliquâ interruptione Seraphicæ Regulæ continuasse observantiam, hoc sane de iis prædicari hodieque debet."

Sed hæc stricta observantia omnibus veris Fratribus Minoribus est communis.

1164.— *b) Varietas petenda est ex severiori observatione Regulæ.*— Nota vera Capuccinis specialis est "ut Assisiensis Patriarchæ spiritum integrum custodiant, maximeque ad *rigidam innocentiam, altas magnificasque virtutes quibus ille ad miraculum eluxerat* [3], animose ac severe imitandas excitentur: quæ quidem hujus Franciscani Instituti propria quædam est et peculiaris laus." [4]

(1) Litteræ Apostolicæ "*Vicarium Pastoris æterni munus*" 8 Sept. 1909. Cfr. Constitutiones Ordinis nostri p. 15.— (2) Litteræ "*Salvatoris*" 28 Jun. 1627.— (3) LEO XIII, Const. "*Felicitate quadam.*"— (4) PIUS X, *Litteræ* supra cit. Cfr. Constit. Ord. nostri p. 15.

1165.— 2. QUOMODO SEVERIOR OBSERVANTIA IN CONGREGATIONE CAPUCCINORUM STABILITUR.— Hæc observantia per Constitutiones Capuccinorum ordinatur. Quid autem in specie Constitutiones præter Regulam Fratribus observandum præscribant, apprime a nostris Expositoribus Regulæ declaratur. Nobis sufficit hic sequentia adnotare.

1166. — *a) Quoad interpretationem Regulæ*, Constitutiones ipsæ aiunt: "Solummodo pro unico, vivo et authentico Regulæ commentario declarationes accipimus Summorum Pontificum, præsertim Nicolai III et Clementis V felicis recordationis, vitamquæ sanctissimam, doctrinam et exempla ipsius Seraphici Patris." [1]

1167.— *b) Quoad observantiam Testamenti S. P. N. Francisci.*— Sacræ Regulæ junctum reperitur Seraphici Patris Testamentum, hoc nomine insignitum, quoniam ipse in ultimis vitæ suæ horis inter magnos dolores, et inter deliquia, per quæ morti appropinquabat, cum admirabili spiritûs præsentiâ illud fratri Angelo Reatino, socio suo, dictavit.—Hoc autem Testamentum nullam Fratribus Minoribus obligationem imponit, uti Gregorius IX quatuor annis post S. Patris mortem, nimirum anno 1239, et Nicolaus III anno 1279 declararunt [2]. Ast, Constitutiones [3] præscribunt: "ut ab omnibus, juxta mentem S. Sedis, ipsius Beatissimi Patris Testamentum observetur... et hoc, post Summorum Pontificum decreta et declarationes, pro glossâ et expositione præcipuâ Regulæ nostræ accipimus."

Unde fit, Frater, ut varia, quæ a Regulâ non præscribuntur, Capuccini observare teneantur, et P. Van Loo [4] de variis Congregationibus reformatis agens dicit: "Nec silentio prætereunda est Capuccinorum soboles, quæ maximis digna est laudibus, eo quod ea quæ a S. Francisco toties commendata fuerunt quoad paupertatem in ædificiis, supel-

(1) Constit. O. M. C. n. 3.— (2) Cfr. Albertus a Bulsano, *Expos. Reg.* cap XIII, § 193, n. 1.— (3) N. 4.— (4) O. c. p, 149, 150.

lectilibus et vestimentis, peculiari studio ad nostros usque dies servaverit."

Nec dicant Fratres, Testamentum esse veluti aliam Regulam, nam ipse sanctus Pater objectionem confutavit dicens: " quia hæc est recordatio, admonitio, et exhortatio ac meum Testamentum... quod vobis facio, propter hoc ut Regulam, quam Domino promisimus, melius catholice observemus." [1]

1168. — 3. De vi obligatoriâ eorum quæ in Congregatione Capuccinorum stabilita sunt.

a) Nostra Congregatio a Sede Apostolicâ approbatur ut severior reformatio Ordinis Seraphici et *b)* proinde Constitutiones Capuccinorum vim obligatoriam habent, imo *c)* hi qui eas non observant, jam non ut veri religiosi habendi sunt.

1169. — *a) Congregatio Capuccinorum approbatur a Sede Apostolicâ ut reformatio severior Ordinis Seraphici.*—Hoc lucide a Pio X [2] stabilitur; Capulatos enim ut vere Franciscanos agnoscit. " Quare, ait, legitimum eorum Instituti disciplinæque jus libenter Nos agnoscimus et ratum habemus. Optabile vero est, ut quam diximus esse propriam ipsorum notam, imitationem scilicet *severiorem* quamdam Francisci Patris, eam perpetuo incorruptam retineant; proptereaque perseverent... summum evangelicæ paupertatis ac perfectionis cultum studiumque conjungere. Huc admodum spectare Constitutiones rite recognitas et emendatas Ordinis cernimus."

1170. — *b) Præscriptiones Constitutionum habent vim legis.* — Præscripta Constitutionum non esse consilia quis dubitare possit! " De Apostolicæ potestatis plenitudine, Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum Constitutiones... in

(1) Test. Seraph. Patris. — (2) Litter. cit. cfr, Const. Ord. nostri p. 16.

perpetuum approbamus et confirmamus, declarat Pius X [1], præcipientes universis et singulis ex eâ Familiâ Fratribus, ut easdem habeant tanquam propria Statuta, quibus in omnibus rebus obtemperare debeant." Unde ea omnia quæ a S. Regulâ ut consilia proponuntur, eo ipso quod a Constitutionibus ordinantur, jam non sunt consilia, sed statuta vim legis habentia.

1171. — *c) Non observantes Constitutiones non habentur ut veri religiosi.* — Per professionem religiosam, nos omnes, Frater, nosmetipsos tradimus Congregationi Franciscanæ determinatæ, nempe Capuccinorum, et Summus Pontifex nos tanquam veros religiosos, veros Franciscanos, veros Minoriticos reformatos, admittit ad statum religiosum publice coram Ecclesiâ Christi visibili profitendum per observationem non tantum Regulæ S. Francisci, sed et Constitutionum Capuccinorum. Age porro verus religiosus non habendus est ille qui vitam suam normæ vivendi professæ non conformat; et proinde aut Constitutiones sunt observandæ, aut professio est mutanda. Alias mentimur Ecclesiæ et tanquam veri hypocritæ habendi sumus.

§ IV. — *De taxatione votorum per potestatem Superioris Ordinis.*

1172. — Cum religiosus per professionem sese tradat Ordini determinato, sequitur, Frater, ut vota religiosa adhuc possint taxari juxta potestatem Superiorum Ordinis apud quem professus est. Inquirendum igitur esset 1) quâ potestate Superiores nostri gaudeant et 2) quænam sit vis obligatoria hujus potestatis quoad subditos. Sed cum hæc materia infra tractanda sit ubi de voto obedientiæ; jam sermonem instituere possumus de obligationibus Religiosorum et in specie Fratrum Minorum Capuccinorum.

(1) Litteræ cit. cfr. Const. Ord. nostri p. 17.

LIBER QUARTUS.

De obligationibus Religiosorum.

1173. — S. Bernardus de professione monachorum tractans, eorum institutum magnifice extollit. "Quæ est ista, quæso, fratres mei carissimi, exclamat [1], tam pretiosa margarita pro quâ universa dare debemus, id est nosmetipsos, quia totum Deo dedit, qui seipsum obtulit, ut possimus eam habere? Nonne hæc *Religio sancta, pura et immaculata*, in quâ homo vivit purius, cadit rarius, surgit velocius, incedit cautius, irroratur frequentius, quiescit securius, moritur fiducius, purgatur citius, præmiatur copiosius?" Sed hæc et similia de excellentiâ professionis dicta solummodo vera sunt, quando id moribus tenetur, quod professio proclamat. Monachus, ait S. Basilius M. [2], "ubi jam professus est seipsum Deo custodire debet, veluti sacrum quoddam donum, ne sacrilegii damnationem subeat." Unde tibi cum S. Ephrem [3] dico: "Vide cuinam pactus sis et ne parvipendas! Id noveris, quod angeli in horâ illâ (professionis) voces tuas et pacta tua abrenuntiationemque tuam describserint... In die judicii proferent angeli chirographum tuum et verba oris tui coram formidabili tribunali."

Oportet igitur ut omnibus obligationibus per professionem contractis sedulo attendas. Hæc autem universim ex quadruplici fonte nascuntur: I. vel ex naturâ statûs religiosi, — II. vel ex votis in professione emissis,— III. vel ex legibus ecclesiasticis, — IV. vel tandem ex speciali Ordinis legislatione: ex Regulâ nempe et Constitutionibus. Unde quatuor tractatus.

(1) Homil. in Matth. c. 18 in append. P. L. t. 184, col. 1131. — (2) Sermo ascet. n. 2. P. Gr. t. 31 col. 871.— (3) Serm, de Compunct, t. 1. p. 32.

TRACTATUS I

DE OBLIGATIONIBUS EX NATURÂ STATUS RELIGIOSI FLUENTIBUS.

1174. — Ex naturâ statûs religiosi duæ præcipuæ numerantur obligationes, nempe 1. obligatio permanendi in susceptâ vitâ, et 2. in eâdem ad perfectionem tendendi. De his in duobus capitibus.

CAPUT I.

I.— DE OBLIGATIONE PERMANENDI IN SUSCEPTÂ VITÂ RELIGIOSÂ.

1175.— Juxta Ecclesiæ disciplinam hodie vigentem, votis perpetuis vel solemniter professus Religioni ligatur vi pacti quod Religionem inter et profitentem intercessit.

Jam vero pluribus modis dissolvi aut relaxari potest illud pactum, nempe voluntario vel necessario professi egressu.

Voluntarius egressus fieri potest modo licito vel illicito.

Egressus licitus habetur vel vi indulti pontificii, vel per transitum ad aliam Religionem, vel per transitum ad episcopatum.

Egressus illicitus fit per apostasiam aut per fugam religiosi.

Necessarius egressus quadruplici modo evenire potest. Fieri enim potest ut religiosus a Superioribus legitime dimittatur, vel ut Ordo supprimatur, vel ut potestas civilis suppressionem conventuum seu Ordinum Religiosorum decernat et sic eos violentiâ dispergat, vel ut ipsemet Ordo aliquem Religiosum ejiciat [1].

(1) Cfr. P. Piatus o. c. t. 1. P. 3 cap. I, Sectio 2ª.

Porro nostrum propositum non est, Frater, hanc materiam per partes explanare, sed omissis quæ ad jus canonicum et theologiam moralem proprie spectant, dicemus tantummodo 1) de obligatione in statu Franciscano permanendi; 2) de apostasiæ malitiâ, et 3) de ejusdem causis.

§ I.—*De obligatione in statu Franciscano permanendi.*

1176.— Die professionis solemnis, Frater, Deo et Religioni jurasti fidelitatem et stabilitatem tam statûs religiosi quam Congregationis Fratrum Minorum Capuccinorum. Hanc obligationem 1) proclamat S. Regula, 2) imponit S. Mater Ecclesia et 3) optime exponit S. Bonaventura.

1177. —I. **Stabilitatem statûs professi proclamat S. Regula.**— Seraphicus Pater ne filii sui gratiam Dei in vacuum recipiant et ut fideliter in suâ vocatione ambulent, præceptum grave eis imponit, dicens [1]: " Nullo modo licebit eis de istâ Religione exire, juxta mandatum Domini Papæ: quia secundum S. Evangelium, *nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.* "

1178.—II. **Stabilitatem statûs professi imponit Ecclesia.**— Licet Theologi communiter doceant licitum esse transitum a Religione laxiori ad magis rigorosam, magisque in regulari observantiâ perfectam, hoc principium Fratribus Minoribus Capuccinis vix applicari potest [2]; nam, inspecto Ecclesiæ jure, hodie vigente, præceptum Regulæ non e Religione nostrâ exeundi totam vim suam habet, siquidem S. Sedis indultum requiritur, ut quis ex Nostratibus transitum faciat ad alium Ordinem quamvis rigidissimum, etiam Carthusianorum [3].

(1) Reg. cap. II.— (2) Codex Juris Can. cfr. P. Albertus a Bulsano, Expos. Reg. c. 2, § 28, p. 91,

(3) NOTA.—Martinus V mandato Honorii III derogavit (in Extrav. com. cap. *Vitam ambitiosæ*) transitum ad Carthusianos Fratribus lici-

1179.—III. Stabilitatem statûs professi probat S. Bonaventura.— Argumentum quo S. Bonaventura utitur ad stabilitatem statûs professi stabiliendam nobis Capuccinis omnino valet: "Exitur, ait [1], de Religione aliquâ dupliciter: vel retrocedendo, et hoc revertendo ad sæculum, seu Religionem laxiorem, quorum utrumque post professionem est apostatare et retro aspicere; vel procedendo, ut ad altiorem gradum, frugem scilicet melioris vitæ, ascendendo, sicut faciunt qui se a laxioribus statibus ad Religiones transferunt arctiores, Primus modus exeundi est in omni Religione damnabilis; secundus est laudalilis, ubi est possibilis. Sed professo ad hanc Religionem est impossibilis, quod nisi Papa supponeret, in Regulâ præmittens: *et nullo modo licebit etc.*, non subjungeret: *juxta mandatum Domini Papæ: quia secundum Evangelium nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei.* Si igitur non licet exire, quia non licet retro aspicere, ergo omnis alia Religio huic est retro, et apostatæ sunt omnes ab hâc Religione post professionem ad quamcumque aliam transeuntes."

1180.— NOTA.— Certum tamen est, Frater, ut optime notat P. Albertus a Bulsano [2], summum Pontificem in lege stabilitatis dispensare posse. "Sed Sedes Apostolica, ait, vocationem divinam mutare nequit, et etiam non dispensat, nisi in quantum preces veritate nituntur. Quod si dispensatio sit vel subreptitia, quia rationes falsæ et fictitiæ ad illam obtinendam proponuntur, vel obreptitia, quia veritas necessario manifestanda reticetur, in utroque casu dispensatio nulla est et coram tribunali divino Religiosum ab Ordine egressum non excusabit."

---

tum esse declarans. Sed Urbanus VIII, (C. *Injuncti Nobis*) decrevit Capuccinos non posse Cathusianorum Ordinem ingredi sine licentiâ Ministri Generalis. Hoc decretum confirmavit Innocentius XII, (C. *Sollicitudo Pastoralis officii*). Cfr. Alb. a. Buls. l. c.

(1) Exposit. Reg. cap. 2, n. 13.— (2) *Expos. Reg.* cap. 2, p. 92.

Quare merito Seraphicus Doctor [1]: "Quod si de licentiâ apostolicâ se glorientur aliqui aliter facientes, pro certissimo sciant, contra hanc Domini sententiam [2], Papam nihil facere: *Nemo mittens manum* etc. Quodsi, mendaciis intervenientibus, aliquid contingat per tales a Sede Apostolicâ impetrari, non est eis excusatio, sed accusationis duplicatio, dum, mendacio tantum Patrem circumvenientes, suæ quærunt apostasiæ pallium."

§ II.—*De malitiâ apostasiæ.*

1181.— Quid apostata et fugitivus?— Qui Religionem approbatam post emissam professionem deserit cum animo non redeundi, sive habitum dimittit, sive non, *apostata* vocatur; qui vero ad tempus sine licentiâ extra monasterium circumvagari præsumit, *fugitivus* vocari solet.

1182. — Malitia apostasiæ. — Apostasia ex hoc apparet horribilis 1) quod continet duplicem malitiam, 2) gravissimis pœnis ecclesiasticis plectitur, 3) desertorem exponit periculo damnationis, 4) eumque toto tempore vitæ omnino infelicem reddit.

NOTA. — Quod de apostasiâ dicitur, aliquo sensu etiam fugitivis applicari potest.

1183.— 1. ***Apostasia duplicem continet malitiam.*** — Per omnem arbitrarium discessum et transitum ad vitam sæcularem violatur contractus inter Professum et Religionem et franguntur vota Deo facta: unde apostata constituitur reus gravis violationis justitiæ et virtutis religionis.

1184.— 2. ***Apostasia plectitur gravissimis pœnis ecclesiasticis.***

1. Religiosus, apostata a religione, ipso jure incurrit in excommunicationem, proprio Superiori majori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commo-

(1) *Expos. Reg.* c. 2, n. 14.— (2) LUC, XI, 62.

ratur, reservatam, ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus, privilegiis omnibus religionis privatus, et si redierit, perpetuo caret voce activâ et passivâ, ac præterea aliis pœnis pro gravitate culpæ a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum. [1]

2. Religiosus fugitivus ipso facto incurrit in privationem officii, si quod in religione habeat, et in suspensionem proprio Superiori majori reservatam, si sit in sacris; cum autem redierit, puniatur secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior major pro gravitate culpæ pœnas infligat. [2]

Quoad fugitivos vero, Constitutiones [3] ordinant ut "pœnas contra apostatas latas pariter incurrant qui sine litteris obedientialibus tam intra quam extra Provinciam vagantur, dicentes se non apostatandi causâ egressos esse, sed superiores suos adeundi."

1185.— 3. ***Apostatæ periculo damnationis exponuntur.***— "Si enim, ait noster Cyprianus Crousers [4], juxta Veritatis infallibilem sententiam ille, qui tantum retro *aspicit*, ob id etiam dumtaxat ut cognatis, et affinibus valedicat postquam semel manum miserit ad aratrum, regno Dei aptus non est, quanto magis ineptus erit, qui retro *abit*, disceditque."

1186. — 4. ***Apostasia desertorem infelicem reddit.***— "Malitia et infelicitas apostatæ, ait P. Albertus a Bulsano [5], graphice describitur Proverbiis [6] ubi dicitur: *Homo apostata vir inutilis* pro Religione, ex quâ discessit et extra illam ubi sine benedictione divinâ laborabit; *graditur ore perverso*, quatenus ut discessum suum justificare videatur, male loquitur de statu, quem deserit; *annuit oculis*, dum relictæ

(1) Codex Juris. can. 2385.— (2) Ibid. can. 2386.— (3) n. 43.— (4) CYPR. CROUSERS ANTVERPIENSIS ORD. CAPUC. *Lectiones paræneticæ ad Regulam Seraphici Patris S. Francisci.* Coloniæ Agrippinæ, 1615, Lect. 6 ad cap. 2. p. 108. — (5) *Expos Reg.* cap. II, § 28, n. 6. — (6) VI, 12 seq.

Religionis detractores et calumniatores audit, quibus assensu suo animum auget, et saltem signis confirmat id, quod impie spargitur; *terit pede*, quia quietis expers huc illucque cum multorum scandalo circumvagatur; *digito loquitur*, pro eo quod litteris et scripturitionibus infatigabiliter operam dans, curias implet quærelis, postulationibus et recursibus, ut veniam, et impunitatem in propriis excessibus extorqueat; *pravo corde machinatur malum*, quia ejus spiritus tamquam mare a procellâ exagitatur, nec pacem, nec stabilitatem habere potest, quâ de re pravis desideriis, et vetitis concupiscentiis exagitatus ad vitia explenda molitiones suas ut plurimum protendit; demum *omni tempore jurgia seminat*, ut alios quoque ad inobedientiam erga Superiores, vel etiam in apostasiam pertrahat. In fine de apostatâ dicitur: *huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.*"

NOTA. — Attamen si apostatam thesauri amissi pœnitet, non est cur animo cadat quasi a Deo sit deserendus. Deus enim etiam apostatam conversum et pœnitentem non destituet gratiis quibus indiget ad præsentis statûs explenda officia, et ad animam ad finem ob quem creata est perducendam. Sed cavendum est omnibus religiosis, ne gratiam vocationis amittant, et intelligendum quomodo se gerere debeant, ut ambulent *digne Deo*, ambulent digne Evangelio Christi et *digne* ambulent *vocatione, quâ vocati* sunt [1].

Jam vero, ad hunc scopum non sufficit corpore ab Ordine non discedere, et adhuc animo illis rebus adhærere quas pro Christo contempserunt.

Ita serio aratro perfectionis evangelicæ, ad quod manum misimus, intenti simus oportet, Frater, ut illud tam perfecte dirigamus, ut eorum quæ retro nos per professionem relinquimus, penitus obliviscamur.

Ad periculum apostasiæ autem præcavendum ejusdem præcipuas causas breviter indicemus.

(1) I THESS. II, 12.— EPHES. IV, 1.

§ III. — *De causis apostasiæ.*

1187. — Generatim loquendo apostasiam corporis præcedere solet apostasia cordis, quæ committitur, si quis equidem habitum non dimittit, nec locum mutat, sed si Regulam et Constitutiones non observat, earum statuta parvi facit, et habitualiter transgreditur. Cavendum est, dicit S. Bernardus [1] "ne... si forte pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse non ingerat apostasiam cordis." Et alibi monachos suos monet dicens [2]: "Cogita unde veneris, et erubesce; ubi sis, et ingemisce; quo vadas et contremisce."

Causæ apostasiæ præter teporem circa observantiam Regulæ et Constitutionum, de quo infra [3], potissimum sunt sequentes: 1) ambitio seu superbia, 2) sensualitas atque 3) pravum exemplum apostatarum.

1188. — 1. *Ambitio seu superbia.* — Ipse Dominus hoc habet oraculum [4]: *Non habitabit in medio domûs meæ qui facit superbiam;* et [5]: *Initium superbiæ hominis apostatare a Deo; quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor ejus.* Sane qui prælaturas ambit, et non obtinet, vel obtentas amittit, "contentus in religione vivere nequit, ait P. Albertus [6], sed corde inquietatur, et animo perturbatur, ac Religionem, in quâ se injuste contemptum, ac inique offensum putat, relinquere studet." Et ideo Seraphicus Pater in admonitione IV, cui titulus "quod nullus sibi appropriet prælationem [7]", hæc habet verba: "*Non veni ministrari, sed ministrare* [8]. Illi qui sunt super alios constituti, tantum de illâ prælatione glorientur, quantum si essent in abluendi fratrum pedes officio deputati; et quanto magis turbantur de ablatâ sibi

(1) Serm. 3 in Ps. 90 n. 5. P. L. t. 183. col. 193. — (2) Serm. de primord. mediis et noviss. Serm. 12 de diversis n. 1. P. L. t. 183, col. 571. —(3) Cfr. n. 1210 seq.—(4) Ps. c. 7.—(5) ECCLI. x. 14, 15.— (6) *Expos. Reg.* cap. II § 28 n. 5.— (7) *Opusc.* Ed. ad Claras Aquas, p. 8.— (8) MATTH. XX, 28.

prælatione quam de pedum officio, tanto magis sibi loculos ad periculum animæ componunt." Nam, ait S. Petrus Damianus [1], "quicumque abbatizandi culmen efflagitat... monachum velut importabile onus quærit abjicere; et ne apostata videatur, sub fucato se vult colore regiminis palliare."

1189. —2. ***Sensualitas*** ut alia causa apostatandi merito habetur. Hæc autem sensualitas duplici modo ordinarie sese manifestat *a)* vel per conversationem mundanam, *b)* vel per inordinatum amorem ciborum aut feminarum.

a) PER CONVERSATIONEM MUNDANAM.—Conversatio mundana religioso semper est perniciosa, et nimia cum sæcularibus conversandi libido persæpe apostasiæ principium est. Recole hic quid supra de hâc materiâ dixerimus [2].

b) PER INORDINATUM AMOREM CIBORUM ET FEMINARUM.—Apostasiæ periculum adhuc augetur si conversationi mundanæ accedit amor cibi vel potûs et feminarum, nam juxta S. Scripturam [3]: *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.* Et constitutiones aperte declarant [4]: "duo esse quæ religiosos contaminant et perdunt, familiaritatem scilicet mulierum et specialitatem ciborum." De abusu ciborum agitur ubi de vitio gulæ [5]; de familiaritate feminarum autem ubi de consortio mulierum [6].

3. ***Pravum exemplum apostatarum.*** — Omnes religiosi Ordinis vehementer perturbantur quando vident aliquos confratres, non solum retro aspicere, sed etiam retro abire, e castris Christi fugere et *jam non ambulare cum illo* [7]. Etsi qui firmiores in dilectione Christi evaserunt, per hoc non moventur, multum tamen turbantur ex eo quod ejusmodi fuga, degenerisque recessus non modicam Deo infert injuriam, graviter lædit bonum Ordinis nomen, salutem proximo-

(1) Opusc. 21 P. L. t. 145, col. 456. — (2) Cfr. n. 32 et seq. — (3) Eccli. xix, 2. — (4) N. 207. — (5) Cfr. n. 1375. — (6) Cfr. n. 68. — (7) Joann. vi, 67.

rum magnopere impedit ; et unusquisque cum Eliâ prophetâ dicit : *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israël* [1].

Ast si perfecti non moventur, qui adhuc parvuli in Christo sunt, vehementer scandalizantur, tacite colligentes inutile et injucundum omnino esse Dei obsequium, siquidem jam professi illud adversantur et fugiunt.

CONCLUSIO. — *Status perfectionis propter deficientes ab eo nihilominus est amplectendus.* Audi S. Paulum hanc veritatem docentem : *Quod si quidam non crediderunt,* inquit [2], *numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit ?* Et merito quidem, Frater; num crucifixus est spernendus, quia Judæis scandalum est, gentibus vero stultitia? Num sublimitas cœlorum ideo negligenda, quia angeli mali inde exciderunt? Num Matthias apostolatum recusavit accipere de quo prævaricatus est Judas?

Sed jam non sufficit Ordinem professum non deserere, in Ordine ad perfectionem adhuc tendere omnino necesse est.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONE TENDENDI AD PERFECTIONEM.

1190. — Alia obligatio, vi statûs, religiosis incumbit: nempe perfectionem sectandi. Ad hanc materiam accurate pertractandam, dicemus 1) de obligatione tendendi ad perfectionem in genere, 2) de naturâ ejusmodi obligationis pro religiosis, et 3) de peccatis eidem oppositis.

(1) III Reg. XIX, 10.— (2) ROM. III, 3.

Art. I. — De obligatione tendendi ad perfectionem in genere.

1191. — Claritatis causâ, maxime juvabit, Frater, hic aliquas recolere notiones de naturâ et statu perfectionis.

Perfectio nihil aliud est quam unio hominis ad finem suum ultimum, nempe Deum [1].

Perfectio autem vitæ christianæ essentialiter in caritate Dei et proximi consistit [2]. Hæc caritas etsi nihil habet consilii et omnia sunt præcepti [3], non eodem modo tamen ad eam prosequendam tenentur fideles et religiosi. Perfectio enim caritatis duplex est: una *essentialis*, quæ precise sumpta, finis est statûs communis Christianorum, et tota quanta in observatione mandatorum consistit. Altera *accidentalis*, quæ proprie finis est statûs perfectionis acquirendæ seu religiosi, et quæ postulat non tantum *nudum "esse"* caritatis, sed peculiare ejusdem augmentum, per observationem non tantum præceptorum, sed et consiliorum.

Jam porro 1) christiani ex vi statûs non tenentur ad caritatem non communem per observationem consiliorum sectandam, sed 2) hæc obligatio vi statûs incumbit religiosis, post professionem rite peractam.

§ I. — *Christiani vi statûs non tenentur ad perfectionem sectandam.*

1192. — Etsi sanctitas seu perfectio omnes decet Christianos, et S. Paulus ad Ephesios merito scribit [4]: nos electos esse *ut essemus sancti*, et S. Petrus [5]: *Ipsi in omni conversatione sancti sitis; quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum:* attamen fideles in statu communi A) non tenentur per se ad consilia observanda et opera superero-

(1) Cfr. n. 801 seq. — (2) Cfr. n, 803. — (3) Cfr. n. 399. — (4) Eph. I, 4. — (5) I Petr. I, 15, 16.

gatoria peragenda ; B) licet tamen non possint expresse intendere per hæc media in caritate non proficere, nec C) a fortiori hæc media formaliter contemnere.

1193.— A) Non tenentur per se ad opera supererogatoria. — 1) NON TENENTUR.— Nulla enim lex obligat christianos ad opera supererogatoria peragenda. Ipse Dominus dicit [1] : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et proinde licet quis possit eleemosynas erogare, non peccat si occurrenti huic pauperi non dat, quia ad singulare hoc nullâ lege adstringitur. Alioquin nullum esset consilium, sed omnia essent præcepta. Sufficit igitur Christiano homini vi statûs, ut diligenter, strenue, integre exerceat ea quæ sunt præscripta et caveat ne Deum mandata transgrediendo offendat.

Etsi tamen nullus Christianus per se ad consilia tenetur, vix contingere potest ut præcepta debito modo adimpleat quin, saltem aliquando, aliquid supererogationis et consilii ipsis præceptis misceatur. Et eo sensu interpretandum est axioma mysticum S. S. Patrum: "*In viâ non progredi, regredi est.*" [2]

1194.— 2) *Dicimus* PER SE. — Christianus enim homo sub gravi culpâ tenetur periculum proximum labendi in peccatum mortale vitare. Unde tenetur ad consilia et opera supererogatoria contendere quo hoc periculum vitetur. Sed hoc in casu obligatio consilia observandi non per se provenit ex objecto consilii, sed ex objecto præceptorum postulantium juvari per consilia. Et ideo non consiliis, sed præceptis tribuitur obligatio per consilia ad perfectionem

(1) MATTH. XIX, 17.— (2) S. Augustinus (Sermo 169, alias 15 de verbis Apostol. cap. XV. P. L. t. 38, col. 926) ait "Remanet qui non proficit." Adagium olim tum S. Hieronymo, tum S. Augustino tributum, sed quod est Pelagii. (In opp. S. Augustin. Epist. 17, Pelagii ad Demetriadem. cap. 27. P. L. t. 33, col. 1118.) "Nostrum non progredi, jam reverti est." S. Leo (Serm. 59, de Pass. 8. c. 8. P. L. t. 54, col. 342) "Qui non proficit, deficit." S. Bernardus (Epist. 385, n. 1. P. L. t. 182, col. 558) "Non proficere, sine dubio deficere est."

tendendi [1]. Proinde patet, Frater, observationem consiliorum tantummodo obligare quando necessitas id requirit.

Et sic interpretanda sunt verba Domini: *Si quis*, ait [2], *venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus.* Hoc præceptum certe, ut merito notat S. Basilius [3], non solum religiosos, sed omnes fideles etiam matrimonio junctos stringit, sed tempore necessitatis tantum.

Ex his et similibus Domini præceptis, concludit S. Chrysostomus [4]: "quod igitur et sæcularem et monachum ad idem cacumen pertingere oporteat,... ne admodum quidem contentiosum et impudentem deinceps negaturum puto."

1195.— B) **Christianus non potest in observantiam consiliorum intendere.**— Illicitum est homini christiano habere intentionem non proficiendi in caritate aut bonis operibus ultra id quod præcipitur. Per talem agendi modum firmat animum contra spiritualem profectum et directe ponit obicem Spiritui Sancto et gratiæ. Peccat igitur, sed venialiter tantum, quia non exit limites præceptorum necessariorum ad salutem, et salvatur dilectio Dei super omnia, et debita et sufficiens intentio progressûs ad vitam æternam, et per consequens caritas necessaria ad salutem. [5]

1196.— C) **Christiano non licet consilia formaliter contemnere.**

Quid contemptus? — Contemptus est appretiatio minus justa quâ homo aliquid non tanti quanti est, æstimat, et de eo non curat vel ei adversatur.

Quotuplex?— Hic contemptus sumitur vel sensu lato, vel sensu stricto seu formaliter,

---

(1) Cfr. Schram o. c. t. I Dissert. procem. § 21.— (2) Luc. xiv. 26. —(3) Serm. de Renuntiatione sæc. n. 2. P. G. t. 31, col. 630.—(4) Lib. 3 Advers. oppugnatores vitæ monasticæ. n. 14. P. G. t. 47, col. 375. — (5) Cfr. Cajetanus in Summ. 2. 2. q. 186, art. 2.

Sensu lato sumitur pro omni malâ voluntate, quâ quis a Deo se avertit. Hic actus est aliquo modo contemptus interpretativus et sic communiter dicitur contemptum in omni peccato inveniri.

Sensu stricto seu formaliter contemptus dicitur de ipso contemptu Dei, qui nihil aliud est quam nolle subjici divinæ regulæ.

De contemptu formali hic agitur, et habetur quando christianus refugit subjici consiliis divinis ut consiliis, et profectui caritatis ut perfectiori viæ.

Hic contemptus homini prohibetur sub reatu peccati mortalis. — Si enim consilia et opera supererogatoria sic contemnuntur, contemnitur Deus consilians, sicut per contemptionem præceptorum contemnitur Deus præcipiens. [1] "Si quis autem, ait Cajetanus [2], spiritualem profectum et divina consilia ut postea a Deo ordinata, reveretur, sed quia non obligatur ad illa, et non sunt necessaria ad salutem, non vult illa amplecti, et nihil curat de illis pro se, talis non contemnit Deum, sed potius operum executionem, ac per hoc non peccat mortaliter ex hujusmodi incuriâ deliberatâ, quæ nonnullus contemptus est, omittendo intentionem et executionem profectûs spiritualis et operum bonorum quæ posset facere."

Uti vides, Frater, Christiani ad perfectionem sectandam per observationem consiliorum evangelicorum per se et vi statûs non tenentur, sed hæc obligatio graviter incumbit religiosis.

§ II. — *Religiosi vi statûs ad perfectionem sectandam graviter tenentur.*

1197.— Status religiosus, uti vidimus. Frater [3], status est perfectionis acquirendæ. Unde sequitur 1) licet professores

(1) Cfr. S. Thom. 2. 2. q. 186, art, 9. ad 3.— (2) In 2. 2. q. 186, a. 2. — (3) Cfr. n. 913 seq.

sanctitatis non debeant esse perfecti, 2) eos tamen ad perfectionem prosequendam teneri.

1198.— 1. **Religiosi non tenentur esse perfecti.**— Sicut in scholâ duplex est conditio theologorum, una quidem doctorum, quibus convenit docere, et alia discipulorum, quibus expedit addiscere, ita duplex invenitur status perfectionis, uti diximus [1], unus perfectionis exercendæ, nempe Episcoporum, et alter perfectionis acquirendæ, nempe religiosorum. Jam vero, ut S. Thomas [2] apprime docet: "Manifestum est quod ille, qui operatur ad finem, non ex necessitate convenit, quod jam assecutus sit finem, sed requiritur quod per aliquam viam tendat ad finem. Et ideo ille qui statum religionis assumit, non tenetur habere perfectam caritatem, sed tenetur ad hoc tendere, et operam dare ut habeat caritatem perfectam." Unde:

1199.— *a) Religiosus non peccat contra hanc obligationem, qui actu non est perfectus,* etsi provectæ est ætatis; conatus et non perfectio, ipsi vi statûs incumbit. Dein, ut Doctor angelicus notat [3]: "Eâdem ratione non tenetur ad hoc, quod illa impleat, quæ ad perfectionem caritatis consequuntur; tenetur autem ut ad ea implenda intendat." Dein:

1200.— *b) Non tenetur actualiter tendere et operari ad perfectionem.*— Alioquin desinens actu perfectionem sectari, committendo liquido animo peccata venialia, peccaret mortaliter, ageret enim directe contra finem professionis, ut ex infra dicendis clare apparebit, et sic hæc obligatio religioso esset laqueus animarum, quod repugnat. "Satis proinde est, ait P. Neudecker [4], si religiosus discreto et humano modo studio perfectionis intendat. Numquid enim etiam ille, qui profitetur artem aliquam addiscendam, neutiquam debet continuo et semper actualiter tali arti incumbere? Numquid viator quoque sufficienter dicitur tendere ad des-

(1) Cfr. n. 908.— (2) 2. 2. q. 186, a. 2.— (3) S. Th. l. c.— (4) O. c. t. 2, cap. I, § 2, n. 50.

tinatum sibi terminum, etsi non continuo, et ininterruptim progrediatur, sed subin subistat, mentem, corpus, viresque recreet, et interquiescat? Consequenter idem erit de religioso in viâ ad perfectionem constituto dicendum." Si igitur libros spirituales legis vel S. S. Patrum dicta audis, quibus continuum nobis studium perfectionis inculcare videntur, attendendum est non ad litteram, sed ad mentem S. S Patrum. Desiderant unice humano modo, attentâ simul nostræ naturæ fragilitate, nos ad perfectionem stimulare.

Religiosus, etsi non tenetur esse perfectus, tenetur tamen sub reatu peccati mortalis perfectionem sectari et ad eam saltem habitualiter intendere.

1201.— 2. **Religiosi graviter tenentur perfectionem sectari.** *a) Ex naturâ statûs professi.*— Hanc obligationem adesse ex ipsâ professione statûs clare apparet. Profitens hunc statum sese obligat non tantum ad statum, sed ea etiam omnia servanda quæ conditio hujus statûs postulat, id est velle tendere ad perfectionem, et igitur tacite spondet se ad finem talis statûs intentione atque operâ esse nisurum. Sicut enim ridiculum esset se scholasticum inter scholam theologiæ profiteri et sine studiis manere ut talem velle, neque intendere dare operam tali scientiæ acquirendæ, ita et in scholâ perfectionis acquirendæ.

1202.— *b) Ex eo quod status religiosus ordinatur ad publice Ecclesiæ sanctitatem manifestandam.*—Status religiosus, uti vidimus [1], ordinatur naturâ suâ ad *publice* Ecclesiæ sanctitatem manifestandam. Religiosus igitur sese adstringens ad talem statum *publice* coram Ecclesiâ Christi profitendum, eo ipso se obligat ad perfectionem sectandam. Nam, sicut qui *publice* constitutus est notarius, operam suam detrectare nequit, ita etiam religiosus qui *publice* et authentice ab Ecclesiâ constitutus est ad sanctitatem Ecclesiæ manifestan-

(1) Cfr. n. 1114.

dam, deponere non potest intentionem perfectionem sectandi.

1203.— *c) Ex tacitâ et onerosâ promissione, in professione inclusâ.*— In ipsâ professione religiosâ, Frater, obligatio perfectionem sectandi tacite includitur. Etenim neque Ecclesia, neque ulla familia religiosa absque tali obligatione candidatum admitteret ad statum religiosum profitendum [1].

Hæc obligatio est gravis, quia media quibus religiosus ex vi professionis uti debet ad perfectionem prosequendam ei graviter imponuntur.

Art. II.— De naturâ obligationis perfectionem sectandi.

1204.— Obligatio perfectionem sectandi provenit 1) ex virtute Religionis, 2) est formaliter distincta ab obligatione votorum et 3) taxatur unice per media apta et diserte promissa.

1205.— 1. **Religiosi ex vi virtutis Religionis ad perfectionem sectandam tenentur.**— Per baptismum omnes christiani profitentur statum christianum et promittunt se legem Dei servaturos, atque ex eo tempore diabolo et pompis ejus renuntiaturos. Christiani obligantur igitur ad finem statûs communis assequendum per media apta, id est per observationem mandatorum. Sed hæc obligatio non provenit immediate ex voluntate christianorum talem statum profitentium, sed immediate ex voluntate Christi, qui hunc statum ut obligatorium ad salutem omnibus hominibus proponit. Obligatio igitur istius statûs non est promissionis proprie dictæ, sed est legis seu præcepti, licet consensus accedat ex parte profitentis. Professio ergo statûs christiani

(1) Cfr. P. Vermeersch, o. c. t. 1, n. 224, et t. 2, suppl sext. p. 68, Suarez. *de Religione*, t. 8, l. 1, c. 4 n. 10.

est solummodo testificatio et acceptatio obligationis quam lex Dei secum affert, ac proin promissiones baptismi non appellanda sunt vota nisi forte improprie et largo modo, ait Bellarminus [1]. Nullâ etiam auctoritate et traditione constat, Frater, Ecclesiam præcepisse vota in baptismo esse facienda, quæ potius essent in laqueum, quam in utilitatem, nam omnia peccata christianorum essent sacrilegia, præter malitias quas habent in propriis speciebus, quod probabile non est [2]. Sed religiosi vi voti ad finem statûs perfectionis acquirendæ tenentur. Ligamen quo status religiosus stabilitur, votum est, provenit non ex lege, seu præcepto, sed immediate et active a statum religiosum voventibus, "qui se totaliter mancipant divino servitio, quasi holocaustum Deo offerentes [3]." Et ideo religiosi ad perfectionem sectandam tenentur vi virtutis religionis.

1206.— 2. **Obligatio perfectionem sectandi distincta est ab obligatione votorum.**—Hæc affirmatio, Frater, clare sequitur ex doctrinâ antea expositâ et probatâ [4]. Licet enim hodie professio religiosa et emissio votorum evangelicorum materialiter sint conjuncta, differentia formalis tamen inter utramque invenitur.

Qui enim in sæculo vota evangelica emittit, coram Deo unice sese adstringit ad vota servanda; qui autem statum perfectionis acquirendæ profitetur, tacite spondet se ad perfectionem esse nisurum per media apta.

Sed hic quærere possis quænam sint hæc media?

1207.— 3. **Ad perfectionem tendendum est per media apta et diserte promissa.**— Religiosus per professionem religiosam, juxta hodiernum Ecclesiæ jus, sese tradat oportet ad statum perfectionis profitendum in Religione ab ipsâ approbatâ.

---

(1) *De Monachis*, L. 2, cap. 19.— (2) BELLARM. l. c.— (3) S. THOM. 2. 2. q. 186, a. 1.— (4) Cfr. n. 1121 seq.

1208.— Unde media apta et diserte promissa sunt:

a) PRÆTER OBSERVATIONEM PRÆCEPTORUM, ETIAM CONSILIORUM EVANGELICORUM. — "Religiosi eo ipso quod sacram Regulam professi sint, seque ad ea consilia evangelica, quæ tria vota Religionis concernunt, in conscientiâ obligarint, per ista tanquam principalia media, saltem implicite, tacite et virtualiter pariter etiam se obligarunt tendere ad finem horum mediorum, ad quem ista ordinata sunt, consequenter ad religiosam perfectionem. Et sane; si miles, postquam militiæ nomen dedit, ac ad statum militarem se sacramento obstrinxit, obligatur ad exercitia militaria, ad pugnandum et confligendum cum hoste, omnesque partes militis explere; quidni et Religiosus, postquam solemniter statum regularem, qui *status perfectionis* est, professus fuit, graviter obligatus jure merito censeatur ad hoc, ut exercitia religiosa, seu ordinata in quâvis sanctâ Religione media, quæ ad perfectionem deducunt, serio et industrie applicet, sicque applicando et conando ad perfectionem tendat." [1]

Dicimus: *præter observationem præceptorum.* Status enim perfectionis, uti diximus, se habet per additamentum ad statum communem, et ab eo distinguitur tanquam includens ab incluso.

Religiosus igitur statum perfectionis profitens, eo ipso obligationes statûs communis tacite spondet.

1209.— *b)* TENETUR AD VIAS ET MODOS IN UNÂQUÂQUE RELIGIONE PRÆSCRIPTOS.— Unaquæque Religio approbata sua habet statuta juxta quæ norma vivendi evangelica taxanda est.

Unde Frater Minor Capuccinus unice tenetur ad vias et modos Seraphicæ Regulæ et Constitutionum Fratrum Minorum Capuccinorum, et eo modo quo ibi proponuntur, scilicet obligatorie vel consultorie, et non obligatur ad alia consilia vel opera supererogatoria adimplenda, nam, ait

(1) NEUDECKER, l. c. n. 42.

Suarez: [1] "Quamvis religiosus per votum efficiat sibi præceptum quod alias erat consilium, nihilominus servando votum illud, implet etiam consilium, et tendit per viam perfectionis, alias servare castitatem et paupertatem religioso voto confirmatam, non esset tendere ad perfectionem, quod plane absurdum est."

Nihilominus tamen, etsi, per se et vi obligationis perfectionem sectandi, religiosus ad alia consilia non adstringitur, ex votorum et præceptorum Regulæ "observantiâ et applicatione eveniet, ait P. Neudecker [2], quod Religiosus sponte suâ ad varia supererogatoria virtutum opera eo uberius sit progressurus, quo magis in profectu, mediante perfervido conatu, creverit; talis enim non erit mercenarius tantum, ut solummodo obligatoria expleat, ne peccet; sed et ut filius operabitur. Deo placere studens per opera supererogatoria juxta mensuram caritatis magis vel minus intensæ ac radicatæ, quæ nescit arctari præcise inter limites obligationum, sed erumpet ad ampliora et voluntaria opera, queis indies magis proficiet, sicque perfectiore viâ modoque tendet ad perfectionem."

His de notione obligationis perfectionem sectandi dictis, facile stabilire possumus peccata quæ ei opponuntur.

ART. III. — De peccatis obligationi perfectionem sectandi contrariis.

1210. — Obligatio perfectionem sectandi coalescit virtuti sedulitatis. — Ex hactenus dictis sequitur, Frater, obligationem sectandi perfectionem, pro religioso virtuti sedulitatis coalescere. Virtute sedulitatis seu solertiæ præditus Religiosus numquam ab obligatione tendendi ad perfectionem deficiet. Per hanc enim virtutem labores quoscumque et quælibet agenda ex statu, officio, vel obedientiâ sibi incumbentia,

(1) *De Relig.* Tr. 8. L. 1. c. 4. n. 11.— (2) O. c. l. c. n. 60.

debito tempore, modo et ordine, diligenter, fideliter, pro qualitate virium peragit.

1211. — Sedulitati opponitur acedia. — Ast huic virtuti opponitur acedia, non illa *specialis*, de quâ jam sermonem habuimus [1], sed *universalis*, illa nempe quæ ordinarie vocatur tædium, tepor, languor animi ad bene operandum, "quo quis actus et opera debita præsertim spiritualia, inchoare, vel inchoata debite perficere negligit. Dicitur præsertim spiritualia, nam etsi, ait P. Neudecker [2], circa alia utilia et laudabilia opera detur acedia, attamen hæc maxime versatur circa spiritualia exercitia, utpote quæ fere cuncta molesta, tædiosa et gravia reputat acediosus, eaque propterea vel negligit, vel nonnisi cum nausea, fastidio et tædio negligenter peragit."

1212. — Effectus acediæ. — Generatim acedia in homine generat malitiam, immo quasi omnis malitiæ est mater. Nec mirum, inquit P. Neudecker [3]: "Cum enim acediosi, desides, et otiosi in operibus, et exercitiis piis nullum gaudium, nullamque consolationem, sed nauseam potius, fastidium, et tædium habeant, mens autem humana semper aliquid quærat, quo delectetur, recreetur et consolationem percipiat, necesse est quod, si licitis et spiritualibus rebus non delectetur, ad vana et illicita convertatur, indeque diabolo janua ex integro aperiatur, planaque sternatur via hominem tentandi, et ad peccata tum omissionis, tum commissionis inducendi... *Maledictus autem, qui facit opus Domini fraudulenter.* [4] Septuaginta vertunt *negligenter.*"

Unde vides, Frater, omnia peccata obligationi perfectionem sectandi contraria ex acediâ suam ducere originem, immo hanc acediam huic obligationi directe esse oppositam, et religiosum graviter vel leviter peccare, si acediose viven-

(1) Cfr. n. 409. — (2) Op. c. P. 2. cap. XVIII, § 1. n. 5. p. 329. — (3) O. c. l. c. p. 330. — (4) JEREM. XLVIII, 10.

do perfecte vel imperfecte prosecutioni perfectionis renuntiat.

Dicemus igitur primo de renuntiatione completâ seu de peccatis mortalibus contra obligationem tendendi ad perfectionem, et dein de renuntiatione incompletâ seu de peccatis venialibus.

§ I. — *De peccatis mortalibus obligationi perfectionem sectandi contrariis.*

1213. — Religiosus acediosus qui modo completo, obligationi perfectionem sectandi valedicit, mortaliter peccat, et tenetur hanc speciem peccati in confessione declarare. Hoc evenit:

1214. — *a) Quando formaliter contemnit perfectionem, i. e. quando ex intentione actuali vel habituali animum avertit ab acquirendâ perfectione.* — "Patet ex dictis S. Thomæ [1], ait P. Corduba, celeber Expositor nostræ Regulæ [2], quod tunc directe peccat Religiosus mortaliter contra suam professionem, seu contra statum suæ Religionis, non quidem quando non est perfectus, sed quando ab intentione perfectionis animum revocat; seu quando proponit actualiter, seu virtualiter, jam de cetero non studere perfectioni acquirendæ per vias et modos suæ regulæ et religionis, ut dictum est; quia jam iste talis directe obviat proposito suæ professionis; et hic etiam directe jam contemnit suam professionem per tale propositum, ex quo eam jam non appretiat, nec æstimat ut tenetur, sicque perfectionem jam contemnit, ex quo ad eam, quam professus est, tendere non intendit per tale propositum contrarium."

Tali religioso autem verba Scripturæ sacræ appropriari possunt [3]: *Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. Non enim invenio opera tua plena.* Talis enim quamvis ab

(1) 2. 2. q. 116 et q. 184. — (2) L. c. c. 1. q. 3. — (3) APOCAL. III, 1. 2.

aliis gravibus peccatis foret immunis, sicque sibi blandiretur, quod nomen habeat religiosi, revera tamen spiritualiter mortuus est, utpote reus peccati mortalis per hoc quod valedicit obligationi gravi per professionem religiosam contractæ. S. Patres et ascetæ censent infelices et in tepiditate ac languore misere tabescentes religiosos, in statu periculosiori esse quam peccatores patenter et graviter peccantes. S. Bernardinus Senensis [1] tales tepidos vocat "pessimas bestias, quorum status est periculosior omnibus aliis, quia melius est esse facinorosum; quia sceleratus cognoscens se pessimum tremit dicendo: Heu miser! Quot mala feci!... Tepidus vero: Quid mali feci? Non furatus sum, non fui proditor... Sic isto modo se excusat, non videns, quod tunc intricatus est."

Uti vides, Frater, S. Bernardinus non dicit statum manifeste peccantium secundum se et ex naturâ suâ meliorem esse, quam statum tepidorum, qui omni perfectionis assecutioni valedicunt; sed dicit in aperte peccantibus majorem adhuc dispositionem haberi et ampliorem spem resipiscentiæ, minusque impedimentum sinceræ pœnitentiæ ac veræ conversionis. Etenim hi miseriam statûs sui facilius dignoscentes, facilius etiam redeunt ad cor, id est ad pœnitentiam et emendationem, dum e contra vere et radicate tepidi qui positive nolunt perfectionem statûs prosequi, nonnisi modicam videntur præseferre spem emendationis [2], "eo ipso, ut merito notat P. Neudecker [3], quod ob magnam, præcipue inveteratam socordiam, ex culpabili, supinâ, et forsan affectatâ ignorantiâ non advertant, grave lapsûs in plura peccata mortalia sublatere periculum, sicque suæ conditionis miseriam ex pessimâ incuriâ non agnoscentes, et male securi de statu gratiæ, quævis passim peccata liberius committant, et facile devorent, quæ sibi nonnisi venialia videntur."

Hic casus tamen admodum rarus est.

(1) In quadrag. serm. 7. tom. 4. Edit. Venetiis, 1591. p. 36.—(2) Cfr. P. Neudecker, l. c. P. II, cap. 1. § 2. n. 46.— (3) L. c.

1215. — *b) Quando frequenter perrumpit vota vel alia quævis præcepta gravia* [1]. Scito tamen, Frater, singula peccata non adversari habituali intentioni perfectionem sectandi, quod apprime docet P. Neudecker [2]: "Sicut belli dux aut miles certans contra hostem, boni ducis aut militis nomen promeretur, tametsi hostem non penitus expugnet et deleat, quinimo, etiamsi subin minus feliciter pugnet: ita pariter in pugnâ spirituali res se habet, in quâ quantumvis religiosus interdum a passione et fragilitate suâ superatur, dummodo ceteroquin a contentione pugnæ, conatu et labore, passiones subjugandi haud desistat."

1216. — *c) Quando ita contemnit regulam vel superioris potestatem, ut virtualiter jugum istud exuat, et profiteatur se hoc regimine solutum* [3]. De contemptu superioris agetur infra ubi de voto obedientiæ, hic tantum de contemptu Regulæ et constitutionum.

Religiosus, uti diximus, sese per professionem tradit Ordini determinato, qui pro nobis est Ordo Seraphicus Capuccinorum: "Cum itaque, ait P. Neudecker [4], ad hanc cuilibet Religioso Instituto accommodatam, et peculiariter convenientem perfectionem tendere debeat per ea media, quæ in quâvis sacrâ Religione determinate sunt ordinata, consequens videtur, religiosum obligari in conscientiâ ut præter observantiam votorum substantialium, quæ cuivis approbatæ Religioni sunt communia, insuper etiam suo modo observare conetur ea, quæ sunt specialia, et determinatæ cuivis Religioni in particulari appropriata media, puta ordinationes S. Regulæ et Superiorum statuta. Unde suo statui particulari minime similis religiosus satisfaceret, si ea passim negligeret et obvie absque ullâ curâ transgrederetur: nam quomodo talis verum daret indicium, quod serio conetur tendere ad perfectionem suæ Regulæ, quam specialiter pro-

(1) LEHMKUHL, I, 516. — (2) L. c. n. 53. — (3) LEHMKUHL, l. c. — (4) L. c. n. 63.

fessus est, propriam, si passim eamdem negligat absque ullâ adhibitâ diligentiâ, observandi ordinationes saluberrimas vel constitutiones in eâ contentas?"

Etsi hic modus agendi per se probabilius tantummodo est venialis, uti infra dicemus, nihilominus Religiosus sic vivendo peccat mortaliter, si contemptus accedit.

Quamvis ergo, Frater, Constitutiones nostræ *per se* sub culpâ non obligent, nemini licet eas formaliter vel virtualiter contemnere. Audi etiam nostrum P. Cordubam [1]: "*Religiosus deponens actualiter vel virtualiter animum servandi suam regulam, peccat mortaliter contra professionem illius.* Et idem Cajetanus [2] dicit quod tunc religiosi habent animum et intentionem tendendi ad perfectionem, (ut tenentur), quando intendunt vivere secundum Regulam, et Constitutiones suas, quamvis interdum in multis delinquant, aliquando mortaliter, aliquando venialiter, alias si deponunt, saltem virtualiter, talem animum, quamvis actu non peccent contra aliquod præceptum Regulæ et Constitutionum; tamen talis intentio non vivendi secundum Regulam et Constitutiones, est contemptus mortalis, et contra professionem suam, ad quam tenetur, ut dictum est."

1217. — *d) Qui ita perturbat disciplinam religiosam ut se opponat gravi periculo ejectionis.* "His enim artibus, ait P. Vermeersch [3], vel formaliter vel virtualiter abjicit sive ipsum studium perfectionis, sive illud quod professione promisit."

§ II. — *De peccatis levibus obligationi perfectionem sectandi contrariis.*

1218. — Religiosus acediosus non complete suæ obligationi ad perfectionem tendendi valedicit, et per consequens leviter tantummodo peccat:

(1) L. c. cap. I, q. 3. concl. 3.— (2) 2. 2. q. 184, art. 5.— (3) O. c. n. 225; cfr. Laymann. l. 4. tr. 5. c. 9. n. 9.; Lehmkuhl. l. c.

1219. — *a) Qui frequenter, liquido animo, reus fit peccatorum venialium.* — Peccata venialia enim multiplicia non raro impedimentum injiciunt in acquirendâ vitæ perfectione, vel saltem obtentionem ejusdem non parum retardant.

1220. — *b) Qui ea tantum intendit servare quæ sub gravi obligant et de ceteris non curat.* — Varii auctores in tali casu agnoscunt culpam gravem contra obligationem tendendi ad perfectionem [1]. S. Alphonsus [2] cum fere omnibus recentioribus tenet religiosos sic agentes 1) probabiliter leviter tantum peccare contra obligationem tendendi ad perfectionem 2) etsi peccata mortalia tamen ex aliis capitibus inveniri possunt.

1221. — 1) PECCANT VENIALITER. — "Tametsi autem religiosus non teneatur ex conscientiâ obligante positive tendere ad id, quod melius, neque ad opera supererogatoria facienda sub peccato, nihilominus ille religiosus, qui præcise intenderet observare præcepta, et vota obligatoria, de reliquo autem positivam haberet intentionem non proficiendi amplius, nec ultra ac præceptum est, faciendi quod melius et perfectius, adeoque nihil supererogatorium, juxta nostrum P. Antonium de Corduba [3], peccaret saltem venialiter, ait P. Neudecker [4]; ratio est, quia etsi quis ad ista non obligetur facienda, attamen inconveniens et inordinatum est, positive ea rejicere quæ ad finem, ad quem quis tendere obligatur, admodum conducunt. Sic etiam etsi quivis christianus licite possit omittere ea, quæ præcepta non sunt: attamen omni culpâ carere non est censendus, qui absolute et firmiter ita obfirmaret animum, ut ultra præcepta ac obligationes absolute nihil bene agere concluderet. Pejus adhuc, et graviter delinqueret, qui supererogа-

(1) V. g. Sanchez, l. c. Lib. VI. cap. 5. n. 7. Albertus a Bulsano, *Expos. Reg.* § 9.— (2) Lib. 4, n. 10 et 11.—(3) In Expos. Reg. S. Franc. cap. 1. q. 3,— (4) L. c. n. 61.

toria, et ea, ad quæ sub culpâ non tenetur, proprie et formaliter contemneret."

Peccant venialiter tantum quia cum ejusmodi agendi ratione stare potest observantia votorum, et specialium Ordinis Seraphici præceptorum, modo tamen, uti supra diximus, contemptus formalis aut virtualis non interveniat.

1222. — 2) Ex aliis capitibus peccare potest mortaliter: Nempe ratione periculi transgrediendi vota, vel grave damnum religioni inferendi quoad regularem disciplinam. Sed raro tamen in praxi peccati gravis rei censendi sunt religiosi ob regularum violationem, quæ sub reatu culpæ non imponuntur.

Quoad periculum proximum labendi in mortale. Raro enim evenit ut inobservantia constitutionum tale periculum afferat, et ut religiosus adeo sit salutis suæ immemor, ut videns proximam graviter peccandi occasionem, ab eâ non refugiat.

Quoad regularem disciplinam, item raro contingit ita violari regulam, ut grave damnum religiosæ disciplinæ inferatur, quia damnum illud non evenire solet si prælatus opportunis pœnitentiis transgressiones coërcet; et facilius in hoc graviter peccabunt superiores non corrigendo, quam singuli religiosi regulam facile transgrediendo [1].

CONCLUSIO.

1223. — Obligatio perfectionem sectandi nobis religiosis sub gravi per professionem religiosam imponitur et usque ad extremum vitæ diem nunquam a prosecutione sanctitatis deficere possumus. "Errant," igitur ait P. Neudecker [2], "qui postquam primis suæ conversionis temporibus operam, fervensque studium navarunt in applicatione mediorum ad perfectionem, suo qualicunque profectu, quem comparave-

(1) Ita Bouix, o. c. t. 2 p. 583.—(2) L. c. t. 2, c. 1, n. 55.

runt, contenti, non amplius, postquam a Magisterio, seu a curâ sui Magistri sive Directoris spiritualis sunt exempti, existunt solliciti de majori adhuc progressu, et hinc pariter ab ulteriori conatu desistunt." Hos, Frater, S. Bernardus amare reprehendit [1] quærens: "Ubi ergo sunt, qui dicere solent: sufficit nobis, nolumus esse meliores quam Patres nostri? O Monache! non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, vivere volo, et manere in quo perveni, nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis quod esse non potest."

Noli tamen cadere animo et inordinate contristari quando ex fragilitate humanâ in studio perfectionis viâque ad eam tendendi subinde remissus existis, aliqualiter a fervore deflectis; etsi talis remissio non est laudabilis, imo periculosa, contra tuam obligationem tantummodo peccas, quando eidem formaliter vel virtualiter et voluntarie valedicis. Hoc periculum peccandi evitas, Frater, exacte vota et Regulam observando, de quibus nunc agendum.

(1) Epist. 254, n. 4. P. L. t. 182. col. 460 et seq.

TRACTATUS II

DE OBLIGATIONIBUS STATUS RELIGIOSI EX VOTIS EMISSIS FLUENTIBUS.

1224. — Ratione momenti, materiam obligationes votorum respicientem in tres dividemus sectiones; quarum prima de voto paupertatis, altera de voto castitatis ac tertia de voto obedientiæ.

Claritatis causâ aliquas præmittemus notiones de naturâ voti in genere.

DE NATURÂ VOTI IN GENERE.

1225. — Jam plura de excellentiâ voti diximus, Frater, quando sermo erat de excellentiâ statûs religiosi. Hic accuratius inquiremus: 1. quid sit votum; 2. quotuplex sit; 3. cujusnam virtutis sit actus et 4. quænam sit ejus obligatio.

I. — *Quid est votum.*

1226. — **Definitio:** Votum est *promissio deliberata libere Deo facta de bono meliore et possibili* [1].

Explanatio: *a)* PROMISSIO: Votum non est simplex propositum, sed verus contractus, et importat veram obligationem ad quam vovens sub reatu peccati sese adstringit. Necesse igitur est, Frater, ut discrimen perspicias inter vo-

(1) Codex Juris. can. 1307.

tum et resolutiones, quas homo sub formulâ promissionis coram Deo facit, et quæ unice ad hoc tendunt ut sese perfectius ad Deum amandum exstimulet. Votum enim requirit intentionem formalem sese coram Deo obligandi.

b) DELIBERATA: Deo aliquid vovere actus est humanus. Ast ad omnem actum vere humanum necessaria est deliberatio, seu rei et obligationis consideratio: nemo autem sine sufficienti deliberatione obligatus censeri potest. Quapropter, priusquam vota emittit et statum religiosum profitetur, novitius necesse habet ut debito modo cognoscat ad quid vi votorum teneatur, et ad hunc scopum attingendum novitiatus, saltem ex parte, ab Ecclesiâ præscribitur.

c) LIBERE: Ad votum etiam requiritur liber voluntatis consensus, quo vovens erga Deum se obligare vult ad aliquid faciendum vel omittendum. Inde fieri potest ut metus causa sit cur votum coram Deo non valeat.

Votum ex metu emissum. — 1) Si quis votum emittit ex metu qui ita usum rationis perturbat ut necessaria deliberatio fieri nequeat, voluntas libere non consentit et votum non valet. — 2) Idem dicendum est si quis votum emittit ex gravi metu qui, a causâ liberâ et injustâ, ad suum extorquendum votum sibi incussus est. Nam, etsi hic necessaria deliberatio et consensus adsunt, ejusmodi votum coactum Deo non placet, nec Deus eum acceptare potest, alias videretur injuriam voventi illatam approbare, quod repugnat.

Conditiones ex parte voventis ad votum requisitæ sunt igitur: intentio, deliberatio et libertas.

d) PROMISSIO DEO FACTA. — Alia conditio essentialis voti est ut Deo sit facta et ab eo acceptata. Si quis igitur solum B. M. Virgini aut Sancto vovet, quin ullo modo Deo quidquam promittere intendat, promissio hæc non est votum sed actus hyperduliæ, si fit B. V. Mariæ; et actus duliæ, si aliis sanctis.

e) DE BONO MELIORE: Votum debet esse promissio de bono meliore quam ejus oppositum; cum enim, omnibus attentis circumstantiis, votum fiat ad Deo placendum, ei promitti nequit bonum, quod majus bonum impedit; si enim promittitur minus bonum, eo ipso vovens se obligat ad omittendum majus, quod tunc Deo placere nequit. Unde 1) omne consilium et 2) præceptum, imo 3) omnis res, modo sit honesta, materia esse potest voti.

1) *Omne consilium*, v. g. votum non nubendi, quia hoc votum, ut per se patet, melius est quam ejus contrarium et per consequens Deo est gratum.

2) *Omne præceptum.*— Per votum enim vovens obligationi ex præcepto ortæ, alteram ex religione addit, et proinde actus voti duplicem in se continet bonitatem moralem et meritum, quod certe Deo magis est gratum.

3) *Omnis res honesta.*— Etiam indifferens, modo tamen ex fine vel ex circumstantiis moraliter bona evadat et ad cultum divinum aliquid conferre possit. Exemplo sint qui vovent Romam pergere ad limina Apostolorum invisenda, infantes vestire colore cæruleo in honorem B. M. V., etc.

f) ET POSSIBILI.— Res quæ Deo promittitur possibilis sit omnino necesse est, et non solum physice, sed etiam moraliter, id est, ut sine magnâ difficultate perfici possit. Ad impossibile enim nemo potest sese obligare. Inde non valet votum vitandi omnia peccata venialia etiam semideliberata. Hæc enim, sine speciali Dei privilegio, omnia vitari nequeunt.

II. —*Quotuplex est votum.*

Votum multipliciter dividitur. Habentur potissimum sequentia [1].

1227.— *a)* "Votum est *publicum*, si nomine Ecclesiæ a legitimo Superiore Ecclesiastico acceptetur; secus, *privatum*.

b) *Sollemne*, si ab Ecclesiâ uti tale fuerit agnitum; secus, *simplex.*

c) *Reservatum*, cujus dispensationem sola Sedes Apostolica concedere potest.

d) *Personale*, quo actio voventis promittitur; *reale*, quo promittitur res aliqua; *mixtum*, quod personalis et realis naturam participat."

III.—*Cujusnam virtutis votum est actus.*

1228.— Votum cum ad cultum Dei exhibendum ordinetur, actus est virtutis religionis, et quidem actus latriæ: vovens enim per promissionem Deo offert opus bonum ad eum honorandum et colendum.

Unde executio rei promissæ, cujuscumque sit naturæ, fit etiam actus religionis, et voti violatio opponitur ergo eidem virtuti et continet verum sacrilegium. Si igitur res Deo promissa jam aliunde est Deo debita, v. g. materia voti castitatis, per violationem voti duo committuntur peccata: Alterum contra virtutem religionis, alterum vero contra præceptum ad quod materia voti pertinet. Secus dicendum si res promissa est supererogatoria. In hoc casu violatio voti malitiam contra virtutem religionis tantum continet.

IV.—*Obligatio voti.*

1229.—Votum *a)* semper obligat; etsi *b)* non semper graviter et *c)* aliquando in eo dispensari licet.

a) VOTUM SEMPER OBLIGAT.— Votum est promissio, jam vero:

1) Ex promissionis naturâ oritur obligatio ad rem promissam præstandam.

2) Dein Deus promissiones debito modo sibi factas immediate accipit et urget obligationem implendi ea quæ sibi

(1) Codex Juris Can. 1308, § 1, 2, 3, et 4.

sunt promissa: *Si quid vovisti Deo,* ait S. Scriptura [1], *ne moreris reddere; displicet enim ei infidelis et stulta promissio; sed quodcumque voveris, redde. Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.* Votum igitur, absque restrictione Deo factum est inviolabile; nam etsi aliquando in voto dispensari potest, hi tamen qui potestatem habent a voto solvendi, invigilare tenentur ut jus Dei salvetur, nec possunt juxta eorum beneplacitum et ad hominibus placendum condonare debitum coram Deo contractum.

1230.— *b)* GRAVITAS HUJUS OBLIGATIONIS non semper est eadem pro omnibus votis. Omne peccatum enim contra votum semper est veniale, sed non semper mortale. Gravitas violationis voti pensanda est ex intentione voventis et ex ipsâ materiâ voti.

Ex intentione voventis, votum est veluti quædam lex privata quam vovens in *voto privato* sibi libere imponit. Jam vero vovens sub gravi vel sub levi sese ad votum adimplendum adstringere potest. Dicimus in *voto privato,* nam in voto publico aliter judicandum est. Votum enim publicum non a voventis solum, sed etiam ab Ecclesiæ voluntate dependet, et ad hæc vota Ecclesia exigit intentionem graviter sese obligandi. Sic vota evangelica in Ordinibus religiosis emittenda, et votum castitatis sacris Ordinibus adnexum, postulant intentionem graviter sese obligandi. Graviter peccant igitur religiosi et clerici sacris initiati si vota violant, nisi parvitas materiæ et defectus deliberationis vel consensûs levem reddunt violationem.

Ex materiâ etiam pensanda est gravitas voti. Vovens, uti diximus, in voto privato, materiam gravem sub gravi vel sub levi vovere potest, sed materiam levem tantummodo sub levi; siquidem materia levis non est capax gravis obligationis. Si igitur vovens gravitatem obligationis expresse

(1) ECCL. v, 3-4.

non determinat, pro ratione materiæ sub gravi vel sub levi se obligare censetur.

1231.—*c)* DISPENSATIO VOTORUM.—Etsi vovens tenetur promissionem Deo factam adimplere, nihilominus tamen a legitimâ auctoritate, nomine Dei, hic nexus dissolvi potest, ut theologi docent. Nobis hic sufficit ut dicamus quid sit dispensatio voti, quis dispensare possit et quid ad dispensandum necessario requiratur.

Quid est voti dispensatio? — Dispensatio est obligationis voti remissio nomine Dei facta.

Quis dispensare potest?— Cum vota religiosa summo Pontifici sint reservata, ipse solus in his votis dispensare potest.

Quid ad dispensandum requiritur?— Ad valide dispensandum requiritur justa causa. Si igitur quis voto ligatus auctoritatem falsis motivis decipit, graviter peccat, dispensatio est nulla et nullo jure eâ uti potest. Dispensans enim agit nomine Dei ; ast Deus non censetur dedisse potestatem dispensandi sine causâ justâ.

Naturâ voti in genere explanatâ, jam de obligationibus trium votorum evangelicorum in specie dicendum venit.

SECTIO I

DE VOTO PAUPERTATIS.

1232. — Exemplo Seraphici Patris, modo insistemus peculiari in explanando votum paupertatis.

"Licet tota Regula S. Francisci optima sit atque perfecta, ait Joannes de Fano [1], et tria vota sint (quantum ad eorum observantiam) æqualis obligationis: tamen cognoscens Pater noster S. Franciscus, paupertatem tanto majori egere custodiâ, quanto per sensuales occasiones corruptæ naturæ, (quas sensualitates censeri vult nomine necessitatum): et per occultas periculosasque dæmonum fraudes, manifestæ transgressiones, et damnabiles relaxationes, circa eamdem paupertatem minus possunt considerari, minusque prævideri, aut remediis opportunis curari; ideo tam in Regulâ et Testamento, quam in vitâ et verbis, præ ceteris votis extulit, magnificavit, laudavitque, et cordi suo inscriptam monstravit dignissimam paupertatem; præsertim cum sciret, ex observantiâ ejus aliorum observantiam dependere, et ex transgressione illius dependere ceterorum votorum ruinam."

Ad tale periculum præcavendum agemus: 1. De naturâ paupertatis in genere, 2. de naturâ voti paupertatis, 3. de naturâ paupertatis Franciscanæ, 4. de motivis ad paupertatem Franciscanam impellentibus, 5. de obligationibus paupertatis, ac demum 6. de beatitudine religiosi Franciscani paupertatem fideliter observantis.

---

(1) *Brevis Discursus super observantia paupertatis Fr. Minorum.* Prologus. — Antverpiæ, ex Architypographia plantiniana, 1672.

CAPUT I.

DE NATURÂ PAUPERTATIS IN GENERE.

1233. — Quid paupertas? — Paupertas opponitur divitiis et est carentia bonorum temporalium.

Moralitas paupertatis. — "Neque divitiæ, neque paupertas, neque aliud exteriorum, ait S. Thomas [1], est secundum se hominis bonum, sed solum secundum quod ordinantur ad bonum rationis."

Cum res ita sit, inquirendum est, 1) ad quid divitiæ inserviant, 2) ad quid vero paupertas, ut 3) rationem sic inveniamus cur paupertas divitiis sit anteponenda.

I. — *Ad quid ordinantur divitiæ.*

1234. — Bona temporalia ad duplicem ordinantur finem, nempe ad sustentandum proprium corpus et ad aliis subveniendum [2]. In quantum igitur divitiæ proficiunt ad hunc finem attingendum, hominis bonum reputantur.

"Si vero, ait S. Thomas [3], iste modus excedatur, ut per eas impediatur usus virtutis, non jam inter bona sunt computandæ, sed inter mala. Unde accidit quibusdam bonum esse habere divitias, qui iis utuntur ad virtutem; quibusdam verum malum esse eas habere, qui per eas a virtute retrahuntur, vel nimiâ sollicitudine, vel nimiâ affectione ad ipsas, vel etiam mentis elatione ex eis consurgente."

II. — *Ad quid inservit paupertas.*

1235. — Voluntaria paupertas ordinatur ad hoc, ait Doctor Angelicus [4], ut homo per eam a sollicitudinibus terrenis liberatus, liberius divinis et spiritualibus vacet, "ita tamen

(1) Contra Gentiles, Lib. III, c. 135.— (2) S. Thomas. Ibid. cap. 134.— (3) Ibid.— (4) L. c.

quod cum eâ remaneat facultas homini per licitum modum sustentandi seipsum, ad quod non multa requiruntur."

Unde paupertas, sicut divitiæ, *a)* aliquando laudabilis, *b)* aliquando utilis, *c)* aliquando nociva, *d)* aliquando simpliciter mala est. Hæc omnia apprime probat S. Thomas [1].

a) Laudabilis. — " Paupertas laudabilis est, inquit, in quantum hominem liberat ab his vitiis, quibus aliqui per divitias implicantur.

b) Utilis. — In quantum autem sollicitudinem tollit quæ ex divitiis exsurgit, est utilis quibusdam, qui scilicet sunt ita dispositi, ut circa meliora occupentur.

c) Nociva. — Quibusdam vero nociva, qui ab hâc sollicitudine liberati, in pejores occupationes cadunt. Unde Gregorius dicit in sexto Moralium: Sæpe qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis exstincti sunt.

d) Mala. — In quantum vero paupertas aufert bonum quod ex divitiis provenit, scilicet subventionem aliorum et sustentationem propriam impedit, simpliciter malum est; nisi in quantum subventio quâ in temporalibus proximis subvenitur per majus bonum potest recompensari, scilicet per hoc quod homo divitiis carens liberius potest divinis et spiritualibus vacare. Bonum autem sustentationis propriæ adeo necessarium est, quod nullo alio bono recompensari potest: nullius enim boni obtentu debet homo sibi sustentationem vitæ subtrahere."

Hanc doctrinam verbo exponit S. Bernardinus [2] dicens: " Tria sunt pauperum genera. Quidam mundo, et non Deo, ut fures et pauperes impatientes. Quidam Deo et non mundo, ut David et ceteri divites sancti, tam in novo, quam in veteri Testamento. Quidam Deo et etiam mundo, sicut quilibet voluntarius pauper propter Christum. "

---

(1) L. c.— (2) Quadragesimale. *De evangelio æterno* t. 2. Serm. 62, a. 1, c. 1. p. 684. Ed. 1591.

CONCLUSIO MAXIME ATTENDENDA. — Omnes religiosi semper memores sint omnino necesse est conclusionis quam Angelicus [1] ex doctrinâ ab ipso traditâ proponit, nempe: "Quanto modus vivendi in paupertate minorem sollicitudinem exigit, tanto paupertas est laudabilior, non autem quanto paupertas fuerit major; non enim paupertas secundum se bona est, sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quominus spiritualibus intendat: unde secundum modum quo homo per eam liberatur ab impedimentis prædictis, est mensura bonitatis ejus. Et hoc est commune in omnibus exsistentibus, quæ in tantum bona sunt, in quantum proficiunt ad virtutem, non autem secundum seipsa."

III. — *Ratio cur paupertas divitiis anteponenda sit.*

1236. — Joannes Peckam [2] Seniori hanc ponit difficultatem: "Cum divitiæ sint Altissimi creaturæ et bonæ sint, quare earum abdicatio tantopere suadetur, cum peccatum census non faciat, sed affectus [3]; cum etiam sanctos quosdam, ut Abraham et Job et plures alios legamus divitiis abundasse."

Audi nunc quid Senior [4] respondeat [5]: "Scito, inquiens, abdicandarum divitiarum esse triplicem præcipuam rationem; *quia scilicet divitiæ habitæ solent superbiam excitare in animo possidentis.* Unde Augustinus [6] dicit: "In divitiis nihil sic cavendum est ut superbiæ morbus. Qui enim non habet pecuniam, non habet amplissimas facultates, non habet unde superbiat." Supple quoad hoc: Unde Apostolus I ad Timotheum [7]: *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere nec sperare in incerto divitiarum.*

(1) L. c. — (2) *Canticum Pauperis pro Dilecto.* p. 157. Ed. 1905, ad Claras Aquas. — (3) GREGOR., X *Moral.*, c. 30, n. 49. P. L. t. 75, col. 948. — (4) Cfr. S. Bonavent. *Apol. Paup.*, c. 7, n. 24 et 25. — (5) L. c. — (6) Sermo 14 (alias 110 de tempore) c. 1. n. 2. P. L. t. 38. col. 112. — (7) VI, 17.

Secundo, *quia habitæ solent incendere avaritiam;* "crescit enim amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit;" ut dicit poëta [1]. Et Bernardus in sermone [2]: "Hæc est ratio fugiendarum divitiarum præcipua, quia sine amore quasi vix aut numquam haberi possunt.

Glutinosus est enim animus hominis et faciliter adhæret omnibus, quæ frequentat." Marci 10 [3]: "*Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt.* Idem dicitur Lucæ 18. [4]"

Tertio, quia divitiæ habitæ perimunt delicias omnes, quæ non possunt pecuniâ comparari. Unde Lucæ [5]: *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram* hic."

1237. — CONCLUSIO.— "Si quis igitur, concludit Seraphicus Doctor [6], præmissa diligenter attendat, indubitanter advertet, quod quamvis census formaliter seu causaliter non sit in culpâ, est tamen frequens occasio culpæ, distrahendo a bonis et inclinando ad mala.

Propter quod opes a Salvatore *spinis* comparantur [7], et ab Ambrosio [8] *illecebrosæ* dicuntur. Nam cum, sicut ex præmissis apparet, vim rationalem distrahant, irascibilem extollant et concupiscibilem nostram illiciant, non solum sunt illecebris, sed et periculis plenæ... Cum itaque perfectionis sit non solum peccata vitare, verum etiam peccatorum occasiones et bonorum impedimenta ad plenum succidere... liquido claret, quod quamvis possessiones et pecunias habere de se non sit peccatum, sed licitum, est tamen eas abdicare et voluntarie pro Christo eis carere perfectum."

Uti vides, Frater, hæc doctrina omnino concordat cum principiis a D. Thomâ traditis, qui et ipse ait [9]: "Nihil prohibet paupertatem melius esse (quam divitiæ), si per eam ad pecfectius bonum aliquis ordinetur."

---

(1) JUVENAL. *Satyr.* 14, v. 139. — (2) Potius GAUFRID. II *Declam.*, n. 2. P. L. t. 184, col. 438.—(3) X, 24.—(4) LUC. XVIII, 24.—(5) LUC. VI. 24. —(6) *Apolog. Paup.* cap. 7, n. 26. — (7) LUC. VIII, 14. — (8) *De officiis.* Liber II. cap. 26 n. 132. P. L. t. 16. col. 146.— (9) L. c. Lib. III. cap. 135.

CAPUT II.

DE NATURA VOTI PAUPERTATIS.

1338. — Quid est votum paupertatis? — Votum paupertatis est promissio Deo facta de nullâ re temporali, pretio æstimabili, suo arbitrio disponendi.

Uti vides, Frater, accurata hujus voti notio necessario postulat ut optime percipias 1) quid sub voto paupertatis cadere possit, seu ejus objectum remotum, et dein 2) quid de facto pro religioso alicujus instituti sub voto cadat, seu ejus objectum proximum.

ART. I. — De objecto remoto voti paupertatis.

1239. — Objectum remotum, seu id quod sub voto paupertatis cadere potest, sunt omnia bona temporalia et omnia jura in ea. Jam vero hæc potestas circa temporalia exercetur per dominium. Inquiremus igitur 1) de dominio in genere et dein 2) de dominio utili in specie.

§ I. — *De dominio in genere.*

1240. — A) Quid est dominium? — Dominium, quod homines privati in res suas habent, seu jus privatum, est legitima facultas disponendi de re aliquâ tanquam suâ. Dominus igitur alicujus rei nulli hominum, sed soli Deo de usu ejus rationem reddere tenetur, et facultatem habet pro arbitrio suo disponendi de re suâ prout ei placuerit quin lædat justitiam.

1241. — B) Divisio dominii. — Dominium autem dividitur in perfectum et imperfectum. 1) Dominium PERFECTUM est jus stabile pro arbitrio disponendi de rei utilitate et substantiâ, ita ut homini sit facultas disponendi de re universaliter sumptâ tanquam suâ.

2) Dominium IMPERFECTUM est jus disponendi tantummodo vel de substantiâ rei vel de ejus utilitate. Inde dominium hoc dividitur: *a)* in dominium *directum* seu *radicale*, quod est jus in solam rei substantiam, quæ tamen in actualem usum et utilitatem transire nequit. Sic locator dominium directum seu radicale habet domûs locati, sed eâ uti vel frui nequit.

b) In dominium *indirectum* seu *utile*, quod est jus in solam rei utilitatem. Aliis verbis, est facultas percipiendi utilitatem ex re alienâ, demptâ tamen radicali facultate ex quâ homo "dominus" vocatur. [1]

§ 2.— *De dominio utili seu de usu.*

1242.— De usu rerum temporalium.— Variæ inveniuntur dominii utilis species, ut usus, usufructus et servitus. In præsenti de usu tantummodo est agendum.

Quid usus? — Usus est jus temporaneum in re alienâ, eâdem nempe utendi, salvâ tamen ejus substantiâ.

Quotuplex est usus? — Usus dividitur in usum juris et usum facti seu simplicem usum.

Usus juris est jus utendi aliquâ re et ad nutum non revocabile. Sic pastio est usus juris quo quis facultatem habet ducendi pecora in pascua aliena, quod jus dominus pro arbitrio suo revocare nequit.

Usus facti est jus utendi re alienâ sed ad nutum revocabile. Hic usus etiam haberi potest quando rei substantia usu consumitur, ut v. g. in potu et in cibo.

NOTA.— Ne dicas, Frater, rem consumptibilem eo ipso dominium continere. Nam licet usus *juris* ab ejusdem dominio separari nequeat, siquidem ad nutum non est revocabilis, usus *facti* ad nutum est revocabilis et a voluntate concedentis plene dependet. Dominium igitur rei consumptibilis

(1) Cfr. Noldin. *De præceptis* n. 350.— LEHMKUHL, I, 752.

apud concedentem manet donec res ipsa usu consumitur. Hoc clare apparet, ait S. Bonaventura [1], in bonis filii familias, " ubi filius familias usum habet, et tamen proprietas nec ad momentum residet penes ipsum."

1243.— COROLLARIUM.— Ex hactenus dictis sequitur religiosum vi voti paupertatis non amittere *a)* jus honoris et famæ; *b)* neque jus eligendi, præsentandi, conferendi beneficium regulare; *c)* neque jus possidendi sacras reliquias, etsi tamen ratione reliquiarii hæ res sacræ materia paupertatis esse potest; *d)* jus applicandi fructus sacrificii Missæ, nisi forte ratio stipendii intervenit; *e)* neque *per se* manuscripta.

1244. — NOTA QUOAD MANUSCRIPTA. — Dicimus manuscripta per se non esse objectum voti paupertatis, nam hic, juxta Lehmkuhl [2], distinctione opus est. " Video, ait. scripta quæ pro solo auctore aut professore valorem habent, eo quod adjumenta sint in exercitatione vel labore litterario, concionatorio, etc. non esse ex se materiam paupertatis; verum si quis librum manuscriptum confecit, quem prælo committens frugiferum facit aut facere facile potest, certe habet rem communi æstimatione pretio temporali comparabilem. Quare ejusmodi scriptum ex naturâ suâ *materiam* paupertatis esse plane censeo." Huic sententiæ favet decretum S. Congreg. Religiosorum. [3]

ART. II.— De objecto proximo voti paupertatis.

1245.— Objectum proximum, seu id cui religiosus alicujus instituti de facto abrenuntiat, non idem est omnibus religiosis. Videbimus igitur 1) varios modos paupertatem vo-

(1) *Apolog. Paup.* cap. 11, n. 7.— (2) I, n. 523.— (3) 13 Julii 1913.

vendi religiosorum, et 2) dein inspicere licebit quod sit objectum proprium pro unoquoque voto emisso.

§ 1.— *De variis modis paupertatem vovendi.*

1246. — Tres inveniri possunt modi paupertatem vovendi.

Primus modus quo excluditur superfluitas.

Primus modus est cum quis dominium et usum rei ut propriæ retinens, *excludit superflua.* Hæc renuntiatio variis fieri potest modis, vel quum statuitur bona ultra certam quantitatem non posse haberi, vel in proprios usus pauca tantum esse convertenda et redditus ceteros in bona opera esse erogandos [1].

Hic gradus cum jam usum rerum temporalium coarctat et divitiarum periculum ex parte saltem aufert, jam *per se* sufficit ad substantiam religiosæ paupertatis habendam, et hic modus in usu fuit apud primos eremitas. Dicimus *per se*, nam ex Ecclesiæ lege hæc paupertas jam non sufficit ad statum religiosum profitendum.

Objectum proximum in hoc modo paupertatis religiosæ colendæ est: *exclusio superfluitatis.*

1247. — **Secundus modus quo excluditur usus independens.**

Secundus modus est ille quo religiosus abdicat dominium utile, id est, usum independentem, ita ut ei non liceat de ullâ re temporali pretio æstimabili suo arbitrio ita disponere, ut ejusdem usum habeat a Superioris voluntate independentem.

Hic gradus hodie ad essentiam paupertatis religiosæ requiritur [2] et sufficit, atque in usu est in institutis simpliciter professorum et in Ordinibus proprie dictis, durante triennio ante professionem solemnem.

---

(1) Cfr. Vermeersch, t. 1. n. 238.— (2) Cfr. Concil. Trident. Sess. 25, cap. 2 de reform. Regul.

1248.— Tertius modus quo excluditur dominium perfectum. Tertius modus est ille quo religiosus per votum solemne abdicat dominium perfectum seu dominium tam radicale quam utile, omne scilicet jus reale et usum independentem. Cum circa bona temporalia habeatur dominium et usus "sitque usus necessario annexus vitæ præsenti; evangelicæ paupertatis est, inquit Seraphicus Doctor [1], possessiones terrenas quantum ad *dominium et proprietatem* relinquere, *usum* vero non omnino rejicere, sed *arctare*, juxta illud quod dicit Apostolus [2]: *Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.*" Ita ut paupertas religiosa pro ipsis, juxta Seraphicum Bonaventuram [3], sit "virtus temporalium abdicativa, bonorum quâ quis nihil proprium habens, sustentatur de non suo" ut Christum nudum nudus sequatur.

1249.— Duæ species perfectæ paupertatis.— Ex modo vero quo quis dominium perfectum abdicat, duplex invenitur species paupertatis perfectæ, ait S. Doctor [4]: "Cum enim duplex sit rerum dominium, privatum scilicet et commune, unum quidem spectans ad determinatam personam, alterum vero ad determinatum collegium; et primum abdicari possit, retento secundo, possit etiam abdicari secundum cum primo: duplex erit secundum hunc duplicem modum paupertatis perfecta professio, *una* videlicet, quâ quis, temporalium omnium privato seu personali abdicato dominio, sustentatur de non suo, id est, non sibi proprio, communi tamen jure cum aliis participato et simul possesso; *alia* vero, quâ quis, omni rerum abdicato dominio, tam in proprio quam in communi, sustentatur de non suo, id est, non sibi proprio, sed alieno, pie tamen et juste ab alio sibi pro sustentatione collato."

---

(1) *Apolog. pauperum*, cap. VII, n. 3.— (2) I TIMOTH. VI, 8.— (3) —*Apolog. paup.* cap. 7. n. 4.— (4) L. c.

§ 2.— *Objectum proximum voti emissi.*

1250.— Ex variis modis paupertatem vovendi clare appareret aliud esse objectum proximum voti simplicis, aliud voti solemnis paupertatis.

A) **Objectum proximum voti simplicis est usus independens rerum temporalium.**— Quid autem in specie vi hujus voti prohibetur:

1) *In institutis votorum simplicium*, erui debet ex eorum Constitutionibus et statutis legitime approbatis [1].

2) *Quid, durante triennio in Ordinibus*, juxta declarationes Pii IX, 12 Junii 1858 *a)* poterunt, uti jam vidimus [2], retinere dominium radicale; *b)* eis interdicta est omnino bonorum administratio, reddituum erogatio et usus; *c)* tenentur vitam perfecte communem ducere, quapropter omne peculium excluditur.

Notandum tamen est in Belgio et Hollandiâ propter jus peculiare [3], religiosos in Ordinibus simpliciter professos posse cum facultate superiorum bona sua etiam administrare [4].

1251.— B) **Objectum proximum voti solemnis paupertatis.**— Est abdicatio dominii perfecti, seu importat universam materiam remotam paupertatis. Unde religiosus sic professus:

1) Renuntiat omni dominio, omni proprietati usuique independenti a superioris voluntate cujuslibet rei temporalis pretio æstimabilis [5].

(1) Cfr. Codex authenticus S. C. Episc. et Regul, 28 Junii 1901: "Normæ secundum quas S. C. Ep et Reg. procedere solet in approbandis novis institutis votorum simplicium". Cap. X prioris partis distincte enuntiat omnia votum et virtutem paupertatis respicientia. — (2) Cfr. n. 1247.— (3) Cfr. infra, n. 1281.— (4) Cfr. Vermeersch, l. c. n. 245, et 343.— (5) Concil. Trident, Sess. 25, de Reform. Regul, cap. 2.

2) Amittit capacitatem ad nova bona acquirenda. Etsi religiosi solemniter professi in universum *sibi* nova bona acquirere nequeunt, conventui tamen acquirere possunt, quatenus illud capax est proprietatis, ad mentem tamen legum Ecclesiæ, juxta illud: "Quidquid acquirit Monachus, acquirit monasterio." Sed, uti diximus supra, Ordo Minoriticus Fratrum de Observantiâ et Capuccinorum proprietatis incapax est. Unde hujus Ordinis Religiosi habendi sunt perinde ac si mortem naturalem obiissent.

NOTANDUM CIRCA PRIVILEGIA.— Cum auctoritates civiles denegant communitatibus religiosis jura proprietatis et possessionis, et modernum jus civile sanctiones juris Ecclesiastici circa effectus voti solemnis proprietatis repellat, idcirco Sedes Apostolica varias indulsit licentias et dispensationes. Sic omnibus Regularibus Belgii atque Hollandiæ utriusque sexûs, etiam qui vota solemnia nuncuparunt, concessit, ut nonobstante voto solemni, possint, utique cum debitâ a Superioribus legitimâ dependentiâ, bona acquirere, retinere, administrare deque eis disponere *ad normam legum civilium* [1].

CAPUT III.

DE NATURÂ PAUPERTATIS FRANCISCANÆ.

1252.— Paupertas franciscana est altissima; nulla enim major rerum temporalium abdicatio esse potest quam illa quam profitentur Fratres Minores. Hoc probat eorum 1) norma in paupertate vivendi a Regulâ præscripta et 2) media eis ab ipsâ imposita ad vitam corporalem sustentandam.

(1) Indultum Leonis XIII, per organ. S. C. pro neg. eccles. extraord. 31 Jul. 1878.—Cfr. P. Vermeersch, o. c. t. 2, p. 78 seq. t. I, n. 243.—P. Victorius, p. 162, seq.—P. Piat, t. 1, P. 3, cap. 2, art. 2, punctum I, q. 268, et seq.

ART. I. — Norma in paupertate vivendi a Regulâ franciscanâ præscripta.

1253. — Regula Minoritica præscribit 1) abdicationem dominii perfecti quoad res temporales 2) non tantum in privato, sed etiam in communi, ita ut 3) bona temporalia quibus utuntur Fratres non ab Ordine, sed a Sede Apostolicâ possideantur; imo 4) præcepto gravissimo ipse usus pecuniarum eis interdictus est.

1254. — 1) ***Abdicatio dominii perfecti.***—*a)* Jam in primo capite Regulæ S. Franciscus declarat, Fratres Minores *sine proprio* vivere debere.

b) In capite sexto Fratribus injungit *perfectam rerum temporalium abdicationem quoad omnes actus civiles in res temporales.* Ait enim: "Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem."

1255. — 2) ***Abdicatio dominii in communi.*** — Regula [1] enim ait: "Tamquam peregrini et advenæ in hoc sæculo Domino famulantes", eis igitur tantummodo relinquitur simplex usus facti rerum temporalium.

1256. — 3) ***Dominium spectat ad Sedem Apostolicam.***— Omnia enim bona temporalia quibus Fratres Minores utuntur non ad Ordinem, sed ad Sedem Apostolicam spectant. Declaratum est "per nonnullos prædecessores nostros Romanos Pontifices, ait Clemens V [2], hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali quam in communi, propter quod et rerum omnium concessarum, oblatarum et donatarum quas, et quarum usum, facti scilicet, Ordini vel ipsis Fratribus licet habere, proprietatem et dominium in se et Romanam Ecclesiam receperunt, dimisso ipsis Fratribus in eis tantummodo usu facti simplici."

(1) Cap. 6.— (2) C. *Exivi* a. 8, n. 1.

1257. — 4) ***Præceptum de non recipiendo denarios,*** i. e. nummos, seu monetas ex auro, argento, cupro etc., publicâ auctoritate confecta et signata ut in contractibus pro solutione dentur, vel accipiantur. Seraphicus Pater summopere et super omnia exsecrabatur pecuniam; "Inde, ait Celano [1], illam a principio suæ conversionis præcipue vilipendit, et tamquam ipsum diabolum se sequentibus semper innuit fugiendam. Hæc ab ipso data erat solertia suis: Ut stercus et pecuniam uno amoris pretio ponderarent."

Unde non solum proprietatem, sed et ipsum usum pecuniarum Fratribus suis præcepto gravissimo prohibuit, dicens [2]: "Præcipio firmiter Fratribus universis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam." *Per se,* i. e. usum habendæ pecuniæ et illius per seipsum recipiendæ ut in aliquos usus sive proprios, sive alienos ad nutum convertatur. — *per interpositam personam*, i. e. suâ auctoritate aliquem substituere ad recipiendam pecuniam in usus proprios convertendam, vel juxta proprium arbitrium expendendam [3].

Art. II. — Media ad vitam sustentandam a Regulâ franciscanâ imposita.

1258. — Cum ex voto et præcepto Regulæ Fratres Minores nil proprii possideant, necesse est ut de non suo vivant. Quare ad necessaria vitæ filiis suis suppeditanda dulcissimus Pater 1) eos ad laborem exhortatur; 2) eleemosynas sponte oblatas eis permittit; 3) his deficientibus mendicationem eis imponit, et demum 4) in casu necessitatis Superioribus recursum ad amicos spirituales injungit.

(1) Leg. II, p. 220. Lege ibidem et pag. seq. exempla contra pecuniam. — (2) Reg. cap. IV. — (3) Cfr. Corduba, Politius, Albertus in cap, IV Reg.

§ 1. — *De labore.*

1259. — Primum medium est labor, sive manualis, sive spiritualis. In *capite quinto Regulæ* S. Pater ait: "Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter et devote, ita quod excluso otio animæ inimico, sanctæ orationis ac devotionis spiritum non exstinguant, cui debent cetera temporalia deservire." Et clarius voluntatem suam in suo Testamento manifestat dicens: "Et ego manibus meis laborabam, et volo laborare et omnes alii Fratres mei, firmiter volo quod laborent." Et licet per ipsam Regulam præceptum laborandi non habeatur, per professionem tamen ad laborandum sese adstringunt. Nam, sicut "Superiores peccant, si subditis suis necessaria subministrare non student, sic etiam Fratres peccant, ait Albertus a Bulsano [1], si labores ad se in societate religiosâ pertinentes negligunt." Et Seraphicus Doctor [2] vult ut Superiores eos qui laborare recusant per pœnas ad laborandum adstringant: "Si qui tales sunt, judico arguendos et verberibus puniendos tanquam servos malos et pigros."

Unde, licet ex textu Regulæ appareat S. Franciscum Fratribus suis laborem ad otiositatem vitandam injunxisse, dubitari non potest quin S. Pater ideo quoque eum commendaverit ut, quantum fieri potest, ipsi necessariam sibi sustentationem procurent, et ne per nimis frequentatam mendicationem benefactoribus molesti fiant et per divagationem per mundum Spiritum Dei exstinguant.

§ 2. — *Eleemosynæ sponte oblatæ.*

1260. — Hoc medium ad vitæ corporalis necessaria procuranda proclamat tota vita Seraphici Patris. Celano [3] hanc

(1) Cap. 5, § 67, n. 4. — (2) Epistol. ad Mag. innominatum "De tribus Quæstionibus". n. 9. Op. t. VIII. p, 334.—(3) Leg. 2, p. 224.

ejus tradit sententiam: "Si dominam meam paupertatem complexi fuerint (Fratres), mundus eos nutriet, quia mundo dati sunt ad salutem." Et iterum: "Commercium est inter Fratres et mundum, debent ipsi mundo bonum exemplum, debet mundus eis provisionem necessitatum. Quando ipsi retraxerint bonum exemplum fide mentitâ, retrahit mundus manum justâ censurâ." Possunt igitur Fratres ad victum recipere res temporales, dummodo quoad quantitatem et qualitatem paupertatem non lædant.

§ 3. — *Mendicatio.*

1261. — Mendicatio conditionate a Seraphico Patre præscribitur, ait enim [1]: "Vadant pro eleemosynâ confidenter." Dicimus conditionate, nam ipse in suo Testamento testatur: "Quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam Domini petendo eleemosynam ostiatim." Ad hunc humilitatis actum exemplo et verbo exhortabatur Filios suos carissimos: "Nonnunquam vero seipsum exercitans, ait Thomas a Celano [2], et Fratrum verecundiæ parcens, ipse solus in principio pro eleemosynis discurrebat. Videns autem plures vocationem suam non debite attendentes, semel aliquando dixit: Carissimi Fratres, Dei Filius nobilior nobis erat, qui pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Suo amore viam paupertatis elegimus, non debemus confundi pro eleemosynis ire." [3]

§ 4. — *Recursus ad amicos spirituales.*

1262. — Dulcissimus Pater quantum paupertatis, tantum et caritatis studiosissimus fuit, ait P. Albertus a Bulsano. [4] Probe sciens per laborem, vel per spontaneas oblationes, vel

(1) Cap. V. — (2) Leg. 2, c. 44. p. 227. — (3) Sæpe meditandum est quid Seraphicus Pater de petenda elemosyna doceat. Lege Celano Leg. 2, p. 225 seq. — (4) Cap. 4, § 56.

per mendicationem non omnia obtineri posse quæ Filiis suis necessaria sunt, præcipue ea, quæ ad vestiarium Fratrum et ad curam infirmorum requiruntur, ideo Superioribus præceptum imponit, ut magnâ sollicitudine Fratrum necessitatibus subveniant, dicit enim [1]: "Tamen pro necessitatibus infirmorum, et aliis Fratribus induendis, per amicos spirituales, Ministri tantum et custodes sollicitam curam gerant, secundum loca, et tempora, et frigidas regiones, sicut necessitati viderint expedire: eo semper salvo, ut (sicut dictum est) denarios, vel pecuniam non recipiant."

Hic attendas necesse est, Frater, 1) quis nomine amici spiritualis veniat; 2) quid sit recursus ad amicos spirituales, 3) ad quos recursus spectet, 4) et quandonam faciendus sit.

1263. — A) **Quis nomine amici spiritualis venit.**— Variæ inveniuntur personæ erga Fratres Minores benevolæ, quæ diversis nominibus designantur. [2]

a) Interposita persona proprie intelligitur ea quæ ab ipso Fratre denominatur et ipsius Fratris nomine et auctoritate pecuniam recipit, conservat et expendit.

b) Benefactor dicitur ille qui caritate motus ad subveniendum necessitatibus Fratrum denarios offert, vel qui a Fratribus rogatus, eleemosynam non pecuniariam eis largitur.

c) Substitutus est persona interposita, sed ab ipsis benefactoribus designata, ut eleemosynas pecuniarias ad subveniendum necessitatibus Fratrum destinatas recipiat, conservet atque expendat.

d) Syndicus apostolicus est persona interposita, non Fratrum, sed Sedis Apostolicæ, quæ ejus nomine et auctoritate adest Fratribus, denarios et pecuniam recipiens, atque alios dominii actus exercens.

e) Amicus spiritualis vocatur persona spiritualiter amans Religionem nostram, quæ a Fratribus rogata suâ pecuniâ

(1) Reg. cap. IV.— (2) Cfr. Albertus a Bulsano cap. 4, § 57.

vel res necessarias procurat, vel pro jam procuratis, factâ solutione, satisfacit.

Inde patet unam eamdemque personam sub vario respectu nominari posse: persona interposita Fratrum, benefactor, substitutus, Syndicus et amicus spiritualis.

1264.— B) **Quid est recursus.**— In sensu Regulæ, recursus est procuratio emptionis vel solutionis rei necessariæ per amicos spirituales, et locum habet quando amicus spiritualis per preces Fratrum aut per manifestatas eorum necessitates movetur, ut per pecuniam suam, ipsis res quibus indigent provideat, vel pro perceptis solvat.

Ergo toties recursus pronuntiandus quoties dans ex nolente volens redditur, i. e. quoties ejus voluntas movetur ad id quod antea in mente non habuit.

1265.— C) **Ad quos recursus spectat.**— Regula [1] per præceptum affirmativum Ministris et custodibus recursum ad pecuniam imponit, et per præceptum negativum eumdem ceteris omnibus prohibet.

1266.— D) **Quandonam recurrendum sit** tradit Nicolaus III [2] "cessantibus eleemosynis," et quando Fratres rebus indigent statui paupertatis professæ necessariis.

En, Frater, paupertas altissima Ordinis Seraphici. Inquirendum nunc venit quæ sint motiva impellentia ad hanc altissimam paupertatem profitendam.

(1) Cap. IV.— (2) Const. *Exivi*, a. 7. cfr. Textus originales p. 244.

CAPUT IV.

DE MOTIVIS AD PAUPERTATEM FRANCISCANAM PROFITENDAM IMPELLENTIBUS.

1267.— Ad paupertatem altissimam colendam, præter motiva generalia, [1] motus est Seraphicus Pater et moveri debet unusquisque nostrum ob triplicem rationem: 1) propter imitationem vitæ Christi et Apostolorum, ait enim [2]: "Ipse Altissimus revelavit mihi, quod ego deberem secundum formam sancti Evangelii vivere;" 2) propter perfectionem vitæ spiritualis, cum paupertas fundamentum sit perfectionis christianæ. "Hæc vos pauperes rebus fecit, inquit S. Pater [3], virtutibus sublimavit: hæc sit portio vestra quæ perducit in terram viventium;" 3) propter utilitatam societatis christianæ, nam ut Celano testatur [4], S. Franciscus dicere solebat quod Fratres Minores "mundo dati sunt ad salutem," ipsi bonum exemplum, potissimum per paupertatem præbentes.

Jam vero, si paupertas Franciscana conformis est vitæ Christi et Apostolorum, quid *perfectius* quam hanc imitari velle; si vero fundamentum perfectionis christianæ, quid *desiderabilius;* si demum nata est conferre beneficia spiritualia societati christianæ, quid *utilius.* At res ita se habet, nam 1) Christus et Apostoli verbo et exemplo altissimam docuerunt paupertatem; 2) paupertas fundamentum est evangelicæ perfectionis et 3) societati christianæ maxima confert beneficia. Hæc omnia per partes sunt tractanda.

---

(1) Cfr. supra n. 1236.— (2) Testament.— (3) Reg. cap. 6. — (4) Legend. II, p. 224.

Art. I. — De altissimâ paupertate Christi et Apostolorum.

1268. — Quoad modum quo Christus et Apostoli paupertatem servaverunt, magna exorta est difficultas. Evangelium enim testatur Christum et Apostolos loculos habuisse et jus in res temporales exercuisse; sed variis in locis mentionem facit de eorum altissimâ paupertate. Igitur ad rite procedendum, dicemus 1. De modo in paupertate vivendi Christi et Apostolorum, et dein 2. stabiliemus Christum et Apostolos ut fundamenta statûs religiosi altissimam observasse et docuisse paupertatem.

§ I. — *De modo in paupertate vivendi Christi et Apostolorum.*

1269. — Ut difficultas circa modum in paupertate vivendi Christi et Apostolorum rite explanetur, sciendum est, Frater, eos sub duplici respectu considerari posse: *a)* tanquam universalis Ecclesiæ prælati novi testamenti et *b)* tanquam personæ particulares et fundamenta perfectionis religiosæ.

1270. — A) **Tanquam prælati universalis Ecclesiæ:** — Christus habuit dominium et proprietatem juris aliquarum rerum, saltem quoad auctoritatem dispensandi subditis et pauperibus, et etiam loculos, ad instructionem infirmorum et imperfectorum, ut non putarent homines usum loculorum esse illicitum. Quapropter Nicolaus III [1] de conformatione paupertatis franciscanæ ad vitam Christi agens, ait: "Nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic ipse Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, et viam

(1) Const. *Exiit* a. 2. n. 2.

perfectionis extolleret, et imperfectorum infirmas semitas non damnaret; sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic et in nonnullis aliis infirma humanæ carnis assumens, prout Evangelica testatur historia, non tantum carne, sed et mente condescendit infirmis [1]."

2) *Apostoli* etiam habuerunt proprietatem rerum temporalium quoad auctoritatem dispensandi subditis et pauperibus, ut legitur in Actibus Apostolorum [2].

1271.— B) **Tanquam personæ privatæ et fundamenta perfectionis religiosæ:** neque Christus, neque Apostoli (nisi propter necessitatem, ut imminente passione Christi) ullam proprietatem, ullumque jus in res temporales habuerunt, neque usum loculorum, ita ut paupertas franciscana omnino conformis sit eorum paupertati. Hoc aperte patet ex declaratione Nicolai III [3], quæ approbata est solemniter in concilio Viennensi, et Clementis V [4] qui ait: "Hi sunt illius sanctæ Regulæ professores, quæ evangelico fundatur eloquio, vitæ Christi roboratur exemplo, fundatorum militantis Ecclesiæ Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur." Quod nunc fusius est exponendum [5].

§ II.— *De paupertate altissimâ Christi et Apostolorum.*

1272.— S. Bonaventura [6] per Sacrorum Doctorum testimonia irrefragabili ratione probat Christum et Apostolos, ut fundamenta perfectionis evangelicæ, altissimam verbo et exemplo docuisse paupertatem.

---

(1) Cfr. n. 1011 ubi de condesc. Xi.—(2) IV, 32 et seq.—(3) C. *Exiit.* Prol. n, 2.—(4) C. *Exivi.*—(5) Cfr. Disquisitio quam fecit Ubertinus a Casale jam Carthusianus, de mandato Joannis XXII et quo audito hic Papa fuit nostro Ordini reconciliatus, revocans omnia quæ contra paupertatem Seraphicam dixerat. Hoc argumentum invenitur apud Cordubam, cap. 6, q. 1. p. 492 sq.—(6) *Apolog. Paup.* cap. 7.

A. QUOAD CHRISTUM. — Non habuit [1] 1) domicilium, 2) calceamenta, 3) loculos, 4) pauperrime vixit et 5) tantummodo simplicem usum rerum temporalium ad vitam temporalem sustentandam retinuit.

1) *Domicilium.* — S. Chrysostomus [2] aperte docet Christum non proprium habuisse hospitium: "Discant illi, ait, qui splendidas exstruunt domos, latas porticus, longa septa, Christum non habuisse, ubi caput suum reclinaret [3]. Quamobrem interrogant illi: *Ubi vis paremus tibi comedere pascha* [4]*?*" — "Sed si Christus habuisset domicilium commune, ait Seraphicus Doctor [5], illud discipuli non ignorassent, sed et Christus loco non caruisset, in quo caput reclinaret et Pascha comederet. Colligitur ergo ex interrogatione discipulorum et hospitii incertitudine, quod Christus domicilium non habuit, nec proprium, nec commune."

2) *Calceamenta.*— Ut verus pauper, Christus discalceatus incessit, juxta quod S. Hieronymus ad Eustochium [6] scribens, ait: "Discipuli sine calceamentorum onere, et vinculis pellium ad prædicationem novi Evangelii destinantur: Et milites, vestimentis Jesu sorte divisis, caligas non habebant quas tollerent. Nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat servis." Et Seraphicus Doctor hic addit [7]: "Calceamentis igitur Christus ut pauperrimus caruit, vestimentis vero necessariis carere non potuit, volens tamen summæ paupertatis nuditate vitam concludere, nudus elegit in cruce pendere."

3) *Pecunia*: "Illud est omni admiratione et laude ac imitatione dignissimum, quod sic paupertatem Christus tenuit, ait S. Bonaventura [8], ut statum divitum non damnaret, sic etiam habentibus pecunias conformem se reddidit,

(1) Cfr. etiam supra n. 1268. — (2) Homil. 1 De proditione Judæ, n. 4. P. G. t. 49, col. 378. — (3) MATTH. VIII, 20. — (4) MATTH. XXVI, 17. — (5) L. c. n. 6. — (6) Epistol. 22 n. 19. P. L. t. 22, col. 406. Respiciuntur Matth. X. 10, et Joan. XIX, 23 et sq. — (7) L. c. n. 1. — (8) L. c. n. 40.

ut summæ paupertatis formam perfecte servaret. Unde super illud Matthæi [1]: *Vade ad mare*, Glossa: "Dominus tantæ fuit paupertatis, ut unde tributa solveret, non haberet. Judas quidem communia in loculis habebat, sed res pauperum in usus suos convertere nefas duxit, id ipsum dans exemplum nobis."

4) *Christus pauperrime vixit.*— S. Bernardinus Senensis hanc pulcherrimam habet ad Christum orationem [2]: "Domine mi Jesu, ut hanc temporalium paupertatem posses caritate perpetuâ desponsare, et omnes perfectionis filios imitatores tuos in ipsâ, et ex ipsâ, et per ipsam perducere: a summo cœlorum descendere voluisti. Hæc tibi cum tantâ fidelitate adhæsit quod... orientem ex utero in præsepio sancto recepit, et stabulo, et conversantem in mundo sic omnibus te privavit, ut capitis reclinatorio faceret te carere. Sed et fidelissima consocia, dum ad bellum nostræ redemptionis accederes, te fideliter comitata est, et in ipso passionis conflictu individuus armiger astitit, et discipulis recedentibus, et negantibus nomen tuum, ipsa non discessit, sed te tunc cum toto comitatu suorum principum fidelius sociavit... Immo ipsa matre propter altitudinem crucis te contingere non valente, domina paupertas cum omnibus penuriis suis, tanquam tibi gratissimus domicellus, te fuit strictius amplexata, et tuo cruciatui præcordalius juncta, propter quod nec tibi vacavit crucem polire, sed rusticano more componere... Dum quoque sitis morereris ardore, ipsa fidelis sponsa sollicite affuit, ut nec modicum aquæ posses habere: sed per satellites impios tantæ amaritudinis confecit poculum, quod gustare potius quam bibere potuisti. In hujus igitur sponsæ strictis amplexibus animam emisisti. Sed nec ipsa fidelis sponsa tuis defuit exequiis sepulturæ, nec tibi aliquid in sepulchro, in unguentis, et linteis habere

(1) XVII, 26.— (2) Opera, t. 3, *De multiplici paupertate*, serm. 2, p. 180.

permisit nisi ab aliis mutuatum. Nec ista sanctissima sponsa tuæ resurrectioni defuit, quia in ejus amplexu gloriose resurgens in sepulchro omne mutuatum, et adventitium reliquisti. Hanc tecum apportasti ad cœlos, mundanis relinquens omnia quæ sunt mundi."

5) *Simplex usus.*— Christus erat pauperrimus, nam alieno semper sustentabatur cibo: Hoc clare ex evangelio patet. Tantæ paupertatis fuit ut *circumspectis omnibus* [1], nisi quis eum hospitio suscepisset, in urbe maximâ nullam mansionem inveniret. "Constans est igitur, ait Seraphicus Doctor [2], quod Christus non solum hospitio, sed et pretio, quo illud conduceret, caruit, dum necessitate compulsus de urbe exivit, illo videlicet die, quo eamdem urbem tanquam rex asello vectus intravit."

1273.— B) Quoad Apostolos.— Christus eos eamdem altissimam paupertatem edocuit. Eos ad prædicandum mittens: *Nolite*, inquit [3], *possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in viâ neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam.* "In his igitur verbis, dicit S. Bonaventura [4], Dominus Apostolis et prædicatoribus veritatis extremæ et penuriosiæ paupertatis formam servandam imponit quantum ad carentiam non solum possessionum, sed etiam pecuniarum et aliorum mobilium, quibus sustentari vel communiri solet communis hominum vita, ut, tanquam veri pauperes in summâ rerum constituti penuriâ, carerent pecuniis, alimenta non ferrent, simplici vestitu contenti essent et sine calceamentis incederent, ut sic paupertatem altissimam actu et habitu quasi quoddam perfectionis insigne præferrent. Hanc paupertatis normam tanquam speciali prærogativâ perfectam et *Christus* in se ipso servavit, et *Apostolis* servandam instituit, et his qui eorum *cupiunt imitari vestigia*, consulendo suasit."

(1) Marc. xi, 11. — (2) L. c. n. 8.— (3) Matth. x, 9 seq.— (4) L. c. n. 5.

Apostoli eam observaverunt.— Licet Apostoli, ut prælati Ecclesiæ bona multitudinis ad tempus dispensaverint, illam dispensationem ut impeditivam verbi dimittentes eamque aliis committentes [1], omnibus terrenis caruerunt, in altissimâ et evangelicâ paupertate viventes [2]. Quare S. Ambrosius [3], super illud Lucæ [4]: *Nolite portare sacculum, neque peram,* inquit: "Apostolus Petrus, primus Dominicæ exsecutor sententiæ, ut ostenderet non in vacuum Domini effusa mandata, cum posceretur a paupere, ut ei aliquid pecuniæ largiretur, ait: *Argentum atque aurum non habeo*... Tamen non tam hoc gloriatur Petrus, quod argentum et aurum non habeat, quam quod servet mandatum Domini, qui præcepit: *Nolite possidere aurum.* Hoc est dicere: Vides me Christi esse discipulum, et aurum a me requiris? Aliud nobis multo pretiosius auro donavit."

Apostoli hanc doctrinam fidelibus consiliando proposuerunt.— *Scitis,* inquit Apostolus [5], *gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopiâ vos divites essetis. Et consilium hoc do.* "*Factus est,* inquit S. Augustinus [6], *egenus* in tantum, ut non haberet quod habent vulpes. *Et in hoc consilium do,* subauditur, ut ejus paupertatem imitemini."

Ex dictis tamen minime inferri potest modum in paupertate vivendi aliorum religiosorum esse improbandum. Paupertas enim evangelica varios perfectionis habet gradus, et licet omnes sint laudabiles, attamen, ut dicit S. Bonaventura [7], "ea paupertas ad perfectionis attingit fastigium, quâ quis expressius et conformius nuditatem crucis amplectitur et nudum crucifixum imitatur."

---

(1) ACT. APOST. VI.— (2) Cfr. Corduba, cap. 6, q. 1, p. 506.— (3) Lib. VII, in Luc. X. 4, n. 54. P. L. t. 15, col. 1800; et citatur Act. III, 6, et Matth. X, 9.— (4) X. 4.— (5) II COR. VIII, 9. 10.— (6) Citatur a S. Bonaventurâ *Apol. Paup.* cap. VII, n. 14. est potius Haymonis in expositione Epist. S. Paul, II COR. VIII, 9. P. L. t. 117, col. 643.— (7) L. c. n. 23.

Jam vero hoc desiderium fuit Seraphici Patris, hoc et omnium filiorum ejus legitimorum. "Hujus igitur invictissimi ducis nuditate tanquam armaturâ circumdati et in eo solo sperantes qui ait [1]: *Confidite, ego vici mundum*, in ipsius pauperis Crucifixi nomine hostiles excipiamus insultus [2]."

Art. II.— Paupertas fundamentum perfectionis evangelicæ.

1274.— Perfectio vitæ christianæ essentialiter et principaliter in caritate consistit: "Caritatis venenum, teste S. Augustino [3], est spes adipiscendorum aut retinendorum temporalium. Nutrimentum ejus est, imminutio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas." Ast, ut Seraphicus Doctor probat [4], cupiditatem omnino foras mittit qui omnia re et voluntate relinquit. Unde sicut radix omnium malorum est cupiditas, sic radix et fundamentum perfectionis est altissima paupertas. Cum autem paupertas Franciscana suâ naturâ ordinetur ad cupiditatem omnino resecandam, dici potest fundamentum perfectionis vitæ spiritualis. Unde altissima paupertas suadetur 1) tam a ratione 2) quam a fide.

§ I. — *Altissimam paupertatem suadet ratio.*

1275. — *a)* Natura innocens et natura lapsa altissimam paupertatem suadet ut *b)* Apostolus clare proclamat.

a) Natura altissimam paupertatem suadet. — Hoc apprime exponit Doctor Seraphicus [5]: "Homo nudus formatus est, ait, et si in statu illo (nempe innocentiæ) stetisset, nihil

(1) Joan. xvi, 33.— (2) S. Bonavent. l. c. n. 40.— (3) In libro octoginta trium quæstion. Quæst. 36, n. 1, P. L. t. 40, col. 25.— (4) Q. disp. De perfect. evang. q. 2, art. 1 c. — Op. t. 5. p. 129.— (5) L. c.

sibi prorsus appropriasset; homo vero lapsus nudus nascitur, nudus moritur. Et ideo hæc est rectissima via ut, ab extremis non declinans, quantum potest natura pati, pauper et nudus incedat."

Dicit: " ab extremis non declinans ", nam " esse contentum tegumenti et alimenti est modus perfectæ virtutis; qui autem sic vellet temporalia abjicere ut nec vellet alimenta suscipere, nec operimentum habere, non operaretur perfecte sed stulte " [1].

1276. — *b) Hanc paupertatem proclamat Apostolus.* — Ad Timotheum [2] scribens ait: *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus.* Et ex hoc concludit: *Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus.*

§ II. — *Paupertatem altissimam suadet fides.*

Christus enim Dominus paupertatem evangelicam tanquam primum fundamentum perfectionis proclamat. " Cum ad perfectionem discipulos informaret in monte, ait S. Bonaventura [3], tanquam *novæ Jerusalem descendentis de cœlo* fundamenta perfectionis videlicet evangelicæ lumina, in *montibus sanctis* [4], mentibus scilicet apostolicis, collocans, inter ceterarum virtutum gloriosa præconia a Sanctæ paupertatis excellentiâ sumit initium, dicens: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Dehinc tribuens de perfectionis aggressione consilium, primum ad hanc suo invitat exemplo, dicens [5]: " *Si vis perfectus esse, vade et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me.*"

Uti vides, Frater, altissima paupertas eam profitenti permaxime utilis est, sed non ipsi soli, sed etiam societati christianæ.

(1) Q. disput. l. c. — (2) VI, 7. — (3) *Apol. paup.* cap. 7 n. 3.— (4) APOCALYP. XXI, 2.— PS. LXXXVI, 1.—(5) MATTH. XIX, 21.

Art. III. — Altissima paupertas societati magna confert beneficia.

1277. — Aliud motivum cur Fratres Minores altissimam profiteantur paupertatem est eorum desiderium societati christianæ in spiritualibus succurrendi. Etenim, 1) societas christiana varia habet munera adimplenda, spiritualia nempe et temporalia, ad quæ non omnia societatis membra adstringi possunt; 2) spiritualia autem præstant temporalibus. Ast 3) altissima paupertas medium est aptissimum ad bona spiritualia societati christianæ præstanda: Unde 4) etiam concludere possumus inaniter dici: inconveniens esse quemquam propria dimittere et de alienis vivere.

§ I. — *Societas christiana varia habet munera non æque ab omnibus adimplenda.*

1278. — Societas christiana ad finem suum debito modo assequendum indiget, ut per se patet. rebus corporalibus et spiritualibus, et varia ad eas procurandas ordinantur munera. Hæc autem munera non æque ab omnibus sunt præstanda, ut optime notat S. Thomas [1]: "Nec enim, ait, in apibus omnes eidem vacant officio, sed quædam colligunt mel, quædam ex cerâ domus construunt, reges etiam circa opera non occupantur.

Et similiter necesse est in hominibus esse. Quia enim multa necessaria sunt ad hominis vitam, ad quæ unus homo per se sufficere non posset, necessarium est per diversos diversa fieri, puta ut quidam sint agricultores, quidam animalium custodes, quidam ædificatores, et sic de aliis; et quia vita hominum non solum indiget corporalibus, sed magis spiritualibus, necessarium est ut quidam vacent spiritualibus rebus ad meliorationem aliorum,

(1) *Contra Gent.* Lib. III. cap. 135.

quos oportet a curâ temporalium absolutos esse. Hæc autem distributio diversorum officiorum in diversas personas fit divinâ Providentiâ, secundum quod quidam magis inclinantur ad hoc officium, quam ad alia."

§ II. — *Munera spiritualia præstantiora sunt temporalibus.*

1279. — Audiamus adhuc Angelicum Doctorem [1]: "Est autem magis subvenire alteri in spiritualibus quam in temporalibus, quanto spiritualia sunt temporalibus potiora, et magis necessaria ad finem beatitudinis consequendum. Unde qui subtrahit sibi facultatem subveniendi aliis in temporalibus per voluntariam paupertatem, ut acquirat spiritualia, per quæ utilius potest aliis subvenire, non facit contra bonum societatis humanæ," sed ei maxima confert beneficia: Nam

§ III. — *Altissima paupertas medium est aptissimum societati in spiritualibus serviendi.*

1280. — Si omnia societatis christianæ membra circa sua propria tantum sollicitudinem gererent, non esset qui communi utilitati deserviret.

Nullum igitur medium inveniri potest aptius societati inserviendi quam omnia terrena dimittere : nam nullam curam et sollicitudinem circa terrena habens, spiritualibus vacare potest.

Hoc verum est *a)* in universum pro omnibus religiosis sed *b)* potissimum pro Fratribus Minoribus, cum sint viri apostolici.

1281. — *a)* **Religiosi paupertatem voluntariam profitentes in universum societati beneficia conferunt.** — "Qui autem vo-

(1) Ibid.

luntariam paupertatem assumunt, ut Christum sequantur, ait Angelicus Doctor [1], ad hoc utique dimittunt, ut communi utilitati deserviant, sapientiâ, eruditione, et exemplis populum illustrantes, vel oratione et intercessione sustentantes." Et prosequitur: [2] "Dum exemplis suis alios provocant ad virtutem, fit ut hi qui eorum exemplis proficiunt, minus ad divitias afficiantur, dum vident alios propter perfectionem vitæ divitias omnino deserere. Quanto autem aliquis minus divitias amat, et est virtuti magis intentus, tanto facilius divitias in aliorum etiam necessitate distribuit; unde qui paupertatem voluntariam assumentes de his quæ ab aliis dantur vivunt, magis fiunt aliis pauperibus utiles, alios ad misericordiæ opera verbis et exemplis provocando, quam fiunt damnosi ad sustentationem vitæ aliorum beneficia accipientes."

1282. — *b)* Fratres Minores, ut viri Apostolici, per paupertatem maxima societati conferunt beneficia.

Nam ut Seraphicus Doctor [3] docet, paupertas maxime valet ad publicationem evangelicæ prædicationis, quia facit eam *a)* magis credibilem, *b)* efficacem et *c)* acceptabilem.

1) *Magis credibilem.* — "Tanta lucis vis est, ait S. Chrysostomus [4], ut non hic tantum fulgeat, sed et sequentes se illo deducat. Cum enim vos viderint præsentia omnia despicientes et ad futura præparatos, operibus magis quam verbis obtemperabunt. Quis enim est ita stultus, qui videns hominem heri et nudius tertius deliciantem et divitem, jam exutum omnibus et ceu volucrem effectum, ad famem et paupertatem... atque ad omnia quæ dura reputantur paratum, non hinc clarum accipiat futurorum argumentum? Si vero præsentibus nos implicemus, atque in illis nos immergamus, quomodo credere poterunt, nos ad aliam festinare patriam?"

(1) L. c. cap. 136.— (2) Ibid.— (3) *Apolog. paup.* cap. 9 n. 21.— (4) Homil. 15 in Matth. n. 9. P. G. t. 57, col. 234.

2) *Magis efficacem.* — Fructificatio enim animarum plus exemplo quam verbo operatur, secundum illud S. Joannis Damasceni [1]: "Evangelium quo Dei cognitio patuit, toto orbe promulgatum est, non bello armisque, et exercitibus adversarios fundens: verum homines pauci, nudi, pauperes, ac litterarum rudes, insectationibus ac verberibus afflicti, neci dati, eum qui in crucem actus mortuusque fuerat, prædicantes, doctos et potentes superarunt."

3) *Magis acceptabilem.* — Nam de eleemosynis viventes major benevolentia invenitur inter mendicantes et fideles. Unde Chrysostomus [2] de Apostolis agens dicit "ipsos a discipulis esse alendos, ut ne ipsi adversus discipulos altum saperent, quasi omnia præbentes, nihilque accipientes ab illis; neque discipuli discederent ab illis despecti."

Unde concludit Seraphicus Doctor [3]: "Cum igitur voluntaria rerum penuria evangelii prædicationem magis reddat *credibilem, efficacem* et *acceptabilem*, ac per hoc auditores inducat ad fidem, erigat ad spem, alliciat ad caritatem, manifestum est, quod maxime valet ad evangelicæ veritatis publicationem. Cujus etiam evidens indicium est, quod per Apostolos pauperes rebus et spiritu, quamquam numero paucos, diffusa est evangelica veritas in orbem universum."

"Sed, inquies, signa fecerant, ait Chrysostomus [4]. Non signa certe ipsos mirabiles effecerunt... Ecquid illos magnos effecit? Contemptus pecuniarum, vanæ gloriæ despectus, sequestratio a bonis sæcularibus.

Qui si hæc non habuissent, sed animæ morbis paruissent, etiamsi sexcentos mortuos suscitassent, non modo ad nihilum utiles fuissent, sed etiam deceptores et fallaces habiti fuissent."

Unde iterum cum Bonaventurâ [5] addere possumus "quod

(1) *De fide orthodox.* l. 4, cap. IV. P. G. t. 94, col. 1110.— (2) In Matth. homil. 32 al. 33, n. 4 in fine, P. G. t. 57, col. 382.— (3) L. c. n. 22. — (4) In Matth. homil. 46, al. 47, n. 3, P. G. t. 58, col. 479.— (5) L. c.

nihil tantum valuit ad dilatandum Christi evangelium quam perfectus contemptus rerum mundanarum."

§ IV. — *Conveniens est ut de bonis alienis vivant.*

1283.— Cum Fratres Minores omnia bona temporalia dimittant et modo optimo societatis utilitati deserviant, conveniens est ut ab his quorum utilitati incumbunt, sustententur. Unde Apostolus [1], juxta D. Thomam [2], dicit: " *Vestra abundantia*, scilicet in temporalibus, *illorum inopiam suppleat;* et in eâdem Epistolâ: *ut et illorum abundantia*, scilicet in spiritualibus, *vestræ inopiæ sit supplementum.* Qui enim alterum juvat, particeps fit operis in bono et in malo."

Attamen ut scopus per paupertatem franciscanam intentus obtineatur, necesse est ut obligationes per professionem assumptæ rite adimpleantur.

CAPUT V.

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM QUOAD PAUPERTATEM.

1284. — Quoad paupertatem maxime interest, Frater, ut sedulo attendas: 1) ad quid religiosus vi voti paupertatis, et dein 2) ad quid vi virtutis paupertatis sub reatu peccati teneatur. Unde duo articuli.

ART. I. — De obligationibus ex voto paupertatis fluentibus.

Per professionem et votum paupertatis Deo promittitur tum abdicatio bonorum temporalium saltem actualis et jus

(1) II COR. VIII, 14.— (2) L. c. cap. 136.

in ea, tum status paupertatis, qui excludit abundantiam rerum superfluarum. "Quare, merito notat P. Vermeersch [1]," non uno proprietatis vitio, seu usurpando abdicatum jus, peccatur contra votum, sed etiam merâ rerum superfluitate. Cujus hæc est ratio, quia voluntaria paupertas videtur inprimis postulare statum paupertatis." Unde duplex voti paupertatis objectum: *abdicatio dominii* et *status paupertatis*, seu ratio vitæ hominum exiguæ fortunæ.

Etsi, Frater, inter theologos quæstio movetur statusne paupertatis *per se* voto contineatur [2], quoad Franciscanos certum est eos tali modo ad statum paupertatis teneri. Promittunt enim explicite se regulam observaturos vivendo sine proprio: aliis verbis, promittunt paupertatem juxta regulam. "Superfluitas autem aut nimia pretiositas vel quæcumque curiositas in his (nempe in paramentis ecclesiasticis) seu aliis quibuscumque, ait Clemens V [3], non potest ipsorum *professioni* et *statui* convenire. Cum enim hæc sapiunt thesaurizationem seu copiam, paupertati tantæ quoad humanum judicium derogant manifeste." Unde 1) de vitio proprietatis, 2) de vitio contra statum paupertatis, 3) de obligatione vitæ perfecte communis ducendæ, et demum, 4) de aliquibus quoad violationem voti attendendis.

§ I. — *De vitio proprietatis.*

1285. — Quid est? — Vitium proprietatis habetur, quando sine superioris licentiâ religiosus, post professionem rite factam, ex animo aliquod exercet in res temporales jus, quod per votum Deo consecravit.

Dicemus igitur A) de variis modis quibus votum paupertatis violetur et B) de licentiâ Superioris quâ vitium proprietatis arcetur.

(1) O. c. t. I n. 240, 1. Et citat Laymann, C. de Lugo S. Alphonsum, etc.— (2) Cfr. Suarez, tr. 7. L. 8, c. 12, n. 10-13.—(3) C. *Exivi.* art. 16.

1286. — **A. De variis modis quibus votum paupertatis violatur.**

ACTUS PROPRIETATIS. — Sequentes actus omnes, sine debitâ licentiâ exerciti, voto paupertatis contrarii sunt, nempe 1) acquisitio, 2) renuntiatio, 3) donatio, 4) emptio et venditio, 5) permutatio, 6) absumptio, 7) depositum, 8) commodatum et mutuum, 9) usus, 10) retentio et 11) occultatio.

1287. — 1) *Acquisitio,* id est appropriatio rei temporalis pretio æstimabilis. Quamobrem Bernardus a Bessa [1] merito ait: "Rem aliquam, licet parvam, occulte, id est sine licentiâ accipere, vel habere, quasi furtum frater abhorreat."

1288. — 2) *Renuntiatio,* seu actus quo quis jus aliquod in res temporales abjiciat.

NOTANDUM hic est, Frater, renuntiationem tantummodo prohibitam esse, quando actum dominii continet, v. g. renuntiatio legato sibi facto, renuntiatio rei in quibus jus acquisitum habetur ut in stipendio operis præstiti. Religiosus igitur his rebus sine licentiâ Superioris renuntians, peccat contra votum paupertatis.

Si vero renuntiatio non est actus dominii, religiosus non peccat contra votum paupertatis, sed aliquando exercet actum virtutis, ut si renuntiat rebus sibi sine licentiâ Superioris oblatis, siquidem debito servat modo votum paupertatis; aliquando vero peccat contra alias virtutes.

Etenim si res sibi oblatas recusat et ipse vel alii Fratres, vel conventus inopiâ laborat, eisque indiget, peccat contra caritatem, nam hoc in casu licentia præsumpta Superioris adest; si vero Superior ei præcepit ut res sibi oblatas acciperet, peccat contra obedientiam.

1289. — 3) *Donatio.* — Est gratuita ac liberalis rei collatio, per quam rei dominium a donante in donatarium transfertur. Donatio igitur actus est dominii et a religioso exerceri

(1) *Spec. discipl.* P. 2, c. 2. n. 5.

nequit absque consensu dominorum et Superioris. Sed cum domini rerum ad usum Fratrum Minorum concessarum administrationem judicio Superiorum committant, saltem si non sint magni valoris, eorum consensus communiter præsumitur adesse.

Sed sciendum est, Frater, Clementem VIII [1] et Urbanum VIII [2] prohibuisse et irritasse omnes donationes a Religiosis factas; et a prohibitione largitionis factæ et faciendæ tantummodo excepisse aliquas res minoris momenti ad religionem vel devotionem pertinentes, et de Superioris licentiâ factas aut faciendas.

Unde ad donationem faciendam requiritur 1. ut adsit Superioris licentia; 2. ut res sint parvi valoris; 3. non vanæ et 4. bono ex fine datæ.

1290. — 4) *Emptio et venditio.* — Sunt enim contractus onerosi, mutuo consensu constituti, dandi pretium determinatum pro merce vel mercem pro pretio determinato. Ast talem obligationem civilem Frater Minor, etiam nomine conventûs, suscipere nequit. Et ideo, si etiam licentia Superioris adest, requiritur *quoad emptionem* ut Fratres ita sese gerant ut nullam in se assumant obligationem civilem, et, *quoad venditionem*, ut hæc peragatur per syndicum apostolicum.

1291. — 5) *Permutatio* seu contractus, quo sub æstimatione pretii una res pro aliâ traditur. Cum per permutationem translatio fiat dominii, hoc jure carent religiosi. Habetur tamen permutatio improprie dicta, illa nempe, quâ Fratres Ordinis inter se *res parvi valoris* sibi in usum concessas permutant. Hæc minime lædit votum paupertatis, siquidem ab ipsis Superioribus approbatur; immo caritas postulat ut hanc permutationem faciant, si quâdam re abundant quâ alii indigent.

(1) C. *Religiosæ*, data 1594, 19 Jun.—(2) C. *Nuper*, data 1640, 16 Oct.

1292.—6) *Absumptio*, seu consummatio cibi et potûs. Hic actus manifeste est actus dominii. Peccant igitur religiosi contra votum paupertatis, assumentes esculenta vel poculenta quæ ad usum communitatis sunt concessa, vel sibi ultro ab exteris oblata.

Si tamen his rebus utuntur apud ipsos externos, religiosi non faciunt nisi usum facti rerum, quarum administratio non spectat ad Superiores, quo non læditur votum paupertatis [1].

1293.—7) *Depositum*, seu contractus quo res aliqua suscipitur custodienda, ut tradenti in naturâ restituatur.

Si religiosus sese obligat ad rem fideliter custodiendam, et statuto tempore restituendam, et damnum, quod in re ex culpâ latâ contingit, resarciendum, actum dominii exercet, sese adstringendo ad restitutionem, et peccat contra votum paupertatis. Sed si agitur de simplici quâdam præstitâ rei custodiâ, absque ullâ obligatione civili, hoc etiam religioso licitum est.

1294.—8) *Commodatum*, et *mutuum*:—*commodatum* est contractus quo res in usum ad certum tempus alteri conceditur cum obligatione eamdem post usum restituendi.

Mutuum autem quo res primo usu consumptibilis alteri traditur cum obligatione aliam rem ejusdem naturæ et bonitatis statuto tempore reddendi. Ast cum religiosi nullam obligationem civilem in se suscipere possint, hi contractus vi voti paupertatis eis prohibiti sunt. Si tamen hæc obligatio civilis abest, de licentiâ Superioris hos actus ponere possunt religiosi.

1295.—9) *Usus*.— Qui sine licentiâ Superioris rem quamdam in usum suum recipit, aut alteri dat, proprietarius est; quia talis, cum requisita ad simplicem usum facti dependentia desit, jus utendi et disponendi cui per votum pauper-

(1) Cfr. Vermeersch. t. I, n. 256. 4.

tatis amore Christi renuntiavit, sibi attribuit. Rogo te, carissime Frater, ut verborum eximii theologi, nempe card. Lugonis, semper memor sis. Ex hoc capite peccat religiosus contra votum paupertatis, ait [1], "ut si vestes quæ ad annum durare possent, suâ latâ culpâ intra sex menses consumantur, ita ut conventus ad novos sumptus faciendos obligetur; idem dici potest de libris, de chartâ, oleo, et similibus, in quibus majorem curam debet religiosus habere, quam si esset eorum dominus, cum solum habeat usum facti, et non possit pro libito ea consumere. Hæc tamen obligatio non facile perveniet ad peccatum grave in usu earum rerum, ob quas conventus in bonis communibus detrimentum non sentit, ut si ex eleemosynâ accipis vestem ab amico, vel aliqua comestibilia cum licentiâ, quæ tamen ob tuam negligentiam corrumpuntur et destruuntur: in aliis, quæ ex bonis communibus participamus, diligentiores debemus esse, et eo magis ad eorum conservationem attendere, quod liberalius communitas ipsa providet et fidit nostræ curæ, non numerando, vel mensurando, chartam, oleum, candelam, et alia, sed nos singulos quasi œconomicos et administratores rerum communium constituendo, ut nobis juxta nostrum arbitrium et conscientiam de rebus necessariis provideatur, nullâ petitâ, aut redditâ ratione de modo quo consumuntur." Jam vero, Frater, hæc dicta sunt religiosis in communi paupertatem observantibus, quid igitur de Franciscanis!

1296.— 10) *Retentio*, rei ultra tempus ad quod conceditur, v. g. librorum ad usum communem concessorum. "Hoc tamen non erit grave, præsertim si alter qui indigeat facile detentorem agnoscere possit [2]."

1297.— 11) *Occultatio*, id est, aliquid abscondere ut hoc liberæ Superioris dispositioni subducatur, nam hic actus est

(1) *De Justitia et Jure*, D. 3, Sect. 8, n. 169.— (2) VERMEERSCH, t. I, n. 256, 8.

proprietarii. "Exinde tamen immerito concluderetur, ait noster P. Piatus [1], semper proprietarium agere, qui aliquid clave obseratum retinet sine Superioris licentiâ," ne v. g. alii rem importune videant, ne prælatus inferior, qui usum rei permisit, petat revocationem. Talis enim, etsi peccare potest contra obedientiam, tunc tantum proprietarius censendus est, si rem ita custodit, et illam retinet modo sibi proprio et particulari, quasi propria sit, et ita Superior de eâ disponere nequit.

1298.— CONCLUSIO.— Supradicti et ceteri omnes actus, ut *testatio* etc., in quibus jus aliquod exercetur dominii, per votum paupertatis prohibentur. Inde sequitur Frater, *per se* vitio proprietatis non inquinari religiosos *a)* qui *administrationem* habent rei alterius, hujus nomine factam, *b)* qui acceptant pecuniam *in opera pia*, v. g. in favorem pauperum; nam si pecuniæ ad arbitrium possent in usus etiam profanos adhiberi, religiosus reapse acciperet commoditatem se gerendi ut dominus, quod est contra votum [2]. In his enim et similibus actibus religiosus nullum actum proprietatis, aut administrationis nomine proprio, sed alieno exercet.

Dicimus *per se*, nam supradicti actus repugnare possunt statui religioso et obedientiæ. Non enim decet ut pauper Christi, religiosus nempe, administrationem rerum temporalium accipiat, et Superior optimas ob rationes et aliis non manifestandas præcipere potest ne v. g. pecunia etiam in aliquem usum pium acceptetur.

1299.— B) **De licentiâ Superioris ut vitium proprietatis arceatur.**

Cum religiosi ex unâ parte rebus temporalibus renuntient, et ex alterâ parte necessariis vitæ indigeant, prudentissime simul et providentissime a S. Matre Ecclesiâ statutum est [3],

(1) O. c. P. III, c. 2, punct. 1, q. 277, n. 5.— (2) VERMEERSCH, o. c. T. I, n. 257, 3.— (3) Cfr. v. g. Nicol. III. c. *Exiit*, a. 5, Concil. Trident. Sess. 25, *De Regul.* c. 2.

ut Superiores essent fideles dispensatores ac administratores, ita ut nihil superflui sit in rebus quibus religiosi utuntur, nihil etiam quod sit necessarium eis denegetur.

Jam vero variæ inveniuntur licentiarum species quorum 1) aliæ referuntur ad formam seu modum quo a superiore conceduntur, 2) aliæ vero ad substantiam seu valorem quo dotantur.

Etsi hæc materia ad theologos spectat. paucis tamen verbis hæ variæ licentiæ exponendæ sunt et earum valo dijudicandus.

1300. — I. ***De licentiis quoad formam quâ conceduntur.*** Quoad formam, licentia alia est expressa, alia vero tacita, alia demum præsumpta.

a) LICENTIA EXPRESSA habetur quando Superior petenti vel non petenti, verbis, litteris aut aliis signis manifeste suum consensum manifestat.

b) LICENTIA TACITA. Si vero Superior præsens de re conscius, tacet ubi tamen facile contradicere potest, consentire videtur et licentia dicitur tacita.

Generalis vel particularis. Licentia tum expressa, tum tacita, potest esse generalis vel particularis.

Particularis expressa illa est quam Superior in casu particulari subdito expresse præbet.

Particularis tacita nominatur illa quam subditus in casu particulari seu speciali infert, Superiore præsente et tacente.

Generalis expressa habetur quando Superior subdito aliquid in ævum vel ad certum tempus universaliter concedit.

Generalis tacita illa nominatur, quæ ex universali communi usu, consuetudine in Provinciâ aliquâ vel conventu habetur, vi cujus subditi etiam timorati et docti certas quasdam res accipere, habere, erogare, vel eis uti solent, absque ullâ petitâ licentiâ Superioris, eo tamen id universaliter sciente et non contradicente.

QUID DE HIS LICENTIIS DICENDUM? — Licentiæ hæ omnes sufficiunt ut religiosus a violatione voti paupertatis immunis sit. Etsi licentia expressa longe melior est, tacita etiam valet, modo rite interpretetur.

c) LICENTIA PRÆSUMPTA. — Præsumpta dicitur licentia quam de Superiore nunc absente subditus rationabiliter præsumit, prudenter judicans Superiorem suum non obstare quominus re aliquâ utatur. Oportet igitur ut Superior facile adiri nequeat, alias nulla est ratio Superioris consensum præsumendi. Excipiunt tamen graves Theologi [1] casum quo religiosus ob respectum aliquem humanum, pudorem, nimiam timiditatem, vel aliam similem difficultatem non audet Superiorem adire; dummodo præsumere possit Superiorem non esse quoad factum invitum neque hunc modum illi displicere.

1301. — QUID DE HÂC LICENTIÂ DICENDUM? — Hæc licentia 1) dummodo rite fiat, sufficit ad vitium proprietatis arcendum; 2) raro eâ religiosus utatur necesse est, et 3) semper decet, et aliquando necessarium est, ut post factum Superiori manifestetur.

1) **Rite facta sufficit.** — Religiosus enim, sic agendo, re utitur, non ex animo jus habentis, sed ex virtuali voluntate Superioris, et sese in ipso actu prodit Superiori suo obnoxium [2].

Necesse tamen est, Frater, ut voluntas Superioris rationabiliter interpretetur et subditus inquirat ne Superior invitus sit quoad rem seu substantiam facti, neque quoad modum quo agitur, non prius petitâ veniâ.

QUOAD SUBSTANTIAM. — Si subditus igitur perspicit Superiorem quoad usum alicujus rei esse invitum, impossibile omnino est licentiam præsumptam haberi, et usus rei est contra votum paupertatis.

(1) SUAREZ, o. c. Tr. 7. L. 8 c. 11 n. 10; DE LUGO, 3 d. n. 126; cfr. P. Piatus, t. 1, P. 3, c. 2, q. 279.— (2) VERMEERSCH, I. n. 260, 3.

Si vero judicat Superiorem non obstare quominus subditus re aliquâ utatur, sed eum absolute velle licentiam peti, licentia præsumpta nullo modo haberi potest; siquidem Superior adhuc invitus censetur quoad substantiam rei.

QUOAD MODUM. — Casu quo subditus rationabiliter perspicit Superiorem non esse invitum quoad usum alicujus rei, sed eum solummodo ægre ferre licentiæ prætermissionem, excusatur a vitio proprietatis, sed peccat contra obedientiam, sese debito modo Superiori non subjiciendo.

1302. — 2) Licentiâ præsumptâ raro utendum est. — Ubi disciplina religiosa viget, rarissime religiosi utuntur licentiâ præsumptâ. Hanc veritatem optime exponit Neudecker [1]: "Licentia præsumpta apud Superiores strictioris disciplinæ rarius admittitur, ait, præsertim si facile differri potest acceptatio rei usque ad præsentiam Superioris. Ratio est, quia amor proprius miris modis subditos, præsertim alias laxos excæcat, et facile Superioris consensus præsumitur; ubi tamen is, si resciret, sæpe positive consensum denegaret, contrarius non solum quoad modum, sed etiam quoad substantiam."

1303. — 3) Semper expedit, et aliquando necessarium est ut post factum Superiori manifestetur.

Semper expedit: Oportet enim ut subditus in omni re semper et ubique suo Superiori obnoxius sit.

Aliquando necessarium est: Ratio: quia licentia requiritur tum ad accipiendum, tum ad retinendum.

Si res igitur jam est consumpta vel alienata, expedit quidem, sed non absolute necessarium est quidquam Superiori manifestare, cum ad præterita non possit deservire licentia præsens. Si vero res ad usum Ordinis vel alicujus religiosi in particulari donata est, tunc modus agendi manifestandus est Superiori. Res enim manet sub ejusdem administratione.

(1) O. c. P. 2, o. 25, n. 25.

1304. — II. ***De licentiis quoad substantiam.***

Quoad substantiam seu valorem quo dotantur licentiæ, aliæ sunt licitæ vel illicitæ, aliæ vero validæ vel invalidæ.

a) LICENTIA LICITA ET ILLICITA: *licita* nominatur licentia quæ a legitimo Superiore procedit et ob motivum sufficiens conceditur.

Illicita vero quæ, etsi a legitimo Superiore conceditur, non datur ob rationem sufficientem.

Quid de licentiâ illicitâ dicendum?— Licet religiosus eâ uti non possit, sufficit tamen ut neque Superior qui eam concedit, neque inferior qui eâ utitur contra votum paupertatis peccent, etsi aliquando peccare possunt etiam mortaliter contra statum paupertatis, ut infra dicetur.

b) LICENTIA VALIDA ET INVALIDA: *valida* vocatur illa quam Superior concedere potest et de facto libere concedit.

Invalida autem quam concedere nequit vel involuntarie concedit.

Quid de licentiâ invalidâ dicendum? — Attendendum potissimum est, Frater, tum ad potestatem Superioris, tum ad ejusdem libertatem.

1) POTESTAS SUPERIORIS.— Quando Superiori *deest potestas* aliquid concedendi, licentia nulla reputatur et tam Superior eam largiens quam inferior eâ utens et de nullitate conscius, peccant contra votum paupertatis.

Sed inquires forte, Frater, *quandonam Superiori hæc facultas desit?* Hic necesse est ut respicias ad legem et dein ad objectum seu rem quæ conceditur.

QUOAD LEGEM.— Si ex lege prohibetur quominus Superior aliquam concedat licentiam, eo ipso licentia si datur est nulla. Ast, lege statutum est ut Superior altior suâ prohibitione licentiam ab inferiore Prælato jam datam, non solum revocare, sed etiam futuram invalidam reddere possit.

Sed ut ejus prohibitio hunc producat effectum, necesse est ut sub peccato obliget. Unde:

a) Licentia ab altiore Prælato simpliciter negata adhuc ab inferiore Prælato valide sed illicite impetrari potest, nisi prior prohibitioni etiam nullitatem licentiæ alterius Superioris adjunxit. Attamen per hujusmodi agendi modum religiosus peccat contra debitam subjectionem, etsi per se non graviter; et idem dicendum est de subdito qui repulsam petitionem ab inferiore Prælato factam altiori celat, ut facilius licentiam impetret. [1]

b) Licentia ab antecessore Prælato data, quando officio suo functus est, per se non exspirat. [2]

QUOAD OBJECTUM, seu rem quam Superior concedit. Superior enim licentiam concedere posset ad res vanas, superfluas, turpes quæ statui paupertatis sunt contrariæ, hoc in casu, potestate præditusne est hanc licentiam concedendi?

Ut per se patet, talis licentia est illicita, utrum vero etiam invalida sit necne, non plane constat. [3] Quidquid est de hâc controversiâ, Frater, etiam si non admittitur religiosum in tali casu, licentiâ Superioris munitum, esse proprietarium; sciendum est eum in materiâ gravi graviter peccare contra statum paupertatis, ita ut sacrilegium committat votum violando. Nam, attendendum est, ut de Lugo dicit [4]: "votum paupertatis non prohibere solum vitium proprietatis, uti dixi, sed ea etiam quæ pauperum statui repugnant."

2) LIBERTAS SUPERIORIS.— Alia conditio ad licentiam invalidam stabiliendam est examen circa Superioris libertatem. Si subditus vi utitur, aut metum adhibet, vel Superiorem suum fraude decipit ita ut error causa sit ejusdem consensûs, licentia est nulla et religiosus eâ utens inquinatur vitio proprietatis.

---

(1) LEHMKUHL, I, 525.— (2) LEHMKUHL, I, l. c. — (3) Cfr. Sanchez in Decal. L. 7, c. 19, n. 21, qui negat hanc licentiam esse validam; de Lugo l. c. D. 3 n. 136, sq. qui affirmat.— (4) D. 3, Sect. VII, n. 132.

Sed religiosus, delinquendo contra votum paupertatis, peccat non solum vitio proprietatis, sed etiam aliquando contra statum paupertatis professæ.

§ II.— *De vitio contra statum paupertatis.*

1305.— Quid status paupertatis? — Status paupertatis, uti jam vidimus, ratio est vivendi hominum nullius aut saltem exiguæ fortunæ.

Quinam status paupertatis Franciscanorum?

Ratio in paupertate vivendi plures habet gradus, et Fratres Minores inter omnes religiosos supremum omnium profitentur, nam usum facti rerum temporalium sibi tantummodo retinent.

Quando Frater Minor contra statum paupertatis peccat?

Quidquid in morali æstimatione videtur rationi vitæ professæ notabiliter derogare, i. e. sumptuosus tenor vitæ, præsertim habitualis, graviter obligationi agendi vitam pauperem adversatur. [1] Unde Frater Minor graviter peccat et sacrilegium committit, quando in re gravi, gravem et immoderatum usum habet rerum temporalium.

Inquirendum igitur venit 1) de usu rerum temporalium Fratribus Minoribus licito et 2) de modo quo moderatus usus stabiliatur.

I. — *De usu rerum temporalium Fratribus Minoribus licito.*

1306. — Cum in Ordine Minoritico solum usus facti rerum temporalium sit licitus, dicemus A) quotuplex sit usus facti; B) quinam usus eis præscribatur a Regulâ, et C) quibus in rebus observandus sit.

(1) Albertus a Bulsano. *Expos.* cap. VI, a. 3, § 85. n. 1.

1307. — A) **Quotuplex usus facti?** — Usus facti quatenus Fratribus Minoribus licitus est, dividitur *a)* in usum arctum et *b)* in usum moderatum.

1) *Usus arctus* ille est qui nonnisi summe necessaria ad vitæ conservationem præbet variaque proinde incommoda producit, et in illis inveniri solet, qui summâ egestate premuntur, dum ex. g. unicam, eamque vilem et obsoletam vestem, et pro victu tantummodo legumina et panem habent. [1].

2) *Usus moderatus* ille est qui tum ab abundantiâ, tum a notabili penuriâ remotus, variis quidem divitum commodis caret, sed nec in magnâ egestate degentium incommoda sentit [2], ut qui ex labore manuum vitam agunt.

1308.— B) **Quinam usus præscribitur?**— Regula generalis est, Frater, usum moderatum Fratribus Minoribus concessum esse a Regulâ, nisi ipsa eos ad usum arctum adstringit. Etenim

1) *Usus moderatus generatim præscribitur.* — Nicolaus III dicit: [3] " Necessariarum rerum tam ad vitæ sustentationem quam ad officiorum sui statûs executionem, excepto quod de pecuniâ infra subjungitur, *moderatus* usus secundum eorum Regulam et veritatem omnimodam concessus est Fratribus."

2) *Ipsa tamen Regula ad usum arctum aliquando obligat Fratres,* nam Clemens V [4] ait: " Declarando dicimus, quod Fratres Minores ex professione suæ Regulæ specialiter obligantur ad arctos usus, seu pauperes, qui in ipsorum Regulâ continentur. "

C. — Inquirendum igitur est *a)* **in quibus usus arctus præscribitur et** *b)* **in quibus vero usus moderatus licitus sit.**

1309.—1) IN QUIBUS REBUS REGULA USUM ARCTUM PRÆSCRIBIT.—Regula hunc usum imponit 1) in paucitate et vili-

(1) ALBERTUS, l. c.— (2) ALBERTUS A BULSANO, l. c.— (3) C. *Exiit.* a. 3, Textus originales, p. 194. — (4) C. *Exivi.* a. 18. l. c. p. 256.

tate vestium; 2) in non portandis calceamentis; 3) in non equitando; 4) in non recipiendo denarios et 5) in mendicatione victûs.

a) In paucitate et vilitate vestium. — PAUCITAS: Regula enim ait [1]: "Illi, qui promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, et aliam sine caputio, qui voluerint habere." En, Frater, præceptum æquipollens, quo Minoribus prohibetur aliis vestimentis uti, quam illis, quæ a Regulâ ipsis conceduntur.

Notandum tamen est, Nicolaum III [2] declarasse ea omnia quæ Fratrum vestimenta spectant, judicio prælatorum remittenda esse, qui attentis necessitatibus et circumstantiis circa pluritatem vestimentorum dispensare possunt.

VILITAS: "Quæcumque sunt in usum verorum pauperum, ait S. Bonaventura [3], sunt juxta paupertatis regulam mensuranda." Unde Seraphicus Pater [4] præcepto æquipollenti nos adstringit ad vestimentorum vilitatem quæ secundum uniuscujusque Provinciæ consuetudinem et majorum Superiorum judicium est dijudicanda.

b) In non portandis calceamentis.—Præcepto æquipollenti [5] Fratres Minores tenentur ad incedendum sine calceamentis, hoc est, absque aliquo quod pedem cooperiat, nisi adest vera necessitas. Licite tamen sandaliis uti possunt, quæ non sunt vera calceamenta.

c) In non equitando.—S. Franciscus ut Fratres itinerantes humilitatem, austeritatem et paupertatem exerceant, præcipit [6] ut ab equitatione abstineant.

d) In non recipiendo denarios. — Hic habetur, Frater, præceptum gravissimum, impositum non tantum subditis, sed etiam Prælatis Ordinis, etiam Generalibus. Unde sine dispensatione Apostolica nullus Frater denarios recipere potest in dominium, neque in usum, neque per seipsum,

(1) Reg. cap. 2.— (2) C. *Exiit* a. XIV. l. c. p. 213.— (3) Expos. Regul. cap. 2. n. 24.—(4) Reg. cap. 2.—(5) Reg. cap. 2.— (6) Reg. cap. 3.

neque per interpositam personam, nisi in extremâ necessitate et ob alias rationes, de quibus agitur apud Expositores Regulæ.

e) In mendicitate victûs. — Per labores et eleemosynas sponte oblatas Fratres Minores vivere tenentur. His deficientibus, Seraphicus Pater [1] Fratribus suis, uti vidimus [2], mendicationem imponit.

1310. — 2) IN QUIBUS REBUS USUS MODERATUS LICITUS EST. — Cum S. Regula usum arctum ad supradictos casus restringat, sequitur, Frater, usum moderatum nobis licitum esse in ceteris, ut 1) in ædificiis et ecclesiis, 2) in ornamentis altarium, paramentis et vasis sacris, 3) in cibo et potu et 4) in utensilibus.

a) In ædificiis et ecclesiis. — Seraphicus Pater in suo Testamento circa ædificia, Fratres suos instruit dicens: "Caveant sibi Fratres, ut ecclesias et habitacula, et alia omnia quæ pro ipsis construuntur, penitus non recipiant, nisi essent sicut decet sanctam paupertatem, quam in Regulâ promisimus observare, semper ibi hospitantes tanquam peregrini et advenæ."

Ast Clemens V [3] hâc in re strictam obligationem Fratribus Minoribus imponit, dicens: "Cum vir sanctus Fratres suos in paupertate summâ ac humilitate fundare voluerit... ideoque volumus quod ubique in suo Ordine deinceps temperatis et humilibus ædificiis sint contenti, ne huic tantæ paupertati promissæ quod patet oculis contrarium foris clamet." Jam vero, Constitutiones nostræ hunc indicant usum moderatum [4] et clare demonstrant, ait Albertus a Bulsano [5], pro nobis Capuccinis non tam regulas architecturæ quam regulas paupertatis observandas esse.

b) In ornamentis altarium et vasibus sacris. — Licet ornamenta quæ propius ad sacrosanctæ Eucharistiæ mysteria

(1) Reg. cap. 5.— (2) Cfr. n. 1558 seq. — (3) Const. *Exivi.* a. 15. l. c. p. 254.— (4) Cfr. n. 94 et seq.— (5) Cap. 6, § 88, n. 3.

pertinent, pretiosa esse possint, siquidem ipse Seraphicus Pater in Testamento dicit: "Et hæc sanctissima mysteria volo super omnia honorare et venerari, et in locis pretiosis collocare," eorumdem tamen copia aut excessiva pretiositas illicita est. Quoad alia ornamenta et paramenta standum quidem est ad observantiam decretorum S. Rituum Congregationis [1]. Sed, usus moderatus sit omnino necesse est. "Quamvis paramenta et vasa ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia ipse fecit Deus; tamen qui absconditorum est cognitor, ait Clemens V [2], et ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: non per illa sibi vult serviri, quæ suorum servitorum conditioni et statui dissonarent. Propter quod sufficere eis debent paramenta et vasa ecclesiastica decentia, et in numero et in magnitudine sufficientia competenter." Et Constitutiones nostræ [3] hunc usum moderatum exacte taxant. Altaria et candelabra levigata esse possunt, sed ex ligno confecta [4].

c) In victu seu in cibo et potu. De usu moderato in victu observando loquuntur Constitutiones nostræ [5]: "In mensam nisi sufficientes et statui paupertatis nostræ consentanei cibi imponantur; et meminerint Fratres necessitati explendæ pauca suppetere, nihil vero concupiscentiæ."

d) In utensilibus.— Nomine utensilium intelliguntur ea omnia quæ inserviunt *a)* ad officinas communitatis et *b)* cellas religiosorum in debitum ordinem collocandas, et *c)* hoc nomine etiam comprehenduntur omnia instrumenta quibus utuntur religiosi ad varia opera perficienda. Nicolaus III [6] circa utensilia paupertatem graviter inculcat, superfluitatem et proprietatem prohibet dicens: "In omnibus appareat in eis quoad dominium omnimoda abdicatio, et in usu necessitas." Unde in specie

(1) Cfr. Decret. S. Rit. Cong. 17 Dec. 1888. Et. Const. n. 99. — (2) C. *Exivi.* c. 16. l. c. p. 254.— (3) Cap. VI, n. 99.— (4) N. 99. cfr. Alb. a Bulsano, c. VI. § 90. n. 3.—(5) Const. O. M. C. n. 68.—(6) C. *Exii'*, a. 5.

1) QUOAD OFFICINAS COMMUNITATIS, necesse est ut sancta paupertas in omnibus utensilibus reluceat et omne quod absolute sive relative pretiosum est, Superiorum Provinciæ judicio exquisito, removeatur.

2) QUOAD CELLAS.— Omnia mobilia Fratris Minoris spiritu Seraphico imbuti, consistunt in lecto, in imaginibus crucifixi, B. M. Virginis et alicujus sancti, in lucernâ, scamno, in *necessariis* libris et aliis rebus ad officium rite adimplendum requisitis. Omnia vana et mundana ornamenta sunt contra statum paupertatis et pretiositas etiam fugienda est in rebus ad devotionem spectantibus.

3) QUOAD INSTRUMENTA AD USUM PERSONALEM.— Omnia instrumenta etiam necessaria, si sint pretiosa, sunt contra statum paupertatis. Religiosi qui his utuntur, ultro scandalum persæpe præbent sæcularibus eisque nauseosi sunt et causa cur animos a religiosis alienos habent.

Sed difficilius est determinare qualis sit usus moderatus Fratribus Minoribus licitus.

II.— *De modo usum moderatum stabiliendi.*

1311.— Ut Fratres Minores re quâdam temporali licite utantur requiritur ut hæc ipsis necessaria sit: "In omnibus appareat in eis quoad dominium omnimoda abdicatio, ait Nicolaus III [1], uti jam diximus, et *in usu necessitas.*"

Oportet igitur A) ut accurate addiscas naturam necessitatis ad usum moderatum requisitæ, ut rite perspicias quæ ab hoc usu eo ipso excludantur, et dein B) ut optime scias quid in dubio circa usum moderatum sit faciendum.

1312.— A) **De naturâ necessitatis ad usum moderatum requisitæ et de iis quæ ab hoc usu excluduntur.**

1) **De naturâ necessitatis.**— Dicemus *a)* quid et quotuplex

(1) C. *Exiit*, a. 5, l. c. p. 199.

sit necessitas et *b)* quænam necessitas ad usum moderatum requiratur.

a) Quid necessitas: "Necessarium dicitur, ait S. Thomas [1], uno modo per quod melius pervenitur ad finem, alio modo sine quo res non potest consequi suum effectum."

Quotuplex est necessitas?— Principio S. Thomæ innixi auctores [2] triplicem distinguunt necessitatem: nempe extremam, gravem et accommodam.

Extrema, dum sine usu rei vita sustentari, vel officium impleri nullatenus potest.

Gravis, cum sine usu rei admodum ægre vita ducitur, aut officia implentur.

Accommoda, quæ ex certis circumstantiis facit ut aliquid necessarium, vel valde conveniens sit.

b) Quænam necessitas ad usum moderatum requiritur.— "Convenit jam inter omnes, ait Albertus a Bulsano [3], quod non requiritur necessitas extrema, aut gravis, sed quod sufficiat accommoda ad usum licitum constituendum."

1313.—2) De iis quæ ab usu moderato excluduntur.

Cum ad usum moderatum omnino requiratur ut res valde conveniens sit ad vitam Seraphicam ducendam et officia nobis imposita adimplenda, sequitur ab eo usu excludi superfluum, curiosum et pretiosum. "Superfluum enim opponitur necessario, et necessaria dici nequit res pretiosa et curiosa, si ad eumdem finem res vilior, simpliciorque sufficit [4]." Etenim

a) Superfluum, est id, quo sublato, reliquum commode sufficit ad usum moderatum, ut duorum, si unum sufficit, tunc superfluit alterum.

b) Curiosum, autem est id, quod fit ad delectationem sensuum immoderatam: ut picturæ, cellæ pulchritudo et decor, ubi simplex ædificium vel aliud ejusmodi absque talibus

(1) 2. 2. q. 83, a. 13.— (2) Cfr. Albertus a. Bulsano, § 59, n. 1.—(3) Cap. 6, § 86, n. 1.— (4) A. a. BULSANO, l. c.

curiositatibus picturarum et pulchritudinum sufficit ad usum moderatum.

c) Pretiosum demum est quod ultra valorem rei sufficientis ad usum moderatum habet, ut ubi sufficit calix argenteus, quærere aureum [1]. Si quid igitur superfluum, curiosum aut pretiosum habetur magis quam convenit ad usum moderatum, hoc est illicitum in rebus omnibus, quarum usum moderatum tantum possumus habere. Unde in usibus rerum temporalium *manifeste* statui paupertatis contrariarum peccat religiosus, etiamsi licentiâ superioris est munitus.

Sed ultro inquirendum est quid in dubio circa usum moderatum sit agendum.

1314. — B) **De modo agendi in dubio circa usum moderatum.**

In rebus dubiis circa usum moderatum rerum temporalium 1) inferiores judicio Superiorum tuto stare possunt ac debent, unde 2) inferiores quoad hoc punctum feliciores sunt quam Superiores; 3) eis non licet temere et leviter acta Superiorum decantare, etsi 4) eis tamen licet abusus Superioribus majoribus manifestare.

1315.—1. In rebus dubiis inferiores judicio Superiorum tuto stare possunt ac debent.

Hoc aperte docet Nicolaus III [2], de usu paupere seu arcto agens, ait: "Hoc autem secundum exigentiam personarum et locorum Ministri et Custodes simul et separatim in suis administrationibus et custodiis cum discretione disponant: cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio et nonnullæ aliæ circumstantiæ plus minusve ac aliter provideri requirant." Inferiores igitur tuto stare possunt judicio Superiorum, non tantum quoad moderatum, sed etiam arctum rerum temporalium usum.

---

(1) CORDUBA, cap. 6, q. 14, p. 663, 665.— (2) C. *Exiit*, a. 5, n. 2.

Immo et debent. — " Mandamus, ait Joannes XXII [1], teneri Fratres sequi arbitrium et judicium Superiorum: et insuper, quod sequendo judicium Superiorum illis parendo nec sint, nec dici possint vel debeant suæ Regulæ, vel Constitutionum sui Ordinis transgressores." Et merito quidem; nam, ut Nicolaus III [2] jure notat, varia attendenda sunt ad rite de hoc usu judicandum, sic e. g. tempore infirmitatis, aut laboris magni, aut festi, et hujusmodi lautior cibus aut delicatior, seu major reputatur moderatus qui alio tempore est superfluus, et nimis pretiosus [3].

In his et similibus casibus judicium de usu moderato ad Superiores unice spectat et spectare potest, ut omnibus hoc serio attendentibus apparet.

1316. — 2. Feliciores sunt in hoc puncto inferiores Superioribus.

Cum subditi in rebus obscuris, incertis et dubiis secure stare valeant Superiorum judicio, longe feliciores sunt quam ipsi Superiores, qui coram Deo rationem dare tenentur [4]. Nam *prælatus peccat contra votum paupertatis si expendit, vel dat licentiam expendendi in superfluis, inferiores autem non inquinantur vitio Superiorum.*

Superiores peccant. — " Nam, ait de Lugo [5], sive licentia illa valida sit, sive invalida, certum est illicite fieri illos sumptus et contra paupertatis votum."

Inferiores non inquinantur. — S. Bernardinus Senensis [6] hæc habet verba memoratu digna: " Quod si in locis sit magna superfluitas, vel curiositas, ex eis non vitiantur Fratres, *nisi solum introducentes*, vel *consentientes*, vel *si ad eorum officium pertinet* et possunt, vel quicumque alii (si commode possunt et legitime) et *non resistentes*, et non alii, qui dictis rebus utuntur ob aliquam necessitatem vel

(1) Extr. *Quorumdam* et *Quocirca.* — (2) C. *Exiit*, a. 5. n. 2. l. c. p. 199.— (3) Alb. a Bulsano. § 85, n. 4.— (4) Cfr. Neudecker, P. 2, c. 25, n. 29. — (5) D. 3, S. 8, n. 113. — (6) Epist. ad Patres familiæ Utramontanæ. Op. t. III. p. 481. Ed. Lugd. 1650.

scandali evitationem." Ex hoc patet, ait P. Corduba [1], "quod Fratres, qui nolunt paucis esse contenti, neque parati sunt ad patientiam, si non eis adveniat semper victus necessarius, sed statim murmurant, et conturbant domum... et ex hoc prælati moventur ad prædictos abusus contra Regulam... tales, inquam, Fratres sunt potissima causa talium abusuum Prælatorum, et sunt maxime culpabiles."

1317. — 3. Subditis non licet temerarie acta Superiorum decantare.

Superioribus obligatio incumbit subditis suis moderatum, seu statui paupertatis convenientem victum suppetitandi. Ast prudentia administrationis postulat, ut quantum status œconomicus conventûs permittit, Prælati potissimum in victu concedendo potius abundent quam subditos penuriam pati sinant [2]. Apprime probat de Lugo [3] verissimum esse S. Bernardi pronuntiatum: "Ubi non est abundantia, non est observantia." Et quidem, ait, maximum est inobservantiæ et relaxationis periculum, si communitas non provideat abundanter subditis intra limites paupertatis religiosæ: singuli enim statim attendunt ad providendum sibi, et sub specie necessitatis incipit natura nostra quærere etiam commoditates. Quare multo melius est alere competenter et sufficienter centum religiosos, quam 150 minus sufficienter; quia illi centum conservabunt disciplinam et observantiam regularem, quam plures alii omnino evertent."

"Unde errant Fratres subditi, merito dicit Adnotator in Albertum a Bulsano [4], qui proprio sensui innixi, pacem perturbare, reverentiam et amorem Superioribus debitum imminuere non timent, ex falso resistentiæ principio, ipsorum Superiorum acta ac gesta quasi tot relaxationes temere aut leviter decantantes." Sciendum enim est Superiores in hoc casu non minus malum permittere ad majora cavenda, sed

(1) Cap. 6, q. 14, p. 668 — (2) Cfr. Albertus a Bulsano, cap. 6, § 91, n. 2.— (3) D. 3, S. 8, n, 180.— (4) p. 305.

positive actus bonos et rectos prudentiæ ponere: administrando res temporales ut oportet. Virtutes enim sunt inter se amicâ fœderatione adunatæ.

1318.— 4. Inferiores possunt abusus Superioribus majoribus manifestare.

Attamen, si subditi arbitrantur, ait Politius [1], "Ministros et Custodes male circa prædicta se habere, immoderatum et superfluum usum, curiosum vel pretiosum procurando... possent tunc et deberent (si viderint expedire) suum judicium prædictis prælatis humiliter notificare. Quod si eorum sententiæ et judicio non assenserint, ipsorum Prælatorum determinationi et præcepto obediant, et proprio non innitantur sensu... et patienter exspectent visitationem Superioris Prælati, cui propriam sententiam et judicium notificare poterunt. Quod si adhuc Regulam a talibus relaxationibus, eas Superiori Prælato revelando, expurgare non poterunt, relinquant judicio divino, et sic faciendo tuti erunt subditi in conscientiâ, alias non."

1319. — CONCLUSIO. — Ex hactenus de voto paupertatis dictis, clare apparet, Frater, nos Franciscanos præ ceteris religiosis vi voti teneri ad usum rerum temporalium magis moderatum. Unde merito id concludit Corduba [2]: "Quod aliquibus Fratribus nostri Ordinis qui nolunt paucis esse contenti, neque esse parati penuriam pati aliquando propter observantiam professionis promissæ... melius fuisset, si aliam Religionem reformatam intrassent, ubi communiter vivitur habendo aliquid proprium in communi cum minore distractione et sollicitudine." Ratio est, quia hoc in casu status paupertatis Minoriticæ licet de se perfectissimus, redditur talibus imperfectior, siquidem habet annexam sollicitudinem magis distractivam a divinis quam in religionibus in communi possidentibus.

(1) Cap. 6, n. 95, p. 592.—(2) Cap. 6, q. 16, p. 685.

"Regulariter enim, ait [1], si nihil habentes volunt ita vivere, seu abundare, et ita esse certi de suo victu, et vestitu ordinario, quod eis non deficiat ullo modo, sicut reddituarii, et nisi velint parcius vivere, et esse parati ad patiendum penuriam aliquando... oportet eos magis distrahi, vel contra aliqua præcepta Regulæ, vel legis divinæ facere, vel cogere Prælatos ad sollicitandum, distrahendum, vel culpabiliter faciendum."

§ III. — *De obligatione vitæ perfecte communis ducendæ.*

1320.—Ex statu et voto paupertatis, tanquam effectus ex propriâ causâ, dimanat vita communis, quæ "in eo consistit ut bona quæcumque, redditus, emolumenta, aliaque omnia, quæ quovis titulo religiosis obveniunt, in usum religiosæ familiæ plene conferantur, et ipsum victum, vestitum, aliaque necessaria a conventu in communi accipiant; Superiores nihil quod sit necessarium religiosis denegent, et religiosi nihil quod sit superfluum exigant [2]."

Huic obligationi vitæ perfecte communis repugnat peculium. Videbimus 1. quid sit peculium, 2. quotuplicis sit generis, et 3. quid specialiter pro nobis statutum sit.

1321.— 1. Quid est peculium? — Peculium *juridice* [3] est pusillum quoddam patrimonium. Apud *religiosos* vero est quædam derogatio vitæ communi, et sic describi potest: "bonum pretio æstimabile, quod, separatum a rebus monasterii, religiosus ad suos usus sinitur possidere, administrare, detinere, præter id quod præsens ipsius necessitas moraliter requirit [4]."

1322. — 2. **Quotuplicis est generis?** — Duplex distingui debet peculium, nempe: *a)* juris *perfecti* et *b)* juris *imperfecti*.

---

(1) L. c. p. 684. — (2) Ita in 3° schemate Const. Concilii Vaticani. *De vitâ communi.* — (3) C. *Depositi* 5 § ult. D. De Peculio. — (4) VERMEERSCH, o. c. t. I, p. 273.

a) Prius est bonum cum facultate de eo libere et independenter ab alio disponendi, tanquam re sibi propriâ, et quod Superior jam non potest auferre.

b) Posterius seu improprie dictum quod tribuit quidem administrationem, possessionem, vel detentionem et usum, sed dependentem ab alio, ad cujus arbitrium restringi, revocari et omnino auferri potest [1].

Peculium prioris generis aperte cum paupertatis voto pugnat. Unde illud licitum nunquam fieri posse fatentur omnes.

Quoad posterius, iterum conveniunt omnes quod licitum esse nequit, nisi sub hâc duplici conditione: 1° Quod legitima detur causa illud habendi, scilicet ad usus honestos et convenientes; 2° Quod dictum peculium semper ad nutum Superioris sit revocabile.

1323. — 3. **Quid specialiter nobis statutum est?** — " Quum vi Regulæ suæ Fratres Minores nihil omnino sibi appropriare valeant, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, [2]... quum vere altissimam profiteantur paupertatem, sequitur eosdem magis quam alios quosvis religiosos ad vitam perfecte communem obligatos esse. Quod quisque sano præditus judicio facile intelliget. Alias ubinam reperiri posset illa altissimæ celsitudo paupertatis? [3] "

His verbis clare liquet quid de peculio apud Fratres Minores putandum sit. Forte in aliquibus Ordinibus religiosis, per consuetudinem, peculium licitum evadit, sed " quod ad nostrum Ordinem spectat, ait P. Piatus [4], nullo modo invocari potest consuetudo, quum illam veluti *corruptelam* Innocentius X [5] reprobavit. "

Insuper Constitutiones nostræ instant [6] simul ac Capitula Generalia ut omne quod sentit peculium removeatur:

---

(1) Cfr. P. Piat. o. c. P. III, c. II, q. 274. — (2) Reg. cap. 6. — (3) PIAT. o. c. P. III, cap. II, Punct. I, q 9, Primæ Editionis. — (4) Ibid. q, 6. — (5) Const. " *Ad propagandam* " § 3. — (6) Cap. VI, n. 112.

"Quidquid Frater quovis modo acquirit, vel potius recipit, ait Capitulum Generale LXV [1], statim Superiori fideliter tradat, ut cum aliis conventûs eleemosynis incorporetur, juxta axioma: Quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio.

"Fratres nullum jus habent quoad eleemosynas Missarum, stipendia prædicationis, lectionum, scriptionum aut quorumcumque laborum corporalium aut spiritualium, vel etiam quoad munera sibi particulariter oblata...

"Superiores suis Fratribus omnia necessaria sive quoad victum et vestitum, sive quoad alia vitæ et statûs religiosi communiter et uniformiter provideant, servatâ paupertatis, sed multo magis caritatis, regulâ; imo res ita disponant ut unicuique juxta particulares indigentias convenientia subministrentur;... maximamque habeant curam infirmorum et invalidorum:"

Omnes igitur Fratres "ut veri Æterni Patris filii, quâlibet carnali sollicitudine sepositâ, ab hâc divinâ liberalitate in omnibus pendeant seque ejus divinæ bonitati concredant [2]."

§ IV. — *De aliquibus attendendis circa violationem voti paupertatis.*

1324. — Circa violationem voti paupertatis adhuc quatuor sunt attendenda: 1) peccata interna; 2) gravitas violationis; 3) pœnæ transgressoribus impositæ, et demum 4) aliæ peccatorum species violationem voti comitantes.

1325. — 1. **De peccatis internis contra votum paupertatis.** Quando per *actus exteriores* et ex animo jus violatur quod religiosus per votum Deo consecravit, peccat *externe*. Quando vero voluntas adest atque desiderium committendi id quod est contra votum, peccat *interne*.

(1) N. 33 et seq.— (2) Const. nostræ n. 109.

Jam vero, *a)* omne desiderium tam efficax quam inefficax contra votum paupertatis est peccatum, nisi *b)* conditio desiderio inefficaci apposita aufert ejus malitiam; etsi tamen *c)* affectum ad res temporales a desiderio distinguas omnino necesse est.

a) OMNE DESIDERIUM TAM EFFICAX QUAM INEFFICAX CONTRA VOTUM PAUPERTATIS EST PECCATUM.

Desiderium votum violandi dicitur *efficax*, quando quis absolute proponit aliquod opus contra votum paupertatis exequi; *inefficax* vero, quando sub conditione tantum v. g. *si liceret, si posset*, id perficere intendit.

Ast, Frater, desiderium tam efficax, quam inefficax rei malæ, peccatum est, et quidem ejusdem gravitatis et speciei, quam habet objectum in quod tendit.

Est peccatum, nam, ut theologi docent, desiderium malitiam accipit ab objecto in quod tendit.

Gravitas hujus *peccati* pensanda igitur est ex objecto: unde si desiderium fit in re gravi, erit grave; in re levi, leve.

Peccatum desiderii est ejusdem speciei ac objectum, nam desiderium tendit in ipsam rem externam ut postea perficiendam, et proinde omnes malitias includit, quæ in ipso objecto insunt, dummodo tamen hæ malitiæ apprehendantur. Ideo desiderium furandi rem sacram, duplicem continet malitiam, furti nempe et sacrilegii.

b) DESIDERIUM INEFFICAX NON EST PECCATUM, SI CONDITIO APPOSITA AUFERT MALITIAM ACTÛS.

Aliæ conditiones malitiam desiderii conditionati auferre possunt; aliæ talem effectum producere nequeunt. Si res intrinsece est mala, ut blasphemia, nulla conditio apposita, ut per se patet, malitiam blasphemiæ auferre potest.

Si vero res vel actus sunt solummodo prohibiti per legem positivam, conditio apposita malitiam actûs auferre potest, et in hoc casu religiosus nullum committit peccatum. Voluntas enim tunc fertur in objectum quod nullam continet ma-

litiam, siquidem conditio apposita eam excludit; puta si dico: vellem librum emere, si votum paupertatis non emisissem. Immo inveniuntur desideria conditionata quæ sunt bona et meritoria, ut si dico: si religiosus non essem, vellem habere thesauros unde possem pauperibus subvenire.

c) AFFECTUS AD RES TEMPORALES A DESIDERIO DISTINGUENDUS EST.

Hic enim affectus est propensio ad res temporales, qua *per se* non peccatur contra votum paupertatis. Hi affectus et propensiones enim lapsam afficiunt naturam, quæ semper hominem ad rem malam trahit. Religiosus autem voto paupertatis tantummodo se adstringit ad medium adhibendum ut hi periculosi affectus mortificentur, sed sese minime voto adstringit ad ipsum finem.

Dicimus per se: nam affectus voluntarius ad res temporales est contra votum si tantus evadit ut religiosum exponat periculo peccandi contra votum.

1326.— 2. De gravitate peccati proprietatis.

Quoad peccatum proprietatis et peccatum contra statum paupertatis, theologi communiter levitatem materiæ admittunt, sed minime consentiunt determinando quantitatem materiæ ad peccatum mortale requisitam.

" Vix in re morali, ait P. Vermeerch [1], quidquam reperias in quo magis hæreant animo suspensi scriptores quam in accurate definiendâ materiâ gravis sacrilegii adversus paupertatis votum. "

Et clarissimus auctor exponit suam sententiam, quæ nobis omni ex parte placet et a pluribus approbatur [2].

a) Exponit quid votum paupertatis postulet.— Votum paupertatis, uti ex supradictis clare patet, postulat aliquam abjectionem proprietatis et juris in bona temporalia, atque usum rerum temporalium moderatum. Ast hæc paupertas

(1) T. II cap. 2, suppl. VII, art. 1, p. 99.—(2) Cfr. P. Victorius. *Compendium Juris Reg.* P. III, cap. II, q. 170.

varios habet gradus, ait [1], nam fieri potest: "ut quis vi voti versetur sive in conditione mendici, sive hominis valde exiguæ conditionis, sive, ut in Societate Jesu, honesti sacerdotis." Dein

b) Tanquam formalem rationem gravis reatûs dat in universum proprietatem notabilem.— Ast ait: "Statim apparet *notabilem* istam proprietatem esse aliam pro alio assumpto statu seu pro aliâ professione paupertatis."

c) Et demum concludit: "eam materiam esse gravem, quæ pro conditione in quâ ex suâ professione versatur religiosus, existimetur esse notabilis pretii."

CONCLUSIO.— In Ordine Seraphico igitur ea per se erit quantitas gravis quâ si privaveris mendicum seu hominem exiguæ fortunæ, hunc gravi afficies injuriâ. Unde vides, Frater, nobis Franciscanis illicitam usurpationem summæ satis tenuis jam gravis reatûs damnari posse [2]. Hæc sententia confirmatur etiam doctrinâ Cardinalis de Lugo [3]: "In religiosis, ait, non tam attendendum est ad detrimentum temporale quod patitur conventus, quam ad detrimentum spirituale quod Religio patitur ex relaxatione circa unum ex potissimis fundamentis vitæ religiosæ, quod est pauper-

(1) VERMEERSCH, l. c. art. 2, p. 102, seq. — (2) Cfr. Vermeersch, l. c. Cfr. Noster *Modus procedendi* (ed. 1901, p. 45 et sq.) qui distinguit delicta gravia, graviora et gravissima. Quoad paupertatem enumerat inter delicta

GRAVIA: "Si quis rem sibi collatam celaverit, aut cibo, vestitu, habitatione, aut donis a se factis notabiliter votum paupertatis læserit." (n. 87, m.)

INTER GRAVIORA: "Si quis proprietarius in re notabili, quæ viginti libellarum (20 fr.) valorem excedat, repertus fuerit, vel si quis summam pecuniæ dicto valori non inferiorem pro se sive pro aliis, sine licentiâ sui superioris, procuraverit, sive expendi fecerit." (n. 88, k.)

INTER GRAVISSIMA: "Furtum rei notabilioris seu magnæ quantitatis, quæ quinquaginta libellarum (50 fr.) valorem excedat." (n. 89, b.)

(3) D. 3, n. 172, et 181.

tas, et ejus observantia." Ast in nullâ aliâ Religione strictior invenitur paupertas quam in Franciscanâ.

NOTANDUM hic est, Frater, 1) in ordinariis esculentis et poculentis ab ipso Fratre consumptis generatim non adesse peccatum mortale, quia tunc potius modus quam substantia principalem turpitudinem actûs constituit. Secus dicendum de furtis esculentorum, inter amicos sæculares et extraneos, præsertim non vere pauperes, distribuendorum. [1] Dein 2) graves auctores [2] judicare per se sacrilegia in re levi non coalescere, quia Prælati contra talem agendi modum nunquam graviter offenduntur. Excipe tamen, Frater, si quis ab initio, consulto modica accipit cum animo progrediendi ad materiam gravem, vel ex pluribus servatis concrescit gravis valor. [3]

1327.— 3. De pœnis contra proprietarios statutis.

Gravitas peccati, quod Religiosus proprietarius committit, ex pœnis illatis dignosci potest. Nam " gravis pœna infligitur propter quantitatem peccati, ait Angelicus Doctor [4], et majori peccato, ceteris paribus, pœna gravior debetur." Ast jam antiquitus hâc in re gravissimæ latæ sunt pœnæ. [5]

1) Proprietarii in carcerem sunt detrudendi et ibi pro qualitate delicti puniendi.

2) Si decedunt sine pœnitentiâ, privantur sepulturâ ecclesiasticâ et pecunia simul cum ipsis est sepelienda. [6]

S. Augustinus de vitio alicujus religiosi proprietarii agens [7] exclamat: " Januarii perditionem flere debemus, qui paupertatem quamdiu viveret, servare promisit: et tamen agrum nobis ignorantibus in sæculo possidebat. O pro-

(1) Cfr. Adnotator in Albertum a Bulsano, p. 329 — (2) Cfr. Vermeersch, I, n. 267; Victorius, P. 3, c. 2. q. 170, nota et auct. ibi cit.— (3) VERMEERSCH, l. c.— (4) 1. 2. q. 105, a. 2, ad 9.— (5) *Modus procedendi*, p. n. 103, k. 104. b; Const. n. 112. — (6) C. *Monachi* 2; C. *Super quædam*, 4; *De statu Monachorum*. Cfr. Constit. nostræ n. 112.— (7) Serm. 5 ad Fratres. P. L. t. 40. col. 1245. Hi sermones non sunt S. Augustini, sed olim inter Opera.

fessio mortifera! Sanctum credebamus, qui omnibus pejor erat. Male vixit, quia, quod suum non erat, secreto tenuit; etiam male moritur, quia in fine se non cognovit. Ligate igitur manus cadaveris ejus cum siclis, quos retinebat, dicentes: pecunia tua tecum sit in perditionem; non enim nobis licet eâ uti, quia pretium damnationis est." Dein

3) Biennio proprietarii privantur voce activa et passivâ [1], et in Ordine nostro insuper privantur per biennium omnibus officiis Ordinis. [2]

NOTANDUM tamen est, Frater, *a)* supradictas pœnas non incurri ante judicis sententiam; *b)* eas esse statutas contra *detentores* rerum, et *c)* dummodo detentio fuerit in materiâ *notabili.* [3]

4) Ex auctoritate Clementis VIII [4] sequentes duo casus a Superioribus regularibus reservari possunt et in Ordine nostro reservantur, nempe: *a)* proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale, et *b)* furtum in rebus monasterii, sive conventûs, in eâ quantitate, quæ sit peccatum mortale.

4. **De vitiis quæ aliquando sacrilegium in violatione voti paupertatis comitantur.**

Etsi fieri potest 1) *ut sit injuria sine voti violatione*, puta si religiosus ex animo infert damnum bonis alienis sine consideratione propriæ utilitatis, et 2) *ut sit sacrilegium sine injuriâ*, puta tradens alteri quod sibi permissum erat consumere: persæpe tamen 3) *vitium proprietatis comitantur alia vitia, potissimum tamen injustitia.* [5] Sic v. g. Religiosus furando, ultra sacrilegium ob violationem voti, committit peccatum contra virtutem justitiæ, etiam si res pertinet ad usum Ordinis. Immo cum religiosus rem aliquam accipiens,

(1) Concil. Trid. 25, 2. *De Regul.* — (2) Constit. cap. 6 n. 112, *Modus proced.* p. 56. Concil. Trid. l. c. — (3) Cfr. Victorius, l. c. q. 171. — (4) Decr. *Sanctissimus*, 26 Maii 1593. — (5) VERMEERSCH, I, n. 268.

eam acquirat non sibi sed Sedi Apostolicæ, eo ipso quod eâ absque licentiâ Superioris utitur, furtum committit.

Hic notandum tamen est quod si aliquid religioso datum fuerit eâ lege ut monasterio non tradatur, vitium committet proprietatis, non vero injustitiæ. [1]

4) *Cum per se damnosa injuria restitutione reparanda sit,* Religiosus qui damnum communitati intulerit, huic obligationi satisfaciat, necesse est. Hoc damnum resarciet convertendo in utilitatem conventûs quæ ipse licite potest ad alios usus disponere; aut non expendendo bona conventûs quæ alias licite expendere potest. Non tenetur tamen sese privare rebus ad usum moraliter necessariis. [2] Prælatus tamen hanc restitutionem condonare potest.

ART. II.— De obligationibus ex virtute paupertatis fluentibus.

1328.— In superiore articulo egimus, Frater, de obligationibus ex voto paupertatis fluentibus. Sed excellentia perfectioque paupertatis simpliciter non stat in majore penuriâ vel vilitate rerum temporalium, sed in majore verâque eorum abdicatione *exteriore simul et interiore*, seu in abstractione majoris sollicitudinis et affectionis circa ea. Nam *paupertas in effectu* seu bonorum temporalium abdicatio est *medium*, *paupertas vero in affectu*, seu interna inordinatorum affectuum ad bona terrena abnegatio, est *finis* ad quem medium tendit,

Etsi religiosus vi voti tantummodo tenetur ad medium et non ad finem, obligatur tamen [3] ad finem tendere. Quare Seraphicus Pater, inquit S. Bernardinus Senensis [4] "divinitus inspiratus in sexto capite suæ Regulæ de paupertate

(1) Cfr. Sanchez l. c. Lib. VII, c. 20, n. 8. Vermeersch, I, 253-2. — (2) S. ALPHONSUS, L. 5 (4) n. 31.— (3) Cfr. n. 1090 seq.— (4) Opera, t. 3, Serm. 2, cap. 1, p. 175.

loquens ait: Cui, dilectissimi Fratres, totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini nostri Jesu Christi sub cœlo in perpetuum habere *velitis*. Nec inquit: *Nihil habeatis*, sed *nihil habere velitis* et ad nihil transitorium vitiose afficiamini." Huc etiam spectant verba S. Patris quæ alio in loco [1] leguntur: "Moneo et exhortor in Domino Jesu Christo ut caveant Fratres ab omni avaritiâ, curâ et sollicitudine hujus sæculi."

Agemus igitur de paupertate in affectu seu de virtute paupertatis et dicemus 1) de ejusdem notione, et 2) actibus: et demum 3) de peccatis eidem contrariis.

§ I. — *De notione virtutis paupertatis.*

1329. — 1. **Notio paupertatis.** — Auctores alii virtutem paupertatis tanquam fictitiam habent [2], alii eam ut veram virtutem considerant [3]. Et merito quidem, nam etsi divitiæ secundum se sunt bonæ, "nihil prohibet paupertatem melius esse, ait S. Thomas [4], si per eam ad perfectius bonum aliquis ordinetur." Ast uti antea ex Seraphico Doctore probavimus [5], divitiæ homini lapso semper sunt *illecebrosæ* et periculis plenæ, et nihil prohibet quin virtutem paupertatis nuncupemus "voluntatis habitum quo quis semper propter Christi sequelam sese privet non solum a temporalibus prout sunt objectum voti, sed ab omnibus temporalibus ad usum non necessariis, utut semper illecebrosæ." Quidquid est de nomine, nihil refert ad praxim utrum actus de quibus agendum est, sint virtutis paupertatis, an alterius virtutis.

Sedulo tamen attendas, te rogo, Frater, ad differentiam virtutem inter et votum paupertatis.

---

(1) Reg. cap. 10. — (2) Cfr. Vermeersch, I, n. 253. — (3) Cfr. De Smedt S. J. Bollandiste: *Notre vie surnaturelle*, t. 2, p. 297, Bruxelles, Dewit. 1911. — (4) *Summa contra Gent.* Lib. III. c. 135. — (5) Cfr. n. 1237.

1330. — 2. Differentia virtutem inter et votum paupertatis.

1ª *Votum est quasi medium, virtus quasi finis.* Nam religiosus sese voluntarie ad votum observandum adstringit ut tutius, facilius, perfectius mortificet immoderatum circa temporalia affectum. Unde deploranda est cæcitas aliquorum religiosorum, qui postquam votum paupertatis emiserunt et statum paupertatis professi sunt, virtutem paupertatis negligentes, imperfectiores manent quam multi sæculares homines.

2ª *Virtus latius se extendit quam votum.* — Etsi paupertatis votum indirecte religiosum impellit ad omnes virtutis paupertatis actus exercendos, attamen votum ipsum ultra id quod sub peccato obligat sese non extendit. Ast virtus paupertatis semper religiosum ad perfectiorem abdicationem rerum temporalium exstimulat, et per incrementum horum virtutis actuum eum reddit ferventem atque ex omni parte suâ vocatione dignum.

3ª *Votum et virtus paupertatis se mutuo juvant:* Nam si votum est medium ad virtutem paupertatis adipiscendam, virtus suâ naturâ ordinatur ad votum observandum; Religiosus enim virtutem negligens exponitur periculo votum violandi.

4ª *Violatio voti semper est violatio virtutis, violatio virtutis non semper violatio voti,* ut de supradictis clare constat et de mox dicendis adhuc clarius patebit.

§ II. — *De actibus virtutis paupertatis.*

1331. — Inter plurimos virtutis paupertatis actus præsertim numerantur sequentes [1].

1. *Amor paupertatis Seraphicæ,* nempe singulariter æstimare, amare et zelare paupertatem Minoriticam.

2. *Sancta indifferentia etiam quoad usum eorum quibus*

(1) Cfr. Neudecker, P. 2, cap. 25, n. 46.

licite utimur, i. e. non tantum omni proprietate cujuscumque boni temporalis carere, sed etiam ab omni inordinato affectu ad ipsum usum ejusdem, animum habere penitus immunem; consequenter omnino indifferentem esse, sive hæc, aut illa res, vel usus illius nobis conceditur, vel negatur.

3. *Nulla sollicitudo circa temporalia.* — "Nusquam enim et nunquam legitur, ait Seraphicus Doctor [1], quod aliquis volens in paupertate Deo servire pro defectu cibi fame perierit." Licet in temporalibus aliquem defectum pati subinde oporteat, vere necessaria nobis Franciscanis nunquam sunt defectura. Unde actus virtutis paupertatis est nullam inordinatam curam aut sollicitudinem etiam de necessariis vitæ et statûs habere.

4. *Sustentatio incommoditatum ob defectum rerum temporalium.* — Alius actus virtutis paupertatis est "patienter et libenter sustinere incommoda, utpote comites, et proprietates paupertatis, quæ sunt fames, sitis, frigus, labor, et fatigatio, incommoditas cellæ, strati, carentia vel minor sufficientia eorum, quæ sensualitas aut commoditas appetit [2]." Nam licet hi actus sint eliciti aliarum virtutum, a virtute tamen paupertatis imperantur.

5. *Humilitas et patientia in statu paupertatis.* — Ad virtutem paupertatis etiam referuntur omnes actus, quibus, amore Dei humiliationes et difficultates ex statu paupertatis provenientes patienter et libenter supportantur, dum, exempli gratiâ, quis dispositione Superiorum, etiam ostiatim necessaria mendicare debet, uti Seraphicus Pater nos optime monet dicens [3]: "Vadant pro eleemosynâ confidenter, nec oportet eos verecundari, quia Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo."

6. *Non tantum vilia, sed viliora sibi eligere.* — Inter praxes nobiliores et Deo valde gratas, actus perfectæ virtutis pau-

(1) Quæst. disput. *De perfect. evangelic.* q. 2, a. 1, concl. n. 9. Op. t. V, p. 133.— (2) NEUDECKER; l. c.— (3) Reg. cap. 6.

pertatis est in omnibus quibus utimur viliora minusque pulchra et commoda sponte eligere. Audi Guigonem Carthusiensem [1]: "Credite, Fratres, et utinam experiri vobis non contingat: quia pulchritudines istæ, et forenses honestates cito virile propositum enervant, et masculinum animum effeminant. Nam etsi ipso sæpe usu sopiuntur earum delectationes, etsi sint aliqui, qui utantur hujusmodi quasi non utentes, tamen contemptu melius quam usu extirpantur et vincuntur hujusmodi affectiones. Conferunt etiam non modicum interioribus nostris exteriora nostra, ad similitudinem mentis aptata et composita, et bono proposito suo modo respondentia. Pauperior enim cultus in aliis frœnat concupiscentiam, in aliis circa amorem paupertatis afficit conscientiam. Sed et intentum interioribus suis animum magis decent inculta omnia et neglecta exteriora quibus animus ipse sæpius alibi conversari dignoscitur; seque alibi magis occupatam intentio sancta denuntiat; et efficaciter bonæ conscientiæ conciliat interiora, cui omnia exteriora viluisse renuntiat."

Hæc verba ab omnibus religiosis, sed a nobis Franciscanis præ ceteris sunt meditanda. Attamen, uti jam diximus, sordes semper sunt vitandæ, nam de ipso S. Bernardo [2] dicitur: "In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam."

7. *Parcimonia:* "id est in usu concessarum et necessariarum rerum, non plus consumere quam prudens ratio postulat, ut lumen non adhibendo in cellâ quando non indigemus, et maxime invigilare ut res in usum concessæ nostrâ negligentiâ non destruantur, pereant vel maculentur."

CONCLUSIO. — Cum ad virtutem paupertatis modo perfecto colendam omnino requiratur omne superfluum demere,

1) Inter opera S. Bernardi, est Guigonis Carthusiensis Epist. ad Fratres de Monte Dei. *De vita solitaria.* Lib. I, cap. XII, P. L. t. 184, col. 332.— (2) Vita prima S. Bernardi, Liber III, auct. Gaufrido, cap. 2. P. L. t, 185, col. 306.

rogo te, carissime Frater, ut subinde, præsertim tamen tempore recollectionis spiritualis, cum Seraphico Patre ut directore et doctore consideres et lustres in cellâ, ne ibi saltem aliqualiter superfluum aut quid nimis pretiosum reperiatur, utque cum licentiâ Superioris viriliter amoveas quidquid Seraphici Patris oculis superfluum videtur.

§ III. — *De vitio virtuti paupertatis contrario.*

1332. — Potissimum virtuti paupertatis opponuntur *desideria inordinata ad res temporales*. Non agitur hic, Frater, de desideriis seu actibus internis quibus Religiosus peccat contra votum paupertatis [1], sed de affectu ad res temporales, ut quando Religiosum pœnitet rerum Deo per professionem oblatarum; aut quando voluntarie nutrit affectiones ad bona temporalia suo statu prohibita. Et notandum est parvitatem materiæ hic nihil ad rem referre, nam affectio hæc eo magis deploranda est quod ejus objectum est nullius aut saltem minimi valoris.

His de obligationibus paupertatis dictis, manet adhuc ut de beatitudine agamus quâ fruitur omnis religiosus, potissimum Franciscanus eam fideliter observans.

CAPUT VI.

DE BEATITUDINE RELIGIOSI POTISSIMUM FRANCISCANI PAUPERTATEM FIDELITER OBSERVANTIS.

1333. — Pauperes spiritu, uti vidimus [2], ab ipso Domino beatificantur. Pauperes autem spiritu illi sunt qui voluntate a Spiritu Sancto afflatâ, se submittunt paupertati, ut religiosi diligenter votum et virtutem paupertatis observantes.

(1) Cfr. n. 1325.—(2) Cfr. de Beatitudinibus, n. 624 seq.

Religiosus igitur vere pauper spiritu, etsi beatitudine æternâ non fruitur, spe tamen hujus beatitudinis jam hic in terrâ salvus factus est: per paupertatem enim incipit proficere in actibus virtutum et donorum, et hinc sperari potest illum ad perfectionem viæ et patriæ [1] perventurum, et jam interim jucunditate fruitur internâ 1) propter extrinsecam securitatem, 2) propter exspectatam mercedem, et 3) propter superinfusam consolationem [2].

ART. I. — Per paupertatem religiosus jucunditate fruitur ratione extrinsecæ securitatis.

1334. — Etenim 1) ubi dives timet, pauper securitate gaudet, 2) immo mundi dominus est, et 3) nihil ad vitam corporalem sustentandam nesessarium ei deficiet.

1335. — 1. **Pauper securitate gaudet.** — Audi, Frater, S. Chrysostomum [3]: dives "necesse est ut innumeris opus habeat et illiberaliter serviat, tremat, suspectos habeat, invidorum oculos, sycophantarum ora metuat, aliorumque avarorum cupiditates. At paupertas non talis, sed plane his contraria. Locus est tutus et securus, portus tranquillus. palæstra et gymnasium philosophiæ, angelicæ vitæ imitatio."

Unde S. Bernardinus Senensis [4] ait: "Expeditus viator cito peragit iter suum; natator nudus liberius transit flumen. Hæc paupertas repellit æmulorum turbam; nec in manibus suspectorum constitutus est pauper: omne ostium eum capit, et ubilibet potest reclinare cervicem, litigare non novit, latronem non horrescit, in viâ per publicam et

(1) Cfr. S. Thom, 1. 2. q. 69, a. 4.—(2) Cfr. S. Bonavent. *Apol. Paup.* cap. 9. n. 18, 19, 20. — (3) Homil. ultim. super Matth. n. 3. P. G. t. 58, col. 791. — (4) *De multiplici paupertate*, Serm. 2, a. 1, c. 1. Tom. III p. 175.

privatam gradi potest, civitates habitare et penetrare deserta, terrenum judicem adire non habet, advocato in suâ causâ non indiget, libellos recipere aut porrigere vel de calumniâ juramenta præstare non novit: nam si aufertur tunica, dabit et pallium, ut rumor forinsecus non insurgat, et ne propter rem temporalem videatur odisse fratrem."

1336. — 2. Totius mundi dominus est. — Religiosus per paupertatem, propter sequelam Christi professam, omnia terrena contemnit. Ast, ait S. Bernardinus [1], "talis paupertes facit hominem dominum omnium contemptorum. Proinde [2] contemptor omnium Paulus in personâ omnium Apostolorum, et apostolicorum virorum inquit: *Omnia enim vestra sunt*... Qui igitur totum despicit mundum, totius mundi dominus est, teste Domino, qui [3] ait: *Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.* Pes siquidem in Scripturis affectum significat. Calcare enim *despicere est.* Ille profecto totum mundum pedibus calcat, qui cuncta mundana contemnit. Unde ex ore Domini, omnium illorum dominus factus est. Proinde [4] Apostolus ait: *Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes.*" Nam

1337. — 3. Pauperi voluntario nihil ad vitam necessarium deficiet. — Seraphicus Bonaventura in opusculo "De perfectione vitæ ad Sorores" [5] hæc profert verba ad sanctimoniales S. Claræ: "Scio, quod ita sit, quod quanto ferventiores professæ paupertatis fueritis imitatrices, tanto magis bonis omnibus tam temporalibus quam spiritualibus abundabitis.

Si autem ad contrarium vos converteritis, si paupertatem, quam professæ estis, contempseritis; omnium bonorum tam temporalium quam spiritualium egentes eritis. Illa quondam pauper Genitrix pauperis Jesu Maria dicit: [6] *Esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes.*

(1) L. c. — (2) I Cor. III, 22. — (3) Deut. XI, 24. — (4) II Cor. VI, 10. — (5) Cap. 3. n. 7. Op. t. VIII. p. 114. — (6) Luc. I, 53.

Hoc etiam testatur Propheta ille sanctissimus, dicens [1]: *Divites eguerunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Numquid non legistis, numquid non audistis Dominum Jesum loquentem Apostolis suis in Evangelio Matthæi [2]: *Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus aut quid bibemus? Scit enim Pater vester, quid vobis necesse sit.* Audi iterum quid dicit eis in Evangelio Lucæ [3]: *Quando misi vos sine sacculo et perâ et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: nihil.*

Si igitur inter Judæos duros et incredulos pascebat Dominus discipulos suos sine omni sollicitudine; quid mirum, si pascat Fratres Minores ejusdem perfectionis professores, quid mirum, si pascat pauperes Sorores, paupertatis evangelicæ imitatrices, inter populos christianos et fideles? *Omnem itaque sollicitudinem vestram projicite in eum, quoniam ipsi cura est de vobis* [4]."

ART. II. — Per paupertatem religiosus jucunditate fruitur ratione exspectatæ mercedis.

1338. — Dominus paupertati spiritûs promittit 1) præmium et quidem 2) inæstimabile.

1. **Præmium.** — Hoc per parabolam perpulchre exponit S. Bernardinus [5]: "Rex quidam duas filias habuit, unam pulcherrimam, aliam turpissimam. Pulchra appetebatur ab omnibus et honorabatur, turpem vero nullus nedum amare, sed nec videre volebat. Hæc autem amarissime flebat in conspectu regis. Cui rex: Noli flere, inquit, dilectissima filia mea: nam, qui in sponsam duxerit sororem tuam, nihil secum accipiet, nisi pulchritudinem suam; qui vero spon-

(1) Ps. XXXIII, 11.— (2) VI, 31 sq.— (3) XXII. 35 et seq. — (4) I Petr. V, 7.— (5) L. c. p. 174.

sam acceperit te, dabo illi regnum meum. Mystice autem filia pulchra, est gloriosa sæculi vita, divitiis, deliciis et magnificentiis plena. Filia vero turpis, paupertas voluntaria est, plena penuriis, plena cruciatibus, plena despectionibus. Tamen voluntariis pauperibus solatium est penuriam pati, cruciatibus fatigari, et ab insensato mundo despici et contemni. Hanc turpem filiam, qui acceperit in uxorem, promittit ei Dominus regnum suum dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum."

2. **Præmium inæstimabile.** — "*O dives in omnes* [1], exclamat Seraphicus Doctor [2], o bone Domine Jesu, quis potest digne verbo exprimere, corde percipere, manu scribere illam cœlestem gloriam, quam tuis pauperibus te daturum promisisti? Ipsi enim paupertate voluntaria merentur "gloriæ Conditoris assistere"; [3] ipsi merentur *intrare in potentias Domini* [4], in illa æterna tabernacula, in illas lucidissimas mansiones. Ipsi merentur fieri cives illius civitatis, cujus artifex et conditor est Deus. Tu enim ore tuo benedicto promisisti eis, dicens [5]: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Non aliud est, Domine Jesu Christe, regnum cœlorum quam tu ipse, qui es *Rex regum et Dominus dominantium* [6]. Te ipsum dabis eis in præmium, in mercedem et in gaudium. Ipsi te fruentur, de te gaudebunt, de te satiabuntur. *Edent* enim *pauperes et saturabuntur et laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi* [7]."

Pauperi igitur non deest mentalis jucunditas, ait Seraphicus Bonaventura [8], nam rationem mercedis concomitatur lætitia mentis, ut ipse Psalmista testatur [9]: *Videant pauperes et lætentur, quærite Deum, et vivet anima vestra.*

---

(1) Rom. x, 12. — (2) *De perf. vit. ad Sor.* cap. III, n. 10. — (3) Secundum S. Gregor. Lib. II in Evang. homil. 37 n. 1. P. L. t. 76, col. 1275. — (4) Ps. LXX, 16. — (5) Matth. v, 3. — (6) I Tim. VI, 15. — (7) Ps. XXI, 27. — (8) *Apol. paup.* cap. 9, n. 19. — (9) Ps. LXVIII, 3.

ART. III. — Per paupertatem religiosus jucunditate fruitur ratione superinfusæ consolationis.

1339. — Dominus paupertati spiritûs centuplum jam hic in terrâ promittit. Ast quid est hoc centuplum? "Hoc centuplum adoptio filiorum est, libertas et primitiæ spiritûs, deliciæ caritatis, gloria conscientiæ, regnum Dei, quod intra nos est [1]." Hæc verba sedulo sunt attendenda. *Consolationes* utique spirituales, *visitationes* nempe gratiæ, *primitiæ spiritûs* seu gaudium prægustatum vitæ æternæ centuplum est paupertatis evangelicæ.

1340. — 1. **Consolationes spirituales.** — Homo, infelix Adæ filius potissimum consolari habet de culpis perpetratis. Jam vero paupertas est "caminus quidam purgans et eliminans sordes vitiorum, juxta illud Isaiæ [2]: *Elegi te in camino paupertatis.* Quod maxime de illâ paupertate habet intelligi, quæ non tantum voluntatem *interius* per rerum contemptum afficit, verum etiam corpus per penuriam *exterius* affligit [3]."

Condonationis peccatorum per paupertatem memor, pro bonis amissis religiosus centuplum accipit sese de perpetratis consolans.

1341. — 2. **Visitationes gratiæ.** — Homini bonæ voluntatis Deus non denegat suas visitationes per gratiam. Ast impedimentum gratiæ potissimum est rerum temporalium cupiditas, ut S. Hieronymus ex testimonio ipsius Cratis affert [4], ait enim: "Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit, nec putavit se et simul posse virtutes et

(1) *Gaufridus.* Declam. ex S. Bernardi Sermonibus, LVIII. P. L. t. 184. col. 474.— (2) XLVIII, 10.— (3) S. BONAV. *Apol. pauper.* cap. 9. n. 14.— (4) Hieron. ad. Paulin. Epist. 58, (alias 13) n. 2, P. L. t. 22, col. 580.

divitias possidere... Denique et tu, auditâ sententiâ Salvatoris: *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus: et veni, sequere me* [1], verba vertis in opera et nudam crucem nudus sequens, expeditior et levior scandis scalam Jacob [2], puris manibus et candido pectore, pauperem te et spiritu et operibus gloriaris."

Nam Deus pauperi voluntario centuplum multiplicando visitationes gratiæ retribuit, unde religiosus quam maxime jucundatur et gaudet.

1342.— 3. **Primitiæ spiritûs.**— Pauper spiritûs jam prægustat in terrâ gaudium cœlestis patriæ; qui enim propter sequelam Christi penitus est exoneratus ab onere temporalium, *thesaurum* suum totum *habet in cœlo* [3], ejus *regnum non est de hoc mundo, non habet hic manentem civitatem*, sed *futuram* inquirit et potissimum idoneus redditur ad intuitionem sublimium, siquidem totum *cogitatum* suum jactat *in Dominum* [4]. Unde etiam superabundat gaudio in Domino. Perfruitionem pauperum propter infusam consolationem admirans S. Chrysostomus [5], dicit: "Descendamus in fornacem paupertatis: videamus philosophantes illos, qui in ipsâ ambulant, et carbones calcant: videamus rem novam atque stupendam, hominem in fornace psallentem, hominem in igne gratias agentem, extremâ inopiâ colligatum, et multas Christo laudes referentem. Etenim pueris illis pares sunt ii qui paupertatem cum gratiarum actione ferunt. Nam igne terribilior est mendicitas, magisque incendere solet. Sed flamma pueros illos non incendit, verum quia gratias Domino reddiderunt, vincula ipsorum subito soluta sunt. Ita et nunc, si in paupertatem lapsus gratias agas, vincula solvuntur et flamma extinguitur; si non extinguatur, id quod mirabilius est, pro flammâ fons efficitur; quod tunc

(1) MATTH. XIX, 21.— (2) GEN. XXVIII, 12.— (3) MATTH. XIX, 21.— (4) I PETR. V, 7 Cfr. S. Bonaventura *Apol Paup.* cap. 9. n. 19.— (5) Homil. 4 super Matth. n. 12, P. G. t. 57, col. 53 et seq.

etiam contigit : nam in mediâ fornace rore puro fruebantur... Hoc etiam in philosophantibus videre est: etenim in paupertate timoris magis expertes sunt, quam divites... Nam vere ros est copiosus, non detineri concupiscentiâ divitiarum, et cum pauperibus versari. Hi omnium sunt opulentissimi, qui cupiditatem divitiarum conculcaverunt. Quandoquidem illi qui tunc regem contempserunt, ipso rege clariores sunt effecti. Et tu igitur si res hujus mundi despicias, toto mundo pretiosior eris, ut et sancti illi, *quibus dignus non erat mundus* [1]."

1343. — CONCLUSIO.— ***Beatitudinem pauperum non percipiunt mundani neque religiosi tepidi.***

S. Chrysostomus de paupertate agens mundanis dicit [2]: "Si quis tibi hinc imperium, civiles magistratus, divitias, deliciasque, inde vero paupertatem proponeret, optionemque daret, hanc subito raperes, si ejus notam haberes excellentiam." Nam etsi tibi turpissima videtur: "Mihi paupertas similis esse videtur puellæ ornatæ, pulchræ et formosæ... Cum hâc educatus Elias, raptu illo beato dignatus est [3]; cum hâc clarus fuit Elisæus; cum hâc Joannes et Apostoli omnes." Et addere possumus, et cum hâc desponsatus fuit Seraphicus Pater, de quo Celano hoc admirabile reddit testimonium [4]: "In valle lacrimarum positus Pater iste beatus communes filiorum hominum opes inopes dedignatur, celsioris siquidem ambitiosus fastigii de omni corde suo inhiat paupertati. Hanc Filio Dei familiarem attendens, jam jamque toto orbe repulsam studet caritate perpetuâ desponsare. Amator factus formæ illius, ut uxori fortius inhæreret, ac duo essent in uno spiritu, non solum patrem matremque relinquit, verum etiam universa submovit. Proinde castis eam stringit amplexibus, nec ad horam patitur non esse maritus."

(1) HEBR. XI, 38.— (2) Homil. ultim, sive homil. 90, (alias 91) n. 3 et 4. P. G. t. 58, col. 791.— (3) IV REG. II, v. 11.— (4) CELANO, Leg. 2, c. 25. p. 213.

a) MUNDANI HANC DOCTRINAM NON PERCIPIUNT.— Attamen " hæc, inquit Seraphicus Doctor [1], non revelantur mundi sapientibus; juxta illud Domini in Matthæo [2], *abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus et revelasti ea parvulis*... Hæc rerum experientia docet, et qui divitias, delicias et honores sæculi complectuntur, nec experti sunt nec experiri volunt; necesse habent qui ejusmodi sunt super hâc materiâ indicere sibi silentium, ne tanquam cæci de coloribus syllogizare videantur. "

b) NEQUE RELIGIOSI TEPIDI.— Et idem dicendum de infelicibus religiosis, de quibus loquitur Cassianus [3], qui nempe: " post illum primæ renuntiationis ardorem, quo vel res familiares, vel opes plurimas ac militiam sæculi relinquentes, semetipsos ad monasteria contulerunt, tanto cernimus studio in his quæ penitus abscindi non possunt, et quæ nequeunt in hoc ordine non haberi, quamvis parva viliaque sint, esse devinctos, ut horum cura pristinarum omnium facultatum superet passionem. Quibus profecto non magni proderit majores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum, ob quos illæ contemnendæ sunt, in res parvas atque exiguas transtulerunt. "

Tu igitur, Frater, ama paupertatem, et ut legitimus Francisci filius semper gaudio frueris spirituali. Hoc gaudium, hæc lætitia nota est specialis Franciscanorum paupertatem amantium, et cave ne per amorem temporalium etiam rerum minimarum Seraphicum Patrem offendas. Nam, teste Celano [4], paupertatem " filiis suis dicebat perfectionis viam, hanc æternarum divitiarum pignus et arrham. Nemo tam auri quam ipse cupidus paupertatis, nec thesauri custodiendi sollicitior ullus quam ille hujus evangelicæ margaritæ. In hoc præcipue suus offendebatur aspectus, si quidquam domi forisque videret in fratribus paupertati contrarium."

(1) *Apolog. pauper.* cap. 9. n. 26, 27.— (2) XI, 25.— (3) CASSIANUS. Coll. 4 cap. 21, P. L. t. 49, col. 609.— (4) L. c.

SECTIO II

DE VOTO CASTITATIS.

1344. — Sicut *ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus* [1], ita ex castitate maxime dignoscitur pulchritudo Ecclesiæ Christi.

Virginitas enim, continentia ac perpetuus celibatus vix apud antiquos inveniebatur: paucæ virgines vestales in magno honore erant apud Romanos. Sed magis mirandum est, quod inter justos Veteris Testamenti pauci ac rari coluerunt continentiam.

"Castitas est virtus origine cœlestis, ait P. David ab Augusta [2]; hanc sancti Angeli ab ipso Domino, omnium virtutum fontali principio, primitus didicerunt et indeclinabiliter servaverunt. Hanc summus et *unus Magister* noster [3], qui in cœlis angelorum magister est, Christus Dominus noster, nobis de cœlesti scholâ ad terras publice docendo attulit et matrem suam, gloriosam virginem, perfectam et primam post se hujus disciplinæ magistram in cathedrâ virginalis munditiæ ceteris mirandam et imitandam præfecit."

Postquam Christus, virginitatis fons, virginum flos et ornamentum, cœlestem castitatis instituit vitam, innumerus hominum chorus ex amore Christi hanc vivendi normam amplexi sunt et statum perfectionis profitentes, voto sese adstrinxerunt ad publice hanc Ecclesiæ pulchritudinem manifestandam.

"Statim ut Filius Dei ingressus est super terram, ait S. Hieronymus, [4] novam sibi familiam instituit, ut qui ab Angelis adorabatur in cœlo, haberet angelos et in terris... Tunc primum auditum est [5]: *Qui vult venire post me, abne-*

(1) ECCLI. XIX, 26.—(2) L. 3 de 7 proc. p. 287.—(3) MATTH. XXIII, 8. —(4) Epist. ad Eustochium. P. L. t. 22, col. 408.—(5) MATTH. XVI, 24; MARC. VIII, 34.

get semetipsum; et tollat crucem suam, et sequatur me. Nemo enim miles cum uxore pergit ad prælium."

Ut tibi igitur clare innotescat ad quid, vi castitatis voti tenearis, dicemus 1) de naturâ castitatis, 2) de ejus excellentiâ, 3) de voto castitatis et 4) de luxuriâ seu peccato eidem oppośito; demum 5) de asperitate belli contra luxuriam et 6) de mediis eam superandi.

CAPUT I.

DE NATURÂ CASTITATIS.

1345. — Duplex potissimum homini inest propensio ab ipso naturæ Auctore indita: altera in conservationem individui, altera vero in conservationem et propagationem speciei. Medium conservandi individuum est nutritio, medium conservandi et propagandi speciem est commixtio sexuum in legitimo matrimonio. Ad facilius obtinendum finem conservationis individui, nutritioni Deus addidit delectationem gustûs; et ad obtinendam propagationem speciei, commixtioni sexuum addidit delectationem carnis, quam auctores soliti sunt vocare veneream.

Jam vero ordo naturæ a Deo statutus postulat ut usus delectationis venereæ solum in legitimo matrimonio et juxta matrimonii leges fiat. Unde jam inspicere potes, Frater, 1) quid et 2) quotuplex sit castitas.

1346. — 1. **Quid est castitas.** — Castitas, quæ ad temperantiam refertur, virtus est moralis quæ excludit vel moderatur appetitum delectationis venereæ.

1347. — OBJECTUM MATERIALE: *a) remotum* hujus virtutis sunt: actus concupiscentiæ completus et actus prævii ut aspectus, oscula, tactus; *b) proximum:* sunt interni concupiscentiæ motus: hos enim castitas comprimit vel secundum rationis normam componit.

OBJECTUM FORMALE castitatis est naturalis honestas, quæ in voluptatibus carnis secundum normam rationis moderandis deprehenditur.

1348. — 2. **Quotuplex est.** — Duplex potissimum distinguitur castitas: imperfecta et perfecta.

IMPERFECTA. — Illa est quæ vel solum ab illicitis delectationibus carnis abstinere proponit, ut castitas *conjugalis;* vel ab omnibus etiam licitis se abstinet ad tempus, ut castitas *juvenalis*, quæ abstinet a delectatione venereâ usque ad tempus nuptiarum; et castitas *vidualis*, quæ post licitum usum delectationis venereæ, ab eâ in posterum abstinet toto tempore vitæ vel usque ad alias nuptias.

PERFECTA illa dicitur quæ se continet ab omnibus delectationibus carnis etiam licitis in matrimonio, et vocatur *castitas virginalis*. Porro castitas virginalis subdividitur in propriissime et minus proprie talem.

VIRGINITAS PROPRIE TALIS, *materialiter* sumpta, nihil aliud est quam carnis integritas, seu immunitas a quâvis delectatione venereâ per actum consummatæ luxuriæ habitâ; et *formaliter* considerata est propositum seu voluntas carnis integritatem servandi. Ast in hâc solâ firmâ voluntate consistit stricte loquendo virtus virginitatis, nam virginitas materialiter sumpta bonum est naturæ, a nativitate omnibus inditum, Unde *virginitas stricte dicta* definiri potest: "Firmum voluntatis propositum ab omnibus delectationibus venereis tum illicitis tum licitis (in matrimonio) perpetuo abstinendi in subjecto nunquam corrupto." [1]

Hæc virginitas virtus est specialis quæ a castitate differt, a S. S. Ecclesiæ Patribus mirifice celebratur, et *speciali præmio*, aureolâ scilicet virginum decoratur in cœlis. [2]

(1) NOLDIN. *De sexto* n. 3.— (2) Cfr. Piatus, Pars III, cap. II, art. 2, punct. 2. Appendix de Virginitate.

CASTITAS VIRGINALIS SENSU LATO illa est quâ quis ab omnibus delectationibus venereis etiam in matrimonio licitis perpetuo abstinere firmiter statuit ac proponit, postquam prius contra castitatem jam peccavit et corporis integritatem corrupit. In hoc enim casu, etsi quis non amplius est virgo, nec veram habet virginitatem, tamen ratione motivi formalis, castitatem virginalem colere censetur.

CAPUT II.

DE EXCELLENTIÂ CASTITATIS.

1349.— Castitas una ex præstantissimis et Deo gratissimis virtutibus merito nominatur. Nam 1) castitas conjugalis ad honestum et utilem, 2) castitas perfecta ad utiliorem et præstantiorem, et 3) virginitas proprie dicta ad sublimem ordinatur finem.

§ I. — *De fine castitatis conjugalis.*

1350.— Castitas conjugalis ordinatur 1) ad finem utilem et 2) honestum, etsi tamen 3) infimum perfectionis teneat gradum.

1. AD FINEM UTILEM.— Castitas conjugalis "a principio mundi usque ad finem præsentis sæculi, quousque electorum numerus compleatur... approbabilis est, ait Seraphicus Doctor [1], et consona legi Dei." Etenim fecunditas filiorum quos procreat ad multiplicandam Ecclesiam militantem, triumphantemque implendam in laudem conjugum cedit, de quibus dicitur [2]: *Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domûs tuæ. Filii tui, sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.*

(1) Quæst. Disput. q. 3. Art. I. Opera t. V, p. 167 et seq.— (2) Ps. CXXVII, 3.

2. AD FINEM HONESTUM.— Quapropter Apostolus [1] castitatem conjugalem vocat *honorabile connubium* et torum immaculatum; et ad eam amplexandam exhortatur omnes qui sese continere non valent, dicens [2]: *Si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.*

3. INFIMUM PERFECTIONIS GRADUM TENET.— Attamen castitas conjugalis infimum perfectionis tenet gradum, sicut insinuat S. Paulus [3]: *Si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi* et distrahetur frequenter, ne orationi divinæ totaliter sit intenta [4]. "Quia ergo, concludit S. Bonaventura [5], matrimonium bonum est, nullus ab eo prohibetur, nullus repellitur; quia vero annexum habet aliquid, quod et minuit honestatem et utilitatem et spiritualem jucunditatem: hinc est, quod nullus ad ipsum arctatur invitus, quia potius ab ipso abstinere sive continere suadetur, tam a Domino quam ab ipso Apostolo [6]. Unde S. Augustinus concludit. [7]: "Filiorum procreationi operam dare, honesto ordine conjugali, non est in homine improbandus affectus. ipsum tamen laudabilius transcendit et vincit cœlestia cogitans animus christianus. Sed quoniam, sicut ait Dominus [8]: *Non omnes capiunt verbum hoc,* quæ potest capere capiat, et quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet; et quæ aggressa est, perseveret: nulla adversario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio."

§ II.— *De fine castitatis perfectæ.*

1351.— Etsi castitas conjugalis honesta et utilis est, adjunctum tamen habet damnum, quia sic distrahitur homo ne Deo sit frequenter attentus et orationi divinæ totaliter intentus. Quapropter castitas perfecta, ut ait Seraphicus

(1) HEBR. XIII, 4.— (2) I COR. VII, 9.— (3) I COR. VII, 28.— (4) Cfr. S. Bonaventura, l. c. art. 2. concl. p. 172.— (5) L. c.— (6) Cfr. *Sunt eunuchi,* MATTH. XIX, 12 et I COR. VII, 39, 40.—(7) In libro *de Viduitate,* cap. 8 et 9, P. L. t. 40, col. 437.— (8) MATTH. XIX, 11.

Doctor, [1] "est divini consilii tam in mulieribus quam in viris; unde et laudabile est ipsam *amare*, et laudabilius est eam *servare*, et laudabilissimum est eam *vovere* et perpetuo custodire."

Etenim homo castitatem perpetuam vovens matrimonium refugit non ut vitæ vacet faciliori, sed ut expeditus sit ad viam perfectionis perfecte percurrendam 1) Deo attendendo et 2) sibimetipsi et 3) proximo seu societati bona spiritualia procurando.

1. **Attentio ad Deum**, merito ut finis castitatis perpetuæ habetur, dicente Apostolo [2]: *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori; et divisus est. Mulier innupta, et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu.* Dein, teste eodem Paulo [3], propter hoc etiam eligitur castitas: *Quod facultatem præbet sine impedimento Dominum obsecrandi.* Cura enim ac sollicitudo uxoris, filiorum ac familiæ multum orationi impedimenti afferunt.

Hanc castitatis fidem perpendens S. Hieronymus [4] egregie scribit: "Ut nihil aliud esset, ut nulla merces virginum amplior sequeretur, sufficeret ei hæc sola prælatio, cogitare quæ Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu." Nam quid est cogitare quæ Domini sunt, nisi soli Deo vacare ut omnis intentio, totus amor et cuncta cogitatio in solum Deum vel in aliquid propter ipsum solum tendat.

2. **Bona spiritualia quæ a castitatem profitente intenduntur.** — Homo castitate præcingit lumbos suos et lucernas ardentes in manibus tenet [5] ut animam ab omni immunditiâ purget, et eam divitiis ditet spiritualibus. Hoc perpulchre docet os aureum: "Humanum genus, inquit [6], natura

(1) L. c. p. 172.— (2) I Cor. VII, 32. 34.— (3) I Cor. VII, 35.— (4) L. I *Advers. Jovin.* n. 13. P. L. t. 23, col. 241.— (5) Cfr. Luc. XII, 35.— (6) S. Chrysostomus, Lib. *de Virginitate* XI. P. G. t. 48. col. 540.

beatis (angelis) illis concedens, vires suas urget, cum iisque pro virili æquari summâ ope nititur. Quo pacto? Nec ducunt uxores angeli, nec ducuntur. At nec virgo. Assistunt perpetuo ac ministrant Deo. Itidem et virgo. Quare etiam Paulus [1] eas ab omni sollicitudine arcet, ut assiduæ sint et indivulsæ... Videsne virginitatis decus? eorum qui in terris degunt cum cœlitibus vitæ similitudinem molitur, corpore vestitos vinci ab incorporeis virtutibus non permittit, mortales angelorum æmulos reddit."

Sciendum enim est virginitatem, etsi pretiosa est, et omni laude digna, non sufficere ad salutem nisi aliis virtutibus et bonis operibus adornatur. Quod egregie etiam observat D. Chrysostomus [2] explicans parabolam de decem virginibus, quam Christum Dominum adduxisse dicit, ut ostenderet virginitatem, etsi res est naturâ sublimis, si tamen misericordiæ bonis caret, cum fornicatoribus ejici: merito ergo fatuæ virgines vocantur, quæ cum lampades habeant integras, oleo caritatis vacuas relinquunt. Sed homini casto et bonis operibus intento hæc verba prophetæ [3] appropriare possumus: *Ingredieris in abundantiâ sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.* Id est, morieris cum magnâ divitiarum spiritualium abundantiâ et cum ingenti segete bonorum operum, quæ morientes in Domino sequuntur, cum quibus introduceris in cœlum, eo modo quo acervus tritici tempore suo in horreum infertur.

3. **Utilitas societati et proximo.** — Castitatem colens perpetuam eo ipso magis expeditus fit ad ministerium spirituale peragendum, et sic plurimos spirituales filios in Christo societati generat: "quia igitur, ait Seraphicus Bonaventura [4], hæc continentia — licet videatur facere ad diminutionem hominum in civitate terrenâ, — quia facit ad accelerationem numeri electorum, plus utilitati communi conso-

(1) I COR. VII, 34. — (2) Homil. 78 alias 79 in Matth. XXV, 1. P. G. t. 58, col. 711.— (3) JOB. V. 26. — (4) L. c. n. 6, p. 174.

nat, quam repugnet, maxime cum plus abundet in terrenis numerus virorum carnalium quam spirituaiium, ex quibus repleri valeat paradisus, Unde Augustinus, in libro de *bono conjugali* [1]: Sed novi quid murmurent. Quid si, inquiunt, omnes vellent ab omni concubitu abstinere, unde subsisteret genus humanum? Utinam hoc omnes vellent, dumtaxat *in caritate, de corde puro et conscientiâ bonâ et fide non fictâ* [2]. Multo citius Dei civitas compleretur et acceleraretur terminus sæculi."

§ III. — *De fine sublimi virginitatis.*

1352. — Virginitas ad eumdem finem ordinatur ac castitas perfecta, sed ultra hunc finem ad scopum omnino specialem ordinatur, qui est *conformitas perfecta ad Christum sponsum.* Virgo enim, ait Seraphicus Doctor [3], in carne mortali vitam non humanam agit, sed cœlestem, et in perfectâ integritate tam in corde, quam in corpore Domino serviens Christo, totius pulchritudinis fonti conformatur. Inde emanat virginitatis prærogativa singularis *sequi Christum quocumque ierit* et *ei cantare canticum novum* [4]. Ast quid sublimius quam Christo conformari! Christo frui! Modo non omnibus sanctis communi, sed omnino singulari. S. Augustinus hunc virginitatis finem mirifice extollit et virgines sedulo exhortatur ut totis animæ viribus propositum servent virginitatem observandi: "*Sequi agnum quocumque ierit,* ait [5], proprium est virginum. Pergite itaque, exclamat S. Doctor, sancti Dei, pueri et puellæ, mares ac feminæ, cælibes et innuptæ; pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius; sperate felicius, cui servitis instantius; amate ardentius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis et lucernis ardentibus exspec-

(1) Cap. 10 n. 10 sic citatur a S. Bonaventura. P. L. t. 40. col. 381.— (2) I Tim. I, 5.—(3) L. c. art. 3, p. 176 et seq.—(4) Apoc. XIV, 4 et 3.— (5) *De Virg.* cap. 27. P. L. t. 40. col. 410, 411.

tate Dominum, quando veniat a nuptiis [1]. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris. Non utique tale quale cantat universa terra... sed tale quale nemo poterit dicere nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ ceteris dilectus ab Agno, qui discumbere super pectus ejus solitus erat, et bibebat et eructabat mirabilia super cœlestia Verbum Dei. Ipse vos vidit... et quia sequimini Agnum quocumque ierit, scripsit ille de vobis [2]. Quo ire putamus hunc Agnum, quo nemo eum sequi vel audeat vel valeat nisi vos? Quo putamus eum ire? In quos saltus et prata? Ubi credo sunt gramina gaudia; non gaudia sæculi hujus vana, et insaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipso regno ceteris non virginibus erunt, sed a ceterorum gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum."

CAPUT III.

DE VOTO CASTITATIS RELIGIOSÆ.

1353. — Cum status religiosus necessario votum castitatis postulet, 1) de naturâ hujus voti et 2) de bonis quæ religiosis ex eo obveniant, tractandum venit.

§ I. — *De naturâ voti castitatis religiosæ.*

Inquiremus 1) quid sit, 2) quotuplex sit votum castitatis religiosæ, et 3) quomodo ab Ecclesiâ regatur.

1354. — 1. **Quid votum castitatis religiosæ?** — Est promissio a personâ religiosâ Deo facta de abstinentiâ ab omni delectatione venereâ tam licitâ quam illicitâ [3].

(1) LUC. XII, 35, 36.— (2) APOC. XIV, 2-4.— (3) P. PIATUS, t. I, pars III, cap. II, art. 2, punctum 2, q. 287.

Quid importat?— Per votum castitatis religiosæ Deo promittitur castitas perfecta; unde professionem emittens se adstringit 1) ad servandum cœlibatum et 2) insuper novo titulo, id est ipsius voti, ad abstinendum a quocumque actu castitati opposito [1].

OBJECTUM MATERIALE voti castitatis idem igitur est ac virtutis, et inde votum obligat non solum ad abstinendum a conjugio et omni carnali copulâ, sed etiam ab omni actu venereo, sive externo, sive interno castitati opposito, puta a turpibus cogitationibus, delectationibus morosis, desideriis carnalibus, impudicis aspectibus, etc [2].

1355.— 2. **Quotuplex est castitatis votum?**— Uti jam vidimus, duplex habetur votum castitatis; alterum simplex, alterum solemne.

3.— **Eorum regimen.**— Etsi votum solemne et simplex specifice non differunt, diverso tamen modo ab Ecclesiâ reguntur.

a) Votum simplex in professione religiosâ emissum 1) nunquam solvit matrimonium jam contractum, 2) nec *per se* est impedimentum matrimonii *dirimens*, sed tantum *impediens*; 3) dispensatio tamen voti simplicis reservatur S. Sedi.

b) Votum solemne e contra 1) solvit matrimonium ratum non consummatum et 2) est impedimentum dirimens futuri matrimonii.

§ II.— *De bonis quæ religiosis ex voto castitatis obveniunt.*

1356.— Per votum castitatis religiosus 1) fit res sacra, 2) civis regni cœlestis, et 3) hic in terrâ jam superabundans gaudio.

(1) Normæ, art. 129.— (2) Cfr. P. Piatus, l. c.

1.— **Res sacra.**— Votum enim castitatis est quasi regium sigillum quo munitur ne ullus homo eum audeat violare, quia soli Deo est consecratus et tanquam sponsa summi regis summe veneranda. Unde religiosis appropriari potest quod S. Cyprianus de virginibus affirmat [1] : " Flos est ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritalis, laudis et honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi... Servate, virgines, servate quod esse cœpistis, servate quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis; Domini vox est illa dicentis [2]: *Filii hujus sæculi nubunt et traduntur ad nuptias; illi vero qui digni habebuntur sæculo illo, et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt; æquales enim angelis sunt et filii sunt Dei.*"

2.— **Civis regni cœlestis.**— Religiosus in carne degens, non carnaliter vivit, sed instar angelorum, carnis actus et affectus exuit. *In carne ambulantes*, ait S. Paulus [3], *non secundum carnem militamus*, quia ea quæ sunt carnis respuimus et super illa, superque nos ipsos ad spiritualia et cœlestia nos levamus. Et de religiosis dicimus quod S. Cyprianus affirmat [4] : " Quod futuri sumus, jam vos esse cœpistis. Vos resurrectionis gloriam in isto sæculo jam tenetis, per sæculum sine sæculi contagione transitis. Cum castæ perseveratis, et virgines, angelis Dei estis æquales." Sed ulterius idem hoc ipsum amplificat : " Virginitas æquat se angelis, ait [5], si vero exquiramus, etiam excedit; dum in carne luctata victoriam etiam contra naturam refert quam non habent angeli."

---

(1) Lib. *De hab. virgin.* n. III, XXII, P. L. t. 4, col. 455, 474.— (2) Luc. XX, 34-36.— (3) II Cor. X, 3.— (4) L. c. n. XXXII, col. 475.— (5) Lib *De discipl. et bono pudicitiæ.* 7, P. L. t. 4, col. 855, opusculum dubium est.

3.— **Religiosus superabundat gaudio.**— Alterum insigne voti castitatis beneficium est quod animam religiosi immenso replet gaudio. Sed quid in hoc statu experiatur religiosus, experto tantum notum est, ait Cassianus [1], qui de hâc materiâ agens dicit: "Magna enim vere, atque mirifica sunt, ait, nec ulli hominum penitus nisi his tantum qui experti sunt, nota, quæ Dominus fidelibus suis adhuc in isto corruptionis vasculo constitutis ineffabili largitur liberalitate. Quæ Propheta mentis puritate perlustrans, tam ex suâ quam ex illorum personâ qui in hunc statum, affectumque perveniunt, exclamavit: *Mira opera tua, Domine, et anima mea cognoscet nimis* [2]. Alioquin nihil novi nec magni intelligitur propheta dixisse, si alio cordis affectu vel de aliis operibus Dei hæc pronuntiasse credatur. Nullus etenim est hominum qui mira esse opera Dei etiam ex ipsius creaturæ magnitudine non agnoscet. Ceterum illa quæ in sanctis suis quotidiana operatione dispensat, ac speciali munificentiâ affluenter effundit, nullus alius nisi anima perfruentis agnoscit, quæ in secreto conscientiæ suæ ita est beneficiorum ejus arbitra singularis, ut ea non solum nullo valeat sermone disserere, sed ne sensu quidem et cogitatione complecti, cum ab illo ignito fervore discedens, ad istos materiales ac terrenos intuitus fuerit devoluta."

Hanc admirabilem divinæ gratiæ efficaciam experti sunt et quotidie experiuntur peccatores qui disruptis luxuriæ vinculis quibus tenebantur, se in Dei obsequium toto animo contulerunt. Hoc omnes testantur consensu unanimo: "Quam, inquit S. Augustinus [3], suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum! et quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat. Ejiciebas enim eas a me, vera tu et summa suavitas: ejiciebas et intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni et sanguini; omni

(1) Coll. 12, c. 12, P. L. t. 49, col. 891, 892.— (2) Ps. CXXXVIII, 14, In Vulg. *Mirabilia opera tua.*—(3) *Confes.* L. 9. c. 1. P. L. t. 32, col. 763.

luce clarior, sed omni secreto interior; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se."

Hoc idem experimento testatur S. Cyprianus [1]: "Postquam, ait, undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersâ, in expiatum pectus serenum ac purum desuper se lumen infudit, postquam, cœlitus spiritu hausto, in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare quod prius difficile videbatur, geri posse quod impossibile putabatur." Hæc omnia, notat Alardus Gazæus [2], "et in se recognoscere, et de se prædicare potest religiosus quisque. Nam quod illi baptismus præstitit, nobis præstat religiosa professio, per quam mundo ac vitæ priori morimur, et Deo ac vitæ spirituali nascimur et in novam transformamur creaturam." Nam, uti vidimus, ipsa professio religiosa alter baptismus a patribus nuncupatur.

De hâc mutatione dexteræ Excelsi loquens [3], et in castitatis dulcedine et jucunditate quasi in admiratione defixus, S. Ephrem [4]: "O castitas, inquit, mater dilectionis, et angelicæ vitæ ratio! O castitas quæ mundo es corde, et dulci gutture, hilarique aspectu! o castitas, quæ homines angelis similes reddis! O castitas, portus tranquillus in summâ pace ac serenitate constitutus! O castitas quæ cor possidentis te lætificas, et animæ ad cœlestia alas adjungis! O castitas, quæ spirituale gaudium paris, et mærorem aufers! O castitas, quæ passiones minuis et animum a perturbationibus liberas! O castitas, currus spiritualis possessorem tuum in sublime evehens! O castitas, quæ rosæ instar in medio animæ, et corpore efflorescis, et domum universam fragrantiâ reples!"

(1) Epist. I ad Donatum n. 4 P. L. t. 4, col. 204.— (2) Commentarius in Cassiani Coll. XII, cap. XII. P. L. t. 49, col. 892.— (3) Ps. LXXVI, 11. — (4) In Sermone *de castitate*, cit. ab Alardo Gazæo l. c. col. 894.

CAPUT IV.

DE LUXURIÂ SEU DE PECCATO VIRTUTI ET VOTO CASTITATIS OPPOSITO.

1357. — Peccatum virtuti et voto castitatis oppositum luxuria est; inquirendum venit 1) de ejusdem naturâ atque 2) malitiâ.

§ I. — *De naturâ luxuriæ.*

Ut accuratius intelligas quid per luxuriam intelligatur, dicemus *a)* de variis delectationis speciebus in genere, *b)* de ipsâ delectatione venereâ in specie, *c)* de peccato luxuriæ, et demum *d)* quandonam et quomodo religiosus in hâc materiâ peccet.

1358. — A. **De variis delectationis speciebus.** — Jam vidimus [1] quid sit delectatio et gaudium. Ast variæ inveniuntur delectationis species.

1. — *Delectatio pure spiritualis*, quæ tota residet in voluntate, cui placet cognitio veritatis vel ipsa veritas cognita. Hæc delectatio moraliter bona vel mala est, prout id, quod placet bonum vel malum est.

2. — *Delectatio spiritualis sensibilis*, quæ adhuc residet in voluntate, sed tam vehemens est ut in appetitum sensitivum redundet, et conjuncta est cum commotione cordis et sanguinis. Oritur potissimum ex vivaciore repræsentatione personæ, tenero sed honesto affectu, præcipue ob qualitates spirituales amatæ. Ejusmodi delectatio comitari solet amorem quo mater prosequitur filium, amicus amicum. Ipsa sejuncta est a delectatione carnali, ideo per se moraliter indifferens est.

3. — *Delectatio sensibilis* illa est quæ in organis sensuum

(1) Cfr. n. 160.

percipitur, e. g. ex olfactu floris, ex tactu rei lenis, etc. oritur affectio de quâ delectatur appetitus sensitivus. Tactus enim vel visus in his placet et per se quidem absque commotione venereâ, unde hæc delectatio per se indifferens est. Dicimus *per se*, nam commotio carnalis quandoque cum eâ conjungitur, ut si quis mulcet faciem alterius personæ.

4. — *Delectatio sensualis* oritur ex tactu v. g. amplexu, osculo personæ ob pulchritudinem et venustatem affectu sensibili adamatæ. Hæc delectatio tota residet in appetitu sensitivo, et vehementer conjuncta est cum commotione cordis et sanguinis, et licet per se non sit carnalis, facile tamen excitat commotionem carnalem [1].

1359. — B. **Delectatio venerea de quâ nunc in specie agendum.**

Quid est delectatio venerea? — Illa est quæ in organis generationis sedem habet et ex commotione nervorum in illis partibus oritur.

Quotuplex est. — Duplex invenitur delectatio venerea: completa nempe et incompleta. *a) Completa* ea est quæ naturam satiat, quæ scilicet usque ad ultimum, qui in re venereâ possibilis est, procedit. *b) Incompleta*, quæ naturam non satiat, quæ scilicet ex turpi commotione oritur quin ad ultimum terminum procedat [2].

1360. — C. **De peccato luxuriæ.** — Luxuria est inordinatus appetitus delectationis venereæ.

Quotuplex est. — Duplex distinguitur luxuria, completa nempe et incompleta. *Completa* illa est in quâ seminis effusio intervenit; *incompleta* in quâ hæc effusio non habetur.

LUXURIÆ ACTUS. — Præter actum consummatum in quo seminis effusio habetur, habentur adhuc actus non consummati, illi nempe qui præparationes quædam sunt et inchoationes actûs consummati, ut sunt lectiones, sermones,

(1) Cfr. Noldin, *De sexto præcepto*, n. 7. — (2) NOLDIN, l. c. n. 8.

aspectus, oscula et tactus. Etsi hi actus non sint intrinsece mali naturâ suâ, semper sunt periculosi.

1361.— D) Quandonam et quomodo religiosus in hâc materiâ peccat.

1) Religiosus qui delectationem veneream *directe*, i. e. *in se* et in ordine ad seminis effusionem producendam intendit, *mortaliter* peccat tum contra virtutem tum contra votum castitatis. Aliis verbis, qui voluntarie pollutionem seu seminis effusionem desiderat vel producit, duplici reus fit malitiâ, luxuriæ nempe et sacrilegii. [1]

2) Qui vero delectationem veneream *indirecte* vult habere, i. e. quando *in se* aliud (e. g. aspectus, lectio) intenditur, ex quo præter intentionem delectatio carnalis oritura prævidetur, tunc aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter, aliquando vero nullum committit peccatum.

a) PECCAT MORTALITER peccato luxuriæ quando actus qui ponitur talis sit naturæ ut de se inducat delectationem veneream et nullum sufficiens motivum et necessitas eum cohonestet.

b) PECCAT VENIALITER peccato sensualitatis quando actus qui ponitur non sit ex naturâ suâ proxime connexus cum delectatione venereâ et absque motivo sufficienti exercetur; imo

c) NULLUM COMMITTIT PECCATUM, si interveniat motivum rationabile, ut mos patriæ etc. In his tamen omnibus supponitur abesse in casu particulari proximum periculum consensûs in delectationem veneream forte oriundam.

Hæc omnia directe ad theologiam moralem spectant: quare naturæ peccati luxuriæ jam amplius non est insistendum, sed de ejusdem malitiâ inquirendum.

(1) Non repugnat tamen, ait P. Vermeersch, ut votum violetur, intactâ castitatis virtute: puta quempiam, adversus privatum castitatis votum, uxorem ducere et matrimonio uti. Peccatum uni adversabitur Religioni. (O. c. t. I, n. 283).

§ II.— *De malitiâ luxuriæ.*

1362.— Cujusvis generis luxuria graviter 1) a Deo prohibetur, 2) præ ceteris peccatis fœdat christianum et 3) potissimum religiosum.

1. **A Deo prohibetur omnis luxuria** etiam interna et numeratur inter peccata quæ a regno Dei excludunt. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria... qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* [1] *Omnis fornicator, aut immundus,* ait idem S. Paulus [2], *non habet hæreditatem in regno Christi et Dei.* Et ad Corinthios [3] scribit: *Nolite errare; neque fornicarii... neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores... regnum Dei possidebunt.*

DICIMUS ETIAM "INTERNA." — Nam delectationes voluntariæ et desideria censentur mortalia, etiam si opus ipsum respuitur. Ipse Christus hoc insinuat dicens [4]: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Idem satis clare docet D. Augustinus [5], D. Gregorius [6]; et huc spectat illa D. Hieronymi [7] gravis et acuta sententia: "Perit e *mente* virginitas."

2. **Luxuria fœdat christianum.**— Etsi luxuria inter peccata mortalia graviora a theologis non censetur, si tamen a christiano perpetratur, ei inest fœditas peculiaris, ait clarissimus Noldin [8]: "Corpus enim christiani in baptismo Christi sanguine purificatum, per inhabitantem Spiritum Sanctum Dei templum factum est; per peccatum autem luxuriæ hoc corpus, sacramentorum præsertim Eucharistiæ receptione sanctificatum, quippe quod objectum fiat peccati profanatur atque execratur." [9]

(1) GAL. V, 19 et 21.— (2) EPHES. V, 5. — (3) I COR. VI, 9 seq. — (4) MATTH. V. 28. — (5) Lib. XII *de Trinit.* cap. 12. P. L. t. 42, col. 1008. — (6) *Regulæ pastoralis liber,* pars I, cap. XI. P. L. t. 77, col. 26.— (7) Epist. ad Eustoch. XXII. n. 5. P. L. t. 22, col. 397.— (8) *De sexto,* pr. n, 11.— (9) Cfr. I COR. VI, 11-19.

3. **Potissimum fœdat religiosum.**— Castitatis jactura maxime est horrenda. Nam ut S. Ambrosius dicit: [1] "Castitas angelos fecit. Qui eam servavit, angelus est; qui perdidit, diabolus." Unde de religioso qui contra castitatem peccat dicere possumus quod idem S. Pater [2] ait: "Eras virgo in paradiso Dei, utique inter flores Ecclesiæ: eras sponsa Christi, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritûs Sancti. Et cum dico toties *eras*, necesse est toties ingemiscas: quia non es quod fuisti. Incedebas in Ecclesiâ tanquam columba illa, de quâ scriptum est [3]: *Pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in specie auri*, splendebas ut argentum, fulgebas ut aurum, quando cum sincerâ conscientiâ procedebas. Eras tanquam stella radians in manu Domini, nullum ventum, nullas belli nebulas pertimescebas. Quæ ista subitanea conversio? Quæ ista repentina mutatio? De Dei virgine facta es corruptio satanæ, de sponsâ Christi scortum exsecrabile, de templo Dei fanum immunditiæ, de habitaculo Spiritûs Sancti tugurium diaboli... Væ tibi, misera, et iterum væ, quæ tanta bona propter parvi temporis luxuriam perdidisti! Quam tibi spem apud Christum Dominum reliquisti, cujus membra tollens fecisti membra meretricis." [4] Unde, carissime Frater, esto fortis animo, et præpara animam tuam ad tentationem.

(1) L. 1. *De Virg.* c. 8 n. 52. P. L. t. 16, col. 214.— (2) Lib. *De Lapsu Virg. consecr.* c. 2 et 3, n. 6-8. P. L. t. 16, col. 384, 385. — (3) Ps. LXVII, 14.— (4) I COR. VI, 15.

CAPUT V.

DE ASPERITATE BELLI CONTRA LUXURIAM.

1363. — S. Cæsarius de virtute castitatis agens ausus est dicere [1]: "Inter omnia christianorum certamina sola duriora sunt prælia castitatis; ubi quotidiana est pugna et rara victoria. Gravem namque castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, et timetur."

Attamen Religiosus, ut merito notat Seraphicus Doctor [2], "Castitatem vovens non se committit periculo, sed divino consilio, divino patrocinio et spirituali exercitio, in quo et spiritus consolatur, et carnalitas enervatur, et tanquam ex loco munito contra tentamenta diaboli ad concupiscentiam inflammantis virilius dimicatur." Dicemus igitur: 1. De pugnâ contra luxuriam et 2. de auxilio divino quo in hâc pugnâ protegitur religiosus.

§ I. — *De pugnâ contra luxuriam.*

1364. — Vita religiosa apte comparatur paradiso Dei, quoniam religiosi qui cœlestem habent sponsum, cœlestem debent agere vitam, et qui angelicam profitentur puritatem, angelicos tenentur imitari mores, et ita vivere in terrâ sicut angeli degunt in cœlo et sancti in paradiso. Sed, proh dolor! Si vita religiosa locus est pacis et quietis, eamdem profitentes semper periculo belli manent expositi. Siquidem religiosi etiam castitate perfecti libidinosis vexantur cogitationibus et saltem aliquando motus experiuntur carnales. Hoc 1) fatetur Apostolus Paulus, 2) docent SS. Patres,

(1) In app. operum S. August. Sermo 293, alias 250 de tempore n. 2. P. L. t. 39, col. 2302.— (2) Q. disp. q. 3, art. 2. c. n. 8. Op. t. V p. 174.

3) innuit Concilium Tridentinum et 4) probatur experientiâ sanctorum.

1. **Testimonium Sancti Pauli.** — Apostolus ipse fatetur [1]: *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me...* et hujusmodi motus carnis rationi repugnantes, aut eam prævenientes in se deplorat dicens [2]: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati. Infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et tamen quis dubitet, Frater, Apostolum Paulum perfectam puritatem et castitatem fuisse assecutum?

2. **Testimonium S.S. Patrum.** — S.S. Patres passim asserunt motus carnis in hâc vitâ non posse penitus exstingui: *a)* S. Augustinus [3]: "Concupiscentiam, inquit, quis ambigat in hâc vitâ posse minui, non posse consumi?" Et *b)* S. Gregorius [4]: "Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moveat; sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus; sed eidem motui omnis delectationis obscœnitas auferatur, et simplex motus ille sit in quo reliqua libidinis turpitudo non sit."

3. **Testimonium concilii Tridentini.** — His accedit definitio concilii Tridentini [5] quâ dicitur: manere in baptizatis concupiscentiam, eamque ad agonem (id est certamen) in nobis relictam, sic tamen, ut non consentientibus, sed per gratiam Christi Jesu viriliter repugnantibus nocere non valeat, quin immo ad coronam multum prosit.

Et hanc ob rationem S. Bernardus hominem castum angelo anteponit [6]: "Quid, inquit, castitate decorius, quæ

(1) II Cor. xii, 7, 8.— (2) Rom. vii, 23, 24. — (3) *Contra Julianum Pelagianum* Lib. VI, cap. xvi, n. 49. P. L. t. 44, col. 851.— (4) In prim. Reg. lib. 5, cap. I, n. 13. P. L. t. 79, col. 322, 323.— (5) Sess. V *De peccat. orig.* n. 5.— (6) *Tractatus de moribus et officio Episc.* cap. iii, n. 8. P. L. t. 182, col. 816.

mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus et angelus, sed felicitate, non virtute. Sed, etsi illius castitas felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis et loco, et tempore statum quemdam immortalis gloriæ repræsentat."

4. **Exempla Sanctorum.** — Varia hic afferri possunt exempla sanctorum qui carnis tentationibus fuerunt afflicti, ut Seraphicus Pater [1] et S. Benedictus [2], qui in spinas et vepres corpus nudum provolverunt. Sed omnino mirandum est quod S. Hieronymus de suis scribebat tentationibus in epistolâ ad virginem Eustochium [3]: "O quoties ego ipse, ait, in eremo constitutus, et in illâ vastâ solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, et squalida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, et si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo ossa vix hærentia collidebam. De cibis vero et potu taceo, cum etiam languentes monachi aquâ frigidâ utantur, et coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius et ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis, et mens desideriis æstuabat in frigido corpore, et ante hominem suâ jam in carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam; et repugnantem carnem hebdomadarum inediâ subjugabam. Non erubesco infelicitatis meæ mise-

(1) S. BONAV. *Leg. S. Francisci* cap. v, n. 3 et seq. Opera t. 8, p. 517. — (2) Cfr. S. Gregor. L. 2 *Dialog.* c. 2. P. L. t. 66, col. 132. — (3) S. HIERON. Epist. 22. P. L. t. 22, col. 398.

riam confiteri, quin potius plango me non esse, quod fuerim. Memini me clamantem, diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquillitas.

Et, ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus angelorum, et lætus gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus* [1]."

Uti vides, Frater, bellum contra luxuriam asperrimum est, sed luctanti non deest Dei auxilium.

§ II.—*De divino auxilio quo gaudet religiosus.*

1365.— Ad castitatem conservandam fortitudine igitur indiget homo. Sed ut libidinem vincat, de illâ triumphet, pacemque internam hostibus debellatis obtineat, gratiâ indiget Dei. Nam nisi Dominus custodierit castitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ast Deus 1) per se ipsum et 2) per ministerium angelorum curam gerit de sponsis suis.

1.— **Per seipsum.**— Nam si virgo innupta cogitat quæ Domini sunt, Dominus cogitabit quæ sunt illius ut illam custodiat, defendat, et protegat. Sicut ex communicatione cum Deo facies Moysi ita reddita est splendida ut populus eam ferre non potuerit [2], ita ex communicatione animæ castæ cum castissimo agno Christo, facies ejus redditur pulchra et ita pudicitiâ splendet ut iniqui tentatores non audeant illam inspicere et fugiant quasi per gratiam divinam longe perterriti.

2.— **Per angelos.**— Angelis de castitate virginum tuendâ mandat Deus, et angeli libentissime animas custodiunt castas, quia sui similibus gaudent sociari. Hoc satis expertæ sunt beata Lucia, beata Cæcilia, quarum virginitas mirabili-

(1) Cant. I, 3.— (2) Exod. XXXIV, 30.

ter est ab angelo custodita et ab ingentibus erepta periculis. Sed quod quibusdam visibiliter est præstitum, hoc omnibus invisibiliter præstatur. Unde, carissime Frater, etsi thesaurum tuum habes in vase fictili, esto bono animo. Fictile vas te terreat, ne superbias et ne securum te putes, at sublimitas Dei te erigat, ne desperes et victoriam te obtenturum esse confidas. Licet Deus pro religiosis vigilet, necessaria tamen est ad castitatis custodiam ipsa religiosorum custodia, per usum mediorum ad victoriam reportandam rite ordinatorum.

CAPUT VI.

DE MEDIIS AD LUXURIAM SUPERANDAM.

1366.— Ad pretiosum castitatis thesaurum conservandum plurima inveniuntur media: 1) alia sunt consilia omnibus, etiam fidelibus in statu communi, commendata; 2) alia sunt cautiones jure communi omnibus regularibus proprie dictis, vel 3) a Regulâ Franciscanâ nobis in specie præscriptæ. De quibus nunc agendum.

§ I.— *De mediis generalibus.*

1367.— Eximio amore diligenda est castitas, nam si pulchrum est amabile, quid pulchrius castitate! Sed si castitas amatur, eodem amore prosequenda sunt media ad eam conservandam ordinata. Præter frequentem sacrosanctæ Eucharistiæ perceptionem quæ est panis angelorum vinumque germinans virgines [1], et devotionem erga Virginem Imma-

(1) "Christus enim exsistens in nobis, sopit sævientem in nostris membris carnis legem, et pietatem in Deum exsuscitat, perturbationes mortificat." S. CYRILLUS ALEX. Lib. IV, *in Joann.* cap. 2, super Joann. VI, 57, P. G. t. 73, col. 586.

culatam, media generalia ad tria sequentia reduci possunt 1) ad vigilantiam. 2) ad humilem orationem, et 3) ad jejunium.

1368.— I.— **De vigilantiâ.**— Vigilantia de quâ hic agitur, est attentio ad castitatis inimicos qui potissimum sunt: 1) sensus externi, 2) imaginationes pravæ et 3) societas et contubernium luxuriosorum.

1.— SENSUS EXTERNI.— Exteriores sensus et membra sunt quasi fures et corruptores castitatis, et omnes coercendi sunt, ait P. David ab Augusta [1]: "ne hauriamus per ea mortiferum corruptionis aërem. Job [2] ait: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sic boni religiosi, prosequitur idem auctor, recludunt se in cellis et monasteriis quasi in sepulchris, ne vel ipsi concupiscant mundum, vel concupiscantur. Quanto enim rarius vides et audis quæ mundi sunt, tanto affectus tuus ad ea concupiscenda frigidior erit, et minus cogitabis ea. Et e converso, quando frequentius cum sæcularibus conversaris, eo magis pulvere sæculi respergeris, quo insensibiliter paulatim interius tenebrescis, et affectus fit crudus et mores insuaves. In molendino non pulverulentum fieri, vix possibile est."

2.— PRAVÆ IMAGINATIONES.— "Nulla exterior munitio sufficit ad custodiam urbis, docet etiam noster P. David [3], ubi domestici perfidi fuerint; ita nulla custodia forinseca castitatem conservat sine custodiâ internâ cogitationum et affectionum."

Ad hoc periculum præcavendum *a)* principiis obsta, Frater et *b)* fuge otiositatem.

a) Principiis obsta.— S. Hieronymus hoc tradit consilium virgini Eustochio [4], "Cum paululum interior homo inter vitia atque virtutes cœperit fluctuare, dicito: *Quare tristis*

(1) O. c. L. 2, pars II, c. 50, n. 6, p. 157 et seq.— (2) XXXI, 1.— (3) L. c. n. 7.— (4) *Ad Eustoch,* P. L. t. 22, col. 398.

es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Domino, quia confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus [1]. Nolo sinas cogitationes crescere. Nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem: *Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram* [2], quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui ut cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, et allidet ad petram: *petra autem Christus est* [3]."

b) Fuga otiositatis.— Nam ut Guigo Carthusianus [4] docet: "Omnium autem tentationum et cogitationum malarum sentina otium est." Quia non minus castitati quam ipsi animæ inimica est otiositas. "Qui thesaurum magnum in fragili corpore portatis, inquit Trithemius [5], otium fugite, semper aliquid boni facite, ut quoties tentator diabolus accesserit, utiliter vos occupatos inveniat. Enimvero qui otiosus est, insidiis patet tentantis; qui autem occupatur in opere bono, aditum clausit omnem insidiis."

3. SOCIETAS ET CONTUBERNIUM LUXURIOSORUM. — Eorum enim exemplo ad similia pertrahuntur homines, nam: *qui se jungit fornicariis*, ait Scriptura [6], *erit nequam*, et "ideo, ait P. David [7], facilius trahitur aliorum exemplo ad illud, quod appetit ejus sensus carnalis, dum non erubescit vitiosus videri, habens secum socios miseriæ suæ... Unde proverbium apud homines est: qui cum lupis esse vult, oportet eum cum ipsis etiam ululare."

---

(1) Ps. XLI, 12.— (2) Ps. CXXXVI, 8-9.— (3) I COR. X, 4.— (4) Epist, ad Fratres de Monte Dei, l. 1 cap. 8, n. 21, Inter opera S. Bernardi, P. L. t. 184. col. 321.— (5) Homil. 21.— (6) ECCLI. XIX, 3.— (7) L. c. n. 3 p. 153 et seq.

1369. — II. De humili oratione. — 1° ORATIO tam vocalis quam mentalis aliud medium est ad castitatem conservandam; unde Sapiens ait [1]: *Ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: adii Dominum, et deprecatus sum illum.* "Et ideo semper est orandum, ait P. David [2], quia sine ipsius (Dei) auxilio nihil possumus facere, ut rore gratiæ suæ restringat in nobis ignem concupiscentiæ... Cum Moyses in monte orans manus elevaret ad Deum, vincebat Israël; Cum vero remitteret eas et deponeret, vincebat Amalec. [3] *Moyses* est religiosus de aquis sæculi extractus, *Amalec* vero tentatio carnis, *manus* Moysi sunt affectus et memoria. Quando istas manus elevamus ad Deum, hostis succumbit tentationis; quando ad terrena eas remittimus, hostis roboratur." Et non mirum, Frater, nam religiosus orationi addictus Deum semper pro viribus habet præsentem, ast, ait Cassianus, castitatem perpetuo tenere poteris [4]: "si Deum non solum secretorum actuum nostrorum, verum etiam cogitationum cunctarum diurnum pariter nocturnumque inspectorem esse et conscium cogitemus, ac pro omnibus, quæ in nostro corde versantur, sicut pro factis et operibus nostris rationem nos ei reddituros esse credamus."

2. ORATIO HUMILIS. — Nam si *oratio humiliantis se nubes penetrabit* [5], orationem superbi Deus exaudire non vult. Quâ de causâ castitatem "Seniores aiunt apprehendi non posse, nisi prius humilitatis in corde fundamenta fuerint collocata", inquit Cassianus [6]. Et S. Gregorius dicit [7]: "Nulla est castitas carnis quam non commendat suavitas mentis". Cui concinit illud S. Bernardi [8]: "Castitas superba non castitas est, sed ornatum diaboli prostibulum."

(1) SAP. VIII, 21. — (2) L. c. n. 8 p. 159 et seq. — (3) Cfr. EXOD. XVII, 8 et seq. — (4) Lib. VI *Inst.* c. 21. P. L. t. 49, col. 290. — (5) ECCLI. XXXV, 21. — (6) Lib. VI *Instit.* c. 18. P. L. t. 49, col. 288. — (7) Lib. VI *Moral.* cap. 34. P. L. t. 75, col. 758. — (8) In *Cantica canticorum* Commentatio ex S. Bernardo n. 30, P. L. t. 184, col. 431.

1370.— III. **Jejunium.** — Primo ergo qui incorruptam servare castitatem desiderat, jejunio ante omnia corpus affligere debet. Hinc S. Ambrosius [1]: "Libido, inquit, gravis ignis est, et ideo non debemus illi alimenta luxuriæ. Pascitur libido conviviis, nutritur deliciis, vino accenditur, ebrietate inflammatur." Et S. Joannes Climacus [2]: "Qui servit ventri suo, et interim conatur spiritum luxuriæ vincere, perinde facit atque is qui incendium oleo vult exstinguere." Quapropter "Sanctissimi principes monachorum cupientes amputare libidinis causas, victum nobis parcum et tenuem constituerunt ad certam mensuram quo corpus sustentetur ad necessitatem, et non incrassetur ad libidinem," ut scribit Trithemius [3]. Jejunii autem nomine cuncta macerationis genera, ut flagellatio, cilicia, vigiliæ intelliguntur. Unde cura omnia quæ Regulâ et constitutionibus ad carnem macerandam præscribuntur sedulo observes, ita cum Apostolo semper dicere possis [4]: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Nam, ait P. David [5]: "hostem suum armat qui carnem suam fovet deliciis ultra necessitatem debitæ sustentationis. Quod autem hosti præstas, tibi noces."

§ II. — *De cautionibus omnibus regularibus jure communi præscriptis.*

1371. — Ad incontinentiæ removenda pericula Ecclesia clausurâ communit domus religiosas tum virorum, tum mulierum. Dicemus igitur 1) de origine, 2) ratione hujus legislationis, et 3) iis quæ a religiosis postulat clausura.

1372. — 1. **De clausuræ origine.** — Jam tanta erat in priscis monachis sollicitudo de feminis vitandis, ut non solum,

(1) Lib. I *de pœn.* cap. 14, n. 76. P. L. t. 16, col. 509. — (2) *Scala Paradisi.* Grad. XIV, P. G. t. 88, col. 867. — (3) Homil. 24. — (4) I COR. IX, 27. — (5) L. c. n. 4 p. 155.

sicut optime probat Martene [1], eis monasterii sui, sed nec suum conspectum aut congressum facile concederent.

Clausura igitur prius a Regulis imposita fuit, dein ratione consuetudinis et decretorum conciliorum et Romanorum Pontificum vim juris positivi acquisivit [2], ita ut hodie clausura duplicem obligationem induxerit religiosis stricte talibus, nempe 1) non exeundi extra clausuram et 2) feminas non admittendi intra clausuram.

1373. — 2. **De clausuræ ratione.** — Clausura ex amore pudicitiæ suam ducit originem et ad illam conservandam maxime conducit. Hoc perpulchre exponit S. Chrysostomus [3]. Primo enim dicit antiquos prophetas et anachoretas innumerosque monachorum cœtus moribus angelis fuisse similes: "Etenim quâ re, ait Os Aureum, ab Angelis differebant Elias, Elisæus, Joannes, germani hi virginitatis amatores? Nullâ nisi quod mortali naturâ erant obstricti: cetera si quis accurate inquiret, nihilo iis deterius affectos inveniet, atque hoc ipsum, qua inferiores videbantur, valde ad laudem facit." Ast undenam hæc cælestis pulchritudo ut homines angelis similes videantur nisi ex castitate, prosequitur S. Doctor: "Si enim conjuges atque liberos habuissent, non tam facile deserta habitassent, nec ædes et reliquum vitæ apparatum neglexissent." Unde concludit animas castas ad virginitatem conservandam semper solitudinem elegisse. Ait enim: "Nunc iis omnibus vinculis soluti, in terrâ velut in cœlo degentes agebant, non parietibus, non tecto, non toro, non mensâ, non alio id genus ullo indigentes; quia cœlum pro tecto, humum pro toro, solitudinem pro mensâ habebant, ac quæ res aliis famis causa videatur, deserti sterilitas, ea sanctis illis abundantiam præstabat."

Ast sicut illi petebant deserta, modo religiosi petunt

(1) S. Benedicti regul. comment. c. 4. P. L. t. 66, col. 337. — (2) Cfr. P. Piatus, I, P. 3, c. 3. a. 3. Punct. 1; q. 374. — (3) Lib. *de Virg.* c. 79. P. G. t. 48, col. 591 et seq.

septa monasterii, in quibus se occludunt, ut hominum consortia eorumque aspectus devitent.

1374.— 3. **Quid clausura postulat.** — Desiderium Ecclesiæ clausuram imponentis est, Frater, ut religiosi non tantum petant seclusionem domûs, sed etiam sensuum, per jugem eorum custodiam. Unde S. Bernardus [1]: "Sede itaque, inquit, solitarius, sicut turtur. Nihil tibi et turbis, nihil cum multitudine ceterorum; etiamque ipsum obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum [2]. O sancta anima, sola esto, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge et ipsos domesticos; recede ab amicis et intimis, etiam et ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundum habere sponsum, et qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus ceteris! Secede ergo, sed mente, non corpore; sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Christus Dominus spiritûsque requirit, non corporis solitudinem."

§ III.— *De cautionibus a Regulâ Franciscanâ præscriptis.*

1375. — Etsi castitas ipsa religiosorum, ut ait Seraphicus Doctor, [3], non habet gradus, multi tamen sunt gradus disciplinæ ejus honestatem inviolabiliter observandi, et ita in Regulâ [4] S. Pater tres præscribit cautiones sub gravi obligantes, nempe *a)* ne Fratres habeant suspecta consortia vel consilia mulierum,

b) Ne ingrediantur monasteria Monacharum sine licentiâ speciali S. Sedis. [5]

(1) Serm. 40, *in Cantic.* n. 4. P. L. t. 183, col 983.- - (2) Ps. XLIV, 11, 12.— (3) Expos. Reg. cap. I, n. 9.— (4) Cap. XI.

(5) NOTA: In Regulâ agitur de domibus in quibus Moniales stricte tales morantur. Constitutiones quoad hæc monasteria adeunda requirunt *a)* ut nullus religiosus ea adeat absque Ministri Provincialis

c) Nec fiant compatres, i. e. patres spirituales virorum vel mulierum, compaternitate quæ oritur sive ex baptismo, sive ex confirmatione. [1]

Hic in specie agemus tantummodo de suspecto consortio mulierum et inquiremus 1) quid sit, et 2) quam periculosa feminarum familiaritas, et 3) quam assidue fugienda; 4) unde clare tibi apparebit ratio cur suspectum consortium tam graviter prohibeatur.

1376.—1. Quid est consortium suspectum.—Nomine *suspecti consortii* S. Pater intelligit colloquia cum personis alterius sexûs, quæ vel ipsos Fratres ad peccatum allicere, vel in aliis sinistras suspiciones excitare possunt. Nomine autem *suspecti consilii* veniunt negotiorum tractationes, quæ contingunt, si Fratres sine necessitate et sine rationabili causâ, vel negotia mulierum ad se non spectantia suscipiunt, vel ad sua propria negotia perficienda consilio et operâ mulierum utuntur. [2]

CIRCUMSTANTIAS quæ consortium vel consilium mulierum suspectum reddunt sic describit Seraphicus Doctor [3]: "Suspectum consortium est non solum mulieris suspectæ, imo cum omni muliere, ubi locus et tempus, gestus et aspectus, et alia laudabilia indicia suspicionem probabiliter non excludunt. Quod si *locus* quæratur pro mulierum colloquio *solitarius* aut *obscurus*, et *tempus vel nocturnum* vel alias opportunum. Si *gestus* sit *dissolutus*, utpote ex nimiâ ad mulierem propinquitate, vel faciali ad eam conversione,

licentiâ et insuper ut accessus fiat juxta canonicas normas et Diœceseon legitimas consuetudines. (Const. n. 206.) Quoad pias domus, in quibus Sorores votorum simplicium degunt, non Regula sed Constitutiones præscribunt ut *toties quoties* petatur licentia Superioris localis.

(1) P. PIATUS, t. I, pars. III, cap. 2, punct. 2. q. 294.— (2) Ita P. Piatus, ibid. q. 292. Plerique tamen expositores, ait, non distinguunt inter utrumque verbum.— (3) Expos. Reg. c. 11. n. 2.

fixis oculis, manibus junctis; omne tale consortium est suspectum. Unde suspecta sunt consortia et colloquia, prædictis circumstantiis concurrentibus; item, si *solitaria* sint, excluso aliorum auditu, licet non visu, ex intentione, sine causâ piâ, maxime si sint solitarie prolongata, aut cum eâdem personâ sine ratione evidenti frequentatâ, suspecta sunt colloquia."

NOTANDUM EST, Frater, non solum inter præsentes, sed etiam inter absentes haberi posse consortium vel consilium suspectum, si nempe frequenter amicitiæ testimonia nuntiorum ope transmittuntur, vel litteræ nimis dulces vel nimis frequentes mittuntur, vel crebra dona sive munuscula deferuntur. [1]

1377.— 2. **Quam periculosa est feminarum familiaritas.**— Primum contra luxuriam remedium est, ait P. David [2]: "ut vir feminarum et femina virorum incautam familiaritatem devitet." Et merito quidem: *de vestimentis enim*, ut loquitur Ecclesiasticus [3], *procedit tinea, et a muliere iniquitas viri.* Et prælaudatus auctor [4] hæc memoranda habet verba: "Quamdiu vitalis calor vivit in corpore, nemo præsumat, ignem concupiscentiæ in se penitus exstinctum esse. Et sæpe carbo videtur exstinctus, modicâ favillâ opertus, sed si tangitur, comburit. Diabolus igitur, cum duos carbones coadunaverit, afflat, donec eos incendat; Job [5]: *Halitus ejus prunas ardere facit;* Carbo, si solus relinquitur, exstinguitur; si componitur alteri, ex mutuo calore incenduntur ambo; et sæpe spiritu inceptus amor consummatur carne." [6]

1378.— 3. **Familiaritas feminarum ut periculosa fugienda est.**— Adversus omnes carnis impressiones nullum efficacius adhiberi potest remedium quam fuga mulierum. Ita

(1) Ita P. Piatus l. c. resp. 5.— (2) L. c. n. 1. p. 151.— (3) XLII, 13. — (4) L. c. p. 152.— (5) XLI, 12.— (6) Cfr. GAL. III, 3.

S. Cæsarius [1] : Contra libidinis impetum " apprehende fugam, si vis obtinere victoriam. Nec sit tibi verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere. Videte, fratres, quomodo ab omnibus christianis, præcipue tamen a monachis seu clericis indigna et inhonesta familiaritas fugienda est : quia sine ullâ dubitatione qui familiaritatem vitare non vult mulierum, cito dilabitur in ruinam." Et paulo ante : " Quod autem libidinem fugiendam esse diximus, apostolo doctore evidenter didicimus : qui cum omnibus vitiis resistendum prædixerit, contra libidinem non ait : Resistite ; sed dixit : *Fugite fornicationem* [2]. Ac sic contra reliqua vitia, Deo auxiliante, debemus in præsenti resistere ; libidinem vero fugiendo superare. Sic et alibi in Scripturis legimus : *Noli*, inquit, *in faciem virginis attendere, ne te scandalizet vultus ejus* [3]."

4. **Finis cur præceptum detur.** — Ex duplici fine S. Pater præceptum jam declaratum tulit, nempe : 1. ad removenda pericula quæ ipsi Fratres ex incautâ cum mulieribus conversatione incurrunt, et dein 2) ad præcavenda scandala quæ aut personæ, cum quâ conversatio habetur, vel aliis Fratribus aut sæcularibus eam observantibus dari possunt.

NOTANDUM. — Quamquam in Regulâ prohibentur tantum consortia mulierum, communiter tamen expositores docent, ait P. Piatus [4], etiam prohiberi consortia suspecta virorum, maxime puerorum.

CONCLUSIO. — Cum votum castitatis ordinetur ad solitudinem cordis obtinendam, ita ut in corde religiosi solum vigeat amor Christi, intentio placendi ipsi soli et cogitatio de ipso, aut de his quæ ad ipsius gloriam conducunt, rogo te, carissime Frater, ut moniti præclari Magistri spiritualis,

(1) Serm. 293 in append. Serm. S. August. P. L. t. 39, col. 2301. — (2) I COR. VI, 18. — (3) ECCLI. IX, 5. cfr. etiam Cassianus L. VI Inst. cap. 3, P. L. t. 49, col. 270 et S. Bernardus, Serm. 65 *in Cant.* P. L. t. 183, col. 1092. — (4) L. c. q. 291. in nota.

David ab Augusta [1], semper memor sis, et cor tuum quovis de prætextu etiam pietatis et amicitiæ a quâvis familiaritate sive feminarum, sive virorum, sive etiam confratrum avertas. Nam, ait: " Astutus diabolus in principio incautæ familiaritatis occultat laqueos tentationis carnalis, reputans, quod desisterent a mutuâ dilectione, si sentirent inde stimulos peccati, donec per longam familiaritatem et incautam securitatem affectus amborum ita conflati et conglutinati fuerint in amore, quod, etiamsi sentiant sibi inde imminere tentationis periculum, nesciant resilire nec ab invicem separari, viribus spiritualibus ita debilitatis in eis, quod neuter valet sibimet vim facere tantam, ut evellat se de laqueo, immo timet alterum in tantum contristare, quod etiam reputat se perfidum, si deserat eum; et sic captus, consentit alterius voluntati et propriæ infirmitati in omne peccatum. Sic Samson [2] fortissimus,... confidens de viribus suis, liquefactus est amore Dalilæ,... *Hæc autem* omnia *in figurâ facta sunt nostri* et *scripta ad correptionem nostram*" [3].

(1) L. c. n. 2 p. 152. — (2) Cfr. JUD. XVI, 16 sq.— (3) I COR. X, 6, 11.

SECTIO III

DE VOTO OBEDIENTIÆ.

1379. — Inter vota religionis sancta obedientia palmam tenet: "Ea potissimum religiosæ perfectionis est virtus, ait Schema Concilii Vaticani [1], ut qui statum regularem amplectuntur, præter temporalium bonorum renuntiationem, et castitatis professionem, abnegare semetipsos ac *perpetuum propriæ voluntatis holocaustum* Deo offerre teneantur. Nil igitur magis ad instaurandam servandamque regularem disciplinam conducit, quam *accurata et fidelis religiosæ obedientiæ observatio;* quandoquidem ipsa ceteras virtutes menti inserit, insertasque custodit [2]. Magna quidem *paupertas*, sed major *integritas;* horum autem est *obedientia* maxima, si custodiatur illæsa; nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo [3]. Hinc si *obedientiæ votum* negligatur, religiosorum corda velut terra sine aquâ arescunt, nec ipsi amplius humilitate, oratione, meditatione delectantur; quinimo religiosæ familiæ compago disrumpitur."

Sicut omnia perturbantur si musici suo directori, milites suo duci, remiges suo gubernatori obedire recusant; sic, ait S. Chrysostomus [4], semotâ obedientiâ, omnem societatem civilem, domesticam et religiosam perturbari atque everti necesse est.

Nil mirum igitur si præ ceteris excellentia hujus virtutis a viris sanctis non satis potest efferri: "Quapropter, prosequitur præcitatum Schema, Sacrosanctæ Tridentinæ Synodi decretis inhærentes, omnibus regularibus præcipimus, ut...

(1) Schema Const. sup. voto obedient.— (2) S. Greg. l. 35 *Moral.* c. 14. P. L. t. 76, col. 765. — (3) Joann. XXII, Extravag. "*Quorumdam*" I, de verb. signif.— (4) Homil. 34 in Epist. ad Hebr. cap. XIII, 17. P. G. t. 63, col. 231.

perfectæ præsertim obedientiæ animo volenti mancipentur, crucifixum Christum Dominum intuentes, qui *factus obediens usque ad mortem*, nedum nobis dedit hujus virtutis præceptum, sed magnum quoque in se Ipso, quod imitaremur, reliquit exemplum. Et quoniam *omnis potestas a Deo est*, Regulares omnes *in suis Superioribus Deum Ipsum agnoscant*, ac meminerint, non solum ordinationi Dei resistere, qui potestati resistit, verum etiam sese peculiari obligatione teneri vi voti, quod in religiosâ professione emittendâ Deo nuncupant. Quamobrem debitâ *reverentiâ* et *amore suos omnes Superiores prosequantur*, et quæ ipsi juxta Regulam injungunt, integre, prompte et humiliter sine ullâ excusatione perficiant. Eos insuper hortamur, ut ad assequendam hujus eximiæ virtutis perfectionem, quæ est quodammodo "mater omnium custosque virtutum" [1], toto pectore incumbant; nec non a *nequam hujus sæculi spiritu*, qui est crucis Christi omnisque auctoritatis ac subjectionis inimicus, sibi maxime caveant, seque undique tueantur.

Cum obedientiæ votum omnium sit præstantissimum, facile intelliges, Frater, ad hujus virtutis perfectionem multo etiam graviora et difficiliora requiri, quam ad aliorum votorum perfectionem. Continet enim plenam et perfectam totius hominis atque maxime spiritualis partis subjectionem atque abnegationem, ita ut homo propriam voluntatem et propriam opinandi atque sentiendi libertatem, Dei causâ relinquat, iisque sese prorsus abdicet.

Quapropter nihil fragilitati humanæ communius, quam *contra hujus virtutis perfectionem* in defectus quosdam et imperfectiones impingere: nihilominus peccata proprie dicta, eaque *gravia contra votum* obedientiæ non ita facile committuntur, imo hæc rarius accidunt quam aliorum votorum pericula.

Ad obligationes religiosorum quoad votum obedientiæ rite stabiliendas duo semper sunt attendenda: potestas Superio-

(1) S. AUGUST. *de Civ. Dei*, l, 14, c. 12, P. L. t. 41, col. 420.

rum et subjectio seu obedientia inferiorum. Unde duo capita, unum de potestate Superiorum, alterum vero de obedientiâ inferiorum.

CAPUT I.

DE POTESTATE SUPERIORUM.

1380.— Nulla humana societas sine gubernio diu consistere potest. Ubicumque plures, etiam liberâ voluntate ad determinatum assequendum finem sunt congregati, Superiores inveniantur et inferiores oportet: superiores potestate gaudentes societatis membris imperandi, ut facilius ac securius ad præfixum finem adducantur; inferiores vero qui superiorum jussis obtemperare seu obedire tenentur. Inquirendum hic est 1) De origine potestatis dominandi in genere, 2) de potestate quâ pollent Superiores Ordinum religiosorum et 3) de eorum obligationibus.

Art. I.— De origine potestatis in genere.

1381.— Superior cui potestas imperandi competit, est vel ipse Deus, vel alia creatura rationalis. Unde potestas imperandi alia est divina, alia humana, et hæc est vel ecclesiastica vel politica, vel domestica, et sic invenitur quadruplex potestas imperandi.

His potestatibus potest vinculum voti vel juramenti supervenire, ita ut tenearis obedire non solum lege obedientiæ, sed etiam ex voto vel jurejurando [1]. Ast 1) omnis potestas humana a Deo est, et 2) omnis modus ad potestatem perveniendi et in eo permanendi ab Eo ordinatur.

(1) Lessius. *De Justitiâ*. L. 2, c. 46, n. 25.

§ I.— *Omnis potestas humana a Deo est.*

1382.— Omnis potestas humana a Deo provenit; *a)* potestas ecclesiastica per positivam Dei ordinationem, *b)* potestas politica et *c)* potestas domestica per naturalem rerum institutionem.

A) **Potestas ecclesiastica a Deo est per ejusdem positivam ordinationem.**—Plenitudinem potestatis supernaturalis Christus Petro contulit dicens [1]: *Et tibi dabo claves regni cœlorum; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis.* Sicut victoribus traduntur claves urbis captæ in subjectionis signum, sic formula "dare claves regni," symbolice a Christo adhibita est ad potestatem significandam cui quotquot sunt regni dominici cives, ipsis etiam apostolis non exclusis, Petro subjiciuntur. Et merito proinde S. Gregorius M. [2] ad Mauritium imperatorem scribere potuit: "Cunctis Evangelium scientibus liquet quod voce dominicâ sancto et omnium apostolorum Petro principi apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi dicitur: *Tu es Petrus*... Et *tibi dabo claves regni cœlorum* [3], etc. Ecce claves regni cœlestis accepit, potestas ei ligandi ac solvendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ et principatus committitur."

B) **Potestas politica a Deo derivatur per naturalem institutionem rerum.**— "Hoc ipso enim, ait Lessius [4], quo fecit singulos homines sui juris, et dedit inclinationem ad vitam communem et politicam, censetur etiam dedisse communitati, quæ ex singulis illis junctis conflatur, potestatem regendi sui, et singula sua membra. Nam naturaliter ex potestate singulorum sic in societatem vitæ coeuntium resultat potestas communitatis: a communitate autem ulterius

(1) MATTH. XVI, 19.— (2) L. 5, epist. 20, P. L. t. 77, col. 745 et seq. — (3) MATTH. XVI, 18, 19.— (4) *De justitia* Lib. 2, cap. 46, dub. 4, n. 25.

per commissionem derivatur ad reges et principes; ab his ad officiales inferiores. Hoc sensu dicitur potestas politica esse a Deo; non quod potestas principum aut etiam reipublicæ sit ex immediatâ Dei commissione sicut potestas Summi Pontificis, sed ratione institutionis naturæ socialis, conficientis unum corpus politicum."

C) **Potestas domestica etiam a Deo est per naturalem rerum institutionem.**— Similiter potestas patris in filium et mariti in uxorem est a Deo, mediante institutione, quâ instituit procreationem liberorum et conjugium maris et feminæ. Potestas autem domini in servum est a Deo, mediante auctoritate Reipublicæ, quâ servitus et herilis potestas instituta; vel interveniente cessione, cum quis libertatem suam sponte in jus alterius transfert, se illi servum constituendo [1].

Unde cum S. Paulo [2] concludere possumus: *Non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt* (scilicet potestates) *a Deo ordinatæ sunt.*

Objectio. — Forte dices, Frater, "quid ergo? Et illa potestas quæ servos Dei prosequitur, fidem impugnat, religionem subvertit, a Deo est? Ad hoc breviter respondebimus, ait Origenes [3]. Nemo est qui nesciat quod et visus nobis a Deo donatus est, et auditus et sensus. Cum ergo a Deo habeamus hæc, in potestate tamen nostrâ est ut visu vel ad bona vel ad mala utamur; similiter et auditu, et motu manuum, et cogitatione sensûs: et in hoc est justum judicium Dei quod his quæ ille ad usus bonos dedit, nos abutimur ad impia et iniqua ministeria. Ita ergo et potestas omnis a Deo data est *ad vindictam quidem malorum, laudem vero bonorum* [4]."

Non solum omnis potestas a Deo est sed

(1) Lessius, l. c.— (2) Rom. xiii, 1.— (3) *Comment. in Epist. ad Romanos* lib. IX, n. 26. P. G. t. 14, col. 1226 et seq.— (4) I Petr ii, 14.

§ II. — *Omnis modus ad potestatem perveniendi et in eâ permanendi a Deo ordinatur.*

1383.— Hanc veritatem apprime docet S. Bonaventura [1]: "Quidam, ait, præsunt aliis ex *justitiâ*, quidam ex *astutiâ*, et quidam ex *violentiâ*. Quando autem præest aliquis aliis per *justitiam*, tunc illa potestas dominandi, simpliciter loquendo, a Deo est et respectu præsidentis et respectu subjacentium. Quando autem præest aliquis per *astutiam* vel per *violentiam*, tunc dicendum est, quod talis potestas et habet comparari ad voluntatem *præsidentis*, et habet comparari ad meritum *subjacientis*."

QUOAD PRÆSIDENTEM hæc potestas "injusta est... Sic dicitur esse a Deo *permissive*, non autem *approbatorie*, propter quod dicitur [2]: *Ipsi regnaverunt, et non ex me, et principes exstiterunt, et non cognovi*."

QUOAD SUBDITOS autem: "talis præsidentia justa est, quia aut est ad bonorum probationem, aut ad malorum punitionem, et dicitur esse a Deo *faciente* et ordinante, secundum quod dicitur Job trigesimo quarto [3]: *Facit regnare hypocritam propter peccata populi*; et Oseæ decimo tertio [4]: *Dabo eis regem in furore meo* [5]."

Unde de omni potestate affirmare possumus quod Dominus de Pilato affirmat [6]: *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.*

Sed ultro investigandum de auctoritate quâ pollent Superiores Ordinum religiosorum.

(1) 2 Sent. D. 44, a. 2, q. 1 c. Op. t. 2. p. 1005.— (2) OSEÆ, VIII, 4.— (3) Vers. 30.— (4) Vers. 11.— (5) S. BONAV l. c. p. 1006.— (6) JOANN. XIX, 11.

Art. II. — De potestate quâ pollent Superiores Ordinum religiosorum.

1384. — Superiores Ordinum religiosorum gaudere possunt triplici potestate in subditos, *domesticâ* nempe, cui etiam subjacent novitii et famuli,[1] *dominativâ*, quâ Superior nomine Dei et religiosi Ordinis jubet; et *jurisdictionis*, quâ Superior ut prælatus *ecclesiasticus* potitur, quum quasi-episcopalem potestatem exerceat. Sed cum relate ad religiosum potestas domestica quodammodo absorbeatur a potestate dominativâ, hic tantum circa duas ultimas sermo est instituendus.

§ I. — *De potestate dominativâ.*

1385.— Quid est? — Potestas dominativa est "jus acquisitum religioni, et prælatis ejus ad imperandum religiosis, et utendum operibus eorum, prout conveniens judicaverint[2]." Inquirendum igitur est: 1) Unde hæc potestas proveniat, 2) quomodo constituatur et 3) exerceatur: 4) undenam a potestate jurisdictionis distinguatur, 5) quomodo mensuretur et demum 6) quodnam sit hujus potestatis objectum.

1. **Unde provenit?** — Hodie vita cœnobitica, uti vidimus[3], omnibus imponitur religiosis. Agedum fidelis sese Ordini vel instituto determinato et ab Ecclesiâ approbato tradendo sui juris non manet, sed sub dominio Ordinis vel instituti incorporatur tanquam verum et legitimum membrum[4].

(1) Hæc potestas vocatur *domestica* et *paterna*. *Domestica* quia est ordinis privati et fundatur in aliquo facto domestico, in aliqua voluntate privatorum et quia hæc potestas in qualibet domo vel familiâ requiritur; *Paterna* quia similis est potestati quam pater in filium exercet.

(2) Suarez tract 7, L. 2, c. 18, n. 5. — (3) Cfr. n. 1222. — (4) Cfr. n 1119.

Ast ubicumque cœtus hominum ad communem finem assequendum sunt congregati, hæc potestas sponte suâ exsurgat omnino necesse est, sicut supra jam notavimus : impossibile quippe est ut societas sine aliquo imperio, sine aliquâ auctoritate vel administratione existat.

2. **Quomodo constituitur?** — Potestas dominativa per se pertinet ad totalitatem societatis constitutæ, sed cum hæc potestas simul per omnia membra exerceri nequeat, unum aut plura ad cetera dominanda atque regenda constituantur necessario requiritur. Etsi hæc Superiorum constitutio directe a Romano Pontifice et jure quidem ordinario perfici potest, vult tamen R. Pontifex ut saltem Moderatores Generales, et apud nos etiam Superiores omnes, juxta Regulæ et Constitutionum ordinationes, eligantur; et Superiores Generales in Ordinibus presse talibus Papa per seipsum confirmat.

3. **Quomodo exercetur?** — Hæc potestas cum per unum vel plures simul exerceri possit, triplex invenitur potestatis dominativæ seu regiminis species: singularis nempe, collegialis et mixta.

Singularis seu *monarchica* est quando Superior absolute et per se absque aliorum dependentiâ communitatem gubernat. Hæc forma a S. Patre Francisco in Regulâ stabilita est, sed mutationes subiit, ut mox dicetur.

Collegialis seu *aristocratica* est quando communitas regitur per unum, sed cum dependentiâ a consiliariis. Jam in Capitulo Generali anno 1239 habito, cui præsedit Gregorius IX, Ministro Generali additi sunt definitores, qui jam tempore S. Bonaventuræ ministris quoque Provincialibus adjuncti fuerunt [1].

Mixta seu *democratica*, quando communitas per multos a

(1) ALBERTUS a BULS. § 134.

communitate electos regitur ; uti evenit apud P. P. Carmelitas ex vi Regulæ primitivæ [1].

4. **Quomodo potestas dominativa a potestate jurisdictionis distinguitur.** — "Potestas dominativa, ait Suarez [2], non a Christo descendit per specialem donationem Ecclesiæ factam ; sed orta est radicaliter a voluntate profitentium talem regulam, et se donantium religioni cum promissione, et obligatione obediendi secundum illam." Etenim quando habetur congregatio legitime approbata, et traditio religiosorum, sponte suâ exsurgit potestas dominativa, et ideo hâc potestate gaudent omnes omnino superiores, etiam superiorissæ monialium votorum sive simplicium sive solemnium. E contra, jurisdictio, utpote potestas spiritualis, procedit a S. Pontifice, ultimatim vero ab ipso Christo, ut infra dicetur ; et invenitur in illis tantum congregationibus virorum qui sacro Presbyteratûs ordine insigniuntur et quibus S. Pontifex hanc potestatem delegavit.

5. **Quomodo potestas dominativa mensuratur.** — Potestas dominativa non sese extendit ad omnem rem possibilem, sed unice ad finem instituti et ad media ad hunc finem necessaria. Una enim cum traditione, religiosus votum emittit obedientiæ, quod ulterius dictat mensuram et amplitudinem potestatis dominativæ. ut ex infra dicendis appare bit.

6. **Quodnam est objectum potestatis dominativæ.**—Superior potestate dominativâ præditus eo ipso duplici officio fungi tenetur, rectoris nempe et patris.

A) ***Ut rector.*** — 1) Per se vel per alios administrat bona et res œconomicas religionis vel instituti, 2) Regulæ et constitutionum urget executionem, 3) Subditis suis imponere potest vera præcepta in conscientiâ obligantia, 4) In virtute seu in vi obedientiæ jubere potest. Sed hæc præci-

(1) P. Piatus, Pars. IV, c. 2. art. 1. q. 618. — (2) L. c.

piendi facultas non est absolutissima, ut infra dicetur. 5) Ad bonum communitatis procurandum cum subditis emittere valet votum, v. g. processionem instituendi, etc. 6) Habet forum domesticum ad quod recurrere possunt subditi ad denuntiationem canonicam faciendam.

NOTANDUM. — Denuntiatio est actus quo quis judici defert crimen, ut ipse pro suo debito et providentiâ invigilet et consulat bono publico. Differt igitur denuntiatio ab accusatione: nam qui accusat, suscipit in se onus probandi.

Triplex autem invenitur denuntiatio: *evangelica, canonica et judicialis. Evangelica* seu christiana, quâ denuntiator intendit solum bonum fratris denuntiati et ideo recurrit ad Superiorem, ut ad patrem, ut subdito consulat. Hæc ut in conscientiâ et sub gravi obliget, quatuor requiruntur conditiones *a)* ut materia sit gravis; *b)* ut adsit spes emendationis; *c)* ut sine magno corripientis incommodo fieri possit; *d)* ut vere adsit proximi necessitas spiritualis. Unde si delinquens sese emendaverit, denuntiatio superflua est. In hâc denuntiatione tamen ordo caritatis a Christo præscriptus observandus est. Unde priusquam quis denuntiatur Superiori ut patri, correptio *a)* fiat secreto ipsi reo; *b)* si hæc frustra adhibita fuerit, fiat coram uno vel altero teste privato. Excipiendus est casus quo delinquentis emendatio aliter obtineri non potest, vel saltem facilius et efficacius obtinetur, vel si peccatum est publicum, nam in hoc casu corripiendus eo ipso jam amisit famam.

Canonica, quâ denuntians recurrit ad Superiorem vel judicem, non ut puniat, nec intendens vindictam, sed ut ipse pro munere suo impediat damnum commune ex delicto imminens, vel alicujus privati v. g. manifestando furtum Petri qui res Pauli injuste abstulit. Hæc denuntiatio *a) fieri potest* quando quis, rectâ intentione ductus, et omnibus adjunctis rite perspectis, denuntiationem videt esse optimum medium ad bonum communitatis vel tertii innocentis procurandum, etiamsi correctio fraterna non præmittitur. Nam in talibus

casibus nulla est spes proficiendi, et aliunde maximum est periculum ne ille simulet se emendatum et tamen in suo crimine perseveret; — *b) fieri debet* quando denuntiatio est unicum medium ad impediendum damnum communitatis vel innocentis; — *omitti debet* si ex denuntiatione majora mala merito sunt timenda.

Judicialis quâ defertur crimen judici, ut ipse ex suo munere puniat delinquentem, quem tamen denuntians non vult accusare, sed id totum relinquit judicis curæ, ut ipse suo muneri satisfaciat. Hæc spectat ad potestatem jurisdictionis [1].

B) ***Ut pater.*** — Sollicitam curam gerere tenetur de singulorum utilitate. Quare Seraphica Regula [2] dicit: "Fratres, qui sunt Ministri, et servi aliorum Fratrum, *visitent, et moneant* Fratres suos, et humiliter et caritative corrigant eos."

2) Recipere potest denuntiationem evangelicam de quâ supra. 3) si Superior est sacerdos, *informationem conscientiæ* subditorum recipere potest. Si vero sacerdos non est, eam ultra terminos a Decreto "Quemadmodum" 17 Dec. 1890 positos, exigere nequit.

§ II. — *De potestate jurisdictionis.*

1386. — Jurisdictio, a jure dicendo, sive sententia secundum æquitatem, jurisque regulas ferenda, tanquam præcipuo publicæ potestatis officio dicta fuit, et definiri potest: potestas publica, circa aliorum regimen seu gubernationem. Dicitur potestas publica, ad excludendam potestatem dominativam; hæc enim non est jurisdictio proprie dicta, cum magis ad domesticam, seu œconomicam ac privatam quam ad publicam gubernationem spectet.

Jurisdictio dividitur in ordinariam et delegatam. *Ordinaria* dicitur ea, quæ cuipiam jure proprio, seu ratione officii,

(1) Cfr. De Lugo. *De just. et jure*, D. 37, S. 7. n. 70. — (2) Cap. X.

aut dignitatis suæ, ex lege, canone vel consuetudine competit. *Delegata* e contra est, quam quis non habet jure proprio (h. e. non ratione officii, aut dignitatis a lege, canone vel consuetudine sibi delatam), sed solum ex commissione alterius, cujus vice fungitur.

Jurisdictio humana dividitur primum in *ecclesiasticam et civilem*. *Ecclesiastica* est quæ circa causas ad Dei cultum spiritualemque animarum salutem pertinentes versatur, *civilis*, quæ causas sæculares et profanas respicit.

Jurisdictio ecclesiastica, ratione amplitudinis suæ dividitur in jurisdictionem externi et interni fori.

Jurisdictio *fori externi* ea est quæ immediate ordinatur ad publicum societatis christianæ regimen; *fori interni*, quæ immediate ad privatam cujuslibet fidelis utilitatem ordinatur. Hæc utiliter subdistingui potest in jurisdictionem fori interni *pœnitentialis* et jurisdictionem fori interni *extra-pœnitentialis*. Prior in usum deduci nequit, nisi in ipso actu sacramentalis confessionis; posterior etiam extra confessionem sacramentalem exerceri potest, ex. gr. tollendo censuram vel dispensando in voto cum effectu qui tantum in foro interno obtineat [1].

De potestate jurisdictionis inquiremus 1) unde proveniat, 2) quomodo constituatur, 3) quomodo exerceatur, et 4) mensuretur, et demum 5) quodnam sit ejusdem objectum.

1.— **Unde provenit?**— Summo Pontifici in personâ B. Petri injunctum est munus pascendi gregem Christi. Unde Romanus Pontifex jurisdictionem habet immediatam "erga quam cujuscumque ritûs et dignitatis pastores et fideles, tam seorsum singuli, quam simul omnes, officio hierarchicæ subordinationis veræque obedientiæ obstringuntur [2]." "Quum autem Regularium exemptio ab Episcopi jurisdictione statuta fuerit, et sic solius R. Pontificis jurisdictioni

(1) Cfr. Reiffenstuel, l. 1 Decret. tit. 29, § 1, Génicot, t. II, n. 324.— (2) Bull. *Pastor Æternus*" cap. 3.

immediate subjecti fuerint, necessarium fuit, ut eorum Superiores in illos jurisdictionem haberent, tam quoad forum internum, quam quoad forum externum; non enim convenienter poterant per solum R. Pontificem immediate gubernari [1]." Unde jurisdictio quâ fruuntur Superiores regulares, uti jam supra notavimus, procedit a S. Pontifice, ultimatim vero ab ipso Christo,

2) **Quomodo constituitur?**— Potestas jurisdictionis in Ordinibus exemptis a Romano Pontifice conceditur eo ipso quod Superiores legitime sunt constituti [2].

3) **Quomodo exercetur?**— Jurisdictio in Ordinibus religiosorum exercetur per prælatos proprie dictos. Prælati autem proprie dicuntur Superiores qui ordinariam habent jurisdictionem in utroque foro.

Hierarchica Prælatorum constitutio triplicem habet gradum. Habetur enim prælatus supremus (Generalis), medius (Provincialis), et infimus (Guardianus, Rector, Prior). Hi tres gradus in hoc conveniunt quod immediatam habent jurisdictionem in subditos; in hoc vero differunt quod eadem non est eorum jurisdictionis amplitudo.

4.— **Quomodo mensuratur?**— Jurisdictio ordinaria, quâ fruuntur prælati regulares, est ad instar episcopalis, i. e. tanta, quanta in subditos habent episcopi [3]. Quoad hanc potestatem consulendi sunt canonistæ [4], præscripta Regulæ et constitutionum. Nam, ut merito Suarez [5] animadvertit, jurisdictio Prælati regularis sese non extendit ad omnes actus, quos episcopalis jurisdictio potest elicere; idque maxime locum habet in Prælatis conventualibus, qui jurisdictionem habent magis limitatam.

5.— **De objecto potestatis jurisdictionis.**— Cum potestas jurisdictionis utriusque sit fori, *a)* alia spectant ad forum

(1) P. Piatus, P. IV, c. II, a. 3, p. 1, q. 735.— (2) Cfr. P. Piatus, l. c. q. 736.—(3) Cfr. P. Piatus, ibid. q. 737, R. 3°— (4) Cfr. P. Piatus, ibid. —(5) *De relig.* Tr. 8, L. 2, cap. 2, n. 14.

internum, *b)* alia quadamtenus ad utrumque forum, alia *c)* demum ad forum externum.

a) Ad forum internum pertinent:— 1) Deputatio confessariorum in Ordine, 2) reservatio casuum.

b) Quadamtenus ad utrumque spectant:— 1) Potestas absolvendi a censuris, 2) potestas dispensandi ab aliis pœnis, 3) potestas dispensandi ab irregularitatibus, 4) potestas gratiosa in universum, id est potestas cum singulis subditis dispensandi a legibus Ecclesiæ, in votis non reservatis, sine læsione juris tertii, et in regulâ, exceptis tamen votis substantialibus Religionis, et apud nos etiam in præceptis aliquibus. 5) Potestas benedicendi ad usum tantum suorum, solemni benedictione, ecclesias, oratoria, paramenta et ornamenta.

c) Ad forum externum spectant:— 1) Potestas condendi leges. Hæc potestas apud nos unice spectat ad Capitulum Generale. 2) Potestas judiciaria et coercitio. Sed hæc omnia proprie spectant ad jus canonicum [1].

ART. III. — De obligationibus Superiorum Ordinum religiosorum.

1387.— Superiores, etsi locum Dei teneant et auctoritate imperandi prædíti sint, libertate absolutâ minime gaudent. S. Benedictus de officio abbatis agens ait: "Cogitet semper quale onus suscepit, sciatque sibi oportere prodesse magis quam præesse [2]." Hildemarus [3] dicit: "Sciendum est enim quia non dicit honor, sed onus, id est pondus, et bene pondus dicit illum suscepisse, et non honorem, quia hoc pondus suscipit, non ut honoretur suscipere illud debet, sed

(1) Cfr. Vermeersch, t. I, n. 415 etc. P. Piatus, l. c. punct. 3, seq. q. 752 ad 783.- (2) Reg. S. Bened. cap. 64, P. L. t. 66, col. 881.—(3) In h. l. Reg. S. Bened. apud Martene, P. L. t. 66, col. 886.

ut laboret, et aliis proficiat." Quare Constitutiones nostræ [1] aiunt: "Christiani Prælati esse non debent sicut gentilium principes, qui in dignitatibus se extollunt [2], quin potius, quo gravius super humeros suos onus sustinent, eo magis sese deprimere ac recogitare, ubi ceteri Fratres suo Prælato obedire debent, sibi quodammodo omnibus Fratribus obediendum esse... exemplo Christi, qui servire et ministrare venit ac ponere animam suam pro nobis [3]."

Quare Seraphicus Pater ait quod Ministri sunt "servi omnium fratrum" [4] et vult ut "tantam familiaritatem habeant circa ipsos ut dicere possint eis et facere sicut domini servis suis." Immo ut de prælatione glorientur omnes Superiores ut si sint, sicut jam antea diximus [5], "in abluendi fratrum pedes officio deputati."

Quid autem in specie Superioribus incumbit docent theologi; nobis sufficit ut hic notemus quid tanquam pastores animarum præstare obligentur. 1) Nempe caritatem et 2) spiritum Fundatoris fovere; 3) observantiam Regulæ et constitutionum urgere, et 4) subditis invigilare; demum 5) bonum exemplum eis præstare.

1388. — **1. Quoad caritatem fovendam.** — Primum Superioris officium est summopere in Ordine vel communitate caritatem fovere. "Tum quia ipsa est sanitas corporis socialis, sine quâ omnis vita, omnis labor communis languescit: tum maxime, quia universa hæc vita religiosa aspirat ad perfectionem, id est, ad plenitudinem caritatis. *Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere* [6]."

Urgere tenentur ergo Superiores executionem mandati Domini: *ut qui diligit Deum, diligat et fratrem* [7]; unde "in

(1) Const. O. M. C. n. 123.— (2) MATTH, XX, 25, LUC. XXII, 25. — (3) MATTH. XX, 28; PHILIP. II, 7. — (4) Reg. cap. X. — (5) Cfr. S. S. F. *Admonitiones*. Opuscula (Ad Clarus Aquas) p. 8.— (6) I JOANN. IV, 20.— P. STEIGER, cap. XIII, art. 4. § 1.— (7) I JOANN. IV, 21.

seminatores discordiarum ut in falsos delatores exemplum faciant; vitam communem, quoad fieri potest, ab omnibus exigant; infirmos paterno amore complectantur, hisce enim præsidiis virescit fraterna caritas [1]."

2. **Quoad spiritum fundatoris fovendum.** — Non sufficit ut Superiores subditos modo generali ad perfectionem vitæ christianæ stimulent: unaquæque enim Religio habet finem peculiarem a fundatore præfixum et attingendum per media apta et determinata, et ut talia ab Ecclesiâ approbata. Unde

3. **Quoad observantiam Regulæ et constitutionum.**— Superiores tenentur media ab ipsis præscriptis urgere juxta mentem fundatoris et leges ecclesiasticas. Sciendum est enim omnia in Regulâ et Constitutionibus præscripta non eamdem habere vim obligationis: *a)* alia enim sunt de necessitate salutis, seu obligant sub peccato mortali; *b)* alia in Ordine statuta sunt ad exercitium bonorum operum; *c)* alia demum sunt ad exercitium altioris perfectionis.

a) Quoad ea quæ sunt de necessitate salutis, "quæ, ut Seraphicus Doctor ait [2], ita annexa sunt Ordini et Regulæ, ut eorum transgressio temeraria inducat mortale peccatum, ut est obedientia præcepti, voluntaria paupertas, castitas et alia præceptorie imperata, in quibus locum non habet dispensatio Magistri, cum et ipse sit ad ea servanda ligatus. Hæc necesse est prælatum vigilanter agnoscere, quia tenetur ea facere ab omnibus studiose servari et nolentes cogere ad servandum... etiamsi magna propter hoc sibi et fratribus tribulatio seu dispendium immineret... *Melius est, ibi non esse religiosos, ubi non possunt, vel volunt vivere ut religiosi*, quia tunc nec ipsi pereunt, nec alii de ipsis scandalizantur."

b) Quoad ea quæ ad exercitium bonorum operum sunt statuta, ut sunt ea omnia in quibus Prælati dispensare possunt, non modicâ opus est discretione. Oportet enim, ait S. Bona-

(1) P. STEIGER, l. c.— (2) *Sex alæ Seraphim.* c. 6. n. 5.

ventura, [1] "ut sciat inter rigorem et remissionem medium tenere." Nam, ut docent theologi [2], Superiores "in articulis... quæ forte sub gravi obligent, absque proportionatâ causâ, quin graviter peccent, dispensare nequeunt. Imo vel in levioribus, ita passim nequeunt, ut inde disciplina generalis relaxetur."

c) Quoad exercitium altioris perfectionis, nempe virtutes heroicas, "ad illas debet rector, ait S. Bonaventura [3], commissos exhortationibus, monitis et exemplis efficacibus afficere et attrahere magis quam invitos cogere. Consilia enim perfectionis suadentur, non imperantur... Præcipua tamen causa monasticæ institutionis fuit, ut esset schola palæstralis exercitii perfectionis."

4. **Quoad invigilantiam circa inferiorum conversationem.** — Superior habere debet zelum justitiæ, "qua non potest aliquid injustum sine cordis murmure in se et in aliis sustinere [4]." Unde, si opus fuerit, tanquam *pater*, subditos corrigere et emendare tenetur. Imo ut *judex* eos inquirere et pro naturâ delicti punire [5]. "Prælatus enim, ait Seraphicus Doctor [6], vicarius Dei, *cui data est potestas a Domino super familiam suam* [7], et cui debent subditi eâ de causâ vice Domini obedire, si non corrigit delinquentes, si permittit sub se vitia crescere, et consuetudines malas oriri, et jam exortas roborari et dilatari, si videt regulares observantias dilabi et transgressiones multiplicari, et pro posse non obviat tam præsentibus malis quam imminentibus ; triplicem Deo reddet rationem : primo pro *suâ negligentiâ*, quando non fecit ad quod officio tenebatur..., secundo, quod *omnia peccata subditorum*, quæ poterat et debuerat correxisse et præcavisse, *imputantur* ei... tertio pro *abusione honoris et potestatis sibi collatæ*, quam ad propriam gloriam et commodum retorsit et non ad quod data est ei..."

(1) L. c. n. 7. — (2) P. Steiger, l. c.— (3) S. Bonav. l. c. n. 6. — (4) S. Bonav. l. c. cap. 2, n. 1. — (5) P. Steiger l. c. n. 5. — (6) L. c. c. 2 n. 15, 16. — (7) Respicitur Matth. xxiv, 45; vel Luc. xii, 42.

5. **Quoad bonum exemplum subditis præstandum.** — Aliud Superioris officium seu obligatio est ut sit exemplaris in vitâ. "Ipse namque debet ceteris esse norma vivendi, ait S. Bonaventura: *Cœpit Jesus facere et docere* [1]. *Exemplum dedi vobis*, ait Dominus [2], *ut quemadmodum ego feci vobis, et vos ita faciatis.* Quamvis... in omnibus virtutum exemplis debeat rector præcedere subditos, specialiter tamen in his tribus: *in communis observantiæ conformitate, in mansuetudinis humilitate et in maturitatis honestate.*"

a) In communis observantiæ conformitate. "Communem vitam cum ceteris observet in victu et vestitu et labore [3]."

b) In mansuetudinis humilitate. "Sit humilis moribus, ut mores ejus ostendant, eum non alta de se sentire nec affectare prælationem [4]." S. Pater, ut Celano testatur [5], "videns quosdam prælationibus inhiare... eos non esse Fratres Minores dicebat."

Et socio suo aliquando dixit [6]: "Ecce prælatus exsistens fratrum vado ad capitulum, prædico et commoneo fratres, et in fine dicitur contra me: Non convenit nobis illiteratus et contemptibilis, ideo nolumus te regnare super nos, quia elinguis es, simplex et idiota. Tandem ejicior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem vultu, eâdem mentis lætitiâ, eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, Frater Minor nequaquam sum." Et addebat: "In prælatione casus, in laude præcipitium, in humilitate subditi animæ lucrum est."

c) In maturitatis honestate quæ, juxta S. Bonaventuram [7], "perpenditur in tribus, scilicet, si non sit *levis in moribus*, videlicet in verbis et jocis scurrilibus et irreligiosis... si non sit *levis in affectu* per privatos amores notabiles... si non sit *levis in proposito* et inconstans in consilio, ut quod jam placet, mox displiceat."

(1) ACT. I, 1.—(2) JOANN. XIII, 15.—(3) S. BONAV. l. c. cap. 5. n. 2.—(4) S. BONAV. l. c. n. 3.— (5) Leg. 2 cap. 106.— (6) CELANO l. c. — (7) L. c. cap. V n. 6 seq.

His de potestate et obligationibus Superiorum dictis, jam de subjectione seu obedientiâ subditorum sermo est instituendus.

CAPUT II.

DE OBEDIENTIÂ SUBDITORUM.

1389. — Clarum est inter ecclesiasticos ministros non esse honoris et potestatis æqualitatem, sed quemadmodum in cœlesti hierarchiâ, ipsisque angelicis choris datur quædam ordinum diversitas, dum alii sunt angeli, alii archangeli, etc., ita et in ecclesiasticâ hierarchiâ, et divinæ dispensationis provisione, diversos necesse fuit constitui ministrantium gradus et ordines: " ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, et ex diversitate contextio et recta officiorum generetur administratio singulorum [1]."

Ex hâc excellentiâ unius personæ præ aliâ, seu ex prærogativâ illâ quâ major præstat minori, nascitur obedientia quæ debetur Superioribus. Obedientia præsertim in duobus consistit: *in reverentiâ* nempe Superiori exhibendâ, et *in mandato ejus suscipiendo.*

Omnibus Superioribus reverentia exhibenda est. Insuper inferior tenetur suscipere atque exequi mandatum Superioris, non cujuscumque, sed illius dumtaxat qui habet jurisdictionem vel auctoritatem in eum.

Materia de obedientiâ subditorum quadruplicem habebit partem, quarum prima de *reverentiâ* erga Superiorem, secunda de *obedientiâ* in genere, tertiâ de *voto* obedientiæ, quarta vero de obedientiæ *virtute.* Unde quatuor articuli.

(1) Reiffenstuel, l. 1. Decr. t. 33, et can. *Ad hoc.* dist. 89.

ART. I. — De reverentiâ Superiori debitâ.

1390. — Quoniam omnis potestas a Deo est, religiosi omnes in suis Superioribus Deum ipsum agnoscant. Quamobrem debitâ reverentiâ et amore suos Superiores prosequantur, ait Schema Concilii Vaticani [1].

Actus reverentiæ est Deum in quolibet Superiore sæpe intueri, se submittere, illum non exterius modo, quod hominibus paret, sed etiam interius coram Deo, qui solus intuetur corda, reverere, amare, diligere, in omnibus quantum in nobis est, sponte, alacriter, prompteque adjuvare.

Videbimus: 1) Quas ob rationes Superiori reverentia debeatur; 2) quomodo omnis irreverentia vel contumelia sedulo vitanda est, 3) etiam in rebus minoris momenti, et 4) quomodo contra reverentiam peccatur.

1391. — 1. **Rationes cur reverentia Superiori debeatur.** — Superiori debetur reverentia *a)* quia est pater, *b)* vices Dei gerit et *c)* est instrumentum salutis.

*a) **Pater.***—" Filii universi, ductu quodam naturæ, parentes honore afficiunt. Cum ergo religiosi prælatos suos parentum loco habeant, cum ipsâ naturæ propensione pugnabunt, si eis honorem deferre recusent. Etsi enim ab eis, quod ad naturam spectat, geniti non sint, naturæ tamen lumen dictat, ut postquam parentum vices gerunt, paternum honorem accipiant [2]."

1392. — *b) **Vicarius Dei.*** — " Prælatus non ut pater tantum, sed præsertim ut Dei vices gerens honore maximo afficiendus est. Quisnam titulus illustrior, et honore dignior excogitari potest? Porro omnes vere religiosi viri, profundâ animi demissione Superiorem venerantur, memores amplissimi honoris, qui debetur iis, quos Christus in excelsum

(1) *De obedientiâ.*— (2) JOANNES a JESU MARIA. Carm. *Discipl. Monastica* P. 2. c. 37.— Op. t. 2 p. 158 seq.

fastigium evexit, dicens [1]: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit* [2]."

"Quocirca, ait S. Ignatius [3], sedulo vos in eam curam atque exercitationem incumbere cupio, ut Christum Dominum in Superiore quolibet agnoscere studeatis, in eoque Divinæ Majestati reverentiam atque obedientiam summâ cum religione præstare... Non intueamini in personâ Superioris hominem obnoxium erroribus atque miseriis, sed Christum ipsum, qui est sapientia summa, bonitas immensa, charitas infinita, qui nec decipi potest, nec vos vult ipse decipere." Sanctus vero Bernardus [4]: "Sive Deus, inquit, sive homo vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est curâ, pari reverentiâ deferendum, ubi tamen Deo contraria non præcipit homo."

1393.—*c) **Instrumentum salutis.***— "Prælatus est quidam canalis, vel aquæductus, per quem cœlestia dona in subditos derivantur, et voluntas Dei illis manifestatur. Illi quippe Deus affulget, instruit, ut subditos moderetur, eamque divinæ lucis et concilii gratiam in bonum subditorum cedere compertum est. Quis ergo non offerat honorem ei, per quem Deus tot bona largitur? Nimiâ cæcitate plerique laborant, qui in Superiore nihil altius, quam corporis præsentiam cogitare norunt, quos humi repere, et parum spirituales esse palam est." [5]

1394. — 2. **Omnis irreverentia vel contumelia sedulo vitanda est,** nam *a)* in Scripturâ prædicatur hoc vitium maxime Deo odibile, et *b)* in eo major adest malitia quam in aliis peccatis.

a) Hoc vitium est maxime Deo odibile. — "Quam sit turpe prælatos non venerari, facile perspiciet, qui iram Dei con-

(1) Luc. x, 16.— (2) Ibid.— (3) *Epist. ad Fratres Lusitanos.* De obedientiâ n. 4 et 16.— (4) *De Præcept. et Dispens.* cap. 9. P. L.t. 182, col. 871.— (5) Cfr. P. Joannes a Jesu Maria Carm. *Discipl. Monast.*, pars 2, c. 37.

ceptam in eos, qui in hoc genere peccant, digne perpenderit. Sane cum Aaron et Maria adversus Moysen parum reverenter locuti essent [1], apparuit Deus, et e nube velut e tribunali graviter reos reprehendit, leprâque Mariam continuo in pœnam respersit. Cumque Moyses, ut erat mitissimus, pro eâ precaretur, minime, ut optabat, exauditus est, donec Maria septem diebus castris exclusa, ultimoque revocata, cœptum iter persequi permissum est, Deo injuriam Moysi illatam exemplo tremendo ulciscente, ut discerent posteri quem honorem iis qui præsunt, deferre deberent. Nimirum injuria prælatis irrogata in Deum, cujus nomine præsunt, refunditur, sicut scriptum est: *qui vos spernit, me spernit.*" [2]

1395.— *b) Major adest malitia quam in aliis peccatis.*— "Qui eo processit ut prælatum aspernetur, pessimus religiosus et damnationi proximus dici potest. Quem merito reponimus in illo numero infelicium monachorum, quibus pejores homines nusquam reperire licet. Ita enim res se habet, et sanctus Augustinus [3] censuit: qui neque meliores quam qui in cœnobiis profecerunt, neque pejores quam qui ibi deliquerunt, se expertum fuisse commemorat.

"Quod licet in aliis peccatorum generibus ad proportionem sanctitatis, quam status exigit, verum esse probetur, tamen in eâ impudentiâ, quâ prælati contemnuntur, maxime verum est, cum in contemptu illo plus multo malitiæ, quam in aliis peccatis, quæ a monachis committi solent, inesse credatur." [4]

Ad hoc vitandum, Frater, recogita dictum S. Ignatii. [5] "Ut quod superior mandat, vel sentit, defendere semper apud animos vestros studiose nitamini, improbare autem nequaquam. Atque ad eamdem ipsam rem proderit, bene

---

(1) NUM. XII.— (2) LUC. X, 16. JOANNES A JESU MARIA. l. c.— (3) Epist. 78 ad pleb. Hippon. n. 9. P. L. t. 33, col. 272.— (4) Cfr. Joannes a Jesu Maria, l. c.— (5) L. c. n. 17.

animatos, affectosque esse ad id omne, quod ipse jusserit: sic enim fiet, non solum ut sine molestiâ, sed etiam ut cum voluptate lætitiâque pareatis; nam, ut est apud S. Leonem Non durâ ibi necessitate servitur, ubi diligitur quod jubetur." [1]

1396. — 3. Etiam in rebus minoris momenti vitanda est omnis irreverentia, nam per illam Superioris auctoritas deteritur et bona opinio et æstimatio quam cæteri de eo habent, diminuitur, et amoris in eum affectus intepescit. Quare fit, ut obedientiæ auctoritas, vigor et robur summopere enervetur: atque id solet esse causa, cur forte alter religiosus nullum sit fructum collecturus ex omnibus quæ Superior illi dixerit aut fecerit: quod est januam ad omnem profectum, qui Superioris adminiculo ei comparandus est, occludere.

Est autem hâc in re non exigua adhibenda cautio, etiam in rebus levibus exigui per se momenti: neque enim levis et parva res est, Superiori amorem, æstimationem, opinionem, fiduciam quam subditus ille de eo habebat, derogare. Atque hoc est, quod maxime in illis spectandum est, non tantum, utrum id quod dicitur aut fit, ex se grave sit an leve. [2]

1397. — 4. Quomodo contra reverentiam peccatur. — Contra reverentiam etiam graviter peccari potest *a)* tum interno contemptu, *b)* tum externo contumeliæ signo [3]

a) Per internum contemptum. — 1) Contemptus formalis Superioris, seu auctoritatis legitimæ in ipso, grave peccatum est. 2) Contemptus ipsius, qua persona *talis* est, his et illis qualitatibus instructus, est peccatum mortale, aut veniale, aut nullum, prout injuria committitur aut gravis, aut levis, aut nulla. Peccati ratio et gravitas pendet *a)* a gravitate maculæ, quâ superiorem affectum esse apud me judico,

(1) *De Jejun. VII Mensis.* sermo. IV. P. L. t. 54, col. 444. — (2) Rodericius o. c. P. III. tr. 5, c. 14, n. 9, 10. — (3) Lehmkuhl, o. c. t. I n. 798.

b) a gravitate indiciorum, quibus ad sic judicandum moveor.

N. B. Si vero tale judicium aliis manifestatur, perpendendum est præterea gravitas detractionis et alterius damni forte orituri.

b) Per externum contumeliæ signum.— 1) Si contemptus graviter peccaminosus coram aliis minifestatur; 2) contumeliâ ipsi personæ Superioris illatâ, aut ejus imagini et signo publice exposito; 3) contumeliâ in superiorem absentem congestâ, sive publice, sive ita ut facile publica fieri possit, aut ita prolata ut in aliis subditis notabilem justi honoris diminutionem gignat; 4) denegatione injustâ externi honoris signi, quando publice superior honorandus, si pro gravi contemptu ex circumstantiis habetur; 5) transgressione legis ob formalem contemptum.

CONCLUSIO.— Si religiosus eodem intuitu candido et simplici, quo Christum ipsum aspicit, intuebitur Superiorem, ardua quæque pervincet, debitoque illum honore ac reverentiâ venerabitur.

ART. II.— De obedientiâ in genere.

1398.—Quid est?— In genere obedientia est obtemperantia legitimæ potestati. Dicemus igitur 1) de naturâ obedientiæ, 2) de ejusdem necessitate atque 3) honestate.

§ I.— *De naturâ obedientiæ.*

1399.— Omnis obedientia ejusdem est speciei.— Etsi diversæ inveniuntur potestates imperandi, cum tamen in omni potestate includatur potestas divina a quâ omnis potestas humana descendit et omnem vim obligandi accipit; et in omni præcepto humano, justo et legitimâ auctoritate facto, includatur præceptum divinum quo Deus præcipit ut subditi

suis obediant superioribus, hâc ratione omnis obedientia ejusdem est speciei [1].

Indicemus A. Quotuplex sit obedientia, et B. Quodnam sit ejus objectum.

1400.— A) ***De diversis obedientiæ divisionibus.***— Obedientia 1) alia est generalis, 2) alia vero specialis.

1.— OBEDIENTIA GENERALIS illa est quâ Superiori obtemperamus, mandata et præcepta ab ipso posita adimplendo, sub quâ obedientiâ veniunt etiam omnes aliæ virtutes, et actus ipsarum, utpote ex præcepto legitimæ auctoritatis debita. Sic accepta, obedientia non specialis sed virtus *generalis* nuncupatur.

2.— OBEDIENTIA SPECIALIS.— Sensu stricto obedientia virtus est moralis quâ voluntati Superioris obtemperamus. Juxta D. Thomam [2], triplex invenitur obedientia specialis: *a)* necessaria nempe, *b)* perfecta et *c)* indiscreta.

a) Necessaria illa dicitur obedientia quæ exequitur præcepta legitima.

b) Perfecta nominatur quæ non solum Superioris præcepta, sed et ejus consilia, imo ejus beneplacitum adimplet.

Hæc dividitur in obedientiam voluntatis et intellectûs. Obedientia *voluntatis* tribuit subdito idem *velle* quod Superior. Obdientia *intellectûs*, quæ vocatur cæca, tribuit subdito, quantum in rebus non evidentibus id patitur natura intellectûs, idem judicare quod Superior.

c) Hæc obedientia cæca alia est *discreta*, alia vero *indiscreta*, prout subjectio fit in rebus licitis vel illicitis.

1401.— B) ***De objecto obedientiæ.***— *a) Objectum materiale* obedientiæ specialis, ut ex dictis jam apparet, est id omne quod vult Superior, sive id est ejusdem præceptum, sive consilium, sive mere beneplacitum.

(1) LESSIUS, l. c. L. 2, c. 46, n. 26.— (2) 2. 2. q. 104, a. 5, ad 3.

b) Objectum vero formale est honestas quæ in eo apparet, ut inferiores a Superioribus regantur, sive is præcipit sive non, modo potestatem præcipiendi habeat, cum Superioris voluntas sit quædam regula subditi [1].

NOTANDUM est, Frater, obedientiam aliquando esse *formalem*, aliquando vero *materialem*. Habetur obedientia *formalis*, quando inferior superiori obedit quia sic agendo ejusdem voluntati obtemperat, vel ejus consilium aut beneplacitum adimplet. Adest obedientia *materialis*, quando ex alio motivo obedit. Si autem motivum est honestum, actus quo sese superioris voluntati submittit, actus est imperatus aliarum virtutum, utpote religionis, caritatis, etc. Si v. g. superiori obtemperaveris ex reverentiâ erga Christum, cujus ille est vicarius, erit actus religionis; si autem quia Christo gratum, erit actus caritatis.

§ II.— *De necessitate obedientiæ.*

1402.— Cum omnis potestas a Deo sit, necessario sequitur 1) inobedientem contra Deum agere 2) etiamsi superiores auctoritate quâ pollent abutuntur, modo tamen nihil contra Deum præcipiant.

1403.— 1. **Inobediens contra Deum agit.**— Cum omnis potestas a Deo veniat, ipse S. Paulus [2] concludit eos qui potestatem constitutam agnoscere recusant, reos esse *a)* peccati et *b)* pœnæ. Ait enim: *Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

a) Reus est peccati: " Resistere autem divinæ ordinationi, inquit Angelicus [3], contrariatur honestati virtutis; unde con-

(1) NOLDIN, *De præcept.* n. 280.— Sunt Doctores, ut Lessius l. c. (n. 27) qui ad obedientiam stricte dictam verum superioris præceptum exigunt; alii e contra, uti Lehmkuhl (I. 779) affirmant ad eam sufficere ut superior suam voluntatem etiam sine præcepto manifestet.— (2) ROM. XIII, 2.— (3) Comment in h. l. Lect. I.

tra virtutem agit, quicumque potestati resistit in eo quod pertinet ad ordinem suæ potestatis." Inobediendo, non tantum contra superiores, sed etiam contra Deum peccat homo.

b) Reus fit pœnæ, quam sibi tum a Deo, tum a præsidentibus attrahit.

A Deo. Fieri enim nequit, ut pro suâ justitiâ Deus rebelles impunitos abire permittat.

A Præsidentibus etiam pœnam sibi acquirit inobediens. Ad bonum promovendum et ad malum arcendum superiores a Deo tanquam ejus vicarii accipiunt potestatem. Unde S. Petrus [1] declarat principes missos esse *ad vindictam*, i. e. punitionem *malefactorum, laudem vero bonorum.*

CONCLUSIO.— *Obedientes potestatem timere non debent.—Vis autem non timere potestatem?* ait S. Paulus [2], *Bonum fac, et habebis laudem ex illâ.* Ad hoc enim a Deo sunt instituti ut approbatione ac laude præmiisque subditos suos ad bonum faciendum incitent: *Dei enim minister est tibi in bonum* [3]. Et hæc verba etiam ad malos principes referri possunt, nam ut S. Thomas cum S. Augustino dicit [4]: Etsi enim "mali principes interdum injuste persequantur bene operantes; hi tamen causam non habent timendi, quia hoc ipsum (i. e. injusta persecutio) si patienter sustinent, in eorum bonum cedit, juxta illud S. Petri [5]: *Quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed et si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis.*" Secus autem *time: non enim sine causâ gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum egit* [6]. Malos enim ex officio principes terrere et punire tenentur, hoc enim eis tanquam Dei ministris incumbit [7].

(1) I PETR. II, 14.— (2) ROM. XIII, 3, 4.— (3) ROM. XIII, 4.— (4) S. THOM. *Expos. in Epist. ad Rom.* Cap. XIII, Lect. I.— S. AUG. *Exposit.* In propos. ex Epist. ad Rom. n. 73, P. L. t. 35, col. 2084, Serm. 13, n. 6, 302 n. 12 etc. P. L. t. 38, col. 110, et 1390.— (5) I PET. III, 13 sq.— (6) ROM. XIII, 4.— (7) Cfr. Cornely, Comment. Epist. ad Rom. in hoc loco.

1404.— 2. Obediendum est, etiamsi Superiores auctoritate quâ pollent abutuntur. — Obedientia humana semper suas habet limites: nemo enim *indiscrete* sese auctoritati subjicere potest, uti infra dicemus [1]. Sed semoto peccato vel peccati periculo, obedientia postulat ut subditus in omnibus licitis superiori imperanti sese submittat, etiamsi modo indebito suum infert imperium. In omni obedientiâ vero non superioris sed Dei voluntati est attendendum.

Audi S. Petrum hanc veritatem docentem [2]: *Servi, subditi estote,* ait, *in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis,* id est pravis, morosis et difficilibus. Aliis verbis, S. Petrus hic docet [3]: "Obedientiam se extendere debere ad patientiam eamque complecti, sicut Christus eam extendit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Perfectio ergo obedientiæ est patientia, si videlicet patiatur humiliter et hilariter superiorum suorum asperitatem, reprehensiones, jurgia quin et minas ac verbera.

Patientia enim et humilitas, humilisque obedientia sunt duæ alæ quibus evolatur in cœlum."

§ III. — *De honestate obedientiæ.*

1405. — Manifestum est, Frater, obedientiam *per se* cum aliquâ abjectione esse. Nam, juxta Angelicum [4], sicut ignobilius pati quam agere, ita superiori obedire quam gubernare et imperare. Unde, ait, stultum est abjectum propter seipsum assumere. Sed ut optime notat, quandoque abjecta assumere virtutis est, nempe propter adjuncta bona. Jam vero, obedientia justa et discreta magna habet emolumenta; per eam enim: 1) Deus honoratur, 2) hominis libertas ad bonum faciendum perficitur, 3) spiritualis ejus profectus promovetur etiamsi 4) imperfecti perfectis præsident.

(1) Cfr. n. 1416.— (2) I PETR. II, 18.— (3) CORN. a LAPIDE in h. l.— (4) *Contra Gentiles* L. III, cap. 139.

1406. — 1. Deus per obedientiam honoratur. — Hanc veritatem apprime exponit S. Bernardinus [1]: "Subjici alteri ut vicario Dei, et solummodo propter Deum, ait, est summus honor Dei, et quoad aliquid major, quam si soli Deo in personâ suâ homo subderetur. Quod enim aliquis in tantâ reverentiâ habet regem suum quod non solum sibi subjici velit, sed servo suo propter eum, majus est quam si subjici vellet sibi soli."

1407. — 2. Hominis libertas ad bonum faciendum perficitur. — Cum religiosus in omnibus voluntati superioris stare debeat, dicere quis possit eam tollere totam libertatem agendi homini a Deo datam ad bonum utile peragendum. Sed hoc minime verum est, ait S. Bernardinus Senensis [2], nam "non tollit aliquam libertatem ad faciendum bonum: sed potius ad illud promovet. Nam... prælati non habent potestatem in suos fratres contra bonum subditorum, sed solum *in bonum eorum*. Unde in hoc prælati potius sunt servi quam domini."

1408. — 3. Profectus spiritualis promovetur. — Superior pervigilare tenetur pro subdito quasi dormiente secure. Et una de maximis, quas potissimum religiosi habent consolationibus, est, ait Rodericius [3], "quod securi certique sunt, eos superioribus jubentibus obsequendo et parendo recte procedere. Errare quidem potest superior, inquit idem Magister spiritualis, hoc vel illud mandando; tute tamen certus es, te, si quæ mandat exequaris, neutiquam errare; quia a te aliud non exigit Deus, quam an, quæ jussa sunt, sedulo sis diligenterque executus; et hoc respondendo, sufficienter tuam in Dei tribunali causam justificaveris. Non tibi ratio reddenda est, nec rogaberis, num quæ mandata sunt, bona fuerint, vel quid aliud futurum fuisset me-

(1) Dialogus *De obedientiâ*. Editio 1691. Venetiis. t. 3, p. 490. — (2) Ibid.—(3) P. 3, tr. 5, c. 10, n. 2.

lius; hoc quippe ad te non pertinet, nec tuis rationibus accensebitur, soli superiori de eo erit ratio reddenda.

Unde exclamat S. Hieronymus [1]: "O summa libertas (et magna obedientiæ securitas) quâ obtentâ, vix possit homo peccare!"

1409. — 4. **Emolumenta obedientiæ non impediuntur ex eo quod imperfecti perfectis præsident.** — Quod imperfecti perfectis præsident hoc *a)* non fit nisi forte per accidens *b)* et per inferioris obedientiam virtus humilitatis quam maxime refulget. Hæc omnia clare exponit S. Bernardinus Senensis [2].

a) Imperfecti perfectis non per se, sed per accidens tantummodo præsident. — "Non etiam verum est, quod ex hoc sequatur stultos præesse discretis, et malos bonis nisi forte per accidens. Per se enim hoc non sequitur, nisi ex perversitate eligentium prælatos ad hoc malos, aut ex communi miseriâ hujus vitæ, in quâ nullus ordo rerum, aut personarum est ita fixus, aut certus, quod nihil possit pati inordinationis, aut dubietatis. Sicut enim natura per se non intendit, aut facit monstra, seu peccata, immo potius oppositum: sic nec lex hujus obedientiæ per se intendit, aut exigit quod stulti et mali præsint discretis et bonis, immo potius quantum est ex se, intendit et exiget oppositum."

b) Per submissionem perfectorum superioribus imperfectis maxime refulget virtus humilitatis. — Attamen, prosequitur S. Bernardinus: [3] "quando hoc præter ejus intentionem et exigentiam contingit, adhuc superfulget et supervincit obedientiæ bonum, quod est magna gloria obedientiæ, quod majores obediant minoribus, et quod meliores sint prompti subesse imperfectioribus seu malis. Unde super illud, quod Christus Joanni dicit, quando venit ad baptismum [4]: *Sic decet*

(1) *Regula Monacharum* cap. VI, inter opera hujus, sed non est S. Hier. P. L. t. 30, col. 411.—(2) L. c. p. 491.— (3) Ibid.— (4) MATTH. III, 15.

nos implere omnem justitiam, glossa ait, quod perfecta humilitas est, quando superior subditur inferiori, sicut subjecit se Christus Joanni, plus quam quando inferior superiori, aut quam quando æqualis æquali. Quod autem filii, vel juvenes præsint patribus vel senioribus, quando ad hoc ratione discretionis et sanctitatis sunt aptiores, servatâ alias reverentiâ, quæ paternitati et senectuti debetur, non repugnat ordini naturæ, immo potius ordo naturalis rationis hoc exigit. Et licet ordo corporalis generationis, et ordo temporalis hoc non exigant: non tamen obviant ei. Licet etiam prælatus sit in se malus, id est peccator, non tamen in eis, quæ sunt licita et honesta, illi parere est malum. Et in hoc magis refulget virtus humilitatis et obedientiæ bonum. In his vero quæ Deo contraria sunt, nemo alicui hominum parere debet, juxta illud : [1] *Oportet Deo obedire magis quam hominibus.*"

Art. III. — De voto obedientiæ religiosæ.

1410. — Obedientia religiosa a voto provenit. — Peculiare obediendi suis Prælatis debitum in religiosis consurgit ex solo obedientiæ voto, docet S. Thomas. [2] "Ratio est, ait Sanchez [3], quia nihil ultra votum obedientiæ habent religiosi super omnes alios fideles.

Et quamvis jurisdictio concessa sit superioribus religionum in religiosos... ea solum est ad compellendos religiosos ad exsequendum obligationem sponte susceptam per vota... Immo nec ipsi Romano Pontifici ultra obligationem communem aliis ecclesiasticis ad ipsi obediendum, tenentur religiosi obedire, nisi obligatione voti obedientiæ sponte a se ipsis susceptâ." Necesse igitur est, Frater, ut diligentissime attendas 1) naturam et 2) exellentiam voti obedientiæ, atque 3) peccata eidem opposita.

(1) Act. v, 29. — (2) 2 Dist. 44, q. 2, a 3 in ultim. arg. sed contra. — (3) In Dec. L. 6, cap. 2, n. 2.

§ I. — *De naturâ voti obedientiæ.*

1411. — Quid est votum obedientiæ? — Votum obedientiæ est promissio Deo facta obediendi Superiori præcipienti secundum regulam et constitutiones Ordinis vel instituti.

Uti vides, obedientia religiosa 1) dicit Superiorem et 2) habet materiam determinatam.

1412. — I. VOTUM OBEDIENTIÆ RELIGIOSÆ DICIT SUPERIOREM. — Votum obedientiæ non necessario requirit Superiorem: possum enim Deo promittere confessario prudenti obedire quin talis confessarius ex hoc titulo meus fiat superior. Sed votum obedientiæ religiosæ postulat ut religiosi obediant Ecclesiæ in his quæ ad disciplinam spectant perfectionis, et vita cœnobitica dicit Superiorem. Unde vi voti obedientiæ religiosæ religiosus in ordine presse tali obedire tenetur:

a) Hierarchiæ exteriori Ordinis, i. e. romano Pontifici et eis prælatis quibus summus Pontifex potestatem facit, auctoritate pontificiâ, religiosis imperandi. De hâc obligatione sermo erit infra ubi de obligationibus ex legibus Ecclesiæ fluentibus. [1]

b) Hierarchiæ interiori Ordinis, id est superiori sive supremo, medio vel infimo familiæ religiosæ quam professus est religiosus. Et quoad hos superiores inquirendum venit, quænam sit materia quam inferioribus vi voti obedientiæ imponere possint.

1413. — II. VOTUM OBEDIENTIÆ HABET MATERIAM DETERMINATAM. — Duplex invenitur materia voti obedientiæ: remota nempe et proxima. De utrâque est agendum.

1414. — A. ***De materiâ remotâ.*** — **Quid est?** — Materia remota voti obedientiæ est id quod Superior subditis præcipere potest et cui inferior vi voti emissi obtemperare tene-

(1) Cfr, n. 1458 seq.

tur. Agedum hæc materia *a)* non est illimitata, *b)* varia enim semper excluduntur, et *c)* ipsa regula et constitutiones determinant ad quid vi voti subditus teneatur; unde *d)* in obedientiâ religiosâ alia regulariter sunt necessitatis voti, alia vero perfectionis virtutis. Dicimus regulariter, nam *e)* in Ordine franciscano hæc materia est amplissima.

1415. — 1) **Materia voti obedientiæ non est illimitata.** — Religiosus per votum obedientiæ se obligat non ad omnia in mundo possibilia faciendum, sed, ut loquitur S. Bonaventura, [1] ad "faciendum ea quæ in regulâ expressa sunt," et apprime notat differentiam inter ceterorum votorum et obedientiæ materiam. Religioso continentiam et paupertatem voventi, ait, præcipitur abstinere ab omni opere carnali et ab omni opere proprietatis, sed obedientiam voventi "non præcipiuntur omnia, quæ possunt præcipi; ideo non sic arctatur ad obediendum in omnibus, sicut ad renuntiandum omnibus. — Ratio autem hujus est, quia possibile est alicui renuntiare proprietati et etiam satis facile, maxime ubi est possessio habita in communi, sed obtemperare omnibus quæ dicuntur, hoc non tantum est non facile, immo etiam impossibile [2]." Et hoc ex legislatione Seraphicâ probat: "Unde in regulâ [3] beati Francisci, ait [4], simpliciter præcipitur quod illius regulæ professores nihil omnino habent proprium super terram; simpliciter etiam præcipitur perpetuo continere non solum ab actu, sed etiam abstinere a suspecto consortio et consilio mulierum [5], sed non simpliciter præcipitur fratribus suis prælatis in omnibus obedire, sed "in omnibus quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ et Regulæ suæ."

1416. — 2) **Varia semper a voto obedientiæ excluduntur.** — Indiscreta obedientia quæ, juxta D. Thomam [6], nec obedientia dici debet, nunquam licita est. Unde a voto obedien-

(1) Sent. L. II d. 44, a. 3, q. 2, c. 1014. — (2) Ibid. ad 6. 1014. — (3) Cap. 4. — (4) Ibid. — (5) Reg. cap. 11. — (6) 2. Sent. D. 44, a. 3.

tiæ, ut optime notat S. Bernardinus Senensis [1], excluduntur 1) manifestum peccatum, 2) manifestum periculum peccati, 3) manifestum contagium, i. e. omne quod est contra regulam religionis quam quis professus est.

a) Manifestum peccatum.— Nullus homo superioribus obedire tenetur, ait S. Bernardinus [2], in aliquo quod constet esse peccatum, et liquide apparet ex S. Bernardo [3], ad Adam Monachum hæc verba scribente: " Mala imperantibus non esse parendum, præsertim dum pravis obtemperans imperiis, in quo homini videris obediens, Deo plane, qui omne quod perperam agitur interdixit, inobedientem te exhibes. Valde autem perversum est profiteri te obedientem, in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est divinam propter humanam solvere obedientiam. Quid enim? quod jubet homo, prohibet Deus, et ego audiam hominem, surdus Deo? Nonne sic Apostoli? Clamant quippe dicentes: *Melius est obedire Deo, quam hominibus* [4]."

b) Manifestum periculum peccati mortalis.— " Nullus quippe amans salutem animæ suæ Deique honorem, exponit se scienter alicui gravi periculo peccati mortalis propter quodcumque obedientiæ bonum, ait S. Bernardinus [5]. Quicumque enim hoc facit, manifeste negligit suam salutem Deique honorem, parumque videtur perhorrescere mortalem culpam, cum videamus, quod vix aliquis exponet se periculo alicujus grandis præcipitii corporalis ad imperium cujuscumque præcepti: et si hoc faceret, stultus reputaretur. Et maxime cum Ecclesiasticus [6] dicat: *Qui amat periculum, in illo peribit.*"

c) Contra regulam, seu " manifestum contagium" et impuritas atque corruptio puritatem evangelicæ perfectionis dirimens et labefactans; cum enim regularis prælati imperium

(1) L. c. p. 492.— (2) L. c. p. 498.— (3) Epist. 7 ad Adam Monachum n. 3, P. L. t. 182, col. 95.— (4) Act. v, 29.— (5) L. c. p. 500.— (6) Cap. III, 27.

ad regulæ observantiam ordinatur. Propter observantiam regulæ, tanquam propter finem sui principalem sunt prælati in religionibus instituti; impossibile est, quod ejus præceptum obliget ad aliquid, quod puritatem regulæ dirimat, vel labefaciat. Præterea cum hujusmodi prælati non habeant potestatem præcipiendi, nisi ab ipsâ regulâ, nulla regula veritatis sibi ipsi contradicit, aut sui destructionem vel diminutionem intentat: patet, quod hujusmodi prælati nullam habent ex regulâ potestatem præcipiendi aliquam regulæ impuritatem."

1417.— NOTANDUM.—1° *Quoad materiam in quâ dispensare potest Superior.* "Attendere autem hic oportet, notat Albertus a Bulsano [1], an agatur de materiâ, circa quam prælatus dispensare potest; nam si præcepta talia forent, in quibus prælatus rationabiliter et legitime dispensaret, et dispensando præciperet, talia jam contra Regulam esse cessarent, atque ideo ex obedientiâ perficienda essent."

2° *Quoad libertates Regulæ.*— Idem dicendum de libertatibus Regulæ. "Superiores possunt etiam ea præcipere, ait P. Albertus [2], in quibus a Regulâ libertas conceditur; quia ad Superiores spectat judicare an præstet libertate a Regulâ concessâ uti, vel non."

3° *Quoad actus internos.*—Controvertitur inter auctores actusne mere interni, ut v. g. oratio mentalis, etc., materia sint voti obedientiæ. Alii affirmant, alii vero negant [3]. Quidquid sit, non est consultum ut sub peccato præcipiantur. "Possunt tamen, ait de Lugo [4], actus interni, ut oratio mentalis, examen conscientiæ, esse materia obedientiæ minus rigorosæ, nempe non obligantis sub rigoroso præcepto, sed dirigentis et regulantis actus subditi, quod sufficit ad exercendum actum virtutis obedientiæ circa illa opera, ut explicat Suarez [5]."

(1) C. X, § 175, n. 3.— (2) Ibid. n. 5.— (3) Cfr. P. Piatus, P. III, cap. 2, a. 2 punct 3, q. 312.— (4) *Responsa moralia*, L. 6, d. 7, n. 11.— (5) Tract. 10, L. 4, c. 13, n. 3, et c. 14, n. 16.

1418.— 3) Ipsa Regula et constitutiones determinant ad quid vi voti subditus teneatur.— S. Bernardus [1], de auctoritate abbatis agens, hanc tradit doctrinam: " Non parum prælati præscribitur voluntati, quod is qui profitetur, spondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, sed determinate secundum regulam ; nec aliam, quam S. Benedicti : ut oporteat eum qui præest, non frena suæ laxare voluntati super subditos, sed præfixam ex Regulâ sibi scire mensuram, et sic sua demum imperia moderari circa id solum, quod rectum esse constiterit ; nec quodlibet rectum, sed hoc tantum quod prædictus Pater instituit, aut certe quod sit secundum quod instituit ; sic se quippe habet professio : *Promitto* non quidem *Regulam*, sed *obedientiam secundum Regulam S. Benedicti*, non secundum voluntatem præpositi." Inde in unaquaque religione materia voti sunt ea omnia quæ in Regulâ sive expresse et directe, sive implicite et indirecte continentur.

Expresse et directe ad Regulam et Constitutiones pertinent ea sola quæ in Regulâ et Constitutionibus statuuntur.

Indirecte et implicite ad Regulam et Constitutiones pertinent, quæ etsi in eâ non exprimuntur, " saltem in universum continentur in eâ, tanquam necessaria ad Regulam observandam. Hujusmodi sunt mutua obsequia, sine quibus bonus religionis status conservari non potest, et quæ pertinent ad pœnas transgressionum regularum [2]. " Jam vero omnia quæ vel expresse et directe, vel indirecte et implicite ad Regulam et Constitutiones pertinent, materia remota sunt voti obedientiæ, et a Superiore imperari possunt, et subditi tenentur vi voti in his omnibus Superiori præcipienti obtemperare, nam hæc omnia vere pertinent ad regulare institutum conservandum [3].

(1) *De præcept. et dispens*, c. 4, 10, P. L. t. 182, col. 866.— (2) SANCHEZ, In dec. L. 6, cap. 2 n. 9.— (3) Cfr. S. Thomas *Quodlib.* 10 a. 10 et in 2 dist. 44, q. 2. art. 3.

1419. — NOTANDUM hic est, ait Sanchez [1], "non tantum teneri religiosum ex voto obedientiæ obedire prælato jubenti quæ peculiaria religionis sunt, sed etiam jubenti præcepta omnibus christianis communia; ut si religiosus jubeatur audire sacrum, et jejunare diebus, quibus id Ecclesia præcipit, quippe hæc pertinent indirecte ad Regulam tamquam præambula necessaria."

A materia voti obedientiæ ordinarie excluduntur:

1) *Nimis heroica* quæ sunt *supra* vel *extra* Regulam, v. g. cura infirmorum pestilentiæ contagione afflictorum; missio ad exteras gentes; mortificationes extraordinariæ.

NOTANDUM tamen est actiones heroicas aliquando implicite in Regulâ contineri et subditus obligari posse ad eas adimplendas: ut si infirmi sunt ejusdem familiæ, vel si extrema est necessitas spiritualis, etc.

2) Plane *inutilia* vel *ridicula*, quatenus *infra* Regulam sunt. "Hujusmodi postulari possunt, ait P. Vermeersch [2], ad exercendam obedientiam, pertinebunt tamen regulariter ad obedientiam perfectam, potius quam ad necessariam." Unde

1420.—4) **In obedientiâ religiosâ alia regulariter sunt necessitatis voti, alia vero perfectionis virtutis.**—Cum religiosus vi voti obedientiæ non ad omnia possibilia adimplenda teneatur, sed tantummodo juxta Regulam professam, sequitur ut obedientia religiosa alia habeat quæ sunt perfectionis, seu quæ spectent ad obedientiam perfectam, alia vero necessitatis, seu quæ spectent ad obedientiam necessariam. Quod optime exponit Seraphicus Doctor [3]: "Aliter loquendum est de obedientiâ exhibendâ prælato a subdito religioso secundum *obedientiæ perfectionem*, ait, aliter secundum *necessitatis obligationem*. Si loquamur de ipsâ secundum *perfec-*

(1) L. c. n. 10.—(2) I, 291 d.—(3) 2 Dist. 44, a. 3, q. 2, c. Op. t. 2. p. 1013.

tionem, sic dicendum est, quod, sicut dicit Bernardus [1], " perfecta obedientia finem nescit ", ut perfectus obediens non solum in his quæ mandat, (sed etiam supra ea quæ mandat) promptum habet affectum ad subjacendum præcepto prælati, desiderans illum imitari qui *humilians seipsum, factus est obediens Patri usque ad mortem* [2]. Si autem loquamur de obedientiâ secundum *necessariam obligationem*, sic habet terminum et mensuram juxta magnitudinem voti emissi. Non enim amplius tenentur obedire suis prælatis, nisi in his " quæ promiserunt Domino observare, et quæ non sunt contraria animæ et Regulæ suæ [3]."

Unde si prælatus aliquid præcipiat quod sit supra votum, subditus non tenetur ad illud implendum."

1421. — 5) **In Ordine franciscano materia voti est amplissima.** — Sunt Ordines religiosi qui per ipsam Regulam vel constitutiones amplissimam videntur præscribere obedientiam. Sic in Societate Jesu, Constitutiones [4] obedientiam præcipiunt in omnibus, in quibus manifestum peccatum non cernitur. In Regulâ Minoriticâ autem [5] præcipitur Fratribus " ut obediant in omnibus quæ non sunt contraria animæ et Regulæ suæ." Hoc in casu ad voti obedientiæ materiam stabiliendam potissimum attendenda est expositio *talium verborum* vel similium a Doctoribus ipsius Ordinis facta. Jam Societatis Jesu Doctores [6] docent hæc verba intelligenda esse " intra fines Instituti et Regularum, ita ut de reliquis mere detur consilium obtemperandi [7]." E contra in Ordine Minoritico Doctores et Expositores semper ab initio Ordinis communiter docuerunt S. Regulæ verba Fra-

---

(1) Libr. *De Præcepto et dispens.* c. 6. P. L. t. 182, col. 868: Nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur. — (2) PHILIP. II, 8.— (3) Reg. F. F. Minor. cap. 10.— (4) I. S. J. I, 316 et 374.— (5) Cap. 10.—(6) SUAREZ De rel. tr. 10, l. 4, c. 12, 14; SANCHEZ l. c. c. 2 n. 16; LEHMKUHL, l. c. I, 537; VERMEERSCH I, 292 etc.; *Contra* LESS. L. 2. c. 41 n. 75.— (7) VERMEERSCH l. c.

tres Minores ad altissimam adstringere obedientiam [1]. Et merito quidem:

1422. — *a) Obedientia religiosa*, uti ait S. Bonaventura [2], "habet terminum et mensuram juxta magnitudinem voti emissi." — Si autem, sicut supra diximus et Editores Operum S. Bonaventuræ [3] optime notant, obligatio obedientiæ circumscribitur professione alicujus Regulæ; cum Regulæ et Constitutiones in diversis religionibus sint variæ, recte infertur, quod potestas præcipiendi et obligatio obediendi ad plura vel pauciora extenditur, prout Regula disponit." Ast, Frater, Regula S. Francisci [4] dicit parendum esse "in omnibus quæ non sunt contraria animæ et Regulæ nostræ." Si igitur, ait Politius [5], "obedientia ita magna promittitur, ut nihil excipiat, nisi quod contrarium est animæ et Regulæ, ad omnia utique licita, quæ animæ et Regulæ non sunt contraria, juxta voti magnitudinem tenebitur. "Constat, quod talis universalis obedientia, cum his tantum duobus limitibus dari potest, ut docet Richardus de S. Victore [6]. Potes, inquit, si voveris, nullam obedientiam indebitam tibi facere; si promittis coram Deo, et profiteris coram Prælato tuo obedientiam ad omnia, jam tibi de reliquo nulla obedientia erit indebita. — Atqui magnitudo voti obedientiæ Fratrum Minorum est cum illis tantummodo duobus limitibus (modo non sint contraria animæ et Regulæ). Ergo universalis ad omnia licita est, adeo ut supra eam addi non possit."

1423. — *b) Hanc doctrinam explicite docet Seraphicus Doctor* [7]. "Patet, ait, quod errant qui dicunt, quod in omnibus Religionibus obedientia sit æqualis," simulque obedientiam

(1) Cfr. P. Piatus, P. III, c. 2 a. 2. P. 3 q. 322; Expositores Reg. in cap. 1 vel 10; Quatuor Magistri; Hugo de Dina, Marchantius, Politius, Hilarius Parisiensis, Albertus a Bulsano, aliique multi.— (2) L. c. — (3) Scholion in h. l. t. 2 Operum S. Bonav. p. 1014. — (4) Cap. X. — (5) In h. l. p. 747. — (6) *De sacrificio David.* P. L. t. 196, col. 1039.— (7) Expos. Reg. cap. 1, n. 6.

extollit Fratrum Minorum: "qui nihil sibi obedientialiter impositum possunt repellere quasi transcendens suam Regulam, nisi vergat in suæ animæ detrimentum."

1424. — *c) Hæc doctrina insinuatur ab Angelico Doctore* "pro quo etiam afferri potest, notant Editores Operum S Bonaventuræ [1], quod S. Thomas [2] iisdem fere ac prædicta Regula verbis utitur, ut *perfectam* notet obedientiam, quatenus distinguatur ab *imperfectâ.*"

1425. — B) ***De materiâ proximâ.*** — **Quid est?** — Materia proxima voti obedientiæ est id omne quod legitime a Superiore imponitur, et quod subditus vi voti emissi adimplere tenetur. Dicemus igitur 1) de iis quæ materia proxima amplectitur, et ratione momenti in specie 2) de præceptis Superiorum, et demum 3) quid in dubio sit faciendum.

1426. — 1. ***De iis quæ materia proxima amplectatur.*** — **Quid amplectitur materia.** — 1° IN GENERE: Proxima voti obedientiæ materia unice amplectitur præcepta *stricte talia* quæ regularibus *qua talibus* imponuntur, vi potestatis dominativæ vel jurisdictionis. [3]

Conditiones requisitæ ad præceptum strictum pro religiosis habendum. — *Oportet ut præceptum sit stricte tale*, i. e. in conscientiâ obligatorium ita ut sine peccato omitti nequeat. Unde qui *consueta* Superiorum mandata non observat, non peccat *contra votum* obedientiæ. Dein ut hoc præceptum *imponatur religiosis ut talibus*, i. e. ut ad statum religiosum referatur. Unde religiosus præcepta Dei vel Ecclesiæ violans, reus non fit violationis voti obedientiæ. Quando autem Regula mere idem proponit quod præceptum Dei vel Ecclesiæ, ut apud nos Franciscanos, jejunium ante Resurrectionem Domini, tunc probabiliter tantum datur monitum de officio jam præscripto.

---

(1) Scholion in 2 Sent. Dist. 44, p. 1014. — (2) 2. 2. q. 104, a. 5, ad 3. — (3) P. VERMEERSCH, I, n. 296.

1427.— 2° In specie ergo materia proxima voti obedientiæ necessario sequentia amplectitur: *a) Observantiam Regulæ*, i. e. *Regulam servare secundum vim obligationis in unaquaque religione receptam.* Si Regula, ut Franciscana, obligat sub gravi, graviter peccat religiosus qui eam transgreditur in materiâ gravi, (si leviter obligat, leviter peccat), si nullo modo obligat, nullo modo peccat vi transgressionis, licet ex alio capite peccatum adesse possit. Unde defectum contra constitutiones per se non sunt contra votum obedientiæ.

b) Præcepta justa legitimi Superioris, i. e. Superiori obedire in omnibus quæ in unaquaque religione materia sunt remota obedientiæ, et quæ Superior subdito adimplenda imponit. [1]

1428.— 2. ***De præceptis Superiorum.***— Etsi, Frater, omnia præcepta Superioris subdito legitime imposita, materia sunt voti obedientiæ, nihilominus 1) Superiores ad arbitrium præcepta imponere non possunt; immo 2) raro præcepta imponere debent, et 3) si aliquando ea imponunt, tenentur subdito clare suam manifestare voluntatem.

1429.— 1° **Superiores pro arbitrio præcepta imponere non possunt.**— Duo a Superioribus in præcepto imponendo semper sunt attendenda: *a)* finis eorum superioritatis et *b)* causa cur præceptum sit imponendum.

a) Finis superioritatis est ut Regula et Constitutiones observentur: "Superior, ait Lessius [2], est custos Regulæ et Instituti, non auctor; eique potestas datur ut subditos secundum illam perficiat, non ut ad majora obliget; quævis enim Religio suam vitæ mensuram, suum exercitiorum modum sibi præscriptum habet, qui regulis et constitutionibus cujusque exprimitur, ad quem ut perducatur, instituuntur Superiores." Et hoc etiam verum est in Ordine Minoritico, nam licet *materia remota* voti in Ordine Franciscano sit uni-

(1) P. Piatus, l. c. q. 309. P. Vermeersch, I, n. 296.— (2) L. c. Lib. 2, cap. 41, d. 9, n. 74.

versalior quam in ceteris Ordinibus, *potestas* tamen Superiorum in præcepto imponendo non majori gaudet libertate. Et ut merito notat Corduba [1], S. Pater Franciscus "noluit ut Fratribus imponerentur aliæ virtutes heroicæ, aut aliæ austeritates strictissimæ *notabiliter* vitam evangelicam in Regulâ nostrâ contentam excedentes, aut transcendentes vitam evangelicam perfectis viris communiter imitabilem." Quare priusquam Fratribus obediendi ministris suis præceptum imponit [2], ipsos Ministros monet; ut Fratres suos visitent, moneant et caritative corrigant: *non præcipientes eis aliquid, quod sit contra animam et Regulam nostram.*

b) Justa causa.— Nullus Superior dein aliquid sub præcepto obedientiæ præcipere potest nisi justam ob causam. "Quia nullus Superior, ait Lessius [3], ne Pontifex quidem, potest ad aliquid obligare sub peccato mortali, nisi sit materia gravis, capax tantæ obligationis. *Gravis*, inquam, vel per se, vel ratione circumstantiarum, quæ justam causam sic præcipiendi adferant." Unde

1430.— 2° Superiores raro præcepta imponere debent.— "Per obedientiam raro præcipiendum censuit Seraphicus Pater, dicit Celano [4], nec primo fulminandum jaculum, quod esse deberet extremum." Audi ipsum dulcissimum Patrem [5]: "Ad ensem, inquit, non cito manus mittenda est. Eum vero qui præcepto obedientiæ obedire non festinaret, nec Deum timere, nec hominem revereri." Et B. Thomas [6] his S. Francisci verbis addit: "Nihil verius istis. Nam quid in temerario præceptore auctoritas imperandi nisi gladius in manu furiosi? Quid vero desperatius religioso obedientiam contemnente?"

Quando vero præcipit:

---

(1) Cap. x, q. 2.—(2) Regula cap. 10.— (3) L. c. n. 75.— (4) CELANO. Legenda II, cap. 113, p. 284.— (5) CELANO l. c.— (6) CELANO l. c. p. 285.

3° **Superior clare manifestare debet subdito voluntatem sub gravi obligandi.**— Ad dignoscendum enim Superioris intentionem non sufficit sola materiæ gravitas, siquidem potest etiam in re gravi non obligare nisi ad veniale, vel nisi ad pœnam. Unde apud nos Fratres Minores, prælatorum præcepta tantummodo *sub gravi* obligare censentur quando dantur his vel similibus verbis: *Præcipio, per sanctam obedientiam injungo.* Quando vero tantum dicunt: Fac hoc, vel illud, sub veniali solummodo obligare velle censentur, nisi aliunde de contrariâ præcipientis intentione certo constat [1]. Possunt tamen aliquando adjuncta ejusmodi esse, quæ plane demonstrent Superiorem aliquid vero sensu vetare aut jubere, v. g. si aliter gravis domestici ordinis perturbatio, damnum grave pro domo aut pro aliis sequitur [2].

Sed dices forte, Frater, quid in dubio faciendum?

1431.— 3. ***Quid in dubio faciendum est?*** — **Quid est dubium?** — Dubium in genere est status mentis circa aliquam propositionem quâ mens caret certitudine. Ast, Frater, 1) varia inveniuntur dubia, et 2) in omnibus dubiis certæ regulæ sunt observandæ, quæ sedulo 3) in dubiis circa obedientiam præstandam sunt attendendæ.

1432.— 1) VARIA INVENIUNTUR DUBIA.— Dubium *ratione motivi* est negativum vel positivum. *Negativum* est quando aut nullæ aut leves tantum rationes assentiendi occurrunt; *positivum:* si adest gravis ratio assentiendi, quæ tamen non excludit prudentem errandi formidinem.

Ratione objecti aliud est speculativum, aliud vero practicum.

Speculativum illud est quod versatur circa actionis liceitatem in genere; *practicum* autem quod versatur circa liceitatem actionis hic et nunc ponendæ.

Dubium speculativum est vel juris vel facti. Dubium *facti*

(1) P. PIATUS l. c. q. 320.— (2) Ita expresse Lessius l. c. l. 2, cap. 41, dub. 9; Lugo; *de Poenit.* d. 16, n. 171 et alii, cfr. Lehmkuhl, I, n. 536.

versatur circa rem particularem, v. g. hic cibus estne caro. Dubium *juris* immediate versatur circa legem, aut facultatem aliquid faciendi, aut circa valorem actus, e. g. die dominicâ licitumne est pingere; potestne regularis confessiones monialium audire; ritene breviarium persolverim.

Dubium practicum semper supponit dubium speculativum sive juris, sive facti, atque ex dubio speculativo oritur.

1433. — 2) IN DUBIIS VARIÆ REGULÆ SEMPER OBSERVANDÆ, quæ sunt sequentes:

a) Numquam licet operari cum conscientiâ practice dubiâ.— Qui enim hoc modo operatur, volens actionem, etsi bona est, in malum consentit ideoque peccat. Unde

b) Qui dubitat de liceitate actionis ponendæ, antequam agit, tenetur directe vel indirecte deponere dubium sibique efformare conscientiam rectam. *Directe* hoc intendere potest investigando rationes internas, consulendo libros vel directores, etc.. *Indirecte* vero utendo nempe aliquo principio reflexo: ut v. g. hoc licet, siquidem omnes religiosi etiam timoratæ conscientiæ hoc faciunt.

c) Quod si dubium practicum neque directe neque indirecte deponi potest, actio differenda est, vel si urget agendi necessitas, pars tutior eligenda est, ea nempe quæ stat ad legis observationem, et quæ proinde omne periculum peccandi eâ actione excludit.

1434. — 3) HÆ REGULÆ ETIAM CIRCA OBEDIENTIAM SEDULO SUNT ATTENDENDÆ. — Nam dubium versatur vel circa potestatem Superioris, vel circa honestatem rei.

a) Si versatur circa potestatem Superioris, præsumptio stat pro Superiore, saltem cum res ad genus pertineat in quo constat Superiorem præcipere posse. Si vero graves adsunt rationes suadentes Superiorem nihil in eo genere posse, dici nequit subditum sub peccato eoque gravi ad præceptum adstringi [1].

(1) LEHMKUHL, I, 337.

b) Si versatur circa honestatem rei, dubium est vel negativum, vel positivum. Si est *negativum*, subditus sese simpliciter voluntati Superioris submittat omnino necesse est, ita ut, nisi apparet evidens peccatum, obediat absque ultiore examine [1].

Si dubium *positivum*, si Superior præcipit quod probabiliter est honestum, parendum est, quia præsumptio stat pro rectitudine præcepti ex parte Superioris, et pro obligatione obediendi ex parte subditi [2].

His de materiâ voti obedientiæ dictis, inquirendum superest quomodo hoc votum ceteris excellentiâ præstet.

§ II. — *De excellentiâ voti obedientiæ.*

1435. — *Votum obedientiæ inter omnia religionis vota maximum est*, et juxta D. Thomam [3], triplicem ob rationem: A) quia aliquid majus Deo offert quam cetera vota; B) quia sub se alia vota continet, et C) quia proprie se extendit ad actus propinquos fini religionis. Et merito igitur D) cum S. Matre Ecclesiâ et omnibus Patribus spiritualibus votum obedientiæ præ ceteris extollere possumus.

1436. — A) **Votum obedientiæ Deo offert sacrificium perfectissimum.** — "Nihil majus aut carius habet homo, quam propriæ voluntatis libertatem, seu potestatem vivendi suo arbitrio; quam libertatem religiosus deserit, dum alienæ voluntati penitus se subjicit propter Deum: quod sane majus et difficilius est, quam relinquere opes aut honores, aut carnis oblectationes [4]. Hæc enim sunt bona externa, quæ etiam ethnici interdum propter cognitionem rerum naturalium deseruerunt. At potestas vivendi judicio et arbitrio suo bonum est spiritale et proprium homini, qua homo est, quod nullus unquam philosophus sibi contemnendum

(1) SUAREZ, o. c. Tr. 7, L. 10 cap. 3 n. 8, 9.— (2) P. PIATUS, l. c. q. 315.— (3) 2. 2. q. 186, a. 8 c.— (4) Vide Hieronym. Platum *de Bono relig.* Lib. 2, c. 5.

duxit. Unde D. Gregorius [1]: "Fortasse, inquit, laboriosum non est homini relinquere sua; sed valde grave est relinquere seipsum: minus quippe est abnegare quod habet; valde autem multum abnegare quod est." Itaque hoc ipsum propter Deum relinquere, et abnegare, majoris est perfectionis [2]" Et cum seraphico Doctore [3] concludere possumus: "Nil fragrat ita Domino in odorem suavitatis, quam si mactetur Domino vitulus propriæ voluntatis. [4] Nimirum altissimum est in homine rationalis voluntas. Altissimum ergo est sacrificium, eam totaliter Domino consecrare, non tantum ipsi Deo obediendo, sed homini propter Deum." Unde S. Gregorius ait [5] obedientiam merito victimis præponi, "quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur."

1437. — B) Votum obedientiæ sub se continet alia vota castitatis et paupertatis, et non e contra. — Jam obedientia omnibus christianis communis, virtus est præstantior ceteris moralibus, exceptâ Religione. Nam, ut S. Gregorius [6] apprime dicit: "sola virtus est obedientia, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit;" et merito, "ex motivo enim obedientiæ, inquit Lessius [7], homo impellitur ad officia et functiones omnium virtutum, (v. g. nunc ad jejunium, nunc ad audiendum sacrum, nunc ad frequentanda sacramenta, nunc ad eleemosynam, et sic de ceteris) per quas functiones illæ virtutes generantur, augentur et conservantur." Sed obedientiæ *votum*, alia vota sub se continet. Nam etsi religiosus tenetur ex vi voti servare castitatem et paupertatem, hæc etiam sub obedientiâ cadunt, ut S. Thomas [8] docet. Itaque sunt quædam religiones in quibus

(1) Homil. 32 in Evang. n. 1. P. L. t. 76, col. 1233. — (2) ALARD. GAZÆUS, *Comm. de cæn. inst. Cassiani*, L. 4, cap. 2. P. L. t. 49, col. 165. — (3) Exposit. in Reg. c. 1. — (4) GREG. Lib. 35, c. 14. n. 28. P. L. t. 76, col. 755. — (5) *Moral.* L. 35, c. 14 n. 28. P. L. t. 76, col. 765.— (6) Ibid.— (7) L. c. L. 2, c. 46, dub. 5, n. 36.— (8) L. c.

nihil aliud quam votum obedientiæ explicite requiritur; ita se res habebant in ordine *Fratrum Prædicatorum.*

1438. — C) Quia votum obedientiæ proprie se extendit ad actus propinquos fini religionis. — Cum regina virtutum omnium sit caritas, certe huic proxima, et simillima est obedientia: siquidem utraque cum Deo conjungit: utraque etiam facit idem velle idemque nolle quod Deus; hoc tantum discrimine, quod caritas per modum amici, obedientia vero per modum subditi, ob quam etiam causam obedientia a theologis forma itidem aliarum virtutum appellatur, quod harum omnium actiones ad unum spectent, ut divina præcepta impleantur [1]. Unde

1439. — D) Cum S. Matre Ecclesiâ et ascetis excellentiam voti obedientiæ præ ceteris votis extollere possumus.

a) Cum S. Matre Ecclesiâ. — Auctoritative Joannes XXII agens de Regulâ Minoriticâ hanc veritatem declaravit [2]: "Magna quidem paupertas, ait, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiatur illæsa: nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo, quos velut effrænes et liberos ditioni alterius humilis jugo propriæ voluntatis adstringit." Et Leo X [3]: "Nos attendentes præcipuum quarumvis religionum fundamentum obedientiam existere, quâ sublatâ, non Religio, sed confusio potius dicenda est."

b) Cum ascetis. — Præter ea quæ de obedientiæ præstantiâ dicta sunt [4] et infra adhuc dicenda manent [5], libet insignem accersere locum e vitis Patrum [6]. Sic ibi legitur: "Narravit aliquis Patrum vidisse se quatuor ordines in cœlo, quorum primus ordo erat hominum infirmorum, et gratias agentium Deo; secundus ordo hospitalitatem sectantium, et instanter ministrantium eis; tertius ordo in

(1) ALARDUS GAZÆUS, l. c. col. 165, et cfr. Lessius: *De justit.* L. 2, cap. 46, Dub. 5. — (2) Extrav. *Quorumdam* de verborum significatione. — (3) C. *Licet alias*, 3 Sept. 1516. — (4) Cfr. n. 1435 seq. — (5) Cfr. n. 1451 seq. — (6) Lib. V Libello 14 et 19. Apud Alard. Gaz. l. c. col. 166.

solitudine conversantium, et non videntium homines; quartus ordo eorum qui ad obediendum spiritualibus Patribus se subjiciunt propter Deum. Utebatur ordo obedientium torque aureâ et coronâ, et majorem quam alii gloriam habebat. Et ego dixi ei, qui mihi ostendebat omnia hæc; quomodo iste ordo, qui parvus est, majorem, quam alii, gloriam habet? Et ille respondens dixit mihi: quia qui hospitalitatem sectantur, secundum propriam voluntatem idipsum faciunt. Similiter et qui in eremo se relegant arbitrio suo de sæculo recesserunt. Hic autem ordo, qui se ad obediendum dedit, omnes voluntates suas abjiciens, pendet ad Deum et ad jussionem Patris spiritualis: propterea et majorem gloriam aliis habet." Et paulo post: "Intendite ergo, filii, virtutis hujus aliquod ex parte vestigium. Obedientia salus est omnium fidelium. Obedientia genitrix est omnium virtutum. Obedientia regni cœlorum inventrix est. Obedientia cœlos aperit, et homines de terrâ elevat. Obedientia angelorum cohabitatrix est. Obedientia sanctorum omnium cibus est: ex hâc enim ablactati sunt, et per eam ad perfectionem venerunt." Unde vides, Frater, voti obedientiæ excellentiam præ ceteris votis et virtutibus moralibus egregie commendari et ab ascetis præclaris elogiis ornari.

Maxima igitur cura adhibenda est ne unquam votum obedientiæ violes.

§ III. — *De peccatis contra obedientiæ votum.*

1440. — Duplex distinguitur, uti jam vidimus [1], obedientia, materialis nempe et formalis. Ast vi voti sufficit obedientia materialis, nam promittimus Deo obedire non ex hoc vel ex illo motivo, sed simpliciter obedire. Dicemus igitur A) de peccatis voto obedientiæ oppositis et B) de eorumdem malitiâ.

(1) Cfr. n. 1401.

A) **De peccatis contra votum obedientiæ.**— Religiosus post professionem peccat contra votum obedientiæ:

1) Quando recusat obedire Superiori præcipienti in materiâ gravi, dummodo Superior velit sub gravi obligare.

2) Quando contemnit simpliciter et formaliter Superioris auctoritatem etiamsi præceptum rem tantum levem spectat, v. g. si respondet: *nolo obedire, nolo facere, non faciam.* Si autem subditus negat obedientiam quia res præcepta ipsi videtur inanis, absona, superflua, contemptus non est formalis, neque peccatum veniale excedit [1]. Illud peccatum non tam in veri præcepti violatione consistit, quam in *potestate* seu *auctoritate contemptâ* [2].

3) Qui in universum *se exuere conatur ex Superiorum dominatu*, v. g. per apostasiam, fugam; illicite procurando suam expulsionem, grave est, quod per se patet [3].

1441. — B) **De malitiis quæ in violatione voti inveniri possunt.**

1. In voti obedientiæ religiosæ violatione plures continentur malitiæ: una contra religionem et altera contra obedientiam. Quia per inobedientiam duplex jus violatur, Dei scilicet et superioris. Si obedientia religiosa "tantum esset promissio humana, ait noster P. Piatus [4], nullum in ejusdem violatione esset sacrilegium, sed tantum infidelitas; et e converso, si esset solum votum sine promissione humanâ, esset tantum sacrilegium; ergo si illud duplex vinculum conjungatur, erit etiam duplex malitia."

1442.— 2. NOTANDUM.— Infidelitas quæ in violatione voti obedientiæ invenitur, mutatur in injustitiam, casu quo inobedientiâ læditur jus religioni per traditionem quæsitum. Obligatio autem quæ ex traditione et ea quæ ex voto oritur, per modum unius facile reputari possunt, quia tam votum

(1) P. PIATUS, I, l. c. q. 319; VERMEERSCH, I, 298. — (2) LEHMKUHL, t. 1, n. 536.— (3) P. VERMEERSCH, l. c.— (4) L. c. I, q. 307, 43.

quam traditio religionis causâ fiunt, et sic opus non videtur duas malitias distinguere [1].

3.— Præterea si Superior utitur potestate jurisdictionis quæ ei competit non vi voti obedientiæ sed, uti vidimus, vi concessionis a Romano Pontifice, efficiet ut ille, qui præceptum ejus violat, etiam reus fiat illius virtutis in cujus materiâ præceptum versatur [2].

Sed dices forte : quomodo sciam Superiorem ita præcipere : Superiorem jurisdictione uti non est præsumendum sed probandum. Oportet igitur ut clare suam manifestet voluntatem. Censebitur tamen jurisdictione uti quando imperat statuendo legem, v. g. per Regulam, et sic in Regulâ varia inveniuntur præcepta vi jurisdictionis imposita. Casu autem quo jurisdictione utitur Superior, censendus est non urgere in subditis obligationem ortam ex traditione, sed eam solam quam ecclesiastica jurisdictio infert [3] ; nisi expresse dicit etiam se præcipere vi voti.

Unde si Superior vi voti obedientiæ subditum obligat v. g. ad chorum obeundum, subditus autem non sese submittit : duplex committit peccatum : sacrilegium et inobedientiam. Si autem præceptum Regulæ violat, v. g. non jejunando feriâ VI, unum tantum committit peccatum, nempe contra temperantiam.

ART. IV. — De virtute obedientiæ.

1443.— Maxime interest, Frater, ut votum sedulo a virtute obedientiæ distinguas : voto enim religiosus sese coram Deo adstringit ad ea implenda quæ ei, ut religioso, a legitimâ auctoritate sub peccato imponuntur ; virtute autem ad majorem tendit perfectionem, et intendit observare non tantum Superioris præcepta sed et consilia, immo et desideria. Dicemus 1) de conditionibus seu dotibus ad perfectam obedientiam requisitis ; 2) de variis virtutis obedientiæ gra-

(1) P. PIATUS, l. c.— (2) P. PIATUS, l. c. 5°.—(3) P. Piatus, l. c.

dibus, et demum 3) de honestate obedientiæ perfectæ, i. e. cæcæ.

§ I.— *De conditionibus ad obedientiam perfectam requisitis.*

1444.— Ad obedientiam perfectam et supernaturalem maxime commendantur tres sequentes dotes: 1) cæcitas, 2) promptitudo et 3) fortitudo.

1445.— I. ***De obedientiâ cæcâ.***— **Ratio hujus nominis.** Ad explicandum modum quo subditi perfecte suis obedianti superioribus Patres Spirituales varias adhibent similitudines. S. Basilius [1] requirit ut perfecte obediens, respectu sui superioris similis sit instrumento inanimi in manu artificis qui eo utitur. S. Franciscus vero eum comparat corpori mortuo [2], et ex Seraphico Patre S. Ignatius [3] mutuatus est exemplum cadaveris. Et uti jam antea notavimus [4], S. Franciscus seipsum respectu sui superioris tanquam cæcum semper habebat: "Vidi jam, inquit [5], cæcum qui unam caniculam ducem habebat itineris." Nomine igitur obedientiæ cæcæ usi sunt Patres Spirituales ad perfectam designandam obedientiam. Unde

Quid est?— Cæca dicitur obedientia pura, perfecta et simplex sine consideratione ad imperfectiones et vitia superiorum, sine discussione aut scrutatione ad causas cur quid præcipiatur; satis est ei ut id quod præcipitur vel proponitur a superiore, qui locum Dei tenet, procedat, nec aliunde constet id per se esse illicitum. De hâc obedientiæ perfectæ dote infra dicemus, ubi de ejus honestate.

1446.— II. ***De obedientiâ promptâ.***— **Quid est?** Obedientia prompta illa est quæ in iis quæ ad religionis exercitia,

(1) Const. Monast. cap. 22, P. G. t. 31, col. 1410.—(2) CELANO, Leg. 2, cap. 112, p. 284.— (3) S. IGNATIUS. *Constitutiones Soc. Jesu*, P. VI, c. 1, n. 1.— (4) De directore spirituali, n. 160.— (5) Celano Leg. 2, cap. 105, p. 278.

vel regularem disciplinam, aut mortificationem spectant, non exspectat strictum præceptum, non differt, non tergiversatur, sed statim superioris adimplet voluntatem [1]. Unde promptitudo hæc *a)* non in omnibus est præstanda et *b)* varias requirit conditiones.

1447.— *a)* Promptitudo non in omnibus est præstanda.— " *Valde notandum est,* ait Lessius [2], non in omnibus hanc promptitudinem exhibendam; sed in iis tantum quæ ad religionis exercitia, vel regularem disciplinam, aut mortificationem pertinent. Si enim prælatura, episcopatus vel aliud munus honorabile imponitur, non est ordinarie laudabile se promptum et alacrem exhibere; sed expedit modeste deprecari, et exspectare etiam præceptum; præsertim si agatur de prælaturâ extra Ordinem suscipiendâ... Ratio est, quia tam multæ dotes requiruntur ut quis sit idoneus ad prælaturam... accedit quod status ille multis expositus sit periculis. " Idem dicendum est quando agitur de dispensationibus circa regularem observantiam, ut optime apparet e vitâ Seraphici Patris et S. Claræ.

OBJECTIO.— Dices forte, Frater, subditum voluntati superioris tanquam Dei sese conformare teneri. Utique, sed voluntas Dei et superioris non est ut prompte in omnibus obediamus, sed tantum quando datur *præceptum,* et etiam extra præceptum in iis quæ ad vitæ directionem et exercitia religionis pertinent; minime vero in ceteris, quæ ad honores spectant vel ad dispensationes. Nam, etsi subditus tergiversando materialiter contra superioris voluntatem agit, formaliter tamen non ei resistit. Hæc resistentia, ut dicit Lessius [3], " placet prudenti Superiori qui etiam hujusmodi declinationem laudare, et celerem acceptationem vituperare consuevit. Facit enim inferior, declinando hujusmodi, con-

(1) LESSIUS, l. c. Lib. 2, c. 44, n. 32. — (2) L. 2, c. 46, d. 5. n. 33. — (3) L. c. n. 34.

sentanee suo statui, sicut et Superior imponendo; quare uterque facit laudabiliter."

1448.— *b)* **Conditiones ut obedientia sit prompta.**— Ad obedientiam promptam juxta Patres Spirituales necesse est, ut subditus 1) sine morâ, 2) sine murmure, sed humiliter et hilariter omnia Superioris præcepta, immo 3) et desideria adimpleat.

1) *Sine morâ*, nam ut dicit S. Bernardus [1]: "Velociter currit sermo Dei [2], et velocem habere desiderat sequentem. Vides cum quantâ velocitate currat ille, qui dicit: *Viam mandatorum tuorum cucurri* [3]. Fidelis obediens nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes; totum se colligit, ut imperantis colligat voluntatem." "Obvia sunt exempla, quibus Deus etiam miraculo comprobavit, quam grata sibi existat obedientia sine morâ, ait Neudecker, [4] et de piissimo P. Andrea Caccioli meminit Menologium Seraphici Ordinis nostri ad 3 Junii, quod cum aliquando eidem in formâ et staturâ Pusionis divini appareret Jesus, et illo ipso tempore, quo inter dulcissima colloquia, sanctosque amplexus vir iste pientissimus occupabatur, daretur obedientiæ signum ad chorum, mox relicto Hospite suo, ejusque suavissimâ conversatione, sine ullius momenti dilatione obedientissimus accesserit chorum; redux autem adhuc invenerit Puerum divinum, sed in magis gloriosâ et amabili staturâ, qui et eumdem assecuravit quod promptâ ac celeri suâ obedientiâ ei summe placuerit eâque magis gloriosam et consolatoriam apparitionem promeruerit: addidit placidissime, quod, nisi prompte et abs morâ obediendo ad chorum se contulisset, ipsemet discessisset, et amplius non rediisset."

---

(1) Sermo. 41, de diversis, n. 7. P. L. t. 183, col. 657.— (2) Ps. CXLVII, 15.— (3) Ps. CXVIII, 32.— (4) P. 2, cap. 24, § 2, n. 34.

2) *Sine murmure.— Non ex tristitiâ*, ut monet D. Paulus [1], *aut ex necessitate; hilarem datorem diligit Deus.* Qui enim murmurat, operis boni mercedem saltem ex parte perdit. De murmuratoribus S. Bernardus dicit [2]: "Multos videmus post præcipientis imperium multas facere quæstiones: cur, quare, quamobrem, sæpius interrogare; crebras ingeminare quærelas; quærere: quare hoc præcipit? Unde hoc venit? quis hoc adinvenit consilium? Inde murmuratio, inde verba murmurationem et indignationem sonantia et redolentia amaritudinem. Inde frequens excusatio, simulatio impossibilitatis, advocatio amicorum," et quæso quid meriti adhuc in taliter obedienti apud Deum remanere possit? Unde

3) Et *hæc promptitudo*, ut perfecta sit obedientia, *habenda* est etiam *quoad* Superioris *desideria.* Nam, ut beatus Pater [3] suis discipulis dicebat: "Veram obedientiam fore non solum prolatam, sed excogitatam, non solum imperatam, sed desideratam. Hoc est, si frater fratris prælati subditus non solum audiat vocem, sed comprehendat voluntatem, *statim* ad obedientiam totum se debet colligere ac facere quod eum velle signo aliquo comprehendet."

1449.— III. ***De obedientiâ forti.*— Quid est?**— Obedientia fortis illa est quæ non recusat exequi difficilia, et postquam inceperit, non resiliit ob difficultates occurrentes [4]. Ast *a)* obedientia religiosa indiget fortitudine, et *b)* usque ad mortem strenue obedit, sed *c)* apta habet media ad id perficiendum.

a) **Obedientia religiosa indiget fortitudine.**— In opprobriis, irrisionibus, verbis contumeliosis et similibus "tota pene, imo tota abit monachorum vita, ut vel minimam rerum asceticarum notitiam habenti exploratum est," ait Martene [5]. Unde Petrus Damianus [6] hanc in rem: "Sæpe fra-

(1) II COR. IX, 7.— (2) Serm. 41 de diversis n. 5. P. L. t. 184. col. 656.—(3) CELANO, Leg. I c. 17, p. 47.— (4) LESSIUS, l. c. n. 35.— (5) L. c. P. L. t. 66, c. 385.— (6) Citatur apud Martène, l. c.

ter de cellâ ad cellam jubetur habitaturus abscedere, nec aliquid utensilium quæ suo etiam labore paraverat, permittitur asportare; sæpe optantes in remotione quiescere, ad peragendum opus compelluntur exire... aliquando districtam sibi victûs continentiam indicentes coguntur remissius vivere, volentesque reficere compelluntur e contrario jejunare." Agedum ad in his omnibus constanter obediendum, fortitudine indiget obedientia. Et quidem

b) **Usque ad mortem.**— Obediens usque ad mortem duplici accipi potest modo: 1° *usque ad mortem*, id est toto vitæ tempore, quo sensu S. Bernardus ait [1]: "Est sane quidam obedientiæ limes, secundum tempus, ipsa temporis extremitas, ut is sit terminus obedientiæ, qui et vitæ. Hunc nobis maxime Unigeniti Dei commendat exemplum, qui factus est Patri obediens usque ad mortem." 2° *Usque ad mortem* ut, si necesse sit, obedientiæ causâ ipsam mortem subire, non refugiat. "Uterque sensus optimus est, ait Martene [2], et monachum imprimis decet."

c) **Obedientia religiosa habet media apta ad strenue obediendum.** — Seraphicus Pater filios suos obedientiam docens dicere solebat [3]: "Fratres mei, primo verbo præceptum implete, nec exspectetis iterandum quod dicitur. Nihil enim impossibilitatis causemini, quoniam etsi supra vires ipse mandarem, viribus obedientia non careret."

Unde Seraphicus Doctor [4]: "Quandocumque aliqua gravis obedientia te conturbat, citissime cogita de Jesu, qui, cum esset *Rex regum et Dominus dominantium* [5], *humiliavit semetipsum*, teste Paulo [6]. Dicebat enim [7]: *Descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris.*

(1) *De præcept. et disp.* c. 6. P. L. t. 182, col. 868.— (2) S. P. Benedicti Reg. comm. c. 7. P. L. t. 66, c. 385.— (3) CELANO, Leg. II c. 12. p. 209.— (4) Regul. nov. cap. 14, n. 3.— (5) I TIM. VI, 15.— (6) PHIL. II, 8.— (7) JOANN. VI, 38.

Ex hactenus dictis jam clare apparet varios in obedientiâ necessario inveniri perfectionis gradus, qui nunc sunt enumerandi.

§ II. — *De gradibus obedientiæ perfectæ.*

1450. — Etsi inter auctores alii plurimos, alii paucos perfectionis gradus in obedientiâ perfectâ indicant, omnes tamen ad tres sequentes facile reduci possunt.

PRIMUS GRADUS: Perfecte exequi exterius quod Superior præcipit vel desiderat.

SECUNDUS GRADUS: *Voluntatem* suam omnino subjicere voluntati Superioris, ita ut libenter facias propter Deum quidquid ipse mandaverit.

TERTIUS EST: Subjicere *judicium* suum judicio Superioris, credendo id melius esse, vel meliorem exitum habiturum quod ipse jusserit.

Nunc adhuc remanet ut de moralitate obedientiæ perfectæ, i. e. cæcæ, inquiramus.

§ III. — *De moralitate obedientiæ cæcæ.*

1451. — Obedientiam perfectam esse cæcam *a)* eruitur ex Sacrâ Scripturâ, *b)* abunde probatur testimoniis S.S. Patrum et ascetarum, et *c)* ut a S.S. Patribus declaratur, minime sanæ rationi est contraria.

A) **Eruitur ex S. Scripturâ.** — Sacra Scriptura passim nos docet superioribus non secus ac ipsi Deo esse obediendum. *Qui vos audit, me audit,* ait Dominus [1]. Et ad Ephesios scribens Apostolus dicit [2]: "*Obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo,* Ast, Frater, Deo debetur obedientia cæca: "Domino autem perfectam simplicemque atque adeo cæcam obedientiam

(1) Luc. x, 16.—(2) VI, 5.

deberi ab hominibus, ut non quærant cur aliquid eis præcipiatur, contenti quod præcipiatur, nec ullus negare audebit, ait Cardinalis Bellarminus [1], et Scripturarum exempla id manifeste docent. Reprehenditur enim Eva quæ Satanam dicentem *cur* præcepit vobis Deus [2] ? non continuo est aversata, ut notant S. Joannes Chrysostomus [3] et S. Bernardus [4]; Abraham e contrario mirifice laudatur quod jussus egredi de terrâ suâ et migrare in alienam regionem [5], et rursus unicum filium propriis manibus immolare [6], sine ullâ tergiversatione, aut mandati discussione ad obsequium promptum se obtulerit." Unde merito sancti Patres et Ascetæ deducunt cæcam obedientiam superioribus esse præstandam.

B) **De testimoniis S.S. Patrum et Ascetarum.** — Perfectam simplicemque obedientiam, quam cæcam nominamus, "summo consensu Patres docuerunt, ait Bellarminus [7], atque ii præsertim qui variis temporibus aut Ordinum religiosorum duces exstiterunt, aut in iisdem Ordinibus insigniter claruerunt, ut nulla fuerit unquam in Ecclesiâ Dei professio observantiæ regularis, quæ hanc obedientiam non coluerit."

S. Ignatius a Loyola, in suâ epistolâ plus quąm aureâ et omni laude dignissimâ de obedientiâ, doctrinam tradit, non novam sed a S.S. Patribus et Fundatoribus Ordinum religiosorum, potissimum a S. P. nostro Francisco mutuatam, ut optime probat idem Cardinalis Bellarminus [8].

Referemus igitur *a)* aliqua Sanctorum testimonia de obedientiâ cæcâ et *b)* in specie doctrinam S. P. N. Francisci.

a) TESTIMONIA SANCTORUM. — 1) S. Basilius, Ecclesiæ Orientalis lumen et Monachorum parens, perfectam docens obedientiam, hæc habet verba [9]: "Quemadmodum enim

(1) Card. BELLARMINUS. *Tract. de obed.* quæ cæca nominatur cap. 2. cfr. auctarium Bellarminianum. p. 378.—(2) GEN. III, 1.—(3) Homil. XVI in Genes. P. G. t. 53, col. 128.—(4) In serm. de S. Andrea. P. L. t. 183, col. 508.—(5) GEN. XII, 1. — (6) GEN. XXII, 2.— (7) L. c. cap. 3, p. 379.—(8) L. c.—(9) Const. Monast. cap. 22 n. 5. P. G. t. 31, col. 1410.

faber lignarius aut domorum ædificator unoquoque artis instrumento utitur ad suum arbitrium, nec unquam dicet instrumentum non inserviturum se ei usui, ad quem illud adhibet artifex, sed moderatoris cedit manui: sic convenit ascetam velut instrumentum quoddam utile artifici ad ædificium spirituale perficiendum, in omnibus obedire... Et ut instrumentum non sibi ipsi deligit quod faciendum est ad artem juvandam; ita operæ pretium est ascetam non sibi ipsi opera deligere, sed institutionem sui prudentiæ ac gubernationi artificis permittere." Hanc eamdem doctrinam tradit S. Hieronymus in suâ Epistolâ ad Rusticum [1]; S. Augustinus [2], Joannes Cassianus in Institutis Renuntiantium [3], S. Benedictus in suâ Regulâ [4], S. Gregorius, Papa et Ecclesiæ Doctor egregius [5], Joannes Climacus [6], S. Bernardus [7] et quam plurimi alii Doctores et Ascetæ. S. Thomas [8], ait Bellarminus [9], "adeo cæcam obedientiam esse voluit ut ne possibilitatem quidem præcepti discerneret", et Seraphicus Doctor [10] cum S. Gregorio [11] docet quod "non licet subditis discernere, sed statim simpliciter obedire [12]."

Sed præ ceteris S. Pater modo peculiari hanc cæcam filiis suis obedientiam docuit exemplo pariter et verbo.

b) TESTIMONIUM S. P. FRANCISCI ET SOCIORUM EJUS.— Seraphicus Pater de seipso testatur [13]: "Inter alia quæ dignanter pietas mihi divina concessit, hanc gratiam contulit quod ita diligenter novitio unius horæ obedirem, si mihi

(1) P. L. t. 22 col. 1081.—(2) L. 1 de moribus Eccl. c. 31. P. L. t. 32, col. 1338.— (3) P. L. t. 49, col. 162 et 200.— (4) Cap. 5. P. L. t. 66, col. 349.— (5) L. 4 cap. 4 expositionis in 1 L. Regum. P. L. t. 79, col. 243 et sq.—(6) *Scala Paradisi.* Gradus IV. P. G. t. 88, col. 679.— (7) *Tractatus de præcepto et dispensatione.* P. L. t. 182, col. 873 et sq.; Sermo de conversione S. Pauli. P. L. t. 183, col. 364 etc.— (8) 1. 2. q. 13, a. 5, ad 8.— (9) L. c. cap. 3.— (10) Reg. novit. c. 14 n. 2.— (11) Lib. 2 in 1 Reg. c. 4, n. 11. P. L. t. 79, col. 131.— (12) Cfr. etiam Alardus Gazæus comm. Cassiani: *De cœnob. inst.* Lib. 4, cap. 10. P. L. t. 49, col. 162.— (13) CELANO. Leg. II, cap. CXI, p. 283.

guardianus daretur, sicut antiquissimo, vel discretissimo cuiquam. Subditus prælatum suum non hominem considerare debet, sed illum pro cujus est amore subjectus. Quanto autem contemptibilior præsidet, tanto obedientis humilitas magis placet."

1452.— *Descriptio veri obedientis per S. Patrem.*— Socii S. Patris eum quâdam die rogaverunt: " Dic nobis, pater, quæ sit perfecta et summa obedientia. At ille, ait Celano [1], verum describens obedientem sub figurâ corporis mortui, respondit: Tolle corpus exanime, et ubi placuerit pone. Videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non réclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedrâ, non alta sed ima respiciet; si collocetur in purpurâ, duplo pallescet. Hic, inquit, verus obediens est; cur moveatur non dijudicat, ubi locetur non curat, ut transmutetur non instat." Alterâ vice inobedientem fratrem jussit vestibus spoliari, in altam conjici foveam et humari. Cui cum fratres ad Dei viri monitum terram superinjicerent, cum jam solum caput inhumatum remaneret, accessit pius Pater et ait: " Esne mortuus, Frater? Esne mortuus " Cui ille inobedientiæ pœnitens: Ita, Pater, inquit, jam mortuus sum. " Surge, inquit ille, si vere mortuus es, et prælato tuo, sicut debes, ad nutum illius obedito, nec præcepto in aliquo repugnes, sicut nec homo mortuus in aliquo contradicit. Mortuos, non vivos, ego meos volo sectatores [2]. "

Hanc cœcam diligentissime coluerunt obedientiam primi S. Francisci filii. " Nihil sanctæ obedientiæ præceptis audebant præponere obedientissimi milites, ait Celano [3], qui antequam perficeretur obedientiæ verbum, se ad exsequendum imperium præparabant, nihil scientes discernere in præceptis, ad quæque injuncta, omni contradictione remotâ, quasi præcipites concurrebant. "

---

(1) Leg. II, c. 112, p. 284.— (2) *Opuscula.* Coloniæ, 1849, p. 263.— (3) Leg. I, cap. 15, p. 41.

Jacobus Mediolanensis in suo libello admirabili, cui titulus " Stimulus amoris [1]", de primis franciscanis agens, sequens de eorum cæcâ obedientiâ tradit testimonium: " Hunc (Christum nempe) imitati sunt patres nostri, qui cum prælati essent, se subditos subditis faciebant. Hoc sibi dulce, hoc delectabile, hoc peramabile in his, quæ magis suæ voluntati contraria existebant, in his, quæ ad exterioris hominis confusionem, afflictionem, exinanitionem spectabant, sibi infimis obedire. Non enim curiose librabant, utrum hoc melius esset illo, hoc securius, hoc laudabilius, sicut quidam faciunt causâ fugæ, sed cuncta quæ non essent contra Deum, quantumcumque ardua et vilia, dum cernerent esse secundum prælatorum beneplacitum, adimplebant aviditate maximâ."

1453.— C) **Obedientia cæca minime rectæ rationi est contraria.**— Obedientiæ cæcæ variæ objiciuntur difficultates, quæ omnes facile ad unum reduci possunt caput, ad ejusdem nempe dissensionem cum rectâ ratione. Ast hoc assertum minime valet: Etenim 1) obedientia cæca juxta sensum ab auctoribus intentum est intelligenda; sic autem intellecta 2) excludit prudentiam carnalem, minime vero spiritualem et supernaturalem, et inde 3) subditus in licitis obediendo nunquam capiet detrimentum, etiamsi Superior imperfecte imperat.

1454.— 1. ***Obedientia cæca juxta sensum ab auctoribus spiritualibus intentum intelligenda est.***— " Cum cæcitas in privatione visûs consistat, et per metaphoram ad spiritualia translata sit, ait Suarez [2], certum est non in eo sensu transferri, ut significet privationem omnis cognitionis et judicii... Quis enim dubitare potest, prosequitur præclarissimus auctor, quin homo non ut brutum, vel stolidus obedire debeat, sed ut homo, qui rectâ ratione utatur." Sensus igitur obedientiæ cæcæ recte intelligendus est. In similitu-

(1) Cap. 12.— (2) *De Relig.* tr. 10, L. 4, c. 15, n. 26.

dinibus enim, ut optime notat Bossuet [1], non omnimoda adæquatio quærenda est, sed proportionaliter ad assumptum cui deserviunt; secus omnia destrues. Ast omnis obedientia naturâ suâ aliquid simile habet homini mortuo, et a fortiori homini cæco. Habet autem quamdam mortis similitudinem conditio servitutis, ait S. Thomas [2], unde et mors civilis dicitur. Vita enim in hoc maxime manifestatur, quod aliquis movet seipsum: quod autem non potest moveri nisi ab alio, quasi mortuum esse videtur. Manifestum est autem quod servus non a seipso movetur, sed imperio domini. Unde homo in quantum servituti subjicitur, quamdam mortis similitudinem habet. Unde dicta sanctorum de obedientiâ cæcâ minime sunt cavillanda [3].

1455.—2. ***Obedientia cæca expellit prudentiam carnalem, minime vero spiritualem et supernaturalem.***—*a) Excludit prudentiam carnalem.* Hoc apprime exponit Suarez [4]: "Cum enim obedientia sit perfectissima virtus, non minus requirit ad suum perfectum actum ducem prudentiam, quam aliæ virtutes morales; sed hoc est ei proprium, quod judicium prudentiale dirigens illam fundatur magis in extrinseco principio et judicio Superioris, quam in proprio: et ideo quatenus excludit proprium, dicitur cæca; excludit autem proprium, quatenus vitiosum aut imperfectum est, non quatenus dicit omnem usum proprii intellectûs." Aliis verbis, obedientia tantummodo est cæca, quatenus supposità certitudine de legitimitate præcipientis et de legitimitate

(1) *Etats d'oraison*, L. 8, n. 15: "Il faut réduire les comparaisons dans leurs justes bornes et c'est tout détruire que de les pousser à toute rigueur."— (2) Opuscul. 18, *de perfect. vitæ spirit.* cap. X.— (3) "*Perinde ac cadaver!* Celui qui a prononcé cette parole savait ce qu'il disait, et il importe peu que les gens de littérature s'amusent de ce qu'ils ne peuvent comprendre. Nous rirons d'eux à notre tour, s'ils pensent que leurs moqueries vont nous faire abandonner une maxime qui est la recette avec laquelle on a fait les saints depuis dix-huit cents ans." L. VEUILLOT, *Mélanges.* T. I, p. 509.— (4) L. c. n. 27.

præcepti, excluditur prudentia carnalis quâ homo aversatur ea quæ naturæ lapsæ displicent, et ideo studet invenire rationes non obediendi præceptis ingratis. Sed

b) Minime excludit prudentiam spiritualem et supernaturalem.— Etenim tres superiores semper sunt satisfaciendi, ut P. Balthazar Alvarez suos novitios docuit: Deus, homo qui ejusdem tenet locum, et ratio; etsi duo ultimi semper ad Deum reducuntur, cujus voluntas et dispositiones esse debent nostra regula et lex in ordine naturali, supernaturali et in ordine politico [1]. Et dictum allegat Fr. Joannis Ximeno coadjutoris S. J., qui de his tribus superioribus loquens, dicere solebat: Deus in cœlo, capitulum in Ecclesiâ, ratio in domesticâ æde; sed hi tres unum faciunt: nam Deus solus semper gubernat, vel per seipsum, vel per alios [2].

Unde ad perfecte obediendum omnino necesse est ut subditus oculos habeat lynceos. Oportet enim ut Deum in Superiore videat, quin defectum præcipientis examinet, utilitatem rei præceptæ investiget, immo ut aliquando sua dubia Superiori præcipienti exponat; nam, ut Bernardus a Bessa [3] merito ex S. Benedicto [4] notat: subditi "si quid... grave vel impossibile forte injungitur, suscipiant quidem cum omni mansuetudine jubentis imperium. Quod si omnino suarum mensuram virium pondus excedat, impossibilitatis suæ causas ei qui præest, patienter et opportune insinuent, non superbiendo, vel contradicendo, vel alias levi murmure

(1) *Vie du P. Balthazar Alvarez*, S. J. par le vénérable P. Louis du Pont, traduite en Français par le P. Marcel Bouix, Paris 1873, chap. 21 p. 233: "Souvenez-vous que vous avez toujours trois supéreurs à satisfaire: je veux dire Dieu, l'homme qui tient sa place, et la raison; bien que les deux derniers se réduisent à Dieu, dont la volonté et les dispositions doivent être notre règle et notre loi dans l'ordre naturel et surnaturel, comme dans l'ordre politique."—(2) BALTHAZAR, l. c. "Dieu dans le ciel, le chapitre dans l'Eglise, la raison au logis; mais les trois ne font qu'un; car c'est toujours Dieu seul qui gouverne; soit par lui-même, soit par les autres"—(3) *Specul. discipl.* pars I, c. n. 3.—(4) Regul. c. 68, P. L. t. 66, col. 917.

resistendo. Si adhuc Superior in suâ manserit sententiâ, ita sibi noverint expedire et ex caritate, de adjutorio Dei confisi, obediant."

Sed dices forte, Frater, sanctos semper in omni re etiam extraordinariâ obedivisse. Sed sciendum est varia exempla, quæ de sanctorum obedientiâ afferuntur, magis esse miranda quam imitanda. Superiores qui sanctis res extraordinarias præceperunt, *divino instinctu* id fecerunt, ut subditi constantiam, devotionem et obedientiam probarent, et aliis proponerent in exemplum, et meritum obedientiæ apud Deum omnibus palam facerent: sancti vero eodem spiritu impulsi, tanquam sibi divinitus imperatum fuisset, sine morâ et hæsitatione voluerunt obtemperare. Quod constat ex eo quod omnipotens Deus hanc eorum simplicem et promptam obedientiam stupendis miraculis comprobavit et confirmavit [1].

1456. — 3. ***Subditus in licitis obediendo nunquam capiet detrimentum.*** — Hæc conclusio ex doctrinâ hactenus traditâ clare patet, Frater. "Non enim errat qui sequitur regulam, ait Cardinalis Bellarminus [2], erraret potius si non sequeretur. Et potest fieri ut subditus aliquid inutiliter operando obedientiæ causâ, multum apud Deum mereatur, qui utiliter operando, sed contra obedientiam, peccet. Inutiliter profecto et perperam agebat, si rem ipsam per se consideremus, bonus ille novitius Franciscanus qui, jubente sancto Francisco, caules plantabat, ordine converso; nec minus ociose beatus ille Joannes qui per integrum triennium lignum quoddam aridum ad Abbatis imperium irrigabat. Uterque tamen, quia regulam obedientiæ operando sequebatur, rectissime agebat, nec sine spe mercedis apud justum

(1) Ita Alardus Gazæus, *Comment. Cassiani cœnob. Inst.* P. L. t. 49, col. 187. — (2) Brevis demonstratio quod ex constitutionibus et praxi Societatis non colligatur Præpositum Generalem errare non posse, contra calumnias J. Vincentii. l. c. p. 301 sq. in fin.

judicem Deum. In exercitu, si forte imperator per imprudentiam peccet, non reprehenduntur milites qui illi parent, etiamsi ob peccatum imperatoris victoriam non consequantur. Quod idem in opificiis aliisque rebus omnibus cernimus ; semper enim liber a culpâ est qui superiori suo obedientiam præstat, nisi noverit id quod agit altiori judici non placere."

Nemo igitur sanctorum Patrum et Ascetarum docet Prælatum non posse errare, quod falsum esset, sed subditum non posse errare dum legitimo prælato in his quæ non sunt contra Deum obedientiam exhibet [1].

1457. — CONCLUSIO. — Ex notione obedientiæ religiosæ clare apparet, Frater, subditum in meliori esse conditione quam prælatus. Unde

1) *Curare tenetur ne aggravet onus superioritatis, sed ut prælatus cum gaudio officium suum adimpleat et non gemens.* "Quantumvis honoris, reverentiæ et obedientiæ deferas præposito, nunquam onus et periculum quod ipse pro te suscepit, adæquabis, ait Cornelius a Lapide [2]. Ipse enim onus et curam animæ tuæ, omniumque et singulorum subditorum suorum gerere debet, pro eisque æternæ mortis periculo se exponit, singulorum enim probitas et salus ab eo exigetur in die judicii. Cum tantum sit onus præpositi, prompte illi obedi, ne sis dyscolus, et inobediens onus ejus aggraves, sub quo ipse gemat, dum cogitat, quod pro tuâ inobedientiâ et malitiâ Deo rationem reddere debebit. Vide quantum sit onus pastorum et rectorum, ut non sine causâ dixerit Chrysostomus [3] hic : "Miror si potest aliquis rectorum salvari," quis jam hunc honorem, immo onus et periculum appetat vel ambiat?" Ast obediens, leve onus facies superiori et in tuâ obedientiâ et profectu spirituali gaudebit.

---

(1) Cfr. Bellarminus. l. c.—(2) HEBR. XIII, 17. Comment. in hoc loco· — (3) Homil. 34 ad Hebræos, P. G. t. 63, col. 233.

Dein 2) subditus caveat, ut Seraphicus Doctor dicit [1], *ne unquam per se vel per alios obedientiam extorqueat* " publice vel occulte, quia talis non dicitur humiliter obedire, sed superbe propriam voluntatem facere." Et suam sententiam testimonio S. Bernardi [2] roborat: " Quisquis aperte vel occulte satagit, ut quod habet in voluntate, hoc ei pater spiritualis injungat, *ipse se seducit*, si forte sibi quasi de obedientiâ blandiatur; neque enim in eâ re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit." — Caveat ergo talis, concludit Seraphicus Doctor, quia dicit idem Bernardus [3]: " Nihil ardet in inferno nisi propria voluntas, Tolle, inquit, propriam voluntatem et non erit infernus." Cave igitur, ut nunquam in beneplacitis tuis perficias voluntatem tuam, maxime discordem a voluntate prælati.

(1) Reg. Nov. cap. 14 n. 2.— (2) Serm. 35 De Divers., n. 4. P. L. t. 183, col. 636; allegatur GAL. VI, 3. — (3) Serm. 3 In tempore resurrectionis, n. 3: " Cesset voluntas propria, et infernus non erit. In quem enim ignis ille desæviet, nisi in propriam voluntatem?" P. L. t. 183, col. 290.

TRACTATUS III

DE OBLIGATIONIBUS EX LEGIBUS ECCLESIÆ FLUENTIBUS.

1458. — Religiosi, uti jam diximus [1], vi voti tenentur non solum hierarchiæ interiori, sed et exteriori Ordinis præstare obedientiam, et Fratres Minores ex intentione sui Fundatoris ad hanc subjectionem adstringuntur modo omnino peculiari.

Inquirendum igitur hic esset de legibus ecclesiasticis statum religiosum respicientibus; sed cum hæc materia directe ad Canonistas spectet, agemus tantummodo 1) breviter de legibus præcipuis quas Ecclesia ad disciplinam religiosam in tuto collocandam condidit, et dein 2) insistemus de cultu Ordinis Minoritici erga Romanam Ecclesiam.

CAPUT I.

DE PRÆCIPUIS LEGIBUS ECCLESIASTICIS STATUM RELIGIOSUM RESPICIENTIBUS.

1459. — Præter dispositiones juris communis quibus status religiosus definitur [2], multiplices adhuc inveniuntur leges ad obligationes religiosorum spectantes, sed potissimum sequentes tres: 1) habitum religiosum deferendi, 2) divinum officium recitandi, et 3) servandi clausuram.

(1) Cfr. n. 1412. — (2) Cfr. v. g. tit. 31, 34, 35, 36, 37, 50; lib. 3 Decret. Sess. 25 Concil. Trident. *De Regularibus* etc.

1460. — 1. De obligatione habitum religiosum deferendi. — Regulares in universum proprium religionis habitum ex Constitutionibus habent [1], et S. Mater Ecclesia [2] hunc deferre jubet ut signum propriæ Religionis protestativum [3]. Etsi ob præsentem et instantem necessitatem religiosus ad breve tempus habitum *deponere* potest, v. g. ad eumdem purificandum, aut ad balneum ingrediendum; illum *dimittere*, i. e. ad tempus notabile assumere vestem suo Ordini non competentem, grave est peccatum, cui adnectitur excommunicatio [4].

De significatione et utilitate vestis religiosi jam antea diximus [5].

1461. — 2. De lege clausuræ. — Ad præcavenda scandala, arcenda pericula castitatis et spiritum mundanum, potissimum tamen ad fovendum spiritum internum regularemque disciplinam, jam cum ipsis exordiis vitæ cœnobiticæ introducta est clausura monastica, quæ dein ratione consuetudinis, decretorum Conciliorum et R. R. Pontificum, vim juris positivi acquisivit [6].

Quid est? — Clausura duplici accipi potest modo: formaliter et materialiter.

Formaliter, clausura est lex prohibens regularibus egressum indiscretum, extraneis vero temerarium ingressum.

Materialiter, clausura designat spatium quod huic duplici prohibitioni subest, ideoque septis vel muro circumdari debet, ita ut omnis accessus liber extraneis præripiatur [7]. De egressu e monasterio sermo fuit, ubi de conversatione

(1) Theatini, Barnabitæ, Patres S. J. habitum clericalem regionis ubi vivunt, gerunt. — (2) C. 15. *De vita et honestate clericorum*, c. 2 *ne clerici vel monachi* etc. in 6; Conc. Trid. S. 25 Regular. 19. — (3) P. Piatus, t. 1 P. III, cap. 3, a. 1, q. 334.—(4) C. *Ut periculosa*, 2. *Ne clerici vel monachi* etc. in 6.—(5) Cfr. n. 298 seq. cfr. etiam Dorothæus, P. G. t. 88, c. 1631 sq.; Cassianus, P. L. t. 49, col. 64 sq.—(6) Cfr. P. Piatus, t. I, P. 3, cap. 3, art. 3, p. 1 q. 374 seq.; P. Steiger, p. 211.— (7) Cfr. P. Piatus l. c.

externâ [1], de ingressu vero ubi de "cautionibus omnibus regularibus jure communi præscriptis [2]."

1462. — 3. **De lege divini recitandi officii.** — Recitatio divini officii considerari potest dupliciter: choralis scilicet et privata.

Recitatio choralis. — Regulares qui ad chorum destinantur, vi consuetudinis et potissimum legis ecclesiasticæ ad recitationem divini officii in choro obligantur [3]. Hæc obligatio est *realis* et *gravis* et directe afficit ipsam communitatem, i. e. omnes etiam *simpliciter professos* [4]. Unde qui caput est communitatis præcipue curare debet hujus oneris solutionem.

Recitatio privata. Post professionem solemnem. — Regulares omnes choro destinati, etiamsi in sacris non sint, et qui in choro non satisfecerint, tenentur ad recitationem divini officii. Hæc obligatio eis ex lege ecclesiasticâ incumbit et Fratribus Minoribus etiam ex præcepto Regulæ [5].

De modo divini recitandi officii jam diximus ubi de instrumentis ad voluntatem nostram divinæ conformandam [6].

1463. — NOTANDUM QUOAD MODUM DIVINI PERSOLVENDI OFFICII. — Hic attendendum est, Frater, tum ad actus interiores et exteriores.

1) *Quoad actus interiores* seu *spiritum* quo divinus cultus peragi debet, religiosi et clerici tenentur omni quâ par est devotione et reverentiâ divinum absolvere officium omnesque sacræ liturgiæ actus. Hoc abunde apparet ex antea dictis [7]. Immo cum divinum officium sit tantummodo "quasi pretiosum quoddam involucrum, pretiosiorem condens thesaurum [8]", nempe sacrificium missæ, et hoc sit

(1) n. 326. — (2) n. 1371; cfr. quoad historiam Alardus Gazæus in cap. 4 Coll. Cass. P. L. t. 49, col. 1288-1294.— (3) Cfr. P. Piatus, I P. 3. cap. 3, art. 2, p. 1, q. 346 seq.— Codex Juris Can. 610, § 1.—(4) Decr, *Perpensis* n. 7. 3 Maii 1902.— (5) Codex Juris Can. 610 § 3. Regul. cap. 3; Decl. Clementis V, c. *Exivi.*—(6) Cfr. n. 179.—(7) Cfr. n. 172.— (8) D. WOLTER op. c. p. 116.

finis et centrum totius Religionis cultûsque divini, religiosi et clerici omnes curare tenentur non tantum ad *sacrificium laudis*, sed et omnes vitæ spiritualis actus ita instituendos et ordinandos ut omnes in hunc sacrum convergat sacrificium. Quamobrem valde peroptandum est ut *ordinarie* materiam suarum meditationum eligant juxta S. Liturgiæ ordinem. Dicimus *ordinarie:* dispositiones enim personarum et variæ aliæ circumstantiæ etiam attendendæ sunt, uti jam supra [1] notavimus.

2) *Quoad actus exteriores*, i. e. *cantum ceterasque ceremonias* necessario facienda est distinctio. Ritus quo religiosi diversorum Ordinum religiosorum Deo exhibent cultum exteriorem hodie ab Ecclesiâ approbatus sit, oportet. Ast Ecclesia non eamdem omnibus imponit liturgiam. Religiosis qui vi vocationis ad cultum exteriorem Deo exhibendum deputantur, splendidiorem imponit ritum; ceteris vero, qui ut Fratres Minores vitam ducunt apostolicam, simpliciorem ritum approbat [2]. Unde unaquæque Religio suâ liturgiâ contenta sit, omnino necesse est.

CAPUT II.

DE CULTU ORDINIS MINORITICI ERGA ECCLESIAM ROMANAM.

1464.— Perfecta obedientia non solum præceptorum sed et consiliorum observationem postulat. Unde mirum non est, Frater, Seraphicum Patrem non solum in omnibus imperio hierarchiæ ecclesiasticæ obtemperasse, sed et Ordinem suum adhuc modo peculiari pedibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ subjecisse. Dicemus igitur 1) De cultu S. Patris erga Ecclesiam Romanam; 2) de rationibus hujus cultûs et 3) de signis quibus perfecta erga Romanam Ecclesiam obedientia dignosci potest.

(1) Cfr. n. 138.— (2) Cfr. Constit. O. M. C. n. 46-48.

ART. I. — De cultu S. Francisci erga Ecclesiam Romanam.

1465.— Cultus seraphici Patris erga Ecclesiam Romanam ex eo clare apparet quod *a)* suam Regulam Papæ probavit et *b)* cardinalem Protectorem sui Ordinis petiit et obtinuit.

a) Ex Regulæ approbatione.— S. Franciscus inter omnes religiosorum Ordinum fundatores, teste Bellarmino [1], primus fuit qui Regulæ suæ approbationem a Papâ et petierit et obtinuerit; dein in ipsâ suâ Regulâ cultum præscripsit omnino specialem Romano Pontifici exhibendum. Ait enim [2]: "Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam Domino Papæ Honorio ac successoribus ejus canonice intrantibus et Ecclesiæ Romanæ."

b) Ex postulatione cardinalis Protectoris.— S. Franciscus adhuc primus fuit inter fundatores religiosorum qui a Papâ Cardinalem sui Ordinis protectorem petierit ac obtinuerit. Quâdam enim die, coram Honorio III admissus, ei sic alloquitur [3]: "Ad majestatem tantam pauperibus et despectis viris de facili, domine, ut nostis, non datur accessus. Orbem quidem tenetis in manibus nec minimis intendere prægrandium rerum negotia sinunt. Propter quod, ait, domine, a vestræ sanctitatis visceribus postulo hunc dominum Hostiensem nobis pro Papâ concedi, ut salvâ semper vestræ præeminentiæ dignitate, possint fratres ad eum tempore necessitatis recurrere, et ab eo tam defensionis quam gubernationis beneficia reportare."

Unde non immerito Leo XIII hæc ad superiores Ordinis Minorum Capuccinorum habuit verba [4]: "Unusquisque e religiosis Ordinibus, sicuti et suum proprium characterem, ita et suam specialem gratiam habet. Gratia vestra, o filii S. Francisci, specialis fuit plenissima in S. Sedem et Roma-

(1) *De Monachis*, Lib. 2, c. 4.— (2) Reg. cap. 1.— (3) CELANO, Leg. II, c. 17, p. 187, seq.— (4) Anal, O. M. C. t. 1, p. 53.

nam Ecclesiam fidelitas. Hæc est vestra gratia, vestra gloria, vestrumque meritum, videlicet quod Romani Pontifices vos semper habuere devotissimos filios et fidelissimos operarios. Porro sicut in præterito, ita et in præsenti et in futuro eritis."

Art. II. — De rationibus cultûs erga Ecclesiam Romanam.

1466.— S. Franciscus, omnesque ejus filii legitimi filialem amorem, summam obedientiam ac omnimodam submissionem erga S. Matrem Ecclesiam semper habuerunt, triplicem ob rationem: 1) ob Ecclesiæ præstantiam, 2) ob divinam Ordinis minoritici vocationem et 3) ob ejusdem Ordinis conservationem.

A) *Ob Ecclesiæ præstantiam.*— Ecclesia est Christi corpus mysticum. Deus S. Ecclesiam diligit immenso, activo æternoque amore. Ipse Spiritus S. eam animat, inhabitat, inspirat, edocet et dirigit, et ita quidem ut Summus Pontifex, visibile Ecclesiæ caput, sit infallibilis in doctrinâ fidei et morum. Inde adhuc unitas atque sanctitas Ecclesiæ cum omnibus donis ac proprietatibus quæ sponsam Jesu Christi exornant in liturgiâ, disciplinâ, sacerdotio, magisterio, et imperio ecclesiastico. Quapropter sicut omnes sancti Dei, Seraphicus Pater mirabilem adorandamque Spiritûs Sancti inhabitationem operationemque in Romanâ Ecclesiâ et Summo Pontifice considerans, reverentiam et obedientiam habuit quam perfectissimam in iis quoque quæ minima esse videntur. "Inter omnia et super omnia fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ servandam, venerandam et imitandam fore censebat, ait Celano [1], in quâ salus consistit omnium salvandorum [2]."

(1) Leg. I, c. 22, p. 65.— (2) Cfr. P. Gaudentius, Regulæ vitæ apostolicæ servandæ, p. 350, seq.

Sed ultra Ecclesiæ præstantiam alia motiva S. Franciscum ad hunc impellebant cultum.

B) *Ob divinam vocationem.*— Cum olim Seraphicus Pater, ut S. Bonaventura narrat [1]: "prostratus ante imaginem crucifixi... cum lacrymosis oculis intenderet in dominicam crucem, vocem de ipsâ cruce dilapsam ad eum corporeis audivit auribus, ter dicentem: Francisce, vade et repara domum meam, quæ, ut cernis, tota destruitur." Intentio verborum Christi, ut hic merito S. Doctor notat, referri debet ad Ecclesiam, "quam *Christus suo sanguine acquisivit* [2], sicut eum Spiritus Sanctus edocuit, et ipse postmodum fratribus revelavit."

Etiam, quando S. Pater ad petendam vitæ suæ Regulam se coram Papâ Innocentio præsentabat, qui, juxta Celano [3]: "viderat in somnis Lateranensem Basilicam fore proximam jam ruinæ, quam quidam religiosus, homo modicus et despectus, proprio dorso submisso ne caderet sustentabat," summus Pontifex Franciscum intuens: "Vere, inquit, hic ille est qui opere ac doctrinâ Christi sustentabit Ecclesiam."

Age porro, Frater, hæc divina vocatio necessario ab omnibus Minoribus devotionem, amorem atque reverentiam postulat singularem erga S. Matrem Ecclesiam, Summumque Pontificem.

C) *Ob Ordinis conservationem.*—S. Pater Ministris Provincialibus, et custodibus in regulâ [4] præceptum imponit grave ut postulent a Papâ Cardinalem protectorem, ut sit "gubernator, protector et corrector" suæ fraternitatis [5]. Et ratio-

(1) Legend. maj. cap. 2, Opera t. VIII. p. 507, seq.— (2) Act. xx, 28. — (3) Leg. II cap. 11, p. 112. — (4) Cap. 12. — (5) Innocentius XII C. "Christi fidelium" 17 Febr 1693 omnem Cardinali Protectori eripuit jurisdictionem ordinariam. Itaque hanc tantum exercere poterit quam Ipsi S. Pontifex forte delegaverit; sed ejus partes sunt Ordinem in quieto et pacifico statu conservare et augere, ab impugnationibus et molestantibus protegere, ac etiam invigilare ne subditi a superioribus opprimantur.

nem hujusmodi præcepti addit dicens [1]: "ut semper subditi et subjecti pedibus ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, stabiles in fide catholicâ, paupertatem, et humilitatem, et sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus."

Celano [2] autem fusius hanc exponit S. Francisci intentionem:

"Pater sanctus, ait, cum natorum soboles multiplici ubique jam numero dilataretur et gratiâ... cœpit sæpius meditari sollicitus qualiter illorum novella plantatio servari posset et crescere unitatis vinculo colligata... Vadam igitur et eos sanctæ Romanæ Ecclesiæ commendabo (scilicet fratres meos), cujus potentiæ virgâ percellantur malevoli, et filii Dei in æternæ salutis augmentum ubique plenâ gaudeant libertate. Recognoscent ex hoc filii dulcia beneficia matris, et speciali devotione semper ipsius reverenda vestigia complectentur. Non erit, ipsâ protegente, in Ordine malus occursus, nec filius Belial per vineam Domini transibit impunis. Paupertatis nostræ ipsa sancta æmulabitur gloriam, et humilitatis præconia per superbiæ nubilum offuscari non sinet. Caritatis et pacis in nobis vincula servabit illæsa, censurâ strictissimâ percutiens dissidentes. Evangelicæ puritatis observatio sacra continue in conspectu ejus florebit, nec odorem vitæ vel ad horam patietur elabi."

Uti vides, Frater, ratio cur Seraphicus Pater tam singularem cultum habuerit, semper erat ut gregem defenderet contra luporum dentes, et inter ipsos filios arceret quidquid paci et unitati esset contrarium [3].

---

(1) Reg. cap. XII. — (2) Leg. II cap. 16, p. 186.— (3) Celano, l. c.

ART. III. — De signis quibus perfecta obedientia erga Ecclesiam dignoscitur.

1467. — Cum Fratres Minores ex intentione sui fundatoris perfectam Ecclesiæ Romanæ exhibere teneantur obedientiam, inquirendum venit quomodo hæc dignosci possit. Varia inveniuntur hujus obedientiæ signa, sed potissimum sequentia [1]: *a)* obedientia amorosa erga Ecclesiam; *b)* reverentia erga theologos; *c)* timor et suspicio novitatum, et *d)* diffidentia sui.

A) *De obedientiâ amorosâ erga Ecclesiam.* — Ad perfectam obedientiam jam non sufficit, ut ex pœnarum vel censurarum timore Ecclesiæ imperanti obtemperes: obedientia enim sine timore larva est, non vivens realitas. Nunquam igitur dices, Frater; Lex vel præceptum sunt inutilia, molesta, malæ interpretationi ansam præbent, lata ab auctoritate a studio partium non immuni, aut non bene de rebus gestis edocta. Ut vera sint hæc omnia, nihilominus officium et gratia obedientiæ remanent immutata et ingenium docile obedit, Qui auctoritatem crisi subjiciunt, non sunt dociles. Etiamsi obediunt, amittunt gratiam obedientiæ. Spiritus Christi est spiritus obedientiæ, et spiritus divini capitis pervadit corpus ejus mysticum. Axioma illud: "Sentire cum Ecclesiâ," significat credere cum Ecclesiâ, sperare cum Ecclesiâ, amare cum Ecclesiâ, et ideo obedire cum Ecclesiâ, Sacerdos, et potissimum sacerdos minorita, ante omnia et inter omnes vir est obedientiarum. Obedit Patri ut filius, Filio ut sacerdos, Spiritui Sancto ut discipulus, Ecclesiæ tanquam matri, Summo Pontifici tanquam testi visibili et vicario qui Dei nomine ejus obedientiam accipit in personâ Jesu Christi [2].

---

(1) Magnâ ex parte excepta ex libro Card. Manning: *Le sacerdoce éternel*, c. 16. — (2) Cfr. Manning, l. c.

B) *De reverentiâ erga theologos.* — Seraphicus Pater in Testamento hanc reverentiam a filiis suis aperte postulat dicens: "Et omnes theologos, et qui ministrant nobis sanctissima verba divina, debemus honorare et venerari sicut qui ministrant nobis spiritum et vitam." Et merito quidem, nam etsi sententia communis theologorum non efficit ut aliquid fiat de fide divinâ, ait Cardinalis Manning [1], eorum consensus tamen creat traditionem intellectualem, cui nemo suum judicium sine temeritate opponere potest.

Aliud signum perfectæ obedientiæ mentalis est *devotio erga sanctos.*

Illi sunt exempla nostra. Illorum consilia, dicta, agendi ratio nobis sunt regula et admonitio. In eorum vitâ præcepta et consilia sunt quasi incarnata. Omnis devotus Minorita suos habet patronos. B. Virgo Maria est patrona omnium. Similiter S. Joseph, quia est patronus Ecclesiæ universalis. Suorum Patronorum verbis semper attendit, eorum exempla imitari nititur, et sic semper e corde abhorret quidquid ab hominibus spiritu mundano imbutis contra Ecclesiam Christi profertur et docetur.

C) *Timor et suspicio novitatum.* — Hodie hoc obedientiæ signum ab omnibus fidelibus et potissimum a Fratribus exigitur. Vivimus enim in ævo illimitatæ libertatis intellectûs, et novitatum amor inventionem novarum opinionum semper molitur, et criticismus cohiberi non patitur. Magnâ prudentiâ et cautelâ igitur opus est, maxime in libris legendis: periculosum enim est admittere errorem speculativum vel minimum. Magnâ vigilantiâ indigemus erga id quod hodie summis laudibus tollitur tanquam *moderna cogitandi ratio*, nam ratio mundi moderni continuo a Deo abducit. Veri zelatores, verique devoti Franciscales valde abhorrent ab omni novitate, quæ sapit diminutionem et quasi subtractionem reverentiæ et obedientiæ Apostolicæ Sedi debitarum, verus Minorita ex animo respuit omnem doctrinam menti

(1) L. c.

Matris Ecclesiæ contrariam et alacriter, prompte et constanter paret vel minimis Apostolicæ Sedis desideriis et intentionibus. [1]

D) *Diffidentia sui*, sub omni respectu, præsertim in judiciis speculativis et moralibus. Non raro enim contingit ut nonnulli pseudo-philosophi fallaciis non paucis et subtilitatibus (ex defectu veræ subjectionis exortis) conentur doctrinam S.S. Congregationum debilitare, præsertim si ex memoratis S. S. Congregationibus emanant decreta, epistolæ, declarationes, monita et similia quibusdam opinionibus plus minusve contraria. Ast, Frater, veri Franciscales debent hujusmodi subtilitates, fallacias et distinctiones veritatis diminutivas et a christianâ obedientiâ et internâ mentis subjectione alienas, totis viribus rejicere et *totaliter cuilibet adhærere mandato, desiderio*, et menti S. Sedis. Contrarium facientes sensim sine sensu similes efficerentur illis, qui asserere ausi sunt: "Obligatio quâ catholici magistri et scriptores omnino adstringuntur, coarctatur in iis tantum, quæ ab infallibili Ecclesiæ judicio veluti fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur." [2]

Ad hanc acquirendam diffidentiam sui, tria meminisse sufficit, ait cardinalis Manning [3]: "Primo, quam sæpe erravimus; secundo, quam pauca legerimus; tertio, quam parum studio incubuerimus." Necesse minime est, Frater, ut hoc thema de cultu Ordinis Minorum erga Ecclesiam adhuc fusius pertractemus, nam cum P. Gaudentio [4] dicere possumus quod "ex hoc usque dictis cuilibet S. P. Francisci filio satis patebit Fratris Minoris esse, ut inter omnes Christi fideles corde, verbo et opere emineat atque præcellat filiali amore, summâ obedientiâ ac omnimodâ subjectione erga S. Matrem suam Romanam Ecclesiam. Hunc ergo sensum

(1) Cfr. Manning, l. c. P. Albertus a Bulsano, cap. I, § 11.— (2) Propositio expresse damnata in Syllabo Pii IX, n. 22, Denz. n. 1570; cfr. etiam Albertus a Bulsano, cap. I, § 11. n. 2, nota 1.— (3) L. c.— (4) L. c. p. 364.

erga S. Matrem tuam Romanam Ecclesiam, carissime Frater, verbo et opere ostende in apostolicâ et pastorali vitâ tuâ. Ostende filialem amorem tuum erga S. Romanam Ecclesiam fundendo frequentes preces pro exaltatione et triumpho S. Matris Ecclesiæ; defendendo Summos Pontifices eorumque jura contra quoscumque calumniatores et Ecclesiæ inimicos; Christi fideles excitando et adhortando ad auxilium ferendum pro indigentiis et necessitatibus Summi Pontificis et Ecclesiæ Matris; ostende summam obedientiam tuam erga Ecclesiam Romanam non solum quoad ejusdem decreta dogmatica, sed etiam quoad omnia, minima quoque, quæ S. Mater Ecclesia et Summi Pontifices disposuerunt, mandarunt atque præscribunt pro Ecclesiæ disciplinâ et cultu, in Rituali et Ceremoniali. Paucis: semper, ubique et in omnibus omnimodam atque humillimam subjectionem exhibe S. Matri tuæ Romanæ Ecclesiæ. Hoc et perfecte adimplere teneris ex mente Regulæ et Constitutionum Ordinis, de quibus nunc agendum.

TRACTATUS IV

DE OBLIGATIONIBUS EX REGULÂ ET CONSTITUTIONIBUS FLUENTIBUS.

1468.— Omnis status religiosus primo et per se tendit in perfectionis acquisitionem, et vi susceptionis talis statûs exsurgit obligatio per media apta, nempe consilia evangelica, hunc finem prosequendi. Mensura tamen perfectionis non eadem est omnibus statum religiosum profitentibus, sed determinatur a fine speciali quem Ordo sibi assequendum proponit. Hic finis specialis seu alicujus Ordinis principalis est vel vita contemplativa, activa vel mixta. Ultra consilia evangelica igitur, pro unoquoque instituto religioso, Regula et Constitutiones sunt, ut media ad hunc finem ordinata. Ast, Frater, die professionis, vitam amplexus es mixtam et sub Regulâ S. Francisci et Constitutionibus Capuccinorum te militaturum Deo solemniter promisisti. Inquirendæ igitur sunt obligationes ex Regulâ et Constitutionibus fluentes. Ut practice procedamus, dicemus 1) de auctore et excellentiâ Regulæ S. Francisci et Constitutionum Fratrum Minorum Capuccinorum, 2) de earum vi obligatoriâ atque de peccatis iisdem oppositis in genere, et 3) de earum vi obligatoriâ pro viris Apostolicis in specie.

CAPUT I.

DE AUCTORE ET EXCELLENTIÂ REGULÆ S. FRANCISCI ET CONSTITUTIONUM CAPUCCINORUM.

ART. I.— De auctore.

1469.— A) **De auctore Regulæ.**— Christus Dominus auctor est statûs religiosi et omnium ad ejus substantiam jure divino pertinentium. Attamen jure merito addere possumus Deum unicuique Religioni in Ecclesiâ approbatæ non solum constituisse fundatorem, socios instituti aptos ei adjungentem, sed fundatori inspiravisse eumque docuisse vivendi formam seu Regulam observandam. Hæc enim omnia non ex humano consilio, sed ex Spiritûs S. illustratione possunt provenire. Hoc absque ullo dubio affirmare possumus de Regulâ Seraphicâ, ut constat *a)* ex vitâ Seraphici Patris, *b)* ex verbis ipsius, et *c)* ex revelatione.

a) E vita Seraphici Patris. — S. Bonaventura [1] originem Regulæ clare indicat. De Seraphico Patre hæc tradit verba: "Cum autem, ait, vivendi formam per dominum Innocentium approbatam disponeret per successorem ipsius Honorium in perpetuum facere roborari, hujusmodi fuit a Deo revelatione commonitus. Videbatur quidem sibi de terrâ micas panum subtilissimas collegisse multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere. Cumque micas tam tenues distribuere formidaret, ne forte inter manus exciderent; vox ei desuper ait: "Francisce, unam de micis omnibus hostiam facito et manducare volentibus tribue." Quo id agente, quicumque illud non devote recipiebant, aut receptum contemnebant donum, mox leprâ infecti, notabiles apparebant. Recitat mane vir sanctus hæc omnia sociis, dolens, se non percipere mysterium visionis.

(1) Legenda maj. cap. 4. Op. t. VIII, p. 515.

Sequenti vero die, cum vigil in oratione persisteret, hujuscemodi vocem de cœlo delapsam audivit: "Francisce, micæ præteritæ noctis verba evangelica sunt, hostia Regula, lepra iniquitas [1]." Volens igitur confirmandam Regulam ex verborum Evangelii aggregatione profusius traditam ad compendiosiorem formam, juxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quemdam [2], cum duobus sociis, Spiritu Sancto ducente, conscendit, ubi pane tantum contentus et aquâ, jejunans conscribi eam fecit, *secundum quod oranti sibi divinus Spiritus suggerebat.* Quam cum, de monte descendens, servandam suo vicario commisisset et ille, paucis elapsis diebus, assereret per incuriam perditam; iterato sanctus vir ad locum solitudinis rediit eamque instar prioris, *ac si ex ore Dei verba* susciperet, illico reparavit et per... Dominum Papam Honorium... obtinuit confirmari."

b) Ex verbis S. Patris. — Sed audiamus potius ipsum Seraphicum Patrem. In suo Testamento aperte dicit: "Postquam Dominus dedit mihi, de fratribus nemo ostendebat mihi, quid deberem facere, sed ipse Altissimus *revelavit* mihi, quod ego deberem secundum formam Sancti Evangelii vivere: et ego paucis verbis et simpliciter feci scribi." Et sicut Seraphicus Doctor ait, fratres ad Regulæ observantiam inducens, dicere solebat [3]: se nihil ibi posuisse secundum industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, sicut sibi fuerant divinitus revelata." Et ipse S. Bonaventura addit: "quod ut certius constaret testimonio Dei, paucis admodum evolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Jesu digito Dei vivi, tanquam bulla Summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam Regulæ et commendationem auctoris."

c) Ex revelatione. — In regno Cypri quidam Frater Minor

(1) Cfr. etiam Thomas a Celano, Leg. II, c. 159, p. 326.—(2) Rayneriі sive Fontis Columbæ prope urbem Reatinam (Rieti). Duo socii erant fr. Leo et fr. Bonitius. cfr. Analecta Franciscana, t. III, p. 29. — (3) L. c. p. 516.

S. Birgittam rogavit, ut ipsa consuleret ei quid deberet facere super aliquibus dubiis suæ conscientiæ, specialiter super observantiâ Regulæ Ordinis sui. Quæ Birgitta cum staret quâdam die orans in sanctâ civitate Jerusalem fratri supradicto, Christus apparuit ei, et alloquebatur ei dicens [1]: "Istius Francisci Regula quam ipse incepit, non fuit dictata et composita ab ipsius humano intellectu et prudentiâ, sed a me secundum voluntatem meam. Quodlibet enim verbum quod in eâ scriptum est, a Spiritu meo fuit sibi aspiratum et postea ipse aliis Regulam protulit et porrexit."

1470. — B) **Auctor Constitutionum Capuccinorum.** — Etsi de nostris Constitutionibus affirmare non possumus quod de origine Regulæ diximus: Deum Ipsum eas ad verbum dictasse, S. Pius V [2] tamen, postquam eas legerat, hanc memorandam dixit sententiam: "En Constitutiones a Spiritu Sancto dictatas, quas si quis perfecte observaverit, inter sanctos referri potest."

Art. II. — De excellentiâ Regulæ et Constitutionum.

1471. — De naturâ Regulæ et Constitutionum jam sermonem habuimus, et jam didicisti, Frater, quid sit Regula, quid sint Constitutiones, et quænam differentia Regulam inter et Constitutiones inveniatur. Recole igitur quid de hâc materiâ dixerimus [3]. Superest ut aliqua afferamus elogia Regulæ et Constitutionum ab auctoribus non Franciscanis et Romanis Pontificibus pronuntiata.

---

(1) Revelationes S. Birgittæ olim a Card. Turrecremata recognitæ, nunc a Gonsalvo Duranto a S. Angelo in Vado presb. et Sacræ Theolog. profess. notis illustratæ. Antverpiæ, 1611, Lib. 7, cap. 22, p. 559.— (2) Boverius, Annal. Min. Cap. ad ann. 1529, n. 12.— (3) Cfr. n. 990 seq.

A) **Elogia Regulæ.** — Martinus Navarrus [1] ait: "Adeo suspicio ac veneror Regulam illam altissimam S. Francisci, ut observantes illam ad unguem et mentem auctoris, reputem esse quosdam incruentos Christi martyres." S. Vincentius Ferrerius [2] dicit: "Qui illam Regulam servat, sanctus est, et quando moritur, potest canonizari." Similibus encomiis effertur a Romanis Pontificibus [3]. Inter alios Clemens V [4] Regulam exponens Religionem Franciscanam comparat horto Salomonis: "Hic hortus siquidem est Fratrum Minorum sancta Religio, ait, quæ muris regularis observantiæ firmiter undique circumclusa intra se solo contenta Deo adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei Filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mirâ universis odorem attrahentes sanctimoniæ circumfundunt. Hæc est illa cœlestis vitæ forma et Regula, quam descripsit ille Confessor Christi eximius S. Franciscus, ac servandam a suis filiis verbo docuit pariter et exemplo."

B) **Elogia Constitutionum.** — Pius X [5] verbis utitur Benedicti XIV [6], ad normam vivendi Capuccinorum per eorum Constitutiones determinatam laudandam et extollendam: Minores Capuccinos, ait, "dum in minoribus essemus, eâ quâ par erat veneratione prosequebamur; in hâc vero sacrosancti Apostolatûs speculâ constituti, majoribus Apostolicæ Nostræ caritatis benignitatisque testimoniis complecti gestimus, considerantes maxime quanta et quam luculenta christianæ pietatis et perfectionis exempla, cum sacrarum doctrinarum splendore atque æternâ animarum salute conjuncta ab initio in Catholicâ Ecclesiâ ita in dies proferant religiosissimi illius Ordinis alumni, ut nihil Orthodoxos Acatholicosque vicissim vehementius perstringat et ad saniorem

(1) Comment. 4 de Regul. n. 17. — (2) Ord. Præd. Serm. de S. Francisco.— (3) Lege supra Elogium Regulæ per Nicolaum III n. 971.—(4) C. *Exivi.* — (5) Litteræ Apostolicæ 8 Sept. 1909. — (6) Litt. *Inclytum* 2 Mart. 1743.

mentem reducet, *quam celeberrimi Instituti inita cum austerioris vitæ sanctimonia ratio*, et christianarum virtutum semita, prius per eosdem alumnos quam diutissime trita, deinde aliis exemplo et verbo indicata." Hæc jam sufficiunt, Frater, et ultra inquirendum est de Regulæ et Constitutionum vi obligatoriâ.

CAPUT II.

DE REGULÆ ET CONSTITUTIONUM VI OBLIGATORIÂ.

1472. — Regula et Constitutiones duplicem habent rationem: informationis nempe ad perfectionem, et legis a jurisdictionis potestate latæ.

In vitæ religiosæ primordiis fundatores Ordinum, ut S. Basilius, S. Benedictus per Regulam suis discipulis tradebant meram informationem ad perfectionem assequendam. Hodie vero norma vivendi religiosis per Regulam et Constitutiones imposita etiam a jurisdictionis potestate proficiscitur, et tanquam vera lex habetur omnibus talem vel talem normam in vitâ religiosâ vivendi profitentibus. Ex hoc duplici capite Regula nunquam ut merum consilium haberi potest, et proinde semper aliquam imponat obligationem omnino necesse est [1]. His ergo rationibus Regula et Constitutiones differunt a puro consilio: " Regula autem religiosa, ait Suarez [2], non est merum consilium; quia præter illam sunt multa alia, quæ ex consilio possunt religiosi facere; nam ut recte dixit S. Benedictus in cap. ultim. suæ Regulæ, non tota perfectio in solâ Regulâ est; et nihilominus religiosus omittens alia consilia supra suam Regulam, non censetur deesse suo muneri et statui: si autem suam Regulam prætermittat,

(1) Cfr. Suarez, De Relig. Tr. 8, L. 1, c. 2: n. 2. Vermeersch, o. c. I, 228, 229. — (2) Tr. 8, l. 1 c. 2, n. 2.

deficere censetur a suâ obligatione: ergo talis regula, respectu illius plus est quam consilium: ergo aliquam necessitatem imponit."

Dicemus igitur 1) de vi obligatoriâ quæ inest Regulæ et Constitutionibus per se, 2) quæ per accidens; et 3) quomodo Regula et Constitutiones interpretandæ sint.

ART. I.— De vi obligatoriâ quæ per se inest Regulæ et Constitutionibus.

1473. — In omni Regulâ religiosâ varia inveniuntur statuta: *a)* alia vota definiunt, *e)* alia præcepta Dei vel Ecclesiæ confirmant, *c)* alia religiosis ut talis instituti membris imponuntur.

A) *Statuta quæ definiunt* semper obligant sub reatu peccati. Vota enim, uti vidimus, per Regulam texantur.

B) *Statuta quæ Dei vel Ecclesiæ præcepta confirmant* nullam novam addunt obligationem, nisi de contrario constat.

C) *Statuta quæ religiosis ut membris determinati instituti imponuntur*, non omnia eodem præscribuntur modo. Etenim Regula et etiam Constitutiones ex jurisdictionis potestate latæ rationem legis habent. Legislator autem subditos ad legem adimplendam obligare potest 1) vel sub reatu peccati mortalis, vel 2) peccati venialis, vel 3) sub obligatione pœnam violatoribus impositam adimplendi. Unde pro voluntate legislatoris et materiæ capacitate, gravior vel levior est Regula.

1) **Sub reatu peccati mortalis.**— In Regulâ Franciscanâ alia imponuntur tanquam vera præcepta sub peccato mortali obligantia [1], alia vero tanquam exhortationes [2], immo tanquam libertates [3]. Unde non Regula in universum, sed aliqua Regulæ statuta sub reatu peccati obligant, cum in ipsâ adhortationes præceptis misceantur.

(1) Cfr. n. 1143.— (2) Cfr. n. 1147.— (3) Cfr. n. 1149.

2) **Sub reatu peccati venialis.** — In aliquibus Religionibus, ut in Ordine P. P. Carmelitarum, Regula obligat sub veniali [1], et Suarez [2] existimat ubi neque scripto neque ex usu aliud colligatur, regulæ obligationem esse venialem.

3) **Sub obligatione pœnæ adimplendæ.** — In multis Regulis et in nostris Constitutionibus cavetur nihil *per se* sub peccato obligare. sed violatores teneri ad pœnam ob transgressionem impositam adimplendam. "Nihilominus quum Regulæ et Constitutiones legis rationem habeant, adeoque aliquam obligationem in conscientiâ involvere debeant, ut ait noster P. Piatus [3] ex Suaresio [4], dicendum est, quod si Regula pœnam imponat transgressoribus, illos obligat in conscientiâ saltem ut patiantur pœnam: dat enim jus Superiori ad puniendum talem actum, quem punire juste non posset, nisi Regula illum sic prohibens posita fuisset; ergo necesse est ut obliget subditum etiam in conscientiâ ad parendum Superiori talem pœnam imponenti, id est, ad non resistendum illi violenter, si pœna consistat in passione; vel ad exequendam illam si consistat in actione, et stricte præcipiatur. Sed forte dices, Frater, pœnam proprie non esse nisi prius fuerit culpa, at responderi potest, ait Vermeesch [5]: "Regulam istam intelligi posse ut præcipientem, vero præcepto sed alternatâ conditione, patientiam molestiæ illius instar pœnæ, nisi malueris ultro Regulæ obtemperare."

---

(1) Ant. Spirit. III, VI, 249 sq.— (2) T. 8, l. 1, c. 3, n. 8.— (3) P. III cap. 1, a. 2, q. 258. — (4) Tr. 8. L. 1, c. 2, n. 6. et 14.— (5) I, 231. in nota 4°.

ART. II — De vi obligatoriâ quæ per accidens inest Regulæ et Constitutionibus.

1474.— Violatio Regulæ et Constitutionum quæ per se sub peccato non prohibetur, raro tamen omni vacat culpâ. Ratio autem hujus culpabilitatis *a)* non est ex naturâ Regulæ et Constitutionum petenda, sed *b)* ex causis extrinsecis provenit, et non solum in subditis, sed etiam *c)* in superioribus inveniri potest.

1475.— A) ***Causa culpabilitatis in transgressione Regulæ et Constitutionum sub peccato non obligantium non ex Regulâ petenda est.***— Regula enim, uti supra diximus, norma est vivendi ad perfectionem ordinata, et lex a jurisdictionis potestate religiosis imposita. Ast ex hoc capite neque Regula neque Constitutiones majorem obligationem imponere possunt quam quæ imperantis voluntate indicitur. Et proinde violatio Regulæ et Constitutionum sub peccato non obligantium non parit reatum culpæ. Si igitur, ait Ballerini [1], subditus utitur epikeia, aberit culpa, ut si v. g., ut Layman docet [2], extra tempora cum socio loquitur ut mœstum consoletur. Quare cum Sanchez [3] dicere possumus, in universum religiosum non peccare si rem agit objective indifferentem sine detrimento boni communis, et si Regulam sub peccato ex se non obligantem transgreditur in aliquem finem vel causam quæ tunc videtur illi honesta, quamvis id quod facit sit minus bonum quam servare Regulam; non enim tenetur quis semper facere, quod melius est." Attamen paratus sit sustinere pœnam, si quæ a superiore exigitur, omnino oportet.

---

(1) Op. Theol. *de legib.* tr. 3, c. 1, n. 106.—(2) L. 4, tr. 5, c. 9, n. 8.—(3) L. c. Lib. VI, c. 4, n. 14.

1476.— B) ***Rationes extrinsecæ cur religiosus Regulam sub peccato non obligantem et Constitutiones violando peccet*** potissimum sunt sequentes:

b) **Internus operantis affectus.**— Ordo rationis tam stricte a Deo sancitur, Frater, ut nihil sit a ratione deflectens, quod eo ipso a Deo non sit prohibitum. Ast Religiosus Regulam vel Constitutiones sub peccato non obligantes transgredi potest 1) vel ex negligentiâ, 2) vel libidine, 3) vel contemptu[1], in hoc triplici casu violatio Regulæ et Constitutionum etiam sub peccato non obligantium continet culpam saltem venialem.

1) *Negligentiâ*, quæ habetur quando religiosus ex nullâ aliâ causâ quam ex quodam animi torpore ad Regulam et Constitutiones violandas, ducitur. Hic agendi modus a lege divinâ ut peccatum inconstantiæ prohibetur. Etenim die professionis religiosus sibi proponit Regulam et Constitutiones fideliter et in omnibus observare. Ast hunc bonum deserere propositum ob nullam aliam causam, ut peccatum veniale inconstantiæ argui debet. " Nam, ait de Lugo[2], qui firmiter proponit circa aliquod bonum faciendum, vel peccatum vitandum, si post repetitum, vel firmum propositum facile deficiat, negari non potest, quod contrahat novam turpitudinem inconstantiæ quam non contraheret, si propositum non præcessisset : quæ inconstantia in bono suscepto reprehensibilis est, et de ipso dictum est[3]: *Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.*"

2) *Ex libidine*, i. e. inordinato affectu erga aliquid, propter quod quis Regulam vel Constitutiones transgreditur. Agedum facere ex libidine quidpiam Regulâ non prohibitum, rectæ rationi dissonat, et jam culpa est ; ergo a fortiori si Regulâ vel Constitutionibus prohibetur.

3) *Ex contemptu* :— Religiosus vitam regularem Deo promisit et Capuccinus Regulam Fratrum Minorum et Constitu-

(1) S. Thom. 2. 2. q. 186, a. 9, ad 1.— (2) *De Justitiâ et Jure* : D. 23, sect. 1, n. 1.— (3) Luc. ix, 62.

tiones Capulatorum. Religiosus igitur Regulam vel Constitutiones formaliter contemnens agit directe contra suæ professionis votum : et cum subjici simpliciter et absolute Regulæ et Constitutionibus non sit res levis, erit mortale, ait Sanchez [1]. Quando autem hic contemptus accidat, jam supra explicavimus [2].

NOTANDUM hic est, Frater, peccatum mortale semper contemptum requirere formalem. Si religiosus igitur sive ex pertinaciâ judicii, vel ex vanâ gloriâ Regulam quando sub peccato non obligat, vel Constitutiones transgreditur, non lethale, sed veniale tantum committit peccatum.

b) **Incuria de consectariis,** quæ esse possunt 1) scandala et 2) turbatio ordinis domestici.

1) *Scandalum,* i. e. quando quis suo exemplo aliquem inducit ad violationes *peccaminosas* aut ad voluntatem eas patrandi. Hic agendi modus omnibus clare ut peccaminosus apparet.

2) *Turbatio ordinis domestici.*— Omnia in Regulâ et Constitutionibus statuta ad bonum societatis et ad ejusdem finem assequendum ordinantur. Lex silentii, v. g. ad spiritum orationis et devotionis fovendum et ad studia religiosa peragenda omnino requiritur, et res etiam per se indifferentes juxta mentem fundatoris observatæ, maxime inserviunt ad caritatem, pacem et ædificationem mutuam custodiendam.

Si quis igitur statuta etiam sub peccato non obligantia transgrediendo, ordinem domesticum perturbat, peccat. Communi enim bono affert detrimenta aliquando non levia : siquidem tota disciplina religiosa inde relaxari potest. Unde graves theologi [3] docent religiosos sic agendo graviter pec-

(1) L. c. n. 16. — (2) Cfr. n. 1214.— (3) SANCHEZ. *in Decal.* L. 6, c. 4, n. 18, LAYMAN, l. c. *De statu religioso,* c. 9, n. 9. S. ALPHONSUS, L. 5, (4) n. 10, VERMEERSCH, I, n. 232.

care posse: "Religiosus tenetur *sub mortali*, ait Sanchez [1], taliter vivere ut non sit graviter religioni suæ perniciosus inducendo alios religiosos suo pravo exemplo ad nimis relaxatam Regulam: et præterea perturbando suam Religionem adeo, ut valde expediat suæ Religioni eum expellere. Et confirmatur, quia si religiosus nollet unquam servare silentium, nec orare, nec modeste incedere, et ingrederetur omnium religiosorum cubicula, et similia religionis statuta transgrederetur, eo quod singula ad culpam per se non obligant, absque dubio perturbaret graviter totam religionem, et se in eo statu constitueret ut oporteret tanquam incorrigibilem eum expellere."

1477.— C) **Ratio culpabilitatis in superioribus.** — Superior ex officio bonum commune ordinis servare debet, quod maxime consistit in instituto ac observantiâ regulari sancte custodiendâ. Quare notabilis negligentia in permittendis subditorum defectibus in ipso gravis culpa est. [2]

"Multo enim magis et gravius obligatur ex munere suo Prælatus regularis ad procuranda bona spiritualia, quam temporalia sui Ordinis vel conventûs, ait de Lugo [3]; quare si ob ejus culpam communitas patitur grave detrimentum in spiritualibus, non poterit ipse a peccato gravi excusari, per se loquendo; et poterit contingere quod subditi solum venialiter peccent, et prælatus peccet graviter in iis defectibus permittendis." [4]

NOTANDUM tamen hic est aliquando expedire ut corrigere dissimulet si defectus scandalum non afferunt, vel si prævidet subditum ex correctione pejorem evasurum, vel si tempus exspectandum est opportunius. Prudentia id exigit. [5]

---

(1) L. c.— (2) LEHMKUHL, I, 518.— (3) L. c. D. IX, n. 21 — (4) Cfr. P. Piatus, I. P. 3. cap. 1, Art. 2. q. 259.— (5) P. Piatus, l. c.

ART. III. — De modo quo Regula et Constitutiones interpretandæ sunt.

1478.— Cum autem omnia non æque lucide in Regulâ et Constitutionibus proponantur, et ratione circumstantiarum habitâ, dubiis ansam præbere possent, earum interpretatio aliquando fieri debet. Ast, harum interpretationum A) aliæ sunt authenticæ, B) aliæ vero doctrinales, C) aliæ demum arbitrariæ.

1479. — A) ***De interpretatione authenticâ***, seu de eâ quæ fit per legitimam auctoritatem. Hæc Regulæ interpretatio non est prohibita : Romanis Pontificibus enim spectat omnes religiosorum Regulas et Constitutiones approbare vel improbare, confirmare vel infirmare, declarare, mitigare, et etiam arctare, ut in S. S. Canonibus habetur. Sic R. R. Pontifices etiam frequenter auctoritate suâ usi sunt et declarationes in Seraphicam Regulam ediderunt. [1] Duplicis autem generis expositiones promulgaverunt, declarativas nempe et relaxativas.

Declarativæ illæ sunt quæ Regulam juxta S. Patris mentem explicant.

Relaxativæ vero quæ privilegia et dispensationes circa Regulæ præcepta certis Fratrum Minorum Congregationibus concedunt. " Hæ non pro omnibus valent, ait P. Albertus a Bulsano [2], sed tantum pro illis Minoriticis Congregationibus, quæ tales relaxationes a S. Sede petierunt, obtinuerunt, et acceptarunt." Nostra autem Congregatio Capuccinorum tantummodo expositiones declarativas Romanorum Pontificum acceptat, potissimum Nicolai III et Clementis V. [3]

(1) Nimirum Gregorius IX a. 1231; Innocentius IV, 1246; Nicolaus III, 1279; Martinus IV, 1283; Clemens V, 1312; Joannes XXII, 1317; Martinus V, 1430; Julius II, 1509; Pius IV, 1561; cfr. Alb. a Bulsano, o. c. Introductio, § 3. n. 3. — (2) L. c.— (3) Cfr. Const. Cap. cap. 1, n. 3.

1480.— B) ***Declarationes doctrinales***, seu illæ quæ a privatis theologis exarantur. Hæ declarationes tantum valent, quantum valent rationes et argumenta quibus firmantur. [1]

Sedulo cavendum est, Frater, ut probatis et a superioribus approbatis expositionibus incumbens, obligationem strictam a statuto in conscientiâ non obligante discernas. Nam, licet religiosi vero spiritu Seraphico imbuti, maxime curent non solum peccata Regulæ et Constitutionibus contraria vitare, sed insuper omnibus perfectionis mediis a S. Patre verbo et exemplo propositis uti, attamen nunquam et nullo in casu obligationem in conscientiâ sine solido fundamento admittere possunt, et suam vel aliorum conscientiam falso timore inquietare.

---

(1) Præcipui Regulæ Expositores sunt sequentes:

Sæculo XIII: *Quatuor Magistri*, seu Doctores Ordinis, Alexander ab Hales, Joannes a Rupella, Robertus a Bascia et Richardus a Media Villa circa a. 1240: — S. Bonaventura, Hugo de Dina.

Sæculo XIV: Bartholomæus Pisanus, Angelus Clarenus, et anonymus, cujus expositio inscribitur: *Serena conscientia.*

Sæculo XVI: *Inter Observantes:* Antonius Cordubensis; Ivo Magister;— *Inter Capuccinos:* Joannes de Fano in tractatu de paupertate; Hieronymus a Politio (1594), Hieronymus a Sorbo (1596).

Sæculo XVII: *Inter Observantes:* Joannes Rausserius; Marchantius (1630); Gaudentius a Kerkhove (1680);— *Inter Capuccinos:* Sanctes (1614), Ludovicus Parisiensis (1612), Bartholomæus de Vechis (1626), Leander a Murcia (1645), Cyprianus Crousers (1625), Bonagratia ab Alsatia (1664).

Sæculo XVIII: *Inter Observantes:* Philippus a Castelluccio, Gabriel a Vincentia, Bonaventura a Dernoye Gallus, Zacharias la Selva (1775, reed. a Paulo Maria 1877), Kilianus Kazenberger.— *Inter Capuccinos* Bernardinus a Bononia (1749), Bernardinus Gandensis (1704), Gaudentius a Brixia (1761), Viator a Cocaleo (1780), Bonaventura a Minorissa, Simon a Lipnica (1788).

Sæculo XIX: *Inter Observantes:* Benedictus a Canicati (1854), Dion· Piccirelli (1858), Gabriel Angelus a Vincentiâ (Edit. 3. 1885).— *Inter Capuccinos.* Salvator Maria ab Alcano (1801), Samuel Majochi a Laude Pompeia (1856), Albertus aBulsano (1860), Hilarius Parisiensis (1870).

1481. — C) ***De interpretationibus arbitrariis,*** seu de illis quæ fundamento veritatis carent. Hæ interpretationes a Seraphico Patre vocantur *glossæ.* Ob juris enim peritorum abusus et multorum fallacias in *glossis,* seu interpretationibus, tempore S. P. N. Francisci in malam partem inter vulgum sumebatur vox *glossa,* tanquam mutilatio veræ doctrinæ et appositio falsæ. Unde *glossa* vulgo sumebatur pro falsificatione sensûs doctrinæ. Unde etsi S. Pater noluit accuratas expositiones seu *glossas* tali nomine dignas prohibere, falsas et temerarias aperte condemnat [1]. Regula et Constitutiones interpretandæ sunt juxta declarationes authenticas et doctrinales, minime vero juxta arbitrarias. De iis enim loquitur S. Pater in suo Testamento: " Omnibus fratribus meis clericis et laicis præcipio firmiter per obedientiam ut non mittant glossas in Regulam nec in istis verbis dicendo: *Ita volunt intelligi.* Sed sicut Dominus dedit mihi simpliciter et pure dicere et scribere Regulam et ista verba, ita simpliciter et pure sine glossâ intelligatis."

CAPUT III.

DE NECESSITATE REGULAM ET CONSTITUTIONES OBSERVANDI PRO FRATRIBUS SALUTI ANIMARUM INCUMBENTIBUS.

1482. — Ex mente S. Francisci et vi professionis Fratres Minores ad vitam adstringuntur mixtam. Cum finis postulet mediorum usum, omnia quæ in Regulâ et Constitutionibus inveniuntur statuta, ad propriam sanctificationem et salutem animarum sunt ordinata. Hæc media observare tenentur omnes, sed potissimum tamen, et modo peculiari Fratres qui saluti incumbunt animarum. Nam sacrum hoc

(1) ALBERT. a BULSANO, p. 5, nota 1.

ministerium : 1) postulat ut ministri evangelii non solum ad perfectionem tendant, sed et sancti sint ; 2) hæc sanctitas sine exercitiis spiritualibus in Regulâ et Constitutionibus ad propriam sanctificationem præscriptis obtineri et conservari nequit. Unde 3) nefas est ea ullo sub prætextu negligere.

Art. I. — Ministri evangelii sancti sint oportet.

1483. — Etenim : 1) sacerdos qui alios sanctificare intendit, prius sanctitatem possidere debet ; 2) munera quibus fungitur sanctitatem postulant, et 3) licet aliorum sanctitas ab eo procuranda sit, hæc tamen ex parte ab ipsius sanctimoniâ dependet.

1484. — A) **Sacerdos qui alios sanctificare intendit, prius sanctitatem possidere debet.** — Fratres Minores vitam apostolicam profitentes et sacris insignitos, saluti animarum addictos esse, omnibus manifestum est. " Quicumque enim sacerdotio potitur, eo non sibi tantum, sed aliis potitur, ait Pius X [1] : *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum* [2]. " Jam vero, ut S. Thomas [3] apprime docet : " Manifestum est autem majorem perfectionem requiri ad hoc quod aliquis perfectionem aliis tribuat, quam ad hoc, quod aliquis in se ipso perfectus sit : sicut majus est posse facere aliquem talem, quam esse talem, et omnis causa potior est suo effectu."

Quapropter : *a)* Christus sanctitatem ut conditionem ad prædicandum insinuat, et *b)* Apostoli eam aperte necessariam declarant.

a) ***Christus sanctitatem ut conditionem ad prædican-***

(1) *Exhortatio ad clerum catholicum* occasione sui Jubilæi sacerdotalis 4 Aug. 1908.—(2) Hebr. v, 1.—(3) *De perf. vitæ spirit.* cap. xvii.

dum insinuat. — Discipulos suos instruens, ait [1]: *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihil valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus.* Hæc comparatio autem merito adaptatur doctoribus et præsidibus Ecclesiæ, i. e. episcopis et sacerdotibus eorum adjutoribus: "qui si ipsi moribus et vitâ alieni sunt a doctrinâ Christi, vel si non studiose adlaborant ut in officio salis perseverent et vividum illum doctrinæ studiique virtutum vigorem conservent, quid jam efficere poterunt? Non solum inutiles sunt, sed nocivi sibi et aliis; despiciuntur et maximo damno sunt Ecclesiæ [2]." Et Dominus insistit dicens [3]: *Vos estis lux mundi... luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* Non sufficit igitur bonam docere doctrinam, Deus glorificandus est et glorificatur tantum si secundum doctrinam Christi vivimus, si bonis operibus lucemus. Ad præclarum ministerium, juxta Christi verba, accedat vita præclara omnino decet.

b) ***S. Apostoli sanctitatem in animarum pastoribus necessariam declarant.*** — Qui curæ animarum incumbit, *forma gregis ex animo* [4] sit proclamat S. Petrus Apostolus. Et S. Paulus ad Titum scribens, ait [5]. *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.* Et ad Timotheum [6]: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.* Oportet enim ut unusquisque nostrum cum Apostolo dicere possit [7]: *quæ... vidistis in me, hæc agite,* et: *imitatores mei estote, sicut et ego Christi* [8]. Scriptura enim ait [9]: *Inebriabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus bonis meis adimplebitur.* Quapropter Constitutiones statuunt ne "alicui munus prædicationis conferatur, nisi certo constet, ipsum esse vitæ sanctæ et exemplaris, clari ac maturi judicii, fortis et ardentis voluntatis; cum com-

(1) MATTH. v, 13.— (2) J. KNABENBAUER in h. l. — (3) MATTH. v, 14, 16.—(4) I PETR. v, 3.—(5) TIT. II, 7.—(6) I TIM. IV, 12.— (7) PHIL. IV, 9.—(8) I COR. XI, 1.—(9) JER. XXXI, 14.

pertum sit, aiunt [1], scientiam et eloquentiam minime, a caritate sejunctas, esse in ædificationem, verum sæpe sæpius in destructionem; siquidem, juxta D. Gregorium [2], illius prædicatio facile contemnitur, qui vitam ducit remissam."

1485.—B) Munera sacerdotalia sanctitatem requirunt.— Munera quibus fungitur sacerdos, munera sunt cœlestia. *Sic nos*, inquit Apostolus [3], *existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Pro Christo ergo legatione fungimur* [4]. Hæc ratio est cur Dominus sacerdotes non servos sed amicos vocet: *Jam non dicam vos servos... Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis... Ego elegi vos, et posui vos ut eatis et fructum afferatis* [5]. "Est igitur nobis, ait Pius X [6], persona Christi gerenda: legatio vero ab ipso data sic obeunda, ut quo ille tendit, eo nos pertingamus... Tenemur *ut amici* hoc sentire in nobis, quod et in Christo Jesu, qui est *sanctus, innocens, impollutus* [7]; *ut legati* ab eo, debemus doctrinis ejus ac legi conciliare fidem hominum, easdem nimirum nos ipsi primum servantes... At maxime *ut ministri* ejus in præcellentissimo sacrificio, quod perenni virtute pro mundi vitâ innovatur, debemus eâ animi conformatione uti quâ ille ad aram crucis seipsum obtulit hostiam immaculatam Deo." Quâ de causâ Seraphicus Franciscus, hujus veritatis optime memor, in litteris quas in fine vitæ Capitulo Generali direxit [8], sacerdotes suos monet ut sancti sint, quia ipse Dominus sanctus est, imo ut super omnes alios Deum diligant, revereantur et honorent.

C) Fidelium sanctitas a sacerdotis sanctimoniâ ex parte dependet.— "Ad communem legem id pertinet, ait Leo XIII [9], quâ Deus providentissimus uti homines plerumque per homines salvandos decrevit." Quapropter zelo animarum

(1) Const. O. M. C. n. 179.— (2) Homilia XII in Evangelio. P. L. t. 76, col. 1119.— (3) I Cor. IV, 1.— (4) II Cor. V, 20.— (5) Joann. XV, 15, 16. — (6) L. c. — (7) Hebr. VII, 26.— (8) Epist. II, Opera, Ed. Quar, p. 103.—(9) Litt. ad Card. Gibbons 22 Jan. 1899.

sacerdotes ferveant necesse est, et Frater Minor cum Apostolo dicere debet: *Væ mihi si non evangelizavero* [1]. Tenetur enim verbum Dei nuntiare, confessiones rite accipere, adesse aliquando infirmis præsertim morituris, ignaros fidei erudire, solari mœrentes, reducere errantes, usquequaque imitari Christum: *qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo* [2]. Sed indubitatum est, Frater, nisi volunt frustra laborare mercesque congregare in sacculum pertusum [3], eos ad vitam spiritualem, ad vitam orationis teneri, tenerique eo vel magis quo pluribus difficilioribusque occupationibus curâ animarum sunt occupati. Teste enim D. Paulo [4]: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.* Memento, Frater, homines nihil esse, ut merito notat Pius X [5]: " nisi instrumenta quibus ad salutem animarum utitur Deus; ea oportere idcirco ut apta sint quæ a Deo tractentur." Ast, prosequitur: " unum nimirum est quod hominem cum Deo conjungat, unum quod gratum efficiat, atque non indignum ejus misericordiæ administrum; vitæ morumque sanctimonia. Hæc, quæ demum est supereminens Jesu Christi scientia, sacerdoti si desit, desunt ei omnia."

1486.— OBJECTIO.— Sed dices forte, Frater, conversiones etiam per prædicatores imperfecte viventes operari, audi quid dicat Seraphicus Franciscus [6]: Cur, ait, loquens de prædicatoribus qui obolo vanæ gloriæ fructus verbi Dei vendunt, " cur de conversis hominibus gloriamini, quos fratres mei simplices suis orationibus convertere?" Et ut clarius suam declararet sententiam, verbum: *Donec sterilis peperit plurimos* [7], sequenti modo exponebat [8]: "Sterilis, inquit, est frater meus pauperculus, qui generandi in Ecclesiâ filios non habet officium. Hic pariet in judicio plurimos, quia quos nunc privatis orationibus convertit, suæ gloriæ

(1) I COR. IX, 16.— (2) ACT. X. 38,—cfr. Pius X, l. c.— (3) AGGÆI, I. 6.—(4) I COR. III, 7.— (5) L. c.— (6) CELANO, Leg. II, c. 123, p. 292. —(7) I REG. II, 5.— (8) CELANO, l. c.

tunc judex adscribet. Quæ multos habet filios infirmabitur, quia prædicator, qui multis velut suâ virtute genitis gaudet, cognoscet tunc nihil proprii habuisse in eis."

Art. II.—Sanctitas Fratris Minoris saluti animarum incumbenti postulat Regulæ et Constitutionum observantiam.

1487.— Sanctitas, seu perfectio instrumentalis sacerdotis saluti animarum incumbentis, sequentes postulat conditiones: A) Ut zelum habeat animarum; B) ut huic zelo praxis virtutum accedat; C) ut praxis virtutum per exercitia in Regulâ et Constitutionibus præscripta acquiratur.

1488.— A) **Sanctitas postulat verum animarum zelum.**— "Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale zelus animarum," ait S. Gegorius [1], et ut optime notat S. Isidorus [2]: "Sicut per contemplationem amandus est Deus, ita per actualem vitam diligendus proximus, ac per hoc, sic non possumus sine utrâque esse vitâ, sicut et sine utrâque in dilectione esse nequaquam possumus." Licet omnes christiani aliquando ratione statûs et circumstantiarum habitâ ad hunc teneantur zelum, Fratres Minores vi professionis huic sancto ministerio adstringuntur. Amor Dei et proximi, passio et exemplum Jesu Christi, exemplum S. P. Francisci, opera apostolica a nostratibus pro salute animarum et Ecclesiæ utilitate præstita, et grati animi debitum erga Ecclesiam hunc zelum efflagitant. His rationibus tamen non insistemus. Hæc omnia pie et docte invenies in libris asceticis quæ in promptu habes [3]. Sed compertum habeas,

(1) Homil. in Ezech, Lib. 1 hom 12, P. L. t. 76, col. 932.--(2) Diff. Lib. 2, xxxiv, n. 135, P. L. t. 83, col. 91.— (3) Inter alios lege Rodericium o. c. P. 3, lib. 1 cap. 1, sq. et pro Ordine Franciscano; Van Loo, Stimulus Seraphicæ Conversationis, Ed. 2, cap. 35, et 36, p. 324, sq. cfr. etiam supra.

Frater, te absque vero animarum zelo Deum amare non posse; quod exemplo et verbo S. Patris confirmatur. De Francisco enim S. Bonaventura [1] hoc tradit testimonium : "Sic autem eum caritatis excessiva devotio sursum in divina ferebat, ut ejusdem affectuosa benignitas ad naturæ consortes et gratiæ dilataret. Quem enim creaturis ceteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non est, si Creatoris insignitis imagine et sanguine redemptis Auctoris germaniorem Christi caritas faciebat. *Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foveret quas ille redemit.* Saluti animarum nihil præferendum esse dicebat, eo maxime probans quod Unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere."

1489. —B) **Verus zelus postulat virtutum praxim.** —Zelus animarum tamen sine virtutum praxi non sufficit. "Equidem sunt qui putent, ait Pius X [2], quin etiam profiteantur, sacerdotis laudem in eo collocandam omnino esse, ut sese aliorum utilitatibus totum impendat:... Hæc sane doctrina mirum quantum fallaciæ habet atque exitii." Et clare probat 1) praxim virtutum, etiam earum quibus ipse homo perficitur, ad omnes christianos, sed 2) potissimum tamen ad sacerdotes spectare.

1. — *Praxis virtutum ad propriam sanctificationem ordinatarum ad omnes christianos spectat.* — Hoc assertum Pius X [3] roborat testimonio Leonis XIII [4]: "Magister et exemplar sanctitatis omnis Christus est, ait Leo XIII, ad cujus regulam aptari omnes necesse est, quotquot avent beatorum sedibus inseri. Jamvero, haud mutatur Christus progredientibus sæculis, sed idem *heri et hodie : ipse et in sæcula* [5]. Ad omnium igitur ætatum homines pertinet illud: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* [6]: nulloque non tempore

(1) Leg. Maj. C. 9. n. 4, Opera t. VIII, p. 531.—(2) L. c.—(3) L. c.—(4) Litt. "*Testem benevolentiæ*" 22 Jan. 1899. — (5) HEBR. XIII. 8.— (6) MATTH. XI, 29.

Christus se nobis exhibet factum obedientem *usque ad mortem* [1]: valetque quâvis ætate Apostoli sententia: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* [2]."

2. — *Hæc virtutum praxis potissimum homines apostolicos respicit.* — "Quæ documenta, prosequitur Pius X [3], siquidem spectant unumquemque fidelium, propius tamen ad sacerdotes attinent: ipsique præ ceteris dicta sibi habeant quæ idem Decessor noster Apostolico ardore subjecit: "quas utinam virtutes multo nunc plures sic colerent, ut homines sanctissimi præteritorum temporum! Qui demissione animi, obedientiâ, abstinentiâ, *potentes* fuerunt *opere et sermone*, emolumento maximo, nedum religiosæ rei, sed publicæ ac civilis." Hæc virtutum praxis, prosequitur Pius X [4], nempe: "sanctitas una nos efficit, quales vocatio divina exposcit: homines videlicet mundo crucifixos, et quibus mundus ipse sit crucifixus; homines in novitate vitæ ambulantes qui, ut Paulus [5] monet, *in laboribus, in jejuniis, in castitate, in scientiâ, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu Sancto, in caritate non fictâ, in verbo veritatis* seipsos exhibeant ut ministros Dei; qui unice in cœlestia tendant, et alios eodem adducere omni ope contendant."

1490. — C) **Praxis virtutum per exercitia in Regulâ et Constitutionibus præscripta acquiri debet.** — Sanctitas postulat igitur virtutum praxim. Hæc praxis fructus est voluntatis nostræ subsidio gratiæ acquisitus. Jam vero, bona voluntas requirit ut iisdem utamur mediis quæ Ecclesia nobis ut talem fructum afferentia, proponit. Hæc media autem illa sunt quæ nobis authentice, id est nomine Dei a jurisdictionis potestate per Regulam et Constitutiones traduntur. Unde clare sequitur Fratres Minores saluti animarum incumbentes præ ceteris fratribus ad illa observanda teneri. Media vero hæc non nobis tantum, sed omnibus vero zelo apostolico

(1) PHIL. II, 8.— (2) GAL. V. 24. — (3) L. c. — (4) L. c.— (5) II COR. VI, 5 et sq.

ferventibus sacerdotibus, ut media *sine qua non* imponuntur et sunt, teste Pio X [1], potissimum hæc sequentia : *Meditatio quotidiana, Librorum piorum sedula lectio ; examen conscientiæ quotidianum ; confessio sacramentalis, secessus annuus et menstruus.* Horum exercitiorum spiritualium necessitatem probat dicens : " Nec enim assueti cum Deo colloqui, quum de eo ad homines dicunt vel consilia christianæ vitæ impertiunt, prorsus carent divino afflatu ; ut evangelicum verbum videatur in ipsis fere intermortuum. Vox eorum quantâvis prudentiæ vel facundiæ laude clarescat, vocem minime reddit Pastoris boni, quam oves salutariter audiant : strepit enim diffluitque inanis." [2] Unde Seraphicus Pater clericos Ordinis " qui se magis rhetores quam prædicatores laudari cupiunt, ornatu non affectu loquentes, non multum amabat " [3] ; e contra prædicatorem laudabat sed solum " eum qui pro tempore sibi saperet, sibique gustaret [4]," male enim sibi consulunt, dicere solebat, " qui prædicationi totum, devotioni nihil impendunt." Quam vera sit hæc doctrina, tristis probat experientia ! et ex mox dicendis clarius patebit.

ART. III. — Nefas est Fratri Minori sub ullo prætextu exercitia spiritualia in Regulâ et Constitutionibus præscripta negligere.

1491. — Deploranda est cæcitas aliquorum qui ex defectu exercitiorum spiritualium jam propriæ animæ egestatem dissimulare nequeunt, et sese excusant dicentes : " se totos agitationi ministerii dedisse, in multiplicem aliorum utilitatem [5]." Ast, ait Pius X [6], " falluntur misere " ; nam A) ipsi viri apostolici maximis exponuntur periculis, et B) primum sibi et dein aliis succurrendum est.

(1) L. c. — (2) L. c. — (3) CELANO, Leg. II c. 123 p. 293. — (4) CELANO l. c. — (5) PIUS X l. c. — (6) L. c.

1492.— A) Viri apostolici maximis exponuntur periculis. — De his periculis jam sermonem instituimus, Frater [1]. Unusquisque enim sicut Apostolus exclamare tenetur: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus* [2]? Quapropter S. Paulus [3] nos monet dicens: *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli... Ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.* Aliis verbis: utamini mediis vobis ad hos vincendos rite aptatis. Nam

1493. — B) Primum sibi et dein proximo succurrendum est. — S. Bernardus summum Pontificem Eugenium III, magno cum pondere sic monebat: "A te tua consideratio inchoet, ait [4], ne frustra extendaris in alia, te neglecto... Tu primus tibi, tu ultimus... In acquisitione salutis nemo tibi germanior unico matris tuæ." Oportet igitur ut primum sis tibi et sic totus omnibus, uno verbo ut actioni ex abundantiâ amoris incumbas. "Sume exemplum, inquit S. Bernardus [5], de Summo omnium Patre, Verbum suum et emittente, et retinente."

Conclusio. — Noli igitur, Frater, teipsum decipere et laboris prætextu te ab exercitiis spiritualibus unquam eximere. Alias enim te ut filium legitimum S. Francisci considerare non licet. Audi quid Celano [6] de eo testetur: "Per decem et octo annorum spatium,... vix aut nunquam requiem habuerat caro sua, varias et longissimas circuiens regiones, ut spargeret ubique semina verbi Dei spiritus ille promptus, spiritus ille devotus, spiritus ille fervens qui eam

(1) Cfr. n. 328 sq. — (2) B. Paulus ad Rom. VII, 22-24. — (3) Ephes. VI, 11 sq.—(4) S. Bern. *De consid.* L. 2. c. 3. P. L. t. 182, col. 745, 746.— (5) *De Considerat.* L. 2, cap. 3, ibid. col. 746. — (6) Leg. 1. Opusc. de duobus annis et felici obitu S, P. Fran. c. 4, p. 101.

inhabitabat. Replebat omnem terram evangelio Christi, ita ut unâ die quatuor aut quinque castella, vel etiam civitates, sæpius circuiret, evangelizans unicuique regnum Dei, et non minus exemplo quam verbo ædificans audientes, de toto corpore fecerat linguam."

Tibi quoque, carissime Frater, quando gratiâ Dei eris sacerdos Altissimi, apostolicæ prædicationi vacandi eique zelo assiduo insistendi incumbet munus. Ad hoc sublime ministerium vocatus, necesse est ut tempore novitiatûs, tempore studiorum totis viribus perfectionem anheles, pie nempe studendo et sancte orando, ut saluti animarum aliquando addictus quos erudias verbo, pascas exemplo. Et tunc in te implebitur quod in S. Francisco [1] factum est: Christus vera virtus et sapientia dabit voci tuæ vocem virtutis.

CONCLUSIO TRACTATUS

de obligationibus religiosorum.

1494. —Obligationes quæ religiosis tum ex naturâ statûs et ex votis emissis, tum ex Ecclesiæ legibus, vel ex Regulâ et Constitutionibus incumbunt, fusius explanavimus. Etsi media ad finem Ordinum religiosorum aptissime sunt ordinata, deploranda tamen aliquando est religionis determinatæ defectio. Sanctus autem Bonaventura causas hujus defectionis inquirit et assignat aliquas omnibus religionibus communes, et aliquas uni vel altero religioni speciales [2].

COMMUNES sunt, ait: 1) *multitudo intrantium*, "quia multi non possunt tam facile flecti quam pauci"; 2) *subtractio*

(1) Cfr. Celano, Leg. 2, c. 73, p. 251. — (2) Cfr. Determinationes quæstionum circa Regulam F. F. Minorum Pars I, q. 19. Opera omnia, t. VIII, p. 349 et sq.

eorum qui primo tenuerunt Ordinem in suo vigore; 3) *ignorantia* rerum spiritualium in superioribus, "quia quod quilibet non didicit, nescit docere"; 4) *inobservantia* bonarum consuetudinum per introductionem earum quæ minus sunt rectæ. 5) "*Occupatio negotiorum* frequenter emergentium: quæ corda distrahit, affectum devotionis exstinguit, mores alterat; et ne de suâ correctione efficaciter cogitent, semper nova impedimenta religiosis innectit."

SPECIALES autem assignat sequentes: 1) *nimiam inopiam* "ex quâ coguntur fieri proprietarii, dum sibimet videtur quisque providere, quia non providetur eis in communi;" 2) *nimias opes* "e quibus fiunt carnales, superbi et multipliciter vitiosi;" 3) *frequentiam inter sæculares* "ex quâ oritur multarum tentationum carnalium materia et teporis;" 4) *frequentem mutationem prælatorum* "etsi pro parte bonâ sit... tamen in eo nociva est, quod boni, dum cito sperant absolvi, non præsumunt aggredi vel non proficiunt, ut reforment statum Ordinis, et rebelles subditi potius laborant, ut deponantur, quam status debite reformetur;" 5) *discordiam inter varios prælatos;* 6) *mutationem inopportunam religiosorum*, hoc evenit "si aliqui in uno loco diligenter studeant reformare statum in melius, mittuntur ad alium locum, ubi non inveniunt quod quærebant."

Attamen in suis Epistolis officialibus [1] omnes relaxationum causas quibus contingit ut Ordo defœdetur, a duobus præcipue repetendas esse, dicit idem S. Bonaventura, nempe: *a)* ex parte superiorum: defectus vigilantiæ, zeli et justitiæ, et *b)* ex parte inferiorum: neglectus et transgressio statutorum.

a) Ex parte superiorum: vigilantia, zelus et justitia igitur necessaria sunt. "In hoc enim, ait Seraphicus Doctor [2], differunt laudabiles religiones et jam delapsæ, non quod nullus peccans in laudabilibus reperiatur, sed quod nullus

(1) Cfr. Epist. I, t. VIII p. 468.—(2) *Sex alis Seraph.* cap. 2, n. 13.

impune peccare sinatur, et peccandi aditus studiose præcludantur, et incorrigibiles et alios inficientes eliminentur, et boni foveantur et diligantur." Unde monet, immo urget Superiores ut quæ ad observantiam, potissimum quoad orationem et paupertatem sunt statuta, exequi faciant et abusus penitus exstirpent. "Ne igitur, ait [1], *sanguis animarum* non solum nostræ sollicitudini commissarum, sed etiam omnium, quæ ad lumen sanctæ Religionis per viam salutis incedunt, *de nostris manibus requiratur*, caritatis tuæ zelum, quantum possum, efficaciori mandato duxi præsentibus excitandum, adjurans te per aspersionem sanguinis Crucifixi et per stigmata passionis ejus, quæ in sacro Patris nostri corpore indubitabili claritate fulserunt, ut sicut Christi servus fidelis prudens ad præfatarum exstirpationem pestium toto te animi vigore succingas, totâ mentis attentione invigiles totoque fervore spiritûs succendaris."

b) Ex parte inferiorum requiritur observatio Regulæ, Constitutionum et Testamenti S. Patris. Nullum invenitur incitamentum ad hoc efficacius quam sedula meditatio maledictionis et benedictionis ac exhortationis S. Francisci, quæ ab immemorabili tempore quâlibet feriâ sextâ apud Fratres Minores in mensâ publicâ leguntur. [2]

Exhortatio Seraphici Patriarchæ.

"O dilectissimi Fratres, et in æternum benedicti filii, audite me, audite vocem Patris vestri: magna promisimus, majora promissa sunt nobis. Servemus hæc, suspiremus ad illa. Voluptas brevis, pœna perpetua. Modica passio, gloria infinita. Multorum vocatio, paucorum electio; omnium erit retributio. Amen."

---

(1) Epist. 2 n. 3 p. 470. — (2) Cfr. Seraphicæ Legislationis textus originales p. 270-272.

S. *Francisci maledictio in transgressores scandalosos.*

" A te, Sanctissime Pater, et a totâ cœlesti Curiâ, et a me pauperculo sint maledicti qui suo malo exemplo confundunt et destruunt quod per sanctos fratres hujus Ordinis ædificasti et ædificare non cessas! "

VERBA S. FRANCISCI.

Laudes Regulæ.

" Fratres mei, et filii charissimi, præclare nobiscum actum est in concessione hujus Regulæ. Hæc enim, quæ nobis proponitur, Liber est vitæ, spes salutis, arrha gloriæ, medulla Evangelii, via Crucis, status perfectionis, clavis Paradisi, pactum æterni fœderis. Nemo vestrum est, qui ignoret quantum emolumenti conferat nobis sacra Religio, cum colluctator et adversarius noster ad omnes dolos, vel cogitandos, vel explicandos mirus sit artifex, atque omnia, quæ nocere possunt, pro laqueis habeat. Unde quamplures, nisi religionis beneficio muniti essent, in summum discrimen adduxisset. Hanc ergo vestram Regulam scitote omnes, et in allevatione tædii, et memoria præstiti juramenti, cum interiori homine de eâ confabulamini; cum intentione eam adimplendi, semper præ oculis portate; immo et cum ipsâ debetis mori. "

S. *Francisci exhortatio ad observantiam Regulæ.*

" In nomine Dei Omnipotentis rogo omnes fratres ut addiscant tenorem et sensum eorum quæ in istâ vitâ ad salutem animæ nostræ scripta sunt, et ista frequenter ad memoriam reducant. Et exoro Deum ut ipse, qui est Omni-

potens, Trinus et Unus, benedicat omnes docentes quæ ibi ad salutem nostram scripta sunt. Et deprecor omnes, cum osculo pedum, ut multum diligant, custodiant et reponant; et ex parte Dei omnipotentis et Domini Papæ, et per obedientiam, ego, Franciscus, firmiter præcipio et injungo, ut ex his quæ in istâ vitâ scripta sunt, nullus minuat, vel in ipsâ scriptum aliquod desuper addat, nec aliam Regulam fratres habeant."

Laudes Testamenti S. Francisci.

"O Testamentum pacis, Testamentum nullâ oblivione delendum, nullâ dedignatione spernendnm, nullâ superordinatione mutandum! Testamentum, inquam, non morte Testatoris, sed immortalis vitæ condonatione sancitum!

Beatus qui non spernit vel objicit caritatis incorruptibile Testamentum, fertile humilitatis feudum, desiderabilem paupertatis thesaurum, tanti Patris sibi traditione legatum!"

Dic igitur semper, carissime Frater; hæreditatem mihi a Seraphico Patre per Regulam et Testamentum relictam, Constitutiones meas et statuta superiorum nunquam derelinquam. Meam sanctitatis normam custodiam, defendam, et non alienabo eam. Irascatur servus Achab, ferveat contra me impia Jezabel, minentur opprobria, ictus crepitantium lapidum cuncta hæc despiciam, ne hæreditatem meam deseram.

TABULA RERUM

ET

BIBLIOGRAPHIA. [1]

PRÆFATIO.

PROŒMIUM.

I. — De titulo hujus operis, ac de aliquibus notionibus generalibus scientiam asceticam spectantibus. . . 1
1. — De rationibus quæ hujusce operis titulum explicant. . 1
2. — De notione theologiæ asceticæ. 5

BIBLIOGRAPHIA.

ACCETTI (Hier.). — "De triplici theologiâ, symbolicâ, scolasticâ et mysticâ." Cremonæ, 1582.

ANDRÉ (G.). — "L'ascétisme intégral," Lyon, 1907. V^r *L'université catholique*, n° du 15 Juil. 1907.

BLANC (Elie). — "A propos de l'ascétisme et de la mystique chrétienne." Paris, 1904. V^r *La Pensée contemporaine*, Mars 1904, p. 365.

BONNIOT, S. J. — "Ascétisme et Pathologie." V^r *Etudes religieuses*, Déc. 1878.

"Du mysticisme." Paris, 1878.

"Opposition entre l'hystérie et la sainteté." Paris, 1886

(1) Hic mihi liceat gratias referre R. P. Renato a Nantibus, O. M. C. directori Bibliothecæ franciscanæ Provinciæ Parisiensis, et R. P. H. Watrigant S. J., directori bibliothecæ exercitiorum S. Ignatii, in civitate Anghiensi, qui pro suâ benignitate in hujus biliographiæ confectione mihi magno et perutili auxilio fuerunt.

BOTTENS (Fr. Fulg) O. M. R. — "Judicium pacifici Salomonis." Gandavi (1713); p. 59-124. "De essentiâ seu naturâ theologiæ mysticæ."

BOULESTEIX (Calliste).— "La définition de la mystique." Paris, 1906. "Piété et mystique," Paris, 1909. V^r *Revue Augustinienne*, 15 Déc. 1909, p. 207.

"Dictionnaire de mystique chrétienne, ou essai d'encyclopédie historique et méthodique de tous les phénomènes merveilleux de l'âme." Paris, Migne, 1858.

DOMINICUS A SANCTA TRINITATE, O. C. — "Bibliotheca theologica." Romæ, 1676. T. VII, p. 179-191: "Notio nominis et rei theologiæ mysticæ."

DOSSAT (Adolphe).— "Le mysticisme chrétien." V^r *Questions actuelles*, 23 Déc. 1906.

GERSON— *Opera*, Antverpiæ, 1706. T. III, p. 366-398. "De mysticâ theologiâ speculativâ."

JEAN DE LA CROIX, O. M. C.— "Ascétique et Mystique." Paris, 1908. V^r *Etudes franciscaines*, Janvier 1908. "*Bulletin de mystique: quelques définitions sur la question mystique.*" Paris, 1908. "Ascétique et mystique." Paris, 1912.

JOSEPH A SPIRITU SANCTO, O. C.— "Cursus theologiæ mystico-scolasticæ." Hispali, 1620. T. II, Disputatio prima, p. 1-117: "De objecto, naturâ et nomine theologiæ mysticæ."

LAMBALLE (R. P. E.)— "La contemplation ou principes de théologie mystique." Paris, 1912.

LA REGUERA (Emm.) S. J.—"Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1740. T. I, p. 3-11: "Quomodo accipienda sint quæ communiter tradunt Ascetici de naturâ et indole mysticæ theologiæ."

LUDOVIC (P.) de BESSE, O. M. C.— "De l'oraison mentale et de la contemplation." Paris, 1910. V^r *Etudes franciscaines*, Fév. 1910.

MARÉCHAL (J.) S. J.— "Sur quelques traits distinctifs de la mystique chrétienne." V^r *Revue de philosophie*, T. XXXI, p. 416-488.

PACHEU (abbé).— "Positivisme ou mysticisme." Paris, 1906.

"Introduction à la psychologie des mystiques." Paris, 1901.

"Psychologie des mystiques chrétiens." Paris, 1909.

"L'ascétime des mystiques et l'harmonieux développement de la vie." Bruxelles, 1911. V^r *Le catholique*, Mars 1911.

PHILIPPUS A SANCTA TRINITATE. — "Summa theologiæ mysticæ." Silvæ-Ducis, 1874. T. I, p. 19-27. "Quid sit theologia mystica? Quodnam sit objectum theologiæ mysticæ?"

PINARD, S. J.— "L'expérience religieuse." Paris, 1911 (apparuit in "*Dict. théol.* VACANT" ad verbum "*Expérience religieuse;*" — *Dict. apolog.* A. D'ALÈS, Paris, Beauchesne, etiam in "*Etudes*" 1900).

PONTE (Emm. de).— "A propos de mystique." Paris, 1900.

POULAIN.— "La définition de la mystique." V^r *Revue Augustinienne*, Déc. 1907, p, 740.

"Les desiderata de la mystique." Paris, 1898.

"Que signifie le mot mystique." Paris, 1898. V^r *Revue du monde invisible*, 15 Juil., 15 Août, 1898.

POULAIN ET CHOLLET.— "La contemplation des mystiques et l'intuition des élus." Extraits de la *Revue des sciences ecclésiastiques*, Lille, 1904.

" A propos de la contemplation des mystiques. " Vid. " *Revue des sciences ecclésiastiques.*" Lille, 1904.

RAYMOND (P.) O. M. C. — " La philosophie mystique, sa méthode, sa valeur et son utilité. " Paris, 1903. V^r *Etudes franciscaines*, Fév. 1903.

SAUDREAU (abbé) — " L'état mystique. Sa nature. Ses phases. " Paris, 1903.

SEEDORF — " Die ascese, die wahre und die falsche, mit besonderer Rücksicht auf die alten und die neuen Orden ". Mainz, 1874.

SEISDEDOS (P.) SANZ. — " Principios fundamentales de la Mystica. " Madrid, 1913.

VALLGORNERA (Th. a) O. P. — Mystica theologia divi Thomæ. " Aug. Taurin., 1890. T. I, p. 1-10, Art. I " Quid sit theologia mystica? " Art. II "Quodnam sit objectum theologiæ mysticæ?"

VERMEERSCH (A.) — " Quæstiones de virtutibus religionis et pietatis. " Brugis, 1912 — p. 64-109 " De theologiâ mysticâ. "

WAFFELÆRT (Mgr.) — " Over Mystiek en Christelyke volmaaktheid " naar 't latijn van — Brugge 1911.

" La mystique et la perfection chrétienne, " Bruges, 1911.

3. — De fontibus theologiæ asceticæ.. . . 9

BIBLIOGRAPHIA.

AMBROISE DE LOMBEZ (P.) O. M. C. " Lettres spirituelles sur la paix intérieure et les autres sujets de piété. " Paris, 1766. V^r p. 209, Lettre XXIV, dans laquelle on défend la théologie mystique contre un auteur, qui la traite indécemment.

ARINTERO (P. Fr. Juan) O. P.—"La Evolucion mistica." Salamanica, 1908.

BARON (Marcel) — "La science de l'ascétisme." *Etudes*, T. 108.

BAUNARD (Abbé L.).— "Du christianisme de sentiment." *Revue d'économie chrétienne*, 1864.

BONNIOT, S. J. — "Opposition entre l'hystérie et la sainteté." Paris, 1886.
"Ascétisme et Pathologie." *V. Etudes religieuses*, Déc. 1878. — T. 39.

BONONELLI (Mgr.) — "Sentimentalisme et formalisme." Trad. de l'abbé Ch. Armand Begin, Paris, 1902.

BOULESTEIX — "Piété et mystique." Paris, 1909. *V. Revue Augustinienne*, 15 Déc. 1909, p. 207.

CALATAYUD (Vicentius) Cong. Orat. S. Phil. — "Divus Thomas cum Patribus ex Prophetis locutus." Valentiæ, 1744. T. I, p. 45 "Scolasticæ theologiæ contemptus præcipites dedit hæreticos præsertim in mysticâ." (art. IV et seq.) — T. III, p. 243-265 "Sacra scientia mirum in modum per se disponit ad acquirendam et edocendam christianam perfectionem."

CHASSAY (abbé) — "Le mysticisme catholique. Réponse aux objections." Paris, 1850.

GIROUX (L. E.) — "Les cours de théologie ascétique et mystique dans les grands siminaires." *V. Recrutement sacerdotal*, Paris, Lethielleux, 1910, p. 150-162.

GOMBAULT (Chan.) — "Le sentiment religieux et la psychophysiologie." Arras, 1907. *V. Revue des sciences ecclésiastiques*, Oct., Nov. 1907.

GOMBAULT (abbé) — "L'imagination et les états préternaturels. Etude psycho-physiologique et mystique." Blois, 1899.

HUBER (Max.) S. J. — "La coltura dell' ascetica per il clero." Milano. 1905.

JANSSENS (Edg.) — "L'ascétisme monastique et les vœux de religion." Paris, 1914.

LAVRAND — "Hystérie et sainteté," Paris, 1911.

LELEU (L.) — "La mystique divine et sa psychologie générale." *V. Annales de philosophie chrétienne,* 1906.

LA REGUERA (Emin.) S. J. — "Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1740, p. 12. "An et quatenus mystica theologia sit scientia et sapientia?" *ibid.* "An et quatenus mystica theologia sit scientia practica?"

T. I p. 607-642 "Quænam philosophia (vetusne an nova) sit sacræ theologiæ, signanterque mysticæ, magis conducens, atque adeo præferenda?"

LOHNER (Tob.) S. J. — "Summa doctrinarum asceticarum." Dilingæ, 1685—p. 354-360—"De modo proficiendi in scientiâ asceticâ."

MARCELLINO GUTIERREZ. — "El misticismo ortodoxo en sus relationes con la filosofia." Valladolid, 1886.

MONTMORAND (Brémier de) — "L'érotomanie des mystiques chrétiens." Paris, 1903. V^r *Revue philosophique de la France et de l'Etranger.* Oct. 1903, p. 382.

"Les états mystiques." V^r *Revue philosophique,* Juillet 1905. Paris, 1905.

NIEREMBERG (Eus.) — "Homiliæ catenatæ." Antverp. 1651. p. 187-193. "De studio veræ sapientiæ ad scholares societatis Jesu."

PACHEU (abbé) — "L'ascétisme des mystiques et l'harmonieux développement de la vie." Bruxelles, 1911. V^r *Le Catholique*, Mars 1911.

PLANTIER (Mgr) — "Le christianisme de sentiment." 1879. V^r *Revue des sciences ecclésiastiques*, Mars et Mai 1879.

ROURE, S. J.—"Ascétisme et philosophie." Paris, 1896. V^r *Etudes*, 15 Sept. 1896, p. 76-96.

Idem, "Autour du Christianisme." *Etudes*, T. 17.

Idem, "Psychologie de la prière." *Etudes*, T. 132.

Idem, "Le problème religieux." *Etudes*, T. 106.

Idem, "Les sentiment religieux." *Etudes*, T. 707.

Idem, "Les variétés du sentiment religieux." *Etudes*, T. 107.

Idem, "Vertu Kantienne, vertu Chrétienne." *Etudes*, T. 60.

Idem, "Le saint. La conversion." *Etudes*, T. 110.

Idem, "Le sentiment religieux et la vie." *Etudes*, T. 108.

Idem, "Questions de psychologie religieuse." *Etudes*, T. 123.

4.—De incremento doctrinæ asceticæ. . . 16

a) Ab apostolico ævo ad sæculum quartum. 16

BIBLIOGRAPHIA.

Opera S. S. Patrum inveniuntur apud MIGNE, Patrologia Græca et Latina.—FUNCK edidit "Opera Patrum apost." Tubingæ, 1881, et "Doctrina duodecim Apost." Tubingæ, 1887,—Viennæ

editur: "Corpus script. ecclesiast. latinorum." —Quoad doctrinam asceticam Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt, consulantur:

BAREILLE.—" Pères apostoliques." *Dict. Théol. cath.* T. I, col. 1640 seq.

BATTIFOL (Mgr)—" L'Eglise naissante et le catholicisme." Paris, 1909.

BERLIÈRE (Dom)—" Les origines du monachisme et la critique moderne." *Revue Bénédictine,* Janv. et Févr. 1891.

BESSE (Dom)—" Les moines d'Orient antérieurs au Concile de Chalcédoine."

BORNEMANN (W. B)—" In investigandâ monachatûs origine, quibus de causis ratio habenda sit originis." Gottingen, 1885.

DUCHESNE (Mgr)—" Les origines du culte chrétien." (5e édition) Paris, 1909.

MARTINEZ (Fr)—" L'ascétisme chrétien pendant les trois premiers siècles de l'Eglise." Paris, 1913.

WILPERT (Mgr)— "Die Gottgeweihten Jungfrauen in den ersten Jahrhunderten der Kirche." Fribourg in B., 1892.

HELFFERICH (Adolphe)— " Die christliche Mystik in ihren Entwickelung und in ihren Denkmalen." Gatha, 1842.

ZŒCKLER (D. Otto)—" Askese und Mönchtum." Frankfurt a M. 1897.

Pro historiâ vide:

FESSLER-JUNGMAN.—" Institutiones Patrologiæ." Œniponte, 1890.

KEBLE (Rev. John) *(acatholicus)*.—" On the mysticism attributed to the early Fathers of the Church." Oxford and London, 1868.

BESSE (Dom) O. S. B.—" L'enseignement ascétique chez les moines d'Orient." V^r^ p. 211-243 de " Les moines d'Orient." Paris, 1900.

CLEMENS ALEXANDRINUS.—Opera, Migne, P. G. T. 8 et 9. *Lege:*

DE LA BARRE (A)—" Clément d'Alexandrie." *Dict. Théol. cath.* T. 3, col. 180 seq.

FREPPEL (Mgr.)—" Clément d'Alexandrie." Paris, 1865.

FAYE (E. De)—" Clément d'Alexandrie." Paris, 1898.

MARKGRAF.—" Clemens von Alexandrien als asketischer Schriftsteller." apud *Zeitsch. für Kircheng.* T. XXII, p. 487-516, 1901.

CYPRIANUS (S.) Opera omnia, P. L., T. 4, cfr:

GODET (T.)—" St Cyprien." *Dict. Théol. cath*, T. 3, col. 2459, seq

TERTULLIANUS—Opera, édit. Œhler, Leipzig, 1854—*Vide*:

A. D'ALÈS:—"La théologie de Tertullien." Paris, 1905.

b) A quarto ad sextum sæculum. . . 17

BIBLIOGRAPHIA.

S. ANTONIUS, S. HILARION, S. AMMON.—Opera: Septem epistolas S. Antonii invenies apud Migne: De viris illustribus. P. L. T. 23, col. 693,—Sermo S. Antonii ad monachos, P. G., T. 26, col. 867-907; cfr. etiam apophtegmata Patrum, P. G.,

T. 65, col. 75-87: *Lege:* "Vita S. Antonii" a S. Athanasio P. G., T. 26, col. 867 seq. cfr.

LADEUZE, (Mgr).—"Etude sur le cénobitisme pakhomien pendant le IVe siècle et la p^re^ partie du Ve (Dissertation doctorale) Louvain, 1898.

DOM BESSE.—"Les moines d'Orient." Paris, 1900.
"Saint Antoine." *Dict. Théol. cath.*, T. 1, col. 1441.

Nota.—De Regulâ S. Hilarionis et primis monachis agetur in tertiâ hujus operis parte.

CYRILLUS (S.) HIEROSOLYMITANUS.—Opera omnia, P. G., T. 33. *Vide:*

DELACROIX. (G.)—"S. Cyrille de Jérusalem, sa vie et ses œuvres." Paris, 1865.

LE BACHELET, S. J.—"S. Cyrille de Jérusalem." *Dict. Théol, cath.*, T. 3, col. 2527 sq.

CHEVALIER (U.)—"Répertoire des sources historiques du moyen-âge: Bio-bibliographie, 2 ed., T. I, col. 1096-1097.

BASILIUS (S.) MAGNUS.—Opera, Migne, P. G., T. 29-32.—*Consulantur:* "S. P. N. Basilii Proto-Patriarchæ Cesaræ-Cappadociæ archiepiscopi ascetica in quatuor partes distributa." Romæ, 1768.

KRANICK (Dr. A.)—"Die Ascetik in ihren dogmatischen Grundlagen bei Basilius dem Grossen." Paderborn, 1896.

ALLARD (P.) *art.* "S. Basile." *Dict. Théol. cath.*, T. 2, col. 441, sq.—Dom Besse agit de Regulâ et monachis S. Basilii, *Dict. Théol. cath.*, T. 2, col. 455.

GREGORIUS (S.) NAZIANZENUS.—Opera: Migne, P. G. T. 35-38;—HUGO (P) DAUSEND, O. P. M. Die S. Gregor. von Nazianz.—Stellen in den Werken des hl. Bonaventura, in Periodico: *Franziskanische Studien.* Münster, i. W. 1916, p. 151-161.

GREGORIUS (S.) NYSSENSIS.—Opera: Migne, P. G. T. 44-46.

EPHREM, (S.)—Opera: S. Patris nostri Syri opera omnia quæ extant græce, syriace, latine, 6 vol. Romæ 1732-1746.—S. Ephræmi Hymni et Sermones, Mechliniæ, 1882.—Cfr.

NAU (Fr.)—"Saint Ephrem." *Dict. Théol., cath.* T. 5, col. 188-193.

JOANNES (S.) CHRYSOSTOMUS.—Opera: Migne, P. G.-L. T. 47-64.

NILUS (S.)—P. G.-L. T. 19.

JOANNES (S.) CLIMACUS.—Opera: Migne, P. G., T. 88.

CLIMAQUE (S. Jean)—"L'échelle sainte." Paris, 1658: Anvers, 1711.

AMBROSIUS (S.)—Opera: Migne, P. L. T. 14-17. *Lege:*

BAUNARD (Mgr)—"Histoire de S. Ambroise." Paris 1899.

HIERONYMUS (S.)—Opera: Migne, P. L. T. 22-30.

LABRIOLLE (Pierre de)—"La science et l'ascèse chez S. Jérôme." Paris, 1905. Ve *Revue des cours et conférences,* 20 Avril et 4 Mai 1905.

SANDERS (Léon) C. S. B.—"S. Jérôme." Bruxelles, Paris 1903.

X AUGUSTINUS (S.)—Opera: Migne, P. L. T. 33-47. *Consulantur:* Meditationes S. Augustini et S. Bernardi, aliorumque sanctorum antiquorum Patrum, adjectis quibusdam meditationibus ex bibliothecâ victorianâ desumptis." Vide p. 378.

" Tractatus vitæ spiritualis," editus a B. Vincentio O. P. Lugduni, 1556.

AALDERS (Dr. W. J.) — " Groote mystieken." Eerste serie, n. 1 " Augustinus." Baarn, 1913.

PORTALIÉ, S. J. — " S. Augustin." *Dict. Théol. cath.*, T. I, c. 2472 sq.

BUCHON. — " Choix d'ouvrages mystiques avec notices littéraires: S. Augustin, Boèce, S. Bernard, Gerson, Bona, Tauler, Louis de Blois." Paris, 1852.

BERTOZZI (P. J.) — " Esprit de la religion Augustinienne ou Règle de S. Augustin." Gand, 1906.

CRITANA (Joannes Gonzales de) — " Epitome historica vitæ monasticæ magni antistitis Augustini; institutionis sacræ Eremitarum familiæ, antiquitatis et continuationis ejusdem." Antverpiæ, 1612.

FERRAZ (M.) — " De la psychologie de S. Augustin." Paris, 1862.

MARTIN (abbé J.) — " Doctrine spirituelle de S. Augustin." Paris 1901.

MACEDO (Franc. de S. Augustino) — " Concentus euchologicus sanctæ matris Ecclesiæ in Breviario et S. Augustini in libris. Adjuncta harmonia exercitiorum S. Ignatii societatis Jesu fundatoris, et operum S. Augustini Ecclesiæ doctoris." Venetiis, 1668.

TONNA (Barth. d'Ant.) — "S. Patris Augustini doctrina ascetica." Einsidlæ, 1906.

CASSIANUS. — Consulantur: Opera omnia cum commentariis Alardi Gazæi, P. L. T. 49 et 50.

CARTIER — "Institutions de Cassien traduites." Paris, 1872.

P. GODET. — "Cassien" *Dict. théol. cath.* T. 2, col. 1823.

CÆSARIUS (S.) ARELATENSIS — Opera: Migne, P. L. T. 67, col. 1165 sq.

GREGORIUS MAGNUS (S.) — Opera: Migne, P. L. T. 75-79.

S. GRÉGOIRE, Pape — "Les morales de. — sur le livre de Job, divisées en XXXV livres, compris en VI parties, traduites en françois." 3 vol., Paris, 1666.

DIONYSIUS AREOPAGITA. — Opera: Migne, P. G. T. 3-4.

DARBOY (Mgr) — "Œuvres de S. Denis l'Aréopagite." Paris, 1892.

CORDERIUS, S. J. — "Opera S. Dionysii Areopagitæ cum scholiis et paraphrasi Pachymeræ et Balthasare interpretata et notis theologicis illustrata." Antverpiæ, 1634.

CORTASSE, S. J. — "Traité des noms divins ou des perfections divines, ouvrage de S. Denis l'Aréopagite, propre à donner des idées sublimes de Dieu et à faire naître de grands sentiments de Religion." Lyon, 1739.

DIONYSIUS (D. Areopagita) — Opera omnia... His accessere sanctiss. vetustissimorumque Patrum, D. Ignatii atque Polycarpi epistolæ, vera pietate solidâque doctrinâ refertæ." Coloniæ, 1557.

ECKIUS (Joannes)—"Commentarii... in mysticam theologiam S. Dionysii Areopagitæ." Dilingæ, 1610.

ENGELHARDT (J. G. v.) — "Dissertatio de Dionysio Areopagita." Erlangen, 1820.

AALDERS (Dr. W. J.) — "Groote Mystieken." Eerste serie n. 2. Baarn, 1913.

HURTER — "Nomenclator literarius theologiæ catholicæ." Œniponte, 1903. T. I., c. 455-459.

c) A sæculo VII usque ad XII. . . . 19

BIBLIOGRAPHIA.

JOANNES DAMASCENUS (S.)—Migne, P. G. T. 94-96.

ISIDORUS (S.) — Migne, P. L. T. 81-84.

BEDA VENERABILIS (S.) — Migne, P. L. T. 90-95.

ALCUINUS — Migne, P. L, T. 100-101.

RABANUS MAURUS — Migne, P. L. T. 107-112.

PETRUS DAMIANUS (S.)— Migne, P. L. T. 144-445.

BERNARDUS (S.) — Opera: Migne, P. L. T. 82-85.

DOM BERLIÈRE — "L'ordre monastique des origines au XIIe siècle." Abbaye de Maredsous, 1912.

SIANDA (D. Joannes) — "In libros S. Bernardi de consideratione commentarii." Romæ, 1749.

THENAUD (Paul) (*acatholicus*) — "S. Bernard et son traité *de consideratione*." Strasbourg, 1869.

SALVAYRE (abbé G.) — "S. Bernard, maître de la vie spirituelle." Avignon, 1909.

AALDERS. "Groote Mystieken." Eerste serie, n. 3. "Bernard van Clairvaux." Baarn, 1913.

d) Sæculo XII. 19

BIBLIOGRAPHIA.

Consulantur:

AUGER (A.) — "Etude sur les mystiques du moyen-âge." Bruxelles, 1892.

KOBLER (Andreas) S. J. "Katholisches Leben im Mittelalter..." Innsbruck, 1889, t. IV, p. 374-405.

PREGER (Wilhem) (*acatholicus*) — "Geschichte der deutschen Mystik im Mittelalter nach den Quellen untersucht und dargestellt." 3 vol., Leipzig, 1874-1881, 1893.

SCHMID (Heinrich) (*acatholicus*) — "Der Mysticismus des Mittelalters in seiner Entstehungsperiode dargestellt." Iena, 1824.

Schola Beccensis. — De abbatia Beccensi cfr. Migne, P. L. T. 150, appendix.

LANFRANCUS — Migne, P. L. T. 150.

ANSELMUS (S.) — Migne, P. L. T. 158-159—Vitam S. Anselmi ab Eadmero invenies: Migne, P. L. T. 158, col. 49-120. — cfr. BAINVEL. — "S. Anselme." *Dict. Théol. cath.* T. 1, col. 1327.

Schola S. Victoris.

HUGONIN (abbé) — "Essai sur la fondation de l'Ecole de S. Victor de Paris." apud Migne, P. L. T. 175, p. XIV sq.

HUGO a S. VICTORE. — Opera: Migne, P. L. T. 175-177.

HUGONIN — "Etude critique sur les œuvres de Hugues de S. Victor." apud Migne, P. L. T. 175, p. XCIX.

MIGNON (abbé) — "Les origines de la scholastique et Hugues de S. Victor." Paris, 1895.

OSTLER (Dr. Heinr.) — "Die Psychologie des Hugo von St. Victor. Ein Beitrag zur Geschichte der Psychologie in der Frühscholastik." Münster, 1906.

WEISS (Carolus) — "Hugonis de S. Victore Dissertatio philosophica." Argentorati, 1839.

RICHARDUS a S. VICTORE. — Opera: Migne, P. L. T. 196.

ENGELHARDT (D. J. G. V.) — "Richard von S. Victor und Joannes Ruysbroek. Zur Geschichte der mystischen Theologie von..." Erlangen, 1831.

PETRUS LOMBARDUS. — Opera: Migne, P. L. T. 191-192.

e) Sæculo XIII. 19

BIBLIOGRAPHIA.

ROUSSELOT (Pierre) — "Pour l'histoire du problème de l'amour au moyen-âge." Münster, 1908.

ALEXANDER ALENSIS. — "Summa theologiæ." Venetiis, 1675, 4 vol. — "Destructorium vitiorum." Parisiis, 1497.

VACANT. "Alexandre de Halès ou de Alès." *Dict. Théol. cath. Vacant*, T. I, col. 772.

ALBERTUS MAGNUS (B.) — Œuvres d'Albert le Grand: "De l'union avec Dieu, par..." Traduit par le P. J. J. Berthier, du même ordre. Fribourg, 1896.

B. Alberti Magni, Ratisbonensis episcopi O. P. — De adhærendo Deo libellus juxta editionem Lugdunensem denuo excuens. Ratisbonæ, 1880.

B. Alberti Magni, episcopi quondam Ratisbonensis, —Tractatus de formâ orandi ejusdem legendi metrica præmissa, nunc primum in lucem prodit cura et labore Alberti Wimmer Presbyteri. Ratisbonæ, 1902.

THOMAS (S.) — Opera omnia in decem et octo tomis degesta. Antverpiæ, 1612.

BARTHIER, O. P. — "De la perfection chrétienne et de la perfection religieuse d'après S. Thomas d'Aquin et S. François de Sales." Paris, Poussielgue, 1902.

MAUNUS, O. P. — "La doctrine spirituelle de St. Thomas d'Aquin." Paris, 1885.

VALLGORNERA (Thomas a) O. P. — "Mystica theologia D. Thomæ, utriusque theologiæ scholasticæ et mysticæ principiis." Editio nova, curante J. J. Berthier, ejusdem ordinis, coacta. Aug. Taurin. 1890-1891. cfr.

GREITH (Dr.) — "Die deutschen Mystiker in Prediger-Orden." Freiburg, 1861.

BONAVENTURA (S.) — Opera omnia: nova editio Quaracchi, 1882-1902.

Nota. — Opuscula plurima, præter illa quæ in editione Quaracchi dantur, illegitime vel saltem dubie Seraphico Doctori tribuuntur.

BERTHAUMIER (abbé) — "Œuvres spirituelles de S. Bonaventure." Paris, Poussielgue, 1854.

BERTHAUMIER (abbé) — "Le livre des âmes pieuses." tiré des œuvres de S. Bonaventure." Paris, Poussielgue, 1885.

TEMPESTI (Fr. Cas. Liborio) — "S. Bonaventura... maestro di spirito ovvero mystica teologia." Venezia, 1757.

TEMPESTI (Fr. C. L.) O. M. — "Esercizi spirituali composti giusta il metodo e le dottrine di san Bonaventura." Venezia, 1736.

BAGNACABALLENSIS (Jac.) O. M. — "Exercitiorum spiritualium liber." Interamnæ (1620), à la suite de "Reformatio studiorum."

ROSSIGNOL (J. J.) olim ex S. J. — "Ex soliloquio S. Bonaventuræ." Aug. Taurinorum, 1809.

POTHRON (F. Fr.) O. M. — "Bonaventura selectus." Duaci, 1652.—Opusculum Pothron gallice reddidit P. Denys Collart: "L'institution des novices par S. Bonaventure." Paris, 1682 — et P. Victor-Bernardin de Rouen, O. M.: "Pratiques de discipline et de perfection, tirées des opuscules du Séraphique Docteur." Rome, Paris, Tournai, 1901.

Nota. — Etsi hæc opuscula non sunt semper genuina, fere omnia tamen a franciscanis sunt scripta.

UBAGHS (Prof. hoogeschool Leuven)—"Itinerarium mentis in Deum of Beschrijving der ziel tot God door den H. Bonaventura." Leuven-Brussel, 1856.

PALHORIÈS (G.)—"S. Bonaventure." Paris, Bloud, 1913.

TOMMASI (Carolus) Cl. Reg. — "Annus Bonaventuræ igneis seraphicæ doctrinæ floribus vernans." Parisiis, 1650 (sentences extr. du Soliloquium.)

CARNEY (abbé) — "Le séraphin de la terre ou le Prêtre." recueil de divers opuscules de S. Bonaventure sur la dignité et les devoirs du sacerdoce. Lyon, Périsse, 1841.

"S. Bonaventure, trésor de la vie spirituelle." Paris, Palmé, 1880.

"La voie qui mène à Dieu," comprenant le Soliloque et l'Itinéraire spirituel, ouvrages traduits de S. Bonaventure." Tours, Mame, 1865.

BORDEAUX (P. Charles de) — "Itinéraire de l'âme à Dieu" par S. Bonaventure; nouvelle traduction avec notes. Vanves, imprimerie franciscaine, 1897.

CORNEILLE (P.) — "Louanges de la Ste. Vierge" composées en rimes latines par S. Bonaventure et mises en vers français par..., Rouen, se vend à Paris, 1665.

BALDE (J.) S. J. — "Paraphrasis lyrica in Philomelam D. Bonaventuræ." Monachii, 1645. (Philomela: opus dubium St. Doctoris.)

DOBROSIELSCIUS (Polonus) O. M. — "Summarium Asceticæ et mysticæ theologiæ ad mentem D. Bonaventuræ." Cracoviæ, 1655.

ZIELMSKI (Dan.) — "Manuale seraphi. S. vitæ spiritualis methodus secundum mentem S. Bonaventuræ." Cracoviæ, 1661.

De mysticismo S. Bonaventuræ tractant:

RICHARD (*acatholicus*) — "Etude sur le mysticisme spéculatif de S. Bonaventure." Paris, 1873.

BRAMS — "Der Heilige Bonaventura als Mystiker." Vr- "*Katholik.*" 1887, T. II, p. 39-92, 183-97, 301-18.

LEMMENS (P. Leonhard) O. F. M. — "Der hl. Bonaventura Kardinal und Kirchenlehrer..." Kempten und München, 1909, p. 96-148. — "Zur Mystik des hl. Bonaventura," in Periodico: *Franziskanische Studien.* Münster i. W. 1916, p. 189-192.

L. C. BALLEA. — "Il misticismo di san Bonaventura nelle sue antecedenze e le sue explicazioni." Torino, 1901.

MARGERIE (Amédée de) — "Du mysticisme Chrétien." Introduction à l'Essai sur la philosophie de S. Bonaventure. Paris, 1885 p. 1-25.

BONELLI — "Prodromus ad opera S. Bonaventuræ" *dans le* Liber secundus.

Pro historiâ, vide:

BUSCOMARI (Isidore de) — "S. Bonaventura, ordinis Fratrum Minorum minister Generalis." Romæ, 1874.

MARTIGNÉ (Prosper de) O. M. C. — "La scolastique et les traditions franciscaines." Paris, 1888, p. 79-116.

CHÉRANCÉ (Léopold de) — "S. Bonaventure." Paris, 1899. — "S. Bonaventuræ opera omnia." Quaracchi, 1902, T. X, p. 39-73.

Quoad doctrinam S. Bonaventuræ, lege:

SMEETS — "S. Bonaventure". *Dict. Théol. Cath.* T. 2, col. 962-986.

LUTZ (Ed.) — "Die psychologie Bonaventuras." Münster, 1908.

Pro bibliographiâ vide:

CHEVALIER (Ulysse) — "Répertoire des sources historiques du moyen-âge." Paris, Picard, 1905; *ad verbum* "Bonaventure."

Nota. — Omnibus franciscanis præponendus est ipse *Ser. Pater FRANCISCUS.* Vide ejusdem opuscula critice a P. P. collegii S. Bonaventuræ edita, Quaracchi, 1903. Cfr :

APOLLINAIRE, O. M. C.—"Doctrine spirituelle de S. François d'Assise." Paris, 1878.

CELANO (Thomas de) — "S. Francisci Assisiensis vita et miracula, auctore...,. Ed. nova ad fidem mss. recensuit P. Eduardus Alenconensis, O. M. C. Romæ, 1906.

CHEVALIER (Jean) — "Les origines franciscaines: Thomas de Celano." Paris, 1907. Vide: *Revue Augustinienne*, 15 Févr. 1907.

PRATS-de-MOLLO (Exupère de) — "Idées franciscaines." Paris, 1910. — "Mélanges Ascétiques." Tournai, 1893.

ALENÇON (Ubald d'). O. M. C. — "L'âme franciscaine." Paris 1912. Vide *Revue de philosophie*, Sept.-Oct. 1912, p. 257-292.—"Histoire d'une ancienne méthode de spiritualité." Paris, 1903. Vide *Etudes franciscaines*, Sept. 1903.

Non prætereundus est B. ÆGIDIUS, *S. Francisci socius. Vide ejus* "Aurea dicta," Quaracchi, 1905.

DAVID AB AUGUSTA. — Opera: "De exterioris et interioris hominis compositione secundum triplicem statum incipientium, proficientium et perfectorum." Libri tres castigati et denuo editi a P. P. Collegii S. Bonaventuræ, Quaracchi, 1899. — Vide *Analecta ascetica:* "David ab Augusta: Formula de compositione hominis." apud *Collationes Brugenses*, T. XI.

Lege: G. BAREILLE — "David d'Augsbourg". *Dict. Théol. cath.* T. 4, col. 153 sq. — STÖCKERL (Dr D.) O. M. "Bruder David von Augsburg. Ein deutscher Mystichen, 1914.; — PREGER, "Geschichte der deutschen Mystik in Mittelalter." 1874. T. I p. 268-283;—MICHAEL (Emil.)

"Kulturzustände des deutschen Volkes." Freiburg am Breisgau, 1903. T. III, p. 133-143, 144, 146, 203, 204, 323, 355.

BERNARDUS A BESSA — "Speculum disciplinæ" invenitur in appendice "Selecta pro instruendis Fratribus O. M. scripta." Quaracchi, 1898. Cfr:

LUCERNA (Hilarinus a) O. M. C. — "Liber de laudibus B. Francisci." Romæ, 1897, et *Analecta Franciscana*, T. I, in append.; Quaracchi, 1897.

JOANNES PECKAM — Opus "Canticum pauperis." invenitur in T. IV *Bibliothecæ asceticæ* medii ævi. Quaracchi, 1905.

HIERO. (P.)-SPETTMANN O. F. M. — "Quellenkritisches zur Biographie des Johannes Pecham O. F. M." in Periodico! *Franziskanische Studien.* 1915. p. 170-208, 266-286.

OLIGER (P. Livarius) O. F. M. — "Die theologische Quæstion des Johannes Pecham über die vollkommene Armud" ibid.; 1917, p. 127-177.

PETEERS (Emil) — "Vier Prosen des Joh. Pecham, *ibid.* 1917, p. 355-368.

CONRADUS A SAXONIA — "Speculum B. M. V." Quaracchi, 1904.

f) Sæculo XIV. 20

BIBLIOGRAPHIA.

Consulantur:

DENIFLE, O. P. — "Das geistliche Leben. Blumenlese aus den deutschen Mystikern und Gottesfreunden des 14. Jahrhunderts."

DELACROIX (H.) *(acatholicus.)* — "Collection historique des grands philosophes. Essai sur le mysticisme spéculatif au XIVe siècle." Paris, 1900.

JUNDT (Auguste) *(acatholicus.)* — "Les amis de Dieu au XIVe siècle." Paris, 1879.

SCHMIDT (Ch.) *(acatholicus.)* — "Essai sur les mystiques du 14e siècle, précédé d'une introduction sur l'origine et la nature du mysticisme." Strasbourg, 1836,

DENIFLE, O. P. — "La vie spirituelle d'après les mystiques allemands du XIVe siècle." Traduction et adaptation par la C^sse de Flavigny et Melle M. A. de Pitteurs. Paris, 1903.

VILLERMONT (Ctesse Marie de) — "Un groupe mystique allemand au moyen-âge." Bruxelles, 1907.

RUSBROCHIUS.

AUGER (A.) — "De doctrinâ et meritis Joannis van Ruysbroeck. Dissertatio theologica." Lovanii, 1892.

POMERIUS (Henricus) — "De origine monasterii Viridis Vallis, una cum vitis B. Joannis Rusbrochii." Bruxellis, 1885.

ENGELHARDT (D. J. G. V.) — "Richard...und Joannes Ruysbroeck." Erlangen, 1838.

RUYSBROECK. — Le livre des XII béguines de Ruysbroeck l'admirable. Trad. par l'abbé Cuylits, Bruxelles, 1910.

RUSBROECK (D. Joan) ou de Ruysbroeck, divin et excellent contemplateur, vie et gestes, suivis de son livre très parfait des sept degrés de l'amour. Trad. littérale du latin en français, par l'auteur de la vie et des visions de Ste Hildegarde. Paris, 1909.

RUSBROCHIUS (D. Joannes) — Opera omnia, reddita latine per Laurentium Surium.

RUSBROUCH L'ADMIRABLE. — "Œuvres choisies," par Ernest Hello, Paris, 1902.

RUYSBROECK — "L'ornement des noces spirituelles." Bruxelles, 1900.

MULLER (D. Ph.) C. R. L. — "Ruysbroeck (Jan van). Van den vij Trappen met Geert Groote's Latijnsche vertaling." Brussel, Leuven, 1911.

WAUTIER D'AYGALLIERS (Alf.) — "Vie de Ruysbroeck l'admirable." Cahors, 1905.

AALDERS (Dr W. J.) — "Groote mystieken." Eerste serie, n. 6 "Ruusbroec". Baarn, 1913.

JOANNES TAULERUS.

BECK (Joh. Jacobus) — "De Johannis Tauleri O. P. dictione vernaculâ et mysticâ." Argentorati, 1786.

DENIFLE (P. Heinr.) O. P. — "Taulers Bekehrung. Kritisch untersucht von..." Strasbourg, 1879.

GREITH (D^r) — "Die deutschen Mystiken in Prediger-Orden", Freiburg, 1861.

ROURE (Lucien) — "Tauler, le docteur illuminé" *Etudes*, 5 Avr. 1912.

AALDERS (Dr W. J.) — "Groote Mystieken." Eerste serie, n. 5 "Tauler", Baarn, 1913.

PREGER (W.) — "Geschichte der deutschen Mystik..." 111. Leipzig. 1893 p. 3-245.

NOËL (E. Pierre) O. P. — Œuvres complètes de Jean Taulier, religieux dominicain du XIVme siècle. Paris, 1911-1912. 6 vol. in 8°.

TAULER.— "Institutions de Frère Jean..." *Vide* Buchon, "Choix d'ouvrages mystiques" p. 609. Paris, 1852.

SMIDT (Dr Carolus)— "Johannes Tauler von Strassburg, Beitrag zur Geschichte der Mystik und des religiösen Lebens im vierzehnten Jahrhundert." Hamburg, 1841.

GERARDUS MAGNUS.

GERARD GROOTE.— Gerardi Magni epistolæ XIV. Amstelodami, 1857.

BONET-MAURY.— "Gerard de Groote." Paris, 1878.

GRUBE (Karl).— "Gerhard Groot." Iboln, 1883.

DELPRAT (J. H. M.).— "Verhandeling over het broederschap van G. Groote." Aarnhem, 1856.

HOENING (G.)— "Die Brüder des gemeinsamen Lebens." 1894.

KORTH (L.)— "Die ältesten Gutachten über die Bruderschaft des gemeinsamen Lebens." 1887.

SCHOENYEN (Dr M.)— "Narratio de inchoatione domûs cleric. in Zwollis." Trajecti, 1908.

AUGER.— "Mystiques du moyen-âge." 1892.

ACQUOY (Dr)— "Het klooster te Windesheim." 3 vol. Utrecht, 1875.

BECKER (V.)— "Eene onbekende Kronyk van het klooster te Windesheim." 1887.

SLEE (J. C. van).— "De kloostervereeniging van Windesheim." Leiden, 1874.

RADEWYNS. — "Tractatus de spiritualibus exercitiis." Friburg. Brisg., 1862.

GERRETSEN (J. H.).— "Florentius Radewyns." Nymegen, 1891.

SAINTYVES (P.)— "Vie de D. Florent Radewyns et ses disciples." Traduites du latin de Thomas a Kempis, Paris, 1861.

GERARDUS ZUITPHANIENSIS.

ZUTPHEN (Gerard de).— "De reformatione virium animæ." 1493.

KONING (W. A.)— "Specimen historico-theologicum de Gerardi Zutphaniensis vitâ, scriptis et meritis." Trajecti ad Rhenum, 1858.

GEESINCK (W. J.)— "Gerard Zerbolt van Zutfen." Amsterdam, 1879.

ECKART.

BACH (Joseph).— "Meister Eckart der Vater der deutschen Speculation." Wien, 1864.

JUNDT (Auguste)— "Essai sur le mysticisme spéculatif de maître Eckart." Strasbourg, 1871.

AALDERS (Dr W. J.) —"Groote Mystieken." Eerste serie, n. 4. "Eckart." Baarn, 1913.

PFEIFFER.— "Deutsche Mystiker des vierzehnten Jahrhunderts." 11. Meister Eckhart. Leipzig 1857.

PREGER (W.)— "Geschichte der deutschen Mystik im Mittelalter." 1. Leipzig, 1874, p. 309-488.

DENIFLE (H.).— "Meister Eckeharts lateinischen Schriften..." in *Archiv für Litteratur-und Kirchengeschichte...* 11 Berlin, 1886, p. 416-687; V (1889) p. 349-365.

HENRICUS SUSO.

LICHTENBERGER (Henri) (*acatholicus*). — "L'œuvre de Suso." Vide *Revue des Cours*, 9 Juin 1910, p. 600-610. Paris 1910.

SUSO (Henricus) Henrici Susonis seu Fratris Amandi († 1663) — "Horologium sapientiæ." Textum ad XI Codicum manuscriptorum editionisque principis fidem accurate recognovit Josephus Strang. Ed. nova, Coloniæ, 1861.

SUSO (B. Henri). — "Œuvres mystiques du..." Trad. nouvelle par le P. G. Thiriot des Frères Prêcheurs. Paris, 1899.

SUSONE (B. Enrico). — "Vita et opere spirituali del..." racolte dal P. Maestro Fr. Ignatio del Nente. Roma, 1663.

PREGER (W.). — "Geschichte der deutschen Mystik." 11 Leipzig, 1881, p. 309-419.

g) Sæculo XV. 21

BIBLIOGRAPHIA.

W. MOLL *(Acath.)* Hoogleeraar te Amsterdam. "Johannes Brugman en het godsdienstig leven onzer vaderen in de vyftiende eeuw." 2 vol, Amsterdam, 1854.

GERSON. — Opera: Antverpiæ, 1706, 5 in-f. — *Vide:*

BUCHON, O. C. — "Choix d'ouvrages mystiques." p. 393.

HUNDESHAGEN (Bern.) *(acatholicus).* — "Ueber die mystische Theologie des Joannes Charlier von Gerson." Leipzig, 1834.

LAFONTAINE (Abbé).... Jehan Gerson (1363-1429). Paris, 1906, in 12.

GUILHOT (Paul) *(acatholicus)*.— "Etude sur la théologie mystique de Gerson." Toulouse, 1870.

SCHMIDT *(acatholicus)*.— "Essai sur Jean Gerson." Strasbourg, 1839.

MASSON (A. L.).— "Jean Gerson. Sa vie, son temps, ses œuvres." Lyon, Vitte, 1894.

DIONYSUS CARTUSIANUS. — Doctoris Ecstatici Dion. Cart. opera omnia... curâ et labore monachorum sacri ordinis Cartusiensis. Opera minora, Tornaci, 8 vol., 1907-1911.

CHOLLET (Abbé A). "Denys le Chartreux." Extrait de la *Revue des sciences ecclésiastiques*. Lille, 1897,

MOUGEL (Dom) "Denys le Chartreux, 1402-1471; sa vie, son rôle." Montreuil-s-Mer, 1896.—S. Auctore "Denys le Chartreux." *Dict. Théol. cath.* T. 4, col 436.

ALBERS, S. J. "Dionysius de Kartuizer en zyne werken." Utrecht, 1897.

LAURENTIUS JUSTINIANUS (S.) — Opera omnia: Coloniæ, 1675.

MAUBURNUS. — "Rosetum exercitiorum." Duaci, 1620. "Exercitia spiritualia." (inveniuntur Trèves ville).

SAVONAROLE (Jerôme), 1452-1498.

SAVONAROLA (Hier.).— "Epistolæ spirituales et asceticæ." Parisiis, 1674.

SAVONAROLA (Hier.).— "Triumphus seu de veritate fidei Libri IV et meditatio ejusdem in psalmum Miserere." Romæ.

SAVONAROLE (Jérôme)— "Le triomphe de la croix" traduit du latin par M. l'Abbé Céleste Alix. Paris, 1855.

SAVONAROLE (Jérôme),— "Œuvres spirituelles de Jérôme Savonarole des Frères Prêcheurs, collectionnées et traduites sur le texte original par le F. P. Emmanuel-Ceslas Bayonne, du même ordre. 3 vol. Paris, Poussielgue, 1878-1880. cfr:

BACCINI.— "Prediche di Fra Girolomo Savonarola" Edicione integra. Firenze, 1890. (Indix).

BAYONNE (Emmanuel-Ceslas). — "Etude sur Jérôme Savonarole des Frères Prêcheurs, d'après de nouveaux documents." Paris, 1879.

THOMAS A KEMPIS— Thomas Hemerken a Kempis, opera omnia, Friburg.— Edit. Dr Pohl.

PUJOL (Mgr).— I "De imitatione Christi libri quatuor." texte du codex Aronensis. Paris 1888.

Id. II "Paléographie... du livre De Imitatione Christi. Paris, 1898.

Id. III "De Imitatione Christi" Parisiis, 1898.

Id. IV "Nvelle Traduction Française." Paris, 1898.

Id. V "Doctrine de l'Imitation." Paris, 1898.

Id. VI et VIbis "L'auteur du livre de l'Imitation." 2 v. Paris, 1900.

Id. VII "Description bibliographique des manuscrits etc." Paris, 1898.

Id. VIII "Variantes." Paris, 1898.

MALOU "Recherches historiques." Bruxelles, 1848. — "Choix d'ouvrages mystiques."

BECKER (V.) S. J. "L'auteur de l'Imitation et les documents néerlandais." La Haye. 1882.

Id. "Les derniers travaux sur l'auteur de l'Imitation." Paris, 1889.

Id. "Thomas a Kempis en de Societeit van Jesus." Amsterdam, 1899.

BRUCKER (J.).—"Le livre de l'Imitation, à propos de publications nouvelles." *Etudes*, 20 Nov. 1889.

VINCENTIUS FERRERIUS (S.)— (1355-1419) "Traité de la vie spirituelle" Traduit en Français, avec des exercices de piété, pour passer chrétiennement la journée. Paris, 1714.

Vincentii Ferrerii "de vitâ spirituali" tractatus. Apud Rousset: Directorium asceticum, p. 1. Friburg, 1899.

BERNARDINUS SENENSIS (S.).— Opera: P. J. de la Haye: S. Bernardini Senensis, Ordinis seraphici Minorum, 5 vol. in-fol. Venetiæ, 1745 — cfr:

HEFELE (Karl).— "Der hl. Bernhardin von Siena und die Franziskanische Wanderpredigt in Italien..." Freiburg i. Br. 1892.

THUREAU-DANGIN. — "S. Bernardin de Sienne. Un prédicateur populaire dans l'Italie de la Renaissance." 5e Ed. Paris, 1896.

RONZONI.— "L'Eloquenza di S. Bernardino da Siena e della sua scuola." Siena 1899.

F. VERNET "S. Bernardin de Sienne." *Dict. Théol. cath;* T. 2, col. 757.

JOANNES A CAPISTRANO (S.).— Opera: "Speculum clericorum."— "Planctus multorum christianorum." — "Planctus super errores religiosorum" etc. apud Joannes von Capistrano von Eugen Jacob, pastor an St Bernhardin in Bres-

lau. Breslau, 1903-1911, 4 vol.— Bibliographia universa S. Joannis invenitur apud U. Chevalier, Bio-bibliographie, 2ª. Paris, 1905, sub nomine Jean Capistrano. Vide etiam L. PASTOR, Storia dei Papi dalla fine del medio evo, trad. A. Mercati, Roma, 1910.

HARPHIUS.— "Theologiæ mysticæ D. Henrice Harphii, Theol. erudiss. Ordinis Minorum, ac rerum divinarum contemplationis eximii." Romæ, 1586.

Cfr. "Zum Leven des Franziskaners Heinrich Harp," in Periodico "*Der Katholik.*" 1905, t. XXXII, p. 46-49.— Kirchenlexikon V Freib. i. Br. 1888, col. 1707-1710.

h) Sæculo XVI. 21

BIBLIOGRAPHIA.

ROUSSELOT (Paul) *(acatholicus).*— "Les mystiques espagnols." Paris, 1869.

IGNATIUS DE LOYOLA (S.) ejusque schola spiritualis.— "S. Ignatii de Loyola Exercitiorum spiritualium editio princeps, qualis in lucem prodiit, Romæ, 1548." Paris, Lethielleux, 1910.

"Exercices de S. Ignace de Loyola" traduits sur l'autographe espagnol, par le P. P. Debuchy.

MABILLE (P. L.) S. J.— "Le Montserrat et le Manrèse." Dyon, 1896.

STOGER (Johan) S. J.— "Die aszetische Literatur über die geistlichen Uebungen, nekst einer kurzen Abhandlung über das Exerciziën-Büchlein." Regensburg, 1850.

DEBUCHY (P.) S. J.— "La Bibliothèque des exercices et ses publications" Fasc. 49 de la Collection de la Bibliothèque des exercices de S. Ignace: Enghien. 1914.

TERESIA (S.) — HERMANNUS a S. NORBERTO — "Cibus solidus perfectorum sive de proposito et voto seraphico S. Matris nostræ Teresiæ faciendi semper quidquid intelligeret esse perfectius." Antverpiæ, 1670.

ANDRADE— "Avvisi spirituali della Gloriosa Madre Santa Teresia di Gesu, commentati con grandi sentimenti di spirito; illustrati co'lumi della sacra Scrittura: comprovati con autorita dei santi Padri, e con esempi dal..." 2 vol. Venezla, 1737.

BLOUD (Maurice) — "Les différentes traductions françaises de sainte Thérèse." Paris, 1908. V^r *Revue Augustinienne*, 15 Mars 1908, p. 292.

P. JEAN de la CROIX, O. M. C.— "Le développement des états mystiques chez Sainte Thérèse." Paris, 1906. V^r *Bulletin de la société française de philosophie*, Janv. 1906.

CAZENAVE (Petrus) — "De vitâ et opere sanctæ Teresiæ. Dissertatio inauguralis." Arras, 1900.

CHÉROT (Henri) — "La sainte Thérèse de M. Henri Joly." Paris, 1903.

CHERRÉ (H.) — "La vierge d'Avila." Paris, 1907. Vid. *Revue pratique d'Apologétique*, 15 Févr. 1907.

EMERY (M.) — "L'Esprit de sainte Thérèse, recueilli de ses œuvres et de ses lettres, avec ses opuscules." Avignon, 1825.

GOIX (Dr A.) — "Le surnaturel et la science. Les extases de S. Thérèse." Paris, 1894.

GÉNONVILLE (Edouard, *acatholicus*) — "S. Thérèse et son mysticisme. Montauban, 1893.

PIERRE-THOMAS de Ste MARIE — "Catéchisme de S. Thérèse, contenant toute la doctrine nécessaire pour la vie spirituelle, avec des introductions pour la pratique des vertus." par..., Carme déchaussé." Paris, 1863.

MAURA (Dr Don Juan) — "Santa Teresia de Jesus, y la critica racionalista." Palma, 1883.

NORERO (H.) (*acatholicus.*) — "L'union mystique chez S. Thérèse." Paris, 1905.

PEYRÉ (Jules) S. J. — "Vie de S. Thérèse," écrite par elle même. Paris, 1904.

VAN DER MOERE (Joseph) — "Acta S. Teresiæ a Jesu... commentario et observationibus illustrata" a... S. J. presbytero, nonnullis aliis ex eâdem societate operam conferentibus. Bruxellis, 1845.

SAN (Louis de) S. J. — "Etude pathologico-théologique sur S. Thérèse. Réponse au mémoire du P. Hahn." Louvain, 1886.

TOUROUDE (Abbé A.) — "Lettres adressées au R. P. Hahn, S. J. à l'occasion de son mémoire intitulé: Les phénomènes hystériques et les révélations de S. Thérèse." Paris, 1885. Vide: *Revue des quest. scient.*, 1883, art. du P. Hahn.

JOANNES A CRUCE (S.) — "Vie et œuvres Spirituelles." Trad. n^velle^ faite sur l'édit. de Séville 1702, publiée par les soins des Carmélites de Paris. 5 vol., 1877-1880. — "La montée du Carmel." nouvelle trad. par le chan. Hoornaert, Bruges, 1915; — "La nuit obscure." id. Bruges, 1916.

Besse (Ludovic de) — "Eclaircissements sur les œuvres mystiques de S. Jean de la Croix," Paris, 1893.

Calaber (abbé) — "La Terminologie de S. Jean de la Croix dans la Montée du Carmel et la Nuit obscure de l'âme." Paris, 1904.

Didiot (Dr Jules) — "Ascétique et mystique." Discours fait au Carmel de Douai le 24 Nov. 1891 (IIIe centenaire de S. Jean de la Croix) Lille, 1891.

Poulain (Aug.) S. J. — "La mystique de S. Jean de la Croix." Paris, 1893.

Vallée O. P. — "S. Jean de la Croix, sa vie, sa doctrine." Lille, 1892.

BLOSIUS — Blosii monasterii Laetiensis O. S. B., in Hanonia, abbatis, opera, cura et studio R. D. Antonii De Winghe. Antverpiæ, 1632.

Blois (Louis de) — "Le directeur des âmes religieuses."

Buchon — "Choix d'ouvrages mystiques." p. 719. Paris, 1852.

Lanspergius — Operum minorum D. Joannis Lanspergii, Carthusiani, libri XIII. Coloniæ, 1545.

Marcus Vigerius (Episc. Naudensis † 1516) — "Decachordum christianum." Fani, 1507, Parisiis, 1517.

Nota — Pro Marco Vigerio et sequentibus Ordinis auctoribus cfr: Sbaralea "Supplementum et castigatio ad scriptores Ordinis Minorum." Romæ, 1806.

Antonius Monelianus — Opus "Sursum corda." Bononiæ, 1522.

Mattheus Silvagius — "De nuptiis animæ cum Christo." Venetiæ, 1542.

ANTONIUS A MATELICA — Op. "Expositio orationis dominicæ." Parmæ, 1535.

PETRUS DE ALCANTARA (S.) — "La oracion y meditacion." *V. El Eco Franciscano*, Santiago 1889, p. 433 et 496.

ALPHONSE DE MADRID.—"Art de servir Dieu." Alcala, 1526. (Invenitur etiam apud "Escritores Misticos Españoles," Madrid, 1911, T. I, p. 588-649)—"Arte di servir a Dios" Valencia, 1903. Ed. flam. Anvers, 1682; Ed. allem., München, 1629; Ed. ital. Venise, 1575; Ed. lat. Lovanii, 1576.

JOANNES DE BONILLA.—"Tratado de la paz del alma." Alcala, 1580. Ed. gallica, Paris, 1912.—Traicté de la Paix de l'âme pour se maintenir en la crainte et l'amour de Dieu, par le R. P. Jean de Bonilla, 1753, S. l. d'impression, in 12.

JOANNES BAPTISTA DE VIÑONES.—"Speculum conscientiæ pro omnibus fidelium statibus." Logranii 1507, Segobiæ 1525.—Waddingus dicit: "Opus quidem doctum et spirituale."

FRANCISCUS ORTIZ.—"Tractatus de ornatu animæ." Compluti, 1540, 1549.—Opuscula varia spiritualia, Cæsaraugustæ, 1552.—Cfr: Jean de S. Ant. I, p. 415.

JUAN DE LOS ANGELES (Fr.) ministro provincial de la antigua provincia Francescana descalza de San José.—"Obras mysticas." Madrid, Bailly, 1912.

FRANCISCUS DE HEIRA (vel de Eigia vel de Evia)—"Speculum animæ." Pinciæ, 1550.

ALPHONSUS DE ILHA.—"Tesoro de virtudes." Medinæ, 1543.

DIDACUS STELLA.—"De contemptu mundi", Cæsaraugustæ, 1572, quod impense laudat S. Franciscus Salesius. (Sbaralea).

YVO MAGISTER.—"Manipulus et ocularia F. F. Minorum." Parisiis, 1582.

FRANCISCUS TITELMANS.— *Consulantur:*

CHRYSOSTOME (P.) DE CALMPHOUT, O. M. C.—"François Titelmans de Hasselt, professeur à l'université de Louvain; de l'ordre des F. F. Mineurs Capucins, 1498-1567. Esquisse biographique" par le P.....Roulers, 1903.

ALFONS PAQUAY, Rector de Zusters Kindsheid Jesus, te Hasselt.—"Frans Titelmans van Hasselt (Dec. 1502-12 Sept, 1537) Opzoekingen over zyne leven, zyne werken en zyne familie." Hasselt, 1906. Vacant. — *Dict. Théol. Cath.* 1905, T. II col. 1914.

i) Sæculo XVII. 22

BIBLIOGRAPHIA.

FRANCISCUS SALESIUS (S.)— Œuvres complètes publiées par les soins des religieuses de la Visitation du monastère d'Annecy. Annecy, Niérat.

ALBERT (abbé Nestor)—"Somme ascétique de S. François de Sales." Poitiers, 1878.

BOULANGÉ (abbé)—"Le prêtre à l'école de S. François de Sales." Paris, 1848.

THAMIRY (abbé Ed.)—"Le mysticisme de S. François de Sales." Arras, 1906.

BRÉMOND (Henri)—"Histoire littéraire du sentiment religieux en France." Paris, 1916, II, L'invasion mystique, p. 55 seq.

LUDOVICUS GRANATENSIS.—Œuvres complètes de Louis de Grenade, de l'ordre de Frères-Prêcheurs, traduites intégralement pour la première fois en français par M. l'Abbé Bareille. — 22, in-8, Vivès, Paris, 1862.

ALVAREZ DE PAZ.—Opera; T. I, "De vitâ Spirituali ejusque perfectione." Lyon, 1611—T. II, "De exterminatione mali et promotione boni." Lyon, 1613 — T. III, "De inquisitione pacis sive studio orationis." Lyon, 1617 — Œuvres complètes, 6 vol., Vivès, Paris, 1875-1876. Cfr.

A. POULAIN — "Alvarez de Paz." *Dict. Théol. cath.* T. 1, col. 928.

LUDOVICUS DE PONTE, S. J. — "De hominis christiani perfectione." 4 vol, Coloniæ, 1615-17 —"Dux Spiritualis". 1617. — "Vie du P. Balthasar Alvarez." Paris, Tralin, 1912.— Cfr.

COUDERC (J.-B.) S. J.—"Le guide Spirituel du V. P. Louis Dupont." Trad, nouvelle.

RODRIGUEZ.— "Exercicio de perfeccion." Séville, 1609.— Editiones quam plurimæ.

CARDIN. BONA.—Bona (Joannis) opera omnia. Antverpiæ, 1677.— Bona (Card.) "Principes de la vie chrétienne."— Vide BUCHON "Choix d'ouvrages mystiques." p. 489. Paris, 1852.

L. LOEVENBRUCK (abbé)—"Vie du Card. Bona." Paris, 1728.

JOANNES A JESU-MARIA.—Ven. P. Joannes a Jesu-Maria Carm. Excalceati opera omnia.... aucta et illustrata per P, Fr. Ildefonsum a S. Aloysio; 3 vol. Florentiæ, 1771-1774.

KREBS (Dr Albert) — " Joannes a Jesu-Maria, ein Mystiker der Katholischen Kirche ". Wiesbaden, 1881.

THOMAS A JESU—" La meilleure part ou la vie contemplative," opuscule inédit du R. P. Thomas de Jésus, traduit par le P. Berthold-Ignace de S. Anne. Bruxelles, 1886.

THOMAS A JESU.—" Praxis veræ fidei ex quâ justus vivit." Brugis, 1765.

CARDINALIS DE LAUREA.—" Opuscula octo de oratione Christianâ." Romæ, 1685.

ALEXIS DE SALO.—" Art admirable d'aimer et de servir la Vierge Marie." Lyon, 1614.—" Le chemin asseuré du paradis." Brescia, 1622.— Editiones quam plurimæ.

MATTHIAS BELLINTANI DE SALO.—" Pratique de l'oraison mentale." Lyon, 1601. — Editiones quam plurimæ.

SANCTES SALA DE PALERMO.— " Volo al cielo dell'oratione mentale." Bononiæ, 1601.

PHILIPPUS GESUALDI DE CASTROVILLARI. — " Diurno compuntivo de sette dolori di Maria Vergine." Bononiæ, 1598 (Sbaralea).

JOANNES VERRI DE CURIANOVA.— " Theoropratica orationis mentalis." Oeniponti.

JOSEPH DE TREMBLAY. — " Introduction à la vie spirituelle par une facile méthode d'oraison." Paris, 1626;— Editio altera : revue et annotée

par le P. Apollinaire de Valence, O. M. C. Paris, 1899. — " Les étrennes du petit Jésus." Toulouse, 1919.— " Exercice spirituel durant la sainte Messe." Calais, 1896.— " Le secret de la croix et de sa douceur." Traité inédit... par le P. Emmanuel de Lamnodez ; cfr :

DEDOUVRES (Abbé Louis)—" Le Père Joseph. Etude critique sur ses œuvres spirituelles." (Extr. des *Etudes Francisc.* 1899-1903). Paris, 1903.

BENOIT DE CANFELD. — " Règle de perfection." Paris, 1610.— " Den Reghel der volmaecktheyt." Antwerpen, 1621, 1623, 1631.—" Le chevalier chrestien, contenant un dialogue entre un chrestien et un payen." Rouen, 1609.— cfr :

EDOUARD D'ALENÇON. — " Benoit de Canfeld." *Dict. Théol. cath.*, T. 2, col. 710.

REBELLIAU (Alfred) " Le chevalier chrétien du P. Benoit de Canfeld (1903). Mélanges offerts à M. Emile Picot." Paris 1913.

BRÉMOND (Henri). — " Histoire littéraire du sentiment religieux en France," Paris, 1916. II L'Invasion mystique : Benoit de Canfeld, le P. Joseph et la tradition séraphique, p. 136 seq.

JOANNES EVANGELISTA. (Lovanii † 2 nov. 1635) — " Mystische schriften." Augsbourg, 1848.

JOANNES EVANGELISTA.— " Een gulden Tractatjen tracterende vande scheydinge der zielen ende des Geests." Bergen Sin Winox, 1677.— " Divisio spiritûs et animæ." Lovanii 1661.— " Het ryck Godts inder zielen." Antwerpen, 1639.— " La vie éternelle," divisée en deux parties, composée en flamand par le R. P. Jean. Ev.

de Bois-le-Luc... et traduite en Français par le P. H. de B.. du même ordre. Louvain, 1687.

BARTHOLOMÆUS DE SALUTIO. — "Vita dell'anima." Romæ, 1416.— "Lettres spirituelles. — "Schola divini amoris." Coloniæ, 1610.— "Convivium spirituale amoris Jesu." Coloniæ, 1618;— "Lux animæ ad perfectionem anhelantis." Coloniæ, 1617;— "Mineræ Seraphicæ seu inventiones divini amoris." Coloniæ, 1619;— Societas amoris fundata a... in quâ informantur animæ devotæ de SS. Sacramento, et quid iis agendum qui in hanc sanctam societatem admitti voluerint." Coloniæ, 1619.

SANTORO DE MESSINA.— "Zodiaco Spirituale." Panormi, 1621.

CLEMENS PELANDI.— "Pennæ columbæ davidicæ." Bergami, 1638.

CONSTANTINUS DE BARBANSON.— "Amoris divini occultæ semitæ." Coloniæ, 1623. Cf. Paquot. Mémoires pour servir à l'histoire littéraire... des Pays-Bas, VIII. Louvain, 1766, p. 114-118.

BERNARDINUS PARISIENSIS. — "La communion de J.-C., Paris, 1658.— "Le religieux ou le chrétien en solitude." Paris, 1682.— "La sainteté de Dieu exprimée en J.-C." Paris, 1674.— "L'esprit de S. François sur celui de J.-C., où ses enfants sont instruits des voies qu'ils doivent tenir pour concevoir le premier esprit de leur saint Père et le conserver en sa pureté." Paris, 1660.— "De vitâ interiori filiorum S. Francisci." Parisiis, 1677, revu et augmenté d'une notice sur l'auteur, par le P. Apollinaire de Valence, Paris, 1880.— "L'esprit de la men-

dicité évangélique ou les entretiens célestes et familiers des enfants de S. François, avec une conduite pour la confession et la communion." Paris, 1662.— "La journée intérieure du religieux." Paris, 1660.— "Moniales in suo claustro." Parisiis, 1677.— "Le parfait novice." Paris, 1664.— "Le religieux intérieur." Paris, 1661.

FRANÇOIS SOYER.— "Œuvres Spirituelles," 3 vol. Paris, 1674 (dern. édit.)

YVO PARISIENSIS.— Cf. BRÉMOND (Henri) — "Histoire littéraire du sentiment religieux en France." Paris, 1916. I L'Humanisme dévot: *Yves de Paris:* L'Homme et l'Ecrivain, p. 421 seq.; — La doctrine: p. 454 seq. II.

j) Sæculo XVIII. 23

BIBLIOGRAPHIA.

ALPHONSE DE LIGUORI.— "Œuvres Ascétiques (œuvres complètes, édition Dujardin). Œuves complètes de..." 12 vol., Tournai 1882.

BERTHE, C. S. R. "S. Alphonse de Liguori" 2 vol. Paris, 1900

K. KANNENGIESER. "S. Alphonse de Liguori." *Dict. Théol. cath.* T. 1, col. 906 seq.

SAINT-OMER (P.) C. S. R.— "Pratique de la perfection d'après S. Alphonse de Liguori." 2 vol. Tournai, 1876.

LEONARDUS A PORTU MAURITIO (S.) — Opera: Œuvres complètes, par le R. P. Salvator d'Orméa, traduites par Labis, 2 vol. Tournai, 1858.

Léopold de Chérancé, O. M. C. — "Vie de S. Léonard de Port-Maurice."

Ambrosius de Lombez

François de Bénéjac — "Œuvres complètes du P. Ambroise." 3 vol. Paris, 1881-1882.

Edouard d'Alençon — "Ambroise de Lombez." *Dict. Théol. cath.* T. I, col. 952 sq. Cf. J. Bénac, P. Ambroise de Lombez (1708-1778), *Paris*, 1908.

Casimirus de Marsala — Opera: "Dissertationes mystico-scholasticæ adversus pseudo-mysticos." Panormi, 1748. — "Crisis mystico-dogmatica adversus propositiones Michaëlis Molinos." 2 vol. Panormi, 1751-1752. — "Tractatus de amore erga Deum, in quo impugnantur propositiones archiep. Cameracensis D. Francisci de Fénélon-Salignac." Panormi, 1751. — "La via di mezzo nel cammino della perfezione." Panormi, 1753. — "Il mese contemplativo delle perfezione divine." Panormi, 1756. — cfr : Edouard d'Alençon — "Casimir Casani de Marsala." *Dict. Théol. cath.* T. 2, col. 1821.

Casimirus Liborius Tempesti — Op. "Theologia Mystica." Venetiæ, 1757.

Gaëtan de Bergame — Opera: "Pensées et affections sur la passion de N. S. Jésus-Christ pour tous les jours de l'année", traduites de l'italien par le P. Benoit, Cap., 2 vol. Paris, 1899. — "Pensieri ed affetti sopra la passione di Gesu Cristo." 2 vol. Bergame, 1733. — "Confessarius meditans seu exercitia peragens spiritualia." Friburg. 1769. — "Le tiers-ordre de S. François d'Assise, ou exercices spirituels." par Gaëtan

de Bergame (trad. de l'italien), Lyon, 1856.— "Pensées et affections sur les mystères et les fêtes de l'année."— "La charité fraternelle." ouvrage traduit par Eugène Chambéry, 1914 —"L'umilita del cuore" edit. anglica a Card. Vaughan "Humility of heart." Westminster, 1905.—"Capuccino ritirato." —Ed. latina "Capucinus solitarius per decem dies meditans." Monachii, 1755.—Ed. gallica a Paul de Noyers, "Le religieux en retraite."·Apollinaire de Valence "Retraite spirituelle." Tournai, 1899.— Ed. flandrica ab Andreas van Dendermonde "Den religieus in de eenigheit" overgezet uit Paulus de Noyers. Brussel, 1745, — Ed. anglica "Religious solitude" the work of an italian F..... Bruges, 1792. — "Opere del P. F. Gaetano Maria de Bergamo" 12 in-4°, 1776-1780.-"Œuvres Choisies." 36 in-12, Menza, 1838-1846. — OHLER (Ludwig) "Des Cajetanus von Bergamo Ermahnungen im Beichtstuhl." Mayence, 1872. — FLORIDUS DE BURGHAUSEN, O. M. C. "Homo apostolicus ad pulpitum et confessionale." Munich, circa 1750. — EDOUARD D'ALENÇON "Cajetan-Marie de Bergame." *Dict. Théol. cath.* T. 6, col. 985.

FELIX ALAMIN. cfr. EDOUARD D'ALENÇON —"Alamin (de) Felix." *Dict. Théol. cath.* T. 1, col. 658.

DIDACUS A MATRE DEI — "Ars mystica." Salamanticæ, 1713.

JUVENALIS DE NOUSBERG, Ananiensis— "Manuductio neophyti seu clara et simplex instructio novelli religiosi." Augustæ, 1780. (Edidit "Fioco d'amore", Augustæ 1681-opusculum a F.

Thoma de Bergamo, laico † 1712. Œniponti, compositum.)

MARTINUS A COCHEM — "Das grosse Leben Jesu Christi"-Münich, 1912. — "La sainte Messe" ouvrage traduit de l'allemand, d'après l'édition de Cologne, par A. Bugemer. Tournai, 1899 — "De H. Mis."—Cf. P. Martin von Cochem. Sein Leben, sein Wirken, seine Zeit,—von Schio. Maria Bernardina. Mainz, 1886.—P. Joh. Chrysost. Schulte, cap. "P. Martin von Cochem. Sein Leben und seine Schriften nach den Quellen dargestellt." Freiburg, 1910.— Idem. "Martin von Cochem, ein Förderer des Eucharistichen Kultes," in periodico: *Franziskanische Studien*. Münster, 1914, p. 36-52.

UBALD STROIBER — "Armentarium ecclesiasticum." Pedeponti, 1757.

BONIFACIUS MAES — "Theologia mystica." Lovanii, 1854.

5. — De fontibus ex quibus hujusce compendii hausta est doctrina. 23
6. — De utilitate ac necessitate institutionis asceticæ. 24
7. — De nostro modo procedendi. 26

II. — De statu in quo versatur homo juxta divinæ Providentiæ dispositionem. 28
1. — De notione naturæ, naturalis et supernaturalis. 29
2. — De statu originalis justitiæ et sanctitatis. . 31
3. — De gratuitate status Adami. 32
4. — De lapsu et peccato Adami. . . . 34
5. — De effectibus peccati originalis. . . . 36
6. — De statu naturæ reparatæ. 37

III. — Principia universalia quibus homo ad finem suum dirigitur. 40
1. — Homo venit a Deo. 40

2. — Homo vadit ad Deum. 41
3. — Homo habet media ad finem assequendum. . 43
Recapitulatio. 47

BIBLIOGRAPHIA.

a) De Fine hominis.

AUCTORES FRANCISCANI:

ADOLF van Denderwindeke. "Onderrichtingen etc." Mechelen, 1901. I Deel, 1ste Ond.

ALAMIN (Felix) O. M. C. — "De beatitudine hominis naturali et supernaturali." Madriti, 1723.

BONAVENTURA (S.) — 2 Sent. D. 1, P. 2, a. 2.

LAURENT de PARIS. — "Palais de l'amour divin" 1 vol. "Traité de l'excellence de l'homme." p. 1-24. Paris, 1613.

LÉONARD (S.) de PORT-MAURICE. — Œuvres, T. VII "Exercices spirituels", p. 21 sq.

PAULUS a S. MAGDALENA. — "Soliloquia" c. XX, XXI.

SIGL (Benedictus) Conv. — "Operarius triplex, apta, brevi et practica materia, ac methodo instructus juxta triplex operarii munus, cujus primum est excipere confessiones, secundum loqui de rebus divinis, tertium moribundos ad extremam luctam animare." Lucernæ, 1748. V. p. 165-168. "De fine hominis ultimo."

YVES de PARIS. — "Les heureux succez de la piété." I Part., ch I-V. Paris, 1652.

ALII AUCTORES:

Anonymus. — "Mon idéal. L'unique nécessaire." Lille, librairie S. Charles, 1906.

BOUQUILLON. — " Theologia moralis fundamentalis " Ed. 1903. Tr. I, p. 172-184 : De ultimo fine hominis ; Tract. II, De mediis ad finem, p. 185-215.

CAMUS (Ev. de Belley) — " Considérations affectueuses sur la gloire de Dieu." Caen, 1638. — " Théodoxe ou de la gloire de Dieu." Caen, 1637. — " De la souveraine fin des actions chrétiennes." Caen, 1637.

DIESSEL (G.) C. SS. R. — " Auf Tabors Höhen." Regensburg, 1905, p. 15-122.

DIONYSIUS CART. — Opera minora, Tornaci, 1911. T. VIII, p. 393-443, " De puritate et felicitate animæ."

FÉLIX (Jos.) S. J. — " La destinée." *Retraite* de *Notre-Dame.* Paris, Téqui, 1887.

GALBIATI (Lud.) — " De glorificando Deo ex septem actibus distinctis." Romæ ; 1619 (auctor hic addit duas orationes, unam S. Francisco, alteram S. Claræ, inquiens : " Duo hæc seraphicæ Religionis tibi culmina : ut quos in glorificando Deo imiteris... Pie Lector apposui ") (Bibl. Mazarine, 24 ; 877).

GALLIFET (J. de) S. J. — " Sujets de méditations sur la fin de l'homme." Boulogne s-m. 1891.

HULST (Mgr. d') — " La destinée humaine." Paris, de Gigord, 1909. 3e édit.

IGNACE (S.) — Exercices spirituels : Principe et fondement.

JANVIER, O. P. — " La béatitude ". Carême 1903. Paris. Lethielleux.

LEBON — " Exil et Patrie ou l'existence et les destinées de l'homme." Paris, 1817, 2e édit.

LESSIUS, S. J. — Libri XIV De perfectionibus divinis. Parisiis, Lethielleux (1890) Vide Librum XIV, p. 525-565 (exc. c. II).

MARCHAND (Le) S. J. — "Principe et fondement de la vie chrétienne." Paris, 1882.

MARIN de BOYLESVE, S. J. — "La fin de l'homme." Paris, 1867.

PALMA (de la), S. J. — "Quinze étapes ou Pas spirituels dans la voie des Exercices de S. Ignace, d'après le P.…" par le P. E. Becker, S. J. Paris, Lethielleux, 1911.

POIRÉ, S. J. — "Le moyen de chercher et de trouver Dieu." Bruxelles, 1908.

SAINT-JURE (P.) — "Retraite sur la gloire de Dieu." V. p. 281-336. T. II, de "Méditations sur les plus grandes vérités." Paris, 1667.

SCHWERTFER (Wenceslas) S. J. — "Semita vitæ anhelantibus ad salutis æternæ terminum indicata ex fundamento et principiis spiritualibus S. Ignatii." Pragæ, 1663.

THOMAS (S.) — 2-2., q. 83, a. 9.

WATRIGANT, S. J. — "La méditation fondamentale avant S. Ignace. Essai historique et critique par le P.…" Enghien, Spinet, 1909.

b) De hominis novissimis.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. XXI.

ALEXIS DE SALO.—"Triomphe des âmes du purgatoire." Douai, 1626.

ANGELUS ENGLMAYR, O. M. Obs.—" Homo Dei seu proprius hominis in quantum homo est character quem Magister suo discipulo argumentis naturalibus impressit." Augustæ, 1746, V. p. 353-366. " De vitâ venturâ."

Anonynus, O. M. C. — " Diurnale novissimorum sive brevissimæ considerationes circa novissima pro omnibus et singulis diebus, ex sententiis Patrum et Doctorum depromptæ. Accedunt menses tres eucharistici et vademecum pii Mariophili." Romæ, 1896.

ANSELME D'ESCH, O. M. C.—" La mort sainte ou instructions édifiantes avec des prières conformes pour se préparer saintement à la mort." Luxembourg, 1777.

ARCHANGE (P.)—" La mort des élus, ou exercice chrétien pour se préparer à bien mourir." Paris, 1603.

BASILE DE SOISSONS, O. M. C.—" La science de bien mourir." 2e édit., Paris 1688.

BEISTEL (Columbanus) Récol.—" Schola disciplinæ religiosæ, id est Asceseologia dominicalibus Evangeliis per annum quodammodo accomodata.... distinctis lectionibus asceticomoralibus ad F. F. Clericos seu Juvenes professos O. M. S. Francisci.... habita". Campidonæ, 1757, V. p. 354-367, " De memoria mortis."

BERNARDINUS (P.) PICQUIGNUS.—" Pratique efficace pour bien vivre et bien mourir." Paris, 1863.—" Ars practica bene vivendi et moriendi." Augustæ, 1721.

BONAVENTURA (S.) — Soliloquium, C. III et IV.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—" Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum Exercitationes, in

quatuor libros distributæ." Lugduni, 1624, V. p. 395-400. "De religiosâ præparatione ad mortem."

HIPPOLYTE (P.) HÉLIOT, tiers-ordre.—"Le chrétien mourant et maximes pour le conduire à une heureuse fin." n^elle édition, Paris, 1707.

HYACINTHE (P.) D'AMIENS.—"Le tableau de l'âme mourante dans les douleurs de Jésus." Paris, 1731.

LÉONARD (S.) DE PORT-MAURICE.—"Voie du paradis." 1858.

LOUIS (P.) DE BOUVIGNES.—"Miroir de l'âme religieuse." Namur, 1691.

PAUL DE LAGNY, O. M. C.—"La pratique de bien mourir." Paris, 1663.

PAULUS (R. P.) A S. MAGDALENA.—Soliloquia, C. VIII.

REGINALDETI (Petrus) O. M.—"Speculum finalis retributionis noviter impressum." Parisiis, 1502.

SOYER (François), Cordelier.—Œuvres spirit, 2e vol; p. 216-263. "Préparation à la mort."

YVES DE PARIS, O. M. C.—"Instructions religieuses tirées des annales et chroniques de l'ordre de S. François." Paris, 1662. V. p. 560-571. "Mort du religieux."—"La conduite du religieux." Paris, 1664, V. p. 856-871. "Vieillesse et mort du religieux."

ALII AUCTORES:

ABELLY (Mgr.)—"Christelyke bespiegeling op de eeuwigheid." Antwerpen, 1851.

ALPHONSE (S.)—Œuvres, T. I. "Préparation à la mort."

BALDE, S. J. "Veritates christianæ quæ modum exhibent bene vivendi et bene moriendi." Ipris, 1689.

BAUDRAND (Barth.)—"Le nouveau Pensez-y bien ou l'âme pénitente." Lille, Lefort, 1868.

BELLARMINUS (Card.)—"De arte bene moriendi." Coloniæ Agrip. 1626.—"De æternâ felicitate sanctorum." Colon. 1625.

BERNARDES (P. Manoël) Orat.—"Exercices Spirituels ou Méditations sur les fins dernières..." 2 vol. Paris, 1898.

BERSEAUX (abbé)—"La mort et l'immortalité." Nancy, 1862.

BROUSTIN (Hannonius) sacerd.—"De quatuor hominis novissimis." Lovanni, 1598.

DE BARRY (le P.)—"Le Pensez-y bien." Lyon, Périsse, 1864.

DE GÉRAMB, Trapp.—"L'éternité s'avance et vous n'y pensez pas." Abbeville, Paillart, 1908.

DE JONGHE (Pr.)—"Bereiding tot de dood." Gent, 1880.

DIESSEL (G.) C. SS. R.—"Auf Tabors Höhen." Regensburg, 1905, p. 194-270.

DIONYSIUS CARTHUSIANUS.—"Quatuor hominis novissima." Coloniæ, 1614.

EPHREM (S.)—Plura de judicio. V. Op. omnia, Antv. 1617.

EUDES (Pr.)—"Weg des gelukkige eeuwigheid." naar het fransch door een Trappist. Turnhout.

FÉLIX (Jos.) S. J.—"Le châtiment." (Retraite de N.-D.) Paris, Téqui, 1890.

LESCŒUR (R.P.)—"En face de la mort. Courtes méditations pour la retraite du mois." Paris, Téqui, 1909.

MONSABRÉ (R. P.)—"Les paraboles du salut." Retraite de 1881, Paris, Lethielleux.

NIEREMBERG (E.)—" Différence du temps et de l'éternité," suivi d'un Appendice sur l'éternité de Dieu et l'éternité de la créature," par le P. d'Argentan. Paris, Haton, 1876.

PINAMONTI, S. J.—" L'enfer ouvert pour le Chrétien pour qu'il n'y entre pas." Paris, 1857.—" La vraie sagesse ou considérations très propres à inspirer la crainte de Dieu." Avignon, Séguin, 1834.

SÉGUR (Mgr. de) — " De Hel." Gent, 1878.

SCHOUPPE. S. J. — " De Helle." Brugge, 1883.

STENGEL (Georges) S. J. — " Judicium particulare, hominibus statim post obitam mortem impendens". Ingolstadii, 1652.

THEOLEPTI EPHILAD. — " Canticum compunctionis de meditatione extremi judicii." P. G-L. T. 143, c. 403-408.

THOMAS a KEMPIS. — Imitatio Christi. L. I, c. XIII De morte; L. I, c. XIV De judicio et inferno.

PARS PRIMA

De reformatione deformatorum per vitiorum expugnationem.

LIBER PRIMUS

Reformatio animæ per pœnitentiam.

CAPUT I. — De peccato ejusque causis. 53

Art. I. — De natura peccati. 53
Art. II. — De peccati causis. 54
§ 1. — De causa interna. 54
§ 2. — De causis externis. 56

CAPUT II. — De reformatione animæ per peccatum mortale sauciatæ. 58

Art. I. — De contritione. 59
§ 1. — Differentia inter contritionem et attritionem 60

§ 2. — Necessitas cognoscendi et agnoscendi lapsum suum, id est: animæ suæ mortem. . 62
§ 3. — Natura et necessitas doloris. . . . 66
§ 4. — Dotes doloris requisitæ. 67
§ 5. — Firmum propositum non peccandi de cetero. 71

Art. II. — De confessione. 73
§ 1. — Examen conscientiæ. 74
§ 2. — Dotes bonæ confessionis. 78
§ 3. — Effectus bonæ confessionis. 80
§ 4. — Ratio non procrastinandi confessionem. . 82

Art. III. — De satisfactione. 83
§ 1. — Satisfactio sacramentalis. 84
§ 2. — Satisfactio supererogatoria. . . . 85
§ 3. — Satisfactio per indulgentias. . . . 87
§ 4. — Necessitas et utilitas satisfactionis. . . 88
Conclusio. 88

CAPUT III. — De reformatione animæ per peccatum veniale debilitatæ. 89
Art. I. — De natura et speciebus peccati venialis. . . 89
§ 1. — Per petulantiam. 90
§ 2. — Per consuetudinem. 92
§ 3. — Per concupiscentiæ impetum. . . . 92

Art. II. — De effectibus peccati venialis. . . . 95
Art. III. — De momento fugiendi venialia. . . . 96
Art. IV. — De imperfectionibus. 98
§ 1. — Actio minus perfecta. 98
§ 2. — Omissiones bonorum operum. . . . 99
§ 3. — Malæ inclinationes. 100

BIBLIOGRAPHIA.

1. *De peccatis in genere.*

AUCTORES FRANCISCANI:

Anonymus: "Pratique angélique du mystérieux mot Amen, par laquelle les personnes de toute sorte de condition peuvent aisément trafiquer avec Dieu et se rendre participans de tout

le bien qui se fait au ciel et en terre." par le R. P. P. D. V., Prédic. Cap. Namur, 1674. V. p. 99-129 " Douleur des péchés."

BEISTEL (Columbanus) Recol. — " Schola disciplinæ religiosæ, id est Asceseologia dominicalibus Evangeliis per annum quodammodo accommodata." Campidonæ, 1757. V. p. 201-214 " De malo peccati mortalis."

BENEDICTUS — " La somme des péchés et les remèdes d'iceux." Rouen, 1610.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C. — " La sainteté de Dieu exprimée en J.-C. pour servir d'exemplaire à la sainteté de tous les états." Paris, 1674. V. p. 487-552 " Dieu haïssant le péché."

BONAVENTURA (S.) — Breviloquium, P. II, c. II sq. — Soliloquium c. I et II.

BOSQUIER (Philippe) — " Sermons sur toute la parabole du prodigue évangélique." T. 1-2-3, Paris, 1612.

COMITIA (WILHELMUS a) O. M. — " Diæta salutis." Titulus primus : de peccatis. Tit. 2^dus : de pœnitentiâ—V. S. Bon. opusc., ed. Lugd. 1619, p. 284-299.

DAVID ab AUGUSTÂ, — O. C. L. II, et pro remediis vitiorum L. III : De quinto processu, c. XV-XXVI.

GHILARDI (FAUSTINO) O. M. — " Il vero Frate Minore Specchio e riforma." Quaracchi, 1898, 2 vol. — V. vol. II, p. 375-385 : peccatum mortale.

JEAN FRANÇOIS de REIMS, O. M. C. — " Le Directeur pacifique des consciences. " 5e ed. Paris, 1666.—V. p. 56-72 " Du discernement du péché mortel d'avec le véniel."

LÉONARD (S.) de PORT-MAURICE. — Œuvres, T. VII — Exercices spirituels, p. 300 sq.

NEUDECKER. — "Schola religiosa." P. II, c. XI, § II. — De peccato mortali. — "Geistesschule für Ordensleute" (Ed. Angelus ZEILNER O. S. F.) München 1902, p. 84-107.

PAULUS a S. MAGDALENA, — Soliloquium, c. I-IV passim.

SALUTHIUS, O. M. C. — "Septem tubæ." Frib. Br. 1621.

VIVÈS (Card.) — "Compend. theol. asc.-myst." c. III, a. I.

YVES de PARIS, O. M. C. — "Les vaines excuses du pécheur." Paris, 1662.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ de PAZ. — Op. T. II "De exterminatione mali."

BELLEGAMBE, S. J. — "Superbiæ vitæ considerationes." Insulis, 1689. — "Concupiscentia oculorum." Insulis, 1683. — "Concupiscentia carnis." Insulis, 1686.

BILLOT (Card.) — "Disquisitio de naturâ et ratione peccati." Romæ, 1897.

BOSSUET. — "Traité de la concupiscence."

BUSÆUS, S. J. et MARTEL (Abbé). — "Panarium seu summa remediorum spiritualium adversus animi morbos." 2 vol. Paris, 1894.

CACHET (Jean) S. J. — "L'horreur du péché." Pont-à-Mousson, 1633.

DEREYROLES, Minime. — "Jésus crucifié de nouveau pour les pécheurs." Paris, 1636.

DE SMEDT, S. J. — "Notre vie surnaturelle." T. I, P. I, c. IV, § I-IV.

DIESSEL (G.) C. SS. R. — "Auf Tabors Höhen." Regensburg, 1905, p. 122-194.

DIONYSIUS CART.— "Opera minora." Tornaci, 1910. T. VII, p. 361-393. "De gravitate et enormitate peccati."

DREXELIUS (H.).— "Palæstra christiana." Antv. 1648.

FÉLIX (Jos.) S. J.— "La prévarication." Retraite, Paris, Téqui, 1889.

HULST (Mgr. d').— "Le péché et la réparation." Paris, de Gigord, 1909.— "Les causes du péché." Retraite de N.-D. de 1894, post "Conférences de 1894." Paris, Poussielgue, 1894.

JANVIER (P. E.) O. P.— "Le vice et le péché. Leurs causes." Carême 1907. Retraite. Paris Lethielleux, 1907. — "Le vice et le péché. Leurs effets, leurs formes, leurs remèdes." Carême 1908. Paris, Lethielleux, 1908.

MANNING (Card.).— "Le péché et ses conséquences."

MEYNARD (Fr. Pr.)—"Traité de la vie interieure." T. I, c. I.

MONSABRÉ, O. P. — Retraite 1885. Retraites pascales 1875-6. Paris, Baltemueck, 1884, 1885.— "Pratique de la pénitence." Paris, 1888.— "Psaume Miserere." Retraite. Paris, Lethielleux, 1901.

PASSAVANTI (Jocopo) O. P.— "La specchio della vera penitenzia." Firenze, 1821.

PESCH, S. J.— "De peccato." Friburgi Brisg. 1899.

SCHWERTFER (Wenceslas) S. J.— "Fructus belli contra Deum suscepti, sive pœnales effectus peccati mortalis." Ingolstadii, 1660.

SERAPHINUS FIRMANUS, Can. Lat. — "De verâ conversione."— V. ejusdem "Opuscula spiritualia." Colon. 1615, p. 202-275.

THOMAS (S.)— 1. 2., q. 71- 89.

THOMAS A KEMPIS.— "De verâ compunctione cordis." V. Opera omnia, Lugduni, 1623, p. 709-716.

TISSOT, Miss. de S. Fr. de Sales.— "L'art d'utiliser ses fautes." Paris, 1894.

2. *De peccatis venialibus et imperfectionibus.*

AUCTORES FRANCISCANI.

BEISTEL (Columbanus) Recol.— "Schola disciplinæ religiosæ." Campidonæ, 1757. V. p. 186-200 : De malo peccati venialis.

FAUSTINO GHILARDI, O. M.— "Il vero Frate Minore Specchio e riforma." Quaracchi, 1898, 2 vol.— V. vol. II, p. 360-370 : de peccato veniali.

NEUDECKER. — "Schola Religiosa." P. I, C. IV, § I et II : De peccato veniali.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ DE PAZ (J.) S. J.— Operum T. II, Lugduni 1613, L. I, P. I. c. 9-18, p. 57-106 : "De levibus seu venialibus peccatis."

BAUDON.— "Lettres à mes camarades sur les petites imperfections chez les chrétiens." Paris, 1893.

LANCICIUS (Nicolas) S. J.— "De fugâ peccatorum venialium et de adjumentis ad ea fugienda et vitanda conducentibus." V. T. I Opus spirit. Antverpiæ, 1650, p. 393-484.

NIEREMBERG (Eus).— "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. T. II, Doctr. X, XI, XII ; de peccatis venialibus.

NIGRONIUS (J.) S. J.—"De curâ minimorum et præcipue de peccati venialis vitatione." Mediol. 1621.

3. *De confessione.*

AUCTORES FRANCISCANI.

An. O. M. C. t. XX. Romæ, 1904, p. 122, 149, 185, 214.

BONAVENTURA (S.). — Regula novitiorum, c. III

DANIEL D'ANVERS.—"Méthode... et traité de la confession et communion pour les âmes dévotes." Mons, 1674.

DAVID AB AUGVSTA.— O. C. L. I, P. I, c. XI.

DIÉGO DE LA VÉGA.— "Les conceptions admirables sur la Pénitence de David." 2. vol., 1606.

DIONYSIUS WERLENSIS.—"Pseudo-Pœnitens correctus." Leodii, 1692.

EVANGELISTA DE MOMIGNO, O. M. Obs.—"Directorium superiorum regularium et ecclesiasticorum." Coloniæ, 1665. V. p. 343-360: De confessione.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—"Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum exercitationes." Lugduni, 1634, V. p. 240-246: De confessione.

GASPARE DA MONTE SANTO, O. M. Obs. — "Il novello religioso francescano istructo né suoi doveri," seconda edizione, Quaracchi, 1891, 3 vol.-V. vol. I, p. 305-331: de pœnitentiæ sacramento.

GILLES ZUALLART, Récol.—"Conquête du ciel par la pratique de 25 leçons que notre grand maître Jésus fait en son école eucharistique ou de la grâce à ses disciples dévotement simples." Mons, 1667,-V. p. 950-1005: Confession et Scrupules.

Ivo van Parys.—"Bermhertighede Godts." Ghendt, 1674.

Jean-François de Reims, O. M. C.—"La vraye perfection de cette vie, dans l'exercice de la Présence de Dieu." Paris, 1651, V. p. 233-349: Confessions, examens, lectures.—"Le directeur pacifique des consciences." 5e edit. Paris, 1666. V. p. 72-98: de la contrition; p. 147-193: des conditions de la bonne confession.

Jean Mabille, Cordelier.—"Conférences sur la vie Spirituelle, très utiles aux personnes séculières et régulières." Paris, 1672. V. p. 244-391: de la confession.

Joannes Guallensis, O. M.—"Tractatus ascetici duo, alter, de Pœnitentia et ejus partibus, alter, Ordinarium vitæ religiosæ." Moguntiæ, 1673, V. p. 54-79: de confessione.

Léonard (S.) de Port-Maurice.—"Traité de la confession générale", Œuvres, T. VI, p. 267-333. Tournai 1834.

Martial d'Etampes, O. M. C.—"Traicté facile pour apprendre à faire oraison mentale." 2e édit. S. Omer, 1630. V. p. 130-156: "Traicté de confession pour les âmes religieuses."—"Traité très facile pour apprendre à faire l'oraison mentale.... avec plusieurs petits traitez propres aux âmes dévotes," dernière édit. Paris, 1722, V. p. 243-283: De la confession.

Neudecker.—O. C., P. I, c. III, § I et II, c. VI et VII.

Paul de Lagny, O. M. C.—"Conduite intérieure pour les âmes qui désirent tendre à la perfection chrétienne par les exercices de l'oraison et de l'action." Paris, 1698.-V. p. 340-384: La confession des religieux.

PAULUS A S. MAGDALENA—Soliloquia, c. v, vi, ix, x, xii, xvi.

YVES DE PARIS, O. M. C.—"La conduite du religieux." Paris, 1664, V. p. 112-118: confession générale avant la prise d'habit.

ALII AUCTORES:

BESOMBES (Lud.) Sac.—"Transitus animæ revertentis ad jugum Christi." Montalbani, 1788.

CLÉMENT (abbé)—"Exercices de l'âme pour se disposer aux Sacrements de pénitence et d'eucharistie." Paris, 1734.

FAVRE, miss.—"Le ciel ouvert par la confession et la communion fréquente." Bruxelles.

FÉLIX (Jos.)—"La Confession." 7e Retraite de Notre-Dame de Paris. Paris, Téqui, 1891.

LE FELON, Antverpiensis Sac.—"Conversio peccatoris." Bruxellis, 1675.

LE GAUDIER, S. J.—"Vita Spiritualis," vol. II. P. V. sect. IX.

MANNING (Card.)—"La confession ou l'amour de Jésus pour les pénitents." Paris, 1864.

"*Méthode de confession générale.*" Bruxelles, 1659.

MONSABRÉ, O. P.—Retraite 1879: Enfant prodigue.

LIBER SECUNDUS

Reformatio sensuum externorum et linguæ per accuratam custodiam.

CAPUT I. — De custodia sensuum externorum. 104
Art I. — De sensibus externis in genere. 104
Art. II. — De sensibus externis in specie. 105
§ 1. — Custodia sensus visus. 105

§ 2. — Custodia sensus auditus. 110
§ 3. — Custodia sensus odoratus seu olfactus. . 113
§ 4. — Custodia sensus gustus. 115
§ 5. — Custodia sensus tactus. 119

BIBLIOGRAPHIA.

De sensibus externis.

AUCTORES FRANCISCANI :

Alexis de Salo.— "Chemin asseuré du paradis." c. VII sq.

Beistel (Columbanus) Recol.—"Schola disciplinæ religiosæ...." Campidonæ, 1757. V. p. 256-269 : De oculorum custodiâ.

Bernardin de Paris, O. M. C.—"Le parfait novice." Paris, 1668. V. p. 363-384 : De la mortification des cinq sens.

Bernezay (Maximien) Récol.—"Traité de la vie intérieure, contenant les principaux moyens pour vivre de cette vie." 5e édit. Avignon, 1744. V. 1e part, p. 154-172.— Combats contre les sens.

Bonaventura (S.) — Breviloquium, P. II, c. XI-Soliloquium, c. IV, § 4.

Honoré de Paris (Vén.) — "Académie évangélique pour l'instruction spirituelle de la jeunesse." Traité de la vertu." Paris 1622. V. c. XXVII sq.

Neudecker — O. C., P. II, c. VI, § 1-6.

Roberti Cameræ. O. M. C. — "Aurifodina" ad verbum "*Oculus*"

Sébastien de Senlis — "La philosophie des contemplatifs." Amiens, 1620. V. Leçon XVI.

YVES DE PARIS, O. M. C. — "La conduite du Religieux." Paris, 1664. V. p. 139-163: Mortification des sens. — Cfr: alii quam plurimi auctores tam franciscani quam alii de perfectione christianâ vel religiosâ tractantes.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ DE PAZ (Jacob.) — Operum T. II, Lugdun. 1613, Lib. II, P. II: "De mortificatione hominis exterioris." — T. II, L. II, P. II, c. II: "De custodiâ oculorum."

CHÂTEL (Abbé) — "Pratique de la mortification des cinq sens, d'après la doctrine et les exemples des saints."

DREXELIUS (H.) — Nicetas. Monachii, 1624. L. I, c. 7.

LANCICIUS (Nic.) S. J. — Opusc. II, c. 4 et 14: "De custodiâ oculorum."

LOHNER — "Bibliot. man." ad verb. "*Oculorum custodia.*"

PELECYUS (Joan.) — "De officio hominis religiosi." Monachii, 1622; L. III, c. 8.

TRONSON — "Forma cleri." T. III, c. IX, p. 115 "De vitandâ sensuum immortificatione."

CAPUT II. — De custodia linguæ. 122
Art. I. — De custodia linguæ in genere. 122
Art. II. — De custodia linguæ in specie. 123
§ 1. — De detractione. 123
§ 2. — De mendacio. 126
§ 3. — De secreti revelatione. 128
§ 4. — De otiositate. 130
§ 5. — De scurrilitate. 131
§ 6. — De contentione. 133
§ 7. — De murmuratione. 134
§ 8. — De adulatione. 137
§ 9. — De jactantia. 140
Conclusio. 141

BIBLIOGRAPHIA.

De custodiâ linguæ.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. XVII.

AL. DE SALO—"Le chemin asseuré du paradis." c. XVII-XX.

BEISTEL (Columbanus) Recol. — "Schola disciplinæ religiosæ." Campidonæ, 1757. V. p. 443-459: "De murmuris vitio;" p. 450 476: "De religiosis colloquiis."

BERNARDINUS (S.) SEN. — Opera, Lugduni, 1650. T. IV, 201-210: "De taciturnitate."

BONAVENTURA (S.) — Regula novitiorum, c. XV — Perfectio vitæ ad sorores, c. IV. — Vitis mystica, additament. 1, v. n. 111 sq.

DIDACUS STELLA. O. M. Obs. — "Contemptus vanitatum mundi." Coloniæ, 1724. V. p. 704-707: "De verbis otiosis."

FRANCISCUS (S.) — Ed. Quar. — Admonitio XXII.

LAURENTIUS DE PORTEL, O. M. — "Sermones spirituales et exhortationes monasticæ religiosis personis necessariæ." Antverpiæ, 1645. V. p. 83-89: Exhortatio ad vitandam murmurationem.

LAURENTIUS (S.) JUSTINIANUS.—Opera, Colon. 1675 p. 1737 "De disciplina et perfectione monasticæ conversationis" V. c. XV: "De virtute silentii et laudabili locutione."

LLEVANERAS (JOS. CALAS a) *Card. Vivès* "Lectiones S.S. Patrum contra murmuratores." Romæ, 1902.

NEUDECKER — O. C., P. I, c. VIII, § 3; P. II, c. VI, § 4.

SÉBASTIEN DE SENLIS — "La philosophie des contemplatifs." Leçon LI, LXXIII. Amiens, 1620.

SIGL (Bened.) Convent. — "Operarius triplex, aptâ, brevi et practicâ materiâ, ac methodo instructus juxta triplex operarii munus..." Lucernæ, 1748. V. p. 125-130: De detractione.

ALII AUCTORES:

Anonymus. "Dialogus de conflictu amoris Dei et linguæ dolosæ." P. L., T. 213, c. 851.

BUSÆUS (J.) — in Panario-V. "*Colloquia otiosa.*"

DAMIANUS (S. P.)—"De linguæ vitio." P. L. t. 144, c. 912.

DREXELIUS (H.) — "Orbis Phaeton, hoc est de universis vitiis linguæ." Monachii, 1629.

GREGORIUS (S.) NANZIANZENUS — "De moderatione in disputando." P. G. T. 36, c. 173-212.

LE GAUDIER (Ant.) S. J.—V. "De perfectione vitæ spiritualis." P. V, Sect. XV: "De conversatione."

LOHNER — "Bibliotheca manualis concionatoria." Aug. Vind. 1732. V. ad verbum "*Lingua.*"

NIEREMBERG (Eus.) S. J. — "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. V. T. V, Doctr. VII "De modestiâ linguæ"; T. IV, Doctr. V "De bono usu sermonis."; T. II, Doctr. VII "De renovatione oris et sermonum."

PELECYUS (Joan.) S. J. — "Turris Babel Universitas iniquitatis sive de mortifero linguæ humanæ veneno." Monachii, 1620.

RODERICIUS, S. J. — "Perfectio christiana." P. II, Tr. II, c. VIII-XIV.

SAINT-JURE (J.-B^te) — " L'homme religieux." Paris, 1703. V. T. II, ch. IX, sect. I: " L'importance de la bonne conduite de la langue"; sect. VI: "L'exercice de la parole. "

TANA (Al.) S. J. — " Freno alla lingua che ponge e censura le attioni altrui. " Torino, 1640.

LIBER TERTIUS

Reformatio membrorum corporis per disciplinam religiosam.

CAPUT I. — De disciplina religiosa in genere. 143
CAPUT II. — De regulis disciplinæ religiosæ. 146
Art. I. — De regulis generalibus. 146
Art. II. — De regulis specialibus. 147
§ 1. — Regulæ observandæ in omni actione. . . 147
§ 2. — Regulæ in variis locis, præsertim in refectorio observandæ. 153
§ 3. — Regulæ observandæ in omni tempore. . 157
§ 4. — Regulæ erga omnem personam observandæ. 157
Conclusio. 162

BIBLIOGRAPHIA.

De disciplinâ religiosâ.

AUCTORES FRANCISCANI.

Anonymus, O. M. Obs.— " Trattato della modestia, civilta e disciplina religiosa, ad uso dei novizi chierici e giovani sacerdoti. " Assisi, 1889.

BEISTEL (Columbanus) Recoll. — " Schola disciplinæ religiosæ, id est Asceseologic dominicalibus Evangeliis per annum quodammodo accomodata... distinctis lectionibus ascetico-moralibus ad F. F. Clericos seu Juvenes Professos O. M.

S. Francisci... habita." Campidonæ, 1757. p. 1-14: De utilitate Scholæ disciplinæ.

BESSA (Fr. Bernardus a).— "Speculum disciplinæ. V. T. VIII, op. S. Bon. Quaracchi, 1898, p. 583.

BONAVENTURA (S.).— Regula novitiorum, c. X.

DAVID AB AUGUSTA.— O. C.; L. I, P. I, passim; potissimum c. XIV-XIX. et XXI

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.— "Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum exercitationes, in quatuor libros distributæ." Lugduni, 1634. V. p. 83-89: "De honorandis superioribus;" p. 327-335: "De mutuâ fratrum conversatione."

JOANNES GUALLENSIS, O. M.— "Tractatus ascetici duo, alter, de Pœnitentiâ et ejus partibus, alter, Ordinarium vitæ religiosæ." Moguntiæ, 1673. — V. p. 286-288: Religiosus in refectorio; p. 289-291: Religiosus in dormitorio.

NEUDECKER.— "Geistesschule für Ordensleute" (Ed. Zeilner) I München, 1902, p. 315-369.

YVES DE PARIS, O. M. C.— "La conduite du religieux." Paris, 1664.

ALII AUCTORES:

Anonymus S. J. sac.— "Decorum religiosum." Col. 1866.

Anonymus.— "Bienséance de la conversation entre les hommes." Rouen, 1634.

BRANCHEREAU (Abbé).— "Politesse et convenances ecclésiastiques." Paris, 1898.

DEMORE.— "La vraie politesse." Paris, Retaux.

DE PONTE (L.) S. J.— "Virtus modestiæ ornamentum ac protectio castitatis." T. III, Tr. II, c. XII, De perfectione christianâ. Coloniæ, 1617.

DIEPEN, priester. "De wellevendheid." Vry naar het duitsch van Mgr. Dr J. B. Krier. Malmberg, Nymegen, 1902.

DUFAUX (E.) — "Le savoir-vivre dans la vie ordinaire." Paris, Garnier.

ERASMI (Desid.) Roterdami — "De civilitate morum puerilium libellus, adnotationibus illustratus, et aliquot de Puerorum institutione selectis capitibus auctus." Parisiis, 1767.

FISCHER (Ansel.) O. B.— "Vita externa seu conversatione externa religiosa." Constantiæ, 1711.

HUGO A S. VICTORE.— "Institutio novitiorum." P. L. T. 176; c. 927.

LANCICIUS (Nic.) S. J.— "De exteriore corporis compositione hominibus spiritualibus necessariâ." Cracoviæ, 1887.

LOHNER.— "Bibl. manualis" ad verbum "*Modestia.*"

NIEREMBERG (Eus.) S. J.— "Doctrinæ asceticæ." T. V. Doctr. V, VI, VII; De modestia.

RODERICIUS (Alp.) S. J. — "Exercitium perfectionis" Duaci, 1625. P. II, Tr. II, De modestiâ et silentio.

SAINT JURE.— "Traité de la modestie, tiré de la connaissance et de l'amour de N. S. J.-C." Paris, Vrayet de Surcy, 1861.

TRONSON.— "Forma cleri." Venetiis 1774. — T. I, p. 232. "De modestiâ et exemplari clericorum conversatione." p. 141-188. "De immodestiâ seu de exterioris hominis incompositione.

LIBER QUARTUS

Reformatio veteris hominis interioris per custodiam internam.

Sectio I. — De custodia sensuum internorum sensitivorum.
CAPUT I. — De sensibus cognoscitivis inferioris hominis. . 164
Art. I. — Causæ pravæ aut noxiæ phantasiæ. . 165
Art. II. — Pericula pravi aut noxii phantasmatis. . 166
Art. III. — Pravæ et noxiæ phantasiæ mortificatio. . 167
§ 1. — Media generalia. 167
§ 2. — Media specialia. 169
CAPUT II. — De sensibus appetitivis inferioris hominis. . 171
Art. I. — De passionibus in genere. 171
§ 1. — Quot sint passiones. 171
§ 2. — Moralitas passionum. 172
Art. II. — De passionibus in specie. 173
A) Passiones appetitus concupiscibilis. . . 173
§ 1. — Amor. 173
§ 2. — Odium. 176
§ 3. — Desiderium. 178
§ 4. — Fuga seu abominatio. 181
§ 5. — Delectatio et gaudium. 182
§ 6. — Dolor et tristitia. 184
B) Passiones appetitus irascibilis. . . . 188
§ 1. — Spes. 188
§ 2. — Desperatio. 189
§ 3. — Timor. 192
§ 4. — Audacia. 195
§ 5. — Ira. 196

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALEXIS de SALO — "Chemin asseuré du paradis." ch. XX.

BERNEZAY (Maximien) Récol. — "Traité de la vie intérieure, contenant les principaux moyens pour vivre de cette vie." 5e éd., Avignon, 1744. V. p. 154-172. "Combats contre les sens."

BONAVENTURA (S.) — II Sent., Dist. XXXVI, a. 1, q. 2. Quomodo anima pati possit explicatur. IV Sent. D. 44, P. II, a. 34. 2. Quomodo per passionem quis meretur. III Sent., D. 18, a. 1, q. 3. De passionibus ut sunt animæ affectiones. cfr. III Sent. D. 26, a. 1, q. 1.

DAVID ab AUG. — op. cit., Quaracchi 1899, L. II p. 104-114: "De interioris hominis reformatione ad proficientes."

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C. — "Le directeur pacifique des consciences..." V. p. 645-689 "Des passions de l'âme."

MOTT (Hermannus) Recol. — "Manus religiosorum olim formata, nunc per Verbum Dei et sancta Sanctorum Patrum ac magnorum vitæ spiritualis magistrorum documenta explicata." Col. 1669. V. p. 96-111 De passionibus vincendis.

NEUDECKER. O. C., P. II, c. VII, § 4; c. IX, § 2.

VINCENT D'ORLÉANS, O. M. C. — "Le pur amour ou la dévotion solide et nécessaire." Nantes, 1674. V. p. 75-84: Mortification des sens.

VIVÈS (Card.) — O. C., L. I, Tr. de viâ purgat., c. V, VII.

YVES de PARIS, O. M. C. — "La conduite du Religieux." Paris, 1664. V. p. 139-163: Mortification des sens.

ALII AUCTORES:

Præter ascetas proprie tales ut SCHRAMM "Inst. Theol. mysticæ"; LEJEUNE, C. S. S. R. "Les passions" L. I, ch. IV: S. FRANÇOIS de SALES "Amour de Dieu"; MEYNARD, o. c. T. I, ch. II, n. 51 sq., cfr. etiam

ALIBERT — "Physiologie des Passions." Paris, 1827.

AQUAVIVA (Cl.) S. J. — "Industriæ ad curandos animæ morbos." Antverpiæ, 1632.

AVOINE (Abbé) — "Du sentiment moral et religieux. Droits et devoirs du cœur dans l'ordre des croyances." Paris, Perrin, 1886.

BEBIUS, S. J. — "Schola affectuum." Col. Agr. (1625).

BELOUINO — "Des passions." Paris, 1883.

BONA (Card.) — "Manuductio ad cœlum." P. II: "De moderandis animi affectionibus et de studio virtutum." V. ejusdem opera omnia, Venetiis 1764, p. 37 sq.

BONNIOT, S. J. — "L'âme et la psychologie." Paris, Retaux, 1889.

DESCURET — "La médecine des passions." Liège, 1851.

DIONYSIUS CART. — Opera minora, Tornaci 1911. T. VIII, p. 311-392: "De passionibus animæ."

FRÉDAULT (Dr.) "Les passions." Paris, Palmé, 1870.

GARDAIR — "Les passions et la volonté." 1892.

JANVIER, O. P. — "Les passions" Carême 1905. Semaine sainte, Retr. pasc. Supplément au n° 9 "La prédication." Paris, Lethielleux, 1905.

JUDDE, S. J. — Œuvres spir. Paris, 1845. T. V, p. 225: Mortification des sens.

LETOURNEAU. — "Physiologie des passions." Paris, 1868.

NOUËT (J.) S. J. — "L'homme d'oraison. Ses retraites" Clermont-Ferrand, 1837. T. IV, p. 143-211: Retraite pour acquérir la paix du cœur par le règlement des passions.

PELECYUS, S. J. — "De humanorum affectuum morborumque curâ." Monachii, 1617.

PLANTIER (Mgr.) — "Le christianisme de sentiment." V. *Revue des sciences ecclésiastiques*, Mars et Mai 1879.

SCHWERTFER. — "De regno animæ." Pragæ, 1664.

SENAULT. — "De l'usage des passions." Amsterdam, 1668.

THOMAS (S.) — 1. 2. q. 22 sq.

TRONSON. — "Forma cleri." Venetiis 1774. T. III, c. IX sect. III. — "De immortificatione passionum."

Cfr. etiam alii de perfectione christianâ tractantes.

Sectio II. — De custodia sensuum internorum spiritualium.

CAPUT I. — De custodia intellectus. 200

Art. I. — De natura intellectus in genere. . . . 200

Art. II. — De moderatione intellectus speculativi. . . 204

Art. III. — De moderatione intellectus practici seu judicii. 206

CAPUT II. — De custodia voluntatis. 210

Art. I. — De natura voluntatis in genere. . . . 210

Art. II. — De amore proprio. 213

§ 1. — Amor proprius in genere. 213

§ 2. — Moderatio amoris proprii. 216

Conclusio totius tractatus de reformatione veteris hominis. 219

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, C. VII.

ALEXIS DE SALO. — "Chemin asseuré du paradis," ch. XXVIII, sq. — Id. Pratique singulière et très-utile pour conduire avec une grande facilité l'homme à la vraye perfection." Rouen, 1620, V. p. 1-45. Renoncement à sa propre volonté.

BONAVENTURA (S.) — II S. D. XXV, P. 1, a. unic. q. 1 sq.

DAVID AB AUGUSTA — O. C, L. II, P. I, c. VIII, IX.

DIDACUS STELLA, O. M. Obs.—"Contemptus vanitatum mundi." Coloniæ, 1724, V. p. 652-655; "De amore proprio"; p. 712-715: "De custodiâ cordis."

FRANCISCUS (S. P.) — Op., Ed. Quar., admonitio II, p. 6.

HONORÉ DE PARIS (Vén.)—"Académie évangélique." Préparation, ch. V, pour l'instruction spirituelle de la jeunesse. Traité de la vertu, Paris, 1622.

JACOBUS MEDIOLANENSIS.—"Stimulus amoris" C. XXII.

JEAN DES ANGES, O. M.—"Lutte spirituelle et amoureuse entre Dieu et l'âme." Paris, 1621, V. p. 161-205: L'amour propre.

MOTT (Hermanus) Recol.—"Manus religiosorum olim formata, nunc... explicata." Coloniæ, 1669, V. p. 68-96: De voluntate propriâ.

NEUDECKER.—O. C., P. II, c. VII.

SÉBASTIEN DE SENLIS.—"Philosophie des contemplatifs." Amiens, 1620, V. Leçon XIX sq.

VINCENT D'ORLÉANS, O. M. C.—"Le pur amour ou la dévotion solide et nécessaire." Nantes, 1674, V. p. 98-109: "Amour propre."

VIVÈS (Card.)—O. C., L. I, Tr. de viâ purgat. c. VII, a. III.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ DE PAZ.— Op. Lugduni, 1613, T. II, P. III, c. 1-6: "De mortificatione amoris proprii."

MACARIUS (S.)—"De custodiâ cordis." P. G.-L., T. 43, c. 908.

NIEREMBERG (Eus.)—"De arte voluntatis." Lugduni, 1649.

Hâc de materiâ disserunt ascetæ fere omnes; necnon philosophi ut:

CROISET.—"Les illusions du cœur." Lyon, 1736.

EYMIEU, S. J.—"Le gouvernement de soi-même. Essai de psychologie pratique." Paris, Perrin, 1906.

MATURIN.—"Zelfkennis en zelfbeheersching," uit het Engelsch door A. Nuyens-Hols, Den Haag, 1904.

MERCIER (Card.)—"Psychologie." n. 134-137.

Cfr-alii supra jam citati de passionibus tractantes et etiam rationalistæ et positivistæ, v, g.

BAIN.—"The emotions and the will" gallice redditum auctore P. Le Monnier. "Les émotions de la volonté." Paris, 1885.

FŒRSTER.—"Sexualethik und Sexualpädagogik." Kempten, 1910, Opus flandrice redditum auctore Siméons. "Geslachtelijke zedenleer en geslachtelijke opvoedkunde." Hoogstraeten, 1911.

PAYOT.—"Education de la volonté." Paris, 1904.

RIBOT.—"La psychologie des sentiments." Paris, 1908.

FOUILLÉE.—La Liberté et le déterminisme." 9e éd, Paris, Alcan, 1895.

Notandum est hic Payot et Fœrster non pauca a catholicis ascetis mutuari. Cfr., demum medici, uti: DESCURET: "La médecine des passions." Paris, 1860; — SURBLED: "La morale dans ses rapports avec la médecine." Paris, Retaux, 1892.

Vide infra Bibliogr. pro studiis rite instituendis.

PARS SECUNDA

De reformatorum confirmatione et conformatione ad Christum per virtutum exercitationem.

LIBER PRIMUS

Prima confirmatio et conformatio novi hominis ad Christum per instrumenta spiritualia.

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ANGÈLE (Ste) DE FOLIGNO.—"J.-C., livre de vie." Paris, Palmé, 1881.

BERNARDIN DE PARIS, O. M. C.—"La sainteté de Dieu exprimée en Jésus-Christ." Paris, 1674.

BONAVENTURA (S.)—Epistola de Imitatione Christi. V. Opera omnia, Quaracchi, 1898, T. VIII, p. 499.

DIDACUS STELLA, O. M. Obs.—"Contemptus vanitatum mundi." Coloniæ, 1724, V. p. 663-666: De imitatione Christi.

FRANCISCUS (S. P.)— Op. Quaracchi. V. Admonitio VI, p. 9.

FRANÇOIS DE PARIS, O. M. C.—"L'esprit de J.-C., expliqué dans les paroles qu'il a prononcées dans l'Evangile, qui regardent la réforme des mœurs et la pratique des vertus." Paris, 1682.

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.—"La vraye perfection de cette vie dans l'exercice de la présence de Dieu." 3e éd. Paris, 1651. P. II, p. 80-103: Imitation des vertus de Jésus.

MINDERER (F. Seb.) O M.—"Sacerdos servans semitas justitiæ." Campid. 1758. T. II: "De viâ illuminativâ."

NICOLAS DE DIJON, O. M. C.—" L'esprit du religieux formé sur celui de J.-C." Lyon. 1688.

PAULUS A S. MAGDALENA.— Soliloquia. c. XXII.

RENÉ DE NANTES, O. M. C.— "Piété séraphique." Paris, Poussielgue, 1896. V. p. 329-448: "Le divin Modèle."

ALII AUCTORES.

Anonymus. "Jésus notre modèle dans sa vie cachée." Suivi de maximes pour la vie spirituelle. P. B. C., Bruxelles, 1894.

ARIAS, S. J.— "Thesaurus inexhaustus bonorum quæ in Christo habemus." Monachii, 1652.— T. I, Tr. I, exponitur generatim necessitas quæ nobis incumbit imitandi Christum. V. et alios tractatus qui exponunt in particulari virtutes speciales.

AVANCINUS, S. J. — "Vita et doctrina Jesu Christi." (Medit.) Coloniæ, 1690.

CONSTANTINO (Fr.) di SANT ANTONIO, Carm.— "Necessita di occuparsi nella considerazione dell'umanita sacrosanta di Gesu Christo nell'esercizio dell'orazione mentale." Venezia, 1768.

CORMIER (H. M.) O. P.— "L'instruction des novices." Paris, 1682. V. p. 582-616: Elévation vers J.-C., modèle des vertus.

DEISSEL (G.) C. SS. R.— "Auf Tabors Höhen." Regensburg, 1905 p. 284-588.

DIONYSIUS CARTH.— Opera minora, Tornaci, 1907. T. II, p. 284, Art. XXV sq.: Quibus virtutibus assimilemur Christo ut homini.

DOZENNE (Pierre).— "Morale de J.-C." Paris, 1686

EUDES (B^s).— "La vie et le royaume de J.-C. dans les âmes chrétiennes." Caen, 1637.

GILBERT.— "La cité de Dieu incarné ou considérations chrétiennes sur le ps. XLI: Magnus Dominus..." 4 vol. Paris, 1622.

GIRAUD (N.-D. de la Salette).— "De l'union à N. S. J.-C. dans sa vie de victime." Paris, 1877.

IGNATIUS (S.) de LOYOLA.— "Exercitia spiritualia." Ed. princeps, qualis in lucem prodiit Romæ, 1548. Paris, Lethielleux.

JOANNES A JESU-MARIA, Carm.— Opera omnia, Florentiæ, 1772. T. II, p. 1-60: "Via vitæ;" p. 60-124 "Schola J.-C."

LANSPERGIUS (J.) Cart.—Op. minora, Coloniæ, 1654. V. T. II, Lib. XII, in Exercitiorum Christiformium Liber.

LE GAUDIER.— "De perfectione vitæ spiritualis." Lut. Par., 1858. — T. III: De imitatione Christi.

LEURIN (P.) S. J.— "J.-C. modèle de la vie parfaite." Paris, Palmé, 1882.

NEPVEU (Franç.) S. J.— "En quoi il faut imiter N. S. J.-C." P. B. C., Bruxelles, 1885.— "Pourquoi et comment il faut imiter N. S. J.-C." P. B. C. Bruxelles, 1884.— L'esprit du christianisme." n^elle éd. par le P. Debuchy, S. J. Paris, Lethielleux, 1914.

NOUËT (J.).— "L'homme d'oraison. Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1837.— T. IV, p. 5-142: Retraite pour acquérir l'esprit de J.-C.

SAINT JURE.— "L'union avec N. S. J.-C. dans ses principaux mystères." Paris, Dounid, 1859.

SGAMBATA (Sap.).— "Institutio vitæ ad exemplar passionis D. et Salvatoris nostri." Dilingæ, 1686.

MAUBURNUS. — "Rosetum exercitiorum spiritualium." Duaci, 1620. P. I, Dist. I, T. IV, c. VI, p. 122 sq.

MAYER — "Enchiridion industriarum." Col. 1634. V. p. 352: De industriis libros pios pie legendi.

NIGRONIUS (J.) S. J. — "Tractatus ascetici." Mediolani, 1621. — IV: De lectione sacrâ super mensam Clericorum et Religiosorum. — V: De lectione privatâ librorum spiritualium a christianis cupidis perfectionis, et imprimis a religiosis usitandâ."

POSSEVIN — "Biblioteca selecta," Col. Ag. 1607. Lib. V, c. XXV, p. 211: Cur sancti Patres potissimum legendi.

RIBET (Chan. M. J.) — "L'ascétique chrétienne." Paris, Poussielgue, 1888. V. p. 452-463.

RODERICIUS, S. J. — "Perfectio christiana." P. I, Tr. V, c. XXVIII.

ROUSSET, O. P. — "La doctrine spirituelle d'après la tradition catholique et l'esprit des saints." Paris, Lethielleux, 1902, 2 vol. — T. II, L. II, ch. VII.

SACCHINI (Fr.) — "De ratione libros cum profectu legendi." Ingolstadii, 1614. — "Epistola de Lectione ad mensam." Lovannii, 1614.

TRONSON. — "Forma cleri." T. IV, c. X, p. 241. (Venetiis, 1774): "Piorum librorum lectioni singulis diebus operam dare."

P. VALOIS S. J. — "Lectures de piété à l'usage des maisons religieuses." Paris, 1763.

b) Libri legendi.

AUCTORES FRANCISCANI:

Legenda sunt imprimis S. P. FRANCISCI opuscula. Editio Patrum Collegii S. Bonaventuræ ad Claras Aquas

et editio P. Ubaldi, opuscula tradunt secundum codices mss. emendata. Antiquiores editiones ut Waddingi etc., magnam habent adhuc utilitatem, continent enim documenta quæ spiritum S. Patris et sociorum ejus optime attendunt. Dein præ manibus habenda sunt opera Ambrosii de Lombez; Opera Patris David ab Augusta, O. C. et quæ inveniuntur in Bibliotheca Franciscana Medii ævi, nempe T. I Opuscula S. P. Francisci Assisiensis, secundum codices mss. emendata; T. II "Speculum B. M. Virginis," Fr. Conradi a Saxonia, sec. codices mss. emendatum et denuo editum, Quar. 1904; T. II "Dicta" B. Ægidii Assis. sec. codices mss. emendata et denuo edita, Quar. 1905; T. IV "Stimulus amoris" Fr. Jacobi Mediolanensis, "Canticum pauperis" Fr. Joannis Peckam, sec. codices mss. emendata, Quar., 1905. — Tomi sequentes: S. Catharinæ Bononiensis, O. S. Cl. "Septem arma Spiritualia" (italice); Fr. Joannis de Caulibus; "Meditationes vitæ D. N. Jesu Christi" olim S. Bonaventuræ tributæ; Fr. Jacoponi Tudertini aliorumque Fratrum Minorum "Dicta".—Deinde S. Bonaventuræ Decem Opuscula, ad theologiam spectantia. Ed. altera, 1900; Tria Opuscula: Breviloquium, Itinerarium mentis in Deum, et De reductione artium ad theologiam, 3ª ed. 1911; "Selecta pro instruendis F. F. Ord. Minorum" scripta, 1898.— item "Soliloquia" P. Pauli a S. Magdalena, etc...

ALII AUCTORES:

Abbesse de Ste. Cécile de Solesmes, O. S. B. "La vie spirituelle et l'oraison." Paris, Retaux, 1905.

ALPHONSE de LIGUORI (S.)—Œuvres ascétiques. (Œuvres complètes, éd. Dujardin) 12 vol., Tournai, Casterman, 1882.

Bibliotheca ascetica mystica, cura P. LEMHKUHL S. J. edita.

BLOSIUS, O. S. B. — "Dacryanus, sive speculum monachorum."

FABER, C. Or. — "Tout pour Jésus." Tournai, 1885. — "Le Créateur et la créature."

FRANÇOIS (S.) de SALES — Œuvres, *præ ceteris:* "L'amour de Dieu." Paris, 1641.

Geestelijk Leven (Het). Vol. I "Over Geestelijk Leven door Kan. J. Mahieu,... met een Algemeen overzicht door Z. D. H. Mgr. WAFFELAERT. Sint-Michiel, Brugge, 1914 et seq. vol.

LOUIS de GRENADE, O. P. — Œuvres spirituelles. *Potissimum:* "Le Guide des pécheurs."

NEPVEU, S. J.—"L'esprit du christianisme," n^velle édit, par le P. Debuchy S. J. Paris, Lethielleux, 1914.

NEUMAYER, S. J.— Idæa vitæ spiritualis." Parisiis, Retaux, 1893.—"Précis de théologie ascétique," par Fr...., traduit par l'abbé F. Remire, Menide, C. Pauc., 1912, 12, pp. 113.

RODERICIUS, S. J.—"Perfectio christiana."

ROUSSET, O. P. — "Directorium asceticum." Friburgi Brisg. 1892.

SCHRAM, O. Ben.—"Theologia mystica ad usum directorum animarum." Parisiis, 1848. Hic auctor in compendium redegit La Reguera S. J. qui Patrem Godinez S. J. commentariis illustravit.

SCUPOLI, Theat.—"Le combat spirituel."

THOMAS HEMERKEN A KEMPIS.—Opera omnia, Herder, Friburgi Brisg.

Nota.— Auctores de vitâ Spirituali optime tractantes inveniuntur in variis catalogis ad usum religiosorum compositis, v. g.:

Institut des Frères des écoles chrétiennes: Catalogue de livres spirituels.

Société de Marie; Catalogue des livres de lecture spirituelle.

c) De Lectione Scripturæ Sacræ.

1. De utilitate et modo studio Scripturæ Sacræ incumbendi....

AUCTORES FRANCISCANI:

BONAVENTURA (S.)—"De modo studendi in S. Scripturâ et proficiendi." V. Liber super Genesi qui luminaria Ecclesiæ intitulatur. Sermo XIX.—Breviloquium, Prologus. In Hexaëmeron Collationes XIII et sq. S^ti Bonaventuræ Opera omnia. Quaracchi 1891, T V. p. 387.

ALII AUCTORES:

AUGUSTINUS (S.)—Libri "de verâ religione," "de utilitate credendi," "de Genesi ad litteram" et sermo 85.

BAINVEL, S. J.—"Les contre-sens bibliques des prédicateurs." Paris, Lethielleux, 1895.

BLOSIUS (Lud.)—Opera, Antv. 1632. V. p. 15: Lectio S. Scripturæ quo fine et modo instituenda.

CAVALCA (Domin.) O. P.—"Ecole de la vie spirituelle." Tours, Mame, 1854, V. p. 107-126: "De la négligence dans l'étude, surtout dans l'étude des saintes Ecritures."

GREGORIUS (S.) MAGNUS.—Epistola ad Leandrum, Præf, ad librum Moralium et Homilia 4 in Ezechiel.

JOANNES (S.) CHRYSOSTOMUS.—Homilia 4 in Lazarum, Hom, 2 in Matthæum, Homilia 9 in Ep. ad Col. et sermo "de utilitate S. Scripturæ."

JÉRÔME (S.)—Epist, 47, 57, 86, 97, 98. P. L. T. 22.

LOHNER.—"Instructio sexta." Dilingæ, 1679, L. I, p. 1-25.

MABILLON (D.)—"De studiis monasticis." Venetiis, 1729. T. I, cap. II, p. 92-110: De studio S. Scripturarum.

PLANTIER (Mgr.)—"Règles de vie sacerdotale." Paris, Lecoffre, 1858. T. I, p. 377-400.

REY (Mgr.)—"Sources de la prédication." Paris, Sarlit, 1862, V. p. 3-374: "La Bible, le plus riche, le plus beau, le meilleur des livres."

SABATTINI (Lud.) Cong. Pior. Oper.—"Dissertationes de prærogativâ statûs clericalis." Aug. Vind. 1754. P. III, p. 41-51: De sacrosancto divinæ Scripturæ libro.

TRONSON.—"Forma cleri." Venetiis 1774, T. IV, P. IV, C. XI, p. 245-272: Studium ac frequens meditatio S. Scripturæ.

2. Textus et Commentarii.

AUCTORES FRANCISCANI:

HERTZENAUER (P. Mich.) O. C.—"Biblia sacra vulgata." Oeniponte, 1906.

JOANNES BAPTISTA VAN MEERLE.—"Ons licht en ons leven of de vier evangeliën in één Evangelischen tekst verwerkt." Rousselaere, Demeester, 1910.

Nota.—Moneo te, ut, si facultas tibi conceditur, legas veteres Ordinis auctores qui in S. Scripturam optimas tradiderunt explanationes, v. g.

BERNARDINUS A PICONIO.—"Epistolarum B. Pauli apostoli triplex expositio." 3 vol. Paris, Gaume, 1860.

BUKENTOP (Henr. de) Recol.—"Pædagogus seu dux fidelis ad S. Scripturam." Lovanii, 1706.—"Dictionarium in quo voces... difficilioris significationis... explicantur." Lovanii, 1616.

FRASSEN, O. S. Fr.—" Disquisitiones biblicæ in universum Pentateuchum." Parisiis, 1706.

KONINCKSTEYN (Ant. a) O. S. Fr.—"Postillæ sive enarrationes in epistolas et evangelia." 4 v. Col., 1549.

LYRA (Nicolaus de)—" Prologius in variis libris Bibliæ sacræ." 4 vol. Nurembergæ, 1497.

TITELMANUS.—"Eclucidatio paraphrastica in librum Job." Lugd. 1554.—" Elucidatio in omnes psalmos." Antv. 1689.—" Annotationes in primam partem psalmorum."

ALII AUCTORES:

BEELEN (J. Th.), COORNAERT (V. J.), CORLUY (J.), DIGNANT (O. C.), HAGHEBAERT (Pl.), VANDEPUTTE (A. G.)—"Het oud Testament." Brugge, Beyaert, 1896-1897.—"Het nieuw Testament." Brugge, Beyaert, 1891-1892.

BELLARMINUS (Card.) S. J.—" Explanationes in psalmos." Col. 1611.

CRAMPON.—" La Sainte Bible." 7 vol. Paris, 1894-1904.

DIONYSIUS CART.—" Enarratio epistolarum ac evangeliorum totius anni, cum sermonibus ad plebem et religiosos." Col. 1545.

EMMANUEL.—" Nouvel essai sur les psaumes étudiés au triple point de vue de la lettre, de l'esprit et des applications liturgiques." Meslin-Saint-Loup, 1869.

VAN DER HEEDEN (Sac.).—" Psalmi et cantici Breviarii explicati." Brugis, Beyaert, 1913.

Art. III.—De examine conscientiæ. 244
§ 1.—Examen generale. 245
§ 2.—Examen particulare. 249
Figura pro extirpatione alicujus vitii. . . 254

BIBLIOGRAPHIA.

a) De Examine Generali.

AUCTORES FRANCISCANI.

Anonymus O. M. C.— "Exercitia spiritualia pro tyronibus F. F. Minorum S. P. Francisci." V. p. 91.

Bonaventura (S.).— Epistola de 25 memorialibus, 24.

David ab Augusta.— O. c., L. I, P. II, c. XLI.

Franciscus Camberiencis. — "Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum Exercitationes." Lugduni, 1634. V. p. 376-385: De examine conscientiæ.

Godefridus a Turnholto.— "Novitius Capucinus. Semita perfectionis." Art. IV, p. 321 sq.— Tornaci, Casterman, 1888.

Honoré de Paris (Vén. P.).— "Académie évangélique pour l'instruction spirituelle de la jeunesse. Traité de la vertu." Tr. III, p. 740. Paris, 1622.

Jean-François de Reims, O. M. C.— "La vraye perfection de cette vie." 3e éd. Paris, 1651.— V. I, P. 233-249: Examens.— "Le directeur pacifique des consciences..." 5e éd. Paris, 1666. p. 32-48: De l'examen de conscience.

Neudecker.— O. c. P. I, c. XVII, Vel: "Geistesschule für Ordensleute" (Ed. Zeilner) I München 1902, p. 296-315.

ALII AUCTORES.

Anonymus. — "Praktische en gemakkelyke manier om wel te mediteeren, het onderzoek van conscientie en het bezoek aan het allerheiligste Sacrament te doen." Gent, J. Van der Schelden, 1910.

Anonyme (Cistercien réformé).—"Méthode pour l'examen général et particulier." Toulouse, Privat, 1881.

AZEVEDO (Emm. de).—Instruzione pratica por l'examen della conscienza generale e particulare." Venezia, 1801.

BIRNBECK (Andreas).—"Irriguum virtutum." Aug. Vind. 1764. V. p. 638-658: De examine generali et de examine particulari.

BOYLESVE (P. Marin de).—"L'examen général." Paris, Haton, 1884.

CLAUDE (Jean) *protestant.*—"L'examen de soi-même," Paris, Grassart, 1882.

DREXELIUS (Hier.).—"Trismegistus christianus seu triplex cultus conscientiæ, cœlitum, corporis." Monachii, 1627.

DRUZBICKI (Gasp.) S. J.—"Tribunal conscientiæ per varias examinum industrias." Pragæ, 1709.

LE GAUDIER (Ant.) S. J.—"De perfectione vitæ spiritualis." V. Sect. IV. P. V^a: De examine generali conscientiæ.

LOHNER (Tob.).—"Bibliotheca manualis." Ad verbum "*Examen conscientiæ.*"

MARTHA.—"Un précepte de Pythagore. L'examen de conscience." V. *Revue des deux mondes.* 15 Mai, 1875.

NEYMAYR (Fr.) S. J.—"Vita reflexa sive usus examinis quotidiani." Gratz, 1761.

PALMA (L. de la) S. J.—"Via spiritualis." Barcinone, Rosalius, 1888.—V. T. II: "Tractatus de duplici examine."

RODERICIUS.—O. c., P. I, Tr. VIII.

SCHOUPPE, S. J.— "Praxis examinis conscientiæ quotidiani per quadrantem instituendi." 1892.

SUFFREN (J.).— "L'année chrestienne." Paris, 1648. T. I, p. 999: De l'examen de conscience.

"Tesoro escondito o examen general y particular." Barcinone, Orat. par. de S. Filipe, 1907.

"Thronus justitiæ." Col. Ag. 1624.— Tr. I, p. 16-180: "De examine generali ad vitæ renovationem instituendam." p. 180-230: "De examine diurno."

WATRIGANT (H^ri) S. J.— "De examine conscientiæ juxta Ecclesiæ Patres." V. Collection de la Bibliothèque des Exercices, opusc. 23. Paris, Lethielleux, 1909.

b) De Examine Particulari.

AUCTORES FRANCISCANI.

Anonymus O. M. C.— "Exercitia spiritualia pro tyronibus F. F. Capucinorum."

Anonymus O. M. C.— "Tyrocinium Seraphicum." Moguntiæ. 1752. V. p. 323-330: De examine.

GODEFRIDUS A TURNHOLTO.— "Novitius Capucinus. Semita perfectionis." Tornaci, Casterman, 1888. Art. IV, p. 321 sq.

MOTT (Herman) O. M. R.— "Manus religiosorum." Col. Ag. 1669. V. p. 125-144: De examine particulari.

NEUDECKER—O. C., P. I, c. XVII, § 2, q. 1-5. "Geistesschule für Ordensleute" (Ed. Zeilner) I München 1902, p. 166-281.

SCHENK (P. Chrys.)—"Exercitia spiritualia." V. c. XXIII.

ALII AUCTORES :

ALVAREZ DE PAZ (Jac.) — Opera, Lugduni 1613. T. II, L. III, P. III, c. 5-13 : "Cura particularis in vitio... eliminando. De examine particulari."

Anonymus — " Catéchisme de l'examen particulier.,, Nivelles, L. Havaux-Houdart, 1911.

Anonymus — " Thronus justitiæ." Col. 1624. V. p. 231-264 : "Tractatus de examine particulari."

Anonymus — " L'examen particulier d'après S. Ignace de Loyola." Bruxelles, Vromant, 1893.

Anonymus — " Maximes des saints Pères sur l'examen particulier." Paris, Périsse, 1839.

Anonymus — " Art de bien vivre et de bien mourir." Vannes, 1704. V. p. 1-41 : Méthode pour vaincre la passion dominante par le moyen de l'examen particulier.

Anonymus — " Directoire spirituel à l'usage des Cisterciens réformés." Abbaye de N.-D. de Grau Briquebec, 1910. V. p. 395-400.

BEAUDENOM — " Pratique de l'examen particulier d'après S. Ignace." Paris, Ste S. Augustin, 1898.

BELLECIUS (Aloy.) — " Virtutis solidæ præcipua impedimenta, subsidia et incitamenta." Gandavi, circa 1817. V. p. 332-353 : Examinis particularis præstantia et praxis.

BOYLESVE (P. Marin de) S. J. — " L'examen particulier." Paris, Haton, 1884.

Chanoine (un) de la cathédr. de Gand. — " Examen particulier de conscience." Van der Schelden, 1883.

CHAUVIN (abbé) — " Une année d'examens particuliers." Montmorency, 1913.

EISVOGL. (Vere.) O. S. B. — "Mane nobiscum." Aug. Vind. 1724. V. p. 64: Observationes pro examine particulari.

P. FOCH — "Sujets d'examen particulier." Uclès, impr. du scolasticat, s. d.

HERNANDEZ (Fr. X.) S. J. — "El alma victoriosa de la passion dominante por medio del examen particular." Valencia, 1758.

LACOUTURE, S. J. — "Examen particulier" Antoing, 1911.

LE GAUDIER, S. J. — "De perfectione vitæ spiritualis." V. P. V, Sect. V: "De examine particulari."

MEZLER (Ben.) O. S. Norb. — "Manuductio ad perfectionem." Aug. Vind. 1736. V. p. 187-198: De utilitate examinis particularis.

NIEREMBERG (Eus.) S. J. — "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. T. II, Doctr. III, p. 51-68.

PALMA (L. de la) — "Traité de l'examen particulier selon la méthode de S. Ignace." Paris, Lefort (s. d. circa 1900).

PONTNEAU (Clém.) S. J. — "Nouveau traité d'examen particulier." Bruxelles, Vromant, 1912. N^ro Fév.-Mars de la *P. B. C.*

TRONSON — "Examens particuliers." 2. vol. Avignon, 1824.

Art. IV. — De oratione mentali. 255
§ 1. — De his quæ ante orationem facienda sunt. . 259
§ 2. — De his quæ infra orationis exercitium facienda sunt. 263
§ 3. — De his quæ post orationem mentalem facienda sunt. 289
§ 4. — Variæ circumstantiæ in oratione mentali occurrentes. 291
Schema meditationis juxta methodum Franciscanam. 303
Schema meditationis juxta methodum S. Ignatii. 304

BIBLIOGRAPHIA.

a) De oratione mentali in genere.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALCANTARA (S. Petrus de) — "De meditatione et oratione." edit. quam plurimæ.

BEISTEL (Columb.) Recol. — "Schola disciplinæ religiosæ." V. p. 367-383: De orationis necessitate ejusque modo.

BELLINTANI (Matthias) de SALO, O. M. C. — "Pratique de l'oraison mentale, ou contemplative." 3 vol. Arras, 1593.

BERNARDIN DE BALBANO, O. M. C. "Miroir d'oraison." Paris, 1601.

BONAVENTURA (S.) — "De triplici viâ." — "Incendium amoris." c. I et II.

BENEDICT TENBACK, Kapuz. — "Das innerliche Gebet." Mainz. 1876 in 12.

BRANCATI DE LAUREA (Card.) — Opuscula octo de oratione christianâ, ejusque precibus, in Tyronum orantium edita ab eorum amantissimo — Romæ, 1685. Nova ed. a P. P. Cartusianis, Montreuil-sur-Mer, 1896.

DANIEL D'ANVERS — "Méthode facile pour apprendre l'oraison mentale." Lille, 1669.

DAVID AB AUGUSTA, — O. C., L. I, P. I, c. XX.

FAUSTINO GHILARDI, O. M. — O. C., T. II, p. 619-657: De meditatione.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C. — Op. cit., p. 176-196: De oratione mentali.

GASPARE DE MONTE SANTO, O. M. Obs.—"Il novello religioso francescano istructo né suoi doveri." 2ª ed. Quaracchi, 1891, 3 vol.—T. I, p. 219-268: De oratione mentali.

HONORÉ DE CANNES, O. M. C.—Pratique de l'oraison mentale composée par les P. P. Missionnaires Capucins. Lyon, 1717. V. p. 1-48.

HUSSON (Cl. Rob.) Cord.—"La parfaite oraison ou la vraie manière de méditer et de prier avec fruit." Nancy, 1763.

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.—"La vraye perfection de cette vie." Paris, 1651, 3ᵉ édit. T. I, p. 43-156: De l'oraison mentale.

JOSEPH DE PARIS.—"Introduction à la vie spirituelle par une facile méthode d'oraison." Paris, 1626.

JOSEPH DE TREMBLAY.—"Méthode d'oraison," revue et annotée par le P. Apoll. de Valence. Paris, 1899.

JUVENALIS ANNANIENSIS, O. M. C.—"Manuductio neophyti, seu clara et simplex instructio novelli religiosi." Aug, Vind. 1681, V. p. 1-122: De mentali oratione.

MABILLE (Jean) Cord.—"Conférences sur la vie spirituelle." Paris, 1672, V. p. 91-243: De l'oraison mentale.

Missionnaire (un) *franciscain.*—"La méditation proposée aux gens du monde." Carcassone, 1872, V. p. 8-110.

NEUDECKER.—O. C., P. I, C. XIII, XIV.

PAUL DE LAGNY.—"Exercice méthodique de l'oraison mentale." Paris, 1658.

RENÉ DE NANTES.—"La piété séraphique." Paris, Poussielgue, 1896, V. p. 41-45: L'oraison.

RODULPHUS A BIBRACK, O. M.—"De septem itineribus æternitatis." De 2do itinere. V. Opusc. S. Bonav., Lugduni, 1619, T. I, p. 146-155.

SIMON DE BOURG, O. M. C.—"Les Saintes élévations de l'âme à Dieu, selon tous les degrés de l'oraison," 2 vol. Paris, 1863.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ DE PAZ, S. J.— Opera, Lugduni 1617, T. III, Lib. I, P. I: De necessitate orationis et sublimitate....; P. III. p. 220-280: De oratione mentali: cogitatione et meditatione.

ARIAS, S. J.—"De l'oraison mentale." Douay, 1603.

BELLARMINUS (Card.) S. J.—"De ascensione mentis in Deum." Tulli, 1615.

BERNARDUS (S.)— Tractatus de consideratione. P. L. T. 182, C. 727.

BRETTEVILLE (abbé de).—"Essais de sermons." Paris Thierry., T. II, p. 324: Trois sortes de personnes s'excusent de pratiquer la méditation. On confond les unes et les autres.

BOURDALOUE (L.)—"Prière mentale ou pratique de la méditation.— Son importance à l'égard des gens du monde." V. "*Penseés*" post ejusdem sermones.

CAUSSADE (R. P. de) S. J.—"Instructions spirituelles sur les divers états d'oraison." Anvers, 1824.

CHAHU (Phil.) S. J.—"La science du salut." Paris, 1651. V. p. 46-73: Les excellences de l'oraison mentale.

CHATEL (L'abbé F.)—"De l'oraison mentale et de la contemplation. Théorie et Pratique." Louvain, Impr. Nova et vetera, 1909.

CHAUDIÈRE (Guil.)—"De l'oraison intérieure." 1575.

DIOYSIUS CART.—Opera min. Tornaci, 1912, T. IX, p. 69-90: De meditatione.

ERNDLIN (Ign. Maria) O. Serv. B. M. V.—"Oratio mentalis." Œniponti, 1643. V. p. 45-313: De meditatione.

FRANÇOIS (S.) DE SALES.—Traité de l'amour de Dieu, L. VI, et VII. Lille, 1617.

GERSON.—Opera, Antverpiæ, 1706. T. III, p. 449: De meditatione.

HAYMEUFVE (P. Julien) S. J.—"Réponses aux demandes de la vie spirituelle." Paris, 1665. T. II, p. 800-806: De l'oraison mentale, comme elle est nécessaire à la vie spirituelle et en quoi elle consiste sommairement.

HOUDRY.—"Biblioteca concionatoria." ad verbum "*oratio*" vel "*meditatio*".

LE GAUDIER.—Op. cit., T. II, P. V, Sect. 3.

LEHODEY (Dom Vital) abbé de la Trappe de Briquebec.—"Les voies de l'oraison mentale." Paris, Gabalda, 1913.

b) Materia meditationis.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALEXIS DE SALO.—"Couronne céleste ou méditations." Pont-à-Mousson, 1619, 2e partie.

ANGELO BIGONI, Min. Conv.—"Corso di Meditazioni per tutti i giorni dell'anno ad uso dei religiosi." Venezia, 1876, 4 vol. in-12.

ALPHONSE DE MADRID.—"Arte de servir a Dios." Séville, 1521, ed. latina, Lovanni 1576.

Anonymus O. M. C.— "Meditationes breves et solidæ ad usum sacerdotum præcipue curam animarum habentium, cum methodo eorum vitæ quotidianæ usui accomodata." inventæ in statione R. R. P. P. Cap., anno 1762. Tilburgi, 1894.

Anonymus.— "Une pensée des saints franciscains pour chaque jour de l'année." Lille, 1880.

COURTOT (Franç.) O. M. Obs.— "Méditations pour toutes les festes propres aux ordres de S. Fr. dans le cours de l'année, avec des méditations pour une retraite de dix jours." Paris, 1684.

DIÉGO DE STELLA. — "Méditations sur l'amour de Dieu." Paris, 1611.

EDILBERT MENNE O. S. F.— "Meine Betrachtungen in mitternächtlichen Stunden über christliche Tugenden." Regensburg, 1863, 2 vol. in 8°.

GIOV. DA FANO, O. M. C.— "Arte de la unione." Bressa. 1548.

HAZGER (Gasp.) O. M. — "Formula vitæ christianæ." Antverp., 1534.

JOANNES CHRYSOST. SCHENK. — "Exercitia spiritualia pro tironibus F. F. Min. S. Fr. Cap. Romæ, 1893.

JOANNES GASP. MERGETHEIMENSIS, O. M. C. — "Saltus gigantis divini, id est considerationes devotæ mysteriorum sanctissimæ vitæ J.-C.; conscriptæ ad proprios usus ad aliorum pietatem promovendam." Herbipoli. 1674.

JOSEPH DE DREUX.— "Courtes méditations ascétiques pour tous les jours de l'année." par le R. P.... des Fr. M. C. Ouvrage inédité du XVIe s. Paris, 1887.

LADISLAS DE PARIS.—"Méditations à l'usage du Missionnaire capucin." Montreuil-sur-Mer. "La Montreuilleuse," 1899. — "Méditations sur les saints des trois ordres de S. Franç. d'As." Paris, 1899.

LEONARD MARIA WÖRNHART O. S. F.— "Das seraphische Kirchenjahr oder tägliche Betrachtungen zum Gebrauche für alle drei Orden des hl. Franziskus." Innsbruck, 1888. 2 vol. in 12.

NEUFCHÂTEL (Hyac. de) du Tiers-Ordre.— "La liturgie ou messe intérieure divisée en deux parties, sur les perfections et grandeurs de Dieu, considérées en l'un et en l'autre sacrifice de l'autel et de la croix." Paris, 1644.— "La psalmodie et liturgie intérieure, sur les perfections et grandeurs de Dieu, et sur tous les estats de la vie voiagère, souffrante et glorieuse de J.-C." Paris, 1644.

NIEBERLE (Æmilianus) Recol.— "Calendarium seraphicum tam contemplativæ Magdalenæ pro affectuosâ meditatione, quam activæ Marthæ pro fructuosâ operatione." Aug. Vind., 1717.

PAUL DE LAGNY, O. M. C.— "Méditations religieuses pour le matin." Paris, 1663.— "Méditations religieuses pour le soir." Paris, 1663.— "Exercice méthodique de l'oraison mentale en faveur des âmes qui se retrouvent dans l'estat de la vie purgative." Paris, 1658.

SALTATOR DE BOIS-HUBERT.—"Courtes méditations ascétiques pour tous les jours de l'année."

VERRUCCINI (R. P. F. Crist.) O. M. C.— "Centum meditationes de præcipuis spiritualis vitæ mysteriis." in latinum translatæ opera et studio F. A. D. Carthusiani. Coloniæ, 1605.

ALII AUCTORES.

ANSELMUS (S.).—"Liber meditationum." P. L. t. 158, c. 709.

AUGUSTINUS (S.).— "Meditationes et soliloquia." P. L., Migne, T. 40. c. 901.— Confessionum libri XIII, Antverpiæ, 1650.

AVRILLON, Minime.—"Den tyd van Sinksen." Antwerpen.

BAUDOT (Abbé Prosper).— "Les Evangéliques. Vie de J.-C. méditée." Paris, Desclée, 1907.

BERNARDUS (S.).— "Panis animæ, panis vitæ, panis intellectûs." ex operibus genuinis S. P. Bernardi. Ratisbonæ, 1733.

BEUVELET (Abbé).— "Meditationes de vitâ ecclesiasticâ." Lovanni, 1691.

BOURGUINEUS, Orat.— "Meditationes." Antverpiæ, 1629.

BUSÆUS, S. J.— "Manuel de méditations dévotes sur tous les évangiles de l'année." Paris, 1630.— "Enchiridion piarum meditationum." Duaci, 1644.

CAPIGLIA (Dom.) — "Méditations sur les évangiles." Lyon, 1614.

CHAIGNON, S. J. — "Méditations sacerdotales." 5 vol. Paris, 1861.— "Overwegingen voor religieusen." 2 vol. Breda, 1889.

CHEVASSU (Abbé).— "Méditations sur les vérités chrétiennes et ecclésiastiques." 3 vol. Lyon, 1764.— "Méditations ecclésiastiques" 5 vol. Lyon, 1836.

CORNIER (Hyac.) O. P.— "Retraite fondamentale composée de méditations." Paris, 1893.

DIONYSIUS CART.—Opera, Tornaci 1912. T. IX, p. 91-131: De fonte lucis ac semitis vitæ.

GALLIFET (de) S. J.— "Méditations (Sujets de...)" Boulogne-s-Mer, 1891.

GÉRARD de ZUTPHEN,— " De spiritualibus ascensionibus." Basileæ, 1492.

GIRAUDEAU, S. J.— " L'Evangile médité suivant la concordance des 4 Evangélistes." (édité par l'abbé Duquesne) 8 vol. Angers, 1823.

GUIGO. — " Meditationes." P. L. T. 153, c. 601.

HAMON (abbé) — " Méditations pour tous les jours de l'année." 3 vol. Paris, 1886.

LUDOVICUS de PONTE. S. J. — " Ludovici de Ponte meditationum de fidei nostræ mysteriis compendium." (Arnay et du Vauve) Coloniæ, 1625.

MESCHLER — " Méditations sur la vie de N. S. J.-C." Lethielleux.

MÉZARD, O. P. — " Meditationes ex operibus S. Thomæ depromptæ." Parisiis, Lethielleux, 1906, 2 vol. (In T. II, p. 354 384, 17 medit. pro exercit. spirit.)

NEWMAN (Card.) — " Méditations et prières." traduites par Marie-Agnès Pérati, avec une étude sur la piété de Newman par Henri Brémond. 2 vol. Paris, Lecoffre, 1905.

THOMASIUS (Car.) Cler. Reg. — " Annus Bonaventuræ." Parisiis, 1619.

c) De methodo meditationis.

1. In genere.

AUCTORES FRANCISCANI:

Anonyme. — " Avis salutaires ou conseils de direction." Paris, 1890.

Auctores Ordinis fere omnes supra citati methodum orationis tradunt, ut JOSEPH de TREMBLAY DANIEL D'ANVERS, etc. — Cfr. infra "Variæ methodi ab auctoribus franciscanis traditæ."

ALII AUCTORES:

Anonyme. — "Les méthodes d'oraison et d'examen des exercices spirituels de S. Ignace." Tournai, Rue des Choraux 19, 1912.

CAMUS (Mgr. Le). — "Direction à l'oraison mentale." Valenciennes, 1619.

CRASSET (Jean) S. J. — "Méthode d'oraison pour aider ceux qui ont de la peine à s'entretenir avec Dieu et qui ont des distractions dans leurs prières." P. B. C., Bruxelles, 1882.

De la SALLE (S. J.-B.) commenté par AGATHON (Fr. des E. C.) — "Les douze vertus d'un bon maître." Paris, 1838.

NEPVEU, S. J. — "Méthode facile d'oraison réduite en pratique." P. B. C., Bruxelles, 1877.

RICCI (Barth.) S. J. — "L'art de méditer." Douai, 1613.

ROOTHAAN, S. J. — "De la manière de méditer." Lille, 1881.

WATRIGANT, S. J. — "Des méthodes d'oraison, dans notre vie apostolique, selon la doctrine des Exercices." Enghien (Belgique), Spinet. (N°s 45, 46, 47 de la Collection de la Bibliothèque des exercices.)

2. **De intellectûs operatione.**

AUCTORES FRANCISCANI:

ALCANTARA (S. PIERRE d') — "Vie et œuvres." Paris, 1670. V. p. 332: Se garder d'attribuer à l'art ce qui est de la grâce.

LAUREA (BRANCATUS de) Card. O. M. — Opuscula de oratione, Venetiis 1687. V. p. 61-64.

ALII AUCTORES:

CAMUS, Ev. de Belley. — Œuvres spirit. Paris, 1684. V. p. 782 et 833.

De PONTE — " Dux spiritualis." V. p. 211.

HAYMEUFVE (Jul.) S. J. — " Réponses aux demandes de la vie spirituelle," Paris, 1665. V. p. 817. — " L'ordre de la vie." Paris, 1640. T. III, p. 433: " Deux avis des maîtres spirituels qui semblent contraires." et p. 1273: " L'exercice de la méditation au-dessus de la simple industrie et même de notre nature. N'en pas conclure que l'on ne doive s'y préparer."

La FEUILLE, O. P.—" La théologie du cœur." Nancy, 1724. V. p. 51: En quel sens l'oraison n'est pas une rhétorique.

LOUIS de GRENADE—Œuvres complètes, Paris, 1863. T. XI, p. 396: L'oraison et la dévotion ne sont pas choses d'art humain."

MASSOULIÉ (Ant.) O. P.—" Traité de la véritable oraison." Paris, 1901. T. I, p. 200-214: Utilité de l'oraison qui se fait par le raisonnement.

MAUBURNUS. — " Rosetum exercitiorum spiritualium." Mediolani, 1603. V. p. 16, Coroll. XI, XII, XIII.

MAUMIGNY (René de) S. J.— " Pratique de l'oraison mentale." Paris, 1905. T. I, p. 63: Du plus excellent état de l'intelligence que l'on puisse trouver dans l'oraison qui est l'acte de foi.

MONFAT (P.) de la Soc. de Marie — " Guide de l'âme dans les voies de l'oraison." Lyon, 1660: " Que penser de l'ordre régulier des puissances

de l'âme ou exercices dans l'oraison et de certaines irrégularités qui s'y présentent."

NOUËT (Jacq.) S. J. — "Conduite dans les voies d'oraison." Paris, Lecoffre, 1878. V. p. 90-104.

Religieux (un) de la société de Marie — "Le guide de l'âme dans les voies de l'oraison." Lyon, Périsse, 1860. V. p. 212-227: De la nature et du but de l' exercice spéculatif.

SURIN — "Dialogues spirituels." Avignon, 1821..T. II. p. 197 sq. ch. I: Quand et comment il faut se servir du raisonnement dans l'oraison; ch. II: Comment S. Ignace se servait-il du raisonnement dans l'oraison?

TERSAGO. "Theologia historico-mystica." Venetiis, 1764. V. p. 32: Utrum meditationis exercitium per aliquod tempus expletum prærequiratur ad contemplationem tam acquisitam quam infusam.

3. De voluntatis operatione.

AUCTORES FRANCISCANI:

BRANCATUS DE LAUREA (Card.) O. M. — "De oratione christiana." Venetiis, 1687. V. p. 82: De affectivâ parte in meditatione requisitâ.

JOSEPH DE PARIS, O. M. C. — "Introduction à la vie spirituelle par une facile méthode d'oraison." Paris, 1626. V. p. 372-709: 5e traicté, de l'affection.

PAÜL DE LAGNY, O. M. C. — "Exercice méthodique de l'oraison mentale." Paris, 1658. V. p. 135-176: Traité de l'affection... dans l'oraison mentale.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ DE PAZ. — Opera, Lugduni, 1617. T. III, c. 933-1220: "De affectibus orationis mentalis."

Anonymus O. Carm. — "Methodus clara et facilis vacandi orationi mentali." Coloniæ, 1687. V. p. 80-96.

De Ponte (L.) — "Dux spiritualis." Col. Agr., 1617. V. p. 215: quâ ratione meditatio gignat affectus; p. 218: De ordine affectuum.

La Figuera (Gasp.) S. J. — "Summa spiritualis." Dilingæ, 1692. V. p. 14: quomodo instituenda sit oratio per exercitium virtutum; p. 18: De affectibus qui in oratione excitari possunt.

La Reguera (Emm.) S. J. — "Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1740. T. I, p. 468-474; p. 475-497; p. 498-520; p. 521-554; præsertim p. 469-470.

Massoulié (Ant.) O. A. — "Traité de la véritable oraison." Paris, 1901. T. I, p. 215-237: De la manière d'oraison qui se fait par les affections; p. 238-247: Joindre ensemble l'oraison par le raisonnement et l'oraison par les affections.

Nouët (J.) — "Conduite dans les voies de l'oraison." 1878. T. II, p. 193-291: De l'oraison affective.

4. Quomodo operationes intellectûs et voluntatis uniuscujusque dispositionibus adaptari debent.

Nota. — Mr Deploige — "Le conflit de la morale et de sociologie." Louvain, 1912; p. 282, 322, 354, exponit doctrinam S. Thomæ de moralitate in genere. Hæc doctrina adaptari potest exercitiis asceticis. cfr. S. Th. "Summa contra Gentiles." III, 3; et Summa, 1. 2., q. 94, a. 3 ad 1^m^.

ALII AUCTORES:

De Ponte (L.) — "Dux spiritualis." Col. Agr., 1617. V. p. 42, c. V: varios esse modos orandi et agendi cum Deo.

FRANÇOIS (S.) de SALES—"Introduction à la vie dévote." 1.e partie, ch. III.

GAGLIARDI (Ach.) — "Commentaria in exercitia spiritualia." Brugis, 1882. V. p. 38-51: "De requisitis in dante et suscipiente Exercitia."

GREG. (S.) M.— Liber regulæ pastoralis, P. III. P. L. T. 77.

HADRIANUS HADRANII, S. J.—"De divinis inspirationibus." Coloniæ, 1601. V. c. v, p. 34: De variis hominum ingeniis, studiis et quasi viis, ad eundem scopum, in vitam æternam.

IGNATIUS (S.) — "Exercitia spiritualia." annot. 17.

LOHNER (Tob.) S. J. — Instructio practica tertia. De conversatione apostolicâ. Dilingæ, 1676. V. p. 80.

MAUBURNUS — "Rosetum exercitiorum spiritualium." Mediolani, 1603. V. p. 30: De Exercitiorum qualitate; p. 31: De Exercitiorum modalitate.

PALMA (L. de la) — "Via spiritualis." Barcinone. 1887. T. II, p. 39, L. IV, c. VII: Exercitia ad ejus, qui suscipit, dispositionem accommodanda esse.

5. De methodo pro viris apostolicis.

AUCTORES FRANCISCANI;

JOSEPH DE PARIS, O. M. C.—"Introduction à la vie spirituelle." Paris, 1626. V. p. 478 seq.

ALII AUCTORES:

AQUAVIVA (Cl.) S. J. — Epistola de oratione et pœnitentiis, in "Epistolæ præpositorum generalium." (editiones quam plurimæ.)

CARAFFA (R. P.) — Epistola prima (*ibid.*)

LE GAUDIER— "De perfectione vitæ spiritualis." Lutet. Paris., 1857. T. II, p. 187-191.

Sept-Fonds (Abbé de).— "La vie intérieure, base de l'apostolat." Sept-Fonds, 1909. V. p, 46 sq.

SURIN (P.).— "Dialogues spirituels." Avignon, 1921. T. I, p. 165 et 336.; T. III, p. 123 et 401.

WATRIGANT (H^ri^) S. J.— "Des méthodes d'oraison dans notre vie apostolique." Enghien, 1913. V. p. 34, 36 sq.; p. 137 sq.

6. Variæ methodi a variis auctoribus traditæ.

ALII AUCTORES.

Augustiniani.

HUGO A S. VICTORE, P. L. T. 176, c.... "De modo meditandi seu de meditandi artificio."

Cfr. etiam: RICHARDUS A S. VICTORE, HILTON, RUYSBROECK, MAUBURNUS, *schola canonicorum Windesheimensium*, SERAPHINUS DA FERMO, S. LAURENTIUS JUSTINIANUS, R. de SOLIS, V^bilis^ VERNAZZA, Michel de Ste CATHERINE, CHAPONNEL, de La GRANGE, etc.

Præmonstratenses.

Inter alios:

"De oratione mentali in cubiculo" apud Georgium (Lienhart). — "Iter trium dierum in solitudine." Memmingæ, 1779; V. class. II, p. 514-522.

Benedictini.

Anonymus.— "Compendium asceseos benedictinæ." Posonii, 1852. V. p. 17-28.

BAKER (Fr. Augustin) O. S. B.— "Holy Wisdom." London, Burns, 1876. V. Præf.. p. 25 et p. 395-430.

BARBO (Ludov.)— "Modus meditandi et orandi." Venetiis, 1523.

BLOSIUS (Ludov.).— Opera, Antverpiæ, 1632. V. p. 723: Septem exercitia.

BONA (Card.).— "Horologium asceticum." C. II: De oratione mentali. Apud ejusdem opera, Venetiis 1764, p. 550.

CLAVENAU (Ign.) O. S. B.— "Ascesis posthuma." Salisburgi, 1720. P. II, p. 226: Formula et instructio pie cum fructu meditandi.

GARCIA DE CISNEROS.—"Exercitatorium spirituale." Monserrato, 1500.

HOCHENBAUM VAN DER MEER, O. S. B.— "Ethica religiosa ascetico-theologica." Lucernæ, 1747. V. p. 437-441.

NAISL (Æmil.) O. S. B.— "Lineæ asceticæ." Dilingæ, 1715. T. I, p. 10-28: De necessitate, dignitate, et modo meditationis.

SCHRAM (Domi.) O. S. B.— "Institutiones theol. mysticæ." Leodii, 1848. T. I, 98-126: De meditatione

Carmelitæ.

Anonymus.— "Méthode claire et facile pour bien faire oraison." Paris, Piget, 1658.

Anonymus.— "Ascetica... virtutum schola." Wirceburgi, 1740 V. p. 19-46.

ANTONIUS A SPIRITU SANCTO.— "Directorium mysticum." Venetiis, 1697. Tr. II, n. 366-445: De meditatione.

DOMINICUS (V.) de S. S. TRINITATE. — Opera, T. VII.

JEAN (S.) de la CROIX.— "La montée du Carmel." V. Préf.

JOANNES A JESU.— Opera, Florentiæ 1772. T. II, p. 507 sq.

FABER (P.)— "Progrès de l'âme." Paris, 1859. V. p. 253.

THÉRÈSE (S.).— "Méthode d'oraison par Sainte Thérèse." Paris, Retaux-Bray, 1886.

PIERRE-THOMAS DE Ste MARIE, O. Carm.— "Le catéchisme de Ste Thérèse." Rouen, 1672. V. p. 58 el 145.

ROBYNS (J. P.).— "L'esprit de la doctrine céleste de Ste Thérèse." Anvers (1707). V. p. 184 sq.

VILLEFORE. — "Discours sur le non-quiétisme de S. Thérèse." V. Œuvres très complètes de Ste Thérèse, PARIS. éd. Migne, 1840, T. II, p. 674 sq.

TOMMASO (Ven.) di GESU.— "Via breve e piana di oratione mentali." Siena, 1887.

Cfr etiam: PHILIPPUS A S. S. TRINITATE, JOSEPH A SPIRITU SANCTO, HIERONYMUS A MATRE DEI, etc.

Carthusiani.

DIONYSIUS CART.— Opera Minora, Tornaci, 1912. T. IX: De meditatione.

GUIGO II.— P. L. T. 153, c. 830-862: De generibus sanctarum meditationum quibus intendere debet qui in cellâ solitariâ sedet... et de pluribus modis meditationis. — V. etiam "L'échelle du ciel" Lille, Desclée, 1900, p. 25-41.

HAGEN (J.).—"De perfectione." Colon. 1609. V. p. 169-182.

HENSÆUS (B.).— "Facilis et simplex ad meditandum introductio." Colon. 1610.

INNOCENT LE MASSON. — "Direction pour se former au saint exercice de l'oraison... à l'usage des religieuses chartreuses." La Correrie, 1695; Lyon, 1696. V. p. 28-27, cfr. n. 9 et 10.

Ejusdem.—"Introduction à la vie intérieure." Paris, 1701. T. I, p. 282.

JOANNES CART. PORTARUM. — P. L. T. 153, c. 913: De modo orandi, et c. 918.

MICHAEL (S.) M. Generalis O. C.—"Liber exercitiorum spiritualium." Colon., 1603.

MOLINA (Anthoine)—"Exercices spirituels." Lyon, 1651. V. p. 242-333: Traité de la méditation.

Dominicani:

CHARDON (Louis)—"Raccourci de l'art de méditer pour les âmes qui commencent les pratiques de la dévotion." Paris, 1649.

DIERKENS (Petr.)—"Exercitia spiritualia decem dierum." Gandavi, 1659. V. p. 21-26: De meditatione.

IGNAZIO DEL NENTE.—"Novene di meditazioni." Firenze, 1648. V. p. 7-49: "Dialogo spirituale tra l'angelo Custode e l'anima."

LOUIS DE GRENADE.—"Traité de l'oraison et de la méditation." Paris, 1668.

MASSOULIÉ (Ant.)—"Traité de la véritable oraison." Paris, Lethielleux, 1900.

MEYNARD (André-Marie)—"Traité de la vie intérieure." Paris, Vic, 1885. T. I, p. 246-310: De la méditation.

RIDOLFI (P. Nic.) maître général des F. P.—"Courte méthode pour faire l'oraison mentale." Paris, Vic, 1887.

ROUSSEAU, O. P.—"Avis sur les différents estats de l'oraison mentale." Paris, 1710.

SAVANAROLE (Jér.)—Œuvres spir." Paris, 1880. T. II, p. 51-75, T. III, p. 23-80.

THOMAS (S.)—2. 2. q. 180, a. 3.

VALGORNERA.—"Theologia mistica S. Thomæ." Aug. Taur. 1890, T. I, p. 210-268.

Franciscani:

BAYNACAVALLENSIS (Jac.) Conv.—"Tractatus de oratione et de modo meditandi... ex D. Bonaventurâ in opusculis." Interrannæ, 1620. V. p. 16-53.

BELLINTANUS DE SALO, O. M. C.—"Practica orationis mentalis." Coloniæ, 1609. V. p. 24, 28.

BERNARDIN DE PARIS.—"Le parfait novice." Paris, 1668. V. p. 161.

BONAVENTURA (S.)—"Incendium amoris." C. I, n. 19. cfr. "Das Gebet nach der Lehre der Heiligen." v[n] G. Tilmann, Freiburg im B. 1877, T. II, p. 273-283.

DANIEL D'ANVERS.—"Méthode facile pour apprendre l'oraison mentale." Lille, 1669. V. p. 23-41.

JOSEPH DE MORLAIX, O. M. C.—"Méthode d'oraison très sûre, agréable et facile pour toute sorte de personnes et de conditions." Dinan, 1712.

JOSEPH DE PARIS O. M. C.—"Introduction à la vie spirituelle par une facile méthode d'oraison." Paris, 1626, V. p. 110-166, 227-371.

LÉONARD (S.) DE PORT-MAURICE.—"Exercices Spirituels." Tournai, 1860. V. p. 8.

LUDOVIC DE BESSE.—"La science et la prière." Rome. Paris, Vic, 1903.

MINDERER (Seb.) O. M. Obs.—"Sacerdos servans semitas justitiæ." Campidoni, 1758.

MOTT (Herm.) Recol.—"Manus religiosorum." Colon. 1676. V. p. 165-192.—"Dux fidus... ad recessum solitarium." Col, 1676. V. p. 8-21.

PAUL DE LAGNY, O. M. C.—"Exercice méthodique de l'oraison mentale." Paris, 1658.

Péres (les) *missionnaires capucins.*—"Pratique de l'oraison mentale." Toulouse, 1679.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS.—"Noviciat d'Hermogène." Paris, 1633. V. p. 345-277.

PETRUS (S.) DE ALCANTARA.—"De meditatione et oratione libellus aureus." Aug. Vind. 1743. Cfr. Gerh. Tilmann. "Das Gebet nach der Lehre der Heiligen." Freiburg im Br., Herder, 1877. T. II, p. 283-298.

RODOLPHE DE BIBRACK.—"De septem itineribus." V. Opera S. Bonaventuræ, Lugduni 1619, T. II, p. 149.

RUBÉRIC (Séverin) Récol.—"Exercices sacrés." Paris, 1623. V. p. 1-7.

SIMON DU BOURG, O. M. C.—"Les saintes élévations de l'âme à Dieu." Paris, 1863.

TEMPESTI (Cas. Lib.) Conv.—"Esercizi spirituali giusta metodo, e le dottrine di S. Bonaventura." Venezia, 1756. V. p. 18-32.

WINSEBRANUS (Aug.)—"Praxis orationis angelicæ." Coloniæ, 1723. V. p. 30.

Minimi:

BOUCAT.—"Le vrai repos en Dieu." Soissons, 1704. T. III, p. 410-417.

Jesuitæ:

AQUAVIVA (T. R. P.)—Lettre sur l'oraison.

CSAKANGI.—"Praxis fructuose meditandi religiosis potissimum tironibus accomodata." Viennæ Austriæ, 1694.

De Ponte (L.)—"Vie du P. Baltharar Alvarez." Traduction Couderc, Paris, Tralin, 1912. V. p. 414-433.

Figuera (Gaspar de)—"Summa spiritualis." Dilingæ, 1692. V. p. 10-18.

Gagliardi (Ach.)—"De plena cognitione instituti." Brugis, Descleé, 1882. V. "De oratione" (in societate Jesu).

Le Gaudier (Ant.)—"La pratique de l'oraison mentale." Paris, 1622.

Nouët (Jacq.) S. J.—"Conduite dans les voies de Dieu." Paris, 1878. T. I, p. 169-192.

Pomey (Fr.)—"L'art de bien méditer." Lyon, 1662.

Ricci (Bart.) "De modo recte meditandi." Moguntiæ, 1605.

Roothaan (J.)—"De ratione meditandi." Tornaci, Casterman, 1840.

Watrigant (P. H.)—"Des méthodes d'oraison dans notre vie apostolique." Enghien, 1913. V. p. 81-114.

Maristæ, Marianistæ, Serv.

David, F. M.—"Retraite de trente jours suivant les exercices de S. Ignace." Lyon, Vitte, 1903.

Erndlin, Serv.—"Oratio mentalis." Œniponti, 1643.

Girard (P.)—"Prêtre et hostie." Lyon, Delhomme, 1885. T. II, p. 437-490.

Lhoumeau (P.)—"La vie spirituelle à l'école du Bx. Grignon de Montfort." Paris, Oudin.

Monfat.—"Le guide de l'âme dans les voies de l'oraison." Lyon, 1860.

Petitalot (P.) Mar.—"L'oraison mentale." Paris, 1879.

Prêtre (un) *mariste* — " La pratique de l'oraison mentale." Lyon, 1862.

SIMLER (R. P.) — " Guide de l'homme de bonne volonté dans l'exercice de l'oraison." Paris, 1900.

STREIBIG (Rup.) Serv. — " Exercitia animæ religiosæ." Sopronii, 1757.

Cfr. etiam : Bx. Grignon de Montfort, Bx. Eudes, R. P. Chaminade, les opuscules du P. Champagnat et des Petits Frères de Marie.

Redemptoristæ :

ALPHONSE (S.) — " La véritable épouse de J.-C." ch. XV, s. II, n. 3. — V. etiam Œuvres complètes, Tournai, Casterman, 1873. T. X, p. 497-498. cfr. G. Tilmann : " Das Gebet nach der Lehre der Heiligen." Freib. im Br., 1877. T. II, p. 323.

DESURMONT (P.) — " La résolution et l'oraison." 1890. p. 17.

SARNELLI (V^ble^) — " Traité de l'oraison mentale." Paris, 1883. V. p. 120.

JOANNÈS BAPTISTA (S.) de la SALLE :
" Explication de la méthode en usage dans l'Institut des Frères des Ecoles chrétiennes." Paris, 1853.

IRLIDE (T. H. Frère). " Manuel de piété." Paris, 1887. V. p. 75-100. Cfr. CHÂTEL (abbé) — "De l'oraison mentale et de la contemplation." Louvain, 1909. V. append. p. 85.

PHILIPPUS NERIUS (S.).

Anonymus. — " L'esprit de S. Philippe de Néri... et son école ascétique." Paris, 1900. V. p. 148-168.

CRISPINO (Guiseppe) — " La scuola del gran maestro di spirito, S. Filippo Neri." Napoli, 1675. V. p. 201-215.

CAROLUS BORROMÆUS (S.).

Anonymus. — "Il direttore spirituale dé seminary secondo lo spirito di S. Carlo Borromeo." Venezio, 1747. V. p. 212.

GRATTAROLA (Marc.) Oblato di Sant' Ambrosio.—"Prattica della vita spirituale." Como, 1617. V. p. 21.

RATTI (Mgr.). — "S. Charles Borromée et les Exercices de S. Ignace." Enghien, 1911.

FRANCISCUS SALESIUS (S.).

"Introduction à la vie dévote" IIe part., ch. I—IX.

"Direction de S. François de Sales pour la prière, la méditation et les autres degrés de l'oraison mentale." Lyon, Périsse, 1841.

ALBERT (abbé) — "Somme ascétique de S. François de Sales." Paris, 1878. V. p. 423-432.

VINCENTIUS a PAULO (S.).

"S. Vincent de Paul et les retraites fermées." Enghien, 1914.

"Maximes et avis de S. Vincent de Paul sur l'oraison." Tournai, Casterman, s. d. V. p. 276-288. (auctore Courbon).

Schola gallica Sæculi XVII.

a) In genere

"*Correspondance catholique* de *Bruxelles*" Nov. 1889, Fév.-Août 1890.

LETOURNEAU (Mr.) — "L'école française du 17e siècle."

V. "*Recrutement sacerdotal.*" Sept. 1913, p. 321-331.

b) Mr de Bérulle.

"Œuvres du Card. de Bérulle." Migne, p. 1638, 1639, 1652.

"Méthode d'oraison de Mr de Bérulle." V. "Vie du Vble Jean Eudes" par le R. P. Boulay, eudiste. Paris, 1905, p. 111 sq.

BOURGOING (R. P.) — "Direction pour l'oraison." Paris, Téqui, 1887. V. præc. Append.

WATRIGANT — "Ecole de la spiritualité simplifieé." Lille, 1903-V. p. 48-61.

c) Mr OLIER.

"Œuvres complètes de Mr Olier" Migne, 1856; col. 493 sq.

BRANCHEREAU (Mr) — "Méditations à l'usage des élèves des grands séminaires et des prêtres." Paris, Vic, 1911. V. Préf.

LETOURNEAU (G.) — "La méthode d'oraison mentale du séminaire de S. Sulpice." Paris, Lecoffre, 1903. V. præs. p. 73-144 et p. 321. Cfr. "*Etudes*" 5 Mai 1903, art. du P. Poulain, p. 426-431.

Clerus sæcularis:

GERSON — Op. omnia, Antverp. 1706. T. III, p. 571. V. "De monte contemplationis" c. XXXVII sq. et p. 602.

GUILLAUME D'AUVERGNE, Ev. de Paris († 1249) — V. "Rhetorica divina."

Cfr. etiam Pierre d'Ailly in suis opusculis.

d) De Contemplatione.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — "Dicta" C. XIII.

AGUILLO LOPEZ DE TURISO (Fr. Jeronymo) O. M.—"Teologia ascetico-mystica." Barcelona, 1903.

AMBROISE DE LOMBEZ, O. M. C.—"Lettres spirituelles sur la paix intérieure." Paris, 1676. T. II, p. 206, Lettre XXIX.

ANDREAS DE GUADALUPE, O. M.—"Mystica theologia supernaturalis infusa."

ARBIOL (Fra Anto.) O. M.—"Desengaños mysticos." Madrid, 1733. Libro quinto, cap. V et VI.

ANGÈLE (S.) de FOLIGNO († 1309.)—"Vie et révélations" Paris, Poussielgue, 1868.

Anonymus Recol.—"Mystieke theologie" door eenen Recollect. Gent, 1673.

ASCARGORTA (Joannes de) O. M.—"Lectiones theologiæ mysticæ." Granata, 1712.

BARTH. DA SALUTIO. "Paradiso de Contemplativi." parte quarta della Luce dell'anima. In Venetia, 1622.

BARBANSON (Constant. de)—"Secrets sentiers." Paris, 1622.

BIBRACK (Rodolphus a)—"De septem itineribus æternitatis." inter opuscula S. Bon. Lugduni, 1619. T. I, præsertim V^um iter, p. 177 et VI^um p. 181.

BONAVENTURA (S.)—Decem opuscula ad Theologiam mysticam spectantia. Quaracchi, 1896—"Incendium amoris" C. III—"Intinerarium mentis ad Deum." Quaracchi, 1890—"De septem gradibus contemplationis." Opera S^ti Bonav. Lugduni, 1619. T. II, p. 100; cujus auctor est S. Bonaventura vel Humbertus de Romanis O. P.

BRANCATUS DE LAUREA (Card.) Convent.—"De oratione christianâ."

CARLO DA SEZZE (B.) O. M. † 1670 — "Trattato delle tre vie... et stati della santa contemplazione." Roma, 1714. — "Camino interno dell'anima." Roma, 1664; — "Trattato delle tre vie." Roma, 1714.

CASTELVETERE (Bern. a) O. M. C. — "Direttorio ascetico-mystica." Brescia, 1845.

CATHERINE (S^te^) de BOLOGNE. "Vie et œuvres" ling. ital., Bologne, 1536; Venise, 1583.

CATALA (F. Jose) O. M. — "Nociones elementales de Teologia mystica." Barcelona, 1908.

DAVID AB AUGUSTA — o. c., L. III, Processus 7us, c. LXIV-LXIX.

DIDACUS A MATRE DEI, O. M. — "Ars mystica." Salmanticæ, 1713.

FRANCISCO EL ESCLAUSTRADO, O. M. — "Alivio de directores de almas." Barcelona, 1865.

GELEN (Victor) O. M. C. — "Summa practica theologiæ mysticæ." Col. Agr. 1652.

HARPHIUS (Henr.) — "Theologiæ mysticæ... libri tres." Romæ, 1586 — "L'école de sapience ou théologie mystique." Arras, 1605.

HENR. DE PALMA — "Theologia mystica." Op. S^ti^ Bonav., Lugduni, 1619, T. II, p. 679.

JACOBUS MEDIOLANENSIS — "Stimulus amoris." c. IV, VIII, IX, XI. Ed. Quaracchi, 1905.

J. EVANGELISTA — "Anagogicus sponsæ." Lovanii, 1661.

JOSEPH DE TREMBLAY — "Méthode d'oraison du P..." revue et annotée par le P. Apollinaire de Valence. Paris, 1899.

JUAN DE LOS ANGELES, O. M. — "Obras mysticas." Madrid, Baillière, 1912.

AGUILLO LOPEZ DE TURISO (Fr. Jeronymo) O. M.—"Teologia ascetico-mystica." Barcelona, 1903.

AMBROISE DE LOMBEZ, O. M. C. — "Lettres spirituelles sur la paix intérieure." Paris, 1676. T. II, p. 206, Lettre XXIX.

ANDREAS DE GUADALUPE, O. M. — "Mystica theologia supernaturalis infusa."

ARBIOL (Fra Anto.) O. M. — "Desengaños mysticos." Madrid, 1733. Libro quinto, cap. V et VI.

ANGÈLE (S.) de FOLIGNO († 1309.)—"Vie et révélations" Paris, Poussielgue, 1868.

Anonymus Recol. — "Mystieke theologie" door eenen Recollect. Gent, 1673.

ASCARGORTA (Joannes de) O. M. — "Lectiones theologiæ mysticæ." Granata, 1712.

BARTH. DA SALUTIO. "Paradiso de Contemplativi." parte quarta della Luce dell'anima. In Venetia, 1622.

BARBANSON (Constant. de)—"Secrets sentiers." Paris, 1622.

BIBRACK (Rodolphus a) — "De septem itineribus æternitatis." inter opuscula S. Bon. Lugduni, 1619. T. I, præsertim V^um^ iter, p. 177 et VI^um^ p. 181.

BONAVENTURA (S.) — Decem opuscula ad Theologiam mysticam spectantia. Quaracchi, 1896 — "Incendium amoris" C. III — "Intinerarium mentis ad Deum." Quaracchi, 1890 — "De septem gradibus contemplationis." Opera S^ti^ Bonav. Lugduni, 1619. T. II, p. 100; cujus auctor est S. Bonaventura vel Humbertus de Romanis O. P.

BRANCATUS DE LAUREA (Card.) Convent. — "De oratione christianâ."

CARLO DA SEZZE (B.) O. M. † 1670 — "Trattato delle tre vie... et stati della santa contemplazione." Roma, 1714. — "Camino interno dell'anima." Roma, 1664; — "Trattato delle tre vie." Roma, 1714.

CASTELVETERE (Bern. a) O. M. C. — "Direttorio ascetico-mystica." Brescia, 1845.

CATHERINE (S^te) de BOLOGNE. "Vie et œuvres" ling. ital., Bologne, 1536; Venise, 1583.

CATALA (F. Jose) O. M. — "Nociones elementales de Teologia mystica." Barcelona, 1908.

DAVID AB AUGUSTA — o. c., L. III, Processus 7us, c. LXIV-LXIX.

DIDACUS A MATRE DEI, O. M. — "Ars mystica." Salmanticæ, 1713.

FRANCISCO EL ESCLAUSTRADO, O. M. — "Alivio de directores de almas." Barcelona, 1865.

GELEN (Victor) O. M. C. — "Summa practica theologiæ mysticæ." Col. Agr. 1652.

HARPHIUS (Henr.) — "Theologiæ mysticæ... libri tres." Romæ, 1586 — "L'école de sapience ou théologie mystique." Arras, 1605.

HENR. DE PALMA — "Theologia mystica." Op. S^ti Bonav., Lugduni, 1619, T. II, p. 679.

JACOBUS MEDIOLANENSIS — "Stimulus amoris." c. IV, VIII, IX, XI. Ed. Quaracchi, 1905.

J. EVANGELISTA — "Anagogicus sponsæ." Lovanii, 1661.

JOSEPH DE TREMBLAY — "Méthode d'oraison du P..." revue et annotée par le P. Apollinaire de Valence. Paris, 1899.

JUAN DE LOS ANGELES, O. M. — "Obras mysticas." Madrid, Baillière, 1912.

Révélations de Ste Brigitte, de Ste Gertrude, de Ste Mechtilde de Stackeborn et de sœur Mechtilde de Magdebourg.

SHRAM (Dom).— "Theologia mystica." Paris, 1848.

Carmelitæ.

ANTONIUS A S.S.—"Directorium mysticum." Venetiis, 1657.

ANTON. AB ANNUNTIATIONE. — "Disceptatio mystica de oratione et contemplatione." Compluti, 1683. "Quodlibeta theologica (mystica et moralia)" Madrid, 1712.

BALTHASSARO DI SANTA CATARINA, Carm.— "Splendori riflessi di sapienza celeste vibrati da gloriosi gerarchi Tomaso d'Aquino e Teresa di Giesu." Bologna, 1617.

CONTRONI (Fra G. Dom.) da LUCCA. — "Regole sicure e fideli... della mistica." Lucca, 1721.

DOMINICUS A S. S. TRINITATE.—"Bibliotheca theologica." Romæ, 1676. In T. VII: De theologiâ mysticâ.

HIERONYMUS A MATRE DEI GRATIAN. — "Theologia mistica." Bruxellis, 1609.

JEAN (S.) de la CROIX.— Œuvres, éd. du Ch^ne^ Hoornaert, Bruges, S^té^ S. Augustin, 1915-1916.

JOANNES A JESU MARIA, Carm.— Opera ascetica postrema hac editione aucta et illustrata a P. F. Ildeph. a S. Aloysio, 3 vol, Florentiæ, 1771, 1772, 1774.

JOSEPH A S. S.— "Cursus theologiæ mysticoscolasticæ." T. I, Hispali, 1710, ceteri tomi Madriti, 1740.

LÉON DE S. JEAN.— "Théologie mystique." Paris, 1664.

MICHAEL A S. AUGUSTINO.—"Introductio in terram Carmeli." Bruxellis. 1659. — "Institutionum mysticarum libri quatuor." Antverp. 1671.

PETRI JOANNIS (V^blis) A JESU-MARIA.— Opera omnia, Florentiæ, 1771-1774.

PHILIPPUS A S. S. TRINITATE.— "Summa theologiæ mysticæ." Silvæ-Ducis, 1874.

THÉRÈSE (S^te).— Œuvres complètes. Trad. nouvelle, Paris, Beauchesne, 1907-1910.

THOMAS DE JÉSUS, Carm.— "La meilleure part ou la vie contemplative." Traduit du latin par le R. P. Berthold-Ignace de Sainte Anne. Société belge de librairie, Bruxelles 1886.— "De contemplatione divinâ. Methodus orationis." cfr. ejusdem opera, Antverp. 1620, T. I.— "Traité de la contemplation divine." Liège, 1675.

Carthusiani.

DIONYSIUS CARTH.— Opera Minora, Tornaci 1907-1913.

GUIGUES (Dom),— "Scala paradisi." Migne, P. L. T. XL, c. 997; éd. avec traduction par le Dr F. Fuzet, Lille, Desclée, 1880.

JOANNES MICHAEL.—"Liber exercitiorum triplicis viæ." Col. Agr. 1603.

PETRUS LEYDENSIS, Carth.—Libellus introductorius in vitam contemplativam cui titulus: "Directorium parvum contemplari inchoantium." (1510)

Dominicani:

ALBERTUS MAGNUS (B.)—"De adhærendo Deo." Ratisbonæ, Pustet, 1880.

BARTHOLOMÆUS (Ven.) A MARTYRIBUS.—"Compendium spiritualis doctrinæ." Einsidlæ, Benziger, 1864.

CATHERINE (S^te) DE SIENNE.—"Dialogues de...." Paris, 1875.

CHARDON (Louis) O. P.—"La croix de Jésus où les plus belles vérités de la vie mystique et de la grâce sanctifiante sont établies." Paris, 1647.

IGNAZIO (Fra) DEL NENTE, O. M.—"Della tranquillita dell'animo." Fiorenza, 1642.

MEYNARD (P. André) O. P.—"Traité de la vie intérieure." Clermont-Ferrand, 1885.

ROUSSEAU.—"Avis sur les différents états de l'oraison mentale." Paris, 1710.

SUSO (H^ri)—"Œuvres du B^x ..." Paris, Lecoffre, 1899.

TAULER (Joan.)— Opera. Coloniæ, 1548.

VALLGORNERA (Fr. Th. de)—"Mystica theologia S. Thomæ." Aug. Taurinorum, 1890-91.

Jesuitæ:

ALVAREZ DE PAZ.— Opera omnia, Lugduni, 1608-1617.

CIVORÉ (Ant.) S. J.—"Les secrets de la science des Saints." Lille, 1651.

DE CAUSSADE.—"Instructions spirituelles en forme de dialogues sur les divers états d'oraison." Perpignan, 1741.

EMM. DE LA REGUERA.—"Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1740, 2 vol.

GASPAR DE FIGHERA.—"Dialogus sponsi cœlestis cum animâ." Ingolst. 1663.

GODINEZ (Miguel) S. J.—"Practica de la teologia mistica." Madrid, 1903.

LUDOVICUS DE PONTE.—"Dux spiritualis." Coloniæ, 1617.

MAUMIGNY (René de)—"Pratique de l'oraison mentale." Paris, Beauchesne, 1905, T. II.

MASSUTIUS (Th.)—"De cœlesti conversatione per internam orationem." Romæ, 1622.

NOUËT (Jacq.)—"L'homme d'oraison. La conduite dans les voies de Dieu." Paris, Lecoffre, 1878. T. II.

PERRY (Cl.) S. J.—"Le Théandre." Lyon, 1655. V. p. 164-352.

POULAIN (Aug.)—"Des grâces d'oraison-Traité de la théologie mystique." Paris, Beauchesne, 1909. —"Epitoma de teologia mistica." Barcelona, 1909.

RODRIGUEZ (Beato Alonzo)—"Obras spirituales." Barcelona, 1885.

SANDÆUS (Max.)—"Theologia mystica." Moguntiæ, 1627.

SCARAMELLI (J.-B^te)—"Le directoire mystique." Tournai, Casterman, 1865.

SEISDEDOS (Jerony-Sanz.)—"Principios fundamentales de la mistica." Madrid, 1913.

Varii :

ADAM SCOTTUS, Præmonstr.—"De triplici genere contemplationis." P. L. T. 198, c. 975.

ALPHONSUS (S.) DE LIGUORI. "Praxis confessarii." c. IX.

BENEDICTUS XIV.—"De servorum Dei beatificatione." (Cfr. præsertim T. III) Romæ, 1767.

BOULANGE (abbé)—"Le prêtre à l'école de S. François de Sales, ou théologie ascétique et mystique." Paris, 1848. Cfr. T. II.

CHAILLOT (Mgr.)—"Principes de théologie mystique." Paris, Hervé, 1866, (Cfr. Analecta juris pontificii, 1863).

CONCHA (Raphael Fern.)—"Teologia mystica." Barcelona, 1889.

DIONYSIUS AREOPAGITA.

EUDES (Jean)—"La vie et le royaume de Jésus dans les âmes chrétiennes." Caen, 1648.

ESQUERRA (Joseph Lopez.)—"Lucerna mystica pro directoribus animarum." Verona, 1766.

FR. (S.) DE SALES.—"Traité de l'amour de Dieu." Lille, 1617.

GERSON.—Opera mystica, 5 vol. Antverpiæ 1706. Cfr. T. III. "Tractatus de monte contemplationis." T. III, P. II, p. 362-621: Considerationes de theologiâ mysticâ.

GUILLELMUS, Abbas.—"De contemplando Deo." P. L. T. 180. c. 249.

HAVÉR (J.)—"Theologia mystica thesibus centum nonaginta quatuor proposita." Paderborn, 1704.

IGHINA (Mgr.)—"Cours de théologie ascétique et mystique." Bourges, 1904.

JULIANUS POMERIUS.—"De vitâ contemplativâ." P. L. T. 59, c. 415.

LANSPERGIUS—Operum minorum libri XIII. Coloniæ, 1555.

LEJEUNE (abbé)—"Introduction à la vie mystique." Paris, Lethielleux, 1899.

LHORMEAU—"La vie spirituelle à l'école du B^x L. M. Grignon de Montfort." Paris, Oudin, 1904.

MACARIUS MAGNUS—"De elevatione mentis." P. G.-L. T. 34, c. 889-908.

MARCELCAVEA (Caj.)—"Enchiridion mysticum pro directoribus animarum." Verona, 1766.

NILUS (S.)—De oratione. P. L. T. 79.

RIBET (abbé)—"La mystique divine, distinguée des contrefaçons diaboliques et des analogies humaines." 3 vol. Paris, Poussielgue, 1879.

SAUDREAU (abbé) — "Les degrés de la vie spirituelle." 2 vol. 2e éd. Paris, 1897.

SAUVÉ (abbé)—"Les états mystiques." Paris, Amat, 1901.

SÉRAPHIN (R. P.) Passioniste — "Principes de théologie mystique." Tournai, Casterman, 1873.

TERZAGO (Nicolas) — "Theologia historico-mystica." Venetiis, 1766.

VERHAEGE (Picputien)—"Manuel de théologie mystique." Paris, Palmé, 1877.

ZAHN (Dr) — "Einführung in die christliche Mystik." Paderborn, 1808.

Ad detegendos errores pseudo-mysticorum. Cfr :

ARBIOL (Fra Anto.) O. M. — "Desengaños mysticos." Madrid, 1733. Libro quinto, cap. V, cap. VI.

ALVAREZ (Balth.)—De castigata piarum rerum tractatione adversus corruptas loquendi formulas illuminatorum (In ejus vita, Antverpiæ,) 1670, p. 197.

DENZINGER—"Enchiridion symbolorum." Friburgi Brisg. Herder, 1908. Propositiones damnatæ: Beguardi, n. 471; Eckardus, n. 501; Molinos, n. 1221; Fénélon, n. 1327 etc.

GUILLORÉ (Franç.) S. J. — "Les secrets de la vie spirituelle." Paris, 1673. Traités V, VI, VII, VIII.

HONORÉ de Ste MARIE—"La tradition des Pères et des auteurs mystiques." Paris, 1708. Cfr. T. II, p. 607.

LAMBERTZ (Jean) S. J. — "Bett-schul S. Teresiæ, in quâ deteguntur errores nonnulli Pseudo-Contemplantium." Coloniæ, 1735.

MARCELCAVEA—"Enchiridion mysticum." Veronæ, 1776. V. p. 357: Catalogus aliquot librorum prohibitorum.

DIONYSIUS AREOPAGITA.

EUDES (Jean)—"La vie et le royaume de Jésus dans les âmes chrétiennes." Caen, 1648.

ESQUERRA (Joseph Lopez.)—"Lucerna mystica pro directoribus animarum." Verona, 1766.

FR. (S.) DE SALES.—"Traité de l'amour de Dieu." Lille, 1617.

GERSON.—Opera mystica, 5 vol. Antverpiæ 1706. Cfr. T. III. "Tractatus de monte contemplationis." T. III, P. II, p. 362-621: Considerationes de theologiâ mysticâ.

GUILLELMUS, Abbas.—"De contemplando Deo." P. L. T. 180. c. 249.

HAVÉR (J.)—"Theologia mystica thesibus centum nonaginta quatuor proposita." Paderborn, 1704.

IGHINA (Mgr.)—"Cours de théologie ascétique et mystique." Bourges, 1904.

JULIANUS POMERIUS.—"De vitâ contemplativâ." P. L. T. 59, c. 415.

LANSPERGIUS—Operum minorum libri XIII. Coloniæ, 1555.

LEJEUNE (abbé)—"Introduction à la vie mystique." Paris, Lethielleux, 1899.

LHORMEAU—"La vie spirituelle à l'école du B^x L. M. Grignon de Montfort." Paris, Oudin, 1904.

MACARIUS MAGNUS—"De elevatione mentis." P. G.-L. T. 34, c. 889-908.

MARCELCAVEA (Caj.)—"Enchiridion mysticum pro directoribus animarum." Verona, 1766.

NILUS (S.)—De oratione. P. L. T. 79.

RIBET (abbé)—"La mystique divine, distinguée des contrefaçons diaboliques et des analogies humaines." 3 vol. Paris, Poussielgue, 1879.

SAUDREAU (abbé) — "Les degrés de la vie spirituelle." 2 vol. 2e éd. Paris, 1897.

SAUVÉ (abbé)—"Les états mystiques." Paris, Amat, 1901.

SÉRAPHIN (R. P.) Passioniste — "Principes de théologie mystique." Tournai, Casterman, 1873.

TERZAGO (Nicolas) — "Theologia historico-mystica." Venetiis, 1766.

VERHAEGE (Picputien)—"Manuel de théologie mystique." Paris, Palmé, 1877.

ZAHN (Dr) — "Einführung in die christliche Mystik." Paderborn, 1808.

Ad detegendos errores pseudo-mysticorum. Cfr :

ARBIOL (Fra Anto.) O. M. — "Desengaños mysticos." Madrid, 1733. Libro quinto, cap. V, cap. VI.

ALVAREZ (Balth.)—De castigata piarum rerum tractatione adversus corruptas loquendi formulas illuminatorum (In ejus vita, Antverpiæ,) 1670, p. 197.

DENZINGER—"Enchiridion symbolorum." Friburgi Brisg. Herder, 1908. Propositiones damnatæ: Beguardi, n. 471; Eckardus, n. 501; Molinos, n. 1221; Fénélon, n. 1327 etc.

GUILLORÉ (Franç.) S. J. — "Les secrets de la vie spirituelle." Paris, 1673. Traités V, VI, VII, VIII.

HONORÉ de Ste MARIE— "La tradition des Pères et des auteurs mystiques." Paris, 1708. Cfr. T. II, p. 607.

LAMBERTZ (Jean) S. J. — "Bett-schul S. Teresiæ, in quâ deteguntur errores nonnulli Pseudo-Contemplantium." Coloniæ, 1735.

MARCELCAVEA—"Enchiridion mysticum." Veronæ, 1776. V. p. 357: Catalogus aliquot librorum prohibitorum.

GAUDENTIUS A SOLODURNO, O. M. C.—"Bethlehem." Ravensburg, Verl. Alber, 1907.

GHILARDI (F.) O. M.—"Il vero Frate Minore specchio e Riforma." 2 v. Quar. 1898. T. I, p. 343-350.

GLEICH (Domin.) O. M. Obs.—"Puer divinus de Bethlehem Christus Jesus sic a S. P. Francisco nominatus." 2 vol. Augustæ Vind., 1758.

HERMANS (Bertinus).—"Het goddelyk Kind Jesus."

JOSEPH DE PARIS.—"Les étrennes du petit Jésus." Conférence publiée la 1ère fois par le R. P. J. O. M. C.; extrait des. "*Voix franciscaines.*" Toulouse, 1913.

SALA (Jaime) O. M.— O. C., p. 173-195.

ALII AUCTORES:

ALPHONSE (S.) de LIGUORI. — "Noël ou Dieu fait enfant pour l'amour des hommes." Tournai, Casterman; — cfr. etiam Œuvres complètes, Tournai, 1875, T. IV, p. 39-189, 223-252.

Anonymus.— "Le mois de l'Enfant Jésus." Paris, Putois-Crété, 1861.

BALMGHEM (A. de) — "Practique spirituelle pour accueillir honorablement le petit Jésus." Douai, 1628.

DREXELIUS (Hier.) — "Deliciæ gentis humanæ." Monachii. 1638. P. I.

FABER, orat. — "Bethléem." 2 vol. Paris, 1862.

GAUME (Mgr.) — "Bethléem ou l'école de l'Enfant Jésus. Petites visites à la crèche pour le temps de Noël, d'après S. A. de L." Paris, Rondelet.

GAUTRELET (Père). — "Le mois de la sainte Enfance." Nancy, 1883.

HALLEZ (Chan.). — " Le mois de Janvier consacré à l'Enfant Jésus." Tournai, Casterman.

IGNACIO del NENTE, O. P. — " Solitudine di sacri e pietosi affetti interno a mistery di Nostro-Signore." Fiorenza, 1643. V. p. 138-263.

LEPIDI (R. P.) O. P. — " Noël, ses beautés." Paris, Lethielleux, 1899.

MUZZARELLI, S. J.— " Neuvaine pour se préparer à la fête de la naissance de N. S. J.-C." Avignon, 1829.

NADASI (Joan.) S. J.— " Annus pueri Jesu Dei Filii et Mariæ Virginis." Antv., 1653.

NOUËT. — " Les divins attraits de l'Enfant de la crèche." Bruxelles. Vromant, 1897.

OLIVIER (R. P.) O. P.— " De Bethléem à Nazareth." Paris, Lethielleux, 1904.

SINISCALCHI (Liborio) S. J.— " Noël et son octave ; instructions." trad. de l'italien. Bruxelles, P.B.C., 1897.

THOMAS a KEMPIS. — " La nuit et les jours de Noël près de la crèche." extrait des œuvres de... Bruxelles, P. B. C., 1890 ; — " Près de la crèche." Bruxelles, Vromant, 1890 ; — Opera omnia, ed. Sommalius, Lugduni 1623. V. p. 189-216.

VAUDON (abbé). — " La crèche, la croix, l'autel." Paris, Bloud, 1903. V. p. 3-164.

ZUCCHI (Nicolo). — " Pratica della vera divotione in prepararsi a celebrare con frutto la solennita per li nove giorni avanti il santissimo Natale." Roma, 1663.

MASSOULIÉ (Ant.) — "Traité de la véritable oraison." Paris, Lethielleux, 1901. V. 1ère partie.

RAPIN (R.) S. J.—"L'oraison sans illusion contre les erreurs de la fausse contemplation." Paris, 1687.

SEGNERI (Paulus) S. J.— "Concordia laboris cum quiete in oratione." Monachii, 1706.

Cfr. *etiam ad art.:* De consolationibus et desolationibus, et De illusionibus, *infra* p. 669.

Art. V.—De directore spirituali. 306
§ 1.—De necessitate habendi directorem spiritualem. 306
§ 2.—De obligationibus discipuli erga patrem spiritualem. 309
§ 3.—Quisnam pro directione eligendus est. . . 313

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BARBARANUS (Franc.) O. M. C. — "Directorium vitæ spiritualis." Venetiis, 1637.

BERNEZAY (Max.) Recol.—"Traité de la vie intérieure." 5e éd. Avignon, 1744. 1ière part., p. 100-115: Le Directeur.

BONAVENTURA (S.) — "De sex alis Seraphim." c. I.

DAVID AB AUGUSTA.— O. C., L. I, P. II, c. XXVIII.

FRANÇOIS DE TOULOUSE, O. M. C. — "Le missionnaire parfait." (1674) V. dernière partie.

HONORÉ DE PARIS (Vén. P.) — "Académie évangélique pour l'instruction spirituelle de la jeunesse. Traité de la vertu." Paris, 1622.

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.— "Le directeur pacifique des consciences." Mons, 1635.

ORAZIO (Fr.) da PARMA, O. S. F. O. — "Conferenza... circa il direttore spirituale." cfr. "Il vioggio interno." Venezia, 1747, p. 305-351.

PIE de LANGOGNE — "L'ouverture de conscience, les confessions et les communions dans les communautés." Texte et commentaire de la S. C. des Evêques et Réguliers du 17 Déc. 1890. 3e éd. revue et augmentée des récentes réponses de la S. C. — Paris, Poussielgue, 1893.

RUBÉRIC SÉVERIN — "La conduite des âmes." Paris, 1631.

SÉBASTIEN DE SENLIS — "Philosophie des contemplatifs." Amiens, 1620. Leçon XXVIII.

ALII AUCTORES:

ALV. DE PAZ.— Opera, Lugduni 1608. T. I. p. 1049-1067.

Anonymus.—"De la direction," à l'usage des communautés religieuses, par l'auteur des "Paillettes d'or." Avignon, Aubanel, 1880.

Anonymus.—"Il direttore spirituale dé Seminary secondo lo spirito di S. Carlo Borromeo." Venezia, 1747.

Anonymus.—"Le ministère pastoral de la direction. L'usage de la direction." Opuscule de l'œuvre des campagnes, rue de la Planche, 2, Paris.

BERARDI.—"De directione animarum piarum." Faventiæ, Novelli, 1888.

BINET (E.) S. J.—"Quel est le meilleur gouvernement des âmes?" Tournai, 1841.—"Welk is het beste bestier, streng of zacht?" Brugge.

BLOIS (L. de)—"Le guide spirituel." Tournai, 1829.

BONA (Card.)—"Discernement des esprits." Bruxelles, 1674.—"Manuductio ad cœlum." Bruxellis 1670, cap. II.

BOSSUET.— Panégyrique de S. François de Sales, 3e point.

CASSIANUS (Joannes)—"Collationes." P. L. T. 49, c. 542, Cap. XII, XIV, et XV.

DOROTHEUS (S.)—Migne, P. G.-L. T. 88, c. 1675, Doctrina V.

DUBOIS (Paul) S. J.—"La direction." Lille, Desclée, 1901.

DUPONT (V. P. L.) S. J.—"Du directeur spirituel," extrait du "Guide spirituel." Lille, Desclée.

FABER (Père) de l'Or.—"Progrès spirituel." Paris, Bray, 1880. V. p. 329-355.

FEYDEAU, *(Jans.)*—"De la conduite des âmes, où l'on traite de l'autorité et des devoirs des directeurs." Paris, 1695.

GINHAC (P. Paul.) S. J.— Lettres de direction avec documents recueillis par le P. Arthur Calvet, S. J.— Roulers, De Meester, 1913, T. I.

GODINEZ, S. J.—"Praxis theologiæ mysticæ." L. VIII, c. I.

GUILLORÉ (Fr.)—"Manière de conduire les âmes dans la vie spirituelle." Paris, Lecoffre, 1861.

HAYNEUFVE (Jul.)—"Réponses aux demandes de la vie spirituelle." Paris, 1663, T. I, p. 15-56.

JOANNES A S. S. Carm.—"Cursus theologiæ mystico-scolasticæ." Hispali, 1720. T. I, P. II, p. 118-161.

LA REGUERA, S. J.—"Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1745. T. II, Lib. VIII, p. 368-500.

LE GAUDIER (Ant.) S. J.—"De perfectione vitæ spiritualis," ed. 1857. T. II, p. 128-134.

LÉON (P.) DE SAINT JEAN, Carme.—"De la direction particulière." Paris, 1638.

MACKEY (Dom.)—"S. Fr. de Sales directeur spirituel." Cfr. *Revue du clergé français*, T. XXXVII, p. 390.

NIGRONIUS (J.)—"Tractatus ascetici." Mediolani, 1621. T. I, Tr. I: De necessitate et utilitate magistri spiritualis in studio perfectionis.

OLIER (Mons.)—"L'esprit d'un directeur des âmes." Cfr. Œuvres complètes, Paris, Migne, 1856, col. 1183-1240.

PINAMONTI, S. J.—"Le directeur dans les voies du salut d'après les principes de S. Charles Borromée." Paris, Jouby, 1870.

RACONIS (Mgr. a de)—Examen et jugement." Paris, Cramoisy, 1644. T. II, p. 178.

REGNAULT (P.) Eudiste.—"La direction spirituelle." Besançon, 1907.

REY (Mgr.)—"Sources de la prédication." Paris, Sarlit, 1892. V. p. 291-344.

RIBET (Mons.)—"L'ascétique." Paris, Poussielgue, 1888. V. p. 351-417.

RICHARD (abbé)—"Le choix d'un bon directeur." Paris, 1686.

RODERICIUS, S. J.— O. C. P. III, Tr. VII.

ROSIGNOLI (Bern.) S. J.— De disciplinâ christianæ perfectionis." Venetiis, 1604. Lib. I, c. I et II.

SCARAMELLI.—"Discernements des esprits," trad. Brassevin, 1893.

SCHORRER (Christ.) S. J.—"Theologia ascetica." Græcii, 1720, T. II, p. 229-240.

SCRIBANI (Car.) S. J.—"Medicus religiosus." Antv. 1618.

THADEÉ (P.) DE PARIS, Augustin réformé.—"De la conduite et direction des esprits en la vie dévote." Paris, 1619.

TRONSON.—"Traité de l'obéissance." Lyon, Rusand, 1824.

Tronson."—Forma cleri." Venetiis, 1776, T. IV, p. 69-99.

VERON (le Père)—"Le directeur spirituel." Lyon, 1638.

VOSS (F. V.)—"Scaramelli directorium mysticum." Lovanii, Fonteyn, 1881, V. p. 1-78.

CAPUT II.—De instrumentis ad conformationem voluntatis humanæ cum divina procurandam. . . . 315

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BERNEZAY (Max. de) Récol.—"Traité de la vie intérieure." 5e éd. Avignon, 1744. 1ière part., p. 72-77,

BONAVENTURA (S.).—Epist. de XXV memorialibus, 16;—Breviloquium c. IX.

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.—"La vraye perfection de cette vie..." 3e éd. Paris, 1651, 2 vol. 2e part, p. 103-121: Faire la volonté de Dieu.

NEUDECKER.—O. C., P. II, c. XXVIII.

PAUL DE LAGNY, O. M. C.—"Conduite intérieure pour les âmes qui désirent tendre à la perfection chrétienne par les exercices de l'oraison et de l'action." Paris, 1698. V. p. 170-268.

P. D. V. (R. P.) prédic. cap. —"Pratique angélique du mystérieux mot Amen, par laquelle les personnes de toute sorte de condition peuvent aisément trafiquer avec Dieu et se rendre participans de tout le bien qui se fait au ciel et sur la terre." Namur, 1674, V. p. 71-99.

RENÉ DE NANTES.—"Piété séraphique. "Paris, Poussielgue, 1896. V. p. 161 sq.

ALII AUCTORES:

BLOSIUS (Lud.).—Opera, Antverpiæ, 1632. V. p. 232-235.

DIONYSIUS CART. — Opera minora. Tornaci, 1908, T. III, p. 307. Art. XXVII.

DREXELIUS (HIEREMIAS). — "Heliotropium seu conformatio humanæ voluntatis cum divinâ." Monachii, 1627.

DRUZBICKI (Gasp.) S. J. — "De perenni divinæ voluntatis intentione, executione et apprehensione." Calisii, 1510.

FOULLON (Erard.). — "Bona voluntas optimæ consentiens." Leodii, 1657.

LE GAUDIER. — "De perfectione vitæ spiritualis." Lut. Paris, 1856. P. III, Sect, II, c. VI-XX in T. I.

LOHNER. — "Bibliotheca Manualis." ad verbum: *Resignatio in divinam voluntatem.*

NIEREMBERG, S. J. — "Fac bonum. hoc est, aphorismi ad conservandam animi tranquillitatem, et se penitus in spiritus et virtutum perfectione, divinæ voluntati conformandum." Colon. 1706.

NOUËT (J.) S. J. — "L'homme d'oraison : Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1837. T. II, p. 203-354.

RODERICIUS. — "Exercitium perfectionis." Duaci, 1625. P. I, Tr. VIII.

SAINT JURE (J. B^te). — "Méditations sur les plus importantes vérités de la foy." Paris. 1667. 2e part, 337-390.

VERHAEGE, Picputien. — "La perfection à la portée de tout le monde ou la conformité à la volonté de Dieu."

Art. I. — De præsentiæ Dei exercitio. 316
§ 1. — De veritate divinæ præsentiæ. . . . 316
§ 2. — De fructibus quos affert ejus consideratio. 318
§ 3. — Quomodo practice in Dei præsentia ambulamus. 321

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Anonymus O. M. C.— "Union avec Dieu ou occupation continuelle en laquelle l'âme s'unit toujours avec Dieu et lui adresse les œuvres de toute la journée." Douai, 1628.

Bernezay (Maximien de) Récol.—O. c. 1ère p; p. 172-181.

Bonaventura (S.).— Epist. de XXV memorialibus, 22.

Daniel d'Anvers, O. M. C.— "Méthode pour apprendre l'oraison mentale." Lille, 1669. V. p. 55-138.

Franciscus Camberiencis, O. M. C.— "Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum exercitationes." Lugduni, 1634, V. p. 49-57.

Gaspare da Monte Santo, O. M. Obs.— "Il novello religioso francescano istructo né suoi doveri." seconda edizione, Quaracchi, 1891, 3 vol. T. I, p. 272-284.

Jean des Anges, O. M.— "Tratado de como el alma ha de traer siempre a Dios delante de si." Madrid, 1607 (nova editio invenitur apud "Obras misticas del M. R. P. Fr. Juan de los Angeles." Madrid, Baillière. 1912, p. 447-476.)

Jean-François de Reims, O. M. C.— "La vraye perfection de cette vie dans l'exercice de la présence de Dieu." 3e éd. Paris. 1651, 2 vol.

Joseph de Paris, O. M. C.—"Les exercices spirituels des religieuses bénédictines de la Congr. de N.-D. du Calvaire." 2 vol. Paris, 1671. T. I, p. 110-125.

Martial d'Etampes. O. M. C. — "Traité très facile pour apprendre à faire l'oraison mentale..." Paris, 1722. cfr. p. 210-215.

NEUDECKER.— O. C., P. I, c. XI, § II; P. II, c. II, § II.

POTHRON.— "Bonaventura selectus." Duaci, 1652. V. p. 380-404.

RENÉ de NANTES, O. M. C. — "Piété Séraphique." Paris, Poussielgue, 1896. V. p. 57 sq.

SIMON de BOURG, O. M. C. — "Les saintes élévations de l'âme à Dieu." Paris, 1863. V. p. 80 sq.

YVES de PARIS, O. M. C. — "La conduite du religieux." Paris, 1667. V. p. 332-339.

ZUALLART (Gilles) Récol. — "Conquête du ciel par la pratique de XXV leçons que notre grand Maître Jésus fait en son école eucharistique ou de la Grâce à ses disciples dévotement simples." Mons, 1667. V. p. 918-944.

ALII AUCTORES.

BOUCAT (Ant.) Minime — "Le vray repos en Dieu." Soissons, 1704. V. p. 83-180.

CEPARI (Virg.) S. J. — "Essercizio della presenza di Dio." Roma, 1621.

COURBON (abbé) — "Pratiques pour se conserver en la présence de Dieu." Paris, 1699.

CROMBECIUS (J.) S. J. — "De studio perfectionis." Moguntiæ, 1614. V. p. 561-726.

De GONNELIEU, S. J. — "Présence de Dieu." Paris, 1746.

FRANC. (Ant.) — "Méthode pratique de converser avec Dieu." Lyon, 1777.

Le GAUDIER, S. J. — Op. cit., T. II, P. V, Sect. VIII.

Le VALOIS, S. J. — Œuvres spirit. Paris, 1739, T. III, p. 285, 364.

RIBET (Mons.) — L'ascétique." Paris, Poussielgue, 1888. V. p. 333-350.

RIDOLFI (Nic.) O. P.—"Courte méthode pour faire l'oraison mentale." Paris, Vic., 1887. V. p. 123-137.

RODERICIUS, S. J. — "Exercitium perfectionis." Duaci, 1625. P. I, Tr. VI.

SAINT-JURE (J-B^te) — Op. cit., 2e part., p. 122-185.

VAUBERT, S. J. — "Exercice de la présence de Dieu." Bruxelles, Vromant, 1880.

Art. II. — De officio divino. 323
§ 1. — Divini officii excellentia. 324
§ 2. — Modus divinum officium persolvendi. . . 327

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI.

ANTOINE de GUEVARE (Ev. de Mondognedo) O. S. F. — "L'oratoire des religieux et l'exercice des vertueux." Douay, 1599.

BEISTEL (Columbanus) Recol. — Op. cit., p. 629-648.

BONAVENTURA (S.) — Regula novitiorum, c. I. — Commentarium cap. Gen., c. XLV. Apud Anal. O. M. C., T. III, p. 165 sq., p. 203 sq.

DAVID ab AUGUSTA. — O. c. L. I, P. I, c. V.

FAUSTINO GHILARDI, O. M. — "Il vero Frate Minore specchio e riforma." Quaracchi, 1898. T. II, p. 537-560.

FRANCISCUS (S. P.) — "Laudes" opusc. (ed. Quar.) p. 119; "Laudes Dei" opusc. ibid., p. 124.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—Op. cit., p. 124-142.

HONORÉ de PARIS (Vén. P.) — "Académie évangélique pour l'instruction de la jeunesse. Traité de la vertu." Paris, 1622.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O.M.C. — "La vraye perfection de cette vie." 1e part., p. 156-233; — "Le directeur pacifique des consciences." p. 908-939.

JOANNES GUALLENSIS, O. M. — "Tractatus ascetici duo." Moguntiæ, 1673. V. p. 232-239.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M. — "Sermones spirituales et exhortationes monasticæ religiosis personis necessariæ." ed. IV, Antv. 1645. V. p. 93-99.

LOUIS de BOUVIGNES. — "Miroir de l'âme religieuse." Namur, 1696. ch. I.

MABILLE (Jean) Cordelier — "Conférences sur la vie spirituelle." Paris, 1672. V. p. 1-90.

PACIFIQUE de CALAIS, O. M. C. — "Traité du sacrifice de louanges établi par David sous la Loi par ses Cantiques; sanctifié et continué par J.-C. sous l'Evangile." Avignon, 1740.

YVES de PARIS, O. M. C. — "Instructions religieuses..." Paris, 1662. V. p. 260-271; — "La conduite du religieux" p. 377-390.

Cfr. *etiam auctores de exercitiis spiritualibus tractantes.*

ALII AUCTORES.

ALVAREZ de PAZ, S. J. — "De vitâ religiosâ instituendâ." (Lugd. 1630) L. I, c. VII; — "De oratione vocali et de modo fundendi horas canonicas tractatus asceticus." Treviris, Lintz, 1867.

AZEVEDO (Emm. de) S. J. — "Exercitationes liturgicæ de sancto officio." Romæ, 1754.

BACUEZ (abbé L.)— "Le saint office considéré au point de vue de la piété." Paris, Poussielgue, 1904.

BACUEZ, S.S. —"Le saint office." Paris, Poussielgue, 1889.

BONA (Card.) — Opera omnia, Venetiis 1764, p. 351-515.

DION. CART.—Op. minora, Tornaci, 1911, T. VIII, p. 191-260.

FALLER (Georg.) — "Breviarii romani... non tam orandi quam concionandi index alphabeticus." Frib. Brisg. 1663.

HERLET — "Solitudo Norbertina" 1698. V. p. 224-307.

IGNATIUS (S.) de LOYOLA—In III annot. ex XX, n. 8, p. 8. (Ed. 1845, Roothaan)

JUSTINELLI (Petro) S. J. — "Directorium generale divini officii sive instructio de modo devote et fructuose recitandi officium." Salisburgi, 1661.

LE GAUDIER, S. J. — O. C., T. II, P. V, Sect. XI.

LUD. DE PONTE, S. J.—"De perfect. christianâ" T. IV, Tr. III.

MARTIN (Mgr.) — "Le bréviaire médité." Lyon, Vitte.

MARTINUS (Dom) AZPILCUETA NAVARRUS — Opera omnia, Venetiis 1607, T. II, p. 1-11.

MAUBURNUS, O. S. B.—O. C., P. I, D. I, t. I, p. 140 et p. 223.

PALLAVICINI (Ch.) S. J.— "Le prêtre sanctifié par la récitation de l'office divin et par la célébration de la sainte Messe." Trad. de l'ital., Avignon, 1833.

PAVONE (Fr.) S. J.— "Parte prima dell' Instruttioni della Congreg. de I Chierici." Napoli, 1601. V. p. 438-480.

PERSICO (Petr. An.) S. J.— "Tractatus de divino et ecclesiastico officio." Neapoli, 1643.

PIMONT (abbé) — "Les hymnes du Bréviaire romain" Paris, 1894.

PORTICELLA (Fabricius) — "Index sententiarum Breviarii." Romæ, 1580.

ROSSI (Ant.) S. J. — "L'eco in terra dell' harmonie de beati in cielo ovvero l'offizio divino." Fuligno, 1690.

THOMASSIN (P. L.) Orat.—"Traité de l'office divin dans ses rapports avec l'oraison mentale." Ligugé, abbaye S. Martin, 1894.

VOELLUS (J.) — S. J. — "Index in breviarium romanum ad conciones formandas." Moguntiæ, 1614.

Art. III. — De oratione. 334
§ 1. — Orationis necessitas. 335
§ 2. — Variæ orationes eliciendæ. 338
§ 3. — Cautelæ adhibendæ quoad animæ instabilitatem ut orationi debito modo vacare possit. . 343
I. — De consolationibus. 345
II. — De desolatione seu ariditate. . . 351

BIBLIOGRAPHIA.

a) De oratione.

AUCTORES FRANCISCANI.

ALEXANDER ALENSIS. — De oratione p. 667-727. Tom. IV Summ. Theolog., Coloniæ Agrip. 1622.

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. XII, XXIII, XXIV.

BERNARDINUS DE BALBANO, O. M. C. — "Speculum orationis in quo breviter et summatim de necessitate et utilitate sanctæ orationis disseritur." ex italico in latinum conversum a quodam P. Carthusiano, Brixiæ professo. Monachii, 1627.

BERNEZAY (Max. de) Récol. — op. cit., 2e part. p. 1-196.

BONAVENTURA (S.) — De perfectione ad Sorores, c. V ;— Regula novit. c. II.

CHRYSOSTOME (P.) —" La sainte désoccupation des créatures et l'occupation de Dieu seul." Paris, Téqui, 1890.

DAVID AB AUGUSTA — o. c. L. III, Proc. VII[us], c.LIII-LIX.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—op. cit., p. 142-146.

JEAN DES ANGES, O. M.—" Lutte spirituelle et amoureuse entre Dieu et l'âme." Paris, 1621. V. p. 156-168.

JOANNES GUALLENSIS, O. M. — op. cit., p. 99-140.

JUVENALIS ANNANIENSIS, O. M. C.—" Manuductio neophyti, seu clara et simplex instructio novelli religiosi." Aug. Vind., 1680. V. p. 132-154.

LLEVANERAS (Jos. Cal. a) Card. VIVÈS — " Doctorum Angelici, Seraphici, Melliflui, Extatici in orationem dominicam et salutationem angelicam expositiones." Romæ, 1902.

MIET — " Réflexions morales d'un solitaire." Paris, 1775.

NEUDECKER — O. C., P. I, c. XII, § I ; c. XV, § I et II.

NICOLAS D'OSIMO.—"Giardino de oratione," Venetia, 1494.

RENÉ DE NANTES, O. M. C. — op. cit., p. 1-112.

SÉBASTIEN DE SENLIS — " Philosophie des contemplatifs." Amiens, 1620. Leçon 81, leçon 82.

STELLA (Didacus) O. M. Obs.— " Contemptus vanitatum mundi." Coloniæ, 1724. V. p. 866-876.

YVES DE PARIS, O. M. C. — " Instructions religieuses." Paris, 1662. cfr. p. 234-252.

Cfr. *etiam auctores* de *oratione mentali tractantes.*

ALII AUCTORES.

ALPHONSE (S.) de LIGUORI — Œuvres complètes, Tournai, T. II, p. 417-444; ibid T. III.

Anonymus — " Liber precum... ex operibus SS. Patrum." Lutetiæ, Vivès, 1857.

ASPILICUETA (Mart. ab) — " De oratione et horis canonicis." Romæ, 1578.

BOURDALOUE et DE RAVIGNAN, S. J. — " La prière selon les Pères." 4 opusc. Bruxelles, Vromant, Aôut 1890, Fév. 1891, Avr. 1891, Déc. 1891.

BOUTAULT, S. J.—" Méthode pour converser avec Dieu."

CASSIANUS.—P. L., T. 49, c. 769.

CHAHU (Phil.) S. J.—" La science du salut." Paris, 1651. V. p. 1-18, p. 19-45, p. 105-154.

CYPRIANUS (S.)—P. L., T. IV, c. 521.

DANIEL A VIRGINE MARIA, Carm.—" Konst der konsten of wyze om wel te bidden." Gent, 1840.

DE BALINGHEM (Ant.) S. J.—" De orationibus jaculatoriis libri IV." Antverpiæ, 1618.

DE SMEDT, S. J.— O. C., T. II, Sect. III, Sous-S. II.

DION. CART.—Opera minora, Tornaci 1912, T. IX, p. 9-68.

FRAM (R. P. Ant.)—" Méthode pratique pour converser avec Dieu." Lyon, 1771.

GERSON.—Op. Antverpiæ, 1706. T. III, p. 243, 247, 263, 269.

GREGORIUS (S.) NYSSENSIS.—P. G.-L., T. 44, c. 1119-1194.

LANCICIUS, S. J.—"Des aridités dans l'oraison." Clermont-Ferrand, 1841.

LOUIS DE GRENADE, O. P.—Œuvres, Paris, 1613. 3e partie.

MACARIUS (S.) EGYPTIANUS.—P. G.-L. T. 34, c. 833-866.

MALOU (Mgr.)—"Pieuse explication des principales prières du chrétien." Tournai, 1854.

MILLET (abbé)—"Le premier besoin de l'homme ou traité de la prière." Bruxelles, Goemaere, 1859.

MONSABRÉ (J. M. L.) O. P.—"Retraites pascales 1875-1876." Paris, Baltenweck, 1884. "La prière."

NILUS (S.) P. G.-L., T. 79, c. 1165-1200.

"*Oratio Dominica* multiplici paraphrasi exposita." Heidelbergæ, 1730.

"*Orazioni giaculatorie* di molti santi e servi di Dio." Roma, 1706.

ORIGENES.— P. G.-L., T. 11, c. 515-562.

PETITALOT (l'Abbé.)—"La prière, sa nécessité, son pouvoir, ses diverses formes." Paris, Bray et Retaux, 1869.

BIBET (Mons.)—"L'ascétique." Paris, Poussielgue, 1884. V. p. 218-239.

RODERICIUS, S. J.— O. C., P. I, Tr. V, c. I, VI.

ROURE (L.) S.J.—*Etudes religieuses*, 20 Août 1912, p. 433-451.

SARNELLI (V^ble^) C. S. R.—"Le chrétien sanctifié." Paris, Haton, 1892, V. p. 285-342.

SERAPHINUS FIRMANUS, Can. Lat.—"Opuscula spiritualia." Coloniæ, 1615. V. p. 118-201.

THOMAS A KEMPIS.— Opera omnia, Lugduni 1623. V. p. 443-511, p. 757-764, p. 774-795.

TILLMANN (Gerhard) C. S. R.—"Vom Gebet im Allgemeinen. Erster band von dem Gebet nach der Lehre der Heiligen." Freiburg im Brisg., Herder, 1874.

ZIMMERN (Oswaldus a)—"De oratione, præcipue ex S. Litteris contextum opusculum." Ingolst, 1663.

b) De consolationibus et desolationibus.

AUCTORES FRANCISCANI:

AMBROISE DE LOMBEZ.—"Traité de la joie de l'âme chrétienne." Couvin, 1913;—"Traité de la paix intérieure." n^velle éd. Couvin, 1912.

Anonyme Cap.—"Consolations et conseils aux âmes éprouvées."

BEISTEL (Col.) Recol.—Op. cit., p. 297-313.

BERNARDINUS (S.) SEN.—Op, Lugd, 1650. T. II, p. 130-168.

BONAVENTURA (S.)—Soliloquium, c. II, § III;—De XXV memorialibus, 21.

BOSQUIER (Phil.)—"Le réconfort des désespérés." (sermons) Douai, 1616.

BRANCATUS DE LAUREA (Laur.) O. M.—"De oratione christianâ." VII, opusc. Venise, 1687. Opusc. V, c. VII.

DAVID AB AUGUSTA.—O. C. L. III, c. I, et II.;—"De profectu religiosorum." L. II, c. LXXVII.

HAYER (Hub.) Recol.—"Jésus consolateur dans les différentes afflictions de la vie." 7e éd. Lille, Descleé, 1882.

JEAN BAPTISTE DE CHIMERY.—"Aux âmes éprouveés, Consolations et conseils d'après S. Léonard de Port-Maurice." Paris, 1898.

ALII AUCTORES:

ACOUTIUS (Giacomo Cautio)—"De stratagematibus Satanæ." Bâle, 1555.

ADRIANI ADRIAENSENS, S. J.—"De divinis inspirationibus." Col. 1600.

ALVAREZ DE PAZ.— Opera, Lugduni 1617. T. III, Lib. V, P. IV, c. 1471-1538.

Anonymus.—" De la paix de l'âme." Brux, P. B. C., 1895.

Anonymus.—" L'assurance rendue aux âmes craintives, extrait de divers auteurs." Bruxelles, P. B. C., 1880.

Auteur des avis spirituels.—" Aide dans la douleur." Paris, 1886.

AYMÉ (Abbé).— " Le consolateur des affligés." Bruxelles, P. B. C., 1881.

BILLECOCQ. O. P.— " Les voies de Dieu." Boulogne-s-mer, Aigre, 1859.

BLOSIUS, O. S. B.— " Troost der zielen." Brussel, 1675.

BONA (Jo.) Card. — " Lapis lydius vitæ spiritualis sive tractatus de discretione spirituum." Par. 1847.

BOYLESVE (Marin de).— " Les secrets de la vie spirituelle." Paris, Haton, 1885.

BOSSUET.—Œuvres, Paris, 1881, T. VI, deux sermons sur les démons.

BUCCELLENI (Jo.) S. J.— " Asceticæ commentationes." Viennæ Austriæ, 1677. T. II, p. 292; ibid. p. 408.

CAMUS (Mgr.). — " Le discernement intérieur. " Rouen, 1633.

CHOLLET (Mgr.). — " Sur le discernement des esprits. " *Dict. Théol. Vacant.* Paris, Letouzey, 1910.

COTEL (Pierre) S. J.— " Piété éclairée par la foi. " Paris, Téqui, 1900. V. p. 396-416: Etude sur l'influence des bons et mauvais anges.

CRESPET, rel. célestin.—"La haine réciproque de l'homme et du diable." Paris, 1590.

DE SMEDT, S. J.— O. C. T. II, P. III. c. v, § I et II.

DIONYSIUS CART. — Op. min. Tornaci, 1911. T. VIII, p. 260.

DUBOIS (P.) S. J. — "La direction." Lille, 1901. V. p. 73-115.

DU PONT (L.).— "Le guide spirituel." Paris, 1863. Tr. I, c. XX-XXIII.

GAGLIARDI (Ach.) S. J.— "S. P. Ignatii de Loyola de discretione spirituum regulæ explanatæ." Neapoli, Androsius, 1851.

GERSON.— Opera. Antv. 1706. T. I, p. 7. p. 37, p. 43; T. III, p. 146, p. 589, p. 1062.

GODINEZ, S. J.— "Practica de la theologia mistica." La Veubla, 1681.

HENRICUS DE HASSIA, *junior*. — "De discretione spirituum." Antv. 1652.

HENRICUS DE VRIMARIA, O. S. A.— "Libellus de quadruplici instinctu, scilicet divino, angelico, diabolico et naturali." Venetiis, 1498.

HOLTZHAUSER (Bart.).— "Tractatus de discretione spirituum," Romæ, 1882, Moguntiæ, 1737.

IGNATIUS (S.) DE LOYOLA.—"Liber exercitiorum" ejusque commentatores.

KEMPF (Nic.) DE ARGENTINA. — "De discretione spirituum." cfr. Pez, Bibliotheca asc., T. IX.

LAMBILLOTTE S. J.— "Le consolateur." Tournai, 1849.

LA REGUERA, S. J.— "Praxis theol. mysticæ." Romæ, 1740-1745. Lib. IX.

LAURENTIUS (S.) JUSTINIANUS.—" De solitariâ vitâ." c. XIII, XIV, XV, XVI, XVII.

LEFEVRE, S. J.— "Ne pleurez plus, consolations à tous ceux qui souffrent." Paris, 1876.

LOUIS DE BLOIS, O. S. B.— " Courage et confiance, ou pensées rassurantes dans les peines intérieures." extrait des œuvres du Vén... Bruxelles, P. B. C., 1892.

LUDOLPHE LE CHARTREUX. — " Vita Jesu Christi." Paris, 1870. Lib. I, c. XXII.

LYONNARD, S. J. — " L'apostolat de la souffrance." Toulouse, 1887.

MANSI.— " Bibliotheca moralis " ad verbum " *Consolatio.*"

MARCHAL. miss. Apost. — " Espérance à ceux qui pleurent." Paris, 1867.

MALDONAT. — " Traité des anges et des démons." Paris, 1617.

NEUMAYR. (Fr.) S. J.— " Via compendii." Augustæ, 1759. V. p. 226-228 et p. 342-344.

OLEARIUS,—in : " Thesaurus dissertationum." 1732. T. II.

PINAMONTI, S. J.— " Motifs de consolation dans les souffrances." Bruxelles, P. B. C., 1878.

QUADRUPANI, barnabite. — " Directeur pour les âmes timorées." 5e éd. Paris, 1897.

RIBADENEYRA, S. J.—" Le purgatoire sur la terre ou traité des tribulations." trad. du latin par M. l'abbé Bxxx Bruxelles, P. B. C., 1903.

RICHELMI (Bte) *speciosæ vallis in Francoma*, O. Cis.— " Revelationes de insidiis et versutiis dæmonum." V. Pezius. Thes. anced. T. I, P. II, p. 375.

ROBERT DU TRIEZ.— "Les ruses, finesses et impostures des esprits malins." Courtrai, 1563.

RODERICIUS, S. J.— O. c., P. II, Tr. VI.

ROGACCI (Benoît) S. J.— "La joie spirituelle." Bruxelles, P. B. C. 1893.

SARASA (de). — "L'art d'être toujours content" traduit par V. Postel, chanoine, Nancy 1871.

SARNELLI, C. S. R.— "La discretione degli spiriti." Neap. 1864.

SCARAMELLI (J.-B^te). — "Le discernement des esprits." Paris, Walzer, 1893.

De illusionibus.

ARBIOL (Fra Ant.) O. M. Obs.— "Desengaños mysticos." Madrid, 1733.

CROISET (Jean) S. J. — "Des illusions du cœur dans toutes sortes d'états et de conditions." Lyon, 1736.

GAGLIARDI (Ach.) — "Commentarii in Exercitia spiritualia S. Ignatii..." Brugis, 1882. V. p. 162-197.

GUILLORÉ (Fr.) S. J. — "Les secrets de la vie spirituelle qui en découvrent les illusions." Paris, Michallet, 1673.

STADIERA (Fr.) S. J. — "Inganni della via spirituale." Venezia, 1732.

Cfr. etiam art.: *Ad detegendos errores pseudo-mysticorum*, supra p. 653.

§ 4. — De requisitis ad spiritum orationis acquirendum et conservandum. 362

I. — De silentio. 363

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BONAVENTURA (S.) — De perfectione vitæ ad sorores, c. IV; — Regula novitiorum, c. XVI; — De silentio, ad quamdam sanctimonialem.

EXUPÈRE de PRATS-de-MOLLO, O. M. C. — "Mélanges ascétiques." Tournai, 1893. V. p. 296-312.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—Op. cit., p. 306-313.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C. — "Le directeur pacifique des consciences" V. p. 940-943.

LOUIS de BOUVIGNES — "Le miroir de l'âme religieuse." Namur, 1696. Ch. VIII,

MARTIAL D'ESTAMPES. — "Piété Séraphique. Exercice du silence intérieur." Paris, 1896.

NEUDECKER. — O. C. P. II, c. XVII.

STELLA (Didacus) O. M. Obs. — "Contemptus vanitatum mundi." Coloniæ, 1724. V. p. 701-704.

YVES de PARIS, O. M. C. — "Instructions religieuses." Paris, 1662, p. 457-463; — "La conduite du religieux." Paris, 1664, p. 507-513.

ZUALLART (Gilles) Récol. — "Conquête du ciel." Mons, 1667. p. 499-516.

ALII AUCTORES:

ALARDUS GAZAEUS — Comment. Cassiani cœnob. Inst. L. II, c. X. P. L. T. 49, c. 97 sq.

ALBERTUS MAGNUS — in "Paradiso animæ" c. XXXI.

ALVAREZ (J.) — Opera, T. II, L. III, c. 9. par. 13.

BERNARDUS (S.) — P. L. T. 182, Epist. 21, 48, 52, 69.

CORMIER (H. M.) — "Instruction des novices." Paris, Poussielgue, 1882. V. p. 460-476.

DREXELIUS (Hier.) S. J. — "Rosæ selectissimarum virtutum." P. I, c. III.

GUISEPPÉ (Maria di S.) Carm. — "Essercitii spirituali per riformare anima nel silentio." Milano, 1670.

HÉRMANT, *(jans.)* — "Tradition de l'Eglise sur le silence chrétien et monastique." Paris, 1697.

LOHNER — "Bibliotheca manualis" ed. 1732, T. III, p. 277 ad verbum "*Taciturnitas.*"

MANSI (J.) — "Bibliotheca moralis." Tr. LXXXVIII.

MARTENE — Regula S. Benedicti, comment. cap. VI. P. L. T. 76, col. 363, c. XLII; ibid. col. 673 sq.

MAUBURNUS — "Rosetum exercitiorum spiritualium." P. I, c. L., p. 65. Duaci, 1620.

NAVARRUS (D. Martin. Azpil.) — Opera omnia, Venetiis, 1619. T. II: Commentarius de silentio in divinis officiis præsertim in choro servando.

NIEREMBERG — "Doctrinæ asceticæ." Lugduni, 1643. Doctr. 8, c. I et II.

ROBERTUS CAMERAC. — "Aurifodina." ad v. "*Taciturnitas.*"

RODERICIUS — o. c., P. II, Tr. II, c. IV sq.

SAINT JURE (J.-B^te^) — "L'homme religieux." Paris, 1703. T. II, c. IX, sect. II, III, IV et V.

SCHOTTUS (Andreas) — "De bono silentii religiosorum et sæcularium lib. II" Antverpiæ, 1619.

THOMAS A KEMPIS — "Sermones ad fratres" c. VIII.

II. — De custodia cellæ. 364

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ANDREAS de SOTO. O. M. — "De verâ solitudine et vitâ solitariâ." Bruxellis, 1640.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C. — "Le parfait novice." Paris, 1688. V. p. 418-423.

DAVID AB AUGUSTA. — o. c., L. I, P. I, c. XII.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—Op. cit., p. 253-257, p. 273-277, p. 277-281.

MARTIAL D'ETAMPES, O. M. C. — "Traité très facile pour apprendre à faire l'oraison mentale..." Paris, 1722. V. p. 230-232.

OSSUNA (Franc. de). O. M. — "Escritores misticos Españoles." Madrid, 1911. T. I, p. 418-429.

STELLA (Didacus) O. M. Obs.— Op. cit,, p. 694-701.

YVES DE PARIS, O. M. C.— "Instructions religieuses..." V. p. 197-202;— "La conduite du religieux." V. p. 268-275.

ZUALLART (Gilles) Récol.— Op. cit., p. 448-499.

ALII AUCTORES:

BASILIUS (S.).—Sum. de renunt. sæc. n. 5. P. G. T. 31. c. 638.

BELLECIUS (Aloy.) S. J.— "Virtutis solidæ impedimenta." Gandavi (1819). V. p. 259-268.

DION. CART.— Op. min. Tornaci, 1909. T. VI, p. 243-382.

GUIGO.— P. L. T. 153, c, 787; ibid. T. 184, c. 310.

HIERONYMUS (S.).— Epist. 14, n. 10. P. L. T. 22, c. 352.

LAUR. (S.) JUSTIN.—Opera omnia, Col. 1675. V. p. 728-770.

PETRUS (S.) DAMIANUS.— Opusc. 11, 19. P. L. T. 145, c. 766 et 247 sq.

PETRUS VENERABILIS.— L. I, Epist. 20. P. L. T. 189, c. 90.

RODERICIUS.— " Perfectio christiana." P. II, Tr. II, c. VII.

THOMAS A KEMPIS.— Opera omnia, ed. Sommalius, Lugduni, 1623. V. p. 639-643 et p. 717-738.

* Art. IV. — De devotionibus franciscalibus. . . . 366
§ 1.— De cultu Jesu Redemptoris. 367

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI :

ANGELO BIGONI, Ord. Conv.— " De Christo reparatore... " Wirceburgi, 1846. 4 vol in 8°.

BON. (S.)— "Méditations sur la vie de J.-C." Paris. 1860.

BONAVENTURA (D. D.) GARGUILO, M. Cap. Vescovo. — " Il Redentore ossia la vita del Nostro Signore Gesu Christo." Napoli, 1902.

JOANNES-ANTONIUS. — " De boni Pastoris cultu amplificando commentarium." Romæ, 1914.

JOANNÈS DE CAULIBUS.— " Meditationes vitæ D. N. Jesu Christi." ed. Quaracchi.

LLEVANERAS (Jos. Cal. a) O. M. C.— " Christus Jesus Redemptor noster." Romæ, 1901.

LOUIS D'ARGENTAN. — " Grandeurs de J.-C." Conférences, 2 vol. Paris, 1851.

ALII AUCTORES :

ALPH. (S.) de LIG.— Œuvres complètes, T. IV, p. 385 sq.

ANDRIES (Josse).— "Perpetua crux Jesu a puncto Incarnationis ad usque extremum vitæ et hinc usque ad finem mundi in perpetuo altaris sacrificio." Antverpiæ, 1652.

Anonymus.— "Pietas humana erga divinissimum humani generis Redemptorem." Viennæ Austriæ, 1729.

ARIAS (Fr.) S. J.— "Thesaurus inexhaustus bonorum quæ in Christo habemus." Monachii. 1652. T. I, Tr. II, c-v-xiii et Tr. III.

BERNARD (P.) passionniste.— "De Bethléem au Calvaire. Extraits de Bossuet." Paris, 1906.

DION. CART.— Opera min. Tornaci, 1908. T. III, p. 26-32.

FABER (Wil.) de l'Or.— "Le précieux sang ou le prix de notre salut." Paris, Retaux.

GALLERANI, S. J.— "Bonté, sainteté, grandeur de Jésus Rédempteur." Paris, Delhomme, 1902.

GAY (Mgr.).— "Elévations sur la vie et la doctrine de N. S. Jésus-Christ." 2 vol. 1898.

GIRAUD.— "De l'union à Jésus-Christ dans sa vie victime." Paris, Briguet.

HUGON (P.) O. P.— "Le mystère de la Rédemption." *Revue Thomiste.* T, XVII, (1909) p, 406, 662. et T. XVIII, (1910) p. 447.

LANSP. (J.) Cart.— Op. minora, Coloniæ, T. II, Lib. XIII.

LAUR. (S.) JUST.— Op. omnia, ed. Col. 1675. p. 418-542.

LE GAUDIER, S. J.— O. C. "De S. S. Christi Jesu Dei et hominis amore." Opus paræneticum, Append. ad vol. III.

LEVÉ (Hon.) S. J.— "Le divin Rédempteur Jésus. Sa vie, son amour, ses charmes." Paris, Téqui, 1882.

LOUIS DE GRENADE.— "Le mystère de la Rédemption et les fruits de l'arbre de vie... extrait du catéchisme et du mémorial." Paris, Palmé, 1874.

MIGNE.— P. L. T. 219. c. 465, art. XIX, XX.

MONSABRÉ (J. M. L.). O. P.— "Œuvre de J.-C. Conférences de 1881." V. p. 3-140.

RODERICIUS, S. J.— O. C., P. II, Tr. VII, c. I.

SAINTRAIN (H^ri) Rédempt.—"Le Rédempteur. Sa préexistence, son avènement, ses enseignements, ses institutions, ses souffrances, ses gloires." Tournai, Casterman.

TAUSCH (Gasp.) S. J.—"Fontes Salvatoris e quibus... saluberrima fluenta dimanant." Antverp. 1643.

I.— De sacratissimo Jesu Nomine. . . 368

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI.

BERNARDINUS (S.) SEN.—Op, Lugduni 1650. T. IV: De triumphali nomine Jesu. (Sermo de Circumcisione).

GIACINTO DEL BELMONTE, O. M. C.—"Il nomen de Gesu Cristo." Roma, 1885.

LOPEZ DE TURISO (Fr. Jeronimo Aguillo) O. M.— El mes de Enero consagrado al dulcissimo Nombre de Jesus." Barcelona, Lib. Catolica, 1910.

MARIANUS AB ORSCELAR, O. M.—"Jesus omnia, sive thesaurus cordium suavis et melliti Nominis Jesu Messiæ." Monaci, 1622.

MARIOTTI.—"Il nome di Jesu et i Francescani." Fano, 1909.

NICOLAS DE DIJON, O. M.—"Sermons sur les mystères de Jésus." Lyon, 1617, V. p. 129-140, 160-230.

PIERRE-BAPTISTE (P.) O. M.—"Le saint nom de Jésus, foyer de lumières, et source de toutes grâces, d'après S. Bernardin de Sienne." Vanves, 1901.

SALA (Jaime) O. M.— Opusculos de san Pascual Bailon Patron de todas las associaciones eucaristicas, sacados del cartapacio autografo." Toledo, 1911. V. p. 195-207.

VIVÈS (Card.)— Bernardini Senensis de dominicâ passione, resurrectione et S. S. Nomine Jesu contemplationes, excerptæ ex operibus ejusdem S., per singulos anni dies distributæ, titulis distinctæ, notisque illustratæ."

ALII AUCTORES:

ALPHONSE (S.) DE LIGUORI.—Œuvres complètes, Tournai 1875. V. p. 147-160, 495-510.

Anonymus.—"Réglements et indulgences de la confrérie du S. Nom de Jésus, érigée en l'église de S. Julien." Evreux, Ancelle, (s. d.)

Anon.—"Le livre de la vertu du S. Nom de J." Douai, 1538.

BERNARDUS (S.)— P. L. T. 183, c. 843.

CHAMPION DE PONTALIER (Abbé.)—"Traité du S. Nom de Jésus." Orléans, 1787.

COPPIN (Abbé.)—"Au pied du Tabernacle. Les litanies du S. Nom de Jésus méditées devant le S. Sacrement." Tournai, Casterman.

CRASSET.—"Considérations sur les principales actions." Paris, 1732. V. p. 153-175.

EUGÈNE (Abbé.)—"Considérations sur les litanies du S. Nom de Jésus." Tournai, Casterman.

LEGENTIL.—"Élévations sur le Nom de Jésus."

LOUIS DE LÉON, Aug.—"Des noms de J.-C., dans la Sainte Ecriture." Lyon, Périsse, 1662.

MARÉCHAUX (Dom Bern.) O. S. B.—" Les litanies du S. Nom de Jésus," Beauchesne, 1907.

STENGELIUS (G.) S. J.—" Strena piorum sive incitationes ad nomen J. unice amandum." Monachii, 1637.

STENGELIUS (Car.) O. S. B.—" Sacrosancti Nominis Jesu cultus et miracula." Aug. Vind. 1613.

WESPIN (Fr. de) S. J.—" La nouvelle alliance spirituelle pour le culte et la gloire du T. S. Nom de Jésus." Bruxelles, Foppens, 1670.

II.— De mysteriis vitæ Domini. . . . 372
1° De Nativitate Domini. . . . 372

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Anonymus.—" Tablature spirituelle des offices et officiers de la couronne de Jésus couchez sur l'Etat roial de la crèche, et payez sur l'Epargne de l'étable de Bethléem, réduits en petits exercices, pour la consolation des âmes dévotes qui s'adonnent à l'oraison." par un Père de l'Ordre de S. François." Paris, 1685.

ANT. M. A VICETIA.— " Del santo Bambino d'Aracœli." Roma, 1875, 1878; (gallice, Burdigalæ, eo dem anno.)

BONAVENTURA (S.)—"Lignum vitæ." (De mysterio origi nis.);—" De quinque festivitatibus pueri Jesu."

EX. DE PRATS-DE-MOLLO, O. M. C.— " Petites méditations sur les mystères de la S^te^ enfance de N. S. J-C." 4e éd. Paris.

GAUDENTIUS A SOLODURNO, O. M. C.—"Bethlehem." Ravensburg, Verl. Alber, 1907.

GHILARDI (F.) O. M.—"Il vero Frate Minore specchio e Riforma." 2 v. Quar. 1898. T. I, p. 343-350.

GLEICH (Domin.) O. M. Obs.—"Puer divinus de Bethlehem Christus Jesus sic a S. P. Francisco nominatus." 2 vol. Augustæ Vind., 1758.

HERMANS (Bertinus).—"Het goddelyk Kind Jesus."

JOSEPH DE PARIS.—"Les étrennes du petit Jésus." Conférence publiée la 1ère fois par le R. P. J. O. M. C.; extrait des. "*Voix franciscaines.*" Toulouse, 1913.

SALA (Jaime) O. M.— O. C., p. 173-195.

ALII AUCTORES:

ALPHONSE (S.) de LIGUORI. — "Noël ou Dieu fait enfant pour l'amour des hommes." Tournai, Casterman; — cfr. etiam Œuvres complètes, Tournai, 1875, T. IV, p. 39-189, 223-252.

Anonymus.— "Le mois de l'Enfant Jésus." Paris, Putois-Crété, 1861.

BALMGHEM (A. de) — "Practique spirituelle pour accueillir honorablement le petit Jésus." Douai, 1628.

DREXELIUS (Hier.) — "Deliciæ gentis humanæ." Monachii. 1638. P. I.

FABER, orat. — "Bethléem." 2 vol. Paris, 1862.

GAUME (Mgr.) — "Bethléem ou l'école de l'Enfant Jésus. Petites visites à la crèche pour le temps de Noël, d'après S. A. de L." Paris, Rondelet.

GAUTRELET (Père). — "Le mois de la sainte Enfance." Nancy, 1883.

HALLEZ (Chan.). — " Le mois de Janvier consacré à l'Enfant Jésus." Tournai, Casterman.

IGNACIO del NENTE, O. P. — " Solitudine di sacri e pietosi affetti interno a mistery di Nostro-Signore." Fiorenza, 1643. V. p. 138-263.

LEPIDI (R. P.) O. P. — " Noël, ses beautés." Paris, Lethielleux, 1899.

MUZZARELLI, S. J. — " Neuvaine pour se préparer à la fête de la naissance de N. S. J.-C." Avignon, 1829.

NADASI (Joan.) S. J. — " Annus pueri Jesu Dei Filii et Mariæ Virginis." Antv., 1653.

NOUËT. — " Les divins attraits de l'Enfant de la crèche." Bruxelles. Vromant, 1897.

OLIVIER (R. P.) O. P. — " De Bethléem à Nazareth." Paris, Lethielleux, 1904.

SINISCALCHI (Liborio) S. J. — " Noël et son octave ; instructions." trad. de l'italien. Bruxelles, P.B.C., 1897.

THOMAS a KEMPIS. — " La nuit et les jours de Noël près de la crèche." extrait des œuvres de... Bruxelles, P. B. C., 1890 ; — " Près de la crèche." Bruxelles, Vromant, 1890 ; — Opera omnia, ed. Sommalius, Lugduni 1623. V. p. 189-216.

VAUDON (abbé). — " La crèche, la croix, l'autel." Paris, Bloud, 1903. V. p. 3-164.

ZUCCHI (Nicolo). — " Pratica della vera divotione in prepararsi a celebrare con frutto la solennita per li nove giorni avanti il santissimo Natale." Roma, 1663.

BIBLIOGRAPHIA.

a) De Passione.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALEXIS de BARBÉRIEUX. — "Les derniers jours du Sauveur; considérations sur la passion." Tournai, Casterman, 1910.

ADOLPHUS a DENDERWINDEKE, O. M. C.— "Overwegingen over Jesus' bitter lijden." Mechelen, 1903.

ANGÈLE de FOLIGNO. — "Le livre des visions et instructions de la B^se^...." Lille, Desclée, 1895.

ANTONIUS de GUEVARA, O. S. Fr., episc. Mondoniensis. — "Mons Calvariæ quo abditissima quæque Dominicæ Passionis mysteria, cum insignioribus aliquot utriusque Testamenti figuris, ex S. S. Patrum locis, incredibli cum facundiâ declarantur." Coloniæ, 1607.

APOLLINAIRE de VALENCE.— "Pensées et affections sur la Passion de Jésus-Christ." — "Pensamientos y afectos sobre la Pasion de N. S. Jesu Cristo... por el P. Cayetano M. de Bergamo, Cap." Paris, 1865. 2 vol. in 12.

BERNARD d'OSIMO, O. M. C.— "Sept rares méditations sur l'histoire de la passion de nostre Sauveur Jésus-Christ, pour les sept jours de la sepmaine." Lyon, 1617.

BERNARDINUS (S.)— Opera, Lugduni, 1650, T. I.

BERNARDIN de BALBANO. — "Le sacré mystère de la flagellation de Notre Seigneur." Douai, 1605.

BONAVENTURA (S.) — " Lignum vitæ " (de mysterio passionis); — De perfectione vitæ ad sorores, c. VI; — Officium de Passione Domini; — Vitis mystica, seu tractatus de Passione Domini.

BOSKIER (Phil.) O. M. — " Theatrum patientiæ seu concionum XL de passione D. notæ." Duaci, 1601.

BOTTENS.—" Den gekruisten Seraphim." Brugghe, 1710.

CROONENBORGH (Matthias) Recol. — " Fontaine d'amour de Jésus crucifié, contenant une instruction facile pour pratiquer l'oraison intérieure ou la méditation, avec un exercice journalier aux cinq playes sanglantes de Jésus-Christ." Bruxelles, 1672.

DELAUR (Anast.) Recol.— " Dieu mourant d'amour pour les hommes." Lyon, 1612.

EMMANUEL DE LAUMODEZ, O. M. C.— " Office de la Passion de N. S. J.-C., extrait des œuvres de S. François d'Assise." Vanves, près Paris, 1893; — " Le secret de la croix et sa douceur " traité inédit du P. Joseph de Tremblay. Calais, 1896.

EXUPÈRE DE PRATS DE MOLLO, O. M. C.—" Les sept paroles de N. S. J.-C. en croix." Bruges, 1904; — " L'agonie de Notre Seigneur à Gethsémani. " Tournai, Casterman.

FERUS (Joan.) O. M.— " Sacrosancta passionis Salvatoris nostri Jesu Christi historia ex quatuor Evangelistis studiose concinnata." Antverpiæ, 1557.

FRANC. (S. P.)— Officium Passionis D. (opusc., p. 126 sq.)

FRANCISCO DE OSSUNA. O. M.— " De quinque plagis Domini nostri Jesu Christi." Romæ. 1616.

GHILARDI (F.) O. M.— O. C., T. I. p. 343-350.

HYACINTHE D'AMIENS, O. M. C.—"Le tableau de l'âme mourante dans les douleurs de Jésus." Paris, 1631.

JACOBUS MEDIOLANENSIS.—"Stimulus amoris," c. XIV et XV.

JOÜYE (Ch.) Recol.— "Briefve instruction pour méditer sur les effusions du sang de N. S." Paris, 1630.

JUAN de los ANGELES, O. M.—"Obras misticas." Madrid, Baillière, 1912. V. p. 477-567.— La Passion de N. S. Jesucristo tomada de la obra mistica Ciudad de Dios... Imprenta del *Eco Franciscano*, 1886, in-12.

MARTINUS (P.) von COCHEM, O. Cap.— "Leben und Leiden unseres Herrn Jesu Christi... neu bearbeitet von Chr. Klenboldt." Mainz, 1863. 4 Ed. 1875.

POLYGRAMUS FRANCISC.— "Passio D. N. J. C." Col., 1561.

POTHRON.— "Bonaventura Selectus." Duaci, 1652. V. p. 404-479.

PAUL DE LAGNY, O. M. C. — "Exercice méthodique de l'oraison mentale en faveur des âmes qui se retrouvent dans l'estat de la vie purgative." Paris, 1658, V. p. 73-135.

ALII AUCTORES:

ALPHONSE (S.) de LIGUORI.— "La passion du Sauveur, ou simple exposé des circonstances de la Passion." Tournai, Casterman;— Œuvres complètes, Tournai, 1875, T. V.

Anon.—"Le crucifix donnant ses leçons à tous." Tournay.

ANSELMUS (S.).— P. L. T. 159, c. 289.

BAUDOT (abbé).— "Les Evangéliques. Vie de J.-C. méditée." Paris, Desclée, 1907.

BEDA (Ven.).— P. L. T. 94. c. 561.

BELLARMINUS (Card.).— "De septem verbis Jesu in cruce prolatis." Coloniæ, 1624.

BERENGOSUS.— P. L. T. 163, c. 981.

BERTHE, C. S. S. Red.— "Le drame du Calvaire." Neuville-sous-Montreuil, 1889.

BOURGEOIS, S. J.— "Meditatien over't leven en den dood van O. H. Jesus Christus." Antverpen, 1623.

BOURGHESIUS, S. J.— "Vitæ, passionis et mortis Jesu Christi mysteria." Antverpiæ, 1622.

BRUNI, S. J.— "Meditationes in passionem et resurrectionem Christi." Coloniæ, 1598.

BUCK (R. de) S. J.—"Manuel de la passion." Bruges, 1885.

BUSÆUS, S. J.— "Meditationes in festa Christi, passionem." Duaci, 1644.

CARAFFA (P. Vincent).— "Bouquet de myrrhe ou considérations diverses sur les plaies de N. S." Tournai, Casterman. 1858.

CHARDON (Louis) O. P.— "La croix de Jésus, où les plus belles ventes de la théologie mystique et de la grâce sanctifiante sont établies." Paris. 1647.

DAEMS, chan. reg. — "Het lydend Hart van Jesus." Antwerpen, 1881.

DE SMET (abbé). — "Aperçu historique de la croix." Bruges, 1863.

DION. CART.— Op. min., Torn., 1908. T III, p. 263-309, 311-326.

DIRCKS, S. J.— "Overwegingen over Jesus'lyden." 1913.

DRUZBICKI (G.) S. J.— "Tractatus de variis passionem D. N. J.-C. meditandi modis." Ingolstadii, 1732.

ECKBERTUS abbas.— P. L. T. 195, c. 103.

EMMERICH (Anne Catherine).— "La douloureuse passion de N. S." Tournai, Casterman.

ERNALDUS abbas.— P. L. T. 189, c. 1677.

FABER (Père).— "Au pied de la croix." Paris, Retaux.

FRANÇOIS (S.) de Sales.— "L'étendard de la croix."

GALLWEY, S. J. — "Les heures de garde de la sainte Passion." Paris, Retaux, 1904.

GIRAULT.— "Méditations sur la croix."

GRETSER.— "De sanctâ cruce." Ingolst., 1616.

GUILLELMI II, Hollandiæ Comitis. — "Meditationes circa mysteria passionis dominicæ." Colon. Heberb., 1849.

HOPPENOT (J.) S. J.— "Le crucifix dans l'histoire, dans l'art, dans l'âme des saints et dans notre vie." Lille, Desclée, 1902.

LANSPERGIUS (J.) Cart.— Opera min.. Colon. 1554. T. I: Passionis agonisque J.-C. LVI homiliarum liber; — ibid.: Beneficiorum Salvatoris Jesu... humanæ genti collatorum et eorum quæ ab ipsâ is idem recepit malefactorum liber unus.; — ibid.: In passionem Christi elucidatio.

LAUR. (S.) JUST.—Op. omnia, Col. 1675. V. p. 1128-1170.

LOHNER — "Biblioteca manualis" ad v. *Passio Christi.*

LOUIS de la PALMA, S. J.—"Histoire de la passion." Paris, 1881.

MARIE (Pierre) S. J. — "La science du crucifix." Paris, Ruffet, 1863.

NOUËT (J.) S. J. — L'homme d'oraison. Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1837. T. III, p. 5-178; — "Les chrétiens à l'école du Calvaire." Paris, Palmé, 1873.

PAUL de BUSSY, S. J. — " La passion de N. S. et la compassion de la T. S. V." Paris, Lethielleux, 1902.

PETRUS LUCENSIS, can. reg. — " Arte del ben pensare e contemplare la passione de Jesu Cristo." Vinegia, 1529.

PLATUS (Domitius) S. J. — " De Domini nostri J.-C. passione commentarius. " Col., 1610.

POIRTERS. — " Het duifken in de steenrots. " Antwerpen 1657, 1 boekd.

RABANUS MAURUS. — P. L. T. 112, c. 1425.

ST.-JURE (J.-B.)—"Le livre des élus." Lyon, Périsse. 1843.

SÉRAPHIN (P.) passionniste. — " L'Homme-Dieu souffrant." Tournai, Casterman.

STOECKEN (Ch.) — " Eminens scientia D. N. Jesu Christi crucifixi." Ratisbonæ, 1746.

STRAMBI. — " Vie du B[x] Paul de la Croix. " 2 vol., 1861.

THOMAS de JÉSUS, carme. — " Méditations sur la passion de N. S." Paris, Vivès.

VENTURA (P.) théatin. — " Conférences sur la Passion. " Paris, Téqui.

VICTOR de BUCK, S. J. — " Passieboeksken." Brugge, 1884.

b) De Viâ Crucis.

1) Historia et excellentia.

AUCTORES FRANCISCANI.

Anonymus. — " Succincta instructio de viâ crucis. " Anal. O. M. C. T. XIII (1897) p. 184.

BEAUFAYS (Ignace) — "Exposé historique et pratique de la dévotion au chemin de la croix." Bruges, 1908.

LÉONARD (S.) de PORT MAURICE. — "Les deux chemins de la croix, l'un commençant au jardin des Oliviers, et l'autre, suivant l'ancienne méthode au jugement de J.-C." V. Œuvres de S..., par l'abbé J. B., Draguignau, imp. Bernard, 1851.

MARCUS ANTON. A VENETIIS. — "Origine ed excellenza della via crucis." Padova, 1747.

NANNI DA SOGLIANO (Thomaso) O. M. O. — "Dialogo sopra misteri del sacro monte di Varallo." Varallo, 1616.

ALII AUCTORES:

Analecta juris pontificii, Rome, 1858. 3e série, c. 757-781.

Anonymus — "Itinéraire de la Passion à Jérusalem ou description des lieux que N. S. a parcourus." Avignon, Aubanel, 1860.

BARBIER de MONTAULT (X). — "Iconographie du chemin de la croix." — Cfr. *Annales archéolog.* (1860-1862) XX, 316-326; XXI, 18-26; 277-283; XXII, 251-259.

BOUDINHON — in "*Revue du clergé français*" T. 28 (1901), p. 449-463; T. 48. p. 268-270.

DIDRON. — "Les chemins de croix." cfr. *Annales arch.* (1860) T. XX, 181-184.

GIRAUD (Mgr.) év. de Rodez. — "Instruction sur l'origine et les avantages du chemin de la croix." V. Œuvres de...

LABIS (chne). — "Le chemin de la croix; exposé historique, théorique et liturgique de cette dévotion." Tournai, Casterman.

PASCHA (Jean). — "Le pélerinage spirituel". Louvain, 1566.

PINART (abbé). — "Le chemin de la croix, ou instruction sur l'origine et les avantages de cette dévotion." Plancy, 1847.

PONTBRIAND (abbé). — "Pélerinage du Calvaire sur le mont Valérien..." Paris, 1775. V. p. 80-121.

SEGUIN (Aug.)—"Le chemin de croix prouvé par les monuments historiques." Avignon, Aubanel, 1828.

THALHOFER — in "*Kirchenlexicon*" (1891) T. VII, 1130-1135.

THURSTON (Hub.) S. J. — "The stations of the cross. An accornet of their history and devotional purpore." London, Burns and Oates, 1906 (Etude historique sur le chemin de la croix, Paris, Letouzey, 1907)

Von KEPPLER (Mgr.) —" Die 14 Stationen des hl. Kreuzwegs. Eine geschichtliche und kunstgeschichtliche Studie." Freiburg, Herder. (cfr. Dr Paulus in "*Katholik*" Apr. 1895, art.: Zur Geschichte der Kreuzwegandacht.)

2) Praxis.

AUCTORES FRANCISCANI:

Anonymus O. M. Obs.—"Le chemin la croix. Guide théorique et pratique." Vanves, imp. Francisc., 1891.

BERNARDINUS (Rmus P.) a PORTU ROMATICO.—"Instructio de stationibus S. viæ crucis erigendis visitandisque." Quaracchi.

BOUCHER —" Bouquet sacré ou considérations pieuses sur la terre sainte." Caen, 1618.

EXUPÈRE de PRATS-de-MOLLO, O. M. C. — "Le chemin de croix du Sacré Cœur." Tournai, Casterman.

FREDERICUS A VARCENO, O. M. C. — "Un viaggio con Gesu al Calvario ossia quatuordici Fervorini sulla via crucis" Veroli, 1908.

JEAN. BAPT. de CHEMERY, O. M. C. — "Nouveau chemin de la croix en union avec Marie." Paris, 1903.

JUVENALIS ANNANIENSIS. — "Scientia crucifixi." Aug. Vind., 1686.

LÉONARD (S.) de PORT MAURICE. — "Précis historique et pratique du chemin de la croix." 1833; — "Le chemin de la croix enseigné et pratiqué." Tournai, Casterman.

MACHEGIANI (Pet.) O. F. M.—"Directorium S. viæ crucis." Quaracchi.

QUINOT (P. Léopold). "La pratique du chemin de la croix." Tamines, 1902.

SIGISMUNDUS a VENETIIS (junior). — "Gesu al cuor del cristiano, ossia esercizio della via crucis." Venezia, 1827.

UBALD D'ALENÇON, O. M. C. — "Le livre d'or du chemin de la croix." Paris, Poussielgue, 1902; — "La fête du chemin de la croix" cfr. "*Le canoniste contemporain.*" 1906, p. 526.

ALII AUCTORES:

ABT, S. J. — "Chemin de la croix pour prêtres." Paris, 1900; — "Chemin de croix du prêtre, du religieux, des âmes qui tendent à la perfection." Lille, Taffin-Lefort, 1887; — "Chemin de croix des enfants de Marie." ibid. (1900).

A. (S.) de LIG. — "Chemin de la croix." Tournai, Casterman.

Anonymus. "Chemin de la croix." Versailles, Ronce (s. d.).

„ "Le chemin de la croix." Paris, Cormer, 1843.

Anonymus. "Le chemin du Calvaire." Paris, Lecoffre, 1852.

„ "Instructions sur le chemin de la croix." Tournai, Casterman.

„ "Sacra peregrinatio per sanctam crucis viam ad montem Calvariæ, viginti diversis praxibus illustrata." Typ. Campidon. 1746.

„ "Le chemin de la croix ou 12 méthodes différentes." Tournai, Casterman, 1843.

„ "Le chemin de la sainte croix ou exercice de piété sur les 14 stations du Calvaire, depuis le prétoire de Pilate jusqu'au sépulcre du Seigneur." trad. franç., Bruxelles, 1732.

Auteur (l') des "Ferventes communions." — "Quatre exercices pour faire le chemin de la croix." Tournai, Casterman.

BATAILLE (Mgr.) — "Vingt exercices du chemin de la croix." Amiens, 1880.

BERCHIALLES (abbé). — "Le chemin de la croix médité." Tournai, Casterman.

BILLOT (Gab.) S. J. — "Retraite religieuse du chemin de la croix." Paris, Téqui, 1909.

BIZE. — "La croix", ouvrage divisé en 40 chemins de croix divers. 1850.

BRONCHAIN. — "Enseignements du chemin de la croix." Tournai, Casterman, 1906.

CAIGNET (abbé). — "Seize nouveaux chemins de croix." Paris, Périsse.

CERTES (abbé). — "Via crucis ou chemin de la croix." Paris, Gaume, 1840.

"*Chemin* (*le*) *de la croix*" extrait en partie des œuvres de S. A. de L. Clermont-Ferrand, Hubler, 1846.

DEVIE (Mgr.) év. de Belley.—"Chemin de la croix."

DOYOTTE. — "Le chemin de croix du retraitant" Lille, Desclée, 1897.

EYMARD (Père) — "Chemin de croix eucharistique."

FAVA (Mgr.) — "Exercice populaire du chemin de la croix." Paris, Palmé, 1878.

FONSEGRIVE. — "La voie de l'homme et la prière du chrétien : le chemin de la croix et le Pater." 1908.

GRANVILLE (Ctesse de la) — "Divers chemins de croix." Lille, Lefort.

HURAULT (abbé) — "Considérations sur le chemin de la croix." Vitry-le-Fr., 1843.

IGLESIAS S. J.— "Via crucis conforme al plan de los Ejercicios de san Ignacio de Loyola." Barcelona, Gili (1908).

"*Instruction* sur le chemin de la croix." Rome, Salvioni (circa 1830).

KOCKEROLS, C. S. S. Red. — "Fleurs du Calvaire (chemin de la croix)" 1892.

LANDRIEUX (abbé). — "Les stations du Calvaire." 2 vol. Paris, Haton, 1846.

LANSPERGIUS.—Opera min., T. II, Lib. II, in fine Alloquiorum ad animam fidelem.— "Iter sanctæ crucis"

LATTY (Mgr.) — "Le chemin de la croix, voie des douleurs et des consolations." 1905.

LAVAL (G. G. de) — "Les formulaires du chemin de croix." Paris, 1866.

Le GUILLON (abbé). — "Le chemin de la croix, véritable voie de la perfection." Paris, Mellier, 1843.

MALOU (E.) S. J. — " Exercices du chemin de croix p^r les 8 jours d'une retraite." Bruges, Beyaert, 1910.

MARTIN (Arth.) S. J. — " Chemin de la croix." Paris, Debost, 1834.

MERCIER (Card.) — " Prières au temps de guerre. Sainte Messe et chemin de la Croix." Anvers, Van Dieren, (1915).

MESCHLER. — " Le chemin de la croix. Nature, attraits, pratique de cette dévotion." 1908.

NOURY (J.) S. J. — " Exercice du chemin de la croix." Paris, Josse, 1884.

PARVILLERS (Ad.) S. J. — " La dévotion des prédestinés, ou les stations de la passion de Jésus crucifié." Paris, 1680.

" *Passio* Domini nostri Jesu Christi in quatuordecim sacræ crucis viæ stationibus duodecies expensa... a sacerdote quodam sæculari... accommodata." Constantiæ, 1772.

PERREYVE (Abbé.)— Méditations sur le chemin de la croix." Paris, Douniol, 1879.

PERSIN (Abbé.)—" Chemin de la croix." Paris, 1838.

Prêtre (Un) du diocèse de Beauvais.—"Le chemin du Calvaire ou divers sujets de méditation sur les stations du chemin de la croix." Paris, Gaume, 1839.

REGNAULT (Abbé.)—" Le chemin de la croix médité." Paris, Périsse, 1885.

Religieux (Un.)—" Le chemin de la croix offert à Dieu pour les âmes du purgatoire." Tournai, Casterman.

SERVAIN (Abbé)—" Petites méditations sur la passion du Sauveur, pour servir à l'exercice du chemin de la croix." Arras, 1898.

Stations de la passion de N. S. J.-C.... à l'usage des églises." Paris, 1725.

Trente Chemins de la croix. Lyon, 1868.

Vingt cinq exercices du chemin de la croix," par un prêtre, ancien pèlerin de Jérusalem." Lille, Taffin-Lefort, (1897).

VOGELS (Père) Rédempt.—" L'âme unie à J.-C., sur le chemin du Calvaire." Paris, Oudin, 1885.

" *Ziel* (de) op den heiligen Kruisweg." St Truyden.

III.— De devotione erga Cor Jesu Sacratissimum. 379

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BERNARDIN DE PARIS, O. M. C.—" L'esprit de S. François formé sur celui de J.-C." Paris, 1662. P. III, ch. 15, 32, 42 43, 44, 45.

BOTTENS.—" Het goddelijke Herte ofte de woonste Godts in het hert." Brugge, 1700, 1ste deel.

EXUPÈRE DE PRATS-DE MOLLO.—" Le Sacré-Cœur dans le discours après la cène." Tournai, Casterman, 1892;—" Le Sacré-Cœur étudié dans l'Evangile." ibid., 1910.

HENRI DE GRÈZES.—" Le Sacré-Cœur de Jésus. Etudes franciscaines publiées à l'occasion du deuxième centenaire de la B^se^ Marguerite Marie." Lyon, Delhomme, 1890.

HILAIRE DE BARENTON, O. M. C.—"La dévotion au Sacré-Cœur." Paris, librairie S. François, 1914.

LLEVANERAS (Jos. Cal. a) Card. VIVÈS. — "Breviloquias del alma con el sagrado Corazon de Jesus." Roma, 1889,—"De ineffabili bonitate sacratissimi Cordis Jesu." Romæ, 1909.

MAESTRI (P. Theod.) O. M.—"Breve exercitium devotionis erga S. S. Cor Jesu Christi Domini nostri peragendum mense Junii a sacerdotibus missionariis." Roma, 1908.

VIATOR A COCCALEO, O. M. C.—"Riflessioni supra origine e il fine della devozione del sacro Cuore di Gesu." Napoli, 1780.

ALII AUCTORES.

AERNOUDT, S. J.—"De imitatione SS. C. J." Tornaci, 1872.

Anonymus, (Un prêtre, oblat de Marie).—"Le règne du Cœur de Jésus." 5 vol., Paris.Montmartre, 1899.

BAINVEL (J. V.)—"La dévotion au Sacré-Cœur de Jésus." Paris, 1906.

BONUCCI, S. J.—"Connaissance du Cœur de N. S. J.-C., percé par la lance." Paris, 1863.

CROISET, S. J.—"La dévotion au Sacré-Cœur de Jésus." Lille, 1880;—"Dévotion pratique au S.-C." Bruxelles, Vromant, 1891.

DALGAIRNS (Bern.)—"De la dévotion au S.C. avec une introduction sur l'esprit du jansénisme."Paris, 1856.

DE GALLIFET.—"Excellence de la dévotion au Sacré-Cœur." Bruxelles, Vromant, 1876.

DEL NENTE (Ign.) O. P.—"Seul avec le Cœur de Jésus." Tournai, Casterman, 1890.

DESJARDINS (Eug.)—"Le Cœur de Jésus. Ascétisme et littérature." Paris, 1855.

DRUZBICKI (G.) S. J.—"Meta cordium Cor Jesu." Calissii, 1683.

DUFAU, S. J.—" Trésor du S.C." 8 vol. Bruxelles, 1872.

EUDES (B^{x}).—Cfr. Lebrun: " Eudes (B^{x} Jean)," in *Dict. Theol. cath.* T. V. c. 1466, et auctores ibid. (c. 1482) citatos;—Boulay (P.): "Vie du Vén. Jean Eudes." Paris, Haton, 1908. T. IV, p. 162-193, et in Append, p. 84-108.

FRANCO (S.)—" De la dévotion au Sacré-Cœur de Jésus et des prérogatives de cette dévotion." Gand, Van der Schelden, 1856.

FRANCIOSI (X. de) S. J.—" Notions doctrinales sur la dévotion au Sacré-Cœur." Paris, 1873.

GINTHER.—" Speculum amoris et doloris in S. S. Corde Jesu." Aug. Vind. 1706.

GUILLAUME, S. J.—"Les promesses du S.C." Paris, 1899.

LE MASSON (Dom) Chartreux.—"Semaine du Sacré-Cœur de Jésus." Toulouse, 1886.

MANNING (Card.)—" Les gloires du Sacré-Cœur." Bruxelles, Goemaere, 1877.

MARGUERITE-MARIE (B^{sc}).—Vie et œuvres. Paris, Poussielgue, 1867.

MASSARUTI, S. J.—" Le cœur blessé de J.-C. au cœur du religieux." Lille, Taffin, 1895.

NILLES (N.).—" De rationibus festi S. S. Cordis Jesu." Œniponte, Rauch, 1867.

SAINTRAIN, Réd.—"Le S.-Cœur de Jésus." 3e éd. Paris, 1872.

SÉGUR (Mgr. de).—" Le Sacré-Cœur de Jésus." Paris, 1884.

TERRIEN.—"La dévotion au S.-C." Paris, Lethielleux, 1893.

Van den Bosch, S. J.— "De twaalf beloften van het H. Hart van Jezus." Oostacker, 1901.

Vermeersch, S. J.— "Pratique et doctrine de la dévotion au Sacré-Cœur de Jésus." Tournai, Casterman.

Waldner (J.) — "Le chrétien selon le cœur de Jésus par la pratique de ses vertus." Nancy, 1751.

§ 2.— De cultu B. M. Virginis. 385

BIBLIOGRAPHIA.

Nota :— Bibliographiam marianam inter alios tradunt:

Dudinck (Jod. a). — "Synopsis bibliothecæ marianæ." Col. 1643.

Eduardus ab Alenconio, O. M. C.— "Bibliotheca mariana Ordinis F. F. Min. Capucinorum seu catalogus scriptorum ejusdem Ordinis qui de B. V. Maria opera ediderunt vel manuscripta reliquerunt." Romæ, 1910.

Koll (G.).— "Wegweiser in die marianische Literatur." Freiburg Breisg. 1888.

Marraccius (H.) C. M. D.— "Biblioteca marianæ." Romæ, 1648 et 1727.

Migne.— Dict. de Bibliogr. T. IV, p. 1-34.

Sommervoghel (Car.) S. J.— "Biblioteca mariana de la Compagnie de Jésus." Paris, Picard, 1885.

a) De cultu B. M. V. in genere

AUCTORES FRANCISCANI.

Alexis de Salo.—"La Mariade, ou l'art d'aimer, de servir Marie." Arras, 1623;— "Ars pie amandi seu methodus admirabilis amandæ et colendæ Virg. gloriosæ Mariæ." Col. 1630.

Alexis Segala da Salo, O. M. C.— "La couronne céleste, ou méditations pour toutes les fêtes de la B. V. Marie." Lyon, 1625 :— "L'art d'aimer et d'honorer la T. H^se V. Marie, Mère de Dieu." Lyon, 1616.

Bernard. (S.) Sen.—Opera, Lugduni 1650. T. IV, p. 73-84.

Bernardinus Parisiensis, O. M. C.— "De amore cœlesti B. V. M. dum in terra viveret." Parisiis, 1659.

Busmanshausen (Fr. Jos. ex) O. M. C.— "Actus interni virtutum ad B. V. Mariam." Dilingæ, 1691.

Conradus de Saxoniâ, O. M. — Cfr. Opusc. S. Bonaventuræ. Lugduni 1619. T. I, p. 451-453 : Speculum B. M. V.

Franciscus Camberiencis. O. M. C.— "Regulares et religiosæ P. P. Capucinorum exercitationes." Lugduni, 1634. V. p. 146-153.

Frère Mineur (un). — "Marie et l'école franciscaine." Lille, 1900.

Gaspare da Monte Santo, O. M. Obs. — "Il novello religioso francescano istructo né suoi doveri." 2 edizione, 3 v., Quaracchi, 1891. T. I, p. 192-305.

Ghilardi (F.) O. M.—O. C. T. I, p. 343-350; T. II, p. 601-613.

Gleich (Dom.) O. M Obs.— O. C., P. I, p. 1-330, P. II, p. 411-432.

Josephus Calasanctius (card. Vivès) O. M. C.— "Annus marianus. Lectiones de laudibus B. Mariæ." Romæ, Pustet, 1911;— "Dictionarium marianum, sive encomia..." Romæ, Typ. Vatic. 1901 ;— "Expositiones S. S. Patrum et Doctorum super canticum Magnificat." Romæ, 1904,

Léonard (S.) de Port Maurice.— Œuvres, éd. Vivès, Paris 1858. T. III, p. 73 sq.

Louis d'Argentan, O. M. C.— "Conférences sur les grandeurs de la T. S. V." Paris, Vivès, 1853.

Marcellino da Civezza. O. M.— "La Vergine di Nazaret contemplata nei principali tratti de sua vita." Prato, 1865.

Nicolas de Dijon, O. C.— "Panégyriques sur les mystères de la S. Vierge." Lyon, 1687;—"Octave de l'Assomption de la Ste Vierge." Lyon, 1687.

Petrus de Alva.— "Expositio nova cantici Magnificat." Lovanni, 1666.

Titelmans (F.) O. M. C.— "De Deiparâ V. Mariâ contemplationes VI suavissimæ et dovotissimæ."

Yves de Paris, O. M. C.— "La conduite du religieux." Paris, 1664. V. p. 356-364.

ALII AUCTORES.

Albertus Magnus, O. P.—Invenitur in "Summa aurea." Parisiis, 1862, T. 8, p. 261-289.

Alphonse (S.) de Lig. — "Les gloires de Marie." Tournai, Casterman; — "Pouvoir de Marie." ibid.

Ambrosius (S.)—P. L., T. 16 passim.

Augustinus (S.)—P. L., T. 40, c. 1137 sq.

Barbier. — "La Ste Vierge d'après les Pères." Lyon, 1867.

Barry. — "La magnificence de Dieu envers sa Mère." Lyon. 1641.

Beda Ven. — P. L. T. 93, 94.

Bernardus (S.)—P. L. T. 184, 185.

Binet (E.) — "Le grand chef d'œuvre de Dieu." Paris, Lubri, 1864.

Boissieu (Ant.) S. J. — "Les chrétiens prédestinés par la dévotion à Marie." Lyon, 1680.

Bourassé. — "Summa aurea de laudibus B. V. Mariæ." 3 vol. Paris, Migne, 1867.

Broise (P. R. M. de la) S. J. — "La Ste Vierge." Lecoffre, 1906.

Canisius. — "Laudes B. M. Virginis." Mariæburgi, 1674; — "Summa aurea." T. VIII, c. 613-1450; T. IX, c. 9-408.

Castro (Christ. a) S. J. — "Historia Deiparæ Virginis." Compluti, 1665; invenitur in Summa aurea B. M. V. T. II, p. 339-702.

Chéry (M.) O. P. — "La théologie du saint rosaire." Paris, Poussielgue, 1869.

Chrysogonus (Laur.). — "Mundus marianus." 9 vol. Aug. Vind.; 1732.

Cyrillus (S.) Alexandrinus. — P. G. L., T. 77.

Dionysius Cart. — Opera min., Tornaci, 1908. T. III, p. 477; T. IV, p. 11-174.

Dominique (P.) de la Mère de Dieu, passionniste — "Excellence de Marie". 2 vol. Tournai, 1856.

Drexélius (H.) — "Rosæ electissimarum virtutum quas Dei Mater orbi exhibet." Monachii, 1636.

Eadmerus. — P. L. T. 159.

Ephrem (S.) — Opera omnia, Antverpiæ 1619. V. p. 451.

Eudes (Bx.) — "L'enfance admirable de la Mère de Dieu." Caen, 1681; — "Le cœur admirable de la T. S. Mère de Dieu." Caen, 1681.

Fulbertus (S.) — P. L. T. 141.

Germanus (S.) — P. G. L. T. 98.

GIRAUD. — "La vie d'union avec Marie." Grenoble.

GRIGNON de MONTFORT (Bx.) — "Vraie dévotion à la Ste Vierge." Poitiers, 1868; — "Le secret de Marie." Paris, 1875.

HUGON (P.) O. P. — "La Mère de la divine grâce." Paris, Lethielleux (invenitur in "*Revue Thomiste*" Sept. et Oct. a. 1902 et a. 1903.

HURTER (H.)—"De glor. Dei genitrice Mariâ S.S. Patrum opuscula selecta." Innsbruck, 1871.

ILDEPHONSUS (S.)—P. L. T. 96.

JAMAR. — "Maria moeder van Jezus." Brussel.

JOANNES (S.) DAMASCENUS.—P. G.-L. T. 96.

JOSEPHUS (S.) HYMNOGRAPHUS.—P. G.-L. T. 105.

JOSEPH de GALLIFET (P.) — "Excellence de la dévotion à la Ste Vierge." Bruxelles, Vromant, 1877.

JOURDAIN (abbé). — "Somme des grandeurs de Marie." 7 vol. Paris, Walzer, 1895.

LADEUZE (P.) — Sur le Magnificat. *Revue d'histoire ecclésiastique*, 1ère année.

LORICHIUS (Jod.) — "Triumphus Mariæ Virginis." Friburg. 1610.

MARRACCIUS (H.) e Cong. M. D. — "Polyanthea mariana." Col. 1710, (invenitur apud Bourassé in "Summa aurea" T. 9 et 10).

MAYNARD.— "La Ste Vierge." Paris, Firmin Didot, 1877.

NICOLAS (A.)—"La Vierge Marie et le plan divin." Paris, Poussielgue, 1860.

NIEREMBERG, S. J.— "Amour à Marie! Les amabilités de la Vierge." Bruxelles, Vromant, 1897.

ORSINI. — " Histoire de la Mère de Dieu et de son culte." Paris, 1861.

PETITALOT. — " Le Vierge-Mère d'après la théologie." Paris, Retaux, 1876.

PETRUS BLESENSIS.—P. L. T. 207.

PETRUS (S.) DAMIANUS.—P. L. T. 145.

PIE (card.)—" La V. Marie par le P. Mercier." Paris, 1881.

PINAMONTI, S. J. — " Les excellences du saint Cœur de Marie." Bruxelles, Vromant, 1877.

POIRÉ (F.) S. J. — " La triple couronne de la Mère de Dieu." Paris, Julien, 1848.

ROHAULT de FLEURY. — " La Ste Vierge ; études archéologiques et iconographiques." Paris, Poussielgue, 1878.

RUPERTUS (S.)—P. L. T. 169.

TERRIEN (J.-B.) — " La mère de Dieu, la mère des hommes." Paris, Lethielleux, 1900.

TORRAS y BAGES (D. José) — " El rosario y su mistica filosofia." Barcelona, Typ. Cat., 1886.

VEGA (Chr. de) S. J.— " Theologia mariana." Neap., 1866.

VENANTIUS FORTUNATUS.—P. L. T. 88.

2° De devotione franciscana erga B. M. V. 389
A. — De Immaculata Conceptione B. M. Virginis. . . . 390

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI :

ALVA ET ASTORGA (P. C. Pet de) O. M.—" Monumenta antiqua immaculatæ Conceptionis sacratissimæ Virginis Mariæ." Lovanii, 1864.

GRAVAIS (M. A.) O. M.—"Del origen y progresso del culto y festividad de la Immaculada Concepcion." Lerida, 1888.

HILAIRE DE PARIS, O. M. C.—"N. D. de Lourdes et l'Immaculée Conception." Paris, 1880.

JOANNES DE LUCA, O. M.—"De immaculatâ B. Virginis conceptione." Neapoli, 1739.

PAUWELS (Pierre.) O. F. M.—"Les Franciscains et l'Immaculée Conception." Malines, Godenne, 1904.

PARMENTIER (Philippe.)—"Diadème de l'immaculée des reines. Panégyriques sur l'Immaculée Conception." Mons, 1695.

Qui doctrinam Ordinis de Immaculatâ Conceptione desiderat, consulat notas in editione operum S. Bonaventuræ traditas (Quaracchi.) *Sent. III, P. I, a. I, q. II, p. 69.*

ALII AUCTORES:

BAINVEL.—"L'histoire d'un dogme." *Etudes*, 1904.

BALLERINI.—"Sylloge monumentorum ad mysterium conceptionis immaculatæ illustrandum." Parisiis, 1857.

DUBOSC DE PESQUIDOUX.—"L'Immaculée Conception. L'histoire d'un dogme." Tours, Mame, 1898.

LAMBRUSCHINI (Card.)—"Dissertation polémique sur l'immaculée conception de Marie." Tournai, 1843.

LE BACHELET.—"L'Immaculée Conception. Courte histoire d'un dogme." Paris, Bloud, 1903.

MALOU (Mgr.)—"L'immaculée conception de la B^se^ Vierge Marie considérée comme dogme de foi." Bruxelles, 1857.

NIDHARDUS, S. J.—"Responsio pro immaculatâ B. Mariæ conceptione data ad rescriptum R. P. Martinez de Prado, O. P." Duaci, 1664.

PASSAGLIA.—"De immaculato Deiparæ semperque Virginis conceptu commentarius." Romæ, 1854.

PLAZZA (Ben.)—"Causa immaculatæ conceptionis sanctissimæ Matris Dei Mariæ." Coloniæ, 1751.

TERRIEN (J. B.)—"L'Immaculée Conception." Paris, Lethielleux, 1900.

VACANDARD.—"Etudes de critique et d'histoire religieuse." 3 vol. Paris 1912. T. III, p. 215, sq.

VAN CROMBRUGGHE.—"Tractatus de B. V. Mariâ." C. III, § I.

Pro bibliographia, cfr. Escard: "*Polybiblion*," 1879. T. II, p. 534, 1880, T. I, p. 79, 161:—Cfr. etiam "*Summa aurea*" T. VIII, p. 586-611.

B.—De devotione erga Virginem dolorosissimam. . . . 391

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ADOLF (P.) VAN DENDERWINDEKE, O. M. C.—"O. L. V. van Smarten." Gent, 1890;—"Nieuw handboekje voor de broederschap van O. L. V. der 7 Weëen." Ninove, 1915.

ANTONIO dell'OLIVADI, Cap.—"Anno doloroso, ovvero Meditazioni giornaliere sulla vita penosa della SS. Vergine Maria..." Napoli, 1884, 2 vol. in-12.

BONAVENTURA (S.)—Officium de Compassione B. M. V.

BERNARDINUS A BUSTI.—Mariale (1525), p. 270-283.

BERNARDIN SALADIN. (Récollet)—La Vierge Souffrante moralisée ou Marie dans ses douleurs. Mons, 1694, in 8°.

JOSEPH DE PARIS, O. M. C.—"Exercices spirituels des religieuses bénédictines de la congrégation de N.D. du Calvaire." Paris, 1671. T. II, p. 203-239.

JOS. CALAS A LHEVANERAS (Card- VIVÈS) O. M. C.—"Breves soliloquios del alma con Nostra Senora de los Dolores." Barcelona, 1891.

LOUIS FRANÇOIS D'ARGENTAN, Cap.—"Conférences théologiques et spirituelles sur les grandeurs de la S. Vierge" II, (1852) p. 273-300.

LUDOVIC DE BESSE.—"Marie révélée à ses enfants" (1906) p. 246-58.

GAËTANO (P.) DA BERGAMO, cap.—"Maria Vergine compatita né suoi dolori." Bergamo 1736.

MARIE-ANTOINE (P.) DE LAVOUR, Cap.—"Amour et douleur. Sainte Marie Madeleine et Notre-Dame des Douleurs..." Limoges, 1891.

MARTINUS VON COCHEM Ord. Cap.—"Leben und Leiden unseres Herrn... und seiner glorwürdigsten Mutter Maria." Neu bearbeitett von Chr. Klegboldt. Mainz, 1863, 4 éd., 1875.

ALII AUCTORES:

ANDRIES (Josse) S. J.—"Perpetuus gladius Reginæ martyrum; septem celebriora gladii illius mysteria." Antverpiæ, 1652;—"Preces ad stationes passionis et ad XV mysteria B. Virginis ac VII ejus dolores." Gandæ, 1621.

Anonymus.—"Congrégation de l'un et de l'autre sexe, sous le titre de l'agonie de Jésus mourant et

de sa sainte Mère souffrant au pied de la croix de son Fils, pour obtenir une sainte mort." Mons, 1756, (idem opusculum invenitur in linguâ flandricâ: Maestricht, 1690, Amsterdam, 1707, Antwerpen, 1729, Brugge, 1733.

Anonymus — " Amorissimus B. M. Virginis Christo compatientis dolor juxta D. Bonaventuræ doctrinam" a quodam sacerdote Ord. Servorum. Aug. Vind., 1763.

Anonymus — " Dévotion pratique aux sept principaux mystères douloureux de la T. S. Vierge." Paris, 1828.

Anonymus —"Giorno di Maria desolata esercizio devoto." Roma, 1830.

Anonymus — " Orazioni sacre sopra dolori di Maria Vergine dei rinomati autori." Orvieto, 1739.

ANSALONE (Pet.) S. J.—"La scuola delle virtu christiane nel cuore di Maria Addolorata. I sette dolori della Vergine." Napoli, 1693.

BALLOTINI (Arch.) O. S. B. M.—"Pii affectus compassionis super dolores B. V. Matris Dei." Bononiæ, 1612.

BALMGHEM (P. Ant. de)—" Sept exercices ou méditations sur les sept douleurs de N. D." Douai, 1624.

BERNARDUS (S.) — P. L. T. III, c. 993.

COLVENERIUS (Georg.) — " Sodalitas septem dolorum B. Virginis." Antverpiæ, 1622.

DUJARDIN, Congr. du T. S. R.—Marie, reine des martyrs." Tournai, Casterman.

EPHREM (S.)—Opera omnia, Antverpiæ 1617. V. p. 535: Lamentationes gloriosissimæ V. Matris Mariæ super passione Domini.

FABER (W.) — "Le pied de la croix ou les douleurs de Marie." Paris.

GINTHER (A.)—"Mater amoris et doloris." Aug. Vind., 1711.

IGNACIO del NENTE, O. P.—"Solitudini di sacri e pietosi affetti intorno a misterij sanguinosi di Giesu Cristo e di Maria." Fiorenza, 1645. V. p. 185-251.

JEAN de COUDENBERGHE.—"De miraculis confraternitatis B. V. Mariæ septem dolorum." Duaci, 1619.

LASAUSSE (abbé J. B.)—"Plaintes et complaintes de Marie pour chaque jour de l'année." Paris. 1820.

L'HOIR (Alf.) S. J.—"La congrégation de N. S. mourant en croix et de la Ste V. sa Mère, participant à ses douleurs." Tournai, Casterman, 1904.

MORINI (Ag. M.) — "Origini del culto alla Addolorata." Roma, 1893.

NEBRIDIUS A MULDENHEIM, can. reg, S^ti^ Aug.—"Fasciculus myrrhæ, seu gladius Simeonis qui pertransiit animam Mariæ Virginis in passione Filii sui." Herbipoli, 1652.

PAULLUS (Gualt,) S. J. — "Septem dolores B. Virginis rythmo numeroso expressi." Duaci, 1631.

PECORONI (Fra Fr. Maria) — "Breve notitia dell' abito e corona di sette dolori... della sanctissima Vergine addolorata." Roma, 1825.

POSSOZ, S. J. — "La dévotion aux sept douleurs de la Vierge Marie." Tournai, Casterman, 1849.

RICHEONE (Louis) S. J. — "La sacrée Vierge Marie au pied de la croix." Paris, 1603.

SIMON METAPHRASTES. — P. G.-L. T. 114, p. 209-218.

STRANIERO (Tom. Mar.).—Maria addolorata, o espazione di tutte i dolori patiti da Maria santissima." Napoli, 1888.

STRATIUS (Jac.) S. J.—"Onze L. Vrouve der seven Weeën." 't Antwerpen, 1622.

TAUSCH (G.) S. J.—"De Matre dolorosâ libri tres." Col. 1615.

VÈNTURA (Joach.) théatin—"La mère de Dieu, mère des hommes." Paris, Vivès, 1854.

"*Vierge* (la) aux sept glaives." V. *Anal. Bolland.* T. XII, p. 333-352.

VOSSOZ (Alexis)—"La dévotion aux sept douleurs de la Vierge Marie." Tournai, Casterman, 1849.

C.—De devotione erga divini Pastoris Matrem. . . . 391

BIBLIOGRAPHIA.

Analecta Capuc.—Fragmenta seraphica, III p. 325 et V pluries;—cap. II, 1886: Hispani capucini cultûs B. M. V. Divini Pastoris Matris propagatores.

Anonymus—"La Pastora coronada."

"*Compte-rendu* du Congrès Marial de Lyon." Lyon, Vitte, 1900. T. II, p. 438 et 441.

IGNATIUS A MAJORICA, O. M. C.—"Novena a la divina Pastora de las almas." Barcelona, 1910.

JOSEPHUS ANT. a S. JOANNE in PERSICETO, O. M. C.—"De boni Pastoris cultu amplificando commentarium." Romæ, 1914.

LHAVANERAS (Cal. a) O. M. C.—"Breves soliloquios del alma con la divina Pastora Maria S. S." Barcelona, 1887

V. omnes biographias B. Didaci a Gadibus, O. M. C. — cfr. etiam: VEGA (Christ. de) S. J. — "Theologia mariana." Neapoli, 1866. T. I, p. 463. 477.

3° De praxi devotionis Marianæ in Ordine Seraphico. 393

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ABISCHA (Arn.) O. F. M. — "De zeven getijden van O. L. V. en den hemelschen bloemhof." Gent.

BONAVENTURE (S.) — "Psautier de la S. V." Lyon, 1760.

BONAVENTURE DE CARPENTRAS. O. M. C. — "Compte-rendu du Congrès marial de Lyon." Lyon, Vitte, 1900. T. II, p. 435.

CALASANCTIUS Jos. a Lhevaneras (card. VIVÈS). — "Mariale quotidianum." Mediolani, Ghezzi, 1886; — "Manuale devotorum B. M. Virginis." Romæ, 1901; — "Dictionarium marianum." Romæ, 1901.

CÉSAIRE DE TOURS. — "Conduite intérieure pour l'office de la T. S. Vierge et les principaux exercices de piété." Paris, Œuvre de S. François, 1900.

ERNEST-MARIE DE BEAULIEU, O. M. C. — "Les traditions mariales et l'action sociale des Capucins." cfr. "Compte-rendu du Congrès marial de Lyon." T. II, p. 440.

FRANCISCUS (S. P.). — "Salutatio Beatæ Virginis." Op. p. 123.

GLEICH (Domin.) O. M. S. Obs. — "Annus marianus sive meditationes de B. I. V. M." Aug. Vind., 1746.

LENOBLE (P. Marie-Fr.). — "Le chapelet des sept allégresses ou coronne séraphique." Tournai, Desclée.

PIE DE LANGOGNE, O. M. C.— "Diurnal de Marie." 2 vol. Tournai, Soc. S. Jean. 1889.

SALA (Jaime) O. M.— O. C., p. 125-137.

ALII AUCTORES:

ALADEL, prêtre de la mission. — "La médaille miraculeuse." Paris, 1878.

ALPHONSE (S.) de LIGUORI. — Œuvres complètes, 1875. T. VIII, p. 143-175.

ARIAS (Fr.) S. J.— "De imitatione B. V. Mariæ liber." Col. Ag. 1602; — "Tractatus de rosario B. V. Mariæ." Col. Ag., 1613.

BRONCHAIN, Congr. S. S. R.— "Les richesses du rosaire." Tournai, Casterman.

"*Compte-rendu* du Congrès marial de Lyon." 2 vol. Lyon, Vitte, 1900.

DE BARRY (P.) S. J.— "Méditations sur les festes et octaves de la Mère de Dieu." Paris. 1651.

DEBUCHY (P.) S. J.— "Le petit office de l'Immaculée Conception. Histoire, commentaire, exemples." Paris, Lethielleux, 1913.

DE GALLIFET, S. J.— "L'excellence et la pratique de la dévotion à la sainte Vierge."— "De cultu immaculati cordis Mariæ." cfr. MIGNE.—"Theologiæ cursus." T. VIII.

DELPLACE, (L.) S. J.— "Histoire des cong. de la S. Vierge." Bruges, Desclée, 1884.

DENIS (Ant.).— "Neuvaine en l'honneur de l'Immaculée Conception." Tournai, Casterman, 1855.

FROMENT (Dom Gaëtan) O. S. B.— "Le petit office de la S. Vierge expliqué et commenté." Ligugé, 1893.

GAY (Mgr.).— "Entretiens sur les mystères du saint rosaire." Paris, 1888.

GUMPENBERG (Guil.).— "Atlas marianus." Ingolst. 1657.

HUGET (P. F. M.) — "La médaille miraculeuse de Marie immaculée." Saint-Dizier, Briquet, 1879.

HUMBERT (chan.).— "Mois de Marie tiré des Pères de l'Eglise et des mystiques."

JUSTINUS MIECHOVIENSIS, O. P.— "Discursus prædicabilis super litanias lauretanas." Lugduni, 1660.

LALOMIA (Fr.) S. J. — "Le mois consacré à Marie." Nancy, 1786.

Office de l'Immaculée Conception." Tournai, Casterman.

ROUVILLE, S. J. — "Imitation de la Ste Vierge." Bruxelles, Vromant, 1892.

SEBAUX (abbé).— "Notice sur N. D. des Anges et l'indulgence de la Portioncule." Le Mans, 1848.

WATRIGANT (H^ri^) S. J. — "Pietas sacerdotalis erga Immaculatam Conceptionem B. V. Mariæ." Tornaci, Soc. S. Jean, 1904; — "Formulaire de prières à l'Immaculée Conception." Paris, Desclée, 1904.

§ 3.— De devotione erga S. Angelos et Sanctos cum Christo regnantes. 396
1° De SS. Angelis. 396

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ANTONIO (R. P.) de PIACENZA.— "L'angelo custode o il nostro grande amico." Parma, 1886.

BONAVENTURA (S.)—Opusc., Lugduni, 1619. T. II, p. 255 sq.

BONAVENTURA (P.) da SURRENTO, cap.— "Mi-cha-el arcangelo." Napoli, 1892.

HERMANS (Bertin) Récol.— "Les anges dans la tradition catholique."

SOYER. — "La vie angélique ou l'imitation des saints anges." Paris.

ALII AUCTORES.

ALBERTINUS (Franc.).— "Libellus de angelo custode." Col. Ag., 1614.

Anonymus.—"Les anges de Dieu amis des hommes." Paris.

BOUDON.— "Dévotion aux neuf chœurs des anges." éd. abrégée et corrigée. Paris, Haton.

CHARDON (Mgr.)—"Etudes sur les anges." Clermont, Bellet, 1891.

CORDARO (A.)—"Les grandeurs de l'archange S. Michel." Lyon, 1874.

CORET (J.) S. J.—"Dévotion aux saints anges gardiens, ou association pour la bonne mort." Tournai, Casterman, 1861.

De BARRY (Paul) S. J.—"La dévotion aux anges." Lyon, 1644.

DEBROSSE, S. J.—"Le mois angélique." Lyon, 1820.

"*Dévotion* aux saints anges gardiens." par le Fr. A. M. (t. o. S. D.) Bruxelles, P. B. C., 1902.

DREXELIUS (Hier.) — "Horologium auxiliaris tutelaris angeli." Monachii, 1623.

HAUTIN (J.)—"Traité de l'ange gardien." Tournai, 1643.

MARIANI (Fr.) S. J.—"Pratiche divote in onore dell'arcangelo S. Michele e dei santi angeli custodi." Venezia, 1854.

MARIN DE BOYLÈSVE.—"S. Gabriel, l'ange de l'incarnation. Neuvaine." Paris, Haton, 1885,—" S. Raphaël, l'ange des voyageurs, des infirmes, des affligés." ibid., 1884,—" S. Michel d'après la Bible et la tradition." ibid., 1882.

NADASI (J.)—" Annus angelicus." Antverpiæ, 1653,—" Seraphinus divini amoris, sive de imitatione seraphinorum." Pragæ, 1666.

NICETIUS AGATHANGELOPHILUS.—" Fasti angelici." Molshemii, 1656.

NOUËT (J.)—"De la dévotion à l'ange gardien." Paris, 1661.

PASCAL DE MATTEI, S. J.—" La divozione ai santi angeli custodi." Prato, 1885.

SAUVÉ.—" L'homme et l'ange intimes." Paris, Amat.

STENGELIUS (Car.) O. S. B.—" S. Michaëlis archangeli principatus, apparitiones, templa, cultus." Ingolst., 1627,—" De S. Gabriele archangelo." ibid;—" De S. Raphaele archangelo." ibid.

ZERBI MILLION.—" Les anges d'après S. Thomas d'Aquin." Paris, Amat.

§ II.—De devotione erga sanctos cum Deo regnantes. . . . 398

BIBLIOGRAPHIA.

In genere.

AUCTORES FRANCISCANI:

DEGGENDORF (Max. de.) O. M. C.—" Flores rosarum et lilia convallium selectorum exercitiorum, meditationum et affectuum piorum, in singulas hebdomadæ dies et horas per crebra suspi-

ria, ante et post Missam aut S, Communionem; ad beatiss. Mariæ V. cultum sanctorumque venerationem..." Salisburgi, 1661.

HERMANN (Am.) O. M.—" Vade mecum, continens pientissima exercitia ad Dei sanctorumque cultum pertinentia et ad omnes actiones ad finem supernaturalem dirigendas." ed. 2ª (Pragæ, circa 1700) V. p. 62-96.

VEGA (Did. de la) O. M.—" Paradisus gloriæ sanctorum." Col., 1610.

ALII AUCTORES.

" *Actes* (les) des martyrs publiés par les R. R. P. P. Bénédictins." Paris, Wattelier, 1890.

ALPHONSE (S.) DE LIGUORI.—" Les victoires des martyrs." Tournai, Casterman.

Anonymus.—" L'imitation des saints pour toute l'année." Lille, 1696.

BELLARM.—"De æternâ felicitate sanctorum." Antv., 1617.

BENEDICTUS XIV.—Opera, T. XIII, P. III, n. 134, sq.

DE BARRY (P.) S. J.—" La riche alliance avec les saints du paradis." Lyon, 1664.

DION. CART.—"Opera min, Tornaci 1908. T. IV, p. 175-193.

DREXELIUS (J.)—" Trismegistus christianus." Monachii, 1627, V. p. 209-348.

ENGELGRAVE (H.)—" Cœlum empyreum... splendide illustratum." Antv., 1669.

GRIMES (abbé.)—" Esprit des saints illustres." Paris, Sagnier, 1853.

GUERRY (Et.) S. J.—"Exercice de l'âme dévote embrassant le trésor de l'intercession des saints pour chaque jour de l'année et de leurs fêtes." Paris, S. Cramoisy, 1628.

JOLY (H.)—"Psychologie des saints." Paris, Lecoffre, 1890.

KRASWOWSKI (J.) S. J.—"Norma evangelica in sanctorum gestis relucens." Calissii, 1668.

LECLERQ (Dom H.) O. S. B.—"Les martyrs." Paris, Oudin, 1903.

LOBBETUS (J.)—"Gloria sanctorum." Leodii, 1659.

LOHNER.—"Biblioteca manualis," ad verbum "*Sanctorum cultus et festa.*"

MIGNE.—P. L. T. 123, c. 337, T. 124, c. 641-646.

MUZZARELLI.—"La sainteté de l'Eglise catholique démontrée par la vertu héroïque de ses saints." Paris, Lecoffre (1835.)

NOUËT (J.) S. J.—"La vie de Jésus dans ses saints." Paris, 1681.—"L'homme d'oraison. Méditations." Paris, Lecoffre, 1878, V. p. 79-269.

PLAZZA (Ben.) S. J.—"Christianorum in sanctos, sanctorumque Reginam, eorumque festa, imagines, reliquias, propensa devotio." Panormi, 1751.

ROSIGNOLI (Ch. Gr.)—"Les merveilles divines dans les saints des premiers âges de l'Eglise." Tournai, Casterman, 1866;—"Les merveilles divines dans les saints du moyen-âge." ibid. 1867;—"Les merveilles divines dans les saints des temps modernes." ibid, 1867.

SÉGUR (marquis de)—"La bonté et les affections naturelles chez les saints." Paris, Bray, 1888-1889.

THOMASSIN—"Traité des fêtes." Paris, 1683. p. 424-438.

VACANT-MANGENOT. — Dict. Théol. Cath., art. " *Canonisation dans l'Eglise Romaine.*

NOTA. — *De S. Antonio.*

AUCTORES FRANCISCANI:

LÉONARD D'ARGENTAN — " Manuel de la dévotion à S. Antoine de Padoue. " Caen, 1894.

PROSPER D'ENGHIEN, O. M. C. — " Treizaine, prières et cantiques en l'honneur de S. Antoine de Padoue. " Tournai, Casterman.

ALII AUCTORES:

Anonymus — " Neuvaine en l'honneur de S. Antoine de Padoue, précédée d'une réflexion du R. P. Nouët sur la dévotion des fidèles envers ce grand saint. " Tours, Cattier, 1869.

ARMAND (J. M.) — " Manuel complet de dévotion à S. Antoine de Padoue. " Paris, 1895.

CHEVALIER (Ulysse) — " Répertoire des sources historiques du moyen-âge. " ad artic. " *Antoine* (S.) *de Padoue* "

DENIS, S. J. — " Les gloires de S. Antoine de Padoue. " Tournai, Casterman.

DIDON (H.) — " Fleurs de S. Antoine de Padoue. " Avignon, 1897.

HENRY — " Petit manuel de dévotion à S. Antoine de Padoue. " Lyon, 1885.

HUFNAGL (Joh. Jac.) — " Bonus miles Jesu Christi vigilans suis, Antonius a Padua. " Ratisbonæ, 1738.

" *Institution* et règle de la véritable confrérie de S. Antoine de Padoue, érigée dans l'église de N. D. du Sablon à Bruxelles en 1710. " (s. l. n. d.)

JOUVE (Et.) — "L'arrière-boutique de S. Antoine à Toulon et le pain des pauvres." Paris, 1895.

LOTH (G.) — "Vie, gloires et merveilles de S. Antoine de Padoue." Paris, 1895.

MANDATH (comte de) — "S. Antoine de Padoue et l'art italien." Paris, 1899.

RICARD (Aug^te) — "Le grand thaumaturge de l'heure présente." Paris, 1895.

ROURE, S. J. — "S. Antoine le Padouan" cfr. *Etudes religieuses*, 20 Août, 20 Sept., 20 Oct. 1911.

1° De devotione erga S. Joseph. . 399

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI;

BERN. (S.) SEN. — Op. Lugduni, 1650. t. IV, p. 250-255.

CARLASSARE (Epiph.) — "Mensis S. Josepho Deiparæ sponso sacer, clero accommodatus." Quaracchi, 1886.

Eugène d'OISY — "Mois séraphique de S. Joseph." Paris, Poussielgue, 1907.

EXUPÈRE de PRATS-DE-MOLLO, O. M. C. — Méditations pour tous les jours du mois de mars, d'après l'Evangile." Paris, Casterneau, 1898.

JOSEPHUS Cal. a LLEVANERAS (card. VIVÈS) O. M. C. — "Summa Josephina." Romæ, ex typ. Pontif. Instit Pii IX, 1907; — "Breves soliloquios del alma con san José, dispuestos para 31 visitas." Roma, 1886.

MARCELLINO da CIVEZZA, O. M. — "Il Patriarcha della nuova alleanze S. Giuseppe." Firenze, 1893.

MAURO da SUBIACO — "Vita del Patriarcha S. Giuseppe." Torino, 1880.

MAXIMIEN de BERNEZAY, Récol. — o. c., p. 203-208.

PARMENTIER (Phil.)— "Eloges de S. Joseph." Mons, 1698.

PROSPER D'ENGHIEN. — "Le scapulaire de S. Joseph." Braine-le-Comte, 1894.

WILHELMUS A REISBACH — "S. Joseph Buchlein." Schrobenhausen, 1890.

ALII AUCTORES.

A. (C.) — "Le développement historique du culte de S. Joseph." Cfr. *Revue Bénédictine* (1907) T. XIV, p. 104-114, 145-155, 203-209.

ALPHONSE (S.) de LIGUORI—Œuvres complètes, Tournai, Casterman, 1875. T. 8, p. 353-403.

BINET (Et.) S. J. — "Le tableau des divines faveurs faites à S. Joseph." Amiens, 1866; — "Titres, prérogatives et vertus de S. Joseph." extrait des œuvres du P.... Bruxelles, P. B. C., 1881.

BION—"L'opportunité du culte de S. Joseph." Paris, 1875.

BISCHOFF —"Une corbeille de fleurs, ou traits de la bonté de S. Joseph." Bruges, 1898.

BOUIX (Marcel) S. J. — "S. Joseph d'après les saints." Tours, Mame, 1868.

BOUVIER (Fr.) S. J.— "L'époux de la Ste Vierge d'après Bossuet. Nouveau mois de S. Joseph." Tours, Mame, 1901.

C. M.— "Primauté de S. Joseph d'après l'épiscopat catholique et la théologie." Paris, Lecoffre, 1897.

CHEVALIER (Ulysse)—"Répertoire..." ad verbum *Joseph* (S.)"

CORET (J.) S. J. — "Joseph, le plus aimé de Dieu et le plus aimant des hommes." Tournai, Casterman, 1866.

De BARRY (P.) S. J. — "La dévotion à S. Joseph, le plus aimé et le plus aimable de tous les saints après Jésus et Marie." Lyon, 1643.

"*Dies* et hebdomada S. Josepho sacra." Bruxellis, 1669.

GENTELLES (de)— "Mois de S. Joseph." Tournai.

GERSON.— Op. Antv. 1706. T. III, p. 872; T. IV, p. 743.

HASENFORDER (V.) S. J.—"Un mois à S. J." Poitiers, 1868.

HEVENESI (Gol.)—"Amores Josephini." Viennæ Au., 1792.

HUGUET (P.) S. M. — "Vertu miraculeuse des sept Douleurs et des sept allégresses de S. Joseph." Saint-Dizier, Briquet, 1879.

IGNATIUS a S. FRANCISCO, Carm.— "Synopsis magnalium S. Joseph." Leodii, 1684.

ISOLANIS (Fr. Isid. de) O. P. — "Summa de donis S. Joseph." Romæ, typ. polyg., 1887.

JACQUINOT (Jean) S. J.—"La gloire de S. Joseph." Paris, Douniol, 1862.

JAMAR (C. H. T.)—"Theologia S. Josephi." Lovanii, 1897.

Le FEBVRE, S. J. — "Petit mois des privilèges et prérogatives du glorieux S. Joseph." d'après l'opusc. du P... Bruxelles, P. B. C., 1891.

LUQUET (Mgr.)—"Excellences de S. Joseph." Paris, 1857.

MERCIER (P.)— "S. Joseph d'après l'Ecriture et la tradition." Paris, Lethielleux, 1896.

MESCHLER (Mor.) S. J. — "Der hl. Joseph in dem Leben Christi und der Kirche." Freiburg in Breisg.

PATRIGNANI-BOUIX. — " La dévotion à S. Joseph." Paris, Bourguet-Calas, 1873.

PORTMANS, O. P.—" Manuel de dévotion envers S. Joseph." Liège, 1890.

REISS (Jac.) S. J. — " Josephina Lucernensis." Constantiæ, 1658.

RICARD. — " Mois de S. Joseph." Paris, 1866.

SAINTRAIN. — " La vie et les vertus de S. J." Liège, 1875.

SEITZ (Jos.) Priester — " Die Verehrung des hl. Joseph." Freiburg im Breisgau, Herder, 1908.

WEBER (Alfred.)—"Notre bon père S. Joseph." Grammont.

2° De devotione erga S. P. N. Franciscum. 400

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALVA et ASTORGA (Pet. de) — " Prodigium naturæ portentum gratiæ, hoc est S. P. N. Francisci vitæ acta ad Christi D. N. vitam et mortem regulata." Madriti, 1651.

Anonymus, O. M. C. — " Doctrina S. P. N. Francisci per singulos anni dies distributa; accedit parvum officium necnon mensis seraphicus in honorem S. Francisci." Romæ, 1896; — " Flores seraphici seu fructus S. P. N. Francisci per litterarum ordinem dispositi." Cfr. Analect. O. M. C., T. XIV-XIX.

APOLLINAIRE (P.) M. O. — " Doctrine spirituelle de S. François d'Assise." Paris, 1878.

BERN. (S.) SEN.—Op. omnia, Lugd. 1650. T. IV, p. 260-270.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C.—" L'esprit de S. François d'Assise." Paris, 1880.

EDOUARD D'ALENÇON.— "Sacrum commercium beati Francisci cum dominâ Paupertate." Cfr. *Anal. Min. Capuc.* Romæ (1900).

EVANGELISTA de MOMIGNO, O. M. Obs.—"Directorium superiorum regularium et ecclesiasticorum, continens centum et septem sermones doctrinales... pro visitationibus, investitionibus, professionibus etc." Col., 1665. V. p. 408-425.

EVANGÉLISTE de S. BÉAT. — " S. François et la science." Tournai, 1895.

HILARIN de LUCERNE—"Notes critiques et documentaires." *Etudes franciscaines*, 1899.

VIVÈS (card.)— " Manuale devotorum S. P. N. Francisci." Romæ, 1900.

WILHELMUS a REISBACH. — " Die fünf seraphischen Sonntage. Ablassandachten zu Ehren des hl. Franciscus von Assisi." Schrobenhausen (Oberbogem), 1885.

ALII AUCTORES:

BEISSEL (St.) — " Die culturgeschichtliche Bedeutung des hl. Franz. von Assisi" V. " *Stimmen Maria-Laach.*" (1887) — XXXIII, 1-17, 149-165, 276-288, 374-391.

BOURDALOUE (L.) — " Sermon pour la fête de N. D. des Anges sur l'indulgence de la Portioncule."

CARLIER (E.)—" Le triomphe de S. François." Cfr. *Revue de l'art chrétien* (1885), c. III, 419-436.

CARMICHAEL.— " The origine of the rule of S. Francis." in " *Dublin Review*" T. 134, n. 269 (Apr. 1904), 357-385.

CHAULIN (Baron). — "Fioretti de S. François d'Assise." Paris, Poussielgue, 1901.

CHEVALIER (Ulysse).—O. C. ad art. "*François* (S.) *d'Assise.*"

Civilta Cattolica (1894) P. IX, 189-206.

COCHIN (H^ri^).— "S. François d'Assise d'après son dernier historien (Paul Sabatier)." *Revue des questions historiques*, 1895. T. 57, p. 210-229.

DELASSUS (abbé Aug.)— "Ce que les chrétiens doivent au Séraphin d'Assise." Toulouse, *Voix franciscaines*, 1910;— "S. François d'Assise révélé dans l'imitation de J.-C." Toulouse, 1912.

"*Fioretti.*— Les petites fleurs de la vie du petit pauvre de Jésus Christ." Bruxelles, 1896.

GERMAIN (Alp.).— "De l'influence de S. François d'Assise sur la civilisation et les arts." Paris, Bloud.

HUVELIN.— "La légende des 3 compagnons." Paris, 1891.

LE MONNIER (Léon).— "Les stigmates de S. François." cfr. *Etudes religieuses des Pères Jésuites*, T. 12 (Sept. 1907) p. 737-750.

ORLANDO (G.).— "S. François d'Assise et son influence religieuse, littéraire et artistique." traduit en français par Jean. Baptiste... Paris, 1885.

OZANAM (A. F.).— "Les poètes franciscains." Œuvres complètes (1855), T. V, 45-85, 227-340.

P. C. B.— "Les grandeurs du séraphique S. F. d'Assise et les splendeurs de son tombeau." *Revue Suisse Catholique* (1886-1887) T. XVII et XVIII.

RAFFAELE DA PATERNO.— "La sapienza della croce, ossia nuovo quadro storico-critico della vita e dell'opere di S. Francisco di Assisi." Napoli, 1882.

ROURE (Lucien) S. J.— "La psychologie de S. François d'Assise." *Etudes religieuses*, T. 122 (1910) p. 145 et 721;— "Au mont des stigmates." ibid. T. 126, p. 463-482.

THOMAS. — "Les Capucins, fragments sur S. François d'Assise et les Capucins." Versailles, 1856.

VERNET (Fél). — "S. François d'Assise intime." cfr. "*L'Université Catholique.*" (1898) XXIX, 34-40, 554-577; etiam Lyon 1899, p. 95;—cfr. etiam: "S. François d'Assise. Les opuscules complets." Tournai, Casterman.—"Seraphicæ legislationis textus originales." Quaracchi, 1897.

Art. V.— De cultu et usu SS Eucharistæ Sacramenti. 404
§ I.— De Christi ineffabili præsentia in SS. Altaris Sacramento, et de obligatione Eum visitandi. 405

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALBERT DE PARIS, O. M. C.— "Visites du T. S. Sacrement." 3e édit., Paris, 1697.

AMBROISE DE LOMBEZ, O. M. C.— "La consommation de l'amour de J.-C. au S. Sacrement de l'autel." Rouen, 1676.

ANSELMUS EX ESCH. — "Dies sacerdotalis sanctificatus." Luxemburgi, 1774.

BARTHOLOMÆUS A SALUTIO, O. M.—"Societas amoris fundata a R. P. Fr. B.... in quâ informantur animæ devotæ de S. S. Sacramento et quid eis agendum qui in hanc sanctam societatem admitti voluerint." Coloniæ, 1618.

BERNARD DE PARIS, O. M. C.— "L'intérieur de J.-C. en l'Eucharistie." Paris, 1671.

CAMILLUS D'ORGON, O. M. C.— " Jésus-Hostie, vérité, voie et vie." Carcassonne, 1879.

DEODATUS (F.). — " Seraphici Patris S. F. de religione in S. S. Eucharistiam tractatus. " Rennes, 1896.

FRANCISCUS (S. P.).— Verba admonitionis I de corpore Christi. Opera (ed. Quar.) p. 3. sq.;— De reverentiâ corporis Domini et de munditiâ altaris; — Epist. I, opusc. p, 87 sq.; — Ep. II, p. 44 sq.;— Epist. V, p. 112.

GASPARE DA MONTE SANTO, O. M. Obs.— O. C., T. III, p. 211-251.

GHILARDI (F.) O. M. — O. C,, T. I. p. 343-350.

JEAN DES ANGES, O. M.— " Lutte spirituelle et amoureuse entre Dieu et l'âme..." Paris, 1621, V. p. 339-360.

LÉONARD (S.) de PORT-MAURICE. — Œuvres, Paris, éd. Vivès, 1858. T. III, p. 23-72;— " La Ste Eucharistie." Lille. Desclée, 1888.

MARIOTTI (Candido) O. M.— " L'Eucaristia ed i Francescani." Fano, 1908.

NICOLAS DE DIJON.—"Octave du S. Sacrement."Lyon,1694.

NICOLAS DE STAVELOT.— " Trésors eucharistiques. Méditations." Liège, 1779;— " La moëlle eucharistique." Tournai, Casterman.

SALA (Jaime) O. M.— O. C., p. 97-125.

SIGL (Ben.) Conv. — " Operarius Triplex, aptâ, brevi et practicâ materiâ ac methodo instructus, juxta triplex operarii munus... " Lucernæ, 1748. V. p. 131-142.

SOYER, cordelier.—Œuvres spir. Paris, 1684. T. III, p. 1-63.

THEODOSIUS FLORENTINI, KAPUZ. — "Kommet, lasset uns anbeten! Katholisches Lehr-Betrachtungs-und Andachtsbuch für das vierzigstündige Gebet..." Einsiedeln, 1877.

ZUALLART (G.) Récol. — "Conquête du ciel..." Mons, 1667. V. p. 1-88.

ALII AUCTORES.

ALPHONSE (S.) de LIGUORI. — "Visites au S. Sacrement." Tournai, Casterman; — Méditations pour l'octave du S. Sacrement." ibid.

BENOIT-FIDÈLE de S. PHILIPPE. — "Paradisus eucharisticus." Col. Agrip., 1659.

BERTET (Th.) — "Sermons pour l'octave du S. Sacrement." Lyon, 1694.

BIROAT (J.) — "La vie de J.-C. dans l'Eucharistie." Arras, Sueur-Charruey, 1884.

BONUCCI (Ant. Maria). — "Ephemerides eucharisticæ." Romæ, 1700-1718.

BOUILLERIE (Mgr, de la) — "Méditations sur l'Eucharistie." Paris, Sagnier, 1851.

BOURDALOUE (L.) — "Les mystères de la vie de J.-C. dans l'Eucharistie." Bruxelles, Vromant, 1899; — "Les œuvres eucharistiques de Bourdaloue." Lille, Desclée (Biblioth. euchar.).

COËFFETAU. — "Les merveilles de l'Eucharistie." 1606.

CORBLET (abbé) — "Histoire de l'Eucharistie." Paris, Palmé, 1885.

CORET (J.) S. J. — "Le bonheur de cette vie mortelle: Jésus au S. Sacrement de l'autel." Liège, 1688.

CAULIN (Pr.) — "La divine Euch." 2 v. Tournay, 1861.

CRASSET (J.) — "Entretiens de dévotion sur le S. Sacrement." Bruxelles, Vromant, 1889.

Du PONT (Louis). — "Méditations sur la Ste Eucharistie." Lille, Desclée (Biblioth. eucharistique).

Du SAULT (J. P.) O. S. B. — "Entretiens avec J.-C. dans le T. S. S. de l'autel." Paris, Périsse, 1841.

EYMARD (V. P. — "La divine Eucharistie." Paris, Poussielgue, 1884.

FABER, orat. — "Le S. Sacrement ou les œuvres et les voies de Dieu." Paris, 1874.

FISEN (Bart.) — "Origo prima festi Corporis Christi." Leodii, 1628.

"Fleurs eucharistiques de la vie des saints." Paris, Beauchesne.

GERBET (Mgr.) — "Considérations sur le dogme générateur de la piété catholique." Paris, Belin, 1876.

GRUMSEL (G.) — "Jucundi sacræ synaxis amores, sive Christus in Eucharistia summopere amans et amabilis." Leodii, 1659.

HEVENESI (G.) "Calendarium eucharisticum." Viennæ, 1748.

LALLEMANT (Louis)—"Entretiens sur la vie cachée de J.-C. dans l'Eucharistie." Bruxelles, Vromant, 1888.

Le GAUDIER (Ant.) S. J. — "De perfectione vitæ spiritualis," ed. 1857. T. II, Sect. X, P. VI.

MACHAULT (Jacques de) S. J. — "Le trésor des grands biens de la T. S. Euch." Paris, Leclère, 1891.

MALOU (P.) S. J. — "Visites au S. Sacrement suivant le plan des Exercices spirituels de S. Ignace." Namur, Godenne, 1912.

MAUREL. — "Mémorial de six congrès eucharistiques." Paris, Delhomme.

MONSABRÉ (Père) O. P. — "Retraite de 1883. Devoirs eucharistiques." Paris, 1883; — "Le Jeudi-Saint et la Fête-Dieu." Lille, Desclée, 1889.

NADASI (J.)—"Annus eucharisticus." Tyrnaviæ, 1651.

NOUËT (J.)—"Le chrétien à l'école du Tabernacle." Paris, Palmé, 1873.

PAGANI (Père) — "L'âme devant la sainte Eucharistie." Tournai, Casterman.

PETITALOT (R. P.) mariste — "Méditations sur la Ste Eucharistie."

"*Quarante* (les) Heures." *Revue Bénédictine*, Maredsous. T. VI, p. 82.

RÒSIGNOLI, S. J.— "Les merveilles divines dans la Ste Eucharistie." Tournai, Casterman.

SCHWERTFER (W.) S. J. — "Doctrinæ morales ex S.S. Eucharistiâ." Monachii, 1661.

THOMAS (S.) d'Aquin. — "La liturgie du S. Sacrement par..." commentée par le Chan. Humbert. Lille, Desclée (Biblioth. euchar.).

VAUBERT (Luc.) — "Méthode pour visiter N. S. dans la Ste Eucharistie." Bruxelles, Vromant, 1881.

§ II.— De sancta communione. 412

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ALBANUS RUDESHEIMENSIS (Gr. Fr.) O. M. C. — "Panis angelorum." Bruchsaliæ, 1765.

ANDRÉ de MACON, O. M. C.—"La communion journalière." Dijon, 1690.

Anonymus.—"Action de grâces après la Communion." Limoges, 1899.

AUGUST (P.) O. M. C.—"Welkom! vóór en na de H. Communie." uit het Engelsch van Moeder Mary Loyola. Brugge, 1912.

BARTHOLOMÆUS a SALUTHIO, O. M. O.—"Convivium spirituale amatoris Jesu." Coloniæ, 1618.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C.—"La communion de J.-C." Paris, 1658;—"La communion de Marie." Paris, 1660.

BONAVENTURA (S.)—Regula novitiorum, c. IV.

CHRYSOSTOMUS (P.) van CALMPTHOUT, O. M. C.—"De H. Communie bron van zaligheid, vry bewerkt volgens Farre." Roeselaere, 1903.

FR. de VOUILLÉ.—"Pratique de la communion spirituelle. La communion perpétuelle." Couvin, 1914.

G. da MONTE SANTO, O. M. Obs.—o. c., T. III, p. 251-268.

JACQUES D'AUTUN.—"L'amour eucharistique victorieux de la nature." Lyon, 1721.

JÉAN EVANGELISTE.—"La vie éternelle par la S. Communion." Anvers, 1662.

JEAN FRANÇOIS de REIMS, O. M. C.—"La vraye perfection de cette vie..." P. I, p. 335-502.

NEUDECKER. "Geistesschule für Ordensleute, (Ed. Zeilner)." München, 1902, p. 153-166.

MABILLE (Jean) Cordelier.—"Conférences sur la vie spirituelle très utiles aux personnes séculières et régulières." Paris, 1672, V. p. 392-484.

MARIA-ANT. de S. JOSEPH in PERSICETO, O. M. C.—"De S. S. Communionis frequentiâ in familiis religiosis." Romæ, 1905.

ŒGIDIUS ŒGIDII, O. M. Obs.—"Panis eucharisticus fractus parvulis." Monasterii Westphaliæ, 1674;—"Aurum ignitum probatum." Mon. Westph. 1674. (De quibus duobus op. dicit P. Patricius Schlager in "*Beiträge zur Geschichte der Sächsischen Franciscanerprovinz vom heiligen Kreuze.*" Jahrgang 1911 und 1912, Düsseldorf 1912, p. 186-187: "Es wäre sehr zu wünschen, dass dieses kostbare aber seltene Büchlein durch neue Herausgabe recht vielen Verehrern des heiligsten Sakramentes zugänglich gemacht würde."

Père (un) *Capucin* de la prov, de Liège.—"La S. Communion ou la manière de bien communier." A Malmédy, 1713.

ALII AUCTORES:

ALEXIS-LOUIS de S. JOSEPH.—"Manuel de la vraie dévotion pratique envers la T. S. Eucharistie et la T. S. Vierge." Lyon.

A. (S.) de LIGUORI.—"La fréquente communion." Tournai.

ANDROTIUS (Fulv.) S. J.—"De communione frequenti." Moguntiæ, 1598.

ARVISENET.—"Le froment des élus." Tournai, 1837.

AVRILLON.—"Méditations sur la Ste Communion." Tournai, 1857.

BAINVEL (J. V.) S. J.—"Sur la communion quotidienne." *Etudes religieuses*, T. 114, p. 670-677.

BLOT (Fr.)—"La communion réparatrice en union avec Marie." Paris, Poussielgue, 1863.

CRASSET (J.) S. J.—"Entretiens de dévotion sur le S. Sacrement de l'autel." Bruxelles, P. B. C. 1879.

Cros (L. J. M.) S. J.—"Le confessionnal et la sainte Table, ou les très doux présents du Cœur de Jésus." Toulouse, Regnault, 1870.

Cros (Jos. Marie) S. J.—"Enfants, à la sainte Table. Difficultés d'écoliers." Bruxelles, Dourt, 1907 et 1910 en deux séries.

Dalgairns (R. P.) de l'Orat.—"La S. Communion considérée au point de vue philosophique, théorique et pratique." Paris, Bray, 1863.

Etcheverry (J.) S. J.—"La communion spirituelle." Paris, 1863.

Hermanni (J.)—"Deliciæ regum panis eucharisticus." Romæ, 1671.

Justus ab Assumptione, carm.—"Manna communicantium." Duaci, 1679.

Lambert (P. J. M.)—"Allons à la sainte Table." Paris, Avenue de Breteuil, 52.

Lebon.—"La S. Communion est ma vie." Tours, 1864.

Lercari, S. J.—"Le mois eucharistique." Paris, 1843.

Lintelo (J.) S. J.—"La communion fréquente et quotidienne." Tournai, Casterman, 1908.

Madridius (Christ.) S. J.—"De frequenti usu S. S. Eucharistiæ." Neapoli, 1556 (ed. flandrica Lovanii, 1640), cfr. art. P. Dudon, *Etudes religieuses*, T. 120 (Juil. 1909) p. 25.

Pie X.—"Décret du 20 Déc. 1905 sur la communion fréquente et quotidienne. Texte avec commentaire par le P. L. Choupin." *Etudes religieuses*, T. III, p. 539 sq.

Vacant.—"Dict. Théol. cath. ad art, "*Communion eucharistique fréquente.*"

VAUBERT (Luc.) S. J.—"Traité de la communion." Bruxelles, P. B. C. 1886.

§ III.— De Sacrificio Missæ. . . . 433

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ANSELMUS EX ESCH, O. M. C.— "Dies sacerdotalis sanctificatus seu brevis bene celebrandi diemque sanctificandi methodus studiose elaborata." ed. 2ª. Luxemburgi, 1774.

BELLEGRAND (Fr. Desid.) O. M. C.— "Refectio spiritualis sacerdotum." Brixiæ, 1667.

BONAVENTURA (S.).— Opuscula ad theologiam mysticam spectantia (Quaracchi, 1896) p. 246-249:— Sti Bon. opuscula, Lugduni, 1619, T. II, p. 76.

DAVID AB AUGUSTA.— O. C., L. I, P. I, c. x.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.— O. C., p. 223-233.

GHILARDI (F.) O. M.— O. C., T. II, p. 560-569.

GLEICH (Domin.) O. M. Obs.—O. C., P. I, p. 331-384.

GRASSELLI ANTONIO MARIA (Monsig. O. Conv.)— "Esercizi spirituali al clero secolare e regolare." Roma, 1894, p. 193-211.

J.-B. DE BOUILLON, O. M. C.— "L'esprit du S. Sacrifice, ou analogie des cérémonies de la Messe avec les mystères de la Passion." Paris, 1784.

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.— "La vraye perfection de cette vie..." P. I, p. 335-502.

JOANNES GUALLENSIS, O. M.— O. C. p. 239-243.

JOSEPH DE TREMBLAY. — "Exercice spirituel durant la Ste Messe." par le R. P.... nouvelle édit. Calais, Impr. des Orphelins, 1896.

JUAN de los ANGELES, O. M. — "Obras misticas." Madrid, Baillière, 1902, p. 363-442 (etiam Madrid, 1604).

KERVER (Hyac.). — "Catéchisme et instructions sur la Ste Messe." Paris, 1696.

LÉONARD (S.) de PORT-MAURICE. — "Trésor caché ou le S. Sacrifice de la Messe." Tournai, Casterman.

MARTINUS A COCHEM, O. M. C. — "Medulla missæ super mel dulcis." Col. Agr. 1700. (Hujus operis germanice conscripti (Colon.) inveniuntur etiam ed. gallica "La Ste Messe." Tournai, Casterman, 1899; Paris, Amat, 1899; — ed. italica "Spiegazione del santo Sacrificio della Messa..." Firenze, Libreria Editrice Fiorentina, 1909; — invenitur quoque ed. flandrica.

NICOLAS DE STAVELOT. — "Exercices de la dévotion la plus solide, ou la Ste Messe." Liège, 1784.

RUFFINUS ERENDINGANUS, O. M. C. — "Brevis manuductio sacerdotis ad S. S. Missæ sacrificium." Lucernæ, 1694.

TITELMANUS (Fr.) O. M. — "Tractatus de expositione mysteriorum missæ." Parisiis, 1536.

ALII AUCTORES:

ALPHONSE (S.) de LIGUORI. — Œuvres compl., Tournai 1875. T. XIV, "Du sacrifice de J.-C., avec une courte explication des prières de la messe." ibid. p. 447-498.

BACUEZ (L.) S. S. — "Le divin sacrifice, et du prêtre qui le célèbre." Paris, Roger, 1895.

BONA (Card.).— Opera omnia, Venetiis 1764, p. 91.

BOUCHAUD (Ed. de) S. J.—" Du S. Sacrifice de la messe, et de la manière d'y assister." Lyon, Albert, 1883.

BRETON (G.).— " La Messe." Paris, Bloud.

BUATHIER (abbé).—" Le sacrifice dans le dogme catholique et la vie chrétienne." Paris, Delhomme. 1888.

CHAIGNON (P.) S. J.— " Le prêtre à l'autel." Angers, Briand, 1887.

DION. CART.— Op. min., Tornaci, 1908. T. III, p. 327-438.

DRUZBICKI (G.) S. J.— " Tractatus de effectibus, fructu et applicatione S. Missæ sacrificii." Pragæ, 1713.

GAUTRELET (Fr.) S. J.— " Le prêtre et l'autel. Méditations pour servir de préparation au S. Sacrifice de la messe." Lyon, Bridan.

GIHR (Nic.).— " Le S. Sacrifice de la Messe." Paris, Lethielleux, 1901.

GOURDAN (Pierre de) S. J.— " Le chrétien heureux par la Messe." Lyon, 1689.

HOPPENOT (J.) S. J.— " La messe dans l'histoire, dans l'art, dans l'âme des saints et dans notre vie." Lille, Desclée, 1906.

INNOCENTIUS III.— P. L. T. 217: De sacro altaris sacrificio.

JUSTINELLI (Pet.) S. J.— " Modus fructuose celebrandi missam." Monachii, 1648.

LE BRUN.— " Explication des prières et des cérémonies de la Ste Messe." Paris, Vivès.

LE GAUDIER (Ant.)— O. C., P. V, Sect. X, XI, XII.

PAVONE (Fr.) S. J.—Instruttione della Congr. de Chierici." Napoli, 1621. Parte prima, instruttione decima-quarta, p. 403-437.

PINAMONTI (J. P.).— "L'arbre de vie ou le prix infini les admirables effets de la Ste Messe." Par Lethielleux, 1865.

POIRÉ (Fr.) S. J.— "Ignis holocausti... ad pie celebra dum." Parisiis, 1633.

ROHAULT de FLEURY, Ch.— "La Messe, Etudes archéo giques." Paris, May.

SCORTIA (J. B.) S. J.— "De sacrosancto Missæ sacrificio Lugduni, 1616.

STRATIUS (J.) S. J.— "Stimuli pietatis ad sacrificiu missæ pie audiendum et faciendum." Col. 16

TANNER (M.) S. J.— "Cruentum Christi sacrificium incruento Misssæ sacrificio explicatum." Vie næ, 1756.

Van den BURCH (Fr.)—"Brevis elucidatio totius Missæ Parisiis-Tornaci.

Van der VEVREN (Fr.) — "In canonem Missæ uti et re quas ejus partes brevis... expositio." Col., 164

VAUBERT, S. J.— "Instructions sur le saint sacrifice de messe." Bruxelles, P. B. C., 1885.

VAUGHAN (Mgr. Herbert) — "Le saint sacrifice de messe." Bruges, Desclée, 1889.

Cfr. etiam:

"Mica panis quotidiani eucharistici... methodus a altaris ministerium se præparandi..." cujus auctor est qu dam canonicus regularis. Aug. Vind., 1762.

"Sacerdos ad S. S. Missæ sacrificium rite instructu seu varia de S. S. Missæ sacrificio opuscula in unum cc lecta ab uno e S. J. sacerdote" Paris, Julien, 1857.

Art. VI.— De instrumentis ex intervallo adhibendis. . 4

* § I.— Capitulum culparum. 4

BIBLIOGRAPHIA.

DAVID ab AUGUSTA. — o. c., L. I, P. I., c. VI.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C. — o. c., p. 281.286.

JOANNES GUALLENSIS, O. M. — o. c., p. 278-280.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M. — "Sermones spirituales et exhortationes monasticæ religiosis personis necessariæ." ed. IV, Antv. 1644. p. 119-136.

MARTIAL d'ETAMPES, O. M. C. — "Traité très facile pour apprendre à faire l'oraison mentale..." Paris, 1722. V. p. 232-234.

§ II.— De recollectione spirituali. . . 450

BIBLIOGRAPHIA.

a) In genere.

AUCTORES FRANCISCANI.

ALEXIS (P.) de BARBEZIEUX — "Le religieux en retraite." Toulouse.

ANASTASIUS a REICHENHOFEN. — "Exercitien-Vorträge und Betrachtungen für Priester." 2 vol., Ravensburg, 1910.

ANDREAS van DENDERMONDE. — "Den religieus in de eenigheit." (overgezet uit P. Paulus de Noyers, die uit 't Italiaansch 't werk van P. Cajetan-Maria van Bergamo in 't Fransch vertaald had.)

ANGELO de LANTOSCA. — "Octavario di spirituali essercitii." Romæ, 1660.

Anonymus O. M. C. — "Die grossen Wahrheiten der Religion." Mainz, 1882.

Anonymus O. M. R. — " Sacer accessus ad Deum." 2 v
Neapoli, 1711.

ANTONIUS van THIENEN — " Geestelijcke oeffeninghe vo
novitien." Loven, 1718. cfr. Vijfde tractaet.

ANTONIUS a S. ELPIDIO. — " Corso di exercizi spiritu
per uso speciali de religiosi." Condolta, Fe
rara, 1899.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C.—" Le religieux ou le chr
tien en solitude..." Paris, 1676; — " Le re
gieux intérieur." Paris, 1673; — " Le parfa
novice." Paris, 1868.

CAJETAN-MARIA a BERGAMO. — " Il religioso ritiro..." B
logna, 1737; — " Il capuccino ritiro per die
giorni." Ferrara, 1810; — " Confessarius m
ditans seu exercitia peragens spiritualia." 176
— *El Capuchino retirado.* Curso de Ezercicios espirituale
Barcelona, 1904.

CAROLUS von HILDESHEIM — " Neuer Mensch."

COUKTOT (Fr.) O. M. O. — " Méditations... avec des m
ditations pour une retraite de dix jours." Pari
1684.

DANIEL D'ANVERS — " Méthode générale..." V. p. 515.

DELARBRE — " Le Frère Mineur résolu. Retraite spirituel
offerte à tous les Fr. M." Quaracchi, typ. d
collegio di S. Bonav., 1916.

DEUKIRCH — " Decendium sacrum seu sancta dierum d
cem exercitia."

EUGÈNE D'OISY — " Retraite sur les douze degrés de l'im
tation de J.-C. par l'imitation de S. François
Couvin, 1904.

FANO (Fr. Dion. da) — " Il decamerone spirituale." V
netia, 1594. V. p. 163.

FOROSCEWIEZ (P. Flor.)—"Principia theologiæ asceticæ."

FRANÇOIS ROBERT, O. M.—"Retraite spirituelle qui se fait tous les ans dans le grand couvent de l'observance de S. Fr. de Toulouse." 3e éd., Toul. 1721.

FRANCISCUS CAMBERIÉNCIS, O. M. C. — o. c., p. 78-83.

FULBANUS A RUDESHEIM — "Tyrocinium seraphicum." Moguntiæ, 1752.

GHILARDI (F.) O. M. — o. c., T. II, p. 321-326.

GUAL (P. Petrus) — "Curso de ejercios espirituales." Lima, 1889.

HERMANN (Am.) O. M. — o. c., p. 233-284.

HÜFNER (P. R.)—"Die grossen Wahrheiten." Dulmen, 1911.

ILG — "Tugendspiegel für Priester und Ordensleute, Leben, Lehre und Leiden Xi." Altötting, Alphonsus von Tsussmerhausen, 2 vol.

IGNATIUS (V. S. D.) a S. AGATHA — "Meditazioni per un corso di spirituali exercizi ad uso dei Minori Capuccini." Romæ, 1912.

JACOBUS BAGNACABALLENSIS — "Exercitiorum liber." Interammæ, 1620.

JACQUES D'EMBRUN —" Exercices sur la première règle de Ste Claire." Bordeaux, 1878. Paris, Téqui. 1890.

JEAN CHRYSOSTOME —"La sainte désoccupation des créatures et l'occupation de Dieu seul."

JOANNES DA MIOLA. — "Corso de spirituali exercizii."

JOSEPHUS ANT. CÆSAREMONTANUS — "Spiritualis decem dierum solitudo vernans floribus sacræ Scripturæ ac S. S. Patrum." Argentorati, 1754.

JOSEPHS de DREUX — "Retraite séraphique ou exercices spirituels selon le véritable esprit de S. Fr. d'Assise." Paris, 1898.

JOSEPH de PARIS — "Les dix jours." (préface de A. Du fourcq, professeur à l'université de Bordeaux) Toulouse, 1913.

KELLEN (Lud.) Récol. — "Solitudo spiritualis, hoc es methodus quæ salutis et perfectionis sua amantem instruit qualiter se semel in anni per octiduum ab omnibus exterioribus abstra hat." Coloniæ, 1682.

LAURENT D'AOSTE—"Conférences ecclésiastiques prêchée à l'occasion des retraites pastorales." 2 vol Paris, 1881.

LEONARDUS (S.) a PORTU MAURITIO—Opere ed. a P. Sa vatore d'Orméa, typografia Tiberina, 185 1854; — Exercices spirituels, Tournai, Caste man, 1860.

LORENZ von BRINDISI THOÖN — "Exercitienvorträge."

LOUIS de BOUVIGNE — "Miroir de l'âme religieuse." N mur, 1691.

LUDOVICUS ARGENTANIENSIS—"Geistliche Uebung von d jährlichen Einsamkeit."

MARTIN von COCHEM—"Uebungen oder jährliche Exerc tien zur Erneuerung des Geistes." Mainz, 188

MENINI (Rob. Mons.) O. M. C. — "Brevi discorsi sop la perfezione cristiana per le pie unioni, istitu e collegi nei giorni de ritiro, tridui e novene. Verona, lib. ed. pont. di F. Criquetti, 1906.

MIGUEL de ESPLUGAS. — "Conferencias espirituales pa Ejercicios." par el 2da ed., corregida y aume tada. Barcelona, Subirana, 1904.

MOTT (P. Herm.)—"Dux fidus devotarum mentium ad r cessum solitarium." Col. Agr. 1674;—"Manu religiosorum..." Col. 1669. V. p. 371-479.

NIEBERLE — "Octava seraphica spir. exerc." Aug. Vind. 1798; — "Cinq jours de retraite spirituelle" par Ratté (trad. de l'Allemand). Paris, 1889.

PACIFICO MONZA da VICENZA, O. M. — "Dieci giorni di spirituale ritiramento ad uso dei Frati Minori." Quaracchi, 1902.

PACIFIQUE de S. POL. — "Retraite" publiée par les soins du P. Exupère de Prats-de-Mollo. Paris, 1902.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS. — "Le noviciat d'Hermogène." Paris, 1633.

SEBAS. von ALTORFF. — "Einzamkeit" (Cajetan-Marie de Bergame) "Einzamer Capuziner." Zug, 1686.

SEB. von AACKEN — "Geistliche Erneuerung." Collen, 1686.

SEEBOCK. — "Exercitien-Buch für monatliche und jährliche Geistes-erneuerung." Salzb. Pustet, 1890.

SCHILLINGS (P. Aloys.) — "Exercitien." Kevelaer, Butzon, 1912.

SONCINUS (Luc.) — "Exercitiorum liber." Brixiæ, 1610.

SOYER (Fr.) Cord. — Œuvres spirit. T. I et T. II, p. 257.

STANIZLO. — "Forma externa spirit." Vend., 1850.

"*Statuta* pro sacris recessibus in ordine F. F. Minorum." Quaracchi, 1905.

STEFANO de CESENA — "Exercizi spirituali dispositi per dieci giorni." Cesena, 1779.

STOCK (Norb.) — "Geistesübungen für Kleriker." (1912)

ALII AUCTORES:

BODET (Ch.) — "Formation religieuse de l'élite par la piété." Angers, 1909.

COTEL — "La conduite des exercices spirituels de S. Igna-

ce dans leur application aux retraites or naires." Paris, Lethielleux, 1914.

FAUCILLON, O. P. — "La vie avec Dieu." notes pour traites par le P..., publiées par M. B. Schwal Paris. Lecoffre, 1905.

GUIBERT (J.) — "Retraite spirituelle." Paris, Poussi gue, 1909.

HECTOREUS (Camillus) — "Instructio directoris qui t alicui communitati sacris S. Ignatii exercit decendialibus vel octiduanis excolendæ præfuturus." Enghien, Spinet, 1906.

HEDLEY (Mgr.) — "Overwegingen voor eene retraite uit het engelsch vertaald door W. Van Weyle Lier, Taymans, 1913; — "Retraite" tradu de l'anglais per Jos. Bruneau S. S., Par Lethielleux, 1905.

HENRIET (Aug.).— "Manuale operariorum S. J." Ha Comitis (Ten Hagen). 1889.

HOFFÆO et CECOTTO, S. J.— "Duo antiqua directoria C. B. E., n. 35. Enghien, 1911.

JOURDAN.— "De la solitude, de ses inconvénients, de s avantages." par Zimmerman. (trad. de l'Al mand.) Paris, 1840.

LAHOUSSE (G.).— "Monita Pii X et Gregorii Magni s cerdotibus sacri recessûs exercitia obeuntib proposita." Brugis, C. Beyaert, 1904.

LE BACHELET (X-M.).— "Bellarmin et les exercices spi tuels de S. Ignace." Enghien, Spinet, 1912.

LE VALOIS, S. J.—"Lettres à un prêtre sur la nécessité la retraite." Lille, Desclée, 1884.

MERCIER (Card.).— "Retraite pastorale." Bruxelles, D wit, 1910.

NORMAND (Paul) avocat.—" Une élite." Reims, Action populaire, 1911.

PETRARCHA (Fr.). — " De vitâ solitariâ." Bernæ, 1605.

RICHABY.— " Stille stroomingen van..." Uit het engelsch door Bern. A. J. Van Baaren Pr.; Leiden, Van Leeuwen, 1913.

SUAREZ, S. J.— "De spiritualibus exercitiis S. Ignatii tractatus," novis curis R. P. Debuchy iterum in luce prodit. Parisiis, Lethielleux, 1910.

SUFFREN (J.) S. J.— " Circus perfectionis sive Exercitia spiritualia per aliquot dies decurrenda." Innsbruck, Rauch, 1908.

VOGT (Peter).— " Die Grundwahrheiten der Exercitien des heiligen Ignatius ausführlich dargelegt in Aussprüchen der heiligen Kirchenväter." Regensburg, F. Pustet, 1908.

WATRIGANT.— " Traité sur l'utilité et la nécessité de la retraite, par le P. Vincent Huby. Lille, Desclée, 1882; — "De la formation d'une élite pour les œuvres et pour les paroisses dans le cénacle de la retraite. " Enghien, Spinet, 1906.

b) Examina tempore recollectionis facienda.

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

AGOSTINO DA FUSIGNANO, O. M. C.— " Esercizi spirituali." Venezia, 1825. V.: " Esame."

ANTON. DA TORINO, O. M. C.— " Corso completo di meditazioni per gli esercizi del clero. " Mondovi. 1877. cfr. T. III.

CÆSAREMONTANUS (Jos. Ant.) O. M. C.— "Spiritualis d cem dierum solitudo vernans." Argentora 1754. V.: "Examina et dictamina practica.

CAJETANUS A BERGAMO, O. M. C.—"Capucinus solitarius Monachii, 1765. V.: Examina practica.

GRASSELLI (Mg. Ant. M.) O. M. Conv.— "Esercizi spi tuali al clero secolare e regolare." Rom 1894. V. Riforme.

LÉONARD (S.) de PORT MAURICE.— Œuvres, T. VII.

NIEBERLE (Œm.) O. M. R.— In "Octava seraphica.. Aug. Vind, 1723.

SOYER, cord.— Œuvres spir. Paris, 1674. T. III, p. 62-26

UBERTINODA CHIUSI, O. M.—"Dieci giorni di ritiramen spirituale." Firenze, 1869. V. p. 793-883.

ALII AUCTORES:

AICHNER SIMON (Erzbischof). — Stille Stunden. Exer tienverträge.— Herausgegeben von P. Th. V lanova Gerster, Kapuziner. Brixen, 1911, in

ANDRÉ (G.).—"Nouveaux examens de conscience." Par Beauchesne, 1910.

Anonymus.— "Examen de la conscience au point de v de la perfection." Lyon, Paquet. 1901.

Anonymus.— "Examen sur les vertus religieuses, à l'us ge des religieuses en retraite." Besanço Jacquin, 1898.

Anonymus.— "Principaux devoirs d'un prêtre, en form d'examen." Lyon, Rusand, 1820.

Anonymus.— "Petit pré spirituel de la Congr. de la Mi sion." Paris, 1882, T. II, p. 513-576.

Anonymus.— "Règlement du Prêtre en retraite pastor le." Viviers, 1833. V. p. 144-350.

Anonymus.— "Tableau abrégé des principaux devoirs d'un prêtre, en forme de règlement et d'examen." Lyon, Lesne, 1882.

Anonymus.— "Libellus manualis ad usum cleri qui exercitiis spiritualibus vacat." Ven, 1869. p. 23-82.

BENARD (abbé).— "Examen à l'usage du clergé." Paris, Périsse, 1854.

BOONE, S. J.— "Examen statûs conscientiæ." Gandavi, Poelman. 1833;—"Vade-mecum ad Exercitia." Bruxellis, 1842. V. p. 75-165.

BOUCHAGE (Fr.) C. S. R.— "Retraite sacerdotale, religieuse et apostolique." Paris, Delhomme, 1898. V. examen quotidianum.

BOUMANS (Père) rédempt.—"Quatre retraites de trois jours à l'usage des Frères servants." Galoppe, Aberts, 1904. V. p. 508-529.

CORMIER, O. P.— "Retraite ecclésiastique d'après l'Evangile et la vie des saints." Rome, 1903. V. Examens,

CRASSET (Jean) — "Considérations sur les principales actions du chrétien." Paris, 1732.

DIESSEL G. C. SS. R. — "Auf Horebs Höhen, Ein Wegweiser in den Tagen der geistigen Einsamkeit." Regensburg, 1893.

Idem. — "Auf Kalvarias Höhen..." Regensburg, 1905.

Idem. — "Auf Tabors Höhen..." Regensburg, 1905.

De BUSSY. — "Examen de conscience pour prêtres." Paris, 1861.

DEHARBE (J.) — "Examen ad usum cleri." Ratisbonæ, Pustet, 1905.

EUDES (Bx.) — " Prêtre et pasteur... " par le P. Boulay. Paris, Lethielleux (1911). V. p. 318-338.

FRANÇOIS (S.) de SALES. — Œuvres complètes, Paris, Lecoffre, 1864. T. II, p. 754.

GADNEL (abbé). — " Avis et examen de conscience." Orléans, 1883.

GONTIER (P.) S.S.—" Règlement de vie sacerdotale." Angers, Germain, 1896.

MALOU, S. J. — " Examens de conscience pour les huit jours d'une retraite." Namur, Godenne, 1912 — " Examina sacerdotum exercitia spiritualia peragentium." ibid. 1911.

MAUREL (abbé). — " Retraite ecclésiastique." Toulouse, 1832. T. II, p. 171-250.

NEUMAYR (Fr.) S. J. — " Via compendii ad perfectionem statui religioso competentem." Augustæ, 1759; — " Vir apostolicus." Ingolst., 1758.

NOUËT (J.) S. J. — " L'homme d'oraison. Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1837. T. II, p. 5-202.

PAULOWSKI (Daniel). — " Locutio Dei ad cor religiosi. " Dilingæ, 1686. V. doctrinam practicam quotidianam.

PETITDIDIER (J.) S. J. — " Exercitia spiritualia. " Paris, Lethielleux, 1912.

PINAMONTI (Jos. P.) S. J. — " Religiosus in solitudine." Ratisbonæ, 1733. Lectio et examen.

RODER (G.) — " Considerationes pro reformatione vitæ." Frib. Brisg., Herder, 1884.

STREITIG (Rup.) O. S. M.— " Exercitia animæ." Sopronii, 1757. V. p. 251-288.

THOMAS a JESU, carm.— "Methodus examinandi ac discernendi spiritualem animæ profectum." Ottoburæ, 1793.

c) De recollectione menstruali.

AUCTORES FRANCISCANI:

BONIFACIUS a MAINZ. — "Geistliche Einsamkeit oder monatliche Vorbereitung auf den Tod in 36 Betrachtungen." Mainz, Kircheim, 1904. V. p. 8-232.

DESMAZURES (Fr. L.).— "Méthode pratique pour faire la retraite mensuelle dans les divers couvents de la province S. Denys." Lille, Soc. S. Aug. 1906.

FIDEL ALGIRA (P.)—"Retiro mensual." Madrid, 1903.

LUD. Fr. ARGENTANIENSIS. — "Geistliche Uebung welche monatlich zu verrichten ist." München, 1745.

MANSUY (M.) O. F. M.— "La retraite du mois, sa nécessité, sa pratique." Lille, Desclée, 1909.

SEEBOCK (P. Ph.)—"Exercitien-Buch für monatliche und jährliche Geisteserneuerung." Salzb., Pustet, 1890.

PAULA (M.) (Schwester) Franziskanerin.—"Betrachtungen für die monatlichen Exerzitien der Ordensfrauen," Regensburg. s. d.

ALII AUCTORES:

Anonymus.—"Twaalf oefeningen voor de maandelijksche recollectie ten gebruike van religieusen." Turnhout, 1882.

BAINVEL (J. V.)—"Retraite mensuelle. Entretiens sur la vie spirituelle." cfr. "*Le Messager du Cœur de*

Jésus" Janv.-Oct. 1913 ; — " Méditation (récollection mensuelle)." cfr. "*La Retraite*" Juil. 1912

BÖPPERT.—"Pour le jour de la retraite du mois." publié par A. M. P. Ingold, 2e éd. Paris, De Gigord, 1912.

De BARRY (Paul). — " De eenzaamheid van Philagie." Antwerpen, 1655 ; — " La solitude de Philagie, Retraite." Lyon, 1658.

" Douze retraites du mois " 1ère série, La Chapelle-Montligeon (Orne), 1906.

PETIT (Ad.) — " Sacerdos rite institutus piis exercitationibus menstruæ recollectionis." ed. 5a, Brugis, Desclée, 1907 ; — " Templum spirituale sacerdotis ex Apostoli Pauli et multorum sanctorum consilio exstruendum." ibid., 1907.

" *Retraite* (la) du mois. Utilité de cette retraite sa méthode sa pratique." cfr. " *L'Ami du Clergé*" 1904 et 1906.

ROMANO. — " Recollectio menstrua ad conservandam augendamque vocationis gratiam et ad felicem vitæ finem rite præparandum maxime utilis." Acireale, Tip. del Collegio Pennisi, 1912.

SAUSSEY.—" La retraite du mois." cfr. "Prêtre éducateur" Oct. 1906.

SUERMONDT (P. F. Laur.) — " Een dag van afzondering." Roermond, Romen en Zonen, 1912.

VAISSIÈRE (J. de la). — " Douze retraites du mois." 4e série. La Chapelle-Montligeon (Orne), Librairie de Montligeon, 1910.

CAPUT III.— De instrumentis ad subjectionem sensuum et passionum obtinendam. 479

Art. I.— De mortificationis momento. 482

§ I.— De vera Christi discipulatus notione. . . 483

§ II.— De mortificationis ratione. 486

* Art. II.— De Franciscano vestitu. 487
§ I.— Franciscani vestitus quantitas. . . . 488
§ II.— Franciscani vestitus qualitas. . . . 488
§ III.— Franciscani vestitus significatio. . . 489
§ IV.— Obligatio vivendi secundum vestium significatum. 490
Art. III.— De disciplina seu corporis maceratione. . 492
§ I.— Necessitas corporalis macerationis . . 493
§ II.— Fructus. 494
§ III.— Discretio corporalis macerationis. . . 495
Art. IV.— De Vigiliis nocturnis. 496
§ I.— Vigiliarum auctoritas et antiquitas. . . 496
§ II.— Vigiliarum utilitas. 497
* Art. V.— De Jejunio in ordine Franciscano. . . . 498
§ I.— Jejunii necessitas et utilitas. . . . 499
§ II.— Jejunia Ordinis Seraphici. 500

BIBLIOGRAPHIA.

De temperantia, mortificatione, jejunio et vigiliis nocturnis.

AUCTORES FRANCISCANI:

Alexis Segala da Salo, O. M. C.—"Le chemin facile et sûr vers le paradis." Lyon, 1616.

Franciscus (S. P.)—Admon. X (ed. Quar. p. 11.)

Franciscus Camberiencis, O. M. C.—o. c., p. 110-114, 171-176, 292-299.

Ghilardi (F.) O. M.—o. c., T. II, p. 385-511.

Joannes Guallensis, O. M.—o. c., p. 79-99, 218-230.

Juvenalis Ananiensis, O. M. C.—"Manuductio neophyti seu clara et simplex instructio novelli religiosi." Aug. Vind. 1680. V. p. 190-271.

Mott (Herm.) Recol.—"Manus religiosorum..." Col. 1669. V. p. 223-251.

NEUDECKER.—"Schola religiosa." P. II, c. V.—"Geistesschule..." II, p. 68-153.

PAUL de LAGNY, O. M. C.—"Exercice méthodique de l'oraison mentale en faveur des âmes qui se retrouvent dans l'estat de la vie purgative." Paris, 1658. V. p. 23-40.

SIGL (Ben.) Conv.—o c., p. 71-83.

STELLA (Did.) O. M. Obs.—"Contemptus vanitatum mundi." Col. 1724, V. p. 655-659, 689-694.

YVES de PARIS, O. M. C.—"Instructions religieuses..." Paris, 1662, V. p. 129-160.

ZUALLART (Gilles.) Recol.—o. c., p. 191-297.

ALII AUCTORES.

ALV. de PAZ.—Opera, Lugduni, 1613, T. II, L. III, p. II, c. 9.

AMBROSIUS (S.)—P. L. T. XIV, c. 697-728; ibid. c. 465.

ARIAS (Fr.) S. J.—"Thesaurus inexhaustus bonorum..." Monachii. 1652, T. III, Tr. V.

BUATHIER (Abbé.)—"Le sacrifice dans la vie chrétienne." Paris, 1888.

CARRON.—"L'humeur faite à l'aide des lois de l'Evangile." Bruxelles, Vromant, 1890.

CHABOT (A.)—"La mortification chrétienne et la vie." Paris, Bloud.

CORMIER, O. P.—"Petites retraites." Rome, Desclée, 1898. V. p. 201.

DION. CART.—"Op. minora, Torn, 1911. T. VIII, p. 89-116.

DREXELIUS (H.)—"Aloe amari sed salubris succi jejunii." Monachii, 1637;—"De jejunio." Antv, 1637.

FATIO (J.) S. J.—"Liber de mortificatione passionum nostrarum." Ingolst. 1598.

Fr. (S.) de S. — "Amour de Dieu." Lille, 1617, L. II, ch. 18-19.

Gregorius (S.) Magnus.— P. L. T. 87, c. 750.

Hesychius.— P. G.-L. T. 93, c. 1479-1544.

Judde.—Œuvres spirit. Paris, 1845, T. V, p. 203 sq.

Larue (Fr. de)—"L'art d'être toujours mortifié et toujours joyeux." Lille, 1695.

Lasserre (H^ri^).—"L'esprit et la chair. Philosophie des macérations." Paris, Palmé.

Le Gaudier.—"Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. 10, T. III, P. V, Sect. 13.

Rodericius.—"Perfectio christiana." P. II, Tr. I.

Th. a Kempis.—"Op. omnia, Lugdun. 1623, V. p. 745-798.

* Art. VI.— De corporis infirmitate. 501
§ I.— De medico et medicinis adhibendis. . . 502
§ II.— De nimia cura sanitatis. 503
§ III.— De non judicandis infirmis. . . . 504
§ IV.— De non judicanda materna sollicitudine superiorum. 504
§ V.— De infirmis sublevandis. 506
§ VI.— De divino implorando auxilio. . . . 507
§ VII.— De patientia in infirmitate exercenda. . 508

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Baas.—"Troost in ziekte en lijden." Gent, 1893.

Bartholomæus d'Astray.—"Directorium ad juvandos infirmos." Antverpiæ, 1725.

Fr. Camberiencis, O. M. C.— o. c., p. 257-262, 407-413.

Jacobus Corenus. O. M. Obs.—"Clypeus patientiæ." ed. IV, Gandavi, 1642.

MAUR (Ben.) O. M. Obs.—"Psalmodia ægrotantium et agonizantium, hoc est viginti sex psalmi ad solatium ægrotantium expositi." Ex Ducali Campidonensi Typographeo, 1747.

YVES de PARIS, O. M. C.—"Instructions religieuses..." V. p. 410-416;—"La conduite du religieux." V. p. 598-605.

ALII AUCTORES:

BINET (Et.) S. J.—"Consolations et réjouissances pour les malades." Rouen, 1616.

BRIGNON (J.)—"Les avantages qu'on peut tirer des afflictions et des maladies." Paris, 1714 (Trad. du P. Louis Du Pont.)

CRASSET (J.) S. J.—"Instructions pour la guérison et la consolation des malades." Paris, 1680.

FREY (J.)—"Die Heiligkeit in der Krankenstube." Paderborn, 1897.

LAMBILLOTTE (J.)—"Le consolateur pour les malades." Amiens, 1842. (Trad. flandrica: Gent, Van der Schelden.)

CAPUT IV.—De instrumentis ad rectam actionum ordinationem. 511

Art. I.—De recta intentione. 512

§ I.—Intentionis natura. 512

§ II.—Bonæ intentionis momentum. . . 516

§ III.—Praxis puræ intentionis. 520

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

FRÉDERIC.—"Pureté d'intention." Montreuil-sur-Mer, 1892.

NEUDECKER.—"Schola religiosa." P. I, c. IX.

ALII AUCTORES:

BERNARDINUS (Th.). — "De religiosæ perseverantiæ præsidiis." Antverpiæ, 1622. V. p. 566-702.

DREXELIUS (H.) S. J.— "Recta intentio omnium humanorum amussis." Monachii. 1626,

LE GAUDIER.— "Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. VIII.

MONTANUS (Guil.). — "La pratique des bonnes intentions." Douay, 1627.

NIEREMBERG (Eus.).— S. J.— "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind., 1756. T. IV, Doctr. III.

RODERICIUS.— "Perfectio christiana." P. I, Tr. III;— "Exercitium perfectionis." P. I. Tr. III.

Art. II.— De variis actionibus sæpe occurrentibus. . 526
§ I.— De surrectione a somno. 527

BIBLIOGRAPHIA.

NEUDECKER.— "Schola religiosa." P. I, c. XII, § 4.

§ II.— De comestione. 529

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BONAVENTURA (S.).— Regula novitiorum, c. V.

DAVID AB AUGUSTA.— o. c., L. I, P. I, c. VII.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS.—"Noviciat d'Hermogène." Paris, 1663. V. p. 753-768.

ALII AUCTORES:

DE LAIRUELZ (Servatius). — "Catechismus novitiorum." 1623. V. ad verba: *Cibi, Mensa,* et præs. *Refectorium.*

MAUBURNUS. — o. c., V.: *Phagilexis* seu *Manducatorium* et *Fercularium.*

NIGRONIUS, S. J.— "Tractatus ascetici." Coloniæ 1623. V. p. 281.

§ III.— De labore. 531

BIBLIOGRAPHIA.

De labore et studiis.

A) De labore manuali.

AUCTORES FRANCISCANI:

PH. D'ANGOUMOIS.— "Noviciat d'Hermogène." V. p. 611.

ROB. CAMERACENSIS, O. C. "Aurifodina." ad verbum: *Labor.* cfr. etiam *expositores regulæ F. F. Minorum*, c. v.

ALII AUCTORES:

Anonymus.— P. L. T. 184, c. 1272.

Anonymus.— "Le travail des mains recommandé à tous les ecclésiastiques tant réguliers que séculiers." par le P. D. D. Paris, 1680.

AUGUSTINUS.— P. L. T. 40, c. 547.

BENEDICTUS (S.) ANANIENSIS.— P. L. T. 103, c. 1175.

BRIDOUL (Tous.) S. J.— "Boutique sacrée des saints et vertueux artisans." Lille, 1650 (trad. fl. a P. Fr. De Smidt.).

CYPRIANUS (S.).—P. L. T. IV, c. 602.

DESCARTES (Phil.) S. J.— "Les divers emplois de l'amour divin." Bruxelles, Vromant, 1880. P. B. C.

DESJACQUES. — "Travail et christianisme" *Etudes*, Mai, 1878. p. 692.

De Lairuelz. O. S. N.— o. c., T. I, p. 298.

Félix (P. J.).—" Le travail, loi de la vie." Par. Dillet, 1856.

Félix (P.).— " Le travail chrétien devant l'économie sociale." *Conférences* de 1866, p, 243.

Fessler (L.) O. S. Aug.— " Tractatus asceticus de opere et labore." Constantiæ, 1693.

Le Blanc (Th.).— " Le saint travail des mains. " Avignon, 1846.

Lohner.— " Bibliotheca manualis concionatoria." ad verbum : *Labor*.

Loycx.— " Laboris encomium." Antverpiæ, 1646.

Mauburnus.— o. c., ed. Duaci, 1620. p. 115.

Mondran (G.) S. J.—" L'artisan chrétien." Toulouse, 1678.

Monsabré.— *Carême* de 1880: L'ouvrier.

Rouquette (abbé).— " Le cloître dans le monde " Paris, 1866. V. p. 235.

B) De studiis.

AUCTORES FRANCISCANI:

Alexis de Salo, O. M. C.— " Pratique singulière et très utile pour conduire avec une grande facilité l'homme à la vraye perfection." Rouen, 1620. V. p. 193-241.

Anonymus O. M. C. — " Monita pro educatione juvenum capucinorum præcipue illorum qui ad missiones aspirant." Romæ, 1881.

Anonymus. — Comment. cap. Gen. LXV. O. M. T. III, p. 102 sq., 158 sq.; T. IV, p. 295 sq.

Beistel (Col.) Recol. — " Schola disciplinæ religiosæ." Campidonæ, 1757. cfr. p. 173-186.

BERNARDUS ab ANDERMATT. — " De studiis in provinciis." *Anal. O. M. C.*, T. I, p. 74 sq.; " De studio in ordine fovendo." ibid. T. XVII, p. 72 sq.

BONAV. (S.) — Opera omnia, Quar. 1891. T. V, c. XIX, p. 419-424.— Vide etiam " Scholion " p. 450 sq.

DAVID ab AUGUSTA.— o. c., L. I, P. I, c. IX.

EVANGÉLISTE de S. BÉAT. — " S. François et la science ou l'idée franciscaine de la science." Tournai, Casterman, 1895.

FRANCISCUS (S. P.).—Admon. VII (ed. Quaracchi, p. 10).

FR. CAMBERIENCIS, O. M. C. — o. c., p. 322-327.

GHILARDI (F.) O. M. — " Il vero Frate Minore specchio e riforma." 2 vol. Quar. 1898. T. I, p. 277-285.

HILARIN de LUCERNE, O. M. C. — " Histoire des études dans l'ordre de S. François." Paris, Picard, 1908; — " Geschichte der wissenschaftlichen Studien im Franciskanerorden, bis um die Mitte des 13 Jahrhunderts." Friburg (Brisg.), Herder, 1904.

JACOBUS BAYNACABALLENSIS, O. M. Conv.— " Reformatio studiorum. O. F. M. Conv." Perusiæ, 1620. T. I, Epist. pastoralis, p. 1. T. II, p. 50, p. 90, 91.

JOANNES (S.) de CAPISTRANO.—Sermones duo ad studentes et epistola circularis de studio promovendo inter observantes. apud *Archivum Franciscanum historicum*, an. XI, p. 97-161.

JOANNES a MONTECALERIO, O. M. C. — " Tres sermones quos habuit ad suos adolescentes studiosos pro studiis theologicis." Tournai, 1890.

JOANNES GUALLENSIS, O. M.— o. c., p. 173-218.

LAURENTIUS de PÓRTEL, O. M. — "Sermones spirituales et exhortationes monasticæ religiosis personis necessariæ." ed 4. Antverpiæ 1645. V. p. 89-93.

NEUDECKER. — "Schola religiosa." P. II, c. IV, § 2 et 3; ibid. c. XVIII.

STELLA (Did.) O. M. Obs. — "Contemptus vanitatum mundi." Col. 1724. V. p. 745-748.

UBALD D'ALENÇON, O. M. C.—"Les idées de S. Fr. d'Assise sur la science." Paris, Poussielgue, 1910.

WISSINGH (Ant.) a SIEGBURGO, Conv. — "Sancta communitas in paupertate religiosâ inviolata, regularibus commendata factis, verbis, ac regulis S.S. Patrum, Fundatorumque variarum religionum." Col. 1699. V. p. 562-576.

YVES de PARIS, O. M. C. — "Instructions religieuses..." Paris, 1662. V. p. 164-171, 288-295;—"La conduite du religieux." Paris, 1664. V. p. 412-428.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ de PAZ.— Opera, Lugduni, 1608. T. I, p. 1225-1238; T. II, Lugd. 1613. L. II, P. III, c. IX et X.

AUBRY. — "Introduction à l'étude des sciences sacrées." Paris, Retaux.

BARTÓLI (Dan.) — "Character hominis litterati. Opusculum docentibus atque discentibus utile." Coloniæ, 1674.

BERNARDUS (S.) — P. L. T. 183, c. 967.

BESSE (D.) — "Les études ecclésiastiques d'après la méthode Mabillon." Paris, Bloud.

BOYER (Mr.) S.S.— "Discours pour les retraites ecclésiastiques." Paris, 1843. T. II, p. 263-292.

CALATAYUD (Vinc.) — " Divus Thomas... angelice dissipans..." Valentiæ, 1750. T. III, p. 243-264.

CORMIER (H. M.) O. P.— "Instruction des novices." Paris, 1882. V. p. 336-356.

COTEL (P.) — " Le passage du noviciat aux études." Paris, 1860.

DAMIANUS (S. P.)— P. L. T. 145, col. 695.

DEMENTHON.— " Memento de vie sacerdotale." Paris, Beauchesne ; V. p. 37-81.

De BOYLESVE. — " Plan d'études et de lecture." Paris, Haton, 1883.

DIRCKINCK, S. J. — " Horologium spirituale scolasticorum Societatis Jesu." 1696.

DRUZBICKI (G.) — "Novellus religiosus seu de vitâ novellorum religiosorum postquam emissis votis ad collegia veniunt." Ingolstadii, 1732. V. c. VIII (*alter hujus libri titulus est :* " Instructio de vitâ religiosâ post absolutum tyrocinium." 1703).

DUPANLOUP. — " De la haute éducation intellectuelle." Paris, Douniol.

ENDERS (Car.) S. J. — "Idea theologi in sacris litteris adumbrata." Græcii, 1705.

FAUTRINI (Fr.) S. J.—" Modus utiliter studendi." Wisceburgi, 1614.

FITTERER.—" Ars proficiendi in conscientiâ et scientiâ." Œniponti, 1738.

FRANCISCUS MATTHÆUS JOSEPH, O. P.—" Catechismus theologicus." Paris, Poussielgue (1883) : Pia exercitia ad acquirendam scientiam utilissima.

FRŒHLER (J.)—" De probitate conjungendâ cum studiis litterarum." Wratislaviæ, 1815.

GENTIL, S. J.—"Examens particuliers pour les prêtres." Avignon, 1828, V. p. 64-79.

GUYOT-DAUBIN.—"La méthode dans l'étude." Paris, Amat.

HASIUS. S. J.—"Sodalis studiosus, sive modus pie et christiane studendi." Poloniæ, 1636.

HOGAN.—"Des études du clergé." Paris, Lethielleux. 1901.

JUDDE, S. J.—Œuvres spirit., Paris, 1845. T. V, p. 366-403.

LABORDE (E.) S. J.—"Marie patronne des études." Paris, Haton, 1893.

Le GAUDIER, S. J.—"De perfectione vitæ spiritualis." P. V, Sect. VIII, c. XXVI.

LOHNER.—"De modo utiliter studendi theologiæ." Dilingæ, 1679. V. p. 443-457. Instructio practica sexta.

LOUIS de GRENADE.—"Traité de l'oraison." Paris 1668, T. II, p. 202-224.

MABILLON.—"Traité des études monastiques." (Ed. latina, 3 vol. Venetiis, 1729.

MAYER.—"Enchiridion industriarum." Col. 1634. V. p. 143-154, et p. 360.

MÉZARD, O. P.—"Meditationes ex operibus S. Thomæ." Parisiis, 1907, T. II, p. 381.

MOUSSARD (abbé)—"Le prêtre et la vie d'études." Paris, Retaux.

NIGRONIUS (Jul.) S. J.—"De virtute et sanctitate cum litteraturâ et scientiâ doctrinarum conjungendâ." Mediolani, 1625.

NIEREMBERG (Eus.)—"Sol et sol mysticus, sive idea doctoris christiani." Olomucii, 1682.

OLIVAINT (P.) S. J.— "La science et la vertu." *Etudes religieuses*, Déc. 1871, p. 817-829.

OLLIVIER (R. P.) O. P.—"Retraite pascale de Notre-Dame sur l'étude." Paris, 1897.

PAVONÈ (Fr.) S. J.— "Instruttioni della congr, de i chierici." Neapoli, 1621. V. p. 188-215.

PENNEQUIN (Pet.)—"Isagoge in amorem divinum." Antverp. 1661. V. p. 355-363.

PLANTIER (Mgr.)—"Règles de vie sacerdotale." Paris, Lecoffre, 1858. T. I, p. 313-376.

RANCÉ (l'Abbé de.)—"Traité de la sainteté et des devoirs de la vie monastique."

SANDÆUS (Max.) S. J.—"Maria Patrona." Moguntiæ, 1630, V, p. 508-570.

THOMAS a KEMPIS.— Opera, Lugduni 1623, V. p. 700-709.

TRONSON.—"Forma cleri." Venetiis, 1776. P. VI, c. XV-XVI.

§ IV.— De recreatione. 548
§ V.— De conversatione externâ. 553

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. VIII et XXII.

BONAVENTURA (S.)— Regula novitiorum, c. XII.

Comment. Cap. Gen. LXV.— Anal. O. M. C., T. III, p. 232, sq.; T. IV, p. 356.

DAVID ab AUGUSTA.— o. c., L. I, P. I, c. XXI-XXV.

JOANNES GUALLENSIS, O. M.— o. c., p. 293-335.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M.— o. c., p. 79-83.

YVES de PARIS, O. M. C.—" La conduite du religieux." cfr. præs. p. 643-650, 671-704, 730-791, 843-849; — " Instructions religieuses..." V. p. 422-452.

ALII AUCTORES:

NIGRONIUS (J.) S. J.—" Tractatus ascetici." Coloniæ, 1623. Tr. XV, De relaxatione religiosâ.

§ VI.— De nocturnâ quiete. 565

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BONAVENTURA (S.)—Regula novitiorum, c. VII.

DAVID ab AUGUSTA.— o. c., L. I, P. I, c. IV et VIII.

NEUDECKER.—"Schola religiosa." P. I, c. XVII, § 2, q. 6.

ALII AUCTORES:

De LAIRUELZ (Servatius) — o. c., T. II, ad verba: *Dormire, lecti, somnus, strati durities.*

LIBER SECUNDUS

Secunda confirmatio status gratiæ, et conformatio ad Christum per praxim virtutum.

TRACTATUS I

De gratia habituali.

Art. I.— De natura gratiæ. 571
Art. II.— De gratiæ habituatis excellentia. . . . 574
I.— De prærogativis gratiæ habitualis in genere. 574
II.— De effectibus formalibus. 575

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BONAVENTURA (S.) — Breviloquium, P. V

François de Toulouse — " Excellence de la grâce." Sermons. T. VI, p. 387.

Jean-François de Reims, O. M. C. — " Le directeur pacifique... " V. p. 329-339.

René de Nantes — " Des dons surnaturels qui accompagnent la grâce sanctifiante." *Etudes franciscaines*, 1908.

ALII AUCTORES.

Bonnefons (A.) S. J. — "Occupation intérieure de l'âme solitaire qui se met sous la conduite de la grâce." Paris, 1651.

Bossu (Simon le) S. J. — " La science pratique et pacifique de la grâce." Paris, 1654.

Boudon — " Le chrétien inconnu." V. ch. VI-X.

Bronchain (P.) C. S. R.— " Merveilles de la grâce sanctifiante."

Coulin (abbé) — " La grâce divine." Tournai, Casterman, 1868.

Cyprianus (S.) — P. L. T. IV, c. 192.

De Lidel (Claude) S. J. — "La théologie des saints, où sont représentés les mystères et les merveilles de la grâce." Paris, 1668.

De Smedt — " Notre vie surnaturelle." T. I, P. I.

Deza (Max.)—"Fructus divinæ gratiæ." Aug. Vind., 1740.

Dufaur (Toussaint) S. J. — " Les magnificences de la grâce contemplées dans le Sacré-Cœur de Jésus et le saint Cœur de Marie." Bruxelles, 1867.

Gerbert (Mart.) O. S. B. — " De principio theologiæ mysticæ." Typ. Mon. S. Blasii, 1758. V. p. 1-127.

JANVIER (R. P.) O. P. — "Retraite pascale. La grâce." Paris, Lethielleux, 1910.

LAMPARTER (H^ri) S. J. — "De præstantiâ gratiæ Dei et felicitate hominis eâ donati." Monachii, 1651.

LANEAU (Mgr.) — "De deificatione justorum." Hong-Kong, 1887.

LA REGUERA — "Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1745. T. II, L. VII, p. 214-367.

LOHNER — "Doctrinarum asceticarum summa." Dilingæ, 1685. V. p. 245-284.

MATIGNON, S. J. — "La question du surnaturel, ou la grâce, le merveilleux au XIXe siècle." Paris, Leclère, 1861.

MEYNARD — "Vie intérieure." 2 vol. Clermont-Ferrand, Librairie catholique, 1910. T, I, L. III.

NIEREMBERG — "Le prix de la grâce." 2 vol., Paris 1880; — "Avaritia santa di gratia e di meriti." Venetia, 1678.

TERRIEN (J.) S. J. — "La grâce et la gloire." Paris, Lethielleux.

TRACTATUS II

De virtutibus infusis.

Divisio I.— De virtutibus theologicis. 597

Sectio I.— De Fide. 597

Art. I.— De natura fidei. 598
§ I.— De notione fidei. 598
§ II.— De differentia inter fidem et rationem. 599
§ III.— De conditionibus ad actum fidei requisitis. 600

Art. II.— De excellentia fidei. 601
§ I.— De initio salutis per fidem. 601
§ II.— De illuminatione intellectus per fidem. 603

§ III.— De fortitudine voluntatis per fidem. . . 604
§ IV.— De solatio animæ per fidem. . . . 605
§ V.— De actionum meritis per fidem. . . . 607

Art. III.— De causis peccatorum contra fidem. . . 608
§ I.— De causis externis. 608
§ II.— De causis internis. 609

Art. IV.— De mediis in fidem proficiendi eamque exercendi. 610
§ I.— De oratione ad fidem augendam. . . . 610
§ II.— De lectione ad fidem fovendam. . . . 611
§ III.— De praxi virtutum ad fidem conservandam et augendam. 612

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta c. II.

BERNARDINUS (S.)—Op. Lugd. 1650. T. I, p. 9-20; T. II, p. 35.

BOUVIER (Seb.) Recol.— "Schola eucharistica..." Leodii, 1670. V. p. 1-101.

GLEICH (Dom.) O. M. Obs.—"Puer divinus de Bethlehem Christus Jesus sic a Ser. P. Fr. nominatus." 2 vol., Aug. Vind. 1758. T. I, p. 243-261.

NEUDECKER — "Schola religiosa." P. II, c. XXVI. § 1.; *vel* "Geistesschule für Ordensleute" II (Ed. Zeilner) München, 1902, p. 481-488.

SIGL (Ben.) Conv. — o. c., p. 148-154.

YVES de PARIS, O. M. C. — "Instructions religieuses..." V. p. 215-222.

ALII AUCTORES.

ARIAS (Fr.) S. J.—"Thesaurus inexhaustus bonorum..." Monachii, 1652. T. II, Tr. 2.

AUGUSTINUS (S.) — P. L. T. 40, c. 231.

BELLECIUS (Aloy.) S. J.—" Virtutis solidæ impedimenta " Gandavi (1817). V. p. 371-406.

BERTHIER (G. F.) — " Considérations sur l'esprit de foi." Bruxelles, P. B. C., 1886.

BOURDALOUE.— " Pensées diverses." V.: De la foi et des vices qui lui sont opposés ;— De l'Eglise et de la soumission qui lui est dûe.

BUSÆUS (J.) S. J.—" Viridiarium christianarum virtutum." Moguntiæ, 1610. cfr. verbum " *Fides.*"

DECHAMPS (Card.).— Œuvres compl., Malines, Dessain. T. XI, p. 426-438.

DE SMEDT.— o. c., T. I, P. II, Sect. 2, sous-Sect. 1.

" *Encyclopédie de la prédication contemporaine.*" Marseille, Mingardon, 1880. T. III, p. 474-535.

ESCOLANUS (Did.).— " De magistrâ fidei et hæreseos destructrice Deiparâ Virgine Mariâ tractatus apologeticus." Cæsaraugustæ, 1664.

FOULLON (E.) S. J.— " Vera Ecclesia omnium in fide errorum commune remedium." Leodii, 1682.

FRANÇOIS (S.) de SALES.— " Amour de Dieu." Lille, 1617. L. II, ch. XII, XIV.

GERBERT (Bl.) O. S. B.— " Principia theologiæ mysticæ." Typ. S. Blasii, 1758. V. p. 228-283.

GUILLELMUS THEOD., abbas.— P. L., T. 180, c. 366.

HUGON (E.) O. P.— " La lumière et la foi." Paris, Lethielleux, 1903.

JANVIER (R. P.)— " La foi." Paris, Lethielleux, 1910.

JUDDE, S. J.— " Explication inédite des règles d'orthodoxie." Paris, Lethielleux, 1911.

LAURENTIUS (S.) JUST.— Opera omnia, Col. 1675, p. 11-21.

LE GAUDIER.— " Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. IV.

LOMBARD (Nic.)—" Des merveilles de la foi chrétienne dans l'exercice qu'on en doit faire." Paris, 1639.

LOVAT (J. M.).— " La fede nella sua practica. " Genova, 1786.

SAINT-JURE.— " La foi, l'espérance et la charité," Lyon, Périsse, 1863.

SÉGUR (Mgr. de).—" Le bon combat de la foi." Par. Haton.

STADIERA (Fr.) S. J.—" Inganni della vita spirituale." Venezia, 1732. V. p. 291-324.

THOMAS A JESU.— Praxis vivæ fidei ex quâ justus vivit." Brugis (1765).

TRONSON.— " Forma cleri" T. II, c. II.

Sectio II.— De Spe. 615

CAPUT I.— De natura spei. 615

Art. I.— De objecto materiali spei. 616

§ I.— Objectum primarium. 616

§ II.— Objectum secundarium. 618

Art. II.— De objecto formali, seu motivo spei. . . 618

§ I.— Diversa motiva formalia spei. . . . 619

§ II.— Objectum formale seu motivum spei adæquatum. 620

Art. III.— De proprietatibus spei. 623

§ I.— Certitudo et firmitas spei. 624

§ II.— Incertitudo et timor spei. 624

CAPUT II.— De honestate spei et de ejus necessitate in statu perfectionis. 626

Art. I.— De honestate amoris concupiscentiæ. . . 626

Art. II.— De necessitate spei in statu perfectorum. . 628

§ I.— Error quietistarum et neo-quietistarum. . 629

§ II.— Necessitas spei in statu perfectorum. . 630

CAPUT III.— De peccatis contra spem. De defectu spei theologicæ. 632

§ I.— Desperatio. 632

§ II.— Præsumptio. 636

CAPUT IV.— De mediis in spe proficiendi. 638
§ I.— Quatuor spei radices. 638
§ II.— Auxilium a Domino exspectandum. . . 639

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI.

BOUVIER (Seb). Recol.— o. c., p. 101-208.

CASIMIR A MARSALA, O. M. C.— "Crisis mystico-theologica adversus propositiones Mich. Molinos." 2 vol., Palermæ, 1751,

GLEICH (Dom.) O. M. Obs.— o. c., P. II, p. 261-284.

JACQUES DE CHEVANES, O. M. C.— "Les justes espérances du salut." Lyon,1649.

MATTHÆUCCI (Fr. Aug.).— "Observationes doctrinales adversus quietistarum errores." 1711.

NEUDECKER.— "Schola religiosa." P. II, c. XXVII, § 2.

NICOLAS DE DIJON, O. M. C.— "Lettre curieuse à un ami, dans laquelle on fait l'analyse de la nouvelle théologie mystique du Dr Molinos." Dijon, 1688.

P. D. V. (R. P.) prédic. cap. — "Pratique angélique du mystérieux mot Amen..." Namur, 1674. V. p. 149-170.

SIGL (Ben.) Conv.— o. c., p. 154-165.

YVES DE PARIS, O. M. C.— "Instructions religieuses..." V. p. 222-227.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ DE PAZ (Jac.).— Opera, Lugduni, 1613. T. II, L. III, P. II, c. IV.

Anonymus.— "L'espérance des chrétiens ou les saints désirs de la vie bienheureuse." Paris, 1705.

ARIAS (Fr.) S. J.—"Thesaurus inexhaustus..." Monachii, 1652. T. II, Tr. III.

BELLECIUS (Aloy.) S. J.—"Virtutis solidæ impedimenta..." Gandavi (1817) V. p. 439-498.

BOUCAT (Ant.) minime.—"Le repos en Dieu." Rouen, 1696.

CASSIANUS.—P. L. T. 49, c. 351.

CHAILLOT (Mgr.) — "Principes de théologie mystique." Paris, Hervé. 1856.

CROMBECIUS (J.).— "De studio perfectionis." Moguntiæ, 1614. V. p. 952-1030.

De PONTE (L.)—"Dux spiritualis." Col. 1617. V. p. 111-131.

De SMEDT.— "Notre vie surnaturelle." T. I, P. II, Sect. II, sous-Sect. 2.

DREXEL. S. J. — "La pensée du ciel, remède à tous les maux." Bruxelles, Vromant, 1895.

Du JARDIN (Th.) O. P.— "Venin des 101 propositions de P. Quesnel." Gand, 1730.

Du SAULT (Nic.) — "Traité de la confiance en Dieu." Paris, Périsse, 1870.

FRANÇOIS (S.) de SALES.— "Amour de Dieu." Lille, 1617. L. II, ch. XV-XVII.

GENNARI (card. Casimir)—"Del falso misticismo." Roma, Desclée. 1907. V. p. 129-184.

JANVIER (P.) O. P.—"L'espérance." *Retraite pascale* 1913, Paris.

LANGUET (Mgr.) — "Traité de la confiance et du découragement." Paris, 1720.

LAURENTIUS (S.) JUSTIN. — Opera, Col. 1675. V. p. 72-81 opusculi: "Lignum vitæ."

Le GAUDIER. — "Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. v.

LOHNER (Tob.). — "Biblioteca manualis." V. ad verba "*Spes* et *fiducia in Deum*" et "*Desperatio.*"

MASSOULIÉ (Ant.) O. P. — "Traité de l'amour de Dieu." Bruxelles, 1866.

MICHEL (J.) S. J. — "Traité du découragement." Poitiers, Bonamy, 1868.

PAQUIER (abbé).— "Le jansénisme." Paris, Bloud, 1909.

PERDUCCIUS (Cor.) S. J. — "Acheminement de l'âme à son Créateur par les gracieux et aimables sentiers d'une sainte confiance." Tournai, 1642.

ROGACCI (Ben.) S. J. — "Tout par amour plutôt que par crainte." Bruxelles, Vromant, 1893.

STENGEL (G.)— "Spes et fiducia... firmata." 1645.

TERZAGO (Nic.) — "Theologia historico-mystica adversus veteres novosque pseudo-misticos." Venetiis, 1764.

TRONSON. — "Forma cleri." Venetiis, 1774. T. II, c. III, p. 23-32.

VAUGE (abbé). — "Traité de l'espérance chrétienne." Nancy, 1871.

VIVA (Dom.) S. J.— "Quesnellianæ theses a S. S. D. N. Papa Clemente XI confixæ." Beneventi, 1717.

Sectio III.— De Caritate. 643
Notiones prævіæ.— De amore. 644

CAPUT I.— De caritate erga Deum. 646
Art. I.— De natura caritatis. 646
§ I.— Amor benevolentiæ. 648
§ II.— Amor amicitiæ. 653
Art. II.— De caritatis erga Deum excellentia. . . 657
§ I.— Caritas est radix et firmum fundamentum omnium virtutum. 658
§ II.— Caritas est finis omnium virtutum. . . 661

§ III.— Caritas est recta ordinatio omnium virtutum. 662
Art. III.— De caritatis perfectione ac de ejus perfectionis gradibus. 664
§ I.— De perfectione. 664
§ II.— Varii caritatis gradus. 668
Art. IV.— De mediis in amore Dei proficiendi. . . 678
§ I.— Quid attributum divinum. 679
§ II.— Quot attributa divina. 680
§ III.— Quomodo divinarum perfectionum meditatio caritatem auget. 680
Art. V.— De peccatis contra caritatem Dei. . . . 683
§ I.— Odium. 684
§ II.— Acedia. 684

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. III.

BEISTEL (Col.) Recol. — o. c., p. 592-609.

BONAV. (S.) — Op. Lugd. 1619, in T. II "Amatorium"; — De perfectione vitæ ad sorores, c. VII.

BOUVIER (Seb.) Recol. — o. c.. p. 369-496.

GLEICH (Dom.) O. M. Obs.— o. c., p. 284-299, 359-410.

JACOBUS MEDIOLANENSIS. — "Stimulus amoris." c. I, II, X, XVII, XVIII, XIX, XX, XXIII.

LAURENT de PARIS, O. M. C. — "Le palais de l'amour divin." Paris, 1614.

NEUDECKER. — "Schola religiosa." P. II, c. XXVI, § 3.

PAUL de MARSEILLE, O. M. C.—"Les flammes de l'amour divin." Marseille, 1659.

P. D. V. (R. P.) prédic. cap. — "Pratique angélique du mystérieux mot Amen..." V. p. 149-170.

RIPAUT (Archange) Cap.— " La divine naissance, et progrez admirable de l'âme au saint amour de Jésus et de Marie." Paris, 1633.

SALUTHIUS (Barth.) O. M.— " Schola divini amoris." Col. 1619.

SIGL (Ben.) conv.— o. c., p. 83-91.

SOLUTIVE.— " L'école de l'amour de Dieu." Paris, 1611.

SPORER (Patricius) O. M. Obs.— " Seraphim moralis amor Dei super omnia theologico-practice explicatus." Herbipoli. 1662. V. p. 1-130.

STELLA (Did.) O. M.— " De amore Dei meditationes piissimæ." Col., 1603.

YVES DE PARIS, O. M. C. — " Instructions religieuses..." V. p. 227-234.

ALII AUCTORES:

ALPONSE (S.) de LIGUORI. — Œuvres complètes, Tournai, Casterman, 1875. T. VI, p. 281-511.

ÆBRED.— P. L. T. 195, c. 505-938.

BERNARDUS (S.).— P. L. T. 182, c. 973.

BINET (Et.) S. J.— " Pratique solide de l'amour de Dieu." Mézières, 1842;—" Des attraits tout-puissants de l'amour de Jésus Christ." Paris, 1900.

BLOSIUS (Lud.) O. S. B.— " Divini amoris scintillulæ. " ex operibus L. Blosii. Solisbaci, 1847.

CARAFFA (Vinc.)—" Seraphinus seu schola divini amoris." Monachii, 1754.

CHASTELAIN (Pierre) S. J.—" Affectus amantis Christum." Parisiis, 1648.

DE BELINGAN (J.-B.).— " De la connaissance et de l'amour de N. S. J-C." Bruxelles, Vromant, 1878.

De Smedt.—" Notre vie surnaturelle." T. I, P. II, Sect. 2, sous-sect. 3.

Dion. Cart.—Op. minora, Tornaci, 1909. T. IX, p. 315-415.

Faber (P.) de l'Or. — " Tout pour Jésus. " Paris, Bray-Retaux, 1869.

François (S.) de Sales.— " Traité de l'amour de Dieu."

Gaffre (P.) O. P.— " La loi d'amour. La charité. Philosophie de la charité." Paris, Lecoffre, 1902.

Hayneufve (Julien).—" Réponses aux demandes de la vie spirituelle." Paris. 1675. T. II, p. 440-488.

Honorius Augustodinensis.— P. L. T. 172, c. 1239.

Huby (Vinc.) S. J.— " Retraite sur l'amour de Dieu et de Jésus Christ." Bruxelles, Vromant, 1887.

Hugo a S. Victore.— P. L. T. 176, c. 951 et c. 969.

Janvier (E.) O. P.— " De l'autorité souveraine de la charité dans la vie chrétienne. " Paris, Lethielleux, 1914.

Le Gaudier (A.).—" De perfectione vitæ spiritualis." Lut Paris, 1858. T. III, p. 413-467.

Massoulié (Ant.) O. P. — " Traité de l'amour de Dieu. " Bruxelles, 1866; — " Traité de la véritable oraison d'après les principes de S. Thomas." Paris, 1901. T. I, p. 55 sq.

Maximus (S.).— P. G.-L. T. 90, c. 911-1080.

Meynard, O. P.— " Traité de la vie intérieure." 3e éd Paris, 1909. T. I, p. 134 sq.. p. 479 sq.; T. II p. 271, 364 sq.

Nepveu (Fr.) S. J.— " Pourquoi il faut aimer N. S. Jésu Christ." Bruxelles, Vromant, 1875; — " D l'amour de N. S. Jésus Christ et des moyen de l'acquérir." Paris, 1737.

NIEREMBERG (Eus.).— "L'aimable Jésus." Nantes, Mazeau (1872).

NOUËT (J.).— "L'homme d'oraison. Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1837. T. V, p. 5-258.

PALLU, S. J.— "De la connaissance et de l'amour de N. S. J.-C." Paris, 1737;—"De l'amour de Dieu, ses motifs, ses qualités, ses effets." Par. 1747.

RICHARDUS A S. VICTORE.— P. L. T. 96, c. 1077, 1080. Tr. I, c. VII, XII, XIX.

SAINT-JURE (J.-B.) S. J. — "De la connaissance et de l'amour de N. S. Jésus Christ." Paris, Palmé, 1873; — "Méditations sur les plus grandes vérités de la foy." Paris, 1667. P. II, p. 3-122.

SAINT-PARD (Ch^ne).— "De la connaissance et de l'amour de Jésus Christ." Paris, 1825.

SCRIBANUS (Car.) S. J.— "Amor divinus." Antverp. 1615.

THÉRÈSE (S^te).— "Le château de l'âme." V. 5e demeure, ch. I; 7e demeure, ch. II.

TRONSON.— "Forma cleri." Venetiis, 1774. T. II, p. 37.

Van den ABEELE (Ch.).— "La très sainte Trinité, les délices du genre humain." Anvers, 1749;— "Introduction à l'amour égal envers les trois personnes divines." Anvers, 1747.

CAPUT II.— De caritate erga seipsum. 686
Art. I.— De notione amoris erga seipsum. . . . 687
Art. II.— De præcepto caritatis erga seipsum. . . 689
§ I.— De præcepto. 690
§ II.— De vi obligatoria hujus præcepti. . . 690
Art. III.— De peccatis contra caritatem sui. . . . 693
§ I.— De egoismo. 693
§ II.— De odio sui. 693

CAPUT III.— De caritate proximi. 6
Art. I.— Præceptum caritatis proximi et modus illud adimplendi. 6
§ I.— De vi præcepti caritatis erga proximum. . 6
§ II.— De ratione diligendi proximum. . . . 6
§ III.— De modo diligendi proximum. . . . 6
Art. II.— De perfectione et gradibus dilectionis proximi. 7
§ I.— Gradus caritatis secundum dilectionis extensionem. 7
§ II.— Gradus caritatis secundum dilectionis intensionem. 7
§ III.— Gradus caritatis considerati ex dilectionis effectu. 7
Art. III.— De actibus caritatis fraternæ. . . . 7
Art. IV.— De ordine caritatis. 7
§ I.— Ordo servandus inter seipsum et proximum. . 7
Art. V.— De ordine et discretione inter ipsos proximos. 7
§ I.— Ordo caritatis inter ipsos proximos. . . 7
§ II.— Discretio in dilectione observanda. . . 7
Art. VI.— De inimicitia. 7
§ I.— Motiva dilectionis inimicorum. . . . 7
§ II.— Officia erga inimicum vi præcepti observanda. 7
Art. VII.— De amicitia. 7
§ I.— Amicitia in genere. 7
§ II.— Amicitia communis in Ordine franciscano fovenda. 7
§ III.— Amicitia particularis in Ordine vitanda. . 7
Art. VIII.— De peccatis contra caritatem proximi: . 7
§ I.— Odium. 7
§ II.— Scandalum. 7

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BEISTES (Col.) Recol.— o. c., p. 383-397, 592-609.

BERNARDIN DE PARIS, O. M. C.— "Le parfait novic
Paris, 1868. V. p. 600-644, P. VI.

BONAVENTURA (S.) — Regula novitiorum, c. XIII.

BOUVIER. (Seb.) Recol.— o. c., p. 497-691.

CAJETAN DE BERGAME, O. M. C. — "La charité fraternelle." Paris, rue Cassette 4, 1914.

FRANCISCUS (S. P.). — Admonit, VIII et IX (ed. Quar. p. 10 et 11); Admon. XVIII, XXIII, XXV.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.— o. c., p. 89-94.

GASP. DA MONTE-SANTO, C. M. Obs.—o. c., T. III, p. 9-150.

JACOBUS MEDIOLANENSIS.— Stimulus amoris, c. XXI

JEAN-FRANÇOIS DE REIMS, O. M. C.—"Le directeur pacifique des consciences..." V. p. 395-433, 456-475.

JOSEPH DE DREUX, O. M. C.—"Retaite séraphique." Lyon, Périsse, 1866. V. p. 177-228.

JOSEPH DE PARIS, O. M. C.— "Les exercices spirituels des religieuses bénédictines de la Congr. de Nostre-Dame du Calvaire." Paris, 1671, 2. vol. T. II, p. 51-63.

MIGUEL DE ESPLUGAS, O. M. C.— "Conferencias espirituales para ejercicios." 2ª ed. Barcelona, 1904. V. p. 335-363.

NEUDECKER.—"Schola religiosa." P. II, c. XXVII.

P. D. V. (R. P.) prédic. cap.— "Pratique angélique du mystérieux mot Amen..." V. p. 235-245.

PÖTHRON.— "Bonaventura selectus." Duaci, 1652. V. p. 338-352.

SIGL (Ben.) Conv.— o. c., p. 95-105.

WISSINGH (Ant.) de SIEGBURGO, Conv.— o. c., p. 476-483.

YVES DE PARIS, O. M. C.— "Instructions religieuses..." V. p. 403-410;— "La conduite du religieux." V. p. 573-580.

ALII AUCTORES:

ANSELMUS (S.)— P. L. T, 158. col. 1015.

BINET (Et.) S. J.— "De l'état heureux et malheureux des âmes du purgatoire." Paris, Pélagaud, 1862.

BONNIERS (Marc de).— "L'avocat des âmes du purgatoire." Bruxelles, Vromant, 1875.

CATHERINE (Ste) de GÊNES.— "Traité du purgatoire." Toulouse, Pradel, 1867.

CAVALCA (Dom.) O. P.— "Ecole de la vie spirituelle." Tours, Mame, 1854. V. ch. V-VIII.

CHABAUT (abbé)—"L'amabilité ou pratique de la charité."

CHOLLET (Mgr.)— "Au purgatoire." Paris, Lethielleux.

DE SMEDT — "Notre vie surnaturelle." T. I, P. II, Sect. 2., sous-Sect. 3., ch. IV; T. II, Sect. 3, Art. 3.

DIONYSIUS CART.—Opera min. Tornaci, 1912. T. IX, p. 633.

FÉLIX (Jos.) S. J. — "Les morts souffrants et délaissés." Paris, A. Leclère, 1876.

GAUTRELET (Fr.) S. J. — "Traité de l'état religieux." Lyon, Delhomme, 1885. T. II, p. 439-478.

HUGUET (Père) — "La charité dans les conversations." Paris, Sarlit, 1858.

JUDDE, S. J.—Œuvres spirit., Paris, 1845. T. V. p. 111-168.

LANCICIUS (N.) S. J.—Opusc. spir., Ingolstadii, 1724. T. II p. 589-628.

LE GAUDIER — "Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. XIII.

LOUVET—"Le purgatoire d'après les saints." Paris, Retaux.

MUNFORD (J.) — "Tractatus de misericordiâ fidelibus defunctis exhibendâ." Leodii, 1647.

NIEREMBERG (Eus.) S. J. — " Doctrinæ asceticæ. " Aug. Vindelic., 1736. T. VI, Doctr. I et II.

RODERICIUS. — " Perfectio christiana. " P. III, Tr. 8.

SAINT-JURE (J.-B.) S. J. — " L'homme religieux. " Paris, 1703. T. II, ch. V, p. 48-228.

SERVIUS (Phil.) — " Traité de la charité fraternelle." Liège, 1638.

VALUY (Ben.)—"Les vertus religieuses." Paris, Pélagaud, 1882.

Divisio II.— De virtutibus moralibus. 731

CAPUT I.— De virtutibus moralibus in genere. 731

Art. I.— De natura virtutum moralium. 732

§ I.— Necessitas, definitio et objectum virtutum moralium in ordine naturali: . . . 732

§ II.— Acquisitio, augmentum, diminutio et amissio virtutum naturalium. 734

§ III.— Varii perfectionis gradus qui in virtutibus naturalibus inveniri possunt. . . . 738

§ IV.— Connexio virtutum moralium in ordine naturali: 740

Art. II.— De natura virtutum supernaturalium. . . 740

§ I.— Necessitas, definitio et objectum virtutum moralium in ordine supernaturali. . . 741

§ II.— Acquisitio, augmentum, imminutio et amissio virtutum moralium supernaturalium infusarum. 742

§ III.— Perfectio et gradus virtutum infusarum. . 746

§ IV.— Connexio virtutum moralium infusarum. . 747

Art. III.— De differentia inter virtutes morales naturales et supernaturales, et de eorumdem mutuo adjumento. 747

§ I.— Differentia. 747

§ II.— Mutuum adjumentum quod virtutes morales et supernaturales sibi invicem præstant. 749

Art. IV.— De medio in virtutibus observando. . . 750

BIBLIOGRAPHIA.

De virtutibus in genere.

AUCTORES FRANCISCANI.

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. I.

ALEXIS SEGALA da SALO, O. M. C. — "Pratique singulière et très utile des vertus." Lyon, 1615.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C. — "De vita interiori filiorum S. Francisci."

BONAVENTURA (S.) — Summa de gradibus virtutum." cfr. ejus opera, Quaracchi 1898, T. VII, p. 646.

DAVID ab AUGUSTA — o. c., L. III, c. XXVII-LI.

EXUPÈRE de PRATS-DE-MOLLO — "Entretiens spirituels sur les vertus chrétiennes." 2 vol. Tournai, 1875.

FRANCISCUS (S. P.) — De virtutibus effugientibus vitia (admon. XXVII); — Salutatio virtutum. (ed. Quaracchi, p. 20.)

FRANCISCUS JOS. a RODT ex BUSMANSHAUSEN, O. M. C. — "Actus internarum virtutum cum maximo animæ fructu eliciendi ab omnibus tam religiosis quam clericis." Campoduni, 1683.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C. — "La vraye perfection..." P. II, p. 62-80.

JOSEPH de PARIS, O. M. C. — "Les exercices spirituels..." T. I, p. 129-179.

ORTIZ (Fr. Franc.) O. M. — "De ornatu animæ liber unicus." Compluti, 1549.

RENÉ de NANTES, O. M. C. — "Des dons surnaturels qui accompagnent la grâce sanctifiante." *Etudes franciscaines*, Avril, 1908.

RUBÉRIC, Récol. — "Introduction à la pratique des actes extérieurs." Douai, 1628.

WILHELMUS de COMITIA, O. M. — cfr. Opusc. S. Bonaventuræ, Lugduni, 1619. T. I, p. 309-316.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ de PAZ (J.)—Opera, Lugduni, 1613. T. II, Lib. III.

BALDESANUS. — "Stimuli virtutum." Coloniæ, 1594.

BARETTI — "Thrésor des plus excellentes vertus." Paris, 1528.

BELLECIUS, S. J.—"La solide vertu." Poitiers, Oudin, 1889.

BUSÆUS et MARTEL — "Viridiarium christianarum virtutum." 2 vol., Paris 1896.

DION. CART. — Op. min. Tornaci, 1910. T. VII, p. 160-232.

DRUZBICKI (G.) S. J. — "Lapis lydius boni spiritûs sive considerationes de soliditate veræ virtutis." Monachii, 1707 ("Pierre de touche de la solide vertu." Paris, 1886); — "Ars magna per parva cum facili eximiæ virtutis per minima consequendæ methodo." Viennæ, 1699.

GARDAIR (M. J.)—"Les vertus naturelles." Paris, Lethielleux, 1901.

GAY (Mgr.)—"De la vie et des vertus chrétiennes considérées dans l'état religieux." Paris, Oudin, 1875.

GILLIODTS (Aug.)—"Praxis divini amoris seu virtutes morales Domini nostri Jesu Christi." Gandavi, Poelman, 1864.

Le GAUDIER.—"Vita spiritualis." T. II, P. IV, c. III.

LIBOTE (Chrys.)—"Flambeau des vertus." Liège, 1660.

MASSOULIÉ (Ant.) O. P.—"Méditations de S. Thomas." Paris, Typ. augustinienne, 1889, V. p. 49-90.

MEYNARD.—"Vie intérieure." Clermont-Ferrand, Librairie cathol, 1910, 2 vol. T. I, L. II, ch. VI.

PERRAUD (Card.)—"Les vertus morales." Paris, 1903.

ROBERTI (J.-B.) S. J.—"Petit traité des petites vertus." Tournai, Casterman, 1870.

SCARAMELLI (J.-B.)—"Guide ascétique." Paris, Vivès, 1856.

STADIERA (Fr.) S. J.—Inganni della via spirituale." Venezia, 1732. V. p. 236-258.

THOMAS a KEMPIS.—Opera omnia, p. 512-573.

CAPUT II.—De virtutibus moralibus in specie. 75
Art. I.—De virtutibus cardinalibus in genere. . . 75
Art. II.—De virtutibus cardinalibus in specie, et de earumdem annexis. 75
§ I.—De prudentia, et de virtutibus prudentiæ annexis. 75

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI.

ÆGIDIUS (B.)—Dicta, c. XV.

BERN. (S.) SEN.—Opera, Lugd. 1650, T. II, p. 75-130.

NEUDECKER.—"Schola religiosa." P. II, c. XII, § I.

RUBÉRIC (Séverin.) O. M. R.—"Exercices sacrés de l'Amour de Jésus." Paris, 1623. V. p. 140-151.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ de PAZ (J.) S. J.—Opera, Lugduni, 1613. T. I, Lib. III, P. II, c. 6.

ARIAS (Fr.) S. J.—"Thesaurus inexhaustus bonorum quæ in Christo habemus." Monachii, 1652. T. III, Tr. I.

BLOSIUS (Lud.)—Opera, Antverpiæ 1632. V. c. XXII-XXIV in "Paradisus animæ fidelis."

BUSÆUS (Joan.)—"Viridarium virtutum christianarum." Moguntiæ, 1610, ad verbum: "*Prudentia.*"

CASSIANUS.—P. L. T. 49, c. 523-556.

CAVALCA (Dom.) O. P.—"L'école de la vie spirituelle." Tours, Mame, 1854. V. p. 215-276.

CATHERINE (Ste) de SIENNE.—"Dialogues." Paris, Poussielgue, 1855. T. I, p. 23-160.

CHAVASSIUS (Balth.) S. J.—"De verâ perfectâque prudentiâ seu de perfecto virtutum usu." Lugduni, 1622.

De SMEDT.—"Notre vie surnaturelle." T. II, P. II, Sect. 3, sous-Sect. 1.

DIONYSIUS CART.—Opera min. Tornaci, 1910. In "Summa de vitiis et virtutibus." p. 216-217.

FIRMANUS (Ser.) Can. Later.—Opus spirit, Col. 1615, cfr: De aureâ et regali discretione.

GUILLORÉ (Fr.) S. J.—"Les secrets de la vie spirituelle qui en découvrent les illusions." Paris, 1673.

JOANNES a JESU-MARIA, carm.—Opera omnia, Florentiæ 1771. T. I. p. 506-556.

Le GAUDIER.—"Vita spiritualis," T. II, P. IV, c. XI.

LOHNER.—"Biblioteca manualis concionatoria." ad verbum "*Prudentia.*"

ONORIO (Fr.) dell'ASSUNTA, carm.—"La prudenza di spirito vera conduttrice dell'uomo all'eterna vita." Roma, 1707.

SIANDA (J.) O. Cist.— Opuscula ascetica, Romæ 1870, V. p. 1-148.

TRONSON.—"Forma cleri." T. II, (ed. Venetiis 1774), P. II, c. XV.

Cfr. etiam bibliogr. *de Virtutibus in genere et de Viâ illuminativâ.*

§ II.—De justitiâ et de virtutibus justitiæ annexis. 763

BIBLIOGRAPHIA.

a) De justitia in genere.

AUCTORES FRANCISCANI:

BERNARDINUS (S.)— Opera, Lugduni, 1650, T. III, p. 40-47.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ de PAZ.—Opera, Lugd. 1613. T. II, L. III, P. II, c. 7.

LAUR. (S.) JUSTIN.—Opera omnia, ed. Col. 1675, V. p. 35-39.

b) De virtute religionis et de vera falsaque devotione.

AUCTORES FRANCISCANI:

RENÉ de NANTES, O. M. C.—"La piété séraphique proposée aux âmes de bonne volonté." Paris, Poussielgue, 1896.

RIPAUT (Archange) Cap.—"Abomination des abominations des fausses dévotions de ce tems." Paris, 1632.

ALII AUCTORES :

ARIAS (Fr.) S. J. — " Thesaurus inexhaustus bonorum quæ... " Monachii, 1652. T. II, Tr. VII.

BOURDALOUE (L.) — " Pensées " ; cfr. : " Vraie et fausse dévotion " ; — cfr. etiam : Sermon pour le 5e dimanche après la Pentecôte, sur la vraie et la fausse piété.

De la VOLPILIÈRE. — " Le caractère de la véritable et de la fausse piété." Paris, 1685.

JUDDE (Cl.).—Œuvres spirit. Paris, 1845. T. V, p. 71-110.

La FEUILLE (C. G.) O. P. — " La théologie du cœur et de l'esprit." Nancy, 1724. T. V, p. 240-277 : Différence des vraies vertus d'avec les fausses et des faux dévots.

LAURENTIUS (S.) JUST.—Op. omnia, Col. 1675. V. p. 35-39.

LOUIS de GRENADE (Vble) O. P. — Œuvres complètes, Paris, Vivès, 1863. T. II, p. 469-488.

MONSABRÉ (J. M. L.) —"Or et alliage dans la vie dévote." Paris, Aubanel. 1875.

SEEDORF. — " Die Ascese, die wahre und die falsche. " Mainz, Kircheim, 1874. I.

TRONSON. — " Forma cleri " Venetiis 1774. T. II, P. II, c. IV ; ibid. c. XIII, p. 314-377.

VERMEERSCH (R.) S. J. — " Quæstiones de virtutibus religionis et pietatis." Brugis, Beyaert, 1912.

WATRIGANT (H.) S. J.— " Deux méthodes de spiritualité." Lille, Soc. S. Augustin, 1900.

§ III.— De fortitudine et de ejus annexis. . . 782

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BEISTEL (Columbanus) Recol. — o. c., p. 763-781.

ZUALLART (Gilles) Récol. — o. c. p. 516-666.

ALII AUCTORES:

AMBROSIUS (S.) — P. L. T. 14, c. 502 538.

ARIAS (Fr.) S. J. — "Thesaurus inexhaustus bonorum..." T. II, Tr. IX; T. III, Tr. IV.

AUGUSTINUS (S.) — P. L. T. 40, c. 289 et 612.

CYPRIANUS (S.) — P. L. T. 4, c. 621.

DREXELIUS (H.) S. J. — "Gymnasium patientiæ." Monachii, 1630.

LAMBILLOTTE (J.) — "Le consolateur." Tournai, Casterman, 1861.

LOBBETIUS (Jac.) S. J. — "De fortitudine et constantiâ christianâ." Leodii, 1640.

PETRUS (S.) DAMIANUS. — P. L. T. 145, c. 791.

SCUPOLI. — "Le combat spirituel." Tourn., Casterm., 1875.

SMARAGDUS. — P. L. T. 102, c. 606.

TERTULLIANUS. — P. L. T. I, c. 1259.

THOMAS a KEMPIS. — Opera omnia, ed. Sommalius, Lugduni, 1623. V. p. 573-599 et p. 772.

§ IV. — De temperantia. 789

Pro bibliogr., videas supra "*De mortificatione,*

Divisio III. — De donis Spiritus Sancti: 796

Art. I.— De donis Spiritus Sancti in genere. . . . 797
Art. II.— De notione donorum Spiritus Sancti: . . 797
§ I.— De donis Dei: 798
§ II.— De ratione cur omnia dona Spiritui Sancto approprientur. 800
§ III.— De donis Spiritus Sancti proprie dictis. . 802

Art. II.— De natura donorum Spiritus Sancti: . . 802
§ I.— Existentia septem donorum. . . . 803
§ II.— Differentia inter dona et virtutes. . . 804
§ III.— Necessitas donorum Spiritus Sancti: . 807

Art. III.— De proprietatibus donorum Spiritus Sancti. . 811
§ I.— Connexio donorum Spiritus Sancti: . . 812
§ II.— Dignitas donorum Spiritus Sancti: . . 812
§ III.— Permanentia donorum Spiritus Sancti: . 814

Caput II.— De donis Spiritus Sancti in specie. . . . 815

Art. I.— De donis intellectualibus. 815
§ I.— Donum intellectus. 816
§ II.— Donum scientiæ. 823
§ III.— Donum sapientiæ. 829
§ IV.— Donum consilii: 839

Art. II.— De donis moralibus. 844
§ I.— Donum pietatis. 845
§ II.— Donum fortitudinis. 850
§ III.— Donum timoris. 855

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Bernardinus (S.) — Opera, Lugduni, 1650. T. IV, p. 31.

Bonaventura (S.) — 3 Sent., Dist, 35; — Collationes de septem donis Spiritûs Sancti (opera omnia ed. Quar., T. V, p. 457-503.)

Delarbre.— "Le don de Dieu. Neuvaine au S. Esprit." Quaracchi, 1911.

HONORÉ (VÉN. P.) de PARIS.—"Académie évangélique pour l'instruction de la jeunesse. Traité de la vertu." Paris, 1622.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS.—"La vraye perfection de cette vie..." Paris, 1656. T. II, Instr. II, Sect. VII sq.

LOUIS D'ARGENTAN.—"Conférences sur les grandeurs de Dieu." Paris, Haton; V. 6e conférence.

RODOLPHUS a BIBRACO.—"De septem donis Spiritûs Sancti." (inter opera S. Bonav. Lugd. 1619, T. I.)

ALII AUCTORES:

Anonymus.—"Neuvaine à N. D. de Liesse. Exercices de dévotion pour obtenir les dons du S. Esprit par l'intercession de la Ste Vierge." Paris, Douniol, 1855.

Anonymus O. S. B.—"Septemdialis recollectio septem Spiritûs Sancti donis accommodata." Coloniæ Agr. 1722.

BALINGHEM (A. de).—"Le Veni Creator en douze méditations." Douay, 1628.

[illegible]ELOT, S. J.—"Les sept dons du S. Esprit." Clermont, 1864.

BOURDÉE (Père) orat.—Cfr. Migne: "Orateurs sacrés." T. 39, c. 889-1012.

BOYLESVE (P. Marin de) S. J.—"L'Esprit-Saint." Paris, Haton, 1890.

DESJARDINS (E. G.) S. J.—"De l'habitation du S. Esprit dans les âmes justes." Arras, Rousseau, 1869, (jam editum fuit in "*Revue des sciences ecclésiastiques.*" 1868.)

FRIAQUE (P. Marie-Joseph).—"Le Saint-Esprit." Paris, Palmé, 1886.

FROGET (Bath.) O. P.—"De l'habitation du S. Esprit dans les âmes justes, d'après la doctrine de S. Thomas." Paris, Lethielleux, 1898.

GARDEIL, O. P.—"Dons du S. Esprit" in *Dict. théol. cath.*

GAUME.—"Traité du S. Esprit." Paris, Rondelet, 1869.

GIOV. MARIA di S. GIUSEPPE, Carm.—"Le Cénacle. Retraite de dix jours préparatoire à la venue du Messie. Cinquante méditations sur les dons." Braine-le-Comte, Zech, 1889.

JÉSUS AGONISANT (R. P. L. T. de) passionniste.—"Les opérations du S. Esprit dans les âmes." Grande Trappe, 1896.

LALLEMANT (L.)—"Les dons de l'Esprit-Saint." Bruxelles, Vromant, 1880.

LANDRIOT (Mgr.)—"L'Esprit-Saint. Dons et symboles." Paris, Palmé, 1879.

LUDOVICUS GRANATENSIS.—"Sylva locorum." Lugduni, 1856. V. p. 691-705.

MANNING (Card.)—"La mission temporelle du S. Esprit." Paris, Wattelier, 1867;—"La mission du S. Esprit dans les âmes." Paris.

MARIANI (A. J.) S. J.—"Les dons et les fruits du S. Esprit ou neuvaine préparataire à la fête de la Pentecôte." P. B. C., 1904.

MESCHLER, S. J.—"Méditations sur le S. Esprit ou le don de la Pentecôte." Paris, Lethielleux.

OLCESE (V.)—"De donis Spiritûs Sancti juxta mentem Aquinatis aliorumque Patrum et Doctorum." Genuæ, 1904.

OLIVAINT. S. J.—"Journal de retraites." Paris, 1872, T. II, p. 293.

PERGMAYR (Joseph) S. J.—"Méditations sur les sept dons du S. Esprit." Tournai, Casterman, 1881.

RIBET (abbé.)—"Les vertus et les dons dans la vie chrétienne." Paris, Lecoffre, 1901.

RICHARDUS a S. VICTORE.—P. L. T. 196, c. 1017.

RUPERTUS abbas.—P. L. T. 167, c, 1574.

SAINT-JURE.—"L'homme spirituel." Paris, 1691, V. p. 280-410.

SINISCALCHI (Lib.) S. J.—"La dévotion au S. Esprit." Albi, 1889.

VALGORNERA.—"Mystica theologia S. Thomæ." Augustæ Taurin. 1891, T. I, p. 382-416.

VAN MUYSSEN (Petrus) O. P.—"De zeven gaven van den H. Geest." Maestricht, 1713.

VERMESCH, S. J.—"Le temps de la Pentecôte." Bruges, Beyaert, 1905.

WEISS (Car).—"S. Thomæ Aquinatis de septem donis Spiritûs Sancti doctrina proposita et explicata." Viennæ, 1895.

CAPUT III.—De beatitudinibus evangelicis. 862

Art. I.—De beatitudinibus evangelicis in genere. . . 862

Art. II.—De beatitudinibus in specie. 864

§ I.—Prima beatitudo. 864

§ II.—Secunda beatitudo. 868

§ III.—Tertia beatitudo. 869

§ IV.—Quarta beatitudo. 872

§ V.—Quinta beatitudo. 875

§ VI.—Sexta beatitudo. 877

§ VII.—Septima beatitudo. 879

§ VIII.—Octava beatitudo. 881

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI :

BARBAZA (R. P.) O. M. Obs.—"La voie étroite qui conduit à la vie marquée dans les huit béatitudes, avec les moyens pour les acquérir et les prièrer pour les demander à Dieu." Lyon, 1731.

BERNARDINUS (S.)—Opera, Lugduni, 1650, T. III, p. 19-66.

WILHELMUS de COMITIA, O. M.— "Dicta salutis." Titulus 7us: De beatitudinibus evangelicis. (inter opera S. Bonav. ed. Lugd. 1619, T. I. p. 321-331.)

ALII AUCTORES :

BALDUINUS — P. L. T. 204. c. 483.

BAUDRAND (Barth.) S. J. — "Explication morale des béatitudes." Bruxelles, Vromant, 1887.

BORDERIES (Mgr.)—cfr. Migne: "Orateurs sacrés." T. 75, c. 491.

BOUCAT (Ant.) minime— "Le vray repos en Dieu par les états de J.-C." Soissons, 1704. V. p. 473-565.

CHROMATIUS (S.) — P. L. T, 20, c. 323.

CORMIER (H. M.) O. P.—"Instruction des novices." Paris, Poussielgue, 1882. V. p. 639-651 ; — "Retraite ecclésiastique d'après l'Evangile et la vie des Saints." Rome 1903. V. *meditationem quotidianam vespertinam.*

DOUCŒUR (Paul) S. J.—"Beati." Tournai, Casterman, 1912.

FRIAQUE — "Le S. Esprit..." V. p. 399-422.

GREGORIUS (S.) NYSSENUS — P. G.-L. T. 44, c. 1194.

HUGO a S. VICTORE. — P. L. T. 175, c. 763.

LESMES ALCALDE, O. P. — " Arte de perfectionarse y de perfectionar. " Vergona, 1909. T. I, p. 585.

LUDOVICUS GRANATENSIS. — " Sylva locorum. " Lugduni, 1586. V. p. 674-691.

MEYNARD—"Traité de la vie intérieure." 1885. T. I, n. 270.

NIEREMBERG (Eus.) S. J. — " Doctor evangelicus. " Lugduni, 1659. V. p. 1-102.

PERRY (Cl.) S. J. — " Le Théandre ou le transport de l'âme au ciel. " Lyon, 1655. T. II, p. 89-164.

RAMUS (Marc.) — " Le sermon sur la montagne. " Mende, Privat, 1870.

RATISBONNE (P. Th.) — " Trois retraites. " Paris, Poussielgue, 1889. V. 2de retraite.

SANTIAGO OYEA (Don)—" La vita felix." Madrid, Societ. de S. Francesco de Sales, 1900.

SLOTANUS (Joan.) O. P. — " De octo beatitudinibus sermones 14. " Coloniæ, 1556.

CAPUT IV.— De fructibus Spiritus Sancti: 885

Art. I.— De fructibus Spiritus Sancti in genere. . . 886

Art. II.— De fructibus Spiritus Sancti in specie. . . 887

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

BERNARDINUS (S.) — Opera, Lugduni, 1650. T. IV, p. 44.

FRANÇOIS de TOULOUSE, O. M. C. — cfr. Migne: " Orateurs sacrés " T. XI, c. 658.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ (J.) — Opera, T. III, L. V, P. IV, c. II.

BOUCAT (Ant.) minime — "Le vray repos en Dieu..." Soissons, 1704. V. p. 243-340.

FRIAQUE — "Le S. Esprit..." V. p. 383-399.

GÉRARD — cfr. Migne: "Orateurs sacrés." T. 72, c. 950.

MARCHANTIUS — "Hortus pastorum." Lugduni, 1673. T. I, Tr. IV, Lect. II.

MARIANI (Ant. Fr.) S. J. — "Les dons et les fruits du S. Esprit." Bruxelles, Vromant, 1894.

MEYNARD (P.) O. P. — "La vie intérieure." Clermont-Ferrand, 1885. T. I, n. 268, 269; T. II, p. 60.

REGUIS — cfr. Migne: "Orateurs sacrés" T. 95, c. 1137.

VILLECOURT (Card. de) — cfr. Migne: "Orateurs sacrés," T. 82, c. 161.

CAPUT V. — De charismatibus Spiritus Sancti, seu donis gratis datis. 890

Art. I. — De charismatibus in genere. 891

Art. II. — De charismatibus in specie. 892

§ I. — Sermo sapientiæ et scientiæ ut dona gratis data. 893

§ II. — Charismata fidei, gratiæ sanitatum, et operationis virtutum. 894

§ III. — Charismata prophetiæ, discretionis spirituum, linguarum et interpretationis sermonum. 895

§ IV. — Aliqua dona gratis data ad præcedentia charismata pertinentia. 899

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI;

AGUILLO LOPEZ de TURISO (Fr. Jeronymo) O. M. — "Teologia ascetico-mystica." Barcelona, 1903. V. p. 332-432.

ARBIOL (Fr. Ant.) O. M, O. — "Desengaños mysticos." Madrid, 1733. V. libro tercero.

BERNARDINO A CASTELVETERE, O. M. C. — "Direttorio ascetico-mistico." Brescia, 1845. T. II, p. 148 sq.

DAVID ab AUGUSTA, O. M. — "De profectu religiosorum." L. II, cap. 74, 75, 76.

PHILAMARINO (Fr. Fr.-M.) a NEAPOLI, O. M. C.—"Tractatus de divinis revelationibus." Neapoli, 1675.

PLANES (Hier.) O. M. Str. O. — "Tractatus de examine verarum ac falsarum revelationum et raptuum." Valenciæ, 1623.

ALII AUCTORES:

AMORT (Eus.) — "De revelationibus, visionibus, et apparitionibus privatis regulæ tutæ ex Scripturâ, conciliis etc." Venetiis, 1750.

Analecta juris pontif.— 9 ser, 1867, p. 22; 1880, 19 ser., p. 528, 806, 903, 1063.

CALMET (Dom.)—"Dissertations sur les apparitions etc." Paris, 1746.

CASSIANUS.— P. L. T. 49, c. 989.

GERSON. — Opera, Antv. 1706. T. I, p. 243.

GOERRES. —"La mystique divine, naturelle et diabolique." Paris, 1877.

GRAVINA (DOM.) O. P. — "Ad discernendas veras a falsis visionibus... lapis lydius." Neapoli, 1638.

LESMES ALCALDE, O. P. — "Arte de perfectionarse..." Vergara, 1909. T. II, p. 11-305.

MÉRIC (Mgr.)— "L'imagination et les prodiges." Paris, Douniol, 1905.

POUPLARD (Pierre) S. J. — "Un mot sur les visions, révélations, prophéties." Paris, 1896.

RIBET. — "La mystique divine." Paris, Poussielgue, 1879.

THYRÆUS, S. J. — "De apparitionibus libri duo." Col. Agr., 1600.

VALGORNERA. — "Mystica theologia S. Thomæ." Augustæ Taurinorum. T. II, p. 495-547.

TRACTATUS III

De actibus supernaturalibus et meritoriis.

CAPUT I.—De actibus supernaturalibus. 908
Art. I.— Natura actuum supernaturalium. 908
§ I.— Auxilium Dei in ordine naturali . . 908
§ II.— Auxilium Dei in ordine supernaturali: . 910
Art. II.— De divini auxilii proprietatibus. . . . 912
§ I.— Necessitas auxilii Dei: 913
§ II.— Gratuitas auxilii Dei: 918
§ III.— Universalitas gratiæ actualis. . . . 920
Art. III.— De cooperatione libera hominis cum Deo auxiliante. 921

CAPUT II.— De augmento gratiæ sanctificantis. . . . 924
Art. I.— De actibus meritoriis. 927
§ I.— Natura meriti: 927
§ II.— Conditiones ad merendum requisitæ. . 928
§ III.— Augmentum valoris actus meritorii: . 934
§ IV.— Imminutio auxilii Dei: 938
Art. II.— De usu Sacramentorum. 939
§ I.— De natura Sacramentorum. . . . 940
§ II.— De momento Sacramentorum quoad gratiam. 943
Art. III.— De sacramentalibus. 944
§ I.— De natura sacramentalium. . . . 944
§ II.— De discretione in usu sacramentalium adhibenda. 946

Conclusio Tractatus conformationis ad Christum per virtutum exercitationem. 948

VOLUMEN II.

PARS TERTIA

De confirmatorum consummatione per perfectam S. Evangelii observationem.

Notiones de variis perfectionis statibus. 2

LIBER PRIMUS

Prima consummatio seu de perfectione vitæ christianæ in genere.

Caput I. — De naturâ perfectionis christianæ. 8
Art. I. — De perfectione essentiali et principali vitæ christianæ. 8
Art. II. — De perfectione accidentali vitæ christianæ. . 11
§ I. — Necessitas aliarum virtutum. . . . 11
§ II. — Discrimen inter caritatem et ceteras virtutes quoad perfectionem vitæ christianæ. . 12
Art. III. — De perfectione totali vitæ christianæ. . . 13
§ I. — Natura perfectionis simpliciter dictæ. . 14
§ II. — Corollaria ex notione perfectionis profluentia. 16
Caput II. — De gradibus perfectionis christianæ. . . . 18
Art. I. — Requisita intrinsece ex parte caritatis ut plenitudo perfectionis vitæ christianæ habeatur, ejusque varii gradus. 19
Art. II. —Requisita extrinsece ex parte caritatem habentis ut plenitudo vitæ christianæ habeatur, ejusque varii gradus. 19

BIBLIOGRAPHIA.

a) De perfectione in genere.

Alix. — Théologie séraphique extraite des œuvres de S. Bonaventure." Paris, 1853.

ALF. MADRILENSIS, O. M.— " Libellus aureus de verâ Deo certe inserviendi methodo." Lovanii, 1576.

BARTHOLOMÆUS A SALUTHIO, O. M. — "Schola divini amoris." Coloniæ, 1610.

BERNARDIN DE PARIS, O. M. O.— " Le religieux intérieur." Paris, 1673.

BONAVENTURA (S.).— De perfectione vitæ ad sorores.

BOTTENS.— " Gheestelyken catechismus van den weg der liefde Godts." Brugge, 1708.

DAVID ab AUGUSTA.— o. c., L. II, et III passim; præs. L. III, c. III-XIV.

DIÉGO de ESTELLA.— " L'œuvre entier et parfait de la vanité du monde." 1615.

FAROSCEWIEZ (P. Fl.). — " Principia theologiæ asceticæ."

GASP. da MONTE SANTO, O. M. Obs.— o. c., T. I, p. 191-218.

GHILARDI (F.) O. M.— o. c., T. II, p. 1-94.

GIOV. da FANO, O. M. C.— " Arte della unione." Brescia, 1548.

HERPHIUS (H.).— " L'école de sapience ou théologie mystique." Arras, 1605.

JUVENALIS ANNANIENSIS, O. M. C.—o. c., p. 170-182, 271-304.

LAURENT de PARIS.— " Le palais de l'amour divin entre Jésus et l'âme chrétienne." Paris, 1613.

LÉONARD (S.) de PORT-MAURICE.— Œuvres.

NEUDECKER.— " Schola religiosa."

PAUL de LAGNY, O. M. C.— " Conduite intérieure pour les âmes qui desirent tendre à la perfection chrétienne par les exercices de l'oraison et de l'action." Paris, 1698.

UNDERBERGER (Barn.) O. M.—" Perfectio vitæ christiano-religiosæ ejusque obtinendæ obligatio, theologice considerata et ascetice explicata." Ingolstadii, 1720.

VENDRICKX.—"Inleiding tot de christeiyke volmaaktheid." 1881.

YVES de PARIS, O. M. C.— " Instructions religieuses... " V. p. 207-213;— " La conduite du religieux." V. p. 296-303.

ALII AUCTORES.

ALBERTUS MAGNUS, O. P.—" De adhærendo Deo." Antverpiæ, 1662;— " Paradisus animæ." Gand. 1662.

ALVAREZ de PAZ.—Op. Lugduni, 1608, T. I. p. 430 et 702.

ARIAS (Fr.) S. J.— " Tractatus tres spirituales." Col. Agrip. 1603. V.: De profectu spirituali.

ARVISENET (abbé).— Œuvres ascétiques, 1856.

BASILIUS (S.).— P. G.-L. T. 31, c. 619-870.

BAUDRAND (abbé).— " L'âme intérieure." Lyon. 1822.

BERNIÈRES LOUVIGY (de).—"Le chrétien intérieur." Lyon, 1859. T. II, (index).

BERTHIER (M. Sal.).— Œuvres spirit., 5 vol. Lyon, 1847.

BÉRULLE (Card. de).— Œuvres, Paris, 1644.

BLOSIUS (Lud.) — Opera, Antverpiæ, 1632. V. p. 1-339, 551-585, 676-722; — " Le code de la vie spirituelle." Bruxelles, P. B. C. 1887.

BROCARDUS a S. FRANCISCO, Carm.—" Onderwyzinge van den weg der deugd." Brugge, 1793.

CATHERINE (S^te^) de SIENNE.—"Dialogues." Paris, Poussielgue, 1855. T. II, p. 231-245.

CHANTAL (Ste Jeanne de). — Œuvres complètes, pour religieuses, par Migne, 2 vol., Paris, 1862.

CLEMENT. (P. A.) C. SS. R.— "Ecole de perfection religieuse d'après les meilleurs auteurs ascétiques." Beauplateau. 1907.

COLOMBIÈRE (Vén. Cl. de la) S. J.— "Réflexions chrétiennes sur la douceur de la vertu." Bruxelles, P. B. C., 1902.

CROMBECIUS, S. J.— "De studio perfectionis." 1611.

DENIS L'ARÉOPAGITE (S.)— Œuvres mystiques et ascétiques, Paris, 1608.

DE PONTE, S. J.— "De christiani hominis perfectione." 2 vol., Col. Agr. 1615.

DIADOCHUS.— P. G.-L. T. 65. c. 1167-1212.

DIRCKINK S. J.— "Semita perfectionis" opusculum directioni perutile, typis denuo ed. curavit P. Roh, S. J.; ed 3^a Paderbornæ, Junfermann, 1912.

DOROTHÆUS.— P. G.-L. T. 88, c. 1611-1838.

DRUZBICKI (G.) S. J.— "Tractatus de charitate perfectorum." Ingolstadii, 1732.

FABER, orat.— "Progrès de l'âme dans la vie spirituelle." 4e éd. Paris, 1859.

FRANÇOIS (S.) de Sales.— "Amour de Dieu." Lille, 1617.

GABRIEL a S. JOANNE-BAPTISTA, Carm.—"Den christelyken Appelles." Brussel, 1685.

GRENADE (L. de) O. P.—"Œuvres spirituelles." Paris, 1647.

GROU, S. J.— "Handboek der christelyke zielen." Gent, 1851,—"Caractères de la vraie dévotion." Bruxelles, 1797; — "Maximes spirituelles." Liège, 1851.

JEAN (S.) de la CROIX, carm.— Œuvres complètes, Paris 1892; —"La montée du Carmel," nouvelle traduction par le chan. Hoornaert, Bruges 1915; —"La nuit obscure," id. Bruges, 1916.

JOANNES (S.) CLIMACUS.— P. G.-L. T. 88, c. 631-1664.

LALLEMANT, S. J.— "La doctrine spirituelle de..." Paris 1843.

LANSPERGIUS (J.)— Opera min. Col. 1554, T. I.

La RÉGUERA (Emm.) S. J.— "Praxis theologiæ mysticæ." Romæ, 1740. T. I, p. 178-212.

LAURENTIUS (S.) JUST.— Opera omnia, Coloniæ, 1675.

Le GAUDIER, S. J.—"De perfectione vitæ spiritualis." Lutet. Paris, 1856.

MAHIEU (abbé.)—"Over geestelyk leven," met een algemeen overzicht door Z. D. H. Mgr. Waffelaert bisschop van Brugge; Sint-Michiel (Brugge) 1914.

NEUMAYER, S. J.—"Précis de théologie ascétique." traduit par l'abbé F. Remize. Mende, C. Pauc., 1912

NIEREMBERG (Eus.) S. J.—"Doctrinæ asceticæ." Aug. Vindelicorum, 1756; T. I, Doctr. 3, 4, 5, 6.

OLIER (abbé)— Œuvres, publiées par l'abbé Migne, Paris 1856.

RIBET (abbé.)—"L'ascétique chrétienne." Paris, 1888. V. p. 5-73.

RODERICIUS, S. J.—"Perfectio christiana."

ROSSIGNOLIUS, S. J.—"De disciplinâ christianæ perfectionis." Ingolstadii, 1603.

ROTH (Hugo) S. J.— "Via regia virtutis et vitæ spiritualis omnium religiosorum institutis accommodata." Monachii, 1639.

SCARAMELLI (J.-B.) S. J.—"Méthode de direction spirituelle, ou l'art de conduire les âmes à la perfection chrétienne par les voies ordinaires de la grâce." 4 vol., Paris, Bray, 1868.

SCHRYVERS (G. Joseph.) C. SS. Red.—"Les principes de la vie spirituelle." Bruxelles, 1913.

THÉRÈSE (Ste).— Œuvres, éd. Bouix, Paris, 1867.

THOMAS (S.)—Opusc. "De perfectione vitæ spiritualis."

TRONSON.—"Forma cleri." Venetiis, 1774. T. IV, P. IV. c. I.

WEISS (P.) O. P.—"La perfection." Paris, Briguet, 1904.

b) Aliquæ formæ seu scholæ perfectionis.

AUCTORES FRANCISCANI:

EXUP. de PRATS-DE-MOLLO, O. M. C.—"Mélanges ascétiques." Tournai, Casterman, 1893. V. p. 9-85.

PASCAL-MARIE (R. P.) O. M.—"La perfection chrétienne dans toutes les conditions." Tournai, Casterman, 1860.

ALII AUCTORES:

"*Ami* (l') *du clergé.*" 1906, p. 556.

BERARD (Dom) O. S. B.—"De l'esprit des ordres religieux, en quoi il consiste, et des moyens de l'acquérir, spécialement de l'esprit de l'ordre de S. Benoit." Paris, 1616.

BOUDINHON (abbé)—"S. Vincent de Paul, modèle des hommes d'œuvres." V. introd., p. 45-88.

CHAUMONT (abbé)—"Mgr. de Ségur directeur des âmes." Paris, Haton, 1884. T. I, p. 178.

DUBLANCHY (P.)—cfr. *Dict. théol. cath.* (Paris, Letouzey) ad verbum "*Ascétique*"

De Ponte (L.) — "De christiani hominis perfectione. Colon., 1615. T. II, Tr. I; T. III, Tr. I et III.

Gautrelet, S. J. — "De l'état religieux." Lyon, 188[illegible] T. I, p. 477-494.

Newman —"Sermons prêchés en diverses circonstances. Tournai, Casterman, 1860. V. p. 297 sq.

"*Revue de philosophie.*" T. XXI (1912), p. 224-529; T. XXII p. 444-885.

Suarez — "De religione." Tr. IX.

Watrigant (H.) S. J.—"L'école de la spiritualité simplifiée." Lille, Morel, 1903. V. p. 7-63.

CAPUT. III.— De tribus vitæ christianæ viis. . . . . 2[illegible]
Art. I.— De viâ purgativâ. . . . . 2[illegible]

BIBLIOGRAPHIA.

Beistel (Col.) Recol. — o. c. p. 27-40.

Ghilardi (F.) O. M.— o. c., T. II, p. 346-351.

Soyer (Fr.) Cordelier.— Œuvres spirit. T. III, p. 64-265

Cfr.— *Præterea fere omnes auctores de vitâ spirituali tractantes.*

§ I.— De emundatione peccatorum. . . . 2[illegible]
§ II.— De pugnâ contra tentationes. . . . 2[illegible]

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Ægidius (B.). — Dicta, c. x.

Ambroise de Lombez.—"Traité de la paix intérieure. nouvelle éd. Couvin, 1912.

Beistel (Col.) Recol.— o. c., p. 215-243.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C.—" Le parfait novice." Paris, 1668. Cfr. P. V.

BONAVENTURA (S.)— Regula novitiorum, c. XI.

DAVID ab AUGUSTA.— o. c., L. II, P. I, c. I-II.

FRANCISCO de OSUNA.—" Escritores mysticos Españoles." Madrid, 1911. V. p. 386-389, 544-571.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.— o. c., p. 400-407.

GASP. da MONTE SANTO, O. M. Obs.—o. c., T. I, p. 269-272.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C.—" Le directeur pacifique des consciences... " V. p. 339-387.

MOTT (Herm.) Recol.— o. c., p. 195-223.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS, O. M. C.—" Le noviciat d'Hermogène." Paris, 1633, V. p. 775-825.

POTHRON.—" Bonaventura selectus." Duaci, 1652. V. p. 207-249.

SALUTHIUS (Barth.) O. M. C.—" Lux animæ." Coloniæ, 1613. P. I.

SIGL (Ben.) Conv. — o. c., p. 354-366.

SOYER (Fr.) Cordelier. — Œuvres spirit., Paris, 1674. T. III, p. 133-265.

STELLA (Did.) O. M. Obs. — o. c., p. 851-866.

UBALD D'ALENÇON — " Traité de la paix de l'âme. source du combat spirituel." par le P. Jean de Bonilla, de l'Obs. de S. Fr.: nouv. trad. française, Paris 1912.

ALII AUCTORES.

ALV. de PAZ (J.)—Opera, Lugduni 1613. T. II, L. I, P. III.

ARNAYA (Nic.) —" La tiédeur considérée comme tentation, et ses dangereux effets." Bruxelles, Vromant, 1895.

De Ponte (L.) — "De christiani hominis perfectione." Col. Agr., 1615. T. II, p. 123-220.

De Smedt, S. J. — "Notre vie surnaturelle." T. II, P. III, ch. III, IV, VI.

Dionysius Cart. — Opera minora, Tornaci, 1911. T. VIII, p. 117-190; — "Remèdes contre les tentations." Mons, 1616.

Hayneufve (Jul.) S. J. — "Réponses aux demandes de la vie spirituelle." Paris, 1673. T. I, p. 955-989.

Humbertus (Fr.) O. P. — "De eruditione religiosorum." Ingolst., 1691. V. p. 110-146, L. III.

Le Gaudier, S. J. — o. c. T. II, P. II, Sect. I.

Leguay (abbé) — "Combats pénibles et glorieux triomphes de l'âme chrétienne." Bruxelles, Vromant, 1894.

Lohner (Tobias) — "Armamentarium seu panoplia spiritualis." Dilingæ, 1688.

Meynard (P. F. A. M.) O. P. — "Traité de la vie intérieure." Clermont-Ferrand, Bellet, 1885. T. II, p. 250-260,

Michel (J.) S. J. — "Traité des tentations." Le Mans, Loger, 1868.

Monsabré (J. M. L.) O. P. — "Retraites pascales 1877-1878." Paris, 1886. V. "*La tentation.*

Nieremberg (Eus.) S. J. — "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. T. IV, Doctr. X.

Rodericius, S. J. — o. c., P. II, Tr. IV.

Smaragdus — P. L. T. 102, c. 627.

Art. II. — De viâ illuminativâ. 45

(Pro bibliogr., cfr. auctores fere omnes de vita spirituali tractantes).

§ I. — De confirmatione status gratiæ. . . . 47
§ II. — De conformatione vitæ ad Christum. . . 47
§ III. — De præcipuo studio viæ illuminativæ seu de Humilitate. 48

BIBLIOGRAPHIA

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. IV.

BEISTEL (Col.) Recol. — o. c., p. 557-573.

BONAVENTURA (S.) — Opera omnia, Quaracchi, 1898. T. VIII, p. 658: Compendium de virtute humilitatis. (op. dubium).

CAJETAN de BERGAME, O. M. C. — "L'humilité du cœur." Chambéry, 1911.

FRANCISCUS (S. P.) — Admon. 11, 12, 14, 17, 20, 21, 24. (ed. Quaracchi).

GHILARDI (F.) O. M. — T. II, o. c., p. 94-247.

MAXIMIEN de BERNÉZAY, Recol. — o. c. P. I, p. 82-92.

MIGUEL de ESPLUGAS, O. M. C.—"Conferencias espirituales para ejercicios." 2ª ed., Barcelona, 1904. V. p. 287-301.

MOTT (Herm.) Recol.— o. c., p. 274-288.

NEUDECKER.— o. c., P. II, c. XX-XXI.

PAULUS a S. MAGDALENA.— Soliloquia, c. XXIV.

PROVINQUIÈRES (Accurse) Récol.— "Le triomphe de l'humilité." Lyon, 1696.

SIGL (Ben.) Conv.— o. c., p. 172-179.

SOYER (Fr.) Cordel.— Œuvres spirituelles, publiées par le P. Courtot, cordelier; 3. vol., Paris, 1694.

STELLA (Did.) O. M. Obs.— o. c., p. 666-668, 671-674.

WISSINGH.— "Speculum humilitatis S. Francisci seraphici." Moguntiæ, 1693.

YVES de PARIS, O. M. C.— "Instructions religieuses..." V. p. 304-383.

ZUALLART (Gilles), Récol.— o. c., p. 120-189.

ALII AUCTORES.

ALVAREZ de PAZ.— Opera, Lugduni, 1613. T. II, L. IV.

ARIAS (Fr.) S. J.— "Tres tractatus spirituales." Col. Agr. 1603. V. p. 91-170.

BERNARDINUS (Th.) S. J. — "De religionis perseverantiæ præsidiis." Antv. 1622. L. III-IV.

BERNARDUS (S.)— P. L. T. 182, c. 941.

BUSTUS (Lud.) S. J.—"De mentis descensu ad nihilum per scalam cognitionis sui." Bononiæ, 1640.

DE SMEDT, S. J.— o. c., T. II, P. II, Sect. III, Sous-Sect. IV, Art. III, ch. I-III.

DION. CART.— Op. min., Tornaci, 1710. T. VII, p. 189-197.

DUMAS (Pet.) Cist.— "Viridarium humilitatis juxta ejusdem virtutis 12 gradus." Frib. Helv., 1685.

EUDES (B^x).— "Le nouveau livre d'or ou méditations inédites sur l'humilité." Tours, Mame, 1856.

FRANCHI (J. Ig.) Orat.— "Traité de l'amour du mépris de soi-même." Lyon, 1803.

ISIDORUS (S.)— P. L., T. 83, c. 1201.

JUDDE.— Œuvres spirit., Paris, 1845. T. V, p. 169.

LAURENTIUS (S.) JUSTIN.—Op. Col. 1675. V. p. 1009-1079.

LE GAUDIER, S. J.— o. c., T. II, P. IV, c. IX.

MANSI (Jos.). — "Bibliotheca moralis." Moguntiæ, 1674. Tr. 95.

NIEREMBERG (Eus.) S. J.— "Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. T. III, Doctr. II.

RODERICIUS.— "Exercit. perfectionis." Duaci, 1625. P. II, Tr. III.

SANCHE (Dom) de Ste CATHERINE, O. des Feuillants.—"Le livre d'or ou l'humilité en pratique." Bruxelles, P. B. des A. P., 1876.

THOMAS a KEMPIS.— Opera omnia, Lugduni, 1623. V. p. 738-743, 750-757.

TRONSON.—"Forma cleri." ed. Venetiis, 1774. T. III, p. 32.

Art. III.— De viâ unitivâ. 68

(Pro bibliogr., cfr. auctores fere omnes de vitâ spirituali tractantes.)

§ I.— De observatione consiliorum. . . . 69
§ II.— De intentione et attentione ad Deum. . 75

LIBER II

De statu perfectionis.

CAPUT. I.— De natura status perfectionis. 84
Art. I.— De statu communi. 85
Art. II.— De statu perfectionis. 86
§ I.— Status perfectionis communicandæ. . . 86
§ II.— Status perfectionis acquirendæ. . . . 88
Art. III.— De natura status religiosi. 91
NOTA.— Comparatio inter episcopos, sacerdotes et religiosos. 93
CAPUT. II.— De excellentia status religiosi. 94
Art. I.— De excellentia status religiosi ex ipsius natura probata. 94
§ I.— Excellentia finis status religiosi. . . . 94
§ II.— Excellentia mediorum. 95
§ III.— Excellentia status religiosi qui per votum stabilitur. 99

Art. II.— Excellentia status religiosi ex ejusdem conformatione ad doctrinam et vitam Christi. . 103
§ I.— Probatur per Scripturam Sacram. . . 104
§ II.— Probatur per auctoritatem Ecclesiæ catholicæ. 112

Art. III.— Excellentia status religiosi ex sua ordinatione ad manifestandam Ecclesiæ sanctitatem. , 116
§ I— Quid sanctitatis nota et quare observationem consiliorum requirit. 117
§ II.— Ab initio Ecclesiæ viguit consiliorum observatio. 118
§ III.— Consiliorum observatio Ecclesiæ sanctitatem manifestavit. 125

Art. IV.— Excellentia ex fructibus quos status religiosus parturit. 127
§ I.— Fructus a statum religiosum profitentibus percepti. 127
§ II.—Fructus ab Ecclesiâ statuque civili percepti. 130

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.)— Dicta, c. XIX.

BEISTEL (Col.) Recol.— o. c., p. 668-687.

DAVID ab AUG. O. M.—" De exterioris et interioris hominis compositione." Quaracchi, 1899. V. p. 161.

ERNESTUS A SOLODORO, O. M. C.— " Instructio perutilis ad omnes qui amant religiosam perfectionem, maxime ad novitios capucinos." Lincii, 1688.

GHILARDI (F.) O. M.— o. c., T. II, p. 247-254.

GUEVARA (Ant.) O. S. F.— " Oratorium religiosorum." Colon., 1614.

JOSEPH du TREMBLAY, O. M. C.— " De perfectione seraphicâ." Parisiis, 1634.

LANTIGNAC (Paul) O. M. C.— "Idée parfaite du religieux proposée par J.-C. dans la règle des Frères Mineurs." Paris, 1661.

L'ARCHER (Elzéar) O. M. C.— "Le sacré mont d'Olivet ou le paradis de la religion du Sér. Père S. François." Paris, 1614.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS, O. M. C.—"Le noviciat d'Hermogène." Paris, 1633. V. p. 870-1032.

UNDERBERGER (P. F. Barn.) O. M. — "Perfectio vitæ christiano-religiosæ." Ingolstadii, 1720.

YVES de PARIS, O. M. C.— "Les heureux succès de la piété." 5e éd., Paris, 1643;—"De la perfection religieuse." Paris, 1649.

ALII AUCTORES:

ALPH. (S.) de LIG.— Œuvres, éd, 1875. T. XII, p. 73-122.

Anonymus.— "De l'excellence de la vie religieuse." Pont-à-Mousson, 1624.

ALV. de PAZ.—Opera, Lug. 1608. T. I, p. 75-183, 430-698.

BALSAMO (Ign.) S. J.— "Instructio de perfectione religiosâ." Coloniæ, 1612.

BAYMA (J.) S. J.— "De studio religiosæ perfectionis excitando, augendo et conservando libri tres."

BLOSIUS (Lud.)— Opera, Antverpiæ, 1632, V. p. 210-218.

CASSIANUS.— P. L. T. 49, col. 53, 477.

CHAIGNON (P.) S. J.— Méditations religieuses sur la perfection de l'état religieux." Lyon, Vitte, 1875.

CLICHTOVEUS (Jud.) — "De laude monasticæ religionis." Parisiis, 1500.

DE PONTE (L.)— "De perfectione christianâ." Col. Agr. 1617. cfr. T. III, præs. Tr. III.

DION. CART.— Opera min., Tornaci, 1909. T. VI, p. 547.

DRUZBICKI (G.) S. J.— " De sublimitate perfectionis religiosæ." Ingolstadii, 1732.

FONTAINE (Fr. de) *pseudon.* P. Binet.— " Réponses aux demandes d'un grand prélat." Pont-à-Mousson, 1625 (nouv. édit. en vente chez Desbarax, Louvain).

FRANÇOIS (S.) de SALES.— " Entretiens spirituels."

HUMBERTUS de ROMANIS, O. P. (*vel* Peraldus).— " De eruditione religiosorum." Par. 1512; Lov. 1575.

JEAN-JACQUOT (Pierre) S. J.—" Vie religieuse." Toulouse, Regnault, 1884.

JOANNES (S.) CHRYSOSTOMUS.— P. G.-L., T. 47, c. 387-392.

LANSPERGIUS (J.) Cart.— Opera minora, Col. 1554. T. I.

LAURENTIUS (S.) JUSTIN.— Opera, Col. 1675. V. p. 126 sq.

NILLES (Nic.)— " De libertate clericorum religionem ingrediendi." Atrebati, 1866; Inspruck, Rauch, 1886.

NILUS.— P. G.-L. T. 79, c. 1061-1094.

NOUËT (J.)— " L'homme d'oraison. Ses retraites." Clermont-Ferrand, 1847; T. IV, p. 212-284.

OLIVAINT (P.) S. J.—" Du zèle de la perfection religieuse." 7e éd. Paris, Poussielgue, 1885.

PERDUCCIUS (Corn.)— " Considérations dévotes sur la grâce de la vocation à l'état religieux." Mons, 1647.

PINELLI (Lucas) S. J.— " De la perfection religieuse et de l'obligation que chaque religieux a de l'acquérir." Paris, 1613; Tournai, Casterman, 1847.

PLANTIER (Mgr.).— " Lettres pastorales." Nîmes, 1867. T. IV : Vie religieuse.

PLATUS (H.) S. J. — "De bono statûs religiosi." Aug. Trev., 1601.

ROTTNER (J. E.)— "Margarita cœlestis seu status religiosus." Aug. Vind., 1719.

SAINT.-JURE.—"L'homme religieux." Par. Pélagaud, 1868.

SMARAGDUS abbas.— P. L. T. 102, c. 194.

THOMAS (S.)— Opusc. I, contra impugnantes Dei cultum et religionem; et opusc. III, contra retrahentes a religionis ingressu.

THOMAS A KEMPIS.— Opera omnia, Lugduni, 1623. V. p. 600-700, 1023-1040.

VALUY (B.) S. J.— "Les vertus religieuses." Paris, Pélagaud, 1863.

VAN de KERKHOVE (Carthuiser).—"Verborgen wetenschappen van het kloosterleven." Antwerpen. 1710.

VAN der ZYPE (Henricus).— "Examen quæstionis an magis expediat devotam in mundo, quam religiosam in monasterio vitam agere et quarumdam aliarum rerum ad filias devotas spectantium, et an Scholastica, soror S. Benedicti, fuerit speculum castitatis religiosæ, an vero modernæ devotionis filiarum in sæculo castitatem servantium." Brugis, 1621.

ZANON (Bernardin) S. J.— "Pratique des vertus et de la perfection religieuse." Lille, 1633.

LIBER TERTIUS

De Statu Franciscano.

CAPUT I. — De excellentia status franciscani. 133
Art. I. — De variis religiosorum ordinibus. . . . 135
§ I. — Varietas ordinum religiosorum ex fine. . 135
§ II. — Varietas ex mediis. 137
§ III. — Varietas ex conditionibus juridicis. . . 149

Art. II. — De principiis quibus in genere excellentia ordinum religiosorum stabilitur. 149
§ I. — Rationes positivæ quibus excellentia stabilitur. 149
§ II. — Rationes negativæ. 154
§ III. — Rationes juris canonici. 154
Art. III. — De excellentia religionis minoriticæ. . . 154
§ I. — Finis status franciscani. 155
§ II. — Aptitudo mediorum ad finem mixtum optime ordinatorum. 159
§ III. — Severitas cultus et disciplinæ. . . . 172
§ IV. — Approbatio regulæ franciscanæ. . . 174
Caput II. — De conditionibus ad statum franciscanum profitendum requisitis. 178
Art. I. — De candidati vocatione et ad ordinem acceptatione. 180
§ I. — Vocatio franciscana. 180
Prop. I. — Deus in abstracto, modo generali, omnes fideles ratione capaces ad statum perfectionis invitat. 184
Prop. II. — Deus in concreto non omnes invitat, licet tamen ad consilia evangelica sequenda vocatio Dei ordinaria sufficiat, et de ejusdem existentia facili modo dijudicare possimus. . . 191
Prop. III. — Ad vocationem stabiliendam necessario requiritur deliberatio, ... 195
Prop. IV. — Omnes sedulo exhortandi sunt ad vocationem exsequendam. 201
§ II. — Vocatio sacerdotalis. 209

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Bartholomæus de Vecchis, O. M. C. — Praxis novitiorum scolastico stylo digesta, in quâ de conditionibus ad ingressum religionis requisitis." Forilivii, 1627.

Yves de Paris, O. M. C. — "Instructions religieuses... V. p. 1-52.

ALII AUCTORES.

Anonymus. — " Conseils sur le choix d'un état de vie." Tournai, Casterman, 1827.

„ " De l'importance et de la manière de connaître sa vocation." Liège, 1819; Clermont-Ferrand, Bellet, (c. 1880).

„ " Quelques conseils sur le choix d'un état." Paris, Goupy, 1876.

BARBIER (Paul). — " Au seuil de l'avenir." Paris, Poussielgue, 1901.

BERTHIER (Père J...) *de la Salette.* — " Des états de vie chrétienne et de la vocation, d'après les Docteurs de l'Eglise et les théologiens." Paris, Haton, 1883.

BERTHIER (abbé J...). — " Quelle est ma vocation? " Paris, Maison de la Bonne Presse, 1899.

BELOT, S. J. — " La vocation à l'état religieux d'après les S.S. Docteurs." Lyon, 1869.

BITOT. — " Que faire de la vie? " Paris, Retaux, 1903. V. ch. XII.

BOYLESVE, S. J. — " Choix d'un état de vie." Paris, 1866.

COPPIN. — " La vocation au mariage, au célibat, à la vie religieuse, au sacerdoce." Paris, Retaux, 1903. V. 1ère partie, titre III.

CORET (J.) S. J. — " La conduite de l'Ange dans l'un ou l'autre des cinq états suivants." Liège, 1697.

DAMANET, S. J. — " Manuel du directeur spirituel pour le choix d'un état de vie." Tournai, 1862.

DAMAS (P. de) S. J. — " Quelle est ma vocation? Simples conseils à la jeunesse chrétienne." Grammont (Belgique), Œuvre de S. Charles Borromée.

DELBREL (J.) S. J. — " Les vocations sacerdotales accompagnées d'une vocation religieuse." Paris, Lethielleux, 1907.

GAVEAU (abbé). — " L'appel divin. Instructions pour le choix d'un état de vie." traduit par l'abbé... Paris, Périsse, (c. 1880). Ed. latina : " Instructio pro eligendo vitæ statu." (auctore P. Eschenbrender, S. J.) Duaci, 1725.

GUIBERT.— " Conseils sur la vocation." Paris, Poussielgue, 1897. V. p. 17.

LAUVERSIN (R. de).— " La vie au sortir du collège." Paris, Beauchesne, 1906.

LESSIUS (P.) S. J.— " Le choix d'un état de vie ou l'entrée en religion." Tours, Cattier, 1873.

LUQUET (Mgr.) — " De la vocation." Paris, Julien, 1857.

MALOU (Mgr.) — " Règles pour le choix d'un état de vie." Bruxelles, Goemaere, 1865.

NOURY. — " Un mot sur la vocation." Paris, Josse, 1896.

PERDUCCIUS (Com.) S. J. — " Considérations dévotes sur la grâce de la vocation à la vie religieuse et au célibat." Mons, 1647.

PINAMONTI (Pierre) S. J.— " La vocation à l'état religieux victorieuse des obstacles." Avignon, Séguin, 1827.

RICARD (Mgr.) — " Lettres à un jeune homme sur la vocation." Lille, Lefort. V. 9e lettre.

ROSSIGNOLI (Ch. Grég.) S. J. — " Du choix d'un état de vie. " Bruxelles, 1844.

" *Sentiments* de S. Thomas d'Aquin et de S. Alphonse de Liguori sur l'entrée en religion." Lyon, Bauchu, 1884.

VIGNAT (Louis)—"La vocation à la vie religieuse." Lyon, Paquet, 1905.

Cfr. etiam: *Feuilles de propagande*, à Grammont, œuvre de S. Charles Borromée: Le grand bienfait de la vocation religieuse; —Le bonheur d'une vocation religieuse pour les familles etc...

Art. II. — De probatione vocatorum. 211
§ I. — Probatio postulantium. 212
§ II. — Finis et temperatio novitiatus. . . . 215
§ III. — Causæ defectionis novitiorum. . . . 232

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ANTONIUS van THIENEN — "Geestelijke oeffeninghe voor de novitien." Loven, 1718.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C. — "Le parfait novice." Paris, 1668.

BERNARDUS A BESSA, O. M. — "Speculum disciplinæ" apud Opera S. Bonaventuræ, Quaracchi, 1898. T. VIII, c. 584.

DAVID ab AUGUSTA, O. M. — "Formula de compositione hominis exterioris, ad novitios."

FULBANUS a RUDESHEIM — "Tyrocinium seraphicum" (Iter triduum ex Ægypto in desertum.) Moguntiæ, 1752.

NICOLAS de DIJON—"Sermons pour vêtures et professions."

PHILIPPE D'ANGOUMOIS — "Le noviciat d'Hermogène." Paris, 1663.

PORTEL (Laurentius de) O. M. — o. c., p. 35-51.

POTHRON — "Bonaventura selectus" seu Regularis disciplinæ praxis ex op. S. Bonaventuræ.

ALII AUCTORES.

Anonymus. — P. L. T. 220, c. 703.

Anonymus. — "Directorium spirituale ex regulâ S. Benedicti ad instruendos novitios." Coloniæ, 1653.

Anonymus. — "Institutio novitii sacri ordinis Cisterciensium." Pragæ, 1718.

Anonymus. — "Instructiones seu monita generalia pro novitiis societatis Jesu." Lublini, 1750.

ALPHONSUS KAMO di TROPEA, congr. Cler. Reg.—"Instructio magistri novitiorum." Neapoli, 1632.

CASSIANUS. — P. L. T. 49, c. 154, Inst. IV, c. III etc.

CORMIER, O. P.—"L'instruction des novices." Paris, 1882.

CUNIBERT (P. Hyac.) O. P.— "Paedagogus asceticus novitiorum regularum auctor." Coloniæ, 1670.

DAMIANUS (S.) — P. L. T. 145, c. 321.

DRUZBICKI (G.) S. J.—"Exercitia tironum religiosorum in duodecim menses distributa." Posnaniæ, 1690.

EPHREM (S.) — Opera omnia, Antverp. 1619. V. p. 51, 61, 231, 276, 279.

FAURE (Père) génovéfain.—"L'instruction des novices." Paris, 1638.

GREGORIUS (Dom.)—"Manuductio ad perfectionem religiosam pro fratribus novitiis exemptæ congregationis Benedictino-Bavariæ, concinnata a D. Gregorio monasterii Schyrensis abbate." Romæ, 1690.

GUIGO I, O. Cart. — P. L. T. 153, c. 682.

HUGO a S. VICTORE. — P. L. T. 176, c. 925.951.

HUMBERTUS de ROMANIS, O. P.—"Tractatus de eruditione religiosorum seu Speculum religiosorum" in *Biblioth. Patrum* Lugdun., XXV, p. 665-754 (plures hoc opus tribuunt potius Peraldo.)

ISAIAS (S.) abbas — P. G.-L. T. 40, c. 1108, 1133, 1206.

JOANNES a JESU-MARIA, generalis Carm. — "Instructio novitiorum." Col. 1621; — "L'instruction des novices." Paris, 1624.

LAYRUELZ (Servatius de) O. S. N. — "Catechismus novitiorum." Mussiponti, 1623.

LEHR. — "Stücklein des geistlichen Orden-Stands, einer andächtigen Novitzin eröffnet durch ihren geistlichen Vater aus der Societät Jesu" Dillingen, 1694.

MARGRET (Georges) O. S. A.—"Le noviciat ou le niveau de la vie monastique pour l'instruction des novices." Liège, 1615.

PHILIPPE FRANÇOIS, Bénéd. — "La guide spirituelle pour les novices." Paris, 1616.

POSSEVIN — "Biblioteca selecta." Col. Agr., 1607. T. I, p. 231.

PRESINGER (R. P. Rupertus) — "Magister novitiorum benedictinus." Typis Tegernseensis, 1720.

QUINET, O. S. B. — "Le noviciat des Bénédictins." Paris, 1653.

ROVIGO (P. Ant. de) Carm. — "Novitiorum documentum." Ferrariæ, 1648.

THOMAS a KEMPIS — Opera omnia, ed. 1623. V. p. 5-145, 670-682.

CAPUT III.—De professione franciscana. 245

Art. I.—De natura professionis religiosæ in genere. 245

§ I.—De notione professionis religiosæ et de iis quæ necessario importat. 246
§ II.—De diversis speciebus professionis religiosæ. 252
§ III.—De effectibus professionis religiosæ. . 255

Art. II.—De natura professionis franciscanæ. . . 259
§ I.—Tria vota religiosa in ordine minoritico. . 259
§ II.—Taxatio votorum per Regulam Seraphicam. 261
§ III.—Taxatio votorum per Constitutiones F. F. M. M. Capucinorum. 269
§ IV.—Taxatio votorum per potestatem Superioris ordinis. 277

LIBER IV

De obligationibus Religiosorum.

TRACTATUS I

De obligationibus ex naturâ statûs religiosi fluentibus.

CAPUT I.—De obligatione permanendi in suscepta vita religiosa. 281
§ I.—Obligatio in statu franciscano permanendi. . 282
§ II.—Malitia apostasiæ. 284
§ III.—Causæ apostasiæ. 281

CAPUT II.—De obligatione tendendi ad perfectionem. . . 289

Art. I.—De obligatione in genere. 290
§ I.—Christianl ex vi status non tenentur ad perfectionem sectandam. 290
§ II.—Religiosi ex vi status ad eam sectandam graviter tenentur. 293

Art. II.—De natura obligationis perfectionem sectandi. 296

Art. III.—De peccatis obligationi perfectionem sectandi contrariis. 299
§ I.—Peccata mortalia. 301
§ II.—Peccata levia. 304

TRACTATUS II

De obligationibus statûs religiosi ex votis emissis fluentibus.

De naturâ voti in genere. 309

BIBLIOGRAPHIA.

De votis religiosis.

AUCTORES FRANCISCANI:

BEISTEL (Col.) Recol.— o. c., p. 79-91.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C.—"Le parfait novice." Paris, 1668. V. p. 689-736.

EVANGELISTA de MOMIGNO, O. M. Obs.— o. c., p. 332-335.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—o. c., p. 57-66.

GASPARE da MONTE SANTO, O. M. Obs.— o. c., T. I, p. 343-368.

IGNATIO da SANTHIA, O. M. C.—"Meditazione por un corso di spirit, exercizi." Roma, 1912. V. p. 67-124.

JOSEPH de DREUX, O. M. C.—"Retraite séraphique." Lyon, Périsse, 1866. V. p. 77-150.

JGSEPH du TREMBLAY, O. M. C.—"Les dix jours." Toulouse, (1911.) Tr. VII.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M.— o. c., p. 51-56.

PIATUS MONTENSIS, O. M. C. —"Prælectiones juris regularis." Tornaci, Casterman, ed. altera. T. I, p. 233-300.

YVES de PARIS, O. M. C.—"Instructions religieuses..." V. p. 52-58; —"La conduite du religieux." V. p. 203-209.

ALII AUCTORES:

BUSÆUS (Jo.) —"Panarium." Parisiis, 1682. V. "*Voti violatio.*"

COTEL (Pierre) S. J.—"Catéchisme des vœux." Poitiers, Oudin, 1888; —"Les principes de la vie religieuse ou l'explication du catéchisme des vœux." Poitiers, Oudin, 1889.

DE PONTE (L.)— Ed. Col. 1617. T. III, Tr. V, c. XII-XIV; ibid. Tr. VI.

DRUZBICKI (G.) S. J.—"Vota religiosa seu tractatus de votis religiosis in communi et particulari." Posnaniæ, 1690.

FISCHER (Ans.) O. S. B.—"De votis religiosis tractatus asceticus." Dilingæ, 1706.

JANSSENS (Edgar.) —"L'ascétisme monastique et les vœux de religion." Paris, Lethielleux, 1914.

Le GAUDIER.— o. c., P. V, Sect. XII.

PINELLI (Lucas.)—"De perfectione religiosâ." Col. 1602. L. II, p. 87-240.

SAINT-JURE (J. B.)—"L'homme religieux." Paris, Pélagaud, 1868. L. I.

VALUY (Ben.)—"Les vertus religieuses, ou traités pratiques des vœux et de la charité fraternelle." Paris, Pélagaud, 1882.

VERMEERSCH.—"Quæstiones de virtutibus religionis et pietatis." Brugis, 1912. V. p. 126-173.

Sectio I.—De voto paupertatis. 315

CAPUT I.—De natura paupertatis in genere. 318

§ I.—Ad quid ordinantur divitiæ? . . . 316

§ II.—Ad quid inservit paupertas? . . . 316

§ III.—Ratio cur paupertas divitiis anteponenda sit. 318

CAPUT II.—De natura voti paupertatis. 320

Art. I.—De objecto remoto voti paupertatis. . . 320

§ I.—Dominium in genere. 320
§ II.—Dominium utile seu usus. 321
Art. II. — De ejus objecto proximo. 322
§ I.—Varii modi paupertatem vovendi. . . 323
§ II.—Objectum proximum voti emissi. . . 325
Caput III. — De natura paupertatis franciscanæ. . . . 326
Art. I.— Norma in paupertate vivendi in Regula franciscana præscripta. 327
Art. II. — Media ad vitam sustentandam a Regula imposita. 328
§ I.—Labor. 329
§ II.—Eleemosynæ sponte oblatæ. . . 329
§ III.—Mendicatio. 330
§ IV.—Recursus ad amicos spirituales. . . 330
Caput IV.—De motivis ad paupertatem franciscanam profitendam impellentibus. 333
Art. I. —De altissima paupertate Christi et Apostolorum. 334
§ I.—Modus in paupertate vivendi Christi et Apostolorum. 334
§ II.—Paupertas altissima Christi et Apostolorum. 335
Art. II. — Paupertas fundamentum perfectionis evangelicæ. 340
§ I. — Altissimam paupertatem suadet ratio. . 340
§ II. — Eam suadet fides. 341
Art. III. — Altissima paupertas societati magna confert beneficia. 342
§ I. — Societas christiana varia habet munera non æque ab omnibus adimplenda. . . . 342
§ II. — Munera spiritualia præstantiora sunt temporalibus. 343
§ III. — Altissima paupertas medium est altissimum societati in spiritualibus serviendi. . 343
§ IV. — Conveniens ut de bonis alienis vivant. . 346
Caput V. — De obligationibus religiosorum quoad paupertatem. 346
Art. I. — De obligationibus ex voto paupertatis fluentibus. 346
§ I. — Vitium proprietatis. 347
§ II. — Vitium contra statum paupertatis. . . 358
§ III. — Obligatio vitæ perfecte communis ducendæ. 369

§ IV. — Aliqua attendenda circa violationem voti paupertatis. 371
Art. II. — De obligationibus ex virtute paupertatis fluentibus. 377
§ I. — Notio virtutis paupertatis. 378
§ II. — Actus virtutis paupertatis. . . . 379
§ III. — Vitium virtuti paupertatis contrarium. . 382

Caput VI. — De beatitudine religiosi potissimum Franciscani paupertatem fideliter observantis. 382
Art. I. — Religiosus jucunditate fruitur ratione extrinsecæ securitatis. 383
Art. II. — Jucunditate fruitur ratione exspectatæ mercedis. 385
Art. III. — Ratione superinfusæ consolationis. . . 387

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI.

Beistel (Col.) Recol. — o. c., p. 118-130, 283-297, 313-327.

Bonaventura (S.) — " De perfectione vitæ ad sorores, c. III; — Regula novitiorum, c. XVI.

Commentarium Cap. Gen. LXV, apud Anal. O. M. C., T. IV, p. 75 sq., 213 sq.

David ab Augusta — o. c., L. I, P. II, c. XXXVI.

Eduardus ab Alenconio, O. M. C. — " Sacrum commercium B. Francisci cum dominâ Paupertate " opusc. a. 1227 conscriptum. Romæ, 1900.

Edouard d'Alençon, O. M. C. — "Les petits Fils du grand Roi." Documents inédits. Œuvre de S. François d'Assise, Paris, 1900.

Evangelista de Momigno, O. M. Obs. — " Directorium superiorum regularium et ecclesiasticorum..." Coloniæ, 1665. V. p. 32-45, 85-93.

EXUPÈRE de PRATS-de-MOLLO, O. M. C. — " La pauvreté. Sa mission dans l'Eglise et dans le monde." Tournai, Casterman, 1899.

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.— o. c., p. 345-353.

GASPARE da MONTE SANTO, O. M. Obs. — o. c., T. II, p. 99-112.

GHILARDI (F.) O. M.—o. c., T. II, p. 657-680.

HYACINTHE de CASALE, O. M. C.— " Traité de la pauvreté religieuse." Gand, 1645.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C. — " Le directeur pacifique... " V. p. 852-886.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M. — o. c., p. 64-69.

MIGUEL de ESPLUGAS, O. M. C. — o. c., p. 363-384.

NEUDECKER. — o. c., P. II, c. XXV.

STELLA (Did.) O. M. Obs. — " Contemptus vanitatum mundi." V. p. 898-905.

UBALD D'ALENÇON. — " Sacrum commercium. Les noces mystiques du Bx. François d'Assise avec madame la Pauvreté." (1227). 1ère traduction, Paris, Couvin, 1913; — " Les idées de S. François d'Assise sur la pauvreté." conférence faite à la Sorbonne, 17 Mars 1909. Paris, Poussielgue, 1909.

WISSINGH (Ant.) de SIEGBURGO, Conv. — o. c., p. 1-137, 541-562, 576-585.

YVES de PARIS, O. M. C. — " Instructions religieuses... " V. p. 77-118, 416-422; — " La conduite du religieux." V. p. 177-190.

ZUALLART (Gilles) Récol.—o. c., p. 367-422.

ALII AUCTORES:

BARTOLI (Daniel) S. J. — "La pauvreté contente décrite et dédiée aux riches." Pont-à-Mousson, 1655.

CAMUS, év. de Belley. — "De la pauvreté évangélique." Besançon, 1634.

De SMEDT.—o. c., T. II, P. II, Sect. III, sous-Sect. II, ch. V.

GAUTRELET, S. J. — "Traité de l'état religieux." Lyon, Delhomme, 1885. T. II, p. 87-165.

Le GAUDIER.— o. c., P. III, Tr. III.

Le PAIGE (J.) O. S. N. — "De paupertate voluntariâ." caput decimum septimum ex panopliæ Prati Monstrati libro primo.

RODERICIUS — o. c, P. III, Tr. III.

Sectio II. — De voto castitatis. 391
CAPUT I. — De natura castitatis. 392
CAPUT II. — De excellentia castitatis. 394
§ I. — Finis castitatis conjugalis. 394
§ II. — Finis castitatis perfectæ. 395
§ III. — Finis sublimis virginitatis. 398
CAPUT III. — De voto castitatis religiosæ. 399
§ I. — Natura voti castitatis religiosæ. . . . 399
§ II. — Bona quæ religiosis ex voto castitatis obveniunt. 400
CAPUT IV. — De luxuria. 404
§ I. — Natura luxuriæ. 404
§ II. — Malitia luxuriæ. 407
CAPUT V. — De asperitate belli contra luxuriam. 409
§ I. — Pugna contra luxuriam. 409
§ II. — Divinum auxilium quo gaudet religiosus. . 412
CAPUT V. - De mediis ad superandam luxuriam. 413
§ I. — Media generalia. 413
§ II. — Cautiones omnibus regularibus jure communi præscriptæ. 417
§ III. — Cautiones a Regula Franciscana præscriptæ. 417

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI :

Ægidius (B.) — Dicta, c. ix.

Beistel (Col.) Recol, — o. c., p. 105-118.

Franciscus (S. P.) — Admonit. xvi (ed. Quar.)

Gasp. a Monte Santo, O. M. Obs.—o. c., T. I, p. 112-121.

Ghilardi (F.) O. M. — o. c., T. II, p. 680-704.

Jean-François de Reims, O. M. C. — "Le Directeur pacifique..." V. p. 898-900.

Laurentius de Portel, O. M. — o. c., p. 69-73.

Miguel de Esplugas, O. M. C. — o. c., p. 316-335.

Yves de Paris, O. M. C. — "Instructions religieuses..." V. p. 118-129 ; — "La conduite du religieux." V. p. 197-203.

Zuallart (Gilles) Récol — o. c., p. 422-448.

ALII AUCTORES :

Arvisenet (abbé)—"La vertu angélique." Troyes, 1822.

Bonespen (abbé) — "L'état de virginité." Lyon, 1860.

Cerrati (Paulus) — "De virginitate sacrâ libri tres." Parisiis, 1528.

Coulin (abbé) — "La virginité." Tournay, 1869.

Gautrelet, S. J. — o. c., p. 207-218.

Gregorius (S.) Nyssenus. — "De virginitate liber a Galesinio conversus." Romæ, 1562.

Le Gaudier — o. c., T. II, P. IV, c. xv.

Parisot (abbé) — "La vertu angélique." Tournai, Casterman, 1877.

Rodericius — o. c., P. III, Tr. IV.

Sectio III. — De voto obedientiæ. 424

CAPUT I. — De potestate Superiorum. 426

Art. I. — De origine potestatis in genere. . . . 426
§ I. — Omnis potestas humana a Deo est. . . 427
§ II. — Omnis modus ad potestatem perveniendi a Deo ordinatur. 429

Art. II. — De potestate qua pollent superiores Ordinum religiosorum. 430
§ I. — Potestas dominativa. 430
§ II. — Potestas jurisdicitionis. 434

Art. III. — De obligationibus Superiorum Ordinum religiosorum. 437

CAPUT II. — De obedientia subditorum. 442

Art. I. De reverentia Superiori debita. 443

Art. II. — De obedientia in genere 447
§ I. — Natura obedientiæ. 447
§ II. — Necessitas obedientiæ. 449
§ III. — Honestas obedientiæ. 451

Art. III. — De voto obedientiæ religiosæ. 454
§ I. — Natura voti obedientiæ. 455
§ II. — Excellentia hujus voti. 468
§ III. — Peccata contra obedientiæ votum. . 471

Art. IV. — De virtute obedientiæ. 473
§ I. Conditiones ad obedientiam perfectam requisitæ. 473
§ II. — Gradus obedientiæ perfectæ. . . . 479
§ III. — Moralitas obedientiæ cæcæ. . . . 479

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

ÆGIDIUS (B.) — Dicta, c. XX.

BEISTEL (Col.) Recol. — o. c., p. 91-104.

BERNARDINUS (S.) — Opera, Lugduni, 1650. T. II, p. 486-494; T. III, p. 66-75.

BONAVENTURA (S.) — Regula novitiorum, c. XIV; — "De sex alis seraphim" in "Decem opuscula" Quaracchi, 1896, opusc. VIII.

DAVID ad AUGUSTA — o. c., L. I, P. I, c. II-III.

EVANGELISTA de MOMIGNO, O. M. Obs. — "Directorium superiorum regularium et ecclesiasticorum continens centum et septem sermones doctrinales..." Coloniæ, 1665. V. p. 54-70, 194-213, 260-286.

FRANCISCUS (S. P.).— Epist. III (opusc. ed. Quar.) p. 108 sq.;— Admonit III (ed. Quar.) p. 6.

GASP. da MONTE SANTO, O. M. Obs.—o. c., T. I, p. 121-134.

JACOBUS MEDIOLANENSIS. — Stimulus amoris, c. XII.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C.— "Le directeur pacifique..." V. p. 886 898.

LAURENTIUS de PORTEL, O. M.— o. c., p. 56-64.

LOUIS D'ARGENTAN, O. M. C.—"Conférences sur les grandeurs de Notre Seigneur." V. Confér. 11, art. 2.

MIGUEL de ESPLUGAS, O. M. C.— o. c., p. 268-287.

NEUDECKER.— o. c., P. II, c. XIV.

PAULUS a S. MAGDALENÂ.— Soliloquia, c. VII.

SOYER (Fr.) cordelier.— Œuvres spirit., T. II, p. 263-315.

WISSINGH (Ant.) de SIEGBURGO, Conv.— o. c., p. 317.369.

YVES de PARIS, O. M. C.— "Instructions religieuses..." V. p. 391-403, 58-77;—"La conduite du religieux." V. p. 197-203.

ZUALLART (Gilles) Récol.— o. c., p. 303-367.

ALII AUCTORES:

ALVAREZ de PAZ (Jac.) S. J.—Opera, Lugduni, 1613. T. II, L. V, P. III.

ARIAS (Fr.) S. J.— "Thesaurus inexhaustus bonorum..." Monachii, 1652. T. III, Tr. III.

BELLARMINUS (Card.). — "Auctarium Bellarmianum." Paris, Beauchesne, 1913. V. p. 377-403.

BENEDICTUS (S.) Anianensis.— P. L. T. 103, c. 815.

BERNARDUS (S.).— P. L. T. 184, c. 1189.

BRUNO (S.) ASTENSIS.— P. L. T. 165, c. 933.

CATHERINE (Ste) de SIENNE.— "Dialogues." Paris, Poussielgue, 1855. T. II, p. 163-230.

COUDERC (P. J.-C.) S. J.— "La lettre de S. Ignace commentée par Bellarmin." Limoges, 1898.

DE SMEDT.—o. c., T. II, Sect. III, Sous-Sect. II, Art, II, ch. I-III;— T. II, P. II, Sect. III, Sous-S. II, Art. IV.

GAUFRIDUS abbas.— P. L. T. 84, c. 437.

GAUTRELET, S. J.— o. c., p. 354-393.

IGNACE (S.) de LOYOLA.— Lettre sur l'obéissance.

JUDDE S. J.— Œuvres spirit., T. V, p. 448-489.

LAURENTIUS (S.) JUSTIN. — Opera. Col. 1675, p. 938-1008.

LE GAUDIER.— o. c., T. II, P. IV, c, XVI; T. III, P. V, Sect. XVI.

MANSI (Jos.).— "Bibliotheca moralis." Moguntiæ, 1673. cfr. Tr. 54.

MARTINUS (S.) LEGIONENSIS.— P. L. T. 209, c. 101.

MODESTE (S.) de St AMABLE, Carm.—"Le parfait inférieur ou l'art d'obéir." Avignon, Séguin, 1845.

NEPVEU (P.).— "Esprit du christianisme." Tr. III.

PETRUS BLESENSIS.— P. L. T. 207, c. 607.

RAYNERUS de PISIS O. P.— "Pantheologia." Lugduni, 1670. T. III, p. 1-22.

RODERICIUS.— o. c.. P. III, Tr. V.

SMARAGDUS.— P. L. T. 102, c. 609.

TRONSON.— "Forma cleri." ed. Venetiis, 1774. T. II. P. II, c. XI.

TRONSON.— "Traité de l'obéissance." Par. Rusand, 1824.

TRACTATUS III

De obligationibus ex legibus Ecclesiæ fluentibus.

CAPUT I. — Præcipuæ leges ecclesiasticæ statum religiosum respicientes. 489

CAPUT II.— Cultus ordinis minoritici erga Ecclesiam Romanam. 492

Art. I.— Cultus S. Francisci. 493

Art. II. — Rationes cultus erga Ecclesiam Romanam. . 493

Art. III. — Signa quibus perfecta obedientia erga Ecclesiam dignoscitur. 497

BIBLIOGRAPHIA.

De caritate erga Ecclesiam.

AUCTORES FRANCISCANI:

GHILARDI (F.) O. M.— c. c.. T. I, p. 265-277.

ALII AUCTORES:

BESSON (Mgr.).— "L'Eglise." Paris, Bray, 1865.

BOURDALOUE.— In "Pensées": Contre l'esprit de neutralité dans les contestations de l'Eglise.

CAUSSETTE (R. P.)— "Manrèse du prêtre." Paris, Palmé, 1880. T. II, p. 185-230.

De Ponte (L.). — " De christiani hominis perfectione." Colon., 1615. T. I, p. 54-80.

Félix (Jos.)— " Devoirs des catholiques envers l'Eglise." Paris, Dillet 1872. V. præs. p. 131-194, 249-334; — " La maternité de l'Eglise." Conférences de Liège. Paris, Jouby, 1872.

Guibé, S, J.— " Le salut par l'Eglise." Paris, libr. S. Paul, 1879.

Lescœur (L,) Orat.— " Une retraite au Carmel." Paris, Oudin, 1883. V. p. 401-421.

Monsabré (J. M. L.) O. P.— " Devoirs envers l'Eglise." Retraite de 1882. Par. 1889, 2e éd.;—" L'œuvre de J.-C." Conférences de 1881, 5e éd. Par. 1885.

Ozanam (Abbé). — " Mois de S. Pierre, ou dévotion à l'Eglise et au Saint-Siège." Par. Palmé, 1863.

Plantier (Mgr.) — " Règles de vie sacerdotale." Paris, Lecoffre, 1858. T. II, p. 271-292.

Planus (abbé.)—" Le prêtre." 2de retraite pastorale, Paris, Poussielgue, 1898. V. p. 333 362.

Trinchera (Teod.)—" Esercizii al clero." Bergamo, 1888. V. p. 185-202.

Tronson.—" Forma cleri." ed. Venetiis, 1774. T. II, p. 39.

TRACTATUS IV

De obligationibus ex Regula et Constitutionibus fluentibus.

Caput I.— De auctore et excellentia Regulae S. Francisci et Constitutionum Capuccinorum. 501

Art. I.— Auctor. 502

Art. II.— Excellentia Regulæ et Constitutionum. . . 502

Caput II.— De Regulæ et Constitutionum vi obligatoria. . . 504

Art. I.—Vis obligatoria quæ per se inest Regulæ et Constitutionibus. 506
Art. II.—Vis obligatoria quæ per accidens eis inest. . 507
Art. III.—Modus quo Regula et Constitutiones interpretandæ sunt. 509
Caput III.—De necessitate Regulam et Constitutiones observandi pro fratribus saluti animarum incumbentibus. . 515
Art. I.—Ministri evangelii sancti sint oportet. . . 516
Art. II.—Sanctitas Fratris Minoris saluti animarum incumbentis postulat Regulæ et Constitutionum observantiam. 520
Art. III.—Nefas est Fratri Minori sub ullo prætextu exercitia spiritualia in Regula et Constitutionibus præscripta negligere. 523
Conclusio. 525

BIBLIOGRAPHIA.

AUCTORES FRANCISCANI:

Adolf van Denderwindeke.—"De vurige kloosterling." Mechelen, 1897.

Anonymus O. M, C.—"Catecismo de N. S. Regula." Romæ, typis Vaticana, 1890.

Anonymus O. M. C.—"Breve esposizione della Regula minoritana ad uso dei F. F. M. M. Capuccini." Firenze, Tip. S. Francesco a Montughi, 1911.

Bartolomeo da Saluthio, O. M.—"Lettere spirituali del P. F.... " Romæ, 1628. V. p. 118.143.

Beistel (Col.) Recol."—o. c., p. 687-704.

Bernardus ab Andermatt, Min. Gen. O. M. C.—Litteræ de observantiâ regulari; cfr. *Anal. O. M. C.* 1901, T. XVII, p. 269 sq.

Bern. Parisiensis.—"Regulæ interiores." Paris, 1677.

BONAVENTURA (S.)—"Expositio Regulæ;—"Pratique de la discipline claustrale," tirée des opuscules du Docteur Séraphique. Bourges, Pigelet, 1862.

BONAVENTURA a SURRENTO, O. M. C.—"Liber aureus franciscalis, seu minorita quoad Regulam, seipsum et ministerium." Neapoli. Surrento, 1891.

DAVID ab AUGUSTA.—o. c., P. I.

ENGELBERTUS-MARIA a SCHEYERN, O. M. C.—"Geistliche Schule zur Unterweisung im seraphischen Leben für die Brüder des Kapuzinerordens." Altötting, Im Selbstverlag des Kapuzinerklosters, 1913.

FRANCISCUS (S. P.)—Epist II, in opusc. (ed. Quar., p. 106.)

FRANCISCUS CAMBERIENCIS, O. M. C.—"Exercitationes religiosæ et regulares Patrum Capucinorum." Lugduni, 1624.

GABRIEL ANGELO da VICENZA.—"La Regula dei Frati Minori esposta praticamente... esami sopre le obligazioni dei religiosi." Quaracchi.

GASPARE da MONTE SANTO, O. M. Obs.—o. c., T. II, p. 97-99, 134-205.

GHILARDI (F.) O. M.—o. c., T. I, p. 292-324.

GUEVARE (Antoine de.)—"L'oratoire des religieux et l'exercice des vertueux." Douay, 1599.

JEAN-FRANÇOIS de REIMS, O. M. C.—"Le directeur pacifique..." V. p. 901-908.

JOSEPH de PARIS, O. M. C.—"Considérations sur la règle de sainct Benoist... pour les religieuses de la Conception immaculée de la Mère de Dieu et de sa compassion douloureuse sur le mont de Calvaire." Paris, 1634.

LOUIS de BOUVIGNES.—"Miroir de l'âme religieuse." Namur, 1690.

MANERO (P.) Min. Gen. Obs.—"Expositio Regulæ F. F. Minorum ab ipso S. P. nostro S. Francisco, ejusdem legislatore, verbis, factis, exemplis tradita, ad universos totius orbis Fratres pro illius puriori observantiâ transmissa." S. Trond (Belg.), Typis Jos. Leenen, 1899.

PHILIPPE D'ANGOUMOIS.—"Le noviciat d'Hermogène." Paris, 1663. V. p. 461-498.

PIUS REINHOLD a SEEBURG, O. M. C.—"Kloesterliches Leben der Kapuziner-Brüder." München, 1902.

THOMAS VILLANOVA a ZEIL, O. M. C.—"Regel des ersten Ordens des hlgen Franciskus. Kurze Einführung fur Novizen und Laienbrüder." Innsbruch, 1914.

UNDERBERGER (Barn.) O. M.— o. c., p. 30-54.

YVES de PARIS, O. M. C.—"Heureux succez de la piété." Paris, 1643.

ALII AUCTORES.

ALDRETE (Jos.) S. J. — "De religiosâ disciplinâ tuendâ." Hispali, 1625.

ALVARÉZ de PAZ (J.)—Opera, Lugduni 1613. T. II, L. III, P. IV, c. V-XI.

BASINET (abbé)—"Conférences spirituelles pour religieuses." 4 vol., Tournai, 1865.

BELLARMINUS, S. J.— "De Gemitu columbæ." Antv., 1617.

BLIN (abbé)—"Conférences pour noviciats." Paris, 1870.

CHESNEAU (René) de l'ordre de Fontevrault.— "Traité de l'obligation aux observances régulières." Paris, 1672.

" De betrachting der geestelijke volmaaktheid." Brussel, 1853.

De Block, S. J. — " Handboek der kloosterlingen." Brussel, 1867.

De Ponte (L.) S. J. — " De christianâ perfectione." Col. Agr., 1617. T. III, p. 549-753.

De Smédt. — o. c., T. II, P. II, Sect. III, sous-Sect. II, art. II, ch. IV.

Dierkëns (P. Pierre) O. S. D. — " De l'obligation que tous les religieux et religieuses ont de garder les règles et constitutions de leurs ordres." Langres, 1678.

Directeur (un). — " De l'exacte observance des règles dans une communauté religieuse." Paris, 1684.

Du Pré (Sulpice). — " Exhortations aux religieux sur la sentence : Si tu veux être parfait etc... " Douai, 1591.

Gautrelet (Père) S. J. — " Traité de l'état religieux." Lyon, Delhomme, 1885. T. II, p. 412-439.

Giraud (M. Sul.) — " De l'esprit et de la vie de sacrifice dans l'état religieux." 4e éd. Lyon, 1879.

" Handboek der geprofeste religieuzen." Breda, 1895.

Hochenbaum, O. S. B.— " Ethica religiosa ascetico-theologica, quâ obligationes religiosorum quoad vota et S. Regulam, mediâ ac tutissimâ viâ pertractantur." Lucernæ, 1747.

Joannes a Jesu-Maria, carm.— Opera omnia, Florentiæ, 1774. T. III, p. 1-270.

Le Gaudier. — o. c., T. III, P. VI, c. xxxiii, § I-V trad.

MORIN (Dom Germain) O. S. B. — " L'idéal monastiqué et la vie chrétienne des premiers jours." Maredsous, Paris, 1912.

NIEREMBERG (Eus.) — " Doctrinæ asceticæ." Aug. Vind. 1756. T. VI, Doctr. VIII, p. 257-288; T. III, Doctr. V; T. IV.

NIGRONIUS, S. J. — " Ascetici tractatus." Mediolani, 1621. Tr. IX.

PETRUS BLESENSIS. — P. L. T. 202, c. 1101.

PINELLI, S. J.— "La perfection religieuse." Tournai, 1847; — " Considérations très utiles à tous les religieux." Valenciennes, 1624.

RODERICIUS (Alf.) S. J. — " Exercitium perfectionis." Duaci, 1625. P. III, Tr. I et VI.

TRONSON. — " Traité de l'obéissance." Lyon, 1824. V. p. 353-547.

WALTER, O. S. B. — " Præcipua ordinis monastici elementa." Brugis, 1880.

BIBLIOGRAPHIA.

De perseverantiâ.

AUCTORES FRANCISCANI.

BEISTEL (Col.) Recol. — o. c., p. 131-144.

BERNARDIN de PARIS, O. M. C. — " Le parfait novice." Paris, 1668. V. p. 558-600.

GUÉVARA (Ant.) O. M. — " Oratorium religiosorum." Coloniæ, 1614. V. p. 478.

ALII AUCTORES.

AGNELLI (Giuseppe) S. J. — " L'arte di stabilire l'elezione dell' optimo." Roma, 1690. V. p. 377-388.

BELLECIUS (Aloy.) S. J. — "Virtutis solidæ impedimenta." Gandavi (1817). V. p. 603-625.

BELOT (Père) S. J. — "La vocation à l'état religieux." Paris, Lecoffre, 1869. L. III-IV.

BINET (Et.) S. J. — Œuvres spirituelles, Rouen, 1627. V. p. 847.

DEBREL (J.) S. J.—"Esto fidelis." Paris, Beauchesne, 1913.

De CLORIVIÈRE. — "Sur le soin de persévérer dans sa vocation." 1802.

De PONTE (Lud.) S. J.—o. c., T. III, Tr. V, c. VII, VIII, XV, XVI.

FRANCISCUS TURRENSIS, S. J. — De votis monasticis." Romæ, 1569; — "In monachos apostatas." Romæ, 1549.

GAUTRELET, S. J. — "Traité de l'état religieux." Lyon, Delhomme, 1885. T. II, p. 400-411.

JOANNES a JESU-MARIA, Carm.—"Instructio novitiorum." Romæ, 1605. V. p. 235-242.

LANCICIUS (V. P.) — "De mediis conservandi spiritus." Cracoviæ, 1884.

PINELLUS (Luc.) S. J. — "De perfectione religiosâ." Col. Agr. 1602. L. III, c. XII, p. 323-329.

PLATUS (H.) — "De bono statûs religiosi." Aug. Trevir. 1621. L. III, c. XXXII.

POLANCO (Joannes) S. J. — "Jesus, Maria. Joseph." Truncinii, 1870. V. p. 8.

THEOPHILUS BERNARDINUS, S. J. — "De religiosæ perseverantiæ præsidiis." Antverpiæ, 1622.

INDEX ANALYTICUS

RERUM PRÆCIPUARUM QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

Numerus arabicus — primus et crassior — numerum marginalem indicat, numerus autem romanus volumen, et numerus arabicus secundus paginam indicant.

A

Abnegatio—suipsius, dispositio requisita ad contemplationem. 148. I, 284.—289. I, 480.— 291. I, 483.

Abstinentia,— quid est. 520. I, 791.

Absumptio,—(violatio voti paupertatis) 1292. II, 350.

Abusus.— Inferiores possunt abusus Superioribus majoribus manifestare. 1318. II, 368.— Obediendum est, etiamsi Superiores auctoritate, qua pollent, abutuntur. 1404. II, 451.

Acedia spiritualis, causa desperationis. 377. I, 633. — Acedia, ejus natura, 409. I, 684.— naturalis et spiritualis, *ibid.*— Remedium contra acediam, *ibid.* — opponitur sedulitati, 1211. II, 300.— Ejus effectus, 1212. II, 300.

Acquisitio (violatio voti paupertatis) 1287. II, 348.

ACQUISITIO virtutum naturalium. 447. I, 734.

Actio.— Gratiarum actio in meditatione, 145. I, 271; — post Communionem, 259. I, 430;— post recollectionem spiritualem. 287. I, 476.

Actus.— Quatuor actus in oratione mentali occurrentes, 134. I. 257.— Actus acceptationis mortis, 286. I, 474.— Actus fidei, quænam requisita. 354. I, 600.— Actus caritatis fraternæ, 427. I, 706.

ACTUS SUPERNATURALIS, ejus natura. 718 seq. I, 908 seq.— Actus supernaturales simul effectus sunt Dei et hominis, 744. I, 922.— Actus meritorii, 751. I, 927.— Quomodo actus in Deum finem supernaturalem dirigendi sunt. 761. I, 932.

Adjumentum mutuum quod virtutes naturales et supernaturales sibi invicem præstant. 455. I, 749.

Adjuratio, actus religionis, **485.** I, 773.

Adoptivus Dei filius redditur homo justus per gratiam. **340.** I, 583.

Adoratio, actus religionis, quid est. **480.** I, 771.— Adoratio corporalis, *ibid.*— Conditiones requisitæ, *ibid.*— Varii actus. *ibid.* 772.

Adulatio.— Vitium vitandum. **79.** I, 138.

Æquanimitas, quid est. **511.** I, 787.

Æstus ad Deum. **893.** II, 77.

Affabilitas, pars potentialis justitiæ. **497.** I, 780.

Affectatio, vitium modestiæ oppositum, **530.** I. 794.

Affectus— ad res temporales a desiderio distinguendus est. **1325.** II. 373.— Internus operantis affectus, ratio violandi Regulam, **1476.** II, 510.

Ambitio, vitium magnanimitati oppositum, **508.** I, 787;— est causa apostasiæ, **1188.** II, 287.

Amicitia,—amor amicitiæ, **383.** I, 644.—Ejus origo, **436.** I, 717.—Amicitia in genere, ejusque moralitas, **437.** I, 718.— Amicitia communis in Ordine Franciscano. **438.** I, 720.— Amicitia particularis in Ordine vitanda. **439,** I, 722.— Ut pars potentialis virtutis justitiæ, **496.** I, 780.

Amicus diligendus, **424.** I, 702.— Amicus spiritualis, quis est, **1263.** II, 331.

Amissio virtutum naturalium, **447.** I, 737.

Amor.— Ejus natura, **102.** I, 173;— ejus moralitas et causæ, *ibid.*— Media ad amoris moderationem, *ibid.* 174.— Amor in genere, quid est, **383.** I, 644,— Duplex amoris genus, *ibid.*— Affectivus et effectivus, *ibid.*— Amor proprius, ejus natura et perversitas, **117.** I, 213. —Ejus effectus, *ibid.* 214.—Amoris proprii mortificatio, **403.** I, 678. — In quibusnam casibus mortificandus. **117.** I, 215.— Moderandus est, **118.** I, 216 seq.— Amor proprius a fide deducit, **360.** I, 609.— Amor erga seipsum, ejus notio, **411.** I, 687.— Amor erga proximum, ejus natura, **419.** I, 695.— Amor benevolentiæ erga Deum. **368.** I, 648.— Amor amicitiæ erga Deum. **389.** I, 653.

Anachoritæ, eorum origo. **959.** II, 120.

Apostasia duplicem continet malitiam, **1183,** II, 284;— gravissimis pœnis ecclesiasticis plectitur, **1184.** II, 284;— Desertorem infelicem reddit, **1186.** II, 285.— Ejus causæ, **1187** seq. II, 287 seq.

Apostata, quid. **1181.** II, 284.—Periculo damnationis exponitur, **1185.** II, 285.—Pravum exemplum apostatarum, causa apostasiæ, **1189.** II, 288.

Apparitiones, quot sunt. **708-709.** I, 900-902.

Appetitus—sensitivus. **94.** I, 165.—Irascibilis, **108.** I, 188 et seqq.—Concupiscibilis, **102.** I, 173 et seqq.

Approbatio regulæ franciscanæ, **1034.** II, 175.—Ejus approbatio oralis, **1035.** II. 176; —Approbatio canonica regulæ actualis, **1036.** II, 177.

Appropriatio, quid. **536.** I, 800;—Requisita, *ibid.*—Quid diversis personis divinis appropriari potest, *ibid.* 801.—Omnia dona creaturis largita Spiritui Sancto appropriari possunt. **537.** I, 801.

Aptitudo mediorum in Ordine franciscano ad finem mixtum aptissime ordinatorum. **1009.** II, 159..

Arduitas operis, in ordine ad meritum. **767.** I, 936.

Ariditas.—In oratione. **157.** I, 297.—Varia genera ariditatis. **193.** I, 351. – Ejus causæ. **194.** I, 352.—Quædam consilia ne noceat. **195.** I, 358.

Ascesis.—Notio nominis. **7.** I, 6.—Ejus utilitas, **12.** I, 24.

Asceta.—Ascetæ omni tempore exstiterunt—in vera religione, **947.** II, 113;—Extra veram religionem, **948.** II, 114.—In paganismo, **949.** II, 115.—Fere omnes eadem sibi opera pœnalia imposuerunt, *ibid.*— Fuerunt ab exordio Ecclesiæ, **957.** II, 119.

Asperitas belli contra luxuriam, **1363** seq. II, 409 seq.

Astutia, prudentiæ opposita, **462.** I, 758.

Attentio ad Deum., **889.** II, 75;— ut finis castitatis perpetuæ habetur, **1351.** II, 396.

Attributum divinum, quid est, **404.** I, 679.—Quot sunt. **405.** I, 680.

Attritio.—Differentia inter contritionem et attritionem, **34.** I, 60.—Ejus motivum. **35.** I, 60.—Ejus effectus. **36**, I, 61.

Auctor—Regulæ franciscanæ; **1469.** II, 502;—Constitutionum Capuccinorum, **1470.** II, 504.

Audacia.—Ejus natura, moralitas, causæ, effectus et moderatio. **111.** I, 195-196.

Auditus,—Sensus auditus custodiendus. **66.** I, 110.

Augmentun virtutum naturaliun. **447.** I, 737.— Augmentum gratiæ sanctificantis, **747.** seq. I, 924 seq;—A Deo est determinatum, sed ab hominibus minime designabile. **749.** I, 925.—Augmentum valoris actus meritorii, **763.** I, 934.

Auxilium Dei in ordine naturali, **719.** I, 908.—In ordine supernaturali. **722** seq. I, 910 seq.— Ejus necessitas, **729.** I, 912.— Ad observandam totam legem naturalem, **731.** I, 914.— Auxilii supernaturalis necessitas ad opera salutaria peragenda. **732.** I, 916; — Ad perseverantiam, **734.** I, 917.— Auxilii divini gratuitas. **737.** I, 918.— Auxilium Dei stimulat nostrum fervorem, **745.** I, 923.— Auxilia gratiæ sunt quasi inchoationes operum. **746.** I, 923.— Auxilium divinum implorandum in infirmitate. **304.** I, 507.— Auxilium a Domino exspectandun vi virtutis spei. **381.** I, 639.— Auxilium divinum quo gaudet religiosus in pugna contra luxuriam. **1365.** II, 412.

B

Baptismus.— **779.** I, 941.

Beatitudo, quid. **624,** I, 862.— Beatitudines evangelicæ, *ibid.*— Prima beatitudo, **625.** I, 864.— Correspondet dono timoris, **627,** I, 865 et **622,** I, 860.— Ejus gradus, **628,** I, 866 — et præmium, **629.** I, 867.

Secunda beatitudo, ejus natura. **631.** I, 868; — gradus, *ibid.* **632.** — et præmium, **633.** I. 869.

Tertia beatitudo, ejus natura, **635.** I, 870;—ejus gradus, *ibid.* **636**;—et præmium, *ibid.* **637.**—Correspondet dono scientiæ, **574.** I, 827.

Quarta beatitudo. quid. **639.** I, 872.—ejus gradus, *ibid.* **640,**—et præmium, *ibid.* **641.** — Correspondet dono pietatis. **599.** I, 849.

Quinta beatitudo, ejus natura, **647.** I, 875;—gradus, *ibid.* **648**—et præmium, **649.** I, 876.— Correspondet donis pietatis et consilii, **599.** I, 849 et **593.** I. 843.

Sexta beatitudo; ejus natura, **652.** I, 877.—ejus gradus, **653.** I. 878, —et præmium. **654.** I, 878.—Correspondet dono intellectus. **568.** I, 821.

Septima beatitudo, ejus natura, **656.** I, 880 ; — gradus, *ibid.*,—et præmium. *ibid.* — Correspondet dono sapientiæ. **587.** I, 837.

Octava beatitudo; ejus natura, **660.** I, 882;—gradus, **661.** I, 882 —et præmium. **662.** I, 883.—Correspondet dono fortitudinis, **610,** I, 854.

Beatitudo (in cœlis) inæqualis. **750.** I, 926.

Beatitudinem pauperum non percipiunt mundani neque religiosi tepidi, **1343.** II, 389.

Bellum, vide **Pugna.**

Benedictio, *(Sacramentalia)* — benedictiones constitutitivæ et invocativæ, **790.** I, 945.

Beneficia quæ Ordo franciscanus Ecclesiæ contulit. 1013 seq. II, 163 seq.

Benevolentia. — Amor benevolentiæ inter Deum et hominem. 389. I, 653.

Benignitas, — fructus S. S. **676.** I, 888.

Bona spiritualia quæ a castitatem profitente intenduntur. **1351.** II, 396. — Bona quæ religioso ex voto castitatis proveniunt, **1356.** II, 400.

Bonitas, fructus S. S. **677.** I, 889. — Moralis bonitas alicujus actionis, **758.** I, 931. V. **Meritum.** — Bonitas mediorum ex fine maxime determinatur. **1010.** II, 160. — Bonitas mediorum maxime attenditur secundum perfectionem caritatis qua ad finem dirigantur. **1011,** II, 161. — Bonitas mediorum ex fructibus, **1012.** II, 162.

C

Cæcitas mentis, dono intellectus opposita. **568.** I, 882.

Canonici regulares. **977.** II, 137.

Capitalia (vitia) **831.** II, 26.

Capitulum culparum. **273.** I, 445. — Ejus finis, *ibid.* 446. — Culpæ in capitulo manifestandæ, *ibid.* 448.—Modus culpas dicendi ; *ibid.* 448.

Caritas, virtus theologica, **382** et seqq. I, 643 et seqq. — erga Deum, **384.** I, 646.—Ejus natura, **385.** I, 646 ; — ejus objectum materiale et formale, *ibid.* — Ejus actus et species, **386-387.** I, 647-648. — Ejus excellentia, **390.** I, 657.—Est radix omnium virtutum. **391.** I, 658 ; — est finis omnium virtutum, **392.** I, 661 ; —est recta ordinatio omnium virtutum, **393.** I, 662.—Ejus perfectio et varii gradus, **394** et seqq. I, 664 et seqq. — Caritas perfecta ad salutem necessaria. **397.** I, 666.

Caritas erga seipsum. **410** et seqq. I, 686 et seqq. — Præceptum caritatis erga seipsum. **412.** I, 689. — Vis obligatoria hujus præcepti. **414.** I, 690.

Caritas proximi, 418 et seqq. I, 694 et seqq. — Præceptum caritatis erga proximum et modus illud implendi. 419 et seqq. I, 695 et sqq. — Vis obligatoria hujus præcepti, 420. I, 696. — Caritatis fraternæ actus, 427. I, 706;—et ordo servandus, 428. I, 707.

Caritas, ut fructus S.S. 672. I, 887.

Perfectio in caritate consistit. 803. II, 9. — Obligatio superioris quoad caritatem fovendam, 1388. II, 438.

Castigatio corporalis, remedium speciale contra tentationes luxuriæ. 848. II, 42.

Castitas, quid est. 522. I, 791. et 1345. II, 392. — fructus S.S. 681. I, 889. — Votum castitatis, medium ad perfectionem. 924. II, 96. — Christus exhortatus est homines ad consilium castitatis. 938. II, 105. — Severitas quoad castitatem in Ordine franciscano, 1032. II, 173. — Quotuplex est. 1348. II, 393. — Finis castitatis conjugalis, 1350. II, 394; — et castitatis perfectæ, 1351. II, 395. — Quid votum castitatis religiosæ, 1354. II, 399. — Quid importat, *ibid.* 400. — Quotuplex est, 1355. II, 400.

Causa altissima, ejusdem duplex acceptatio. 577. I, 829. — Causa prima et causa secunda in concursu divino. 721. I, 909. — Causa quæ ad certam vivendi normam moralem et socialem obligat, 798. II, 3.

Causa— peccati, 30, I, 54.— interna et externa, 30-31, I, 54 et seqq. — Causæ externæ-internæ peccatorum contra fidem. 359 et seqq. I, 608 et seqq.—Causæ desperationis, 377. I, 633.—Causæ præsumptionis, 378. I, 637.— Causæ tentationum, 842, II, 32. — Causæ defectionis novitiorum, 1093. II, 232. — Causæ apostasiæ, 1187. II, 287.— Causæ defectionis alicujus determinatæ religionis, 1494. II, 525.

Cautelæ—adhibendæ quoad animæ instabilitatem, ut orationi debito modo vacare possit. 189. I, 343. — adhibendæ in conversatione externa, 329. I, 558.

Cautio, pars integrans prudentiæ, 465. I, 762.—Cautiones omnibus Regularibus a jure communi præscriptæ contra luxuriam, 1371. II, 417.—et cautiones a Regula franciscana præscriptæ, 1375. II, 419.

Cella. — Custodia cellæ. 198. I, 364. — Vana et mundana ornamenta in cella fugienda. 1310. II, 363.

Certitudo fidei, ad quam ordinatur donum scientiæ, 571. I, 825. — Certitudo virtutis spei, 370. I, 624.

Charisma.—Quid. 684. I, 891. — charismata S.S., quot sunt. 686. I,

892. — charisma fidei, 690. I, 894. — prophetiæ, 693. I, 895. — linguarum, 700. I, 898.—interpretationis sermonum. 703, I, 899.

Christiani, vi status communis non tenentur ad perfectionem sectandam. 1192. II, 290; — non tenentur per se ad opera supererogatoria, 1193; II, 291. — eis non licet consilia formaliter contemnere, 1196. II, 292.

Circumspectio sui, medium ad humilitatem acquirendam, 877. II, 66. — Circumspectio, pars integrans prudentiæ. 465. I, 762.

Clausura. — Ejus origo, 1372. II, 417; — ejus ratio, 1363. II, 418; — quid postulat, 1374. II, 419. — Lex clausuræ, 1461. II, 490.

Clementia, quid est. 526. I, 793.

Clerici regulares, 978. II, 139.

Coactio. — Libertas a coactione, 757. I, 930. V. **Meritum.**

Cœnobitæ, eorum origo, 960. II, 121;—diffusio in Oriente, 961. II, 121: —in Occidente, 962. II, 122.

Cogitatio. — Triplex genus cogitationum. 95. I, 166. — Cogitationes importunæ in oratione. 158. I, 299.

Cognitio. — Triplex cognitio in intellectu omnino requisita. 113. I, 201. — Imperfecta cognitio providentiæ Dei supernaturalis. 546. I, 809. — Cognitio — pure intellectualis, 582. I, 832. — experimentalis, *ibid.* 833.

Comestio. — 315. I, 529.

Commodatum—(violatio voti paupertatis) 1294. II, 350.

Communicatio bonorum inter Deum et hominem. 389, I, 656.

Communio, 246. I, 412.— Ejus natura et effectus. 247. I, 413.— Anima et corpus intime cum Christo uniuntur. 250. I, 417.— Frequens et quotidiana Eucharistiæ receptio. 251. I, 420.— Conditiones ad frequentem seu quotidianam communionem requisitæ. 252. I, 422.— Præparatio et gratiarum actio, 257 et seq. I, 426 et seq.— Communio spiritualis, 260. I, 431. — Sacra communio, remedium contra tentationes luxuriæ, 848. II, 43.

Comparatio donorum Spiritus Sancti inter se ipsa. 555. I, 812,— cum virtutibus, 556. I, 813.

Complacentia de bonis divinis, 388, I, 648.

Concupiscentia.— causa interna peccati, 30. I, 54.— Venialia per concupiscentiæ impetum commissa. 56. I, 92. — Triplicis concupi-

scentiæ excitatio. 117. I, 214.— Concupiscentia carnis, impedimentum contemplationis. 148. I, 282;— causa tentationis ad luxuriam, 844. II, 35.

Concursus divinus, quid. 720. I, 909.— Ejus necessitas ad physice operandum, 730. I, 913.

Conditiones requisitæ ut homo perfecte Deum diligat. 395. I, 665.— Conditiones meriti de congruo. 762, I, 933.— Conditiones ad statum franciscanum profitendum requisitæ, 1038. II, 178.

Confessarii novitiorum, 1086. II, 224.

Confessio *(sacramentalis)*.— Quid importat? 41. I, 73. — Confessionis generalis utilitas, 42. I, 74.— Methodus, 43. I, 75.— Bonæ confessionis dotes, 44. I, 78.— Effectus. 45. I, 80.— ut præparatio ad sacram communionem. 256. I, 425.

Confirmatio, (Sacramentum) 780. I, 942. — Confirmatio statûs gratiæ, 852. II, 47.

Conformatio vitæ ad Christum, 854. II, 47.

Conjunctio animæ et corporis cum Christo in communione. 250. I, 417.

Connexio virtutum moralium in ordine naturali, 449. I, 740;— virtutum moralium infusarum, 453. I, 747.— Donorum Spiritus S. inter se, 553. I, 812.— Inter beatitudines evangelicas, 663. I, 884.

Conscientia.— De examine conscientiæ, 42. I, 74.— Doctor et magister animæ. 131. I, 244.

Consensus, 835. II, 30.

Consideratio Dei, medium ad humilitatem acquirendam, 875. II, 63.

Consideratio mediorum ad finem. 1000, II, 153.

Consilium, quid. 588. I, 840

CONSILIUM (donum S. S.). — Ipsius natura. 590. I, 840;— effectus, 591. I, 841;— et gradus. 592. I, 842. — Quænam beatitudo ipsi correspondet. 593. I, 843.

CONSILIA (evangelica) quid et quotuplex. 880. II, 69. — Consilia generalia, 881. II, 69;— particularia, 882. II, 70.— Consilia evangelica juxta legem ordinariam requiruntur ut instrumenta ad perfectionem viæ unitivæ 884. II, 72. — Christus exhortatus est homines ad consilia evangelica. 937 seq. II, 105 seq.— Consiliorum observatio viguit ab exordio Ecclesiæ, 955. II, 118.

Consilia, tempore secessus observanda, **1076**. II, 213. — Consilia particularia Regulæ seraphicæ, **1142**. II, 261. — Consilia præceptorie proposita, **1143**. II, 262.— Consilia exhortatorie proposita, **1147**. II, 265.— Consilia monitorie proposita, **1148**. II, 266.— Consilia bonæ voluntati relicta. **1149**. II, 267.—Vis obligandi consiliorum Regulæ, **1150**. II, 268.

Consolatio, est triplex. **190**. I, 345. — Variæ causæ consolationis. **191**. I, 346.— Quid faciendum tempore consolationis, **192**. I, 348.— Præmium 3us Beatitudinis. **637**. I, 871.— Notandum circa consolationes quæ in via purgativa experiuntur, **833**. II, 27.— Consolationes spirituales, quibus religiosus per paupertatem fruitur. **1340**. II, 387.

Consonantia vilificationis sui cum instinctu naturæ, recta ratione et veritate. **865** et seq. II, 52 et seq.

Consors divinæ naturæ redditur homo justus per gratiam. **339**. I, 581.

Consortium suspectum quid. **1376**. II. 420.

Constantia, pars integrans virtutis fortitudinis, **513**. I, 789.— Remedium contra tentationes, **847**. II, 41.

Constitutiones (religiosorum) **992**. II, 148.

Consuetudo.— Venialia per consuetudinem commissa, **55**. I, 92.— Consuetudo strenue agendi in minoribus, est medium ad fortitudinem acquirendam, **506**. I, 785.

Contemplatio.— Meditationi est adjungenda, **146**. I, 272.— Ejus natura, *ibid.* 273.— Quotuplex est. *ibid.* 275.—Ejus habitus et praxis, *ibid.* pp. 278, et seqq.— Datur et subtrahitur novitiis et perfectis, *ibid.* 280.— Contemplatio passiva seu infusa, **150**. I, 286.— Contemplatio activa, ejusque gradus. **149**. I, 285.— Contemplatio in via unitiva, **894**. II, 77; — Non est medium omnino ad perfectionem necessarium, **896**. II, 78.— Actioni ex abundantia contemplationis incumbendum est in statu franciscano, **1007**. II, 157.

Contemptus, quid et quotuplex, **1196**. II, 292.— Contemptus suipsius. — Nulla contradictio inter veram æstimationem et verum contemptum suiipsius, **411**. I, 689.— Contemptus regulæ, ratio extrinseca peccandi, **1476**. II, 510.

Contentio.— Ejus malitia et effectus. **77**. I, 133.

Continentia, quid est, **524**. I, 792.— Fructus S. S. **681**. I, 889.

Contritio.— Quid sit? **33**. I, 59.— Differentia inter contritionem et

attritionem, 34. I, 60.—Contritionis motivum, 35. I, 60.—Ejus effectus. 36. I, 61.

Contumelia.—Sedulo vitanda, 1394. II, 444.

Conventus, quid est, 438. I, 720.

Conversatio externa, 326. I, 553.—Motiva in mundo conversandi 328. I, 556.—Obligatio superioris quoad invigilantiam circa inferiorum conversationem, 1388. II, 440.

Cooperatio libera hominis cum Deo auxiliante, 742. I, 921.

Correctio (fraterna).—Quando facienda seu omittenda, 74. I, 130.

Crudelitas vitium clementiæ oppositum, 526. I, 793.

Cruxifixio, 288. I, 480.—291. I, 484.—V. **Mortificatio.**

Culpabilitas.—Causa culpabilitatis in transgressione Regulæ et Constitutionum sub peccato non obligantium non ex Regula petenda est. 1475. II, 509.—Ratio culpabilitatis in superioribus. 1477. II, 512.

Cultus.—Quid est? 200. I, 367. 595. I, 845.—Cultus Jesu Redemptoris. 200. I, 367.—Cultus B. M. V, 216. I, 385.—De cultu SS. Eucharistiæ Sacramenti. 241. I, 404.

Cultus indebitus. Peccatum contra virtutem religionis, 488. I, 774.—Cultus erga Ecclesiam romanam, 1464. II, 492.—Cultus S. Francisci erga Ecclesiam romanam, 1465. II, 493.—Rationes hujus cultus, 1466. II, 494.

Curiositas, vitium studiositati oppositum, 529. I, 794;—periculosa in rebus fidei, 360. I, 610.

Custodia.—De custodia sensuum externorum, I. pp. 104 et seqq.—De custodia sensuum internorum sensitivorum. I, pp. 163 et seqq.—De custodia sensuum internorum spiritualium. I, pp. 200 et seqq.—Custodia cellæ. 198. I, 364.

D

Dæmon, causa tentationis ad luxuriam, 844. II, 35.—Scrupulos excitat, permittente Deo. 846. II, 37.

Decimæ, actus religionis, 482. I, 772.

Declaratio.—Declarationes doctrinales circa Regulam, 1480. II, 514.

Defectio.— Causæ defectionis novitiorum, **1093** seq. II, 232 seq.— Causæ defectionis alicujus determinatæ religionis, **1494.** II, 525.

Delectatio.— Ejus natura, moralitas et moderatio, **106.** I, 182. et 835. II, 30.— Variæ delectationum species, **1358.** II. 404.— Delectatio venerea, quid et quotuplex. **1359.** II, 405,

Deliberatio, necessario requiritur ad vocationem stabiliendam, **1058.** II, 195.

Denuntiatio.— Triplex invenitur, **1385.** II, 483.

Depositum.— (violatio voti paupertatis) **1293.** II, 350.

Desiderium.—Natura, moralitas, causæ, effectus. **104.** I, 178. — desideriorum moderatio. *ibid.* 179. — Desiderium bona Dei augendi, **388.** I, 649.— Desiderium efficax et inefficax contra votum paupertatis est peccatum, **1325.** II 372.—Desiderium inefficax non est peccatum, si conditio apposita aufert malitiam actus, *ibid.*

Desolatio.—V. **Ariditas.**

Desperatio. — Ejus natura, moralitas, causæ, effectus et moderatio. **109.** I, 189 et seqq.—Desperatio, in quantum est peccatum contra virtutem spei, **377.** I, 632;— ejus causæ, *ibid.* — Differentia inter desperationem et diffidentiam involuntariam, *ibid.*—Remedia contra desperationem, *ibid.*

Detractio.—Ejus malitia, etc. **72.** I, 123.

Detrimentum proveniens ex negligentia meditationis de divinis attributis. **406.** I, 681.

Deus.— Auctor hominis et ejus finis. **22** et seq. I, 40 et seq. — Deus, auctor tentationis, in quantum est probatio. **842.** I, 32. — permittens tentationes ad luxuriam, **844.** II, 35.—permittens tentationes ad scrupulos. **846.** II, 37.

Devotio,—non est violenter exprimenda in meditatione, **144.** I, 269.— Devotiones franciscales. I, pp. 366 et seqq.—Devotio erga Jesum Redemptorem. **200.** I, 367;— erga SS. Nomen Jesu, **202.** I, 368;— erga Jesum infantem. **206.** I, 372; — erga Passionem et Crucem Domini: **208.** I. 373;—erga Cor Jesu Sacratissimum. **212.** I, 379;— erga B. M. V. **221.** I, 389; — erga S. Angelos, et Sanctos, **229.** I, 396; — erga S. Joseph, **234.** I. 399;— erga S. P. Franciscum, **236.** I, 400.—Devotio S. Francisci erga Eucharistiam, **270.** I, 443; — erga sacerdotes, 271. I, 444.

Devotio (actus virtutis religionis.) **478.** I, 770.

Diabolus.—Causa externa peccati, 31. I, 57.—V. **Dæmon.**

Differentia inter virtutes morales naturales et supernaturales. **454.** I, 747. — inter donum et datum. **534.** I, 798. — inter dona Spiritus Sancti et virtutes. **541** et seqq. I, 804 et seqq.; — inter fidem et donum intellectus, **565.** I, 817; — inter scientiam humanam et intellectum humanum, **569.** I, 823; — inter cognitionem pure intellectualem et experimentalem, **582.** I, 832; — inter pietatem-donum et pietatem-virtutem. **596.** I, 846. — inter fortitudinem-virtutem et fortitudinem-donum. **602.** I, 851. — inter sapientiam acquisitam et sapientiam-donum. **583.** I, 833. — inter actum doni timoris et inter actum timoris virtutis. **618.** I, 858.—inter beatitudines evangelicas et fructus S.S. **670.** I, 887. — inter charismata et alia dona supernaturalia. **685.** I, 892. — inter gratiam sanitatum et operationem virtutum. **692.** I, 895. — inter gratiam actualem et concursum divinum. **723.** I, 910. — inter tentationem sentire et ei consentire, **835.** II, 30. — inter servum Dei humilitatem sectantem et mancipium diaboli superbia repletum, **868.** II, 55.— inter statum perfectionis communicandæ et perfectionis acquirendæ, **912.** II, 88. — inter promissionem et traditionem, **1124.** II, 248; — inter virtutem et votum paupertatis, **1330.** II, 379.

Difficultas operis, in ordine ad meritum. **767.** I, 936.— Difficultas bene operandi, **838.** II, 31.— Difficultates quas novitii ordinarie experiuntur. **1108** seq. II, 241 seq.

Diffidentia sui, signum perfectæ obedientiæ erga Ecclesiam, **1467.** II, 498.

Dignitas supernaturalis personæ. **764.** I. 934.

Dilectio proximi, — ratio diligendi proximum, **421.** I, 698. — Modus diligendi. **422.** I, 699. — Perfectio et gradus hujus dilectionis. **423** et seqq. I, 701 et seqq.—V. **Amor.**

Directio spiritualis, remedium contra tentationes. **847.** II, 41.

Director spiritualis, **160.** I, 306. — Ejus necessitas. **161.** I, 306 et seqq. — Quisnam eligendus. **165.** I, 313.

Disciplina — religiosa, quid est? **82,** I, 143. — Ejus utilitas et necessitas. *ibid.* 144 et seq. — Ejus regulæ generales, **83.** I, 146. — speciales, **85,** I, 147 et seqq. — Disciplina novitiatus, **1086.** II, 222. —

DISCIPLINA, V. **Maceratio.**

Discretio in dilectione servanda **431.** I, 712. — servanda in corporis maceratione, **294.** I, 495.

DISCRETIO SPIRITUUM (charisma) — **697.** I, 897.

Discrimen. (V. **Differentia.**) — Discrimen inter caritatem et ceteras virtutes quoad perfectionem vitæ Christianæ, **806.** II, 12.

Dispensatio.—In qua materia Superior dispensare potest. **1417.** II, 458.

Dispositio. — quid, **740.** I. 920.— Dispositiones requisitæ ad contemplationem. **148.** I, 283.

Divagatio spiritus vitanda. **151.** I, 290.

Divinatio, peccatum contra virtutem religionis. **488.** I, 774.

Divitiæ, ad quid ordinantur, **1234.** II, 316.

Docilitas, ut pars integrans prudentiæ. **465.** I, 761.

Dolor de peccato. **38.** I, 66. — Ejus natura et neccessitas. *ibid.* — Ejus dotes. **39.** I, 67.

Dominium, quid. **1240.** II, 320. — Ejus divisio, **1241.** *ibid.* — Dominium utile seu usus, quid et quotuplex, **1242.** II, 321. — Abdicatio dominii perfecti et in communi a Regula franciscana præscribitur, **1253-1255.** II, 327. — Dominium spectat ad Sedem Apostolicam, **1256.** II, 327.

Donatio, — (violatio voti paupertatis) **1289.** II, 348.

Donum in genere, quid. **534.** I, 797. — Differentia inter donum et datum, *ibid.*

Dona. — Dona naturæ integræ in Adamo fuerunt præternaturalia. **17.** I, 33.—Dona supernaturalia regenerato redduntur, non vero præternaturalia. **20.** I, 38.— Dona Spiritus Sancti, **24,** I, 45. — **532,** et seqq. I, 796 et seqq.— Dona Dei, duplicis generis, dona creata et donum increatum. **535.** I, 798.—Existentia septem donorum. **540.** I, 803. — dona a virtutibus specifice distinguuntur. **542.** I, 804. — Eorum necessitas. **544.** I, 807.— Eorum materia, **549-551.** I, 810-811. — eorum proprietates, **552.** I, 811. — connexio inter se, **553.** I, 812; — dignitas, **554.** I, 812; — permanentia in patria, **559.** I, 814. — Dona gratis data, **682** et seqq. I, 890 et seqq.

Dormitio — **330.** I, 565.

Dotes doloris de peccato. **39.** I, 67. — bonæ confessionis. **44.** I, 78.

Dubium, — quid est. **1431.** II, 466. — Varia dubia, **1432.** *ibid.* — Quid in dubio faciendum, *ibid.*

Duplicitas, vitium simplicitati oppositum, **499.** I, 781.

Duratio virtutis in actu. **767.** I, 935.

Durities, vitium patientiæ oppositum, **512.** I, 788.

E

Ebrietas, vitium sobrietati oppositum, **521.** I, 791.

Ecclesia, a Spiritu sancto dirigenda est. **547.** I, 809.

Effectus. — De effectibus peccati originalis. **19.** I, 36.— Effectus bonæ Confessionis, **45.** I, 80. — Effectus peccati venialis. **57.** I, 95.— Effectus formales gratiæ habitualis. **336** et seqq. I, 575. — Ipsius effectus secundarii. **342** et seqq. I, 588. — Effectus sacramentalium, non ex opere operato, sed ex opere operantis Ecclesiæ et susceptoris, **793-794.** I, 946-947.

Egoismus. — **416.** I, 693.

Eleemosyna — sponte oblata, ut medium ad vitam sustentandam, **1260.** II, 329.

Elementum.—In perfectione duplex invenitur elementum. **813.** II, 15. — Elementa viæ unitivæ, **878.** II, 68.

Elenchus sanctorum totius Ordinis franciscani; **1020.** II, 169.

Elogia — Regulæ et Constitutionum F. F. M. M. **1471.** II, 505.

Emissio trium votorum substantialium, **1121.** II, 247.

Emolumenta obedientiæ non impediuntur ex eo quod imperfecti perfectis præsident. **1409.** II, 453.

Emundatio peccatorum (in via purgativa). **830.** II, 26. — Varia media ad emundationem peccatorum. **832.** II, 27.

Emptio, (violatio voti paupertatis) **1290.** II, 349.

Eremitæ, eorum origo, **959.** II, 121.

Eubulia, virtus prudentiæ adjuncta, **466.** I, 762.— **589.** I, 840.

Eucharistia.— De cultu et usu Eucharistiæ **241.** I, 404.— De Christi præsentia, **242.** I, 405.— De obligatione Eum visitandi, *ibid.*— Frequens et quotidiana receptio. **251.** I, 420.— Conditiones requisitæ ad frequentem seu quotidianam communionem, **252.** I, 422. — ut Sacramentum, quibus verbis fit. **781.** I, 942.

Eutropelia, (seu modestia) **530.** I. 794.

Evagatio, periculosa. **327.** I, 554.

Examen — conscientiæ, **42.** I, 74.— Est duplex, **131.** 1, 244.— Examen generale. **132.** I, 245.— Examen particulare. **133.** I, 249.— Examen conscientiæ tempore meditationis instituendum, **143.** I, 268.— Examen conscientiæ durante recollectione spirituali faciendum. **285.** I, 468.

Exemplum bonum proximis præstandum. **151.** I, 290.— Exemplum sanctorum. ut medium ad fortitudinem acquirendam. **506**, I, 785. — Pravum exemplum apostatarum, causa apostasiæ, **1189.** II, 288. — Exempla sanctorum in pugna contra luxuriam, **1364.** II, 411.— Obligatio superioris quoad bonum exemplum subditis præstandum, **1388.** II, 441.

Exercitatio.— Notandum circa virtutum exercitationem. **855.** II, 48.

Exercitium.— Exercitium orationis mentalis quinque partes comportat. **139.** I, 263.— Exercitium præsentiæ Dei. **167.** I, 316.— Ejus fructus. **169.** I, 318.— Exercitium frequens actuum amoris erga Deum, **403.** I, 678.

Exhortatio— spiritualis, ipsius necessitas. **123.** I, 227.— Ejus materia, **125.** I, 229.— Effectus. **126.** I, 230. — Quomodo accipienda **127.** I, 231. — Exhortatio Seraphici Patriarchæ. II, 527. — Exhortatio S. Francisci ad observantiam Regulæ, II, 528.

Exorcismus (sacramentalia) **789.** I, 945.

Experientia, medium in prudentia proficiendi, **462.** I, 759.

Extasis, quid. **705.** I, 899.

Extraneus diligendus, **424.** I, 702.

Extrema Unctio, **783.** I, 942.

F

Familiaritas feminarum periculosa, **1377.** II, 421; — et fugienda, **1378.** *ibid.*

Fides, (virtus theologica), ejus natura et notio, **352.** I, 598.— Differentia inter fidem et rationem. **353.** I, 599.— Conditiones ad actum fidei requisitæ, **354.** I, 600.— Fidei excellentia, **355.** I, 601.—Fides, initium salutis. **355.** I, 601.— Fides illuminat intellectum, **356.** I, 603; — roborat voluntatem ; *ibid*, 604.— solatur animam ; **357.** I, 605 ;— actionibus meritum confert. **358.** I, 607.— Causæ peccatorum contra fidem, **359** et seqq. I. 608.— Media in fide proficiendi eamque exercendi, **361** et seqq. I, 610.— Prout fructus S. S. **690.** I, 889.— Ut charisma S. S. **690.** I, 894.

Filiatio divina, quid. **658.** I, 880.

Finis.— Finis hominis, **22.** et seq. I, 40 et seq. — Finis orationis mentalis, **154.** I, 295.

Firmitas virtutis spei. **370.** I, 624.

Fontes— Theologiæ asceticæ, **9.** I, 9.— hujusce operis, **11.** I, 23.

Forma virtutis, constitutiva, meritoria, directiva, **390.** I, 657.

Fortitudo, virtus cardinalis, **501.** I, 782.— Ejus natura, **502.** *ibid.*— Actus, **503.** *ibid.*— Laus, **504.** *ibid.*— Vitia fortitudini opposita. **505.** I, 784.— Media ad fortitudinem acquirendam. **506.** I, 785.— Partes annexæ, *a)* subjectivæ, *b)* integrantes et potentiales. **507-508.** I, 785.786.— Vitia opposita, **508.** I, 786.— Generalis et specialis **600.** I, 850.—Prout donum S. S. Ipsius natura, **601.** I, 851;— ejus effectus, **603.** I, 852 ; — et gradus, **609.** I, 853.— Quænam beatitudo huic dono correspondet, **610.** I, 854.— Obedientia religiosa fortitudine indiget, **1449.** II, 477.

Frequentia.— Sola frequentia actuum caritatis aliarumve virtutum, etiamsi hi actus valde perfecti sint, non constituit perfectionem, **815.** II, 16.

Fructus Spiritus Sancti, **666** et seqq. I, 885.— Quid fructus. **667.** I, 886,— Fructus humiliationis, **864.** II. 52.— Fructus quos status religiosus parturit ipsum profitentibus, **966.** II, 127;— Ecclesiæ et civili statui, **969.** II, 130.

Fuga.— Ipsius natura et moderatio, **105.** I, 181.— Fuga impedimentorum contemplationis, **148.** I, 282.— Remedium speciale contra tentationes luxuriæ, **848.** II, 42.— Fuga otiositatis, medium contra luxuriam, **1368.** II, 415.

Fugitivus, quid, **1181.** II, 284.

G

Gaudium, fructus S. S. **673.** I, 887.

Gloria (vana), vitium magnanimitati oppositum, **508.** I, 787.

Gnome, virtus prudentiæ adjuncta, **466.** I, 763.

Gradus— contemplationis activæ, **149.** I, 285.— Varii gradus caritatis erga Deum, **398** et seqq. I, 668 et seqq.— Gradus supremus caritatis erga Deum determinari non potest, infimus autem determinari potest, **399.** I, 671-672.— Gradus caritatis erga Deum juxta perfectionem habitus et actus; **401.** I, 673.— et juxta ejus perfectionem ex consortio aliarum virtutum consurgentem, **402.** I, 677. — Gradus caritatis erga proximum secundum dilectionis extensionem, **424.** I, 701.— secundum dilectionis intensionem, **425.** I,

703.—Gradus considerati ex dilectionis effectu, **426.** I, 704.—Varii gradus perfectionis in virtutibus naturalibus, **448.** I, 738.—Varii gradus christianæ perfectionis, 820 seq. II, 19 seq.—Gradus obedientiæ perfectæ, **1450.** II, 479.

Gratia.—Gratia sanctificans non in omnibus justis est æqualis, **748.** I, 925.—Gratia sanctificans in Adamo fuit supernaturalis, **17.** I, 32.—Quid sit, **24.** I, 43.

GRATIA ACTUALIS, **24.** I, 46, et **724.** I, 910.—Ejus partitiones, **725.** I, 911.—Gratiæ actuales externæ, *ibid.*—Gratia excitans et præveniens, **726.** I, 911;—Adjuvans et concomitans, *ibid.* 912;—Efficax et sufficiens, **727.** I, 912;—Medicinalis et elevans, **728.** *ibid.*—Gratiæ actualis necessitas, **733.** I, 916.—Gratia non debetur meritis sive condignis, sive congruis, a naturæ viribus acquisitis, **738.** I, 918;—Non est fructus impetrationis, **739.** I, 919;—Non est terminus dispositionis positivæ a sola natura profectæ, **740.** I, 920.—Gratiæ actualis universalitas, **741.** I, 920.—Ejus distributio continet mysterium, *ibid.* 921.

Gratia Dei postulanda in oratione mentali, **140.** I, 264.

GRATIÆ HABITUALIS notio, **333.** I, 571.—Præcipuæ divisiones, *ibid.*—Ejus excellentia, **334.** I, 574.—Ejus prærogativæ, **335.** I. 574.—Ejus effectus formales, **336.** I, 575.—Reddit hominem Deo gratum ejusque amicum, **337.** I, 577.

Gratia sanitatum (charisma S. S.) **691.** I, 894.

Gratia vocationis ad statum perfectionis, **1048.** II, 183.

Gratiæ in oratione receptæ non sunt manifestandæ, **151.** I, 290.—Gratiarum actio in meditatione, **145.** I, 271.—Gratiarum actio post communionem, **259.** I, 430.

Gratitudo, pars potentialis virtutis justitiæ, **495.** I, 778.

Gratuitas.—Gratuitas status Adami, **17.** I, 32.

Gravitas—peccati proprietatis, **1326.** II, 373.

Gustus.—Sensus gustus custodiendus, **68.** I, 115.

H

Habitus, V. Vestitus.—Obligatio habitum religiosum deferendi, **1460.** II, 490.

Hebetudo sensus, dono intellectus opposita, **568.** I, 822.

Heres regni cœlestis homo justus fit per gratiam. 341. I, 587.

Heroica virtus. **448.** I, 738. — Heroica ordinarie a voto obedientiæ excluduntur, **1419.** II, 460.

Honestas virtutis spei et amoris concupiscentiæ, **372.373.** I, 626 et seqq. — Honestas (modus humilitatis) **863.** II, 51. — Honestas obedientiæ, **1404,** II, 451. — Honestas, quid est. **518.** I. 791.

Humilitas, — **528.** I, 793. — Remedium contra tentationes, **847.** II, 39. — Humilitas, præcipuum studium viæ illuminativæ, **856.** II, 48. — Ejus natura, **857.** II, 49. — Quid est? **858.** *ibid.* — Conditiones ad actum humilitatis requisitæ, **861.** II, 51. — Ejus ortus et modus, **862-863.** II, 51. — Ejus gradus, **869.** II, 56. — Est fundamentum totius perfectionis christianæ, **870.** II, 59. — Est habitaculum gratiæ, **871.** II, 60; — fundamentum justitiæ, **872.** II, 60; — ostium sapientiæ, **873.** II, 61. — Media ad humilitatem acquirendam, **874.** II, 62. — opponitur superbiæ, **1099.** II, 235. — Humilitas in statu paupertatis, **1331.** II, 380. — Humilitas maxime refulget per submissionem perfectorum superioribus imperfectis, **1409.** II, 453.

I

Idololatria, peccatum contra virtutem religionis. **488.** I, 774.

Ignavia, vitium fortitudini oppositum. **505.** I. 784.

Ignorantia universalis, vitium dono scientiæ oppositum. **574.** I, 828.

Imaginatio. — Imaginationis operatio in meditatione. **142.** I, 267. — Pravæ imaginationes, **1368.** II, 414.

Imago Dei, quid per hæc verba intelligitur. **596.** I, 846.

Imitatio Christi, dispositio requisita ad contemplationem. **148.** I, 284.

Imminutio virtutum naturalium. **447.** I, 737; — auxilii Dei, **768.** I, 938.

Impatientia, vitium patientiæ oppositum, **512.** I, 789. — Impatientia contra Deum. **840.** II, 32.

Impedimenta — juris naturalis quo aliquis a statu franciscano arcetur, **1068.** II, 205; — juris ecclesiastici, **1069.** *ibid.* — a regula et constitutionibus provenientia, **1070-1071.** II, 206-207.

Imperfectio. — De imperfectionibus. **59-60.** I, 98-99.

Impetratio, — quid. **739,** I, 919.

Imprudentia, — prudentiæ opposita. **462.** I, 757.

Incertitudo in virtute spei. **371.** I, 625.

Inconsideratio, prudentiæ opposita. **462.** I, 758.

Incontinentia, — vitium continentiæ oppositum, **524.** I, 792.

Incrementum — Doctrinæ asceticæ ab apostolico ævo usque ad sæculum XIX, **10.** I, 16 et seqq.

Incuria de consectariis, ratio extrinseca peccandi regulam violando, **1476.** II, 511; — minuit auxilium Dei. **771.** I, 939.

Indulgentiæ. — Quid sunt? et variæ species. **50.** I, 87.

Infidelitas (peccatum contra fidem.) — Ejus causæ externæ, **359.** I, 608; — internæ, **360.** I, 609.

Infirmitas corporis. — **298.** I, 501.—Infirmi non judicandi. **301.** I, 504. — Infirmi sunt sublevandi. **303.** I, 506. — Patientia in infirmitate exercenda, **305.** I, 508.

Inhabitatio Spiritus Sancti in anima sanctificata per gratiam. **338,** I, 578.

Inimicus diligendus. **424.** I, 702. — Quis est? **432,** I, 713. — Motiva dilectionis inimicorum. **433.** I, 714.—Officia erga inimicum vi præcepti observanda. **434.** I, 715;—ex consilio observanda. **435.** I, 716.

Inimicitia. — **432.** I, 713.

Inclinatio. — De malis inclinationibus. **62.** I, 100.

Inobediens — contra Deum agit, **1403,** II, 449.

Inopia devotionis, **837.** II, 31.

Inordinatio regiminis corporalis, causa scrupulorum. **846.** II, 37.

Instrumenta— spiritualia. **121.** I, 226.— ad conformationem voluntatis humanæ cum divina procurandam. I, pp. 315 et seqq.—ad subjectionem sensuum et passionum procurandam. I, pp. 479 et seqq.— — ad rectam actionum ordinationem. I, pp. 511 et seqq.—Consilia evangelica sunt instrumenta ad perfectionem viæ unitivæ, **884.** II, 72.

Intellectus. — Ejus natura in genere. **113.** I, 200. — De moderatione intellectus speculativi. **114.** I, 204 et seqq. — De moderatione intellectus practici, **115.** I, 206 et seqq. — Instructio intellectus, I, pp. 236 et seqq. — Intellectus operatio in meditatione. **143.** I, 267. — Intellectus deceptio in contemplatione, **148.** I, 279.

INTELLECTUS. (DONUM S. S.)—Ejus definitio. **564.** I, 816. — Differentia inter fidem et donum intellectus. **565.** I, 817.—Ejus doni effectus. **566.** I, 818; — atque perfectionis diversi gradus, **567.** I, 819.

—Quænam beatitudo dono intellectus correspondet. 568. I, 821. Vitia opposita, *ibid.* 822.

Intelligentia, pars integrans prudentiæ, 465. I, 761.

Intensio. —Nulla certa intensio caritatis habitualis ad perfectionem constituendam est necessaria. 816. II, 16.

Intentio recta. — 307. I, 512. — intentionis natura, 308. I, 512-514. — vitiosa, triplex. *ibid.* 513.—simplex et multiplex, *ibid.* 514.—diversi gradus intentionis simplicis, *ibid.* 515.—Bonæ intentionis momentum. 309. I, 516.—Ejus praxis. 310. I, 520.—Quo tempore facienda aut renovanda. 312. I, 525. —Intentio ad Deum, 889. II, 75.

Interpretatio, — modus quo Regula et Constitutiones interpretandæ sunt. 1478 sq. II, 513. —Interpretatio authentica, 1479. *ibid.* — declarativa, *ibid.*; — relaxativa, *ibid.* — Interpretatio arbitraria, 1481. II, 515.

Insensibilitas, vitium patientiæ oppositum. 513. I, 789.

Intimiditas, virtuti fortitudinis opposita, 505. I, 784.

Invigilantia— Obligatio superiorum quoad invigilantiam circa inferiorum conversationem, 1388. II, 440.

Invocatio B. M. V. remedium contra tentationes, 847. II, 40.

Ira, — Ejus natura, causæ, effectus et moderatio. 112. I, 196 et sqq.

Iracundia, vitium mansuetudini oppositum. 525. I, 792.

Irreverentia — sedulo vitanda, 1394. II, 444;—etiam in rebus minoris momenti, 1396. II, 446.

J

Jactantia.— Quid? Modi jactandi, et hujus vitii malum. 80. I, 140.—

Jejunium.— In Ordine fransciscano. 296. I, 498.—Necessitas et utilitas. *ibid.* 499.— Quænam servanda, 297. I, 500;— Ut medium contra luxuriam, 1370. II, 417.

Judicium.— V. Intellectus.

Juramentum, actus religionis, 484. I, 773.

Jurisdictio.— Potestas jurisdictionis, unde provenit, 1386. II, 434.— Quomodo constituitur, exercetur et mensuratur, *ibid.* 436.— Ejus objectum, *ibid.*

Justitia, (virtus cardinalis) **468.** et seqq. I, 763, et seqq.— Ejus natura, objectum materiale et formale. **469.** I, 764.— Media ad justitiam adipiscendam, **470.** I, 765. — Partes annexæ: integrantes, subjectivæ et potentiales. **471** et seqq. I, 766 et seqq. — Justitia commutativa, **473.** I, 767.— distributiva ; **474.** *ibid.*— legalis, **475.** *ibid.*— Quænam justitia de qua agitur in 4ª Beatitudine. **639.** I, 872.

L

Labor.— **316.** I, 531.—Ejus necessitas. **317.** I, 532.—Varii species. **318.** I, 535.— Modus laborandi. **321.** I, 544.— Labor ut medium ad vitam sustentandam a regula præscriptus, **1259.** II, 329.

Laus divina, actus religionis, **486.** I, 773. V. **Oratio.**— Laudes Regulæ, II, 528.— Laudes Testamenti S. Francisci, II, 529.

Lectio spiritualis, ipsius excellentia et utilitas. **128.** I, 233.— Quinam libri legendi, **129.** I, 238.— De conditionibus requisitis ad fructuosam lectionem, **130.** I, 240.— Lectio in oratione mentali facienda. **141.** I, 266.— Lectio ad fidem fovendam, **362.** I, 611.—Lectio librorum, causa scrupulorum. **846.** II, 37.

Lenitas, vitium clementiæ oppositum, **526.** I, 793.

Lenitudo, vitium mansuetudini oppositum. **525.** I, 792.

Lex.—Leges ecclesiasticæ statum religiosum respicientes, **1459.** II, 489.

Liberalitas, pars potentialis virtutis justitiæ, **500,** I, 782.

Libertas, a coactione, a necessitate, **757.** I, 930. V. **Meritum.**— Libertatis gradus in eliciendo actu. **765.** I, 934.—Libertas spiritus, **888.** II, 75.— Libertas hominis ad bonum faciendum perficitur per obedientiam. **1406.** II, 452.

Libido, seu inordinatus affectus erga aliquid, ratio cur religiosus regulam violando peccet. **1476,** II, 510.

Licentia— Superioris ut vitium proprietatis arceatur. **1299.** II, 352. Licentia expressa et tacita, **1300.** II, 353 ; — præsumpta, *ibid.* 354 ;— rite facta sufficit, **1301.** II, 354.— Licentia præsumpta raro utendum est, **1302.** II, 355. — Semper expedit, et aliquando necessarium est ut post factum Superiori manifestetur, **1303.** II, 355.— Licentia licita et illicita, **1304.** II, 356.

Lingua.— Lingua custodienda in genere, **70.** I, 122 ;— in specie, **71.** I, 123.—Regula disciplinæ religiosæ circa linguam. **85.** I, 151.

Locus orationis mentalis, **155.** I, 295. — Locus novitiatus, **1085.** II, 220.

Longanimitas, fructus S. S. **678.** I, 889.

Luctus, quid. **635.** I, 870.— Variæ species, *ibid.*

Luxus, vitium modestiæ oppositum **531.** I, 795.

Luxuria, — tentationes ad luxuriam, **844.** II, 35. — Remedia, **848.** II, 42. — Natura luxuriæ, **1358** seq. II, 404 seq. — a Deo prohibetur omnis luxuria, **1362.** II, 407; — fœdat christianum, *ibid.* — potissimum fœdat religiosum, *ibid.* 408.—Media ad luxuriam superandam, **1366.** II, 413.

M

Maceratio. — **522.** I, 792.

Maceratio corporis. (Disciplina) — Ejus necessitas, **294.** I, 493; — fructus, *ibid.* 494. — Discretio servanda, *ibid.* 495.

Magnaminitas, pars integrans virtutis fortitudinis. **508.** I, 786.

Magnificentia, pars integrans virtutis fortitudinis. **509.** I, 787.— **605.** I, 852.

Maledictio S. Francisci in transgressores scandalosos, II, 528.

Malitia — peccatoris, **37.** I, 62.— apostasiæ, **1181** seq. II, 284 seq; — luxuriæ, **1362.** II, 407; — irreverentiæ, **1395.** II, 445; — peccati contra votum obedientiæ, **1441.** II, 472.

Malum pœnæ, et malum culpæ, **613.** I, 856.

Mansuetudo, quid est. **525.** I, 792; — Ut fructus S. S. **679.** I, 889.

Materia.— Materia orationis mentalis in genere, **138.** I, 261.— In specie. *ibid.* 262.

Matrimonium, 785. I, 943.

Media.— Media ad finem hominis assequendum, **24.** I, 43.— Media generalia ad noxiam phantasiam mortificandam, **96.** I, 167—Media specialia, **97.** I, 169.— Media ad amoris moderationem, **102.** I, 174.— Media quibus divinæ præsentiæ exercitium facile exercetur, **171.** I, 322.— Media in fide proficiendi eamque exercendi, **361** et seqq. I, 610 et seqq.— Media in spe proficiendi, **379.** I, 638.— Media in amore Dei proficiendi, **403.** I, 678. — Media in prudentia proficiendi, **463.** I, 760; — Ad fortitudinem acquirendam, **506.** I, 785.—Ad humilitatem acquirendam, **874.** II, 62.—Media ad vitam

sustentandam a Regula franciscana imposita, **1258.** II, 328.— Media ad luxuriam superandam, **1367** seq. II, 413 seq;— Ad strenue obediendum, **1449.** II, 478.

Medicina, adhibenda in infirmitate corporis, **299.** I, 502.

Meditatio.—(**V. Oratio mentalis.**) -Varii actus meditationis, **142.** I, 266.—Meditatio divinarum perfectionum caritatem auget, **406.** I, 680.—Ut medium in prudentia proficiendi, **464.** I, 760.—Meditatio fragilitatis bonorum temporalium, medium ad fortitudinem acquirendam, **506.** I, 785.—Meditationes tempore secessus utiliter instituendæ, **1077.** II, 214.

Medium.—Quid sit? **456.** I 750.—Quotuplex. *ibid.*;—in virtutibus servandum, *ibid.*—Medium ex parte subjecti, et ex parte objecti, seu medium rationis et medium rei. *ibid.* 751.—Quomodo medium stabiliendum. *ibid.*. 752.

Melancholia, causa desperationis. **377.** I, 634.—Vide **Temperamentum.**

Memoria, ut pars integrans prudentiæ, **465.** I, 761.—Memoria passionis Christi, remedium contra tentationes, **847.** II, 39.

Mendacium.—Ejus malitia, etc., **73.** I, 126.

Mendicatio.—Ut medium ad vitam sustentandam, **1261.** II, 330.

Mensura virtutum, **619.** I, 858.

Meritum.—Quid. **752.** I, 927.—Quotuplex, **752.** I, 928.—De condigno, **753.** I, 928.—De congruo, **762.** I, 933.

Methodus confessionis generalis, **43.** I, 75.—Examinis generalis conscientiæ, **132.** I, 246.—Examinis particularis. **133.** I, 250.—Tres variæ methodi orationis mentalis: franciscana, **159.** I, 303.—juxta mentem S. Ignatii, *ibid.* 304.

Misericordia.—Quid, **647.** I, 875, et **650.** I, 876.—Ut pars potentialis virtutis justitiæ, **498.** I, 780.—De qua agitur in 5ª Beatitudine, **647.** I, 875, et **649-650.** I, 876.

Missiones fratrum Minorum, **1018.** II, 165,

Mititas.—**630.** I, 868.

Moderatio passionum, medium in prudentia proficiendi, **464.** I, 760.

Modestia.—Quid est. **527.** I, 793.—In externis motibus corporis, **530.** I, 794.—In exteriori apparatu, **531.** I, 795.—Fructus S. S. **681.** I, 889.

Modus— meditandi Passionem Christi, **211.** I, 376.— Modus honorandi S. S. Cor Jesu. **215.** I, 384.— Varii modi Deum diligendi. **396.** I, 665.— Modus progrediendi in caritate erga Deum, **399.** I, 670.

Monachi,—**958.** II, 120. V. **Ascetæ, Eremitæ, Anachoritæ, Cænobitæ.**

Monita Seraphici Patris de non scandalizando fideles neque fratres. **442.** I, 729. — Monitum generale quoad dispositiones candidatorum ad Religionem. **1059.** II, 198. — Monitum ad novitios, **1086.** II, 223.

Moralitas obedientiæ cæcæ, **1451.** II, 479.

Morositas, peccatum affabilitati oppositum. **497.** I, 780.—vitium modestiæ oppositum. **530.** I, 794.

Mortificatio.—**288.** I, 480. — Ejus momentum. **290.** I, 482. — **291.** I, 484.—Ipsius ratio. **292.** I, 486. — Mortificatio amoris proprii, **403.** I, 678.

Motiva — ad paupertatem franciscanam profitendam impellentia, **1267** seq. II, 333.

Munditia cordis,—quid. **652.** I, 877.

Mundus.—Causa externa peccati, **31.** I, 56.

Munus.—Societas christiana varia habet munera, non æque ab omnibus adimplenda, **1278.** II, 342.— Munera spiritualia præstantiosa sunt temporalibus, **1279.** II, 343.

MUNUS SOCIALE Ordinis franciscani, **1017.** II, 165.

Murmuratio.—Ejus mala et causæ. **78.** I, 134 et seq.

Mutuus amor inter Deum et hominem. **389.** I, 654.

Mutuum —(violatio voti paupertatis) **1294.** II, 350.

Mysteria.—De mysteriis vitæ Domini. **206.** I, 372.

Mysticus. — Etymologia, diversi sensus. **8.** I, 7.

N

Natura.— Notio, **15.** I, 29. — Natura christianæ perfectionis, **802** et seq. II, 8 et seq.—Natura consiliorum. **880.** II, 69. — Natura vitæ contemplativæ, **890** seq. II, 76 seq.

Naturalis.—Notio, **15.** I, 30.

Necessitas. — Natura necessitatis ad usum moderatum requisitæ, 1312, II, 363. — Necessitas virtutis spei in statu perfectorum. 374. I, 628. — Libertas a necessitate, 757. I, 930. V. **Meritum.** — Necessitas aliarum virtutum, (præter caritatem) ad perfectionem. 805. II, 11. — Necessitas actuum virtutum ad acquirendam et conservandam perfectionem. 813. II, 15. — Necessitas consiliorum evangelicorum ad perfectionem in via unitiva acquirendam. 883. II, 72.

Neglectus divinæ inspirationis minuit auxilium Dei. 772. I, 939.

Negligentia, vitium studiositati oppositum. 529. I, 794.—Negligentia, prudentiæ opposita, 462. I, 758.—Negligentia est ratio extrinseca cur Religiosus regulam violando peccet, 1476. II, 510.—Negligentia exercitiorum spiritualium quæ in Regula præscripta sunt, nefas est. 1491. II, 523.

Neo-quietistæ.— 374. I, 629.

Nomen. — Sacratissimum nomen Jesu. 202. I, 368. — Hujus nominis virtus, 203. I, 369.—Ipsius dulcedo. 204. I, 370.

Novitius.—Positio juridica novitiorum, 1091. II, 230.— Eorum obligationes, 1092. II, 230;— et privilegia, *ibid.* 231.— Novitius una cum habitu religioso etiam spiritum religiosum habere debet. 1094. II, 233. — Toto tempore novitiatus insistat in extirpatione vitiorum et in acquisitione virtutum. 1096. II, 234.—Difficultates quas novitii ordinarie experiuntur, 1108 seq. II, 241 seq.

Novitiatus, — quid est. 1079. II, 216. — ex parte novitii et ex parte ordinis, 1080-1081. II, 216-217. — Novitiatus temperatio, 1083. II, 218;—duratio, 1084. II, 219;—locus, 1085. II, 220;— et disciplina, 1086. II, 222.—In novitiatu vivendum est juxta normam a Magistro traditam. 1095. II, 233.— In novitiatu domus perfectionis exstruenda est. 1096. II, 234.

O

Obedientia,—ut pars potentialis virtutis justitiæ. 494. I, 778.—Votum obedientiæ, medium ad perfectionem. 925. II, 96. — Christus exhortatus est homines ad consilium obedientiæ, 939. II, 106.— Obedientia essentialis, 940. II, 107.—Obedientia vitæ cœnobiticæ, 941. II, 109.—Severitas quoad obedientiam in Ordine franciscano. 1033. II. 174.—Obedientiæ votum, 1379 seq. II, 424 seq.—Quid est obedientia, 1398. II, 447. — Omnis obedientia ejusdem est speciei, 1399. II, 447.—Ejus objectum, 1401. II, 448.

Obedientiæ votum. — Obedientia religiosa a voto provenit, **1410**. II, 454.—Quid est istud votum, **1411**. II, 455. — Ejus materia remota, **1414**. II, 455; — non est illimitata, **1415**. II, 456. — Varia semper a voto obedientiæ excluduntur. **1416**. II, 456. — Regula determinat ad quid vi voti obedientiæ subditus tenetur, **1418**. II, 459. — Quænam ordinarie excluduntur a materia voti obedientiæ, **1419**. II, 460. — In obedientia religiosa, alia regulariter sunt necessitatis voti, alia vero perfectionis virtutis, **1420**. II, 460.—In Ordine franciscano, materia voti obedientiæ est amplissima, **1421**. II, 461. — Materia proxima obedientiæ, quid est, **1435**. II, 463; — et quid amplectitur, **1426**. *ibid.* — Votum obedientiæ inter alia vota religiosa maximum est, **1435**. II, 468; — offert Deo sacrificium perfectissimum. **1436**. *ibid.*; — sub se continet alia vota castitatis et paupertatis, sed non e contra, **1437**. II, 469; — proprie se extendit ad actus propinquos fini religionis, **1438**. II, 470.—Peccata contra hoc votum, **1440**. II, 472.

Obedientiæ virtus. — Obedientia cæca, **1445**. II, 474; — quid est, *ibid.* — Obedientia prompta, **1446**. II, 474; — conditiones ut sit prompta, **1448**. II, 476.—Obedientia fortis, **1449**. II, 477.—Obedientiæ perfectæ gradus, **1450**. II, 479.— Moralitas obedientiæ cæcæ, **1451**. II, 479 — Obedientia cæca minime rectæ rationi est contraria, **1453**. II, 483; — juxta sensum ab auctoribus spiritualibus intentum intelligenda est. **1454**. II, 483. — Obedientia amorosa erga Ecclesiam, **1467**. II, 497.

Objectum materiale et formale virtutis spei. **366** et seqq. I, 616 et seqq.

Obligatio. — Obligationes discipuli erga patrem spiritualem. **164**. I, 309. — Obligationes novitiorum, **1092**. II, 230. — Obligatio permanendi in suscepta vita religiosa, **1175**. II, 281—Obligatio permanendi in statu franciscano, **1176** seq. II, 282 seq.— Obligatio tendendi ad perfectionem, **1190** seq. II. 289 seq.—Obligatio perfectionem sectandi distincta est ab obligatione votorum. **1206**. II, 297. — Obligationes quæ ex voto paupertatis defluunt. **1284**. II, 346. — Obligatio vitæ perfecte communis ducendæ, **1320**. II, 369.—Obligationes ex virtute paupertatis fluentes, **1328** seq. II, 377. — Obligationes Superiorum Ordinum religiosorum, **1387** seq. II, 437 seq.—Obligationes ex Regula et Constitutionibus fluentes, **1468** seq. II 501 seq.

Oblatio, — instituenda in meditatione, **145**, I, 271. — actus religionis, **481**. I, 772.

Observantia, — pars potentialis virtutis justitiæ, **493**. I, 778. — Obli-

gatio superioris quoad observantiam Regulæ et Constitutionum, 1388. II, 439.

Observantia, (Vana) peccatum contra virtutem religionis.488. I, 774.

Observatio festorum, actus religionis, **487.** I, 773. — Observatio consiliorum. **879.** II, 69. — observatio omnium consiliorum particularium ad perfectionem viæ unitivæ non requiritur, **885.** II, 73. —Observatio consiliorum viguit ab exordio Ecclesiæ, **955.** II, 118. —Observatio consiliorum Ecclesiæ sanctitatem manifestavit. **963.** II, 125.— Observatio regulæ et constitutionum necessaria est fratribus saluti animarum incumbentibus. **1482,** II 515.

Occultatio. — (violatio voti paupertatis) **1297.** II, 351.

Occupatio,—remedium speciale contra tentationes luxuriæ, 848. II, 42.

Odium.—Ejus natura, moralitas, causæ, effectus, **103.** I, 176.—Remedia de perversi odii moderatione, *ibid.* 177.—Odium Dei, **408,** I, 684.— Odium sui. **417.** I, 693; — proximi, **441.** I, 725. — Odium abominationis et inimicitiæ, *ibid.*

Odoratus. — Sensus odoratus custodiendus. **67.** I, 113.

Officium. — Divinum officium. **172.** I, 323. — Ejus excellentia, **173.** I, 324. — Rationes ob quas institutum est. **174.** I, 324.— Ipsius veneranda antiquitas. **175.** I, 325. — Ejus objectum. **176.** I, 325. — Ejus fructus. **177.** I, 326. — De modo illud persolvendi. **179.** I, 327. — Lex divini officii recitandi, **1462.** II, 491. — Notandum quoad modum divini officii persolvendi, **1463.** II, 491.

Officia erga inimicum vi præcepti observanda, **434.** I, 715; —ex consilio observanda. **435.** I, 716.

Olfactus. — Vide **Odoratus.**

Omissio. — De omissionibus bonorum operum. **61.** I, 99.

Opera misericordiæ. **427.** I, 706. — Opera supererogatoria, ad quæ christiani non tenentur, **1193.** II, 291.

Operatio virtutum (charisma) — **691.** I, 894.

Oratio. — Ejus definitio. **134.** I, 255. — Divisio. *ibid.* 256. — Orationis mentalis explanatio.*ibid.* 256. — Ejus necessitas. *ibid.* 257. — Ejus præparatio. **137** et seqq. I. 259 et seqq.—Oratio recollectionis, **149.** I, 285. — silentii, *ibid.* — quietis, *ibid.* — Orationis mentalis principium et finis, tempus et locus, **154-155.** I, 294-296. — Difficultates in ea occurrentibus. **156.** I, 297. — Variæ methodi. **159.** I, 301. — Necessitas orationis in genere. **183.** I, 335. — Variæ orationes eliciendæ, **185.** I, 338.— Orationes mane et vespere faciendæ. **186.**

I, 339. — Orationes jaculatoriæ. 188. I, 341. — Oratio fidem auget, 361. I, 610. — ad proficiendum in prudentia. 463. I, 760. — Prout est actus religionis. 478. I, 771. — Oratio, remedium contra tentationes, 847. II, 38. — Humilis oratio, medium contra luxuriam. 1369. II, 416.

Ordo servandus in caritate fraterna, inter seipsum et proximum, 429. I, 707; — inter ipsos proximos, 430. I, 710.

ORDO (*sacramentum*) qua voce conficitur. 784. I, 943.

ORDO (*religiosus*). — Ordinum religiosorum varietas ex fine, 974. II, 135; — ex mediis, 975. II, 136. — Ordines proprie mendicantes, 981. II, 140. — Ordo Fratrum Minorum, *ibid.* — Secundus Ordo, 983. II, 145. — Tertius ordo, *ibid.* — Varietas ordinum religiosorum ex eorum conditionibus juridicis, 993. II, 149. — Excellentia ordinum religiosorum stabilitur rationibus positivis, 995. II, 149; — rationibus negativis, 1001. II, 154; — et rationibus juris canonici, 1002. II, 154.

Otiositas. — Quid est? otiosi odibiles. 75. I, 130. — Otiositas fugienda. 317. I, 532.

P

Pacificus, — quid. 656. I, 880.

Parcimonia, — 1331. II, 381.

Participatio imperfecta virtutum infusarum. 545. I, 808.

Parvificentia, vitium magnificentiæ oppositum. 509. I, 787.

Passio. — Quot sint passiones? 99. I, 171. — Earum moralitas, 100. I. 172. — Obligatio ipsas mortificandi 101. I, 172.

Patientia in infirmitate exercenda. 305. I, 508. — prout fructus S. S. 675. I, 888; — ut pars integrans virtutis fortitudinis, 510. I, 787. et 607, I, 853. — Ejus necessitas, 511, I, 788. — Vitia opposita, 512. I, 788. — Remedium contra tentationes. 847. II, 41. — Patientia in statu paupertatis, 1331. II, 380.

Pauper — securitate gaudet, 1335. II, 383. — totius mundi dominus est, 1336. II, 384: — pauperi voluntario nihil ad vitam necessarium deficiet, 1337. II, 384.

Paupertas, vide 1ª BEATITUDO. — Votum paupertatis, medium ad perfectionem. 923. II, 95. — Christus exhortatus est homines ad con-

silium paupertatis, **937.** II, 105. — Severitas quoad paupertatem in Ordine franciscano, **1031.** II, 173. — Quid paupertas, ejusque moralitas, **1233.** II, 316. — ad quid inservit, **1235.** II, 316. — Cur divitiis anteponenda sit, **1236.** II, 318. — Quid est votum paupertatis, **1238.** II, 320. — Varii modi paupertatem vovendi, **1246** seq. II, 323. — Duæ species perfectæ paupertatis, **1249.** II, 324. — Natura paupertatis franciscanæ, **1252.** II, 326. — Norma in paupertate vivendi a Regula franciscana præscripta, **1253** seq. II, 327 seq. — Altissima paupertas Christi et Apostolorum, **1272** seq. II, 335 seq. — Paupertas est fundamentum evangelicæ perfectionis, **1274.** II, 340. — Altissimam paupertatem suadet ratio, **1275.** *ibid.* — et fides, *ibid.* 341. — Altissima paupertas magna beneficia societati confert, **1277.** II, 342; — medium est aptissimum societati in spiritualibus serviendi, **1280.** II, 343. — Varii modi quibus votum paupertatis violatur, **1286.** II, 348. — Quænam attendenda circa violationem voti paupertatis, **1324.** et seq. II, 371 et seq.

Virtus paupertatis, ejus notio, **1329.** II, 378. — Differentia inter virtutem et votum, **1330.** II, 379. — Actus hujus virtutis, **1331.** II, 379. — Vitium virtuti paupertatis contrarium, **1332.** II, 382.

Pax, fructus S. S. **674.** I, 888.

Peccator — redditur justus per gratiam. **336.** I, 576.

Peccatum. — De peccato Adami; **18.** I, 34, — Quid sit peccatum originale. **18,** I, 35. — Quid est peccatum? mortale et veniale, **28,** I, 53. — Peccatum veniale, quid est? **53.** I, 89. — Ejus effectus. **57.** I, 95. — Fugiendum est. **58.** I, 96. — Peccata patri spirituali manifestanda. **164.** I, 312. — Peccata contra caritatem Dei. **407.** I, 683; — contra caritatem sui, **415.** I, 693. — contra caritatem proximi, **440.** I, 724 — Peccata contra religionem. **488.** I, 773; — contra pietatem, **492.** I, 778.

Peccata contra fidem, **359.** I, 608. — contra spem; **376.** I, 632.

Peccatum mortale-veniale-minuunt auxilium Dei. **769-770.** I, 938. — Peccata mortalia obligationi sectandi perfectionem contraria, **1213** seq. II, 301 seq. — Peccata levia obligationi sectandi perfectionem contraria, **1218** seq. II, 304 seq. — Peccata interna contra votum paupertatis, **1325.** II, 371. — Peccatum luxuriæ, quotuplex. **1360.** II, 405.

Peculium. — quid. **1321.** II, 369. — Quotuplicis est generis, **1322,** II, 369.

Perfectio caritatis erga Deum. **394.** I, 664; — necessaria ad salutem. **397.** I, 666. — Perfectionis gradus in virtutibus naturalibus. **448.** I, 738. — Perfectio essentialis et principalis vitæ christianæ consis-

tit in caritate, 803. II, 8.—Perfectio accidentalis vitæ christianæ, 804. II, 11.— Perfectio totalis seu simpliciter dicta vitæ christianæ, 807. II, 13. — Perfectio constituitur per modum habitus, 810. II, 14.— Perfectionis gradus, 819 seq. II, 18 seq.— ad perfectionem tendendum est per media apta et diserte promissa, 1207. II, 297.

Permutatio (violatio voti paupertatis) 1291. II, 349.

Persecutio, quid. 660. I, 882.— Ejus gradus, 661, *ibid.*

Perseverantia, pars integrans virtutis fortitudinis, 513. I, 789.— 608. I, 853.— Ejus necessitas, *ibid.*

Petulantia.— Ut causa peccati, 54. I, 90.

Phantasia.— Noxiæ phantasiæ. 94. I, 165.— Noxiæ phantasiæ mortificatio, 96. I, 167.

Phantasma. — Pericula noxii phantasmatis. 95, I, 166.— Phantasmatibus resistendum in oratione mentali. 140. I, 264.

Pietas, pars potentialis virtutis justitiæ. Quid est. 490. I, 777.— Ejus actus, *ibid.*— Variæ significationes. 595. I, 845.— Prout donum S. S. 596. I, 845 : — Ejus effectus, 597. I, 848 ;— et gradus, 598. I, 848.— Beatitudines quæ huic dono correspondent. 599. I, 849.

Pigritia, impedimentum contemplationis. 148. I, 282.

Plenitudo perfectionis quoad dilectionem Dei. 821. II, 19 ;— quoad dilectionem proximi, 822. II, 20.

Pœna.— Pœnæ contra proprietarios statutæ, 1327. II, 375.

Pœnitentia.— Pœnitentia sacramentalis necessaria, 32. I, 58.—Pœnitentia, (in quantum est pars potentialis virtutis justitiæ.) 489. I, 776 ;— ejus actus, *ibid.*— ut Sacramentum, quibus verbis efficitur, 782. I, 942.

Possessio terræ, præmium 2ᵘ Beatitudinis. 633. I, 869.

Potestas, ejus origo, 1381. II, 426. — Potestas ecclesiastica a Deo est per ejusdem positivam ordinationem, 1382. II, 427 ; — et potestas politica a Deo derivatur per naturalem institutionem, *ibid.* — Potestas domestica a Deo est per naturalem rerum institutionem, 1382. II, 428.— Omnis modus ad potestatem perveniendi et in eo permanendi a Deo ordinatur, 1383. II, 429.— Quid est potestas dominativa, 1385. II, 430. — Unde provenit. *ibid.* — Quomodo constituitur, *ibid.* 431 ;— quomodo exercetur, *ibid.* — Quomodo a potestate jurisdictionis distinguitur, *ibd*, 432 ; — quomodo mensuratur, *ibid.* ; — ejus objectum, *ibid.*

Præcepta formalia seu eminentia regulæ seraphicæ, **1144.** II, 262;— virtualia, **1145.** II, 263;— æquipollentia, **1146.** II, 263.

Præcipitatio, prudentiæ opposita. **462.** I, 757.

Prædicatio — verbi, quibus Deus mandat. **124.** I, 228. — Prædicatio verbi Dei in ordine franciscano, **1016**, II, 164,

Præmium — religiosæ paupertatis, **1338.** II, 385.

Præparatio. — Necessitas præparationis ad orationem mentalem. **136.** I, 259.— Præparatio remota, **137.** I, 259,— proxima, **138.** I, 261.— ad eucharistiam suscipiendam. **257.** I, 426.

Præsentia Dei sæpe recolenda, **151.** I, 291.— Ejus exercitium, **167.** I, 316.— Ejus fructus, **169.** I, 318.

Præsumptio, quid est. **378.** I, 636.— Varii modi, *ibid.*— Ejus causæ, *ibid.*— Remedia, *ibid.*— Vitium magnanimitati oppositum, **508.** I, 786.

Prævisio malorum, medium ad fortitudinem acquirendam, **506.** I, 785.

Praxis virtutum, ad fidem conservandam et augendam. **363.** I, 612. — Praxis virtutum ad propriam sanctificationem ordinatarum ad omnes christianos spectat. **1489.** II, 521.— Praxis virtutum potissimum homines apostolicos respicit, **1489.** II, 522,— Praxis virtutum per exercitia in Regula et constitutionibus præscripta acquiri debet. **1490.** II, 522.

Principium orationis mentalis. **154.** I, 294.

Privilegium speciale requiritur ut justus in tota vita sua venialia vitet. **736.** I, 918.

Probatio.— Tentationes quæ sæpe sunt probationes, **837.** II, 31.—

PROBATIONES vitæ contemplativæ **897.** II, 79.— Probatio vocatorum ad statum religiosum. **1074.** II, 211.— Probatio postulantium, **1075.** II, 212.

Profectus spiritualis promovetur per obedientiam, **1408.** II, 452.

Professio franciscana, **1115.** II, 245.— Professio religiosa in genere, ejus natura, **1116.** II, 245.— Ejus notio, **1117.** II, 246 — Quid importat. **1120.** II, 247.— Diversæ species professionis religiosæ, **1131.** II, 252,— Conditiones ad professionem requisitæ, **1132.** II, 252.— Ejus, effectus. **1133** seq. II, 255 seq.— Natura professionis franciscanæ, **1136.** II, 259.

Profusio (nimia), vitium magnificentiæ oppositum, **509.** I, 787.

Progressus in genere, quid? **399.** I, 668.— Possibilitas progressus caritatis, *ibid.*— Obligatio hujus progressus, *ibid.*

Promptitudo obedientiæ non in omnibus est præstanda, **1447.** II, 475.

Prophetia.— **693.** I, 895.

Propositum firmum non peccandi de cætero. **40.** I, 71.

Proprietarii, vide **Pœna.**

Proprietas.—Vide **Paupertas, Usus, Gravitas.**

Proprietates virtutis spei. **370** et seqq. I, 623 et seqq.

Providentia, ut pars integrans prudentiæ. **465.** I, 761.

PROVIDENTIA specialis, qua gratia habitualis justos reddit dignos. **342.** I, 589.

Proximus.—Quid nomine proximi intelligitur, **419.** I, 695.

Prudentia, virtus cardinalis. **459** et seqq. I, 756.—Ejus natura, objectum materiale et formale. **460.** I, 756.—Ipsius actus. **461.** I, 757.—Vitia ipsi opposita. **462.** I, 757.—Media in prudentiâ proficiendi. **463.** I, 760.—Partes annexæ: *a*) integrantes, *b*) subjectivæ, *c*) potentiales. **465-467.** I, 761-762.—Prudentiæ necessitas, **588.** I, 839;—et functiones. **589.** I, 840.

PRUDENTIA CARNIS, virtuti prudentiæ opposita, **462.** I, 757.

PRUDENTIA *privata*, *regitiva*, *œconomica*, *politica*, et *militaris*. **466.** I, 762.

SCIENTIA DONUM S. S. primarie ad prudentiam ordinatur, sed a prudentia-virtute differt. **571.** I, 825.

Pudicitia.— **522.** I, 791.

Pugna.—Contra tentationes. **834** seq. II, 29 seq.—Pugna contra luxuriam. **1364.** II, 409.

Purgatio duplex, sensitiva, **898.** II, 79;—intellectiva, **899.** *ibid.*

Pusillanimitas, vitium magnanimitati oppositum, **508.** I, 786.

Q

Quantitas virtutis in actu, **767.** I, 935.

Quietistæ, 374. I, 629.

R

Raptus.— Quid. 706. I, 900.

Ratio, ut pars integrans prudentiæ, 465. I, 761.

Recollectio spiritualis, 187. I, 340.— 274. I, 450.— Ejus excellentia et utilitas, 275. I, 451. — Quo tempore facienda, 276 et seq. I, 454 et seq.— Recollectio annualis, 281. I, 462.— Mensualis, 288. I, 478.

Recreatio.— 323. I, 548.— Ejus utilitas, 324. I, 548.— Conditiones requisitæ, 325. I, 551.

Recursus.— Ad amicos spirituales, ut medium ad vitam sutentandam, 1262. II, 330.— Quid est recursus, 1264. II, 332.— Ad quos recursus spectat, 1265. *ibid.*—Quandonam recurrendum, 1266. *ibid.*

Reformatio—deformatorum per vitiorum expugnationem. 1ª Pars, I, 51.— Reformatio animæ per pœnitentiam, *ibid.* 53.— Reformatio sensuum externorum. I, pp. 103 et seqq — Reformatio membrorum corporis per disciplinam religiosam. I, pp. 144 et seqq.— Reformatio veteris hominis interioris per custodiam internam, I, pp. 163 et seqq.

Regnum cœlorum, præmium 1ª Beatitudinis, 629. I, 867

Regula.— Regulæ disciplinæ religiosæ,— generales, 83. I, 146.— Speciales, 85. I, 147 et seqq. — Quid regula, 991. II, 148.— Regulæ franciscanæ approbatio, 1034 seq. II, 174 seq. — Regulæ in dubiis observandæ, 1433-1434. II, 467.— Regulæ franciscanæ auctor, 1469. II, 502.— Laudes Regulæ, II, 528.

Religio, (virtus).— Quid est. 477. I, 770.— Actus religionis, *ibid.*— Peccata contra religionem, 488. I, 773.— Ut pars potentialis justitiæ. 476. I, 769.

Religiosus.— Vi status ad perfectionem sectandam graviter tenetur, 1197. II, 293. et 1201 seq. II, 295 seq.— Non tenetur esse perfectus, 1198. II, 294.— Ad perfectionem sectandam tenetur vi virtutis religionis, 1205. II, 296.— Religiosi paupertatem voluntariam profitentes in universum societati beneficia conferunt : 1281. II, 343.— Quandonam et quomodo religiosus in materia luxuriæ peccat, 1361. II, 406.— Rationes extrinsecæ cur religiosus Regulam sub peccato non obligantem et constitutiones violando peccat, 1476. II, 510.

Remedia.—De perversi odii moderatione, **103.** I, 177.—Ad amoris moderationem, **102.** I, 174.—desiderii, **104.** I, 179.—contra desperationem, **377.** I, 635.—contra acediam, **409.** I, 686.

Rememoratio Christi, medium ad humilitaten acquirendam, **876.** II, 64.

Remissio culpæ venialis et pœnæ temporalis medio sacramentalium. **795.** I, 947.—Cordis remissio, **841.** II, 32.

Renuntiatio.— **288.** I, 480.—**291.** I, 483.—Renuntiatio bonorum **1088.** II, 225.—Quid per istam renuntiationem S. Franciscus intendit, **1089.** II, 226.—Renuntiatio bonorum juxta Ecclesiæ legislationem hodie vigentem, **1090.** II, 228.

RENUNTIATIO, (violatio voti paupertatis) **1288.** II, 348.

Requisita intrinsece ex parte caritatis ut plenitudo perfectionis vitæ christianæ habeatur, **820.** II, 19; — requisita extrinsece, **823.** II, 21.— Positive requisita ad statum religiosum amplectendum, **1072.** II, 207.

Resolutio.— Resolutiones faciendæ in meditatione. **144.** I, 270.—post meditationem observandæ, **151.** I, 289.

Retentio, (violatio voti paupertatis,) **1296.** II, 351.

Revelationes,—quid revelatio. **712.** I, 902.— Quotuplicis generis sunt revelationes privatæ. **713.** I, 903.— Fides eis præbenda. **714.** *ibid.*

Reverentia.— Dispositio requisita ad contemplationem. **148.** I, 284.— Reverentia erga theologos, signum perfectæ obedientiæ erga Ecclesiam. **1467.** II, 498,— cur Superiori debeatur, **1391.** II, 443; — est instrumentum salutis, **1393.** II, 444.— Quomodo contra reverentiam peccatur, **1397.** II, 446.

Rusticitas. vitium modestiæ oppositum, **530.** I, 794.

S

Sacerdos — qui alios sanctificare intendit, prius sanctitatem possidere debet. **1484** II, 516.

Sacramentalia.— Quid. **788.** I, 944.— Quot, **789.** *ibid.*— Eorum effectus, **791.** I, 945.— Discretio in usu sacramentalium adhibenda, **792** seq. I, 946 seq.

Sacramentum,—quid. **774.** I, 940.— Quibus constat. **775.** I, 940.— Ejus effectus, **776.** I, 940.

SACRAMENTA (septem) media ad salutem necessaria. **773.** I 939.— Quomodo se habent ad gratiam sanctificantem. **777.** I, 941.— Eorum finis, **778.** I, 941.— Eorum momentum quoad gratiam, **786.** I, 943.

SACRAMENTUM Pœnitentiæ, conditiones requisitæ. **32.** I, 59.

Sacrificium Missæ.— Ejus excellentia. **262.** I, 433.— Effectus, **263.** I, 435.— Fructus, **264.** I, 439,— Modus sacrificium Missæ audiendi. **265.** I, 441.— Actus religionis, **480.** I, 772.

Sacrilegium, peccatum contra virtutem religionis. **488.** I, 775.— Triplex genus. *ibid.*

Sanctitas, quid est. **952.** II, 117 — Est nota Ecclesiæ, **953.** II, 117; — ut nota Ecclesiæ, observationem consiliorum requirit, **954.** II, 117.— Ecclesiæ sanctitas manifestatur per consiliorum observationem. **963.** II, 125.— Christus sanctitatem ut conditionem ad prædicandum insinuat. **1484.** II, 516.— Apostoli sanctitatem in animarum pastoribus necessariam declarant. *ibid.* 517.— Fidelium sanctitas a sacerdotis sanctimonia ex parte dependet, *ibid.* 518.— Sanctitas postulat verum animarum zelum. **1488.** II, 520.

Sanitas.— Nimia cura sanitatis. **300,** I, 503.

Sapientia (in genere)—quid. **576.** I, 829.— Variæ species, **578** et seqq. I, 830 et seqq.— Sapientia, donum S. S., quid. **581.** I, 832;— ejus actus, *ibid.*— ad quid ordinatur, **584.** I, 834;— Ipsius effectus. **585.** I, 834;— et gradus, **586.** I, 836.— Quænam beatitudo illi correspondet, **587.** I, 837.—Sermo sapientiæ, ut charisma, **688.** I, 893.

Satisfactio, pro peccatis. **47.** I, 83.— Est triplex. *ibid.*—Ejus necessitas et utilitas, **51.** I, 88.

Saturitas, quid. **642.** I, 873.— Præmium 4ª Beatitudinis. *ibid.*

Scala ad cœlum. **664.** I, 884.

Scandalum.— Quid est? **442.** I, 727.— Ejus divisio. *ibid.*— Scandalum activum, seu indirectum, simpliciter directum et directum diabolicum, *ibid.*— Scandalum passivum, seu pusillorum et pharisaicum, *ibid.* — Est ratio extrinseca peccandi regulam violando, **1476.** II, 511.

Scientia (donum S. S.)— Scientiæ notio. **569.** I, 823.— Varia genera scientiæ, **570.** I, 824.— Natura hujus doni: **571.** I, 825;— ejus effectus, **572.** I, 826;— et gradus, **573.** I, 826.— Quænam beatitudo dono scientiæ correspondet. **574.** I, 827.— Vitium oppositum, *ibid.* 828.— Sermo scientiæ, donum gratis datum. **689.** I, 893.— Scien-

tia triplex exstat, naturalis, supernaturalis, et scientia per donum Spiritus sancti. **543.** I, 806-807.— Scientia in ordine franciscano, **1015.** II, 163.

Scrupulus.— **845.** II, 36 — Tentationes ad scrupulos, *ibid.*— Eorum causæ, **846.** II, 36.— Remedia, **849.** II, 43.

Scurrilitas.— Quid est? **76.** I, 131.

Secretum.— Secreti revelatio prohibita, et quandonam obligat. **74.** I, 128 et seq.

Sedulitas.— Obligatio perfectionem sectandi coalescit virtuti sedulitatis, **1210.** II, 299.— Sedulitati opponitur acedia, **1211.** II, 300.

Sensualitas, causa apostasiæ, **1189.** II, 288.

Sensus.— Sensus externi custodiendi, eorumque moralitas. **64.** I, 104. — In specie, vide **visus.— auditus,— olfactus.— gustus,— tactus,— lingua.**— De sensibus cognoscitivis inferioris hominis, I, pp. 164 et seqq.— De sensibus appetitivis inferioris hominis, I, pp. 171 et seqq.— Sensus interni spirituales. I, pp. 200 et seqq.— Sensibus externis invigilandum, medium contra luxuriam, **1368.** II, 414.

Sermo sapientiæ, (charisma) **688.** I, 893.— Sermo scientiæ (*id.*) **689.** *ibid.*

Severitas cultus et disciplinæ in Ordine franciscano, **1030.** II, 172.

Signum.— Signa vocationis. **1057.** II, 194.— Signa quibus perfecta obedientia erga Ecclesiam romanam dignoscitur, **1467.** II, 497.

Silentium — evangelicum, **197.** I, 363.— regulare, *ibid.*

Simonia, peccatum contra virtutem religionis. **488.** I, 776.

Simplicitas, ut pars potentialis virtutis justitiæ. **499.** I, 780.— **887.** II, 74.— Opponitur superbiæ, **1100.** II, 236.— Ejus natura, **1101.** II, 236.— Est ornamentum Ordinis seraphici, **1102.** II, 237.— Ejus praxis, **1103.** *ibid.*

Situs in oratione mentali adhibendus, **140.** I, 263.

Sobrietas, quid est, **521.** I, 791.

Societas scrupulosorum causa scrupulorum. **846.** II, 37.— Societas luxuriosorum fugienda, **1368.** II, 415.

Sollertia, pars integrans prudentiæ. **465.** I, 761.

Sollicitudo temporalium et futurorum, prudentiæ opposita, **462.** I, 758. —Sollicitudo materna Superiorum erga infirmos non judicanda.

302. I, 504. — Nulla sollicitudo circa temporalia in statu paupertatis, 1331. II, 380. — Sollicitudo nimia, impedimentum contemplationis. 148. I, 283.

Somnolentia in oratione. 158. I, 300.

Sorditas, vitium modestiæ oppositum, 531. I, 795.

Spes. — Ejus natura, moralitas, causæ, effectus et moderatio. 108. I, 188-189.

SPES (virtus theologica) 364. I, 615. — Ejus natura, 365. I, 615, — Ejus objectum materiale, primarium et secundarium, 366-367. I, 616 et seq.—Ejus objectum formale, 368. I, 618.—Ejus proprietates, 370, I, 623. — Ipsius honestas et necessitas in statu perfectionis, 372 et seq. I. 626 et seq.—Peccata contra spem. 376 et seq. I, 632 et seq. — Media in spe proficiendi, 379, I. 638.

Spiritus Sanctus, cur donum vocetur. 535. I, 798. — Aptus est dari, et ut gratuito detur, *ibid.* 799. — Cur dona Spiritui sancto approprientur, 536 et seqq. I, 800 et seqq. — Omnia dona creaturis largita Spiritui sancto appropriari possunt. 537. I, 801. — Ecclesiam dirigit, 547. I, 809. — Singulos homines movet. 548. I, 810.

Spiritus, — quid. 698. I, 897. — a quo proveniunt diversi spiritus. 699. I, 897.—Obligatio superioris quoad spiritum fundatoris fovendum, 1388. II, 439.

Stabilitas status professi, 1177 seq. II, 282 seq.

Status religiosus requiem procurat ut anima Deo absque perturbatione fruatur, 922 seq. II, 95 seq.; — offert holocaustum Deo acceptissimum, 926. II, 97. — facit suos alumnos martyres gloriosos. 927. II, 97. — continet perfectam pœnitentiam, 928. II, 98; — per votum stabilitur, 929. II, 99. — Hujus status excellentia probatur ex ejusdem conformatione ad doctrinam et vitam Christi. 935. II, 103; — et ex fructibus quos parturit. 965 seq. II, 127 seq.

Status Franciscanus. — 971. II, 133.—Ejus excellentia, 972. II, 133.— 1003. II, 154. — Hujus status finis est vita mixta, 1005. II, 155. — Conditiones ad statum franciscanum profitendum requisitæ. 1038. II, 178. — Vocatio ad statum franciscanum, 1039 seq. II, 180 seq.

Status viæ, — 755. I, 929. — Status gratiæ, 756. I, 930. — Quid est status. 798. II, 2. — Varii status hominum. 799. II, 4. — Status vitæ christianæ, quid est. 800. II, 5.

STATUS — hominis, quid sit? 14. I, 28. — Varii status, *ibid.* — Status originalis justitiæ et sanctitatis. 15. I, 31. — Status naturæ re-

paratæ. 20. I, 37. — Status miserrimus peccatoris, 37. I, 63. — Status communis, quid est. 903. II, 85. — Status perfectionis, 901. II, 83; — ejus natura, 902. II, 84. — Quid et quotuplex, 907-908. II, 86. — Status perfectionis communicandæ, quid. 909 seq. II, 86 seq. — Status perfectionis acquirendæ, quid, 913. II, 88; — quotuplex, 914. II, 91. — Status religiosus, ejus natura, 915. II, 91; — et excellentia, 918 seq. II, 94 seq. — Quid status paupertatis, 1305. II, 358.

Studiositas, — quid est? 529. I, 793.

Studium. — 319. I, 537. — Necessitas studiorum. *ibid.* — Modus recte studendi. 322. I, 545. — Varia (seu exercitationes) studia religiosorum 976. II, 137. — Studia in ordine franciscano, 1015. II, 163. — Quid præcipuum studium novitii tempore novitiatus, 1097. II, 234.

Subditus. — De subditorum obedientia, 1389 seq. II, 442 seq. — Subditus in licitis obediendo nunquam capiet detrimentum, 1456. II, 486.

Submissio hominis perfecti voluntati divinæ, 886. II, 74.

Substractio devotionis, 837. II, 31.

Suggestio, — 835. II, 30.

Superbia vitæ — impedimentum contemplationis. 148. I, 283. — a fide deducit, 360. I, 609. — est peccatum humilitati oppositum. 528. I, 793. — est causa defectionis, 1098. II, 235; — causa apostasiæ, 1188. II, 287.

Superior. — Superiorum Ordinum religisiosorum obligationes, 1387 seq. II, 437 seq. — Superiores pro arbitrio præcepta imponere non possunt, 1429. II, 464; — raro præcepta imponere debent, 1430. II, 465. — Superior clare manifestare debet subdito voluntatem sub gravi obligandi, 1430. II, 466.

Supernaturalis. — Notio. 15. I, 30. — Virtus supernaturalis, v. **virtus.**

Surrectio a somno. — 314. I, 527.

Suspicio novitatum, signum perfectæ obedientiæ erga Ecclesiam, 1467. II, 498.

Sustentatio incommoditatum ob defectum rerum temporalium in statu paupertatis, 1331. II, 380.

Synderesis, — quid. 588. I, 839.

Synesis, — virtus prudentiæ adjuncta. 466. I, 762.

T

Taciturnitas.—Defectus vitandus. **79.** I, 137.

Tactus.—Sensus tactus custodiendus. **69.** I, 119.

Taxatio votorum per constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum. **1154.** II, 269. — Taxatio votorum per potestatem Superioris Ordinis. **1172.** II, 277.— Taxatio votorum per Regulam Seraphicam, **1141.** II, 261.

Temeritas inducit in peccatum contra fidem. **360.** I, 609. — est ratio desperandi, **377.** I, 634.— ut vitium fortitudini oppositum, **505.** I, 784.

Temperamentum, — quid ? **447.** I, 735. — Quot sunt? *ibid.* — Sanguineum, nervosum, cholericum, phlegmaticum, *ibid.* 736.

Temperantia.—(virtus cardinalis).—Ejus natura. **514.** I, 789.—Objectum materiale et formale, **515.** I, 790. — Ejus partes integrales, subjectivæ et potentiales. **516** et seqq. I, 790 et seqq.

Tempus orationis mentalis. **155.** I, 296.

Tentatio. — Tentationes patri spirituali manifestanda. **164.** I, 312. — Tentatio Dei, peccatum contra virtutem religionis. **488.** I, 775.— Tentationis natura, **835.** II, 29. — Variæ tentationum species et causæ. **836.** II, 31. — Tentationes quæ sæpe sunt probationes, **837.** II, 31.— Tentationes proprie tales, **843.** II, 35.— Earum causæ, **846.** II, 36.—Remedia, **847.** II, 38.

Tepor minuit auxilium Dei. **771.** I, 939. — Est causa defectionis, **1107.** II, 240.—Ejus effectus, *ibid.* — Medium ad teporem superandum, *ibid.* 241.

Terminus. — Duo termini perfectionis, sc. Deus et proximus. **803.** II, 10.

Testamentum.—Laudes Testamenti S. Francisci. II, 529.

Theologia.—Variæ notiones. **7.** I, 5. — Natura et definitio theologiæ asceticæ. **8.** I, 6.

Timiditas, vitium fortitudini oppositum, **505.** I, 784.

Timor,— ejus species, moralitas, causæ, effectus et moderatio. **110.** I, 192 et seqq.—Timor virtutis spei. **371.** I, 625. — Timor filialis ne Deus offendatur. **388.** I, 652. — Prout est donum S. S. **611** et seqq. I, 855 et seqq. — Quid timor Dei, **613,** I, 855. — Quotuplex. **614.** I,

856.—Quid donum timoris. **616.** I, 857.—Ejus definitio. **617.** I, 858.—Ipsius effectus, **620.** I, 859;—et gradus. **621.** I, 860.—Quænam beatitudo huic dono córrespondet. **622.** I, 860.—Timor novitatum, signum perfectæ obedientiæ erga Ecclesiam. **1467.** II, 498.

Traditio Deo et ordini facienda in professione religiosa. **1122** seq. II, 248 seq.

Tranquillitas cordis, dispositio requisita ad contemplationem. **148.** I, 284.

Tristitia.—Ejus natura, moralitas, causæ et effectus. Ipsius moderatio. **107.** I, 184 et seqq.—Tristitia propter peccata commissa, **388.** I, 651.

Turbatio ordinis domestici, ratio extrinseca peccandi, regulam violando, **1476.** II, 511.

Totalitas. v. **Plenitudo**.

U

Universalitas gratiæ actualis. **741.** I, 920.

Usus. vide **Dominium.**

Usus. (violatio voti paupertatis) **1295.** II, 350.—Usus rerum temporalium Fratribus Minoribus licitus, **1306.** II, 358.—Quotuplex usus facti, **1307.** II, 359.—Quinam usus præscribitur, **1308.** II, 359.—In quibus usus arctus præscribitur, **1309.** II, 359;—et in quibus usus moderatus licitus est, **1310.** II, 361.—Modus usum moderatum stabiliendi, **1311** seq. II, 363 seq.—Quænam ab usu moderato excluduntur, **1313.** II, 364.—Modus agendi in dubio circa usum moderatum, **1314.** II, 365.

Utilitas scientiæ asceticæ, **12.** I, 24.—Utilitas quam castitatem colens societati et proximo confert. **1351.** II, 397.

V

Venditio (violatio voti paupertatis) **1290.** II, 349.

Veracitas, pars potentialis virtutis justitiæ, **500.** I, 782.

Verba S. Francisci, II, 528.

Verecundia, quid est **517.** I, 790.—Ejus lex et signa, *ibid.*

Veritas (modus humilitatis). **863.** II, 51.

Vestitus franciscanus, **293.** I, 487.— Ejus quantitas, *ibid.* 488; — qualitas, *ibid.* 488; — significatio, *ibid.* 489.

Via.— Via purgativa, **826.** II, 23.— Est primus gradus perfectionis, **829.** II, 25.— Via illuminativa, **827.** II, 24.— Secundus perfectionis gradus, **850.** II, 45.— Via unitiva, **828.** II, 24.— Tertius perfectionis gradus **878.** II, 68 — Ejus elementa, *ibid.*— Contemplatio in via unitiva, **894.** II, 77.

Vigilantia, remedium contra tentationes, **847.** II, 40.

Vigiliæ.— Earum antiquitas et auctoritas. **295.** I, 496; — utilitas, *ibid.* 497.

Vilificatio sui, v. **Humilitas.**— **865** et seq. II, 52 et seq.

Vindicta Deo relinquenda, **433.** I, 714.

Virilitas (modus humilitatis) **863.** II, 51.

Virgines fuerunt ab exordio Ecclesiæ, **956.** II, 119.

Virginitas.— **522.** I, 792.— **1348.** II, 393.— Finis sublimis virginitatis, **1352.** II, 398.

Virtus.— Virtutes theologicæ. **24.** I, 44.— **350.** I, 597.— Virtutes morales, **24.** I, 44, — Virtutes infusæ. **344** et seqq. I, 593.— Notiones generales de virtute: definitio, **345.** I, 594.— Quænam in virtute attendenda. **346.** I, 594.— Divisio virtutum, **347.** I, 595.

Virtutes morales in genere. **444.** I, 731.— Virtutes naturales, **445.** I, 732.— Earum necessitas, **446.** I, 732 ;—definitio, *ibid.* 733.— objectum materiale et formale, *ibid.* 734. — Earum acquisitio, augmentum, diminutio et amissio, **447** et seqq. I, 734 et seqq.

Virtutes supernaturales. **450** et seqq. I, 740 et seqq.— Earum necessitas, **451.** I, 741.— Definitio, objectum materiale et formale, *ibid.*— Earum acquisitio, augmentum, imminutio et amissio. **450.** I, 740.— Earum perfectio et gradus. **453.** I, 746.— Earum connexio. *ibid.* 747.

Virtutes morales, quot sunt. **457.** I, 752.

Virtus seu potentia singularis qua homo justus vi gratiæ habitualis fruitur. **343.** I, 590.

Virtutes cardinales in genere, **458.** I, 753.— Dignitas et ratio nominis, *ibid.*—Quotuplici respectu considerari possunt. *ibid.* 754.

Virtus communiter perfecta, **448.** I, 738.— heroice perfecta, *ibid.*— Conditiones ad virtutem heroicam requisitæ, *ibid.* 739.— Virtus paupertatis, vide **paupertas.**

Vis obligatoria Regulæ et Constitutionum, **1473.** II, 507.— Quænam obligant sub reatu peccati mortalis, *ibid.*— sub reatu peccati venialis, *ibid.* 508;— sub obligatione pœnæ adimplendæ, *ibid.*— Vis obligatoria quæ per accidens inest Regulæ et Constitutionibus. **1474** seq. II, 509 seq.

Visio Dei.— quid. **654.** I, 878.— Visiones. **708.** I, 900.—Quot sunt, **709.** I, 901.

Visitatio.— Visitationes gratiæ, quas Deus pauperi voluntario retribuit, **1341.** II, 387.— Visitatio Sacratissimi Sacramenti: **243.** I. 406. — Quid ex nostra parte præstandum ut visitatio cum fructu fiat. **244.** I, 408.—De industriis per visitationem adhibendis. **245.** I, 410.

Visus.— Sensus visus custodiendus, **65.** I, 105.

Vita immaculata, medium ad fortitudinem acquirendam, **506.** I, 785.— Vita activa, **890.** II, 76;— contemplativa, *ibid* — Quotuplex, **891.** II, 76 —Vita contemplativa non est status, **892.** II, 76.—Vitæ contemplativæ probationes, **897.** II, 79.— Utrum necne vita contemplativa est appetenda. **900.** II, 80.— Vita contemplativa simpliciter melior est quam vita activa. **997.** II, 150.— Vita mixta perfectior est quam duæ aliæ, **998.** II, 150. — Vita contemplativa intenditur primario. activa vero secundario, in statu franciscano **1006.** II, 156.

Vitium.— Vitia prudentiæ opposita. **462.** I, 757. — fortitudini opposita, **505.** I, 764,— patientiæ opposita, **512.** I, 788;— magnanimitati opposita, **508.** I, 786;— temperantiæ opposita, **529-531.** I, 794-795. — Dono intellectus opposita, **568.** I, 822.— Vitium dono scientiæ oppositum, **574.** I, 828.— Vitia capitalia, **831.** II, 26.— Vitium proprietatis, **1285.** II, 347.— Vitium contra statum paupertatis, **1305.** II. 358 — Vitia quæ aliquando sacrilegium in violatione voti paupertatis comitantur, **1327.** II, 376.

Vocatio.— De vocatione religiosa interna in genere, **1041** seq. II, 180 seq.— Dei vocatio ad statum perfectionis. **1043.** II, 181.— Vocatio ordinaria, *ibid.*— Vocatio extraordinaria, **1044.** II, 182.— Vocatio miraculosa, **1045.** II, 182.—Vocatio proxima et remota, **1046-1047.** II, 182-183.— Vocationis gratia, **1048.** II, 183.— Quid requiritur ex parte hominis vocati, et quid considerandum ex parte termini vocationis, **1049-1050.** II, 183.— Probantur quatuor propositiones asserentes quod Deus omnes homines ad statum perfectionis vocat in abstracto, non autem in concreto, **1050** seq. II, 183 seq— Vocatio Dei ordinaria sufficit, **1056.** II, 192.— Signa vocationis, **1057.** II, 194.— Vocatio externa, seu acceptatio ad Ordinem franciscanum, **1066.** II, 204 — Vocatio sacerdotalis, **1073.** II, 209.

Voluntas.— Ejus natura in genere. 116. I, 210.— Voluntatis operatio in meditatione, 144. I, 269.— Voluntatis deceptio in contemplatione, 148. I, 280.

Votatio novitiorum, 1087. II, 224.

Votum, actus religionis, 483. I, 773.— Vota religionis, media ad perfectionem. 922 seq. II, 95 seq.— Emissio trium votorum substantialium, 1121. II, 247.— Tria vota religiosa in Ordine Minoritico requiruntur, 1138. II, 259;— et non voventur alia vota, 1139. II, 260.— Taxatio votorum, v. **Taxatio.**—Votum in genere, quid est. 1226. II, 309.— Quotuplex, 1227. II, 311.— cujusnam virtutis est actus, 1228. II, 312.— Ejus obligatio, 1229. II, 312.— Votum paupertatis, 1232 seq. II, 315. V. **Paupertas.**

Formula renovationis votorum, 286. I, 473.

Z

Zelus gloriæ Dei. 388. I, 652.— Zelus ad extensionem Ecclesiæ in Ordine franciscano, 1013. II, 163.— Sanctitas postulat verum animarum zelum. 1488. II, 520.— Verus zelus postulat virtutum praxim. 1489. II, 521.

240.2
D412
3508
DENDERWINDEKE, ADOLPHUS
AUTHOR
Compendium Theologiae Asceticae
Vol. II
TITLE

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	Hearn	
	Ford	APR 26
	Ford	JUN 3
	Ford	OCT 21

3508